Provincie Noord-Holland

PROVINCIAAL BLAD

Officiële uitgave van de provincie Noord-Holland

Nr. 3503 4

11 mei 2018

Wijziging Provinciale Ruimtelijke Verordening, provincie Noord-Holland

BESLUIT tot wijziging van de Provinciale Ruimtelijke Verordening

Besluit van Provinciale Staten van Noord-Holland van 23 april 2018, tot wijziging van de Provinciale Ruimtelijke Verordening in verband met de heroverweging landbouwgebieden, de actualisatie Leidraad cultuurhistorie en landschap en andere aanpassingen.

Provinciale Staten van Noord-Holland;

Gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland van 20 maart 2018 met kenmerk 1023641/1053337

Gelet op artikel 4.1 van de Wet ruimtelijke ordening;

Besluiten:

Artikel I

De Provinciale Ruimtelijke Verordening wordt als volgt gewijzigd:

A

Artikel 2 wordt als volgt gewijzigd:

1. Onder verlettering van de overige onderdelen vervallen de volgende onderdelen:
   - g. bebouwingskarakteristiek
   - p. gecombineerde landbouw
   - s. grootschalige landbouw
   - gg. ontwikkelingsgeschiedenis
   - jj. ordeningsprincipe

2. Onder verlettering van de overige onderdelen worden de volgende nieuwe onderdelen ingevoegd, luidende:
   - p. *gebruiksgerichte paardenhouderij*: een voorziening gericht op het houden van paarden waarbij het rijden met of mennen van paarden primair gericht is op gebruik door de ruiter, amazone of menner, niet zijnde een manege;
   - x. *kas:* bouwwerk van hoofdzakelijk glas of ander lichtdoorlatend materiaal, bedoeld voor de teelt van plantaardige producten;
   - cc. *manege*: een bedrijf gericht op het lesgeven in paardrijden aan derden en daarvoor paarden houdt;
   - ll. *productiegerichte paardenhouderij:* een agrarisch bedrijf gericht op het houden van paarden, waarbij uitsluitend of in hoofdzaak handelingen aan en met paarden worden verricht die primair gericht zijn op het voortbrengen, africhten, trainen en verhandelen van paarden;
   - rr. *vitale of kwetsbare functies:* functies die cruciaal zijn voor de rampenbeheersing bij overstromingen of functies die bij een overstroming ernstige schade met zich mee kunnen brengen voor mens, milieu of economie;
   - aaa. *zaadveredeling*: activiteiten gericht op het verbeteren van erfelijke eigenschappen van cultuurgewassen;
   - bbb. *zaadveredelingsbedrijf:* een bedrijf gericht op zaadveredeling en de gecertificeerde vermeerdering van plantaardig uitgangsmateriaal, zoals zaden en stekken.

3. Onderdeel d komt te luiden:
   - d. *agrarisch bedrijf*: een bedrijf gericht op het voortbrengen van producten door het telen van gewassen of het houden van dieren, daaronder begrepen een productiegerichte paardenhouderij, houtteelt, zaadveredeling en de teelt van watergebonden organismen als planten, algen, weekdieren, schelpdieren en vissen;

4. Onderdeel g komt te luiden:

g. *cultuurhistorische waarden*: de fysieke overblijfselen van de historie, zowel bovengronds (gebouwde monumenten) en ondergronds (archeologie) als het cultuurlandschap met zijn historische landschapselementen;

5. Onderdeel q komt te luiden:
   q. *glastuinbouwbedrijf:* een agrarisch bedrijf waarbij de teelt van plantaardige producten in een kas plaatsvindt onder gecontroleerde omstandigheden

6. Onderdeel bb komt te luiden:
   bb. *landschappelijke waarden:* de essentiële elementen en kenmerken van landschappen, fysiek van aard zoals beschreven in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie;

7. Onderdeel qq komt te luiden:
   rr. teeltondersteunend glas: kassen dienstbaar aan een vollegronds landbouwbedrijf en bestemd voor het broeien of opkweken van plantmateriaal;

B
Artikel 5d, onderdeel a, wordt als volgt gewijzigd:
Onderdeel a komt te luiden:
a. toepassing wordt gegeven aan artikel 13a, artikel 16, artikel 17, of artikel 26c, of de nieuwe bebouwing of functieverandering past binnen de in artikel 5a bedoelde schriftelijke afspraken en de locatie direct aansluit op bestaand stedelijk gebied en niet is gelegen in glastuinbouwconcentratiegebied of tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan, of;

C
Artikel 5e, tweede lid, wordt als volgt gewijzigd:
Het tweede lid komt te luiden:
2. In afwijking van het eerste lid kan een bestemmingsplan buiten bestaand stedelijk gebied voorzien in nieuwe woningen op de gronden binnen de 20 Ke-contour, zoals aangegeven op kaart 11 en de digitale verbeelding ervan:
   a. die tot stand komen door toepassing van artikel 5c, artikel 13a, artikel 16, artikel 17 of artikel 26, eerste lid, onder c, of;
   b. waarvoor een verklaring van geen bezwaar als bedoeld in artikel 8.9 van de Wet Luchtvaart in samenhang met artikel 2.2.1e, vijfde lid, van het Luchthavenindelingbesluit Schiphol is verleend, of;
   c. die mogelijk worden gemaakt binnen de verstedelijkingslocaties als bedoeld in artikel 2.2.1e, derde lid, van het Luchthavenindelingbesluit Schiphol.

D
Artikel 8 komt te luiden:
Artikel 8 Aardkundige waarden
Onverminderd het bepaalde in hoofdstuk 6 van de Provinciale Milieuverordening wordt in de toelichting van een bestemmingsplan aangegeven in hoeverre rekening is gehouden met de in het gebied, zoals aangegeven op kaart 10 en op de digitale verbeelding ervan, voorkomende bijzondere aardkundige waarden zoals beschreven in het bijlage-rapport Actualisatie Intentieprogramma Bodembeschermingsgebieden (vastgesteld door Provinciale Staten d.d. 12 januari 2004, nr. 68).

E
Artikel 8a komt te luiden:
Artikel 8a Overstromingsrobuust inrichten
1. De toelichting van een bestemmingsplan dat nieuwbouw ten behoeve van vitale of kwetsbare functies mogelijk maakt of dat herstructurering van of transformatie naar vitale of kwetsbare functies mogelijk maakt, bevat een beschrijving van de wijze waarop in het plan rekening is gehouden met:
   a. de risico's van en bij overstroming, en;
   b. indien het buitendijkse gebieden betreft langs het IJsselmeer, Markermeer, Gooimeer en Eemmeer, toekomstige peilverandering en actuele peilfluctuaties.

2. De toelichting van een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste lid bevat tevens een beschrijving van de maatregelen en voorzieningen die worden getroffen om de in het eerste lid omschreven risico's te voorkomen of te beperken.

F

Artikel 15 komt te luiden:

Artikel 15 Ruimtelijke kwaliteitseis ingeval van een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling in het landelijk gebied

1. Gedeputeerde Staten stellen de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie vast, die de provinciale belangen beschrijft ten aanzien van landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
2. Een bestemmingsplan kan voorzien in een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling in het landelijk gebied, indien gelet op de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie:
   a. rekening wordt gehouden met:
      i. de ambities en ontwikkelprincipes van het toepasselijke ensemble, en;
      ii. de ambities en ontwikkelprincipes van de toepasselijke provinciale structuren, en;

   b. hierbij worden betrokken:
      i. de kansen zoals beschreven bij de ambities en ontwikkelprincipes;
      ii. de ontstaansgeschiedenis en de kernwaarden van het toepasselijke ensemble, en;
      iii. de ontstaansgeschiedenis en de kernwaarden van de toepasselijke provinciale structuren.

3. De toelichting van een bestemmingsplan bevat een motivering waaruit moet blijken dat voldaan is aan het bepaalde in het tweede lid.
4. Gedeputeerde Staten kunnen de Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO) om advies vragen over ontwikkelingen die een grote impact kunnen hebben op de landschappelijke en cultuurhistorische waarden of indien wordt afgeweken van de ontwikkelprincipes als bedoeld in het tweede lid onder a.

G

Na artikel 15 wordt een nieuw artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 15a Ruimtelijke kwaliteitseis voor windturbines

1. Een bestemmingsplan dat voorziet in bestemmingen en regels die het bouwen of opschalen van een of meer windturbines binnen de op kaart 9 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven herstructureringsgebieden mogelijk maken voldoet aan de uitgangspunten voor ruimtelijke kwaliteit zoals vermeld in het beleidskader wind op land (PS 15 december 2014).
2. Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van het bepaalde in het eerste lid.

H

Artikel 17 wordt als volgt gewijzigd:

1. De aanhef van het eerste lid komt te luiden:
   1. In afwijking van het bepaalde in artikel 5c kan een bestemmingsplan voorzien in de mogelijkheid dat de bestaande bebouwing op het voormalig agrarisch bouwperceel, inclusief de agrarische bedrijfswoning(en) en uitgezonderd kassen, wordt gebruikt voor kleinschalige vormen van bijzondere huisvesting, werken, recreatie, gebruiksgerichte paardenhouderij of zorgfuncties indien:

2. Onderdeel c van het eerste lid komt te luiden:
   c. buitenopslag buiten het bouwvlak niet is toegestaan;

3. Het tweede lid komt te luiden:
   2. Onverminderd het bepaalde in het eerste lid, onder a, kan een bestemmingsplan voorzien in een functiewijziging naar burgerwoning indien:
      a. de burgerwoning wordt gesitueerd in de voormalige agrarische bedrijfswoning, en;
      b. de woning niet is gelegen in glastuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan, en;
      c. de woning de bedrijfsvoering en de ontwikkelingsmogelijkheden van omringende agrarische bedrijven niet beperkt.

I
Artikel 17a komt te luiden:
Artikel 17a Agrarisch aanverwante bedrijven
1. In afwijking van artikel 5a en artikel 5c kan een bestemmingsplan de uitbreiding van een reeds fysiek bestaand agrarisch aanverwant bedrijf mogelijk maken in het landelijk gebied, mits:
   a. de noodzaak tot uitbreiding gemotiveerd is aangetoond, en;
   b. buitenopslag buiten het bouwvlak wordt verboden.

2. In afwijking van artikel 5a en artikel 5c kan een bestemmingsplan een nieuw bouwperceel voor de verplaatsing van een reeds fysiek bestaand agrarisch aanverwant bedrijf mogelijk maken in het landelijk gebied, mits:
   a. de noodzaak tot verplaatsing gemotiveerd is aangetoond;
   b. er geen reëel alternatief beschikbaar is op een bedrijventerrein in de regio;
   c. er geen geschikte vrijkomende agrarische bouwpercelen beschikbaar zijn, en;
   d. buitenopslag buiten het bouwvlak wordt verboden.

3. Een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste en tweede lid voorziet in een bouwperceel van maximaal 2 hectare.
4. Op een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste en het tweede lid is artikel 15 van toepassing.

J
Het opschrift van titel 1 van hoofdstuk 5 De groene ruimte komt te luiden: Natuurnetwerk Nederland.

K
Artikel 19 wordt als volgt gewijzigd:
1. Het opschrift komt te luiden: Natuurnetwerk Nederland en natuurverbindingen.
2. De zinsnede " *de Ecologische Hoofdstructuur"* wordt steeds vervangen door: het Natuurnetwerk Nederland.
3. De zinsnede *"Ecologische Verbindingszone"* wordt steeds vervangen door: natuurverbindingen.

L
Artikel 20 wordt als volgt gewijzigd:
Onder vervanging van de puntkomma aan het slot van onderdeel c door een punt vervalt onderdeel d.

M
Artikel 22 wordt als volgt gewijzigd:
In het tweede lid, onderdeel b vervalt de zinsnede 'de "Amsterdamse grachtengordel"'.

N
Artikel 26 komt te luiden:
Artikel 26 Agrarische bedrijven in landelijk gebied
1. Voor een bestemmingsplan dat betrekking heeft op landelijk gebied, geldt het volgende:
   a. agrarische bebouwing wordt geconcentreerd binnen het bouwperceel;
   b. in afwijking van onderdeel a geldt dat buiten het bouwperceel gaas- en boogkassen kunnen worden toegestaan, mits deze na het groeiseizoen worden verwijderd;
   c. ten behoeve van een volwaardig agrarisch bedrijf is maximaal één agrarische bedrijfswoning toegestaan. Het bestemmingsplan kan met een omgevingsvergunning, als bedoeld in artikel 3.6 van de wet, één extra bedrijfswoning mogelijk maken mits dit noodzakelijk is voor het toezicht op de bedrijfsvoering en de betreffende gronden niet zijn gelegen in een glastuinbouwconcentratiegebied of een tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan;
   d. een agrarisch bouwperceel heeft een omvang van maximaal 2 hectare;
   e. in afwijking van onderdeel d kan een agrarisch bouwperceel een omvang van meer dan 2 hectare hebben, mits de uitbreiding noodzakelijk is voor het primaire productieproces en de uitbreiding geen afbreuk doet aan de landschappelijke waarden van de betreffende omgeving.
   f. in de huisvesting van tijdelijke werknemers kan worden voorzien, indien:
      1° de huisvestingsvoorziening wordt gesitueerd binnen het agrarisch bouwperceel;
      2° de huisvesting plaatsvindt ten behoeve van de agrarische bedrijfsvoering, en;
      3° het een ondergeschikte functie ten opzichte van een volwaardig agrarisch bedrijf betreft.

2. Artikel 15 is van toepassing op een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste lid.

3. Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien het bepaalde in het eerste lid, onderdelen e en f.
4. Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op veenpolderlandschappen bevat geen regels die voorzien in het scheuren van grasland.

O
Artikel 26a wordt als volgt gewijzigd:
1. Onder vernummering van het navolgende lid komt het derde lid te vervallen.

2. Het derde lid komt te luiden:
   3. Voor zover een bestemmingsplan bestemmingen of regels bevat voor bestaande intensieve veehouderijen, al dan niet als neventak, geldt dat bij uitbreiding ten hoogste één bouwlaag gebruikt mag worden voor het houden van dieren.

P
Artikel 26b wordt als volgt gewijzigd:
1. Het eerste lid komt te luiden:
   1. Een bestemmingsplan bevat uitsluitend bestemmingen of regels die voorzien in het mogelijk maken van grondbewerkingen als bezanden, omzetten en opspuiten ten behoeve van permanente bollenteelt, indien de betrokken gronden zijn gelegen in bollenconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en op de digitale verbeelding ervan.

2. Na het tweede lid wordt een nieuw lid ingevoegd luidende:
   3. Gedeputeerde staten kunnen, gehoord de desbetreffende commissie van provinciale staten, de begrenzing van het bollenconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de verbeelding ervan, wijzigen.

Q
Artikel 26c wordt als volgt gewijzigd:
1. In het tweede lid wordt na 'glastuinbouwbedrijven' ingevoegd: waardoor de totale omvang van het agrarisch bouwperceel meer dan 2 ha gaat bedragen

2. Onder vernummering van de navolgende leden wordt een nieuw derde lid ingevoegd, luidende:
   3. In afwijking van het tweede lid kan een bestemmingsplan voorzien in de uitbreiding van een glastuinbouwbedrijf tot een totale omvang van meer dan 2 ha, mits het bedrijf grenst aan bestaand stedelijk gebied, niet grenst aan andere glastuinbouwbedrijven, sprake is van grondgebonden teelt en de uitbreiding leidt tot een verbeterde duurzame bedrijfsvoering, waarbij het bedrijf een aantoonbare duurzame synergie heeft met de aangrenzende stedelijke functies.

3. In het vierde lid wordt de zinsnede "die zijn gelieerd aan glastuinbouw" vervangen door: met kassen gericht op zaadveredeling, plantenveredeling, scholing en onderzoek

4. In het vijfde lid wordt "bedrijven" steeds vervangend door: activiteiten

5. In het zesde lid wordt "onderdelen d en f" vervangen door: onderdeel d

6. Het zevende lid wordt vervangen door:
   "7. Indien sprake is van verplaatsing van een glastuinbouwbedrijf naar glastuinbouwconcentratiegebied en er op de bestaande locatie geen sprake is van een opvolgend glastuinbouwbedrijf, dient zeker te worden gesteld dat de kassen worden gesloopt."

7. In het achtste lid wordt na "glastuinbouwconcentratiegebied" ingevoegd: en tuinbouwconcentratiegebied.

R
Artikel 26d wordt als volgt gewijzigd:
1. In het vierde lid wordt "artikel 26, eerste lid" vervangen door: artikel 26, eerste lid, onder d.
2. Na het vierde lid wordt een nieuw lid ingevoegd luidende:

5. Gedeputeerde staten kunnen, gehoord de desbetreffende commissie van provinciale staten, de begrenzing van zaadveredelingsconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de verbeelding ervan, wijzigen.

S
Artikel 26e wordt als volgt gewijzigd:
1. In de aanhef van het eerste lid wordt na "recreatie" ingevoegd: ,gebruiksgerichte paardenhouderij.
2. In onderdeel b van het eerste lid wordt na "toegestaan" ingevoegd: buiten het bouwvlak.

T
Artikel 27 komt te luiden:
A rtikel 27 Landbouweffecten
1. Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op landelijk gebied gaat vergezeld van een landbouw effect rapportage, indien sprake is van:
   a. een MER-plichtige activiteit als bedoeld in het Besluit MER;
   b. overige ingrepen die een aanzienlijk effect hebben op gronden met een agrarische bestemming, of;
   c. een vermindering van het areaal landbouwgrond met minimaal 100 ha.

2. De toelichting van een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste lid bevat de resultaten van de landbouw effect rapportage en bevat de motivering hoe rekening is gehouden met deze resultaten in de belangenafweging.
3. De toelichting van een bestemmingsplan dat betrekking heeft op landelijk gebied, waarop het eerste lid niet van toepassing is, maar dat een functiewijziging bevat van een agrarische functie naar een niet-agrarische functie bevat een motivering hoe rekening is gehouden met de effecten op de agrarische structuur van het betreffende gebied.
4. Het bepaalde in de voorafgaande leden is niet van toepassing op de gronden aangeduid op kaart 4 en op de digitale verbeelding ervan als Natuurnetwerk Nederland of als natuurverbinding.
5. Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van de inhoud van een landbouweffectrapportage als bedoeld in het eerste lid.

U

Artikel 29a vervalt.

V
Artikel 32 wordt als volgt gewijzigd:
1. In artikel 32 wordt "de Ecologische Hoofdstructuur" steeds vervangen door: het Natuurnetwerk Nederland.
2. In artikel 32 wordt "ecologische verbindingszone" steeds vervangen door: natuurverbinding.
3. In het vijfde lid wordt "artikel 15, eerste tot en met vierde lid" vervangen door: artikel 15 en artikel 15a..
4. In het achtste lid, onderdeel e wordt "artikel 15" vervangen door: artikel 15 en artikel 15a.

W
Artikel 32a wordt als volgt gewijzigd:
1. In het tweede lid, wordt "Ecologische Hoofdstructuur" vervangen door: "Natuurnetwerk Nederland".
2. In het tweede lid, wordt "Ecologische Verbindingszone" vervangen door: "natuurverbinding".

X
Artikel 46a wordt als volgt gewijzigd:
In het eerste en tweede lid wordt "1 maart 2017" vervangen door: "1 mei 2018".

Artikel II
Bijlage 1 Kernkwaliteiten erfgoederen De Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Beemster wordt vervangen door bijgaande bijlage 1 Kernkwaliteiten UNESCO-erfgoederen.

Artikel III
A

In bijlage 2 wordt kaart 4: Ecologie en de digitale verbeelding ervan vervangen door bijgaande kaart 4: Ecologie en de digitale verbeelding ervan.

B

In bijlage 2 wordt kaart 5A: UNESCO-erfgoederen met uitzonderlijke universele waarde en de digitale verbeelding ervan vervangen door bijgaande kaart 5A: UNESCO-erfgoederen met uitzonderlijke universele waarde en de digitale verbeelding ervan.

C

In bijlage 2 vervalt kaart 6: Landbouwgebieden en de digitale verbeelding ervan.

D

In bijlage 2 wordt kaart 7: Landbouwclusters en de digitale verbeelding ervan vervangen door bijgaande kaart 7: Landbouwclusters en de digitale verbeelding ervan.

Artikel III

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het provinciale blad waarin het wordt geplaatst.

Provinciale Staten van Noord-Holland
J.W. Remkes, voorzitter. [of plaatsvervangend voorzitter]
, griffier. [of plaatsvervangend griffier]

Bijlage 1 Kernkwaliteiten UNESCO-erfgoederen
Hieronder zijn de kernkwaliteiten van de werelderfgoederen opgesomd. De uitwerking van de kernkwaliteiten is opgenomen in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Deze tabel dient in samenhang te worden gelezen met de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.

	kernkwaliteiten
Nieuwe Hollandse Waterlinie	1. Het unieke, in samenhang met het landschap ontworpen negentiende en twintigste-eeuwse hydrologische en militairverdedigingssysteem, bestaande uit:
	– inundatiegebieden;
	– zone met verdedigingswerken als forten, batterijen, lunetten betonnen mitrailleurkazematten en groepsschuilplaatsen in hun samenhang met de omgeving;
	– voormalige schootsvelden (visueel open) en verboden kringen (merendeels onbebouwd gebied) rondom de forten;
	– waterwerken als waterlichamen, sluizen, inlaten, duikers, en dijken functionerend in samenhang met verdedigingswerken en inundatiegebieden;
	– overige elementen als beschutte wegen, (resten van) loopgraven en tankgrachten;
	– de landschappelijke inpassing en camouflage van de voormalige militaire objecten;
	– de historische vestingstructuur van de vestingsteden Muiden, Weesp, Naarden, Nieuwersluis, Gorinchem en Woudrichem;
	2. Grote openheid;
	3. Groen en overwegend rustig karakter.
Werelderfgoed De Beemster	1. Het unieke, samenhangende en goed bewaard gebleven, vroeg zeventiende-eeuwse (landschaps)architectonische geheel van de droogmakerij De Beemster, bestaande uit:
	– het vierkante gridpatroon van wegen en waterlopen en rechthoekige percelen;
	– de ringdijk en ringvaart (continuïteit en eenheid in vormgeving);
	– het centraal gelegen dorp (Middenbeemster) op een assenkruis van wegen;
	– bebouwing langs de wegen;
	– de relatief hooggelegen wegen met laanbeplanting;
	– de monumentale en typerende (stolp)boerderijen en restanten van buitens;
	– de oude negentiende-eeuwse gemalen en molengangen;
	– de structuur en het karakter van het (beschermde) dorpsgezicht van Middenbeemster;
	2. Grote openheid;
	3. Voor zover het werelderfgoed De Beemster samenvalt met het werelderfgoed De Stelling van Amsterdam, zijn de uitgewerkte universele waarden van het werelderfgoed De Stelling van Amsterdam tevens van toepassing op het werelderfgoed De Beemster.
Werelderfgoed De Stelling van Amsterdam	1. Het unieke, samenhangende en goed bewaard gebleven, laatnegentiende-eeuwse en vroegtwintigste-eeuwse hydrologische en militair-landschappelijke geheel, bestaande uit:
	– een doorgaand stelsel van liniedijken in een grote ring om Amsterdam;
	– sluizen en voor- en achterkanalen;
	– de forten, liggend op regelmatige afstand, voornamelijk langs dijken;
	– inundatiegebieden;
	– voormalige schootsvelden (visueel open) en verboden kringen (merendeels onbebouwd gebied);
	– de landschappelijke inpassing en camouflage van de voormalige militaire objecten;
	2. Relatief grote openheid;
	3. Groene en relatief stille ring rond Amsterdam.

KAART 4: ECOLOGIE

behorende bij de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV)

vastgesteld door PS 23.04.2018

- Natuurnetwerk Nederland (NNN)
- NNN grote wateren
- Weidevogelleefgebied
- Natuurverbinding

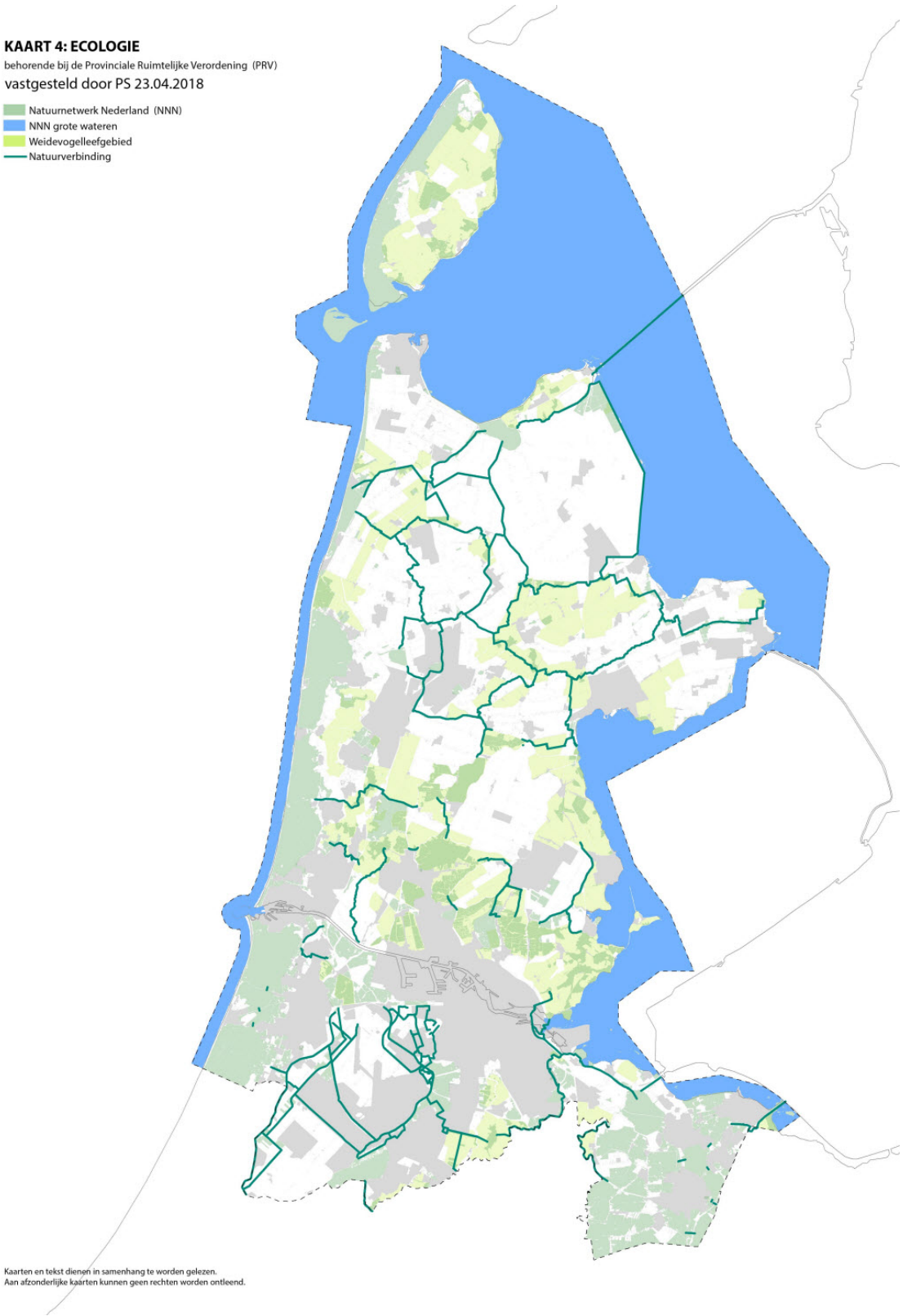

Kaarten en tekst dienen in samenhang te worden gelezen.
Aan afzonderlijke kaarten kunnen geen rechten worden ontleend.

KAART 5A: UNESCO - erfgoederen met uitzonderlijke universele waarde

behorende bij de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV)

vastgesteld door PS 23.04.2018

- Beemster
- Stelling van Amsterdam
- Nieuwe Hollandse Waterlinie

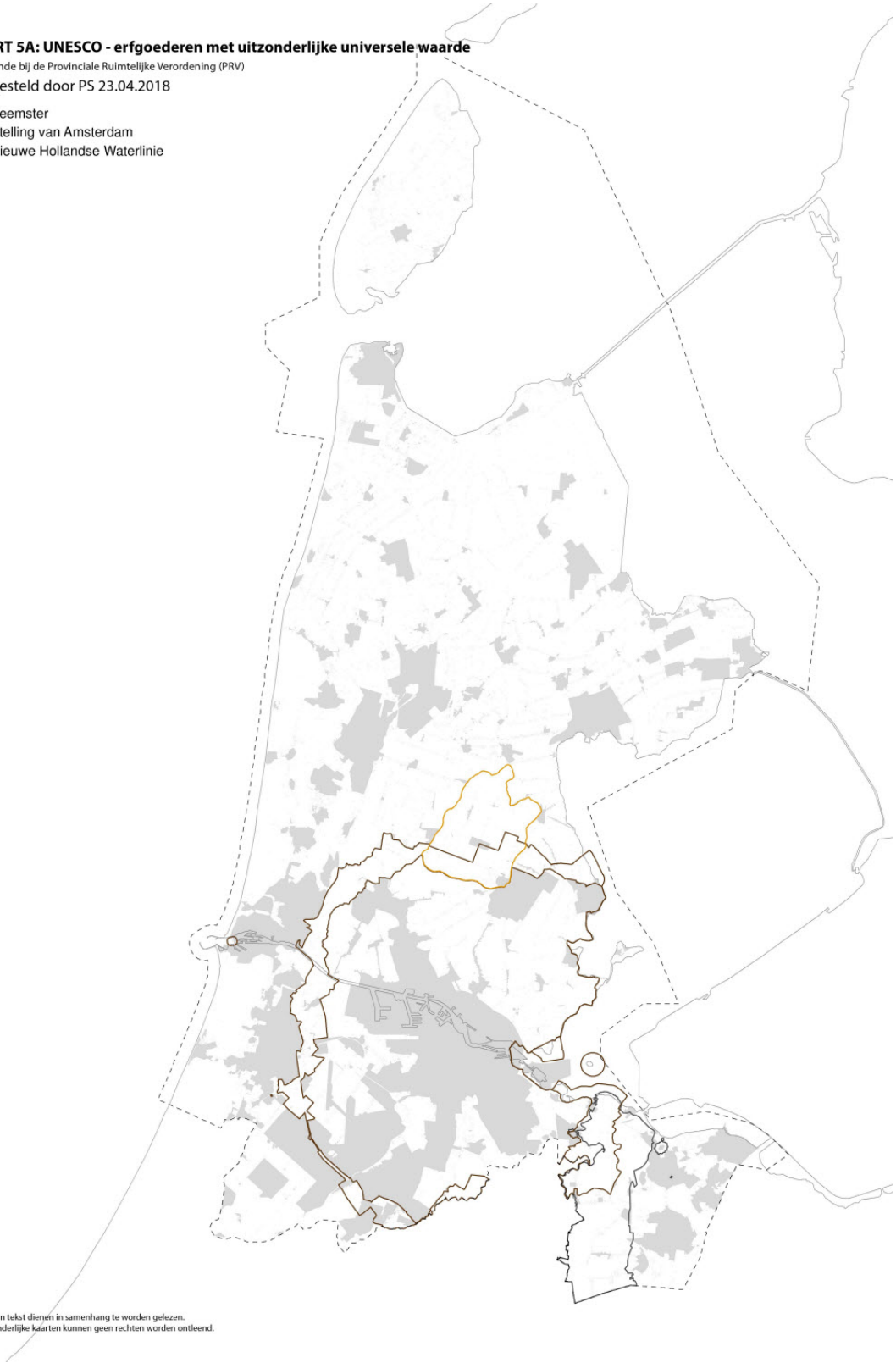

Kaarten en tekst dienen in samenhang te worden gelezen.
Aan afzonderlijke kaarten kunnen geen rechten worden ontleend.

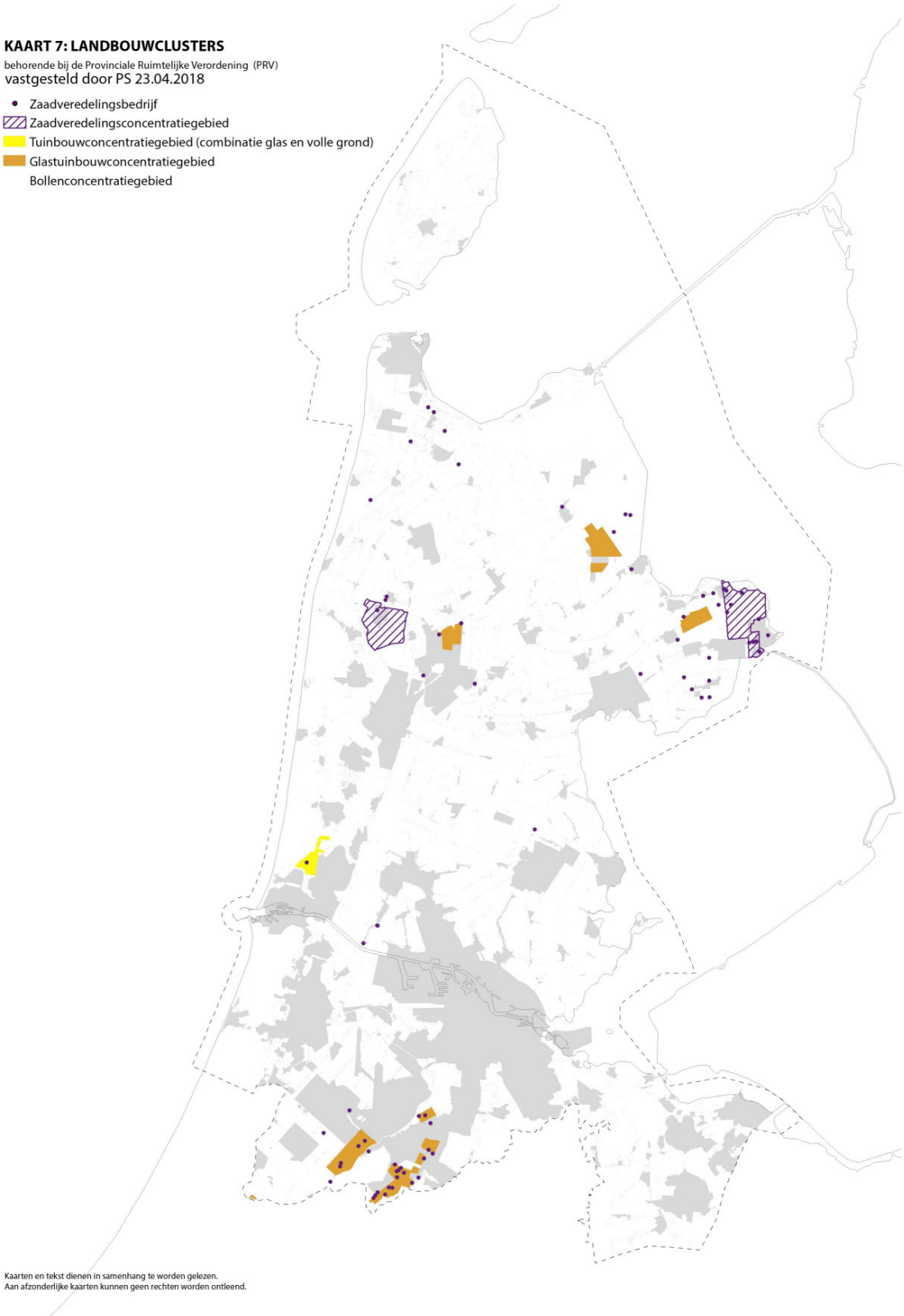

Toelichting

Algemene toelichting

Hieronder volgt een toelichting op de ontwerpwijziging van de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) 2018.

In de Structuurvisie Noord-Holland 2040 staat dat de provincie inspeelt op de ruimtelijke vraagstukken door mee te veranderen waar nodig en door bestaande kwaliteiten verder te ontwikkelen. Noord-Holland moet aantrekkelijk blijven in wat het is: een diverse, internationaal concurrerende regio, in contact met het water en uitgaande van de kracht van het landschap. Deze visie is verder uitgewerkt langs drie provinciale hoofdbelangen: klimaatbestendigheid, ruimtelijke kwaliteit en duurzaam ruimtegebruik. In de PRV heeft de provincie regels gesteld om deze belangen juridisch te borgen. Gemeenten moeten bij het maken van ruimtelijke plannen deze regels in acht nemen. De PRV is daarmee een kaderstellend instrument van de provincie voor gemeenten.

De PRV is geen statisch document. Beleid van Rijk en provincie kan veranderen om in te kunnen spelen op ontwikkelingen met ruimtelijke impact. Met het wijzigende beleid moet de PRV mee veranderen. De meest recente wijziging van de PRV is door Provinciale Staten op 12 december 2016 vastgesteld en is op 1 maart 2017 in werking getreden. Deze wijzigingen hadden betrekking op de Ladder voor Duurzame Verstedelijking, het beleid Wonen-Vliegen, jaarrond strandbebouwing en aardkundige monumenten.

Nieuwe wijzigingen zijn wenselijk en noodzakelijk, om de PRV actueel, correct en eenduidig te houden. In november 2015 hebben Gedeputeerde Staten (GS) besloten de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) te wijzigen in 2016 en 2017. In april 2017 zijn Provinciale Staten (PS) geïnformeerd dat de vaststelling van de ronde in 2017 niet haalbaar is gebleken, omdat de afstemming van enkele cruciale onderwerpen meer tijd vergt. De ontwerpwijziging 2018 betreft het actualiseren van de PRV naar aanleiding van een beleidswijziging op het thema landbouw (opheffen onderscheid tussen gebieden voor grootschalige en gecombineerde landbouw), het verankeren van de geactualiseerde Leidraad Landschap en Cultuurhistorie in de PRV en het toevoegen van nieuwe weidevogelkerngebieden. Daarnaast worden er een aantal begripsbepalingen toegevoegd, worden de regels voor glastuinbouwconcentratiegebieden aangepast en worden de artikelen gericht op waterrobuust inrichten verduidelijkt en samengevoegd. Tenslotte vinden er enkele technische correcties plaats, zoals de naamswijziging van Ecologische Hoofdstructuur (EHS) naar Natuurnetwerk Nederland (NNN).

Relatie met Omgevingsvisie en –verordening

De Omgevingswet integreert een groot deel van de wetgeving op het gebied van ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. Eén van de kerninstrumenten van de Omgevingswet is de Omgevingsvisie. De huidige wettelijk verplichte provinciale plannen (Structuurvisie, het Provinciaal Verkeer- en Vervoerplan, het Milieubeleidsplan en de Watervisie) komen te vervallen en gaan op in één integrale omgevingsvisie voor de fysieke leefomgeving met onderliggende programma's. Op dit moment is de totstandkoming van de provinciale Omgevingsvisie volop aan de gang. De planning is gericht op vaststelling van de Omgevingsvisie door PS in november 2018. De Omgevingsverordening, die de komende tijd in samenhang met de Omgevingsvisie en in samenspraak met onze partners wordt opgesteld, zorgt waar nodig voor juridische doorwerking van de visie. Vooruitlopend op de invoering van de Omgevingswet, die onlangs is uitgesteld, worden na vaststelling van de Omgevingsvisie voorstellen gedaan aan Provinciale Staten met betrekking tot de overgangsperiode tot aan de invoering van de Omgevingswet. Uitgangspunt daarbij is toe werken naar een eerste integrale Omgevingsverordening, gebaseerd op de huidige wetgeving, die na vaststelling van de Omgevingsvisie in procedure zal worden gebracht.

Vooruitlopend op bovenstaande transitie richting Omgevingsverordening vinden GS het belangrijk dat de PRV actueel en kloppend is. Daarom wordt de PRV nog gewijzigd, ook al wordt er tegelijkertijd gewerkt aan de Omgevingsvisie en –verordening. In de Startnotitie Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 is wel vastgelegd dat de actualisering van de PRV zich beperkt tot de hoogst noodzakelijke aanpassingen die niet kunnen wachten tot de omgevingsvisie. Onderwerpen en inzichten die niet noodzakelijkerwijs in deze actualisering meegenomen hoeven te worden, krijgen een plek in het proces naar de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 5d Transformatie glastuinbouw

Dit artikel biedt de mogelijkheid om onder voorwaarden glastuinbouw te transformeren naar wonen. Met deze wijziging worden glastuinbouwconcentratiegebieden uitgesloten van deze mogelijkheid. Voor deze glastuinbouwconcentratiegebieden is het beleid immers gericht op continuering van de glastuinbouw. Daarnaast wordt artikel 5a (nieuwe stedelijke ontwikkeling in overeenstemming met regionale afspraken) toegevoegd aan dit artikel, omdat gelet op de grootte van bestaande glastuinbouwbedrijven het kan voorkomen dat een transformatie ook qua omvang leidt tot een nieuwe stedelijke ontwikkeling.

Artikel 5e Woningen binnen de 20 Ke -contour

In dit artikel wordt bepaald dat binnen de 20 Ke-contour enkel binnen bestaand stedelijk gebied nieuwe woningen mogelijk mogen worden gemaakt. Met het bestaand stedelijk gebied wordt bedoeld het bestaand stedelijk gebied als bedoeld in artikel 1.1.1, eerste lid, aanhef en onder h, van het Besluit ruim-

telijke ordening. Een uitzondering op deze regel geldt voor woningbouw die tot stand komt met toepassing van de Ruimte voor Ruimte-regeling als bedoeld in artikel 16. Het is vanwege haar doelstelling, het mogelijk maken van het opruimen van storende bebouwing van agrarische bedrijven in ruil voor het bouwen van één of meer compensatiewoningen in het buitengebied, wenselijk dat dit instrument ook binnen de 20 Ke-contour kan blijven functioneren. Tweede categorie uitzonderingen zijn functiewijzigingen naar wonen op Voormalig Agrarisch Bouwpercelen als bedoeld in artikel 17. Ook deze specifieke categorie huisvesting, waarbij moet worden gedacht aan afhankelijke woonruimte ten behoeve van mantelzorg of andere specifieke doelgroepen, dient te blijven functioneren binnen de 20 Ke-contour. Ook woningen die mogelijk zijn op grond van de regeling voor nieuwe landgoederen (13a) en de regeling voor bedrijfswoningen (artikel 26 eerste lid onder c) zijn binnen de 20 Ke-contour mogelijk. Naar aanleiding van de inwerkingtreding van het Luchthavenindelingsbesluit Schiphol dat op 1 januari 2018 in werking is getreden zijn daaraan toegevoegd woningen die mogelijk zijn op grond van de regeling voor kleinschalige ontwikkelingen (artikel 5c). Ook die woningen kunnen dus mogelijk worden gemaakt binnen de 20 Ke-contour. Gelet op artikel 2.2.1 e, vijfde lid, van het Luchthavenindelingsbesluit Schiphol is de in onderdeel b genoemde datum van 1 maart 2017 ten aanzien van verleende verklaringen van geen bezwaar (vvgb) ex artikel 8.9 van de Wet luchtvaart vervallen. In het algemeen geldt nu dus dat woningbouwontwikkelingen waarvoor een vvgb is verleend, worden gerespecteerd. Toegevoegd is voorts de uitzonderingscategorie voor woningbouwontwikkelingen binnen de verstedelijkingslocaties als bedoeld in artikel 2.2.1e, derde lid, Luchthavenindelingbesluit Schiphol (tweede lid, onderdeel c). Ook deze ontwikkelingen kunnen mogelijk worden gemaakt binnen de 20 Ke-contour. Voor Noord-Holland gaat het daarbij om de locatie Hoofddorp Zuidrand.
In het derde lid wordt voorgeschreven dat er bij plannen voor nieuwe woningen binnen de 20 Ke-contour altijd een integrale ruimtelijke afweging dient plaats te vinden waarbij luchtvaartgeluid expliciet wordt afgewogen in het bestemmingsplan. Met artikel 5d wordt bewerkstelligd dat bij de juridisch-planologische besluitvorming tot toevoeging van woningen voor zover gelegen binnen de 20 Ke-contour, het bevoegd gezag zich nadrukkelijk rekenschap geeft van de geluidsaspecten die samenhangen met deze ligging. Daar de provincie het wenselijk acht vast te leggen op wijze zij haar toezichthoudende bevoegdheden ten aanzien van dit artikel toepast, is de beleidsregel `wonen en vliegen 20 Ke-contour Schiphol' vastgesteld. De beleidsregel sluit aan op de binnen de BRS (Bestuurlijke Regie Schiphol) overeengekomen aanpak, waarvan is afgesproken dat ook de 20 Ke-gemeenten deze aanpak zullen verankeren in een door de Raad vast te stellen algemene regel.
Dit artikel moet worden gelezen in samenhang met het Luchthavenindelingbesluit Schiphol (LIB), dat de ruimtelijke regels op rijksniveau bevat in verband met luchthaven Schiphol. Artikel 2.2.1d van het LIB bepaalt dat binnen de 20 Ke-contour (daar: `Afwegingsgebied geluid en externe veiligheid LIB 5 Schiphol') geen nieuwe woningbouwlocaties zijn toegestaan buiten bestaand stedelijk gebied. Deze regel is er op gericht om enerzijds buitenstedelijk voldoende ruimte te laten voor de ontwikkeling van Schiphol en anderzijds binnenstedelijk (woningbouw)ontwikkelingen mogelijk te maken. Dit sluit aan bij het gehanteerde principe om zo min mogelijk over dichtbebouwd stedelijk gebied te vliegen. Het rijkskader laat de provincie afwegingsruimte om beperkt één of enkele woningen in het buitengebied toe te staan. Dit artikel geeft daaraan invulling. Het rijk blijft, zoals ook geregeld in lid 1 sub b en c, bevoegd als het gaat om een uitbreiding of ontheffing van het 20 Ke-beleid inzake woningbouwlocaties buiten BSG, zoals de verstedelijkingslocaties als bedoeld in artikel 2.2.1e lid 3 en de Verklaring van Geen Bezwaar op grond van artikel 2.2.1e lid 5 LIB.
Voor een aantal aspecten van het thema 'Wonen-Vliegen' die in het kader van het SMASH-traject met het Rijk zijn gemaakt geldt dat zij niet in deze ruimtelijke verordening geregeld kunnen worden. Het gaat dan om een vroegtijdige en juiste informatievoorziening aan potentiële en nieuwe bewoners, middels toezicht op- en het actief bijdragen aan deze informatie, al dan niet in combinatie met kettingbedingen. Dit in het kader van het dragen van volle verantwoordelijkheid voor de gemeentelijke besluitvorming, ook met oog op mogelijke klachten in de toekomst.

Artikel 8 Aardkundige waarden
Het beleid voor aardkundige waarden kent twee, deels geografisch overlappende, kwalificaties van gebieden: aardkundig waardevolle gebieden en aardkundige monumenten. Het beleid voor aardkundige waarden is deels in het milieu- en deels in het ruimtelijke ordeningsrecht verankerd. De aardkundige monumenten worden beschermd via hoofdstuk 6 van de Provinciale Milieuverordening (PMV); aardkundig waardevol gebieden via artikel 8 in de PRV.

Om de bescherming van de aardkundige monumenten via de PMV beter voor het voetlicht te krijgen, wordt artikel 8 in de PRV aangevuld met een verwijzing naar de PMV. Daarnaast worden de aardkundig waardevolle gebieden en monumenten beschreven in de nieuwe Leidraad Landschap en Cultuurhistorie, hetgeen ook bijdraagt aan meer aandacht voor het in stand houden van deze gebieden bij nieuwe ontwikkelingen.

Artikel 8a Overstromingsrobuust inrichten

Artikel 8a is aangepast. Voorheen werd in dit artikel aan gemeenten gevraagd om voor alle type ontwikkelingen in bestemmingsplannen inzicht te geven in de risico's van en bij overstroming en de maatregelen en voorzieningen die worden getroffen om deze risico's te voorkomen of te beperken.

Het nieuwe artikel 8a is specifieker geformuleerd: het richt zich alleen op vitale en kwetsbare functies, omdat de maatschappelijke gevolgen van een overstroming op deze functies, erg groot kunnen zijn en gevolgen kunnen hebben voor het gebied dat overstroomt maar ook ver daarbuiten. Voor overige ruimtelijke projecten of plannen (niet-vitale of niet-kwetsbare functies), zowel binnendijks als buitendijks, heeft de gemeente een eigen verantwoordelijkheid.

De motivering wordt niet alleen gevraagd bij bestemmingsplannen die nieuwbouw ten behoeve van vitale of kwetsbare functies mogelijk maken, maar ook bij bestemmingsplannen die herstructurering van of transformatie naar vitale of kwetsbare functies mogelijk maken, zoals de wijziging van de functie van een bestaand gebouw naar een vitale of kwetsbare functie.

Het Rijk definieert vitale of kwetsbare functies als 'functies die cruciaal zijn voor de rampenbeheersing bij overstromingen of functies die bij een overstroming ernstige schade met zich mee kunnen brengen voor mens, milieu of economie'.

De vitale en kwetsbare functies kennen tal van onderlinge relaties (ketenafhankelijkheid) en bepalen bij overstromingen samen de robuustheid van een gebied. Om deze redenen is het belangrijk dat bij nieuwe vitale en kwetsbare functies het overstromingsrisico wordt meegewogen bij locatiekeuze en inrichting.

Ter verduidelijking van de vitale of kwetsbare functies worden hieronder enkele voorbeelden genoemd, waarbij de functies zijn ingedeeld in gebruikscategorieën. Deze opsomming is niet uitputtend, maar ter indicatie:
- Categorie energie: elektriciteitscentrales, zonne-akkers, windturbines, het regionale distributienet en opslag van aardgas, tankstations;
- Categorie telecom, ICT en transport: internet en telecom netwerk, wegen, spoorwegen, stations, busbanen;
- Categorie waterketen: gemalen, pompen, sluizen, rioolwaterzuiveringsinstallaties;
- Categorie gezondheid: ziekenhuizen, zorginstellingen, huisartsenposten, EHBO's, ambulanceposten;
- Categorie bedrijven: brzo-bedrijven, vuilverbrandingsinstallaties;
- Categorie openbare orde en veiligheid: crisiscentra, brandweerkazernes, penitentiaire inrichtingen;
- Categorie niet-zelfredzame groepen: dierentuinen, verpleegtehuizen, scholen, kinderdagverblijven, AZC's, wooncomplexen voor niet-zelfredzamen;
- Categorie cultuur: archieven, musea, depots, theaters, monumenten.

De provincie heeft een handreiking Overstromingsrobuust inrichten opgesteld die door gemeenten kan worden benut om invulling te geven aan dit artikel. Tevens is deze handreiking voor gemeenten bruikbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen niet vallende onder de categorie 'vitaal en kwetsbaar' en waarvoor gemeenten een eigen verantwoordelijkheid hebben (in navolging van de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie).

Artikel 15 Ruimtelijke kwaliteitseis ingeval van een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling in het landelijk gebied
De Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (Leidraad) is een van de provinciale instrumenten om te kunnen sturen op Ruimtelijke kwaliteit, een provinciaal hoofdbelang zoals benoemd in de Structuurvisie 2040. De Leidraad wordt vastgesteld door Gedeputeerde Staten en beschrijft de provinciale belangen ten aanzien van landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Dit artikel regelt de juridische doorwerking van de Leidraad.

Dit artikel is van toepassing op alle 'nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen' in het landelijk gebied. Daarmee is de toepassing verbreed ten opzichte van de voorgaande versie van dit artikel, waarbij dit artikel van toepassing was op 'nieuwe stedelijke ontwikkeling'. De nieuwe term dekt beter de lading van de ruimtelijke ingrepen die van invloed zijn op de ruimtelijke kwaliteit. Bij ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied gaat het om bijvoorbeeld nieuwe bebouwing, agrarische bedrijven, natuurontwikkeling, infrastructuur of vormen van energieopwekking.

Voor de mate van doorwerking van de Leidraad is gebruik gemaakt van de systematiek zoals deze ook onder de Omgevingswet zal gelden. In de Omgevingswet wordt een driedeling gehanteerd van doorwerking van regels:
1. "in acht nemen" Dit betreft harde, absolute doorwerking. Afwijken is niet mogelijk

2. "rekening houden met" Dit is een verzwaarde status van het betreffende aspect. Afwijken is mogelijk, maar moet goed worden gemotiveerd.
3. "betrekken bij". Dit betekent dat aan het aspect aandacht moet worden besteed, maar dat het aspect geen bijzondere of verzwaarde status heeft in de belangenafweging.

De Leidraad bevat geen normstellende elementen die in acht moeten worden genomen. Voorzover ten aanzien van landschap en cultuurhistorie sprake is van harde doorwerking, is dit op andere plekken in de PRV geregeld, in het bijzonder in artikel 19 tot en met 25 PRV. Artikel 15 regelt dat de ambities en ontwikkelprincipes, zoals die zijn beschreven voor de verschillende 'ensembles en structuren' in de Leidraad, richtinggevend zijn ('rekening houden met'). Hier kan slechts gemotiveerd van worden afgeweken. De ontwikkelprincipes die als 'kans' gemarkeerd staan, zijn inspirerend ('betrekken bij'). Ditzelfde geldt voor de analyse en ontstaansgeschiedenis. Er moet aandacht aan worden besteed, maar het aspect heeft geen bijzondere, verzwaarde status. Ditzelfde geldt voor de analyse en ontstaansgeschiedenis.

Bij de beoordeling van bestemmingsplannen die ten behoeve van het wettelijk vooroverleg aan GS worden aangeboden, besluiten GS of zij een advies vragen aan de Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO). Bij deze overweging speelt de impact op het landschap en de mate waarin wordt afgeweken van de richtinggevende onderdelen van de Leidraad een belangrijke rol. Bij grote, ingrijpende of anderszins belangrijke plannen met impact op het landschap zullen GS de ARO om advies vragen. Daarnaast kunnen gemeenten in een eerder stadium dan het wettelijke vooroverleg aan GS verzoeken om hun ruimtelijke plannen voor te leggen aan de ARO voor een advies op de ruimtelijke kwaliteit van de ontwikkelingen die het bestemmingsplan mogelijk maakt.

Artikel 15a Ruimtelijke kwaliteitseis voor windturbines
De inhoud van dit artikel stond in de vorige versie van de PRV in artikel 15, derde lid. Dit betreft een aanvullend toetsingskader ruimtelijke kwaliteit specifiek voor windturbines binnen de op kaart 9 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven herstructureringsgebieden. Dit toetsingskader is opgenomen in het beleidskader wind op land.
Artikel 15 is in verband met de verankering van de nieuwe Leidraad Landschap en Cultuurhistorie inhoudelijk gewijzigd. Met de verplaatsing van het oude artikel 15, derde lid, naar een afzonderlijk artikel 15a is niet beoogd om deze specifieke regeling voor windturbines inhoudelijk te wijzigen.

Artikel 17 Voormalige agrarische bouwpercelen
Aan de mogelijke functies op voormalige agrarische bedrijfspercelen wordt de functie gebruiksgerichte paardenhouderij toegevoegd. Dit begrip is gedefinieerd in de begripsbepalingen (artikel 2), waarbij gebruik is gemaakt van de VNG handreiking paardenhouderijen in het omgevingsrecht.

In dit artikel (eerste lid, onderdeel c) wordt expliciet bepaald dat buitenopslag in relatie tot niet-agrarisch gebruik is verboden buiten het bouwvlak. Deze buitenopslag dient binnen het bouwvlak te worden opgelost. Regeling van buitenopslag is overigens alleen ruimtelijk relevant voorzover deze voor een langere periode plaatsvindt. Tijdelijke opslag van maximaal een paar dagen tot een paar weken is mogelijk als normaal onderdeel van de planologisch toegestane functie en zonder dat daarbij sprake is van permanente voorzieningen of onomkeerbare gevolgen zal over het algemeen geen ruimtelijke impact hebben. Toezicht hierop is echter een gemeentelijke bevoegdheid.

Daarnaast worden de regels ten aanzien van omzetting van een bedrijfswoning naar een burgerwoning nader ingevuld. Zo is bepaald dat het omzetten van een bedrijfswoning naar een burgerwoning niet is toegestaan in glastuinbouwconcentratiegebied (tweede lid, onderdeel b). Onderliggende reden voor deze wijziging is dat het gebied bestemd is voor grootschalige glastuinbouw en de burgerwoning de toekomstige ontwikkelingen zou kunnen belemmeren. Tevens is bepaald dat de omzetting naar burgerwoning de bedrijfsvoering en ontwikkelingsmogelijkheden van omringende agrarische bedrijven niet mag beperken (tweede lid, onderdeel c).

Artikel 17a Agrarisch aanverwante bedrijven
Dit artikel wordt aangepast naar aanleiding van het loslaten van het onderscheid tussen gebieden voor grootschalige landbouw en gebieden voor gecombineerde landbouw. Daarnaast wordt buitenopslag buiten het bouwvlak verboden om redenen van ruimtelijke kwaliteit.

Artikel 19 Natuurnetwerk Nederland en natuurverbindingen
In dit artikel is de terminologie van titel 2.10 van het Barro verwerkt. 'Ecologische Hoofdstructuur (EHS)' is vervangen door 'Natuurnetwerk Nederland (NNN)'. 'Ecologische Verbindingszone' is vervangen door 'natuurverbindingen'.

Artikel 20 UNESCO-werelderfgoederen van uitzonderlijke universele waarden en artikel 22 Ontwikkelingen binnen UNESCO-erfgoederen

De artikelen 20 t/m 22 zijn bedoeld als uitwerking van de verplichting in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) ten aanzien van de UNESCO-werelderfgoederen van uitzonderlijke universele waarden. Ook de Amsterdamse Grachtengordel is een dergelijk UNESCO-werelderfgoed, maar in het Barro is niet de verplichting opgenomen om deze in de provinciale ruimtelijke verordening op te nemen. De bescherming van de Amsterdamse Grachtengordel is namelijk al geregeld op basis van de Erfgoedwet en de Monumentenwet. Het ook regelen in de PRV is daarmee juridisch overbodig.

Artikel 26 Agrarische bedrijven in landelijk gebied
In het coalitieakkoord "Ruimte voor Groei" is opgenomen dat onderzocht wordt of het huidige onderscheid tussen grootschalige landbouw en gecombineerde landbouw (artikel 26) kan worden opgeheven. Dit onderzoek is uitgevoerd en de conclusie is dat het onderscheid inderdaad kan komen te vervallen, mits er nadere regels worden gesteld voor de ruimtelijke kwaliteit van schaalvergroting op agrarische bouwpercelen. In het nieuwe artikel 26 is het regime voor gecombineerde landbouw opgeheven en wordt het regime voor grootschalige landbouw toegepast op de hele provincie.

Om de ruimtelijke kwaliteit te borgen wordt in lid 2 verwezen naar de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie, waar in de structuur 'agrarische erven' nadere regels zijn opgenomen voor uitbreiding van agrarische bouwpercelen.

Door het opheffen van het regime voor gecombineerde landbouw komt ook kaart 6 (landbouwgebieden), waarop de gebieden voor grootschalige en gecombineerde landbouw geografisch worden aangeduid, te vervallen. Hierdoor komt ook de term 'landbouwgebied' te vervallen.

Artikel 26a Intensieve veehouderijen
In artikel 26a is vastgelegd wat wel en niet wordt toegestaan met betrekking tot de intensieve veehouderij. In dit artikel is het lid dat regelde dat uitbreiding slechts mag plaatsvinden als er voldaan is aan de wettelijke milieu- en dierenwelzijnseisen komen te vervallen. Het toezicht op het voldoen aan de eisen op het gebied van milieu en dierenwelzijn is niet de bevoegdheid van de provincie. Deze aspecten, gericht op een duurzaam ruimtegebruik, lopen niet via het ruimtelijk spoor. De toetsing hiervan is aan de gemeenten (milieu) en Rijk (dierenwelzijn). Europa of het Rijk zijn de bevoegde instanties om hierover regels vast te leggen en te handhaven.

Artikel 26b Bollenteelt
Van belang is dat het bewerken van de grond, zoals opspuiten, bezanden en omzetten van permanente bollenteelt niet overal wordt toegestaan en enkel in het concentratiegebied plaatsvindt vanwege het milieueffect op de bodem. Artikel 26b wordt hierop toegespitst en stelt geen eisen meer ten aanzien van nieuwvestiging van bollenbedrijven. In de praktijk kunnen bollenbedrijven namelijk ook buiten bollenconcentratiegebied gesitueerd zijn, vanwege de reizende bollenkraam. Dit houdt in dat een bollenkweker jaarlijks wisselende percelen van bijvoorbeeld akkerbouwers huurt om de bollen af te broeien voor de tulpenhandel. Dit resulteert in een vruchtwisseling op de gronden, maar behoeft geen specifieke grondbewerking. De vestiging en uitbreiding van dergelijke bedrijven zou daarom ook op andere plaatsen in de provincie mogelijk moeten zijn.

Daarnaast wordt geregeld dat Gedeputeerde Staten, gehoord hebbende de betreffende commissie van Provinciale Staten, de begrenzing van het bollenconcentratiegebied kunnen wijzigen.

Artikel 26c Glastuinbouw
In artikel 26c wordt verduidelijkt dat glastuinbouwbedrijven buiten glastuinbouwconcentratiegebieden onder dezelfde regels vallen als overige agrarische bedrijven. Glastuinbouwbedrijven die boven de 2 ha willen uitbreiden, dienen te verplaatsen naar een glastuinbouwconcentratiegebied. Op deze hoofdregel, die volgt uit het glastuinbouwconcentratiebeleid wordt voor specifieke gevallen een uitzondering gemaakt in lid 3. Deze uitzondering maakt uitbreiding van solitaire bedrijven buiten het concentratiegebied mogelijk boven de genoemde 2 ha, indien cumulatief wordt voldaan aan een aantal voorwaarden. Indien aan deze voorwaarden is voldaan, is er sprake van enerzijds locatie-specifieke omstandigheden die aanleiding geven om op de bestaande locatie uit te breiden (grondgebonden teelt, synergie met aangrenzende stedelijke functies) èn wordt anderzijds zo veel mogelijk voldaan aan de achterliggende belangen achter het concentratiebeleid. Dit betreft het behoud van de ruimtelijke kwaliteit van het landelijk gebied (ligging aansluitend aan bestaand stedelijk gebied, niet grenzend aan andere glastuinbouwbedrijven) en verduurzaming (uitbreiding leidt tot verbeterde duurzame bedrijfsvoering, aantoonbare duurzame synergie met aangrenzende stedelijke functies).

Daarnaast wordt verduidelijkt dat het omzetten van een bedrijfswoning naar een burgerwoning niet is toegestaan in glastuinbouwconcentratiegebied. Ook een tweede bedrijfswoning wordt uitgesloten. Onderliggende reden voor deze wijziging is dat het gebied bestemd is voor grootschalige glastuinbouw en de burgerwoning de toekomstige ontwikkelingen zou kunnen belemmeren.

Bedrijvigheid gelieerd aan de glastuinbouw wordt niet onmogelijk gemaakt. Vanwege de ruime interpretatie van gelieerde bedrijvigheid leidt dit in de praktijk soms tot ongewenste bedrijvigheid. Er wordt nader ingevuld waaraan 'gelieerde bedrijvigheid' dient te voldoen.

Artikel 26d Zaadveredelingsbedrijven
In lid 5 wordt geregeld dat Gedeputeerde Staten, gehoord hebbende de betreffende commissie van Provinciale Staten, de begrenzing van het zaadveredelingsconcentratiegebied kunnen wijzigen.

Artikel 26e Verbrede landbouw op agrarische bouwpercelen
Zie de toelichting op artikel 17 Voormalige agrarische bouwpercelen.

Artikel 27 Landbouweffecten
Met dit artikel wordt behoud van agrarisch areaal momenteel geborgd in de PRV. Daarmee wordt beoogd landbouw mee te wegen als belang bij nieuwe ontwikkelingen. Een functiewijziging kan leiden tot een onevenredig nadeel voor de land- en tuinbouw in het gebied en kan het duurzaam economisch functioneren van de landbouw belemmeren. Ook kunnen aanvullende activiteiten in het totale agrarische gebied invloed hebben op de agrarische sector. Om de landbouwbelangen evenredig mee te nemen, achten wij een LER van belang. In artikel 27 wordt een Landbouweffectrapportage (LER) verplicht gesteld. De formulering in het eerste lid (oud) bleek te leiden tot onduidelijkheden. Het nieuwe artikellid is tekstueel aangepast, zonder inhoudelijk te willen wijzigen. Hierbij is verduidelijkt dat een LER in ieder geval verplicht is bij ontwikkelingen die MER-plichtig zijn of leiden tot een areaalvermindering van landbouwgrond met minimaal 100 ha. Daarnaast is een LER verplichting bij ingrepen die een aanzienlijk effect hebben op gronde met een agrarische bestemming. Het is in eerste instantie aan de gemeenten als bevoegd gezag om te beoordelen of hiervan sprake is. Uiteraard kan dit in het overleg met de provincie aan de orde worden gesteld.

Een LER kan bestaan uit een nulmeting van de situatie (zoals plangebied, gebiedstypering, aantal en type bedrijven, grondgebruik, verkavelingssituatie), een weergave van de directe effecten van de planwijziging (zoals gevolgen voor het aantal bedrijven en omvang van het landbouwareaal, werkgelegenheid, economische gevolgen, milieugevolgen) en indirecte effecten (zoals gevolgen voor de overblijvende bedrijven als het gaat om economische situatie, omvang areaal, logistiek, ontwikkelperspectief, effecten op milieu en natuur).

Daarnaast wordt voor overige plannen die het buitengebied betreffen en die leiden tot niet-agrarische ontwikkelingen (bijvoorbeeld kleinschalige woningbouw of omzetten van landbouwgrond naar zonneakkers) verplicht gesteld om in de toelichting aandacht te besteden aan effecten voor de landbouw inzake de agrarische structuur in het gebied. De gebieden die betrekking hebben op artikel 19 PRV en bijbehorende kaart 4, ecologie (begrenzing Natuurnetwerk Nederland) zullen van dit artikel worden uitgezonderd. Hiervoor heeft de afweging tussen landbouw en natuur immers eerder al plaatsgevonden, waarbij is besloten dat de (potentiële) natuurfunctie prevaleert boven het landbouwbelang.

Artikel 29a
Artikel 29a is vervallen omdat de regeling voor buitendijkse gebieden is opgenomen in het nieuwe artikel 8a (eerste lid, aanhef en onder b). De motiveringsverplichting geldt niet meer voor alle nieuwe bebouwing en functies, maar alleen voor kwetsbare of vitale functies. Alleen wanneer het gaat om buitendijkse gebieden langs het IJsselmeer, Markermeer, Gooimeer en Eemmeer moet de toelichting van het bestemmingsplan ook een beschrijving bevatten van de wijze waarop rekening is gehouden met actuele peilfluctuaties en voorzienbare peilveranderingen.

Artikel 32
Zie de toelichting op artikel 19.

Artikel 32a
Zie de toelichting op artikel 19.

Artikel 46a
Dit artikel regelt dat voor lopende plan- en projectprocedures de verordening zoals deze luidde voor 1 mei 2018 van toepassing blijft. Deze wijziging van de verordening treedt namelijk op deze datum in werking. Door de uitgestelde inwerkingtreding en deze regeling voor lopende procedures wordt gemeenten en initiatiefnemers tijd geboden om zich voor te bereiden op de nieuwe regels.

Wijziging kaart 4
Om de teruggang van de weidevogelpopulatie van met name de grutto in Noord-Holland tegen te gaan is op basis van onderzoek, monitoring en veldbezoeken de kerngebiedenbenadering ontwikkeld. Er is voor gekozen om de beschikbare financiële middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten. De kerngebiedenbenadering is verwerkt in het Natuurbeheerplan 2016 (NBP). De middelen worden ingezet in de

gebieden die het meest kansrijk zijn voor de kritische weidevogels zoals grutto, tureluur, slobeend en gebieden die de beste randvoorwaarden bieden voor een duurzame populatie, zoals bijvoorbeeld openheid, omvang, waterpeil. In kaart 4 wordt circa 1350 ha nieuw weidevogelkerngebied toegevoegd aan de weidevogelleefgebieden. Deze aanvullende weidevogelleefgebieden (die voldoen aan het kerngebiedenbeleid) worden nu namelijk nog niet beschermd door de PRV en lopen mogelijk het risico onderdeel te worden van nieuwe (stedelijke) ontwikkelingen.

In deze wijziging worden de weidevogelleefgebieden die niet meer tot de kerngebieden horen gehandhaafd op kaart 4. De Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK)heeft GS geadviseerd het beschermingsregime in deze weidevogelleefgebieden te handhaven op basis van hun kwaliteit als open landschap. Een mogelijke heroverweging met betrekking tot deze gebieden dient plaats te vinden op basis van een samenhangend verhaal over de wijze waarop de provincie om wil gaan met de doorontwikkeling en bescherming van het karakteristieke Noord-Hollandse landschap.

Onderdeel van dit proces is het Kwaliteitsbeeld NH 2050 dat in het najaar van 2017 door de PARK aan GS en PS is aangeboden. Het Kwaliteitsbeeld is een advies van de PARK over de manier waarop de kwaliteit van de landschappen in de provincie verder kan worden verbeterd. Het is een bouwsteen voor de Omgevingsvisie, en vormt de basis voor onderbouwde beleidskeuzes door GS en PS over welke landschappen in Noord-Holland vanwege hun cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit te beschermen. Totdat deze beleidskeuzes met het vaststellen van de Omgevingsvisie zijn gemaakt, handhaven wij conform het advies van de PARK (‘Verkenning ruimtelijke kwaliteit open weidelandschap Noord-Holland’), het beschermingsregime in de weidevogelleefgebieden die niet meer tot de kerngebieden behoren, op basis van hun kwaliteit als open landschap.

Wijziging kaart 5A
In kaart 5A worden enkele kleine wijzigingen van de begrenzing van de Stelling van Amsterdam verwerkt. Deze wijzigingen zijn eerder al goedgekeurd door UNESCO. Het betreffen aanpassingen in Zuidoost Beemster en Haarlemmermeer, conform de begrenzing zoals opgenomen in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro).

Vervallen kaart 6
In verband met de wijziging van artikel 26 vervalt kaart 6: Landbouwgebieden.

Wijziging kaart 7
De gemeente Schagen is voornemens om op de locatie ’t Zand woningbouw te plegen. Momenteel is deze locatie gelegen in een bollenconcentratiegebied (artikel 26b) en mag er niet worden voorzien in bestemmingen die de vestiging van bedrijven en de bollenteelt onmogelijk maken. In kaart 7 wordt genoemde locatie ontgrensd als bollenconcentratiegebied om woningbouw mogelijk te maken, Deze locatie wordt geheel ontsloten door stedelijk gebied en is daardoor minder geschikt voor bollenteelt. Het ligt tussen de huidige kern en het in ontwikkeling zijnde bedrijventerrein Kolksluis in.

Besluit van Provinciale Staten van Noord-Holland van 29 juni 2015 tot vaststelling van het Natuurbeheerplan 2016

Provinciale Staten van Noord-Holland hebben, bij besluit van 29 juni 2015, het Natuurbeheerplan 2016 vastgesteld.

In het Natuurbeheerplan is:
- vastgelegd waar welk natuurtypen of agrarische natuurtypen aanwezig zijn of ontwikkeling ervan gewenst is;
- opgenomen de begrenzing van Natuurnetwerk Nederland (NNN) en de natuurverbindingen;
- benoemd hoe de in aanwezige natuur, agrarische natuur of landschap beheerd moet worden en of eigenaren en gebruikers subsidie kunnen aanvragen voor het structurele beheer, voor functieverandering of voor een eenmalige kwaliteitsimpuls.

Dit Natuurbeheerplan is de opvolger van het Natuurbeheerplan 2015. Het Ontwerp Natuurbeheerplan 2016 heeft vanaf 26 januari 2015 zes weken ter inzage gelegen.

Mogelijkheid de stukken in te zien
U kunt de stukken downloaden op de website: www.noord-holland.nl/natuurbeheerplan.

Beroep aantekenen
De totstandkoming van het Natuurbeheerplan heeft plaatsgevonden met toepassing van Afdeling 3.4 (uitgebreide openbare voorbereidingsprocedure) van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Om die reden kan tegen het besluit tot vaststelling van het Natuurbeheerplan geen bezwaarschrift bij provinciale staten worden ingediend, maar kan rechtstreeks beroep bij de bestuursrechter worden ingesteld (artikel 7:1, eerste lid, onderdeel d, van de Awb).
Belanghebbenden kunnen beroep aantekenen bij de Rechtbank Haarlem, sector Bestuursrecht, Postbus 1621, 2003 BR Haarlem. Hiervoor is een griffierecht verschuldigd. De termijn voor het indienen van een beroepschrift bedraagt zes weken en vangt aan op de dag na de datum van uitgifte van dit provinciaal blad.
Belanghebbenden die beroep hebben ingesteld, hebben de mogelijkheid een voorlopige voorziening te vragen bij de voorzitter van de Arrondissementsrechtbank, indien gelet op de belangen, onverwijlde spoed is vereist. In dit geval is opnieuw griffierecht verschuldigd.

Haarlem, 29 juni 2015.

Provinciale Staten van Noord-Holland,

J.W. Remkes, voorzitter.

J.R. Loggen M.Sc, waarnemend statengriffier.

Uitgegeven op 14 juli 2015.

Namens Provinciale Staten van Noord-Holland,

G.E.A. van Craaikamp, provinciesecretaris.

Kerngebieden weidevogels en agrarische natuur

Ronde langs de provincies en het Rijk

[redacted] 11 september 2013

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen het kader van het Beleidsondersteunend onderzoek voor het ministerie van EZ.

Projectcode:	BO 11-011.01.007.
Thema:	Biodiversiteit terrestrisch.
Rapportnummer Alterra:	2465

ALTERRA WAGENINGEN UR

bureau ZET

Colofon

Titel:	Kerngebieden weidevogels en agrarische natuur
Opdrachtgever:	Alterra
Kenmerk Bureau ZET:	4029
Rapportnummer Alterra:	2465
Datum:	11 september 2013
Projectomschrijving:	Verkennend en inventariserend onderzoek onder provincies en Rijk gericht op het in beeld brengen van het draagvlak voor de kerngebiedenbenadering voor weidevogels en agrarisch natuur en de behoeften ten aanzien van de verdere ontwikkeling van de benadering. Het onderzoek is geplaatst binnen de bredere context van de discussie over de effectiviteit van agrarisch natuurbeheer en de herziening van het subsidiestelsel.
Auteurs:	[redacted] (Bureau ZET), [redacted] (Alterra).

bureau ZET

Postbus 31264
6503 CG Nijmegen

info@bureauzet.nl
www.bureauzet.nl

KvK: 5288964
BTW: NL8506.17.273.B.01
Triodos Bank: 1985.46.327

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Onderzoeksopzet en - verantwoording	3
3	Bevindingen	5
3.1	Inleiding	5
3.2	Effectiviteit van het weidevogelbeheer/agrarisch natuurbeheer	5
3.2.1	Perceptie van de effectiviteit van beleid en instrumentarium in het verleden	5
3.2.2	Welke consequenties verbindt men aan de perceptie van de effectiviteit?	7
3.3	Ambities voor de middellange termijn	8
3.3.1	Wijze van doelformulering	9
3.3.2	Sturing op het realiseren van ambities	9
3.4	Reflectie op en behoeften t.a.v. de kerngebiedenbenadering	10
3.4.1	De kerngebiedenbenadering in de bestaande provinciale praktijk	11
3.4.2	Reacties van provincies en Rijk op de kerngebiedenbenadering sensu Alterra	12
3.4.3	Behoeften ten aanzien van de verdere ontwikkeling van de kerngebiedenbenadering sensu Alterra	13
3.5	Maatschappelijk en politiek draagvlak voor een kerngebiedenbenadering	15
3.5.1	Situatie akkerbouwprovincies	17
3.6	Uitwerking in provinciaal beleid en regelingen	17
3.7	Rollen en verantwoordelijkheden	19
3.8	Samenwerking tussen provincies onderling en tussen Rijk en provincies	22
3.8.1	Terugblik	22
3.8.2	Vooruitblik: wensen ten aanzien van toekomstige samenwerking	22
4	Samenvatting in enkele grote lijnen	25
4.1	Effectiviteit	25
4.2	Middellange termijn ambities	25
4.3	Kerngebiedenbenadering	26
4.4	Politiek en maatschappelijk draagvlak	26
4.5	Uitwerking in beleid en regelingen	27
4.6	Rol- en verantwoordelijkheidsverdeling	27
4.7	Samenwerking	27
5	Aanbevelingen	29
Bijlage 1	Onderzoekscontext	33
Bijlage 2	Respondentenlijst	35
Bijlage 3	Vragenlijst (versie weidevogelprovincies)	37
Bijlage 4	Informatiepakket kerngebiedenbenadering	39

1 Inleiding

In ‘Op weg naar kerngebieden voor weidevogels in Nederland’ (2012) is een methode ontwikkeld waarmee duurzame populaties van de grutto in Nederland kunnen worden veiliggesteld. De essentie van de benadering is het realiseren van kerngebieden (binnen meer omvangrijke weidevogellandschappen) die als brongebied fungeren. Om deze functie voor de grutto te kunnen vervullen dienen de gebieden aan de (strenge) ecologische eisen van de grutto te voldoen en een, nog nader te bepalen, minimale omvang te hebben. Op dit moment zijn er nauwelijks gebieden in het agrarisch landschap te vinden die aan die eisen voldoen. Alleen door vergaande concentratie van inspanningen en middelen op een beperkter aantal (geschikt te maken) gebieden, kunnen de beoogde brongebieden worden ontwikkeld. Gebeurt dit niet dan is het behoud van de grutto in Nederland op termijn verre van verzekerd.

De in ‘Op weg naar kerngebieden’ voor de grutto als pilotsoort ontwikkelde benadering is breder bruikbaar dan alleen voor de grutto en lijkt ook een veelbelovende benadering om de effectiviteit van het weidevogelbeheer - en agrarisch natuurbeheer - te vergroten. Daarmee komt ook een meer effectieve besteding van overheidsmiddelen voor agrarisch natuurbeheer in zicht.

Een keuze voor een kerngebiedenbenadering betekent een keuze voor ‘meer doen in minder gebieden’, dus concentratie van de inzet van middelen en de inspanningen. Bestaat daarvoor wel draagvlak? Hoe staan Rijk en provincies daartegenover? Bestaat er steun voor het invoeren van een kerngebiedenbenadering in het weidevogelbeheer en - eventueel - het agrarisch natuurbeheer? Welke vragen, twijfels, wensen en behoeften zijn er ten aanzien van de verdere ontwikkeling van de benadering? Willen Rijk en provincies aan de slag met de verdere ontwikkeling van de benadering en het bevorderen van de toepassing daarvan in de praktijk? Wat komt daar bij kijken?

In opdracht van Alterra is door Bureau ZET een verkennend onderzoek gedaan onder provincies en Rijk om in beeld te brengen hoe zij staan tegenover de verdere ontwikkeling en invoering van een kerngebiedenbenadering en de (eerste) reacties die een dergelijke benadering bij hen oproept. In bijlage 1 wordt de onderzoekscontext toegelicht.

Leeswijzer
In hoofdstuk 2 wordt de onderzoeksopzet en -vraagstelling beschreven. In hoofdstuk 3 worden de belangrijkste bevindingen weergegeven. In hoofdstuk 4 vatten wij een aantal meer generieke bevindingen samen. Ten slotte doen we een aantal aanbevelingen in hoofdstuk 5.

2 Onderzoeksopzet en - verantwoording

Doelgroep van het onderzoek
Bij het ontwikkelen van een effectief weidevogel- en agrarisch natuurbeleid spelen vele partijen een rol maar zijn uiteindelijk vooral Rijk en provincies aan zet om beleid en uitvoering vorm te geven. Rijk en provincies bepalen, in een onderlinge rolverdeling en binnen de kaders van EU-regelingen, het beleid ten aanzien van weidevogels en agrarische natuur, het beleidsinstrumentarium dat daarbij wordt ingezet (waaronder het stelsel voor agrarische beheersubsidies), en de verdere uitwerking en toepassing van dat instrumentarium in ondermeer contracten met beheerders. Daarmee bepalen Rijk en provincies de kaders die de betrokkenen bij het weidevogelbeheer meer of minder goed in staat zullen stellen duurzame weidevogelresultaten te behalen.

Het benutten van de kansen van een kerngebiedenbenadering in het agrarisch natuurbeheer is daarmee vooral afhankelijk van de wijze waarop Rijk en provincies aankijken tegen de bruikbaarheid en potenties van de benadering. Om die redenheeft het onderzoek zich beperkt tot het Rijk en de provincies. Hiermee is een focus gelegd op beleid en kaders voor de uitvoering, die goed aansluit op het stadium waarin de herijking van het agrarisch natuurbeheer zich bevindt.

Horizon van het onderzoek
De eventuele invoering van een kerngebiedenbenadering voor weidevogels (en agrarische natuur) en het realiseren van kerngebieden zal tijd kosten. De sturingsmogelijkheden voor Rijk en provincies op de kortere termijn zijn ook beperkt vanwege de looptijd van het huidige SNL-regime. De horizon van het onderzoek is daarom gericht op de middellange termijn, de periode vanaf 2016, en de voorbereidingen die in de aanloop naar 2016 nodig zijn. In verband met de herziening van het GLB geldt dat voor een deel van de provincies (akkerbouwprovincies) mogelijk een andere tijdshorizon van belang is (2015).

Weidevogels of agrarische natuur
De verstrekte opdracht beperkt zich inhoudelijk in principe tot weidevogels. Weidevogels beperken zich in hun verspreiding evenwel niet tot de zogeheten weidevogelprovincies. Bovendien komt ook in de weidevogelprovincies andere agrarische natuur voor, waaronder akkervogels. Tussen weidevogels en andere agrarische natuur en tussen weidevogelprovincies en andere provincies bestaat daardoor een glijdende schaal. Elke provincie heeft met zijn eigen mix van soorten en landschapstypen te maken. Een scherpe scheidslijn was hierdoor niet aan te brengen en uiteindelijk is ervoor gekozen alle provincies uit te nodigen om deel te nemen aan het onderzoek. Hierbij speelt ook een rol dat het subsidiestelsel voor weidevogelbeheer bepaald wordt door het stelsel voor agrarisch natuurbeheer. De recente ontwikkelingen daarin zijn ook kaderstellend voor de weidevogelbeheersubsidieverlening.

Uitnodiging
Bij de uitnodiging van provincies tot deelname aan het onderzoek is onderscheid gemaakt tussen weidevogelprovincies en niet-weidevogelprovincies. Bij de weidevogelprovincies lag in de uitnodiging het accent op weidevogels en werd daarnaast ingegaan op de overige agrarische natuur, bij de andere provincies was het omgekeerd.

Tien provincies zijn op de uitnodiging ingegaan. De provincie Limburg liet zonder opgaaf van redenen weten niet aan het onderzoek deel te nemen. De provincie Gelderland gaf aan pas na de beschikbare periode tijd voor het interview te hebben in verband met de verwerking van de inspraakreacties op het nieuwe Natuurbeheerplan. In bijlage 2 is de lijst van respondenten opgenomen.

Vraagstelling van het onderzoek/ gespreksagenda

In de gevoerde gesprekken is onderstaande gespreksagenda gevolgd:

1. Perceptie van de effectiviteit van het huidige weidevogelbeheer/ agrarisch natuurbeheer.
2. Beleidsambities weidevogels/ agrarische natuur voor de middellange termijn.
3. Reflectie op en behoeften ten aanzien van de kerngebiedenbenadering weidevogels/ agrarische natuur.
4. Het maatschappelijk en politiek draagvlak in de provincie voor een kerngebiedenbenadering van weidevogels/ agrarisch natuurbeheer.
5. Uitwerking in provinciaal beleid en regelingen.
6. Rollen en verantwoordelijkheden van individuele provincies, provincies gezamenlijk en Rijk bij het realiseren van de weidevogeldoelstellingen en andere agrarische natuurdoelstellingen.
7. Wensen ten aanzien van samenwerking.

In bijlage 3 is de gehanteerde vragenlijst opgenomen. Daarbij dient vermeldt te worden dat deze meer als gespreksleidraad dan als enquêtelijst is gevolgd. In bijlage 4 is een informatieset opgenomen die aan alle deelnemers vooraf is toegezonden.

3 Bevindingen

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk rapporteren wij de belangrijkste bevindingen. Belangrijk is om daarbij op te merken dat wij, in verband met de doelstelling van het onderzoek en de aard van het onderwerp, niet geforceerd op zoek gaan naar de grootste algemene deler of de enige waarheid. Provincies, hun agrarische natuur en hun bestuursculturen, verschillen. De rapportage van de bevindingen laat deze verschillen bewust zien.

Verder merken wij op dat de timing van het onderzoek volgens provincies zeer goed is. Veel provincies hebben de afgelopen twee jaar de ontwikkelingen min of meer afgewacht en beginnen precies nu aan een fase van heroriëntatie en herbezinning.

3.2 Effectiviteit van het weidevogelbeheer/agrarisch natuurbeheer

3.2.1 Perceptie van de effectiviteit van beleid en instrumentarium in het verleden

Alle respondenten zijn van mening dat de effectiviteit van het weidevogelbeheer en overig agrarisch natuurbeheer in de afgelopen decennia te wensen over liet. De respondenten lopen uiteen in de wijze waarop zij dit - meer of minder diplomatiek - formuleren: van mild (“er is ruimte voor verbetering”) tot scherp (“een fiasco”).

Weidevogelbeheer

Een aantal provincies geeft aan dat het in grote delen van hun landbouwgebied in feite al ‘silent spring’ is en dat zelfs in veel gebieden die gewaardeerd worden om hun weidevogels een grote achteruitgang ten opzichte van het verleden heeft plaatsgevonden. Er is sprake van een ‘shifting baseline’: weidevogelpopulaties die vroeger ‘niets voorstelden’, worden nu hoog gewaardeerd omdat de huidige generatie een ander referentiekader heeft dan eerdere generaties.

Over de korte termijn trends (de trends van de laatste paar jaren) in weidevogelpopulaties lopen de meningen uiteen. Sommigen zien nauwelijks tot geen verbetering of zelfs een voortgaande achteruitgang, anderen zien lichtpuntjes in de trends van de afgelopen jaren (waarbij iedereen zich realiseert dat het nog te kort dag is om daar echt conclusies aan te verbinden)[1]. Een belangrijke kanttekening hierbij heeft betrekking op de monitoring: er is sprake van een gebrek aan landelijk uniforme en dekkende gegevens door het ontbreken van een landelijk uniforme monitoringsystematiek. Het vaak ontbreken van goede en vergelijkbare gegevens levert ook een belangrijke beperking op in de discussies met boeren over verdere concentratie van de inspanningen.

Diverse provincies geven daarnaast aan dat de weidevogelontwikkelingen per gebied sterk uiteen kunnen lopen. In sommige gebieden (meestal een minderheid) gaat het beter met beheer en biotoop en ziet men soms al stabilisatie of herstel optreden. In een meerderheid van de gebieden vindt echter nog steeds een achteruitgang plaats.

[1] De trends lopen ook in werkelijkheid sterk uiteen tussen provincies.

Een aantal provincies geeft aan dat het in hun provincie in gebieden met reservaatbeheer met de weidevogels nog slechter gaat dan in de agrarische natuurgebieden. In een andere provincie, die vrijwel alleen reservaatbeheer kent, blijven de populaties in de meeste gebieden juist redelijk stabiel.

In terugblik zijn veel provincies van mening dat in het verleden, vooral in de pré-SNL-periode, onvoldoende kritisch is omgegaan met subsidies voor weidevogelbeheer: er zijn te ruime gebieden begrensd en te veel lichte en weinig effectieve maatregelen en pakketten afgesloten. Daarbij wordt opgemerkt dat men zich wel moet realiseren dat de uitdaging – zeker in de beginperiode van het agrarisch natuurbeheer – juist lag op de werving van deelnemers, op het over de streep trekken van boeren om mee te doen. Diverse provincies stellen dat het vrijwel onmogelijk is om de gangbare landbouwpraktijk nog te combineren met effectief weidevogelbeheer. Zij vragen zich af of het zinvol is om door te gaan met subsidiëren van gangbare boeren. Effectief weidevogelbeheer vraagt om 'weidevogelboeren' die een strategisch keuze maken voor het soort boerenbedrijf dat zij willen zijn. Ook noemen provincies de invloed van veranderingen in het landschap en de faunasamenstelling (toename predatoren) als verklaring voor de tegenvallende effectiviteit van het weidevogelbeheer. Opvallend weinig provincies noemen, althans in expliciete bewoordingen, als oorzaak de beperkte focus binnen het in de afgelopen jaren gevoerde beleid op abiotiek, inrichting en ruimtelijke bescherming. Dit aspect wordt weinig geproblematiseerd.

De meeste provincies zijn wel enigszins hoopvol gestemd, zien verbeteringen door het werken met collectieve weidevogelplannen sinds de invoering van SNL in 2010-2011 en verwachten dat deze ook zichtbaar zullen worden in het afvlakken of zelfs ombuigen van de negatieve populatietrends. Daarbij geven de meeste provincies aan dat de (beheer)pakketten nog verder geoptimaliseerd moeten worden (waterpeil, plas-dras, oud/kruidenrijk grasland, e.d.).

Overig agrarisch natuurbeheer

Bij de akkervogels bestaat een zeer wisselend beeld. Eén provincie geeft aan dat het beeld bij de akkervogels nog dramatischer is dan bij de weidevogels. Gesubsidieerd beheer van akkerranden laat in 15 jaar, zelfs in de akkerranden met het best mogelijke beheer, geen resultaten zien. Een andere provincie geeft aan dat zij – met een andere methode van monitoring dan de huidige SNL-methode – voor akkervogels juist goede resultaten zagen. Een derde provincie meldt een gemengd beeld, met de Grauwe Kiekendief gaat het goed[2], met de zangvogels nog steeds slecht. Een vierde provincie ziet voor veldleeuwerik, kwartel en gele kwikstaart al positieve trends van collectief akkervogelbeheer.

Veel provincies zijn kritisch over de effectiviteit van het botanisch beheer. Zij wijzen er ook op dat de subsidievoorwaarden in hun ogen volstrekt onvoldoende zijn om tot effectief botanisch beheer te komen. Een provincie benoemt daarnaast de lage ecologische effectiviteit van FAB-randen, terwijl daar in een andere provincie juist wel positieve ervaringen mee zijn.

Net als bij weidevogelbeheer wijzen ook in relatie tot het agrarisch natuurbeheer in het algemeen diverse provincies op de sterke invloed van autonome ontwikkelingen in de landbouw. Enkele provincies geven aan dat – naast subsidies – naar andere wegen gezocht moet worden om in

[2] Dit wordt echter niet op het conto van het beheer geschreven, maar op actieve nest/legselbescherming.

samenwerking met het landbouwbedrijfsleven tot een meer (economisch) duurzaam behoud van agrarische natuur moet worden gekomen. Agrarisch natuurbeleid zou zich niet moeten beperken tot het ontwikkelen van kaders voor subsidieverlening voor beheer.

3.2.2 Welke consequenties verbindt men aan de perceptie van de effectiviteit?

De RLI betitelt 30 jaar agrarisch natuurbeheer als weinig effectief. Wanneer men de bereikte resultaten afzet tegen de geïnvesteerde overheidsmiddelen dan is het beeld inderdaad niet rooskleurig. Dit roept de vraag op, zeker in tijden van schaarse overheidsmiddelen, of het niet beter is om te stoppen met agrarisch natuurbeheer.

Provincies vinden het legitiem dat deze vraag gesteld wordt. Eén provincie start op korte termijn met een eigen evaluatie van het agrarisch natuurbeheer en neemt de optie van volledig stoppen met agrarisch natuurbeheer daarin als onderzoeksoptie mee. Ook in twee andere provincies is dit een optie die serieus bekeken wordt. Een aantal provincies overweegt om met specifieke onderdelen van agrarisch natuurbeheer te stoppen. Enkele provincies geven uitdrukkelijk aan dat zij juist vinden dat zij op dit gebied een belangrijke kerntaak hebben als onderdeel van hun verantwoordelijkheid voor een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat. Wel zullen de inspanningen op het gebied van agrarisch natuurbeheer meer vanuit de streek en samenwerking tussen streekpartijen zelf moeten komen en zal gezocht moeten worden naar andere vormen van inkomenscompensatie.

Het overheersende beeld is dat provincies uit de terugblik op het verleden de conclusie trekken dat zij nog scherper en kritischer moeten zijn op een effectieve inzet van de middelen voor weidevogelbeheer/agrarisch natuurbeheer, met name door scherpere begrenzing, zwaardere beheerpakketten en andere maatregelen. Het gaat dan met andere woorden om verdere concentratie. In dit verband geeft een relatief groot deel aan dat ecologische criteria daarbij belangrijk maar niet geheel leidend zullen zijn. Er is sprake van een sterke boerenlobby en een ‘politieke regeling’ door de vaak sterke politiek-bestuurlijke wens om ‘iets voor de boeren/het platteland’ te doen. Dit wordt, vooral door medewerkers die al langer meelopen, als een gegeven beschouwd. Sommige medewerkers, die meestal meer recent in het werkveld actief zijn, spreken hun verbazing uit over het relatieve gemak waarmee goed onderbouwde kritische rapporten door betrokkenen bij het beheer van tafel geveegd worden.

Ook EZ wijst erop dat de regeling inhoudelijk weliswaar ecologisch is, maar daarnaast een politiek karakter heeft. Tevens geeft EZ aan dat het voor de discussie erg lastig is dat je in de praktijk gebieden tegenkomt die niet aan de objectieve ecologische voorwaarden voldoen maar toch goede populaties huisvesten. EZ stelt zich op het standpunt dat we voort moeten bouwen op de gebieden waar we wel goede ontwikkelingen zien en de benaderingen/aanpak die in die gebieden gekozen worden. Voor EZ is het is het belangrijk dat het agrarisch natuurbeheer daar wordt ingezet waar het de biodiversiteit op langere termijn optimaal ondersteunt.

3.3 Ambities voor de middellange termijn

EZ heeft de ambitie met de huidige stelselherziening te komen tot een effectief, efficiënt en EU-conform stelsel dat inhoudelijk als hoofddoel heeft om de EU 2020-doelstelling (‘stoppen van de achteruitgang en behoud van de biodiversiteit op het niveau van 1985’) te realiseren tegen de bredere achtergrond van versterking van het landelijk gebied. Dit is formeel beleid. Daarnaast bestaan specifieke doelstellingen met betrekking tot (een deel van de) Rode Lijst-soorten.
De rijksdoelstellingen zijn dus in belangrijke mate Europese doelstellingen. EZ is op dit moment bezig om, in samenwerking met provincies, haar kaders en ambities voor agrarische natuur verder uit te werken. Daarbij staat een gebiedenbenadering met een focus op ruimtelijke condities zoals landschap (BD-doelen) en milieu- en watercondities (KRW-doelen) centraal. Een gebiedsbenadering, zoals de leefgebiedenbenadering, wordt gezien als meest bruikbare ingang om beleid op te maken. EZ heeft de hoop dat provincies de aangereikte benadering vervolgens verder zullen oppakken in hun rol als gebiedsregisseur. Op termijn is het de bedoeling het stelsel te verbreden, zowel inhoudelijk als qua betrokken stakeholders.

Bij het beschrijven van de doelstellingen van provincies maken wij als voorbehoud dat vrijwel alle provincies aangeven dat ze aan het begin staan van een proces van herbezinning en herijking en om die reden, in ieder geval in formele zin, geen uitspraken kunnen doen over hun middellange termijn ambities. Een klein aantal provincies is echter al eerder gestart en verder gevorderd in het proces van herbezinning en herijking. Deze provincies hebben recent geëvalueerd en een nieuwe weidevogelvisie/Groenagenda opgesteld. De betreffende provincies hebben alle een keuze voor kerngebieden beleidsmatig vastgelegd. Ook hebben al deze provincies hun weidevogeldoelstellingen fors bijgesteld (naar beneden). Het beeld is grofweg dat de ambities gehalveerd zijn (in de zin van ha’s begrensde gebieden en/of beoogde populatieaantallen). Veel provincies hebben (in het verleden) heel hoge/ te hoge ambities gehad die ze noodgedwongen moesten bijstellen. De autonome ontwikkelingen in de landbouw zijn vrijwel overal een sterkere kracht gebleken dan het gesubsidieerde beheer.

Naar het totaal van provincies kijkend, zien we dat het huidige ambitieniveau voor weidevogels/agrarische natuur vrij sterk uiteen loopt tussen provincies. Dit houdt verband met het belang en karakter van de landbouw in de betreffende provincie, met de historie en traditie in de provincie op het gebied van agrarisch natuurbeheer en vanzelfsprekend met het voorkomen van soorten die karakteristiek zijn voor agrarische natuur. In sommige provincies heeft agrarische natuur vanouds een ondergeschikt belang, bijvoorbeeld omdat natuur een dominante plek inneemt of juist omdat de (intensieve) landbouw domineert. In deze provincies is de ambitie om, indien mogelijk, de aandacht voor agrarische natuur, in vergelijking met het verleden, te versterken. Er zijn dus ook (enkele) provincies waarin de uitdaging niet ligt in het ‘meer doen in minder gebieden’ maar eerder in het ‘iets doen/meer doen in meer gebieden’ (agrarische natuurontwikkeling). Het beleid zou rekening kunnen houden met de uitzonderingssituatie van de betreffende provincies door niet alleen te kijken naar behoud/stoppen van de achteruitgang, maar ook te kijken naar ontwikkelingsperspectieven, met name van gebieden met een kansrijke abiotiek.

Naast een hele reeks boerenlandvogels[3] wordt als belangrijk doelgebied voor het agrarisch natuurbeheer door vrijwel alle provincies met name landschap genoemd, óók ten behoeve van recreatie en beleving. Daarnaast door wisselende provincies ook:

- botanische waarden;
- amfibieën (rugstreeppad, knoflookpad);
- water (de KRW-opgave voor cultuurlandschap).

Sommige provincies noemen, meer in relatie tot de uitvoering, nog als ambitie het optimaliseren van de ecologische randvoorwaarden in de (nog) goede gebieden, het omzetten van actuele kennis in beleid en het helpen/ondersteunen van collectieven om ecologisch te leren kijken.

3.3.1 Wijze van doelformulering

Een aantal provincies werkt met formele, gekwantificeerde agrarische natuurdoelstellingen (bijvoorbeeld x aantallen broedparen per soort). Veel provincies werken alleen met gekwantificeerde criteria (bijvoorbeeld bij de gebiedsbegrenzing en in het proces met de ANV's). Deze criteria zijn te zien als een afgeleide van (impliciete) provinciale doelstellingen (en zouden te vertalen zijn in expliciete provinciale doelstellingen) maar het verschilt sterk in hoeverre ze beleidsmatig zijn vastgelegd. In veel provincies niet. Deze provincies hanteren als formeel doel bijvoorbeeld 'levensvatbare/vitale populaties'. Eén provincie stelt in dit verband: "niet alleen de collectieven moeten professionaliseren, we moeten dat als overheid ook doen en daar hoort bij dat we de doelen concreter benoemen en die ook monitoren." Ook een andere provincie geeft aan dat wanneer zij kaders moeten meegeven aan collectieven ze daar als provincie eigenlijk SMART-doelstellingen voor nodig hebben. Enkele provincies zien agrarisch natuurbeheer uitdrukkelijk als een onderdeel van een geïntegreerd natuur- en landschapsbeleid gericht op een duurzaam platteland, dit betekent dat doelformulering ook minder sectoraal ingestoken wordt.

Ook op rijksniveau geldt dat er nog geen eenduidige gekwantificeerde doelstellingen zijn. Het hoofddoel van het Rijk is de EU 2020-doelstelling (stoppen van de achteruitgang en behoud van de biodiversiteit op het niveau van 1985). Deze algemene biodiversiteitdoelstelling is evenwel nog niet concreet vertaald in kwantitatieve doelstellingen. Bijvoorbeeld in de vorm van geselecteerde soorten waarvoor een kwantitatieve populatiedoelstelling is geformuleerd, in de vorm van doelformulering in termen van hectares agrarische natuurtypen van een bepaalde kwaliteit, in de vorm van een samengestelde index waaraan het algemene doelbereik wordt afgelezen, etc. Op dit moment is het Rijk bezig met de uitwerking van een dergelijk doelenkader maar onduidelijk is nog hoe dat eruit gaat zien en of het als formeel beleid wordt vastgelegd.

3.3.2 Sturing op het realiseren van ambities

De sturing op het realiseren van (al dan niet expliciet gestelde) doelen gebeurt tot op heden vooral op operationeel niveau. Sturing vindt plaats door begrenzing van gebieden en bij de uitvraag van collectieve plannen. De ambitie is in diverse provincies om de beheerinspanning qua budgetten ongeveer te handhaven op het huidige niveau[4]. Met andere woorden een ambitie met betrekking tot de input en niet met betrekking tot output/effect (bijvoorbeeld in termen van het aantal

[3] Vaker genoemd werden grutto, tureluur, kievit, scholekster, slobeend, wulp, veldleeuwerik, graspieper, patrijs, gele kwikstaart en grauwe kiekendief. Eenmaal genoemd werden: steenuil, kerkuil, kuifeend, zomertaling, kwartelkoning en paapje.

[4] Bedacht moet hierbij worden dat in het agrarisch natuurbeleid voornamelijk rijksmiddelen worden ingezet.

broedparen). Ook bestuurlijk gezien is een output/effect-doelstelling niet in alle provincies haalbaar. Politici willen zich de vingers vaak niet branden aan kwantitatieve doelen, ze kiezen liever voor een meer praktische insteek op basis van de beschikbare middelen. Maar een stabilisatie en continuering van de huidige beleidsinzet lijkt in diverse provincies zeker haalbaar indien de financiering daarvoor van rijkswege beschikbaar komt. De hoeveelheid eigen middelen die provincies inzetten voor agrarisch natuurbeheer is in de meeste provincies overigens (zeer) beperkt.

In veel gesprekken komt aan de orde dat het hebben van inhoudelijke ambities met betrekking tot leefgebieden/kerngebieden en soorten één is, maar dat de wijze van realiseren van die doelstellingen ook zal gaan veranderen. Het proces in en de interactie met de streek komt centraler te staan en gebiedscollectieven zullen een nog grotere rol krijgen dan zij op dit moment reeds hebben. Een belangrijk voordeel is dat de werving van deelnemers dan vermoedelijk effectiever is hetgeen de duurzaamheid van het gevoerde beheer bevordert. Inhoudelijke ambities (bijvoorbeeld meer ruimtelijke samenhang van het beheer door concentratie) zullen door provincies in het proces met de streek worden ingebracht. Daarbij geven deze provincies aan dat zij van de collectieven reële, haalbare en onderbouwde plannen verwachten en niet meer alleen op basis van deelnamebereidheid en vertrouwen willen werken. Een belangrijk en veelgehoord motief daarvoor is dat provincies niet weer zes jaar lang geld willen uitgeven zonder resultaat te boeken. Overigens zijn er ook provincies die collectieven uitnodigen om zelf hun ambities vast te stellen.

Enkele provincies noemen expliciet dat wanneer het proces met de streek centraal staat het voor de hand ligt om deze lijn, ingezet vanuit het agrarisch natuurbeheer, door te trekken naar een integrale gebiedsgerichte benadering waarin in principe alle opgaven die in een gebied relevant zijn (bijvoorbeeld ook cultuurhistorie, energie, natuur, gemeentelijke opgaven) meegenomen worden. Eén provincie noemt in dit verband dat uit een beleidsscan naar voren is gekomen dat op gebieden vaak vele, deels moeilijk combineerbare sectorale beleidsopgaven geprojecteerd zijn. Het gebiedsintegratieproces vereist dus dat deze beleidsambities in beeld gebracht worden en er echte beleidskeuzen gemaakt worden om tot integrale gebiedsdoelen te komen. Voorts geven provincies aan dat het op dit moment nog een stap te ver is om al tot een volledig integrale aanpak te komen. De prioriteit ligt veelal bij agrarische natuur, landschap en water.

3.4 Reflectie op en behoeften t.a.v. de kerngebiedenbenadering

De term kerngebiedenbenadering blijkt meervoudig interpretabel te zijn. Het is daarom noodzakelijk onderscheid te maken tussen de gangbare betekenis van de term in de provinciale praktijk en de betekenis in de zin van de door het consortium onder leiding van Alterra ontwikkelde specifieke benadering. De door het consortium ontwikkelde benadering is eigenlijk een ‘brongebiedenbenadering’ gebaseerd op ruimtelijke samenhang en ecologische inrichtings- en beheervereisten. Provincies zijn meestal geneigd vragen over de kerngebiedenbenadering in eerste instantie te beantwoorden vanuit hun eigen interpretatie. We gaan daarom eerst in op de stand van de kerngebiedenbenadering in de provinciale praktijk. Vervolgens gaan we in op de reacties van provincies op de kerngebiedenbenadering in de meer specifieke betekenis van het rapport ‘Op weg naar kerngebieden’.

3.4.1 De kerngebiedenbenadering in de bestaande provinciale praktijk

Provincies zien de noodzaak van het concentreren van de inspanningen in minder gebieden met zwaardere beheerpakketten en collectief beheer. Een kerngebiedenbenadering voor weidevogels, in de zin van een nauwere begrenzing en zwaardere beheerpakketten, past daarbij.

In het merendeel van de provincies waar agrarische natuur van oudsher van grote of zeer grote betekenis is, is men door een combinatie van afnemende soortenaantallen en de wens om tot een meer effectieve inzet van middelen te komen al langere tijd bezig met een nauwere begrenzing van gebieden en zwaardere pakketten (uitgevoerd door collectieven). Deze provincies zijn dus al een aantal jaren bezig met een vorm van kerngebiedenbeleid, ook al zijn de bestaande 'kerngebieden' zeker niet alleen gebaseerd op ecologische criteria en vanuit ecologisch opzicht vaak nog te ruim begrensd.

In de provinciale praktijk zijn vooral de bestaande populatieomvang en dichtheden leidend en, sinds de invoering van SNL, het werken met collectieve gebiedsplannen. Het gaan voldoen aan ecologische inrichtingsvereisten in het gebied wordt hierbij ook van belang geacht maar meer in tweede instantie, als een proces van langere adem, dat in een aantal opzichten (waterpeil, e.d.) soms lastig te realiseren is of veel tijd kost. Op dit gebied worden tot nu toe meestal geen/minder/minder harde voorwaarden gesteld, ook omdat het politiek-bestuurlijk draagvlak voor stevige voorwaarden vaak ontbreekt. Ondermeer waterpeilen en ruimtelijke bescherming blijven moeilijk te realiseren. Een aantal provincies is meer recent wel tamelijk voortvarend bezig om de gewenste verbetering van de ecologische condities (bijvoorbeeld plas-dras, waterpeil) 'van onderop' te stimuleren, door middel van stimuleringssubsidies en een 'best practice'-benadering. Deze werkwijze slaat goed aan bij de beheerders in de betreffende provincies en zou in aanmerking kunnen komen voor toepassing in andere provincies.

De meeste provincies hebben de keuze voor kerngebieden dus al gemaakt door in hun natuurbeheerplannen de afnemende trends te volgen. Hier vindt gesubsidieerd weidevogelbeheer alleen nog plaats in een beperkt aantal specifieke gebieden die tezamen nog maar een relatief beperkt deel van het provincieoppervlak uitmaken. In enkele provincies – de beste weidevogelprovincies – zijn de begrensde gebieden veel omvangrijker en speelt weidevogelbeheer nog in relatief grote delen van de provincie (op het niveau van landschappen). In deze provincies kan weidevogelbeheer van oudsher ook op een groot politiek en maatschappelijk draagvlak rekenen. Juist in deze provincies is de 'keuze' voor kerngebieden op dit moment nog een pijnlijker keuze. Ook in deze provincies is echter de verwachting dat deze keuze gemaakt zal worden. In de overige provincies is zij in feite reeds gemaakt.

Gezien het bovenstaande is de vraag niet of er bij provincies draagvlak bestaat voor kerngebieden en of provincies (gaan) kiezen voor kerngebieden. De vraag is of zij zullen kiezen voor kerngebieden die aan de ecologische en ruimtelijke vereisten voldoen om positieve resultaten van gesubsidieerd weidevogelbeheer te mogen verwachten. Met andere woorden of zij kiezen voor weidevogellandschappen met daarin kerngebieden die als brongebieden gaan fungeren.

3.4.2 Reacties van provincies en Rijk op de kerngebiedenbenadering sensu Alterra

Diverse provincies geven aan dat zij een dergelijke kerngebiedenbenadering (op zich) goed vinden. Een klein aantal provincies is reeds bezig met de toepassing van de ontwikkelde kerngebiedenbenadering voor de grutto/grote vier op de situatie in de eigen provincie.

Veel provincies geven aan dat uitbreiding met andere soorten noodzakelijk is om de benadering in hun provincie zinvol te maken. Voor een aantal van deze provincies speelt dat zij het gevoel hebben 'buiten de boot' te vallen door de keuze van de gidssoorten (grutto e.a.) en de voor de grutto gehanteerde drempels t.a.v. broedpaardichtheden, kuikenland, e.d. Een provincie merkt op dat de aandacht voor de 'grote vier' alles te maken heeft met de vindbaarheid van de nesten en eieren en de daaruit voortvloeiden mogelijkheid van nestbescherming. Zijn dit wel de juiste soorten? De huidige selectie van weidevogelsoorten sluit in ieder geval niet aan op de voor deze provincies karakteristieke soorten. Een andere selectie van soorten zou tot een heel ander beeld leiden. Zij pleiten ervoor niet te werken met landelijke uitgangspunten ten aanzien van een beperkte set van soorten, maar een veel bredere set van soorten (boerenlandvogels) te hanteren en provinciale diversiteit als uitgangspunt te kiezen bij de uitwerking van een kerngebiedenbenadering.

Het meest lastige aan een kerngebiedenbenadering zijn volgens veel provincies de benodigde extra maatregelen die naar voren zullen komen. Met name aanpassing van het waterpeil ligt politiek vaak moeilijk (en is relatief kostbaar). Het verbeteren van de ecologische condities gebeurt in vrijwel alle provincies volgens een voorzichtige stap-voor-stap benadering op basis van vrijwilligheid en soms met stimuleringsbeleid. Het bestuurlijke en maatschappelijke draagvlak om hier iets steviger in te gaan opereren neemt langzaam wel enigszins toe. Een enkele provincie bereidt bijvoorbeeld beleid voor om een optimaal waterpeil verplicht te stellen. Belangrijke vraag is nog hoe lang beheerders daar over mogen doen.

Ook geven enkele provincies aan dat de essentie van de kerngebiedenbenadering is dat je brongebieden hebt (en sink-gebieden). Zulke brongebieden voor agrarische natuur zijn er echter niet in elke provincie. Deze provincies vragen zich af of we niet af moeten van het huidige stelsel gebaseerd op inkomstenderving en randjes en naar een agrarische leefgebiedenbenadering toe moeten (bijvoorbeeld grote open zeekleigebieden met poelen). Binnen SNL zouden dan pakketten moeten worden ontwikkeld die daar op aansluiten maar zonder dat je kerngebieden die als brongebied fungeren kunt aanwijzen. Meer in het algemeen vragen deze provincies zich af of er nog haalbare alternatieve systemen zijn tussen 'niks meer doen' en een 'brongebiedenbenadering'. Bijvoorbeeld met mozaïeken en groenblauwe dooradering: kan dat effectief zijn? Welke oppervlakten heb je dan nodig? Zijn er geen effectieve alternatieven voor een brongebiedenbenadering, dan is stoppen met agrarisch natuurbeheer de uiterste, maar logische consequentie.

Waardevol aan een verdere uitwerking/verbreding van de kerngebiedenbenadering vindt men vooral dat met meer diepgang naar de abiotiek en de ecologische vereisten wordt gekeken dan meestal gebeurt in de provinciale praktijk.

De kerngebiedenbenadering helpt ook om de discussie richting de politiek en richting partijen in de streek scherp te maken. Voor provincies helpt het dat het om een wetenschappelijk onderbouwde en landelijk toegepaste methode gaat, het wordt hierdoor makkelijker om moeilijke keuzes te

rechtvaardigen. De politieke discussie kan hiermee worden aangescherpt, bijvoorbeeld door in beeld te brengen wat het effect is wanneer je in gebieden niet aan de ecologische criteria voldoet, terwijl je daar wel je geld inzet. Provincies zien het ook als interessante optie om de kerngebiedenbenadering richting de streekorganisaties te gebruiken. Je kunt met de kerngebiedenbenadering voor de afzonderlijke gebieden inzichtelijk maken aan welke criteria zij wel en niet voldoen en aangeven wat er nodig is om aan die criteria te gaan voldoen. Dit is wel maatwerk per gebied (en moet zich dus richten op de soorten van dat gebied). Probleem is daarbij soms wel dat, zeker naarmate je meer gedetailleerd naar gebieden gaat kijken, de beschikbare monitoringgegevens 'gaten' vertonen. Boeren zullen die gegevens ter discussie stellen omdat hun subsidie daar (mede) van afhangt. En gedeputeerden willen goedwillende boeren graag binnen de boot houden. Moeilijk punt voor provincies is hierbij ook dat er weidevogelsuccessen geboekt worden in gebieden waar je dat niet zou verwachten.

Voor het Rijk staat de filosofie achter de stelselherziening waaraan op dit moment gewerkt wordt voorop. Daarin vormen de kwaliteiten van het gebied, het proces met de streek en het bevorderen van de professionaliteit van de streekorganisaties belangrijke vertrekpunten. Ecologisch gezien gaat het daarbij om een gebiedenbenadering met een focus op biodiversiteit, landschap en water. Over de vraag hoe binnen een dergelijk gebiedsgericht raamwerk doelstellingen ten aanzien van specifieke soorten of soortcombinaties het best gerealiseerd kunnen worden en in hoeverre een kerngebiedenbenadering (voor weidevogels of anderszins) daarbij bruikbaar is, bestaan nog geen duidelijke opvattingen (anders dan dat de streek daarvoor aan zet is). De kerngebiedenbenadering wordt op dit moment primair geassocieerd met de grutto/weidevogels. Het Rijk streeft naar hogere ecologische effectiviteit van het agrarisch natuurbeheer. In dit licht is er steun voor methoden die bijdragen aan het optimaliseren van de ecologische effectiviteit van het beheer. Als risico van de benadering wordt echter gezien dat provincies op basis hiervan top-down weidevogelkerngebieden gaan begrenzen en daarmee onvoldoende recht doen aan het proces met de streek. Dit wordt beleefd als potentieel contrair aan de essentie van de stelselherziening. Het Rijk ziet de collectieven in samenspraak met terreinbeheerders en andere betrokkenen in een gebied, als de primaire adressant/doelgroep van de kerngebiedenbenadering.

3.4.3 Behoeften ten aanzien van de verdere ontwikkeling van de kerngebiedenbenadering sensu Alterra

Omdat de behoeften van de afzonderlijke provincies met betrekking tot de verdere ontwikkeling van de kerngebiedenbenadering voor de opdrachtgever één van de kernvragen is, werken we deze informatie in relatief groot detailniveau uit.

In het algemeen geldt dat de kerngebiedenbenadering voor alleen de grutto door veel provincies te smal gevonden wordt. Het voornaamste probleem met de huidige uitwerking is dat dé weidevogel niet bestaat. Elk gebied heeft zijn eigen 'de' weidevogel (of combinatie). Door te kiezen voor de ene soort, laat je de andere erbuiten vallen. De gewenste soortencombinaties en de landschapstypen die voor de betreffende soorten van belang zijn verschillen ook nog vrij sterk per provincie. Verbreding naar andere weidevogelsoorten die voor de betreffende provincie van belang zijn, is op zichzelf gewenst, maar ook het werken met een vaste, voor de hele provincie geldende soortencombinatie (een stapeling van soorten) heeft nog weer als probleem dat topgebieden voor één bepaalde soort er dan snel uitvallen bij de prioriteitsstelling. Het keuzeproces dat hieruit mogelijk volgt, wordt door veel provincies lastig gevonden.

Voor één provincie volstaat de huidige uitwerking van de kerngebiedenbenadering (sensu Alterra) gericht op de grutto. Het is voor deze provincies duidelijk dat het in veel gebieden nog ontbreekt aan zaken als waterpeil, kruidenrijk grasland, etc. Het probleem is ook niet een gebrek aan wetenschappelijke kennis, of een behoefte aan ondersteuning bij de praktische toepassing daarvan, maar juist de praktijk die lastig is. Het gaat daarbij om het creëren van de juiste omstandigheden en het op peil brengen van het vakmanschap van de boeren/beheerders. Gebiedsspecifieke uitwerking van de beschikbare kennis, verbreding naar andere weidevogelsoorten en vertaling naar de praktijk wil deze provincie daarom zelf ter hand nemen in een proces met de betreffende gebiedspartijen. Dat is vooral een kwestie van goede communicatie en interactie met de streek en Fingerspitzengefühl.

Enkele andere provincies hebben juist wel behoefte aan ondersteuning bij de toepassing van de landelijk ontwikkelde kennis op de eigen provincie en het in beeld brengen van verschillende scenario's. Een van deze provincies heeft vooral behoefte aan scenario's gebaseerd op de kosten van maatregelen om op basis hiervan prioriteit aan te kunnen brengen in de in kerngebieden te treffen maatregelen. Dergelijke informatie is ook zinvol om het proces in de streek te voeden. Enkele provincies geven aan dat ze de vertaalslag van de kerngebiedenkaart uit het rapport naar de eigen provincie op basis van de nu beschikbare informatie niet zelf kunnen maken. Dit geldt ook voor het maken van een programma van eisen per gebied door de belangrijke kaartlagen (rust, waterpeil, beheer) over elkaar heen te leggen en een beeld te ontwikkelen van de zaken die een ANV moet verbeteren (en een kostenindicatie daarvan) om succesvol te zijn. Ook stellen diverse provincies de vraag hoe je rondom kerngebieden waardevolle schillen kunt creëren, bijvoorbeeld met groenblauwe dooradering en al dan niet met (tijdelijke) subsidie.

Dat er geen kerngebiedenbenadering is voor akkervogels wordt door sommige provincies als een gemis ervaren. Het zou goed zijn om daarmee aan de slag te gaan. Wel vindt men van belang dat samen de juiste uitgangspunten vastgesteld worden: welke soorten, welke gebieden? Ook wijzen veel provincies er op dat bij akkervogels een andere situatie bestaat dan bij de weidevogels. Bij de weidevogels is de kennis in principe aanwezig en zit het probleem vooral in het realiseren van de stringente ecologische en ruimtelijke vereisten. De kerngebieden voor akkervogels hebben een heel ander karakter. De kennis over het beheer en ook over de beïnvloedingsmogelijkheden van provincies laat nog sterk te wensen over. Onder welke voorwaarden is een akkerrand effectief? Wat is de rol van de geteelde gewassen? Welke kruidenmengsels zijn er precies nodig in de akkerranden? Zijn er factoren die we nog niet in beeld hebben die kunnen verklaren dat het beheer vaak zo weinig oplevert? Hoe kan de situatie voor de wintervogels effectief verbeterd worden? En hebben provincies wel effectieve beïnvloedingsmogelijkheden, bijvoorbeeld wanneer de gewaskeuze en teeltwijze niet beïnvloed kunnen worden? Ook noemen sommige provincies in dit verband dat er achterstanden bestaan bij de doorvertaling van de beschikbare kennis in het SNL-instrumentarium.

Met betrekking tot verbreding van de kerngebiedenbenadering worden daarnaast vooral genoemd een kerngebiedenbenadering voor bollenvogels (overlapt met akkervogels), amfibieën en botanisch beheer. Een kerngebiedenbenadering voor landschap wordt (door één provincie) als te complex en daarmee onhaalbaar beschouwd.

In de gesprekken komt ook een aantal meer operationele vragen naar voren:

- Er bestaan vragen omtrent de minimale en maximale omvang van kerngebieden. Is bijvoorbeeld 200 hectare groot genoeg om als kerngebied te fungeren? Kan een kerngebied op zeeklei kleiner in omvang zijn dan in veenweidegebied?
- Er bestaan vragen omtrent de optimalisatie van grondwaterpeilen. Wat zijn in verschillende situaties nu precies de optimale condities? Zijn ook kleinschalige maatregelen mogelijk en zinvol? Welke koppeling met andere watermaatregelen, bijvoorbeeld in het kader van de KRW, is nodig?
- Hoe sluit de kerngebiedenbenadering aan bij een samenhangende en integrale gebiedsbenadering waarvan bijvoorbeeld ook landschapselementen onderdeel zijn?
- Zijn de grote vier wel de juiste soorten?
- Hoe maak je een vertaalslag van de theoretische kerngebiedenbenadering naar een praktisch programma van eisen voor gebiedsoffertes?

Probleem met de kerngebiedenbenadering is volgens sommige provincies dat het geen antwoord geeft/kan geven op uitvoeringsvragen[5]. Collectieven worstelen met boeren die niet mee willen doen, of die wel meedoen maar hun beheer niet goed uitvoeren. Wat doe je daarmee? Met de kerngebiedenbenadering sluit je bovendien ook heel goede boeren uit. Het wordt bovendien niet duidelijk hoe je toekomstbestendige keuzes maakt tussen gebieden. Stel, gebied A heeft nu een goede populatie, maar het gaat lastig worden om de ecologische randvoorwaarden te optimaliseren. Gebied B herbergt een beperkte populatie maar het is relatief makkelijk om het gebied ecologisch optimaal in te richten. Welk gebied biedt op de langere termijn de beste kansen?

Ten slotte noemen diverse provincies dat er een spanningsveld bestaat tussen een soortgerichte en een gebiedsgerichte benadering. Eigenlijk zou het gebiedenbeleid de ingang moeten zijn. Het vertrekpunt zou gekozen moeten worden bij de gebieden waarin soorten voorkomen én de gebiedskenmerken in grote lijnen goed zijn. Benoem daarna de sleutelfactoren die behouden of verbeterd moeten worden om tot positieve trends voor de voorkomende soorten te komen.

In dit verband noemen sommige provincies dat wanneer we met een streekbenadering gaan werken de rol van de provincie zal worden om afwegingen tussen gebieden te maken. Bijvoorbeeld door gebieden wel of niet uit te nodigen om offerte uit te brengen, door het vaststellen van budgetten per gebied, e.d. Kan een kerngebiedenbenadering hierbij ondersteunen?[6] Moet je en kun je gebiedsbudgetten koppelen aan aantallen weidevogels/agrarische natuursoorten. Meer in het algemeen: welke handvatten kan de kerngebiedenbenadering bieden bij het toetsen van gebiedsoffertes?

3.5 Maatschappelijk en politiek draagvlak voor een kerngebiedenbenadering

In het algemeen geven provincies aan dat er binnen de eigen provincie in grote lijnen draagvlak bestaat voor een kerngebiedenbenadering weidevogels. Sommige provincies maken zich in het geheel geen zorgen over het maatschappelijk en politiek draagvlak voor een kerngebiedenbenadering. In veel andere provincies is er maatschappelijk en politiek begrip voor

[5] Voor alle duidelijkheid: de kerngebiedenbenadering is daar ook niet voor bedoeld.

[6] Deze vraag en het hiermee verband houdende verdelingsvraagstuk is ook door te trekken naar rijksniveau m.b.t. de verdeling van middelen over de provincies.

het voortgaan op de vaak met SNL al ingeslagen weg naar weidevogelkerngebieden, vaak ook onder boeren. Daarbij gaat het dan vooral om nauwere begrenzingen en zwaardere beheerpakketten. Het (binnen afzienbare termijn) moeten voldoen aan inrichtingsvereisten ligt, zoals gezegd, in veel provincies beduidend moeilijker. Een aantal provincies geeft aan graag meer te willen weten over het stimuleringsbeleid dat enkele andere provincies hiervoor recent hebben ontwikkeld. Elementen daarvan hebben betrekking op:

- Waterpeil en plas-dras
- Bevordering economische duurzaamheid (weidevogelmelk)
- Het inzetten van budgetten voor vrijwillige kavelruil
- Ondersteunen vrijwillige weidevogelbescherming buiten de kernen

Het mag duidelijk zijn dat het feit dat er in grote lijnen draagvlak is voor een kerngebiedenbenadering voor weidevogels niet wil zeggen dat in de uiteindelijk te maken keuzes alleen ecologische criteria een rol zullen spelen. Vrijwel alle provincies geven aan dat ook andere belangen meewegen. Hoewel verdere (vaak forse) concentratie in vrijwel alle provincies aan de orde is, zullen de gehanteerde criteria niettemin een compromiskarakter (blijven) houden, ook waar het gaat om begrenzing en zwaarte van de beheerpakketten.

Dat er in grote lijnen draagvlak is, wil ook niet zeggen dat het een eenvoudig dossier is. Het is politiek-bestuurlijk gezien in een aantal provincies een moeilijke boodschap wanneer de bottom line is dat er met hetzelfde geld veel minder resultaten verwacht mogen worden. Het gevolg hiervan is dat er veel aandacht nodig is voor de onderbouwing met feiten en voor positief ondersteunende communicatie.

Dat er in zijn algemeenheid draagvlak is voor een kerngebiedenbenadering en voor de noodzaak om keuzen te maken, ook onder koepels en bij boeren, wil bovendien niet zeggen dat de exacte uitwerking door hen zonder meer geaccepteerd wordt. De verwachte moeilijkheden zitten vooral in de details en de onderbouwing van de uitwerking. Discussiepunten voor boeren zijn volgens de provincies bijvoorbeeld:

- De verschillende criteria die provincies hanteren ten aanzien van het minimale aantal broedparen.
- De exacte begrenzing en de kwaliteit van de telgegevens waarop deze gebaseerd is.
- Goede weidevogelboeren in (relatief) slechte gebieden en vice versa: hoe ga je daarmee om?
- Goede weidevogelpopulaties in objectief minder goede gebieden: hoe kan dat?
- De soms zeer matige kwaliteit van weidevogelbeheer in reservaatgebieden.

Overigens is er, ook wanneer er discussie is over de uitwerking of de details, niet alleen weerstand maar ook steun onder boeren. Concentratie van middelen leidt immers niet alleen tot ‘verliezers’, maar ook tot ‘winnaars’.

Een belangrijke constatering is dat in vrijwel alle provincies geldt dat draagvlak bij partijen in de streek bijna een procesvereiste is voor de politiek-bestuurlijke besluitvorming over het voorgelegde kerngebiedenbeleid.

Het overgrote deel van de middelen die provincies besteden aan agrarisch natuurbeheer zijn rijksmiddelen. Een aantal provincies zet in meer bescheiden mate ook eigen middelen in. Sommige provincies geven aan dat zij wanneer zij verantwoordelijk worden voor agrarisch natuurbeheer

mogelijk meer middelen zullen vrijmaken dan nu het geval is. Daarbij denkt men aan het vrijmaken van middelen voor inrichtingsmaatregelen. Men wil daarmee op kleine schaal beginnen.

3.5.1 Situatie akkerbouwprovincies

De situatie in de akkerbouwprovincies is een andere dan in de graslandprovincies. Akkerbouwers zullen onder het nieuwe GLB 5% van hun areaal moeten vergroenen binnen pijler 1 (directe inkomenssteun aan boeren). Boeren kunnen er vrijwillig voor kiezen een agrarisch collectief te vormen van maximaal 10 boeren. Dit heeft als voordeel dat zij dan 2,5% (van de 5%) van de geëiste vergroening collectief mogen regelen. Dit biedt – vooralsnog in theorie – de mogelijkheid voor de provincie om agrarische collectieven te stimuleren om de collectieve vergroening zo te organiseren dat de agrarische natuur er baat bij heeft en aansluit op provinciale ambities voor agrarische natuur. De provincie heeft echter geen harde instrumenten in pijler 1 en is afhankelijk van overleg en samenwerking met de agrarische collectieven.

De akkerbouwprovincies maken op dit moment nog zeer verschillende inschattingen van de kansen die voor agrarische natuur in akkerbouwgebieden ontstaan door een goede koppeling tussen pijler 1 en pijler 2. Sommige zijn zeer sceptisch, andere zien grote kansen. De optimistische provincies overwegen om in elk ANV-gebied kerngebieden (zoekgebieden) voor agrarische natuur aan te wijzen met passende agrarische natuurdoelen om collectieve vergroening binnen pijler 1 te kunnen ‘sturen’ naar gewenste plekken. Het zou kunnen gaan om een relatief zeer forse financiële impuls voor agrarische natuur in akkerbouwprovincies. Mochten deze kansen reëel blijken, dan verandert dat de boodschap in positieve zin (een veel bredere spoeling) en wordt de communicatie over kerngebieden veel eenvoudiger.

3.6 Uitwerking in provinciaal beleid en regelingen

Een centraal instrument binnen het provinciale agrarische natuurbeleid is de subsidieverstrekking voor agrarisch natuurbeheer. Het landelijke kader daarvoor is SNL waarin de beheerpakketten en diverse vereisten (bijvoorbeeld collectieve plannen) zijn vastgelegd. De rol van de provincies is om in de Natuurbeheerplannen het provinciale subsidiekader uit te werken. Dit betreft vooral het begrenzen van de (zoek)gebieden waarbinnen voor de verschillende typen agrarische natuur subsidiemogelijkheden worden geboden en het opstellen van een toetsingskader voor de beoordeling van collectieve plannen/gebiedsoffertes. Het huidige SNL heeft een looptijd tot en met 2015. Het nieuwe regime voor agrarische natuurbeheersubsidies moet dus in 2016 in kunnen gaan. Dit vereist dat tijdig met de voorbereidingen wordt begonnen.

Uit de gevoerde gesprekken komt naar voren dat het overgrote deel van de provincies nu met dit proces start. Enkele provincies zijn hiermee al eerder begonnen. Het proces ziet er in alle provincies in grote lijnen hetzelfde uit:

- Evaluatie van het huidige agrarische natuurbeleid/natuurbeheerplan en de bereikte effecten (al dan niet in de vorm van een separate en/of externe evaluatie);
- Opstellen van een beleidsvisie of -nota, bijvoorbeeld een Groenagenda, een Koersnotitie, een weidevogelvisie etc. en het daarmee kenbaar maken van het nieuwe beleid aan belanghebbenden en het al dan niet vragen om reacties daarop;
- Uitwerken van het nieuwe beleid in het concept natuurbeheerplan, al dan niet in coproductie of afstemming met koepelorganisaties. Bij het toetsen van de gebiedsoffertes heeft de provincie een toetsingskader nodig dat ze zal moeten baseren op een geactualiseerd NBP;

- Inspraakprocedure;
- Vaststellen van het natuurbeheerplan.

Sommige provincies zijn van plan geen afzonderlijke beleidsvisie op te stellen maar hun natuurbeheerplan in één stap te herzien. In veel provincies vindt dit hele proces in nauwe afstemming met de maatschappelijke organisaties (koepels en tbo's) plaats.

Een belangrijk aspect dat een grote rol speelt bij de totstandkoming van de nieuwe generatie natuurbeheerplannen is de stelselherziening agrarisch natuurbeheer die momenteel in voorbereiding is[7]. In het nieuwe stelsel zullen, kort gezegd, een gebiedsbenadering, het proces met de streek en versterking & professionalisering van gebiedscollectieven een centrale rol spelen. Dit is niet de plek om uitgebreid in te gaan op het nieuwe stelsel en de vele (potentiële) voordelen daarvan. In de met provincies gevoerde gesprekken (vaak met duo's) was echter opvallend vaak een verschil merkbaar tussen een procesgerichte oriëntatie en een inhoudelijke oriëntatie. De provinciale vertegenwoordigers met een procesgerichte oriëntatie hadden zich de filosofie achter de stelselherziening duidelijk eigen gemaakt. De medewerkers met een meer inhoudelijke oriëntatie hadden veelal een andere invalshoek en andere vragen. Voor een deel verklaren wij dit doordat deze medewerkers minder betrokken zijn geweest bij de stelselherziening en daardoor minder 'aangehaakt' zijn. Minstens zo belangrijk achten wij echter dat proces en inhoud rond de stelselherziening nog niet in balans lijken te zijn. Het procesraamwerk van het nieuwe stelsel is redelijk uitgekristalliseerd. Veel minder duidelijk is nog:

- Welk(e) (type) inhoudelijke doelen het nieuwe stelsel zal kennen op het landelijke, provinciale en streekniveau;
- Of en hoe sturing op het realiseren van specifieke inhoudelijke doelstellingen (bijvoorbeeld behoud van landelijke of provinciale populaties van weidevogels of akkervogels) door provincies plaats zal vinden en in welke mate van detail;
- Hoe de monitoring georganiseerd zal worden en waarop verantwoording zal moeten worden afgelegd en door wie, en;
- Hoe dit zich verhoudt tot een bottom up benadering waarin de streek het voortouw heeft.

Het meest pregnant komt dit spanningsveld tot uiting tussen uitlatingen als: 'niet meer sturen op natuurresultaat, alleen nog op organisatorische kwaliteit van collectieven waarbij de streek bepaalt wat het op moet leveren' versus 'ik voel niets voor het geven van een zak met geld zonder voorwaarden en duidelijkheid over wat het op gaat leveren'. Hetzelfde spanningsveld komt ook tot uiting in 'het niet meer uitnodigen van gebiedspartijen in gebieden waar je toch niets meer gaat doen' versus 'de gebiedsorganisaties en hun gebieden als uitgangspunt nemen en hen hun eigen ambities laten formuleren' of 'laat gebieden zelf tot de conclusie komen dat ze geen offerte moeten indienen'.

Zoals eerder genoemd werkt EZ aan een doelenkader voor het agrarisch natuurbeheer op basis van internationale verplichtingen. Pas wanneer dit duidelijker is, ontstaat ook meer helderheid over de wijze waarop proces en inhoud in balans (kunnen) worden gebracht.

[7] Overigens bestaat over het doorgang vinden daarvan op dit moment ook nog veel onzekerheid bij provincies in verband met de aangekondigde bezuinigingen. Wij gaan er verder van uit dat de stelselherziening doorgang zal vinden.

Het merendeel van de provincies is op dit moment geneigd om de werkwijze vanuit SNL en voormalige natuurbeheerplannen door te trekken naar de toekomst. Provincies zetten eerst de kaders neer (waaronder een begrenzing op grond van inhoudelijke criteria) en gaan daarover vervolgens in gesprek met gebiedspartijen. Op basis van die dialoog worden de doelen vastgelegd en de randvoorwaarden uitgewerkt. In de manier van omgaan met de begrenzing lijkt nog een spanningsveld te bestaan tussen het kiezen voor een inhoudelijk primaat (de begrenzing als provincie vrij nauw vaststellen) en een procesprimaat (de op basis van inhoudelijke criteria tot stand gekomen begrenzing oprekken naar grotere samenhangende ruimtelijke eenheden en gebiedsorganisaties uitnodigen om het door de provincie gewenste resultaat binnen die ruimere begrenzing zelf te gaan organiseren). Ook zijn er provincies die overwegen ruimer te begrenzen in verband met het realiseren van compensatiemaatregelen in het gebied.

Enkele provincies geven aan dat waterschappen en ANV's al met elkaar in overleg zijn en dat ze als provincie het waterbeheer actiever moeten gaan oppakken als belangrijk onderdeel van de streekbenadering.

Veel provincies zoeken nog naar de mate van integraliteit die ze in hun uitwerking van de streekbenadering op korte termijn willen en kunnen realiseren, bijvoorbeeld ten aanzien van gemeentelijke doelstellingen.

In de akkerbouwprovincies zal mogelijk een andere planning moeten worden gehanteerd wanneer er inderdaad kansen bestaan op het koppelen van pijler 1 en pijler 2. De vergroening van het GLB (pijler 1) gaat namelijk een jaar eerder, op 1 januari 2015, van start.

Op een meer operationeel niveau hebben provincies nog vragen met betrekking tot de uitwerking in beleid en regelingen t.a.v.:
- het offerteproces
- de offertebeoordeling (kun je delen van offertes goedkeuren?)
- groenblauwe dooradering
- weidevogelmelk
- gezondheid koe
- regelingen in verordeningen
- planologische bescherming
- regievoering op de afstemming met pijler 1

3.7 Rollen en verantwoordelijkheden

Over rollen en verantwoordelijkheden van Rijk en provincies in het weidevogelbeheer en het agrarisch natuurbeheer bestond de afgelopen jaren veel onduidelijkheid. Veel provincies zijn geruime tijd in de veronderstelling geweest dat het Rijk de verantwoordelijkheid voor agrarisch natuurbeheer wilde behouden. In een aantal provincies was zelfs de intern beschikbare capaciteit voor agrarisch natuurbeheer al opgeheven bij bezuinigingsronden. Veel provincies hebben de afgelopen twee jaar de ontwikkelingen afgewacht.

Zeer recent is duidelijk geworden dat, zoals het in wandelgangen heet, de provincies 'verantwoordelijk worden voor agrarisch natuurbeheer buiten de EHS' of dat 'agrarisch natuurbeheer gedecentraliseerd wordt naar provincies'. Deze algemene formuleringen geven nog

weinig duidelijkheid over wat er exact gedecentraliseerd wordt en hoe de toekomstige rol- en verantwoordelijkheidsverdeling er precies uitziet.
Diverse provincies geven aan dat rol- en verantwoordelijkheidsverdeling van Rijk en provincies voor hen ook op dit moment (na de landsdelige bijeenkomsten rond de stelselherziening) nog onduidelijk is[8]. Weliswaar geeft de staatssecretaris in haar brief van 6 juni aan dat het Rijk verantwoordelijk blijft voor de EU-conforme uitvoering en de aansturing van Dienst Regelingen en de provincies de kwaliteit van gebiedsoffertes gaan beoordelen, maar op veel andere punten is dergelijke helderheid er nog niet. Een aantal provincies verbaast zich erover dat alle Tweede Kamerfracties nog woordvoerders agrarisch natuurbeheer hebben en Kamervragen stellen; zij kunnen dit niet rijmen met een provinciale verantwoordelijkheid voor agrarisch natuurbeheer. Ook vinden sommige provincies dat, wanneer zij verantwoordelijk worden voor agrarisch natuurbeheer, het achteraf niet logisch is dat het Rijk in belangrijke mate de regie over de stelselherziening heeft gevoerd. Provincies hadden hierbij nauwer betrokken moeten zijn en een grotere stem moeten hebben.
Een aantal andere provincies ziet daarentegen nauwelijks verschillen met de huidige rol- en verantwoordelijkheidsverdeling. De provincies hadden een zekere mate van beleidsruimte binnen de rijkskaders en zorgden voor de subsidieverlening. Dat was zo en blijft zo, het belangrijkste verschil ziet men in de wijze waarop de financiering geregeld is. Bij natuur is de verantwoordelijk-heidsverdeling volgens hen wel echt veranderd met de decentralisatie van het natuurbeleid.
Ten slotte stelt een aantal provincies zich op het pragmatische standpunt dat het niet uitmaakt wie wat doet als het resultaat maar goed is.

Provincies hebben op dit moment nog zeer uiteenlopende beelden bij de toekomst.
Volgens een aantal provincies kan decentralisatie alleen maar inhouden dat provincies ‘het’ zelf mogen doen en ‘het’ dus ook verschillend mogen doen. De rol van EZ zal veel minder worden. Provincies zijn nu aan zet en moeten invulling geven aan het agrarisch natuurbeheer. Afstemming tussen Rijk en provincies heeft vorm gekregen in de gebiedsaanpak waaraan EZ en IPO samen uitwerking hebben gegeven. Inhoudelijke afstemming met EZ is echter niet (meer) aan de orde, ook om te voorkomen dat EZ het weer overneemt.

Een andere provincie vindt daarentegen dat het Rijk juist een flinke vinger in de pap van de agrarische natuur houdt. Het Rijk is verantwoordelijk voor het realiseren van de internationale doelen en moet daarover verantwoording afleggen aan Europa, de provincies moeten uitvoeren wat het Rijk bedacht heeft voor zover de middelen toereikend zijn.

Weer andere provincies geven aan dat, vooral waar het de taak- en verantwoordelijkheidsverdeling op uitvoeringsniveau betreft, er nog veel onduidelijkheid is maar dat in hun beleving het Rijk verantwoordelijk is voor het stelsel en de (provinciale) doelen door Rijk en provincies gezamenlijk moeten worden vastgesteld. Diverse provincies vinden het daarnaast belangrijk dat er over de volle breedte van het agrarisch natuurbeleid (weidevogels, akkervogels, botanische waarden en landschapselementen) ook landelijke doelen worden vastgesteld en bewaakt door het Rijk, ondermeer doelen m.b.t.:

[8] Hierbij speelt ook onzekerheid over de huidige bezuinigingsronde van het kabinet in relatie tot de 200 miljoen voor agrarisch natuurbeheer.

- Weidevogelpopulaties: bijvoorbeeld gelijkblijvende, stijgende of dalende populaties
- Prioritaire soorten
- Prioritaire gebieden: wat zijn landelijk gezien de beste gebieden die we hoe dan ook willen behouden?

Je zou dan op basis van deze doelen tot een ecologisch rationele verdeling van middelen over provincies moeten komen. Het Rijk zou hiertoe het initiatief moeten nemen en in IPO-verband afstemmen.
Ten slotte zien sommige provincies ook in de toekomst een rol voor het Rijk bij de gebiedsaanpak (regie op hoofdlijnen, ondermeer om in de relatie met Europa uniforme oplossingen voor gerezen problemen af te spreken).

De EZ-directie Natuur & Biodiversiteit geeft aan dat de kernverantwoordelijkheid van EZ is er op toe te zien dat internationale/Europese biodiversiteitsdoelen worden gerealiseerd. EZ geeft dus kaders en ambities aan[9]. Het geld dat provincies voor (agrarisch) natuurbeheer krijgen is geoormerkt voor het realiseren van de internationale doelen vanuit de EU-beleidskaders Vogel- en Habitatrichtlijn en Kaderrichtlijn Water en daarop zal ook worden geëvalueerd. Andere overheden, zoals Waterschappen kunnen ook gebruik maken van hetzelfde stelsel ter verwezenlijking van hun kaders en ambities. Provincies zijn verantwoordelijk voor het realiseren van deze internationale doelen vanuit hun rol als gebiedsregisseur. De filosofie van het nieuwe stelsel vormt daarbij een belangrijk uitgangspunt. Er zit voor EZ een punt van zorg bij de wijze waarop provincies dat gaan oppakken. Het gaat daarbij vooral om de vraag of provincies en collectieven elkaar voldoende ruimte kunnen geven om zelf, vanuit hun eigen verantwoordelijkheid, vakmanschap en streekkennis, na te gaan denken over de plaatsen waar en de wijze waarop in het gebied de doelstellingen gerealiseerd kunnen worden en dat aannemelijk te maken. De rol van de provincie zou moeten zijn om de doelen aan te geven en de gebiedsorganisaties (samen met soortorganisaties) de ruimte te geven om zelf een samenhangend pakket van maatregelen (uit de Catalogus Groenblauwe Diensten[10]) te bedenken. In hoeverre zijn provincies in staat om zich bij de inhoudelijke sturing te beperken tot het sturen op doelen? In hoeverre zijn zij in staat een op middelen/maatregelen gerichte (top down) sturing los te laten? Het Rijk verwoordt hiermee ook een zorg bij koepelorganisaties en ANV's dat zij door provincies 'doodgeregeld' worden. Aan de andere kant: de overheid wil met het stelsel doelen en ambities realiseren die verder gaan dan de streek. In hoeverre zijn collectieven bereid om te gaan staan voor deze doelen en niet alleen het belang van de streek als uitgangspunt te nemen?
Het Rijk herkent dat er op een aantal onderdelen nog onduidelijkheid bestaat. In de afgelopen periode heeft de stelselherziening prioriteit gehad. Het Rijk is nu bezig om haar kaders en ambities aan te geven voor de soorten van het agrarisch gebied, ondersteund door vlekkenkaarten voor soorten. Daarnaast wordt in samenwerking met het IPO gewerkt aan het verhelderen van de rollen en verantwoordelijkheden van bij het agrarisch natuurbeheer betrokken partijen stelsel. Zo zijn provincies bezig met een stoplichtmethode (rood-geel-groen) voor het monitoren van de ontwikkelingen van de soorten.

[9] Van belang is hierbij dat de intentie is dat het ontwikkelde stelsel op termijn gaat verbreden tot een integrale benadering doordat diverse overheden gaan aanhaken en hun doelstellingen (en bijbehorende geldstromen) aan de streekbenadering koppelen.

[10] SNL en de huidige SNL-pakketten gaan verdwijnen.

3.8 Samenwerking tussen provincies onderling en tussen Rijk en provincies

3.8.1 Terugblik

Samenwerking tussen Rijk en provincies
Een aantal provincies constateert dat er in de relatie met het Rijk nog veel oud zeer en wantrouwen ligt. Wel ziet men dat de relatie aan het verbeteren is en dat Rijk en IPO elkaar ambtelijk wel weer hebben gevonden.

Enkele provincies constateren dat zij bij de opzet van het stelsel en de uitwerking van belangrijke bouwstenen van dat stelsel niet betrokken zijn en vragen zich af of het aansluit bij wat zij als provincie willen. Dit geldt in het algemeen voor de stelselherziening, en ook voor onderdelen zoals het professionaliseringstraject voor ANV's.

In de samenwerking tussen Rijk en provincies wordt te weinig aandacht besteed aan de te realiseren inhoudelijke kwaliteit. De inhoud raakt snel buiten beeld in de interactie tussen Rijk en provincies. Eigenlijk heb je daarvoor maatschappelijke partners nodig aan tafel die de inhoudelijke maatlat ernaast leggen.

Samenwerking tussen provincies onderling
Veel provincies constateren dat de onderlinge samenwerking te wensen overlaat. Het blijft lastig. Samenwerking is ook geruime tijd ontmoedigd. Er wordt wel samengewerkt maar vooral op de bestuurlijk relevant geachte punten ('stokpaardjes'). Op veel inhoudelijke zaken wordt niet echt samengewerkt omdat onderlinge verschillen vaak moeilijk te overbruggen zijn en omdat alle provincies druk zijn met hun eigen dingen. Het gevolg is dat het wiel vaak 12x wordt uitgevonden.

De werkgroep van het Weidevogelverbond is volgens een provincie eigenlijk niet zo'n goede plek voor afstemming tussen provincies omdat zij geen goede verbinding heeft met de lijn. Op hoofdlijnen zou de afstemming in de IPO-werkgroep Natuurbeheer kunnen en de inhoudelijke uitwerking via een onderdeel onder die werkgroep. Dan ontstaat ook een lijn naar hogere ambtenaren en bestuur.

Een andere provincie geeft aan dat provincies elkaar in IPO-verband (werkgroep Natuur, e.d.) eigenlijk zelden of nooit ontmoeten op kennisvragen. Kennis – ook rond agrarisch natuurbeheer - zou als ontmoetingsthema een meer prominente plek moeten krijgen.

3.8.2 Vooruitblik: wensen ten aanzien van toekomstige samenwerking

Wensen t.a.v. samenwerking tussen provincies
Interprovinciale samenwerking moet zich volgens de geïnterviewden weer ontwikkelen om af te stemmen over SNL+ (2014 en 2015) en het nieuwe stelsel (vanaf 2016). Ook is interprovinciale afstemming gewenst om de onderlinge verantwoordelijkheden richting het Rijk helder te houden. Een aantal keer wordt landsdelige afstemming genoemd als alternatief voor brede interprovinciale afstemming.

De volgende specifieke wensen voor samenwerking en uitwisseling tussen provincies zijn genoemd:

- Er zou een platform moeten komen voor uitwisseling op het gebied van beleid en uitvoering agrarische natuur.
- Uitwisseling van kennis is zinvol om het eigen perspectief te verbreden. Provincies kunnen van elkaars ervaringen leren. Uitwisseling kan door ontmoeting tussen provincies maar ook door bundeling door een partij (bijvoorbeeld Alterra).
- Provincies zouden moeten komen tot één manier van monitoren. Dat zou leiden tot vergelijkbare resultaten, een gemeenschappelijk kennisniveau, en een rationeler beleid.
- Alle akkerbouwprovincies geven aan dat zij behoefte hebben aan het delen van kennis en ervaringen en een nauwere samenwerking en afstemming op het gebied van akkervogels.

Wensen t.a.v. samenwerking tussen provincies en Rijk

Er valt volgens sommige provincies veel te winnen in de onderlinge samenwerking en rol- en taakverdeling met het Rijk. Het is goed dat de samenwerking tussen EZ en IPO nu eindelijk weer aangehaald wordt. Wel ligt het tempo volgens een deel van de geïnterviewden veel te hoog. Op deze manier kan het niet landen in de provinciale organisaties en bij hun gebiedspartners.

Volgens diverse vertegenwoordigers van provincies zouden Rijk en provincies moeten samenwerken bij de doelformulering voor agrarische natuur. Het gaat dan om de formulering van landelijke doelstellingen en de afstemming daarvan op de optelsom van provinciale doelstellingen.

Er is samenwerking en afstemming nodig op het gebied van criteria voor de beoordeling van offertes van ANV's.

Er is samenwerking en afstemming nodig tussen Rijk en provincies om vragen bij de ontwikkeling van beleid en knelpunten in de uitvoering te kunnen delen en indien nodig uniforme oplossingen met Europa af te spreken.

4 Samenvatting in enkele grote lijnen

Zoals in hoofdstuk 3 aangegeven, is elke provincie uniek. Dat heeft tot gevolg dat het maar beperkt mogelijk en zinvol is om algemeen geldende conclusies te trekken. In dit hoofdstuk trachten wij bij wijze van samenvatting een aantal grote lijnen uit de gevoerde gesprekken te halen.

4.1 Effectiviteit

De effectiviteit van het weidevogelbeheer en overig agrarisch natuurbeheer liet in de afgelopen decennia volgens alle betrokkenen te wensen over. Bij de weidevogels is de lange termijn trend nog steeds negatief maar zien diverse provincies in de recente trends ook lichtpuntjes. Bij akkervogels bestaat een zeer wisselend, maar overwegend negatief beeld met enkele successen. Het huidige botanisch beheer wordt als ineffectief gezien.

De discussie over effectiviteit wordt vaak ernstig belemmerd door een gebrek aan uniforme monitoringsystematieken en goede, dekkende gegevens. Dit kwam zowel bij weidevogels als bij akkervogels pregnant naar voren.

Provincies trekken uit de terugblik op het verleden de conclusie dat zij nog scherper en kritischer moeten zijn op een effectieve inzet van de middelen voor weidevogelbeheer/agrarisch natuurbeheer, met name door scherpere begrenzing, zwaardere beheerpakketten en andere maatregelen (verdere concentratie). Een relatief groot deel van de provincies geeft aan dat ecologische criteria daarbij belangrijk maar niet geheel leidend zullen zijn.

Veel provincies achten het noodzakelijk dat, naast subsidieverstrekking, in samenwerking met het landbouwbedrijfsleven tot manieren wordt gekomen om een meer (economisch) duurzaam behoud van agrarische natuur te bereiken.

Diverse provincies stellen dat het vrijwel onmogelijk is om de gangbare landbouwpraktijk nog te combineren met effectief weidevogelbeheer en vragen zich af of het zinvol is om door te gaan met subsidiëren van gangbare boeren.

4.2 Middellange termijn ambities

De hoofddoelstelling van het rijksbeleid is het realiseren van de EU 2020-doelstelling (‘stoppen van de achteruitgang en behoud van de biodiversiteit op het niveau van 1985’). Daarnaast bestaan doelstellingen ten aanzien van (een deel van) de Rode Lijst-soorten. Aan de uitwerking naar een concreet doelenkader wordt op dit moment gewerkt. Het is nog onduidelijk welke vorm dat krijgt en of het als formeel beleid wordt vastgelegd.

De huidige stelselherziening heeft tot doel om te komen tot een effectief, efficiënt en EU-conform stelsel voor agrarisch natuurbeheer tegen de bredere achtergrond van versterking van het landelijk gebied. In het nieuwe stelsel staat de eigen verantwoordelijkheid en deskundigheid van gebiedspartijen en het proces in de streek centraal.

Het merendeel van de provincies beperkt zich tot op heden tot kwalitatieve doelformuleringen voor agrarische natuur. Sturing op het realiseren van agrarische natuurdoelen vindt vooral plaats in de uitvoering van het subsidiebeleid. Diverse provincies vinden dat in de toekomst wel met SMART-

doelstellingen gewerkt zou moeten worden. Andere provincies verwachten hier politiek-bestuurlijk geen draagvlak voor in hun provincie.

Vrijwel alle provincies zijn bezig met een proces van ‘meer doen in minder gebieden’ (concentratie). Veel provincies hebben een keuze voor kerngebieden beleidsmatig vastgelegd of zijn daarmee bezig. De trend is dat provincies hun weidevogeldoelstellingen fors (naar beneden) bijstellen.

Naast boerenlandvogels noemen vrijwel alle provincies landschap als belangrijk doel van agrarisch natuurbeheer. In wisselende mate noemen zij botanisch beheer, amfibieën en water.

4.3 Kerngebiedenbenadering

In de praktijk zijn de meeste provincies al een aantal jaren bezig met een eigen vorm van kerngebiedenbeleid. Deze kerngebieden zijn echter niet alleen gebaseerd op ecologische criteria en vanuit ecologisch opzicht vaak nog te ruim begrensd: een groot deel van het begrensde gebied is weinig geschikt voor weidevogels. In de provinciale praktijk zijn vooral de bestaande populatieomvang en dichtheden leidend en, sinds de invoering van SNL, het werken met collectieve gebiedsplannen. Het gaan voldoen aan ecologische inrichtingsvereisten in het gebied wordt gezien als een proces van langere adem, dat in een aantal opzichten (waterpeil, e.d.) soms lastig te realiseren is of veel tijd kost.

Een meerderheid van de provincies geeft aan de door Alterra en consortiumpartners ontwikkelde kerngebiedenbenadering (brongebiedenbenadering) zinvol te vinden. Een klein aantal provincies is reeds bezig met de toepassing van de benadering in de eigen provincie. Waardevol aan deze benadering vindt men vooral dat met meer diepgang naar de abiotiek en de ecologische vereisten wordt gekeken dan meestal gebeurt in de provinciale praktijk. De benadering kan ook behulpzaam zijn bij het onderbouwen van de noodzaak om sterker te sturen op ecologische effectiviteit van het beheer richting politiek en gebiedspartners.

Veel provincies geven aan dat uitbreiding met andere soorten noodzakelijk is om de benadering in hun provincie zinvol te maken. Vaak genoemd zijn verbreding van de benadering naar andere weidevogels, akkervogels, amfibieën en botanisch beheer. In dit verband wordt ook geopperd dat het kiezen van een gebiedsingang voor de praktijk mogelijk een beter vertrekpunt zou zijn.

Het Rijk steunt methoden die bijdragen aan het optimaliseren van de ecologische effectiviteit van het beheer, zoals de kerngebiedenbenadering. Als mogelijk risico van de benadering wordt gezien dat provincies op basis hiervan top-down weidevogelkerngebieden gaan begrenzen en daarmee onvoldoende recht doen aan het proces met de streek. Het Rijk ziet de collectieven als de primaire adressant/doelgroep van de kerngebiedenbenadering.

4.4 Politiek en maatschappelijk draagvlak

In provincies bestaat politiek en ook maatschappelijk in het algemeen draagvlak voor een kerngebiedenbenadering weidevogels (in de zin van concentratie). De noodzaak wordt begrepen en breed gedeeld, ook door beheerders en koepelorganisaties. De acceptatie door direct betrokkenen hangt sterk af van de uitwerking in detail en de onderbouwing daarvan. De kwaliteit van telgegevens en ‘onverklaarbare successen’ kunnen de discussie over voorgestelde keuzen

bemoeilijken. Ook het (binnen afzienbare termijn) moeten voldoen aan inrichtingsvereisten ligt in veel provincies moeilijk.

De situatie in de akkerbouwprovincies is een andere dan in de graslandprovincies. Enkele provincies zien mogelijkheden om de collectieve vergroening onder pijler 1 van het GLB zo te organiseren dat de agrarische natuur er baat bij heeft en aansluit op provinciale ambities voor agrarische natuur. Het zou kunnen gaan om een belangrijke financiële impuls voor agrarische natuur in akkerbouwprovincies, waarmee ook de boodschap over kerngebieden veel eenvoudiger wordt.

4.5 Uitwerking in beleid en regelingen

Het nieuwe regime voor agrarische natuurbeheersubsidies moet in 2016 in kunnen gaan. Het overgrote deel van de provincies start nu met het proces ter voorbereiding hiervan. In veel provincies vindt dit proces in nauwe afstemming met de maatschappelijke organisaties plaats.

In de recente stelselherziening is vooral de procesmatige kant van het nieuwe stelsel voor agrarisch natuurbeheer uitgewerkt. Over de inhoudelijke kant bestaat nog veel onduidelijkheid bij provincies. Bij provincies leven vragen ondermeer over de inhoudelijke doelen op het landelijke en provinciale niveau, over sturing op het realiseren van inhoudelijke doelstellingen door provincies, en over de organisatie van de monitoring en verantwoording.

Het merendeel van de provincies is op dit moment geneigd om de bestaande werkwijze vanuit SNL en voormalige natuurbeheerplannen door te trekken naar de toekomst. Provincies zetten eerst de kaders neer (waaronder een meer of minder ruime begrenzing op grond van inhoudelijke criteria) en gaan daarover vervolgens in gesprek met gebiedspartijen.

4.6 Rol- en verantwoordelijkheidsverdeling

De rol- en verantwoordelijkheidsverdeling van Rijk en provincies is voor provincies op dit moment op veel punten nog onduidelijk. In het verlengde hiervan hebben provincies nog zeer uiteenlopende beelden bij de toekomst. Dit betreft ondermeer de mate van provinciale autonomie in het agrarisch natuurbeleid en de daarmee samenhangende wenselijkheid/noodzaak van samenwerking en afstemming tussen Rijk en provincies.

Het Rijk geeft aan dat zijn kernverantwoordelijkheid is het realiseren van de internationale biodiversiteitsdoelen vanuit de EU-beleidskaders Vogel- en Habitatrichtlijn en Kaderrichtlijn Water. Het geld dat provincies hiervoor van het Rijk krijgen is geoormerkt voor het realiseren van deze internationale doelen en daarop zal ook worden geëvalueerd. De rol van de provincies zou moeten zijn om als gebiedsregisseur de doelen aan te geven en de gebiedsorganisaties vervolgens de ruimte te geven om zelf een samenhangend pakket van maatregelen te bedenken.

4.7 Samenwerking

In het algemeen vinden provincies dat de samenwerkingsrelatie tussen Rijk en provincies is verbeterd maar zien zij nog ruimte voor verdere verbetering, bijvoorbeeld door in de samenwerking meer rekening te houden met het proces binnen afzonderlijke provincies en door meer aandacht te besteden aan de inhoudelijke aspecten die de effectiviteit van het agrarisch natuurbeheer bepalen, zoals doelformulering.

Veel provincies vinden dat de samenwerking tussen provincies onderling te wensen overlaat en versterkt moet worden. Samenwerking is nodig om af te stemmen over SNL+, de stelselherziening en de periode na SNL, ook om de rolverdeling richting Rijk helder te houden. Ook kennis is een belangrijk thema voor de onderlinge samenwerking waaraan tot nu toe te weinig wordt toegekomen.

5 Aanbevelingen

In dit hoofdstuk formuleren wij een aantal aanbevelingen aan Rijk en provincies met betrekking tot de kerngebiedenbenadering in het agrarisch natuurbeleid en de bredere context waarbinnen deze kerngebiedenbenadering kan bijdragen aan een meer effectief agrarisch natuurbeleid.

Zoals hierboven beschreven is de meerwaarde van een kerngebiedenbenadering sensu Alterra cs, naast de bereikte wetenschappelijke diepgang, vooral gelegen in de breedte van de benadering. De kerngebiedenbenadering geeft niet alleen handvatten voor effectief beheer maar combineert deze met handvatten voor versterking van de ruimtelijke samenhang en verbetering van de abiotische omstandigheden/inrichting, gebaseerd op de ecologische vereisten van de betreffende soort(groep)en. Daarmee biedt de benadering perspectief op een meer integrale sturing dan de tot nu toe gebruikelijke sterk op huidige verspreiding en optimalisatie van het beheer gerichte benaderingen, met daarmee ook een grotere kans op het bereiken van agrarische natuurresultaten.

Aanbevelingen met betrekking tot de beleidsvorming rond agrarische natuur
Helderheid over de doelstellingen voor agrarische natuur is een noodzakelijke voorwaarde voor effectief beleid, ongeacht de wijze van beleidsuitvoering. Wij bevelen aan, los van de stelselherziening die momenteel veel aandacht vergt maar zich vooral op het uitvoeringsproces richt, op landelijk niveau en in elke provincie een separaat spoor te starten gericht op (kwantitatieve) doelformulering voor agrarische natuur waarbij de samenleving actiever betrokken wordt (informeren en raadplegen). Wij zien als één van de tekortkomingen van het agrarisch natuurbeleid dat het een technocratisch-bureaucratisch insiderkarakter heeft waarbij de bredere samenleving onvoldoende betrokken wordt. Voor het natuurbeleid is de afgelopen periode geconstateerd dat een dergelijk karakter het beleid op den duur schaadt. De samenleving moet daarom worden betrokken bij de doelformulering.

Benader agrarische natuur integraal vanuit een duurzaamheidsperspectief: vanuit het perspectief van behoud van agrarische natuur (behoud van ecologische gebiedskwaliteiten én soortbehoud), vanuit het perspectief van landschapskwaliteit en beleving en vanuit het perspectief van plattelandsversterking en economisch duurzame landbouw. Verbreed de maatschappelijke discussie over agrarische natuur als gebiedskwaliteit en als product van de Nederlandse landbouw.

Belangrijk aandachtspunt bij de politiek-maatschappelijke wilsvorming is de vraag of het kabinet en Gedeputeerde Staten, naast het werken aan internationale doelen en verplichtingen, ook eigenstandige nationale en/of provinciale doelstellingen hebben. De landelijke, provinciale en regionale gebiedskwaliteit wordt naar ons oordeel niet (uitsluitend) bepaald door het voorkomen van internationaal bedreigde soorten. De verantwoordelijkheid voor gebiedskwaliteit begint ons inziens bij de individuele burger en boer en loopt – via gemeente en streek – door naar het provinciale en landelijke niveau. Op elk niveau bestaat een eigen verantwoordelijkheid.

Wij bevelen Rijk en provincies aan om tot een meer intensieve vorm van onderlinge uitwisseling en samenwerking op het gebied van beleidsvorming voor agrarische natuur te komen.

Aanbevelingen met betrekking tot agrarisch natuurbeleid
Benader agrarisch natuurbeleid niet (uitsluitend) als subsidiebeleid. Start bij de doelstellingen en benut de beschikbare instrumentenmix (juridisch, financieel en communicatief), bijvoorbeeld om de gewenste verbetering van de ecologische condities (bijvoorbeeld plas-dras, waterpeil) 'van onderop' te stimuleren, door middel van stimuleringssubsidies en een 'best practice'-benadering.

Stel vanuit het ecologische perspectief gericht op soortbehoud de ecologische vereisten van de betreffende soorten centraal. Alleen beheer is (in vrijwel alle gebieden en voor veel soorten) onvoldoende voor duurzame populaties. Voldoende schaal, ruimtelijke samenhang, het voldoen aan inrichtingsvereisten én goed beheer zijn noodzakelijke voorwaarden voor effectief agrarisch natuurbeleid.

In de discussie over agrarisch natuurbeheer staat verdere concentratie van de natuurgerichte inspanningen centraal. Wij bevelen aan agrarisch natuurbeheer niet (alleen) te bezien als een koud saneringsproces dat zich richt op verkleining van de huidige gebieden met agrarisch natuurbeheer. Daarmee zouden kansen op ontwikkeling van agrarische natuur in nieuwe, bijv. abiotisch kansrijke gebieden, blijven liggen.

In het licht van de langlopende discussie over de effectiviteit van agrarisch natuurbeheer en in verband met een betrouwbare, objectieve basis onder het streekproces en het provinciale uitvoeringsproces bevelen wij aan om te zorgen voor goede, landelijk uniforme monitoringsystematieken voor agrarische natuur (met name weide- en akkervogels).

Aanbevelingen met betrekking tot de kerngebiedenbenadering (in de zin van Alterra c.s.)
Wij bevelen aan om in de communicatie over de door Alterra c.s. ontwikkelde kerngebiedenbenadering sterker naar voren te laten komen dat het gaat om een benadering gericht op het realiseren van brongebieden (binnen meer omvangrijke leefgebieden) voor agrarische natuur die zo goed voldoen aan de ecologische vereisten van de betreffende soorten dat zij een overschot aan agrarische natuur (bijv. boerenlandvogels) produceren. Dit ter onderscheid van de meer algemene betekenis van 'kerngebieden' in de zin van concentratiegebieden voor subsidietoekenning.

Het verdient aanbeveling om inzichtelijk te maken en verder uit te werken hoe een gebiedsgerichte benadering vanuit de streek zich verhoudt tot de kerngebiedenbenadering die, in zijn huidige vorm, door de meeste respondenten gelabeld wordt als een soort(groep)gerichte benadering. Biedt de al dan niet op specifieke soort(groep)en gerichte kerngebiedenbenadering perspectief op toepassing in de context van een integrale streekbenadering? Is de kerngebiedenbenadering bruikbaar in de dialoog met de streek en/of kan de benadering de streek helpen om haar plannen voor agrarische natuur aannemelijk te maken.

Het zou gewenst zijn om op te helderen of, hoe en voor welke agrarische natuurdoelen (bijv. amfibieën, vleermuizen, vlinders, vissen) een kerngebiedenbenadering binnen de bredere context van een leefgebiedenbenadering op landschapsniveau meerwaarde kan hebben en op welke termijn deze op basis van bestaande en te verwerven wetenschappelijke kennis haalbaar is. Wij bevelen aan om een globale verkenning van de potenties van een kerngebiedenbenadering over de volle breedte van het agrarisch natuurbeleid uit te voeren (inclusief een globaal onderzoek naar de

financiële haalbaarheid). Dit zou afgezet kunnen worden tegen het potentiële rendement van een leefgebiedenbenadering voor agrarische natuur zonder brongebieden.

Aanbevolen wordt, op het niveau van agrarische natuurcollectieven, in beeld te brengen of en hoe een kerngebiedenbenadering te combineren is met de gangbare agrarische bedrijfsvoering dan wel dat een strategische keuze voor een ander type agrarische bedrijfsvoering vereist is.

In relatie tot toekomstige kennisprogrammering is onderhavig onderzoek te zien als een eerste stap in de vraagarticulatie rond de kerngebiedenbenadering. Kernvraag daarbij is hoe collectieven tot effectief agrarisch natuurbeheer kunnen komen en welke rol provincies kunnen hebben om dit te bevorderen. De verantwoordelijkheid van provincies voor een effectief agrarisch natuurbeheer wordt groter. Dit vereist naar onze mening dat de rol van provincies bij de kennis- en onderzoeksprogrammering ook groter moet worden. Het is van belang dat provincies elkaar op dit thema gaan ontmoeten. Op dit moment bestaat er nog weinig interprovinciale samenwerking rond kennisvragen (weidevogels vormen overigens een positieve uitzondering!) en zijn provincies niet gewend structureel aandacht te besteden aan programmering van de fundamentele en meer toepassingsgerichte kennisvragen die bij de beleidsvorming en uitvoering opkomen. Voor zover ons bekend wordt hieraan nu wel gewerkt in IPO-Rijksverband. Kennis voor het agrarisch natuurbeheer is daarbij ons inziens een belangrijk thema en wij bevelen aan om, voor zover nog nodig, hiervoor op de juiste plek aandacht te vragen. Daarbij zou het niet alleen moeten gaan om de kennisvragen van provincies, maar ook die van collectieven (incl. ANV's en tbo's). Een dergelijke gebundelde vraagarticulatie vanuit kennis, beheer en beleid vindt binnen OBN Kennis al plaats voor natuurontwikkeling en -beheer. Wellicht is hier afstemming mogelijk.

Aanbeveling met betrekking tot de organisatie van overleg en samenwerking
Uit het onderzoek blijkt dat er bij provincies behoefte bestaat aan overleg over zowel weidevogelbeheer als over ander aspecten van agrarisch natuurbeheer. Op dit moment zijn hiervoor twee plekken beschikbaar: het weidevogelverbond en de IPO-werkgroep Natuurbeheer. Provincies geven van beide 'organen' aan dat zij niet optimaal geschikt zijn voor de gewenste afstemming. Aan het weidevogelverbond nemen te weinig provincies deel en de verbinding naar de lijnorganisatie van provincies is onvoldoende. In IPO-verband zijn alle provincies vertegenwoordigd en is de link met de lijn goed, maar wordt de agenda gedomineerd door 'bestuurlijke stokpaardjes' en is er te weinig ruimte voor inhoudelijke discussie. Het verdient aanbeveling om op korte termijn een platform te creëren voor afstemming en samenwerking op het gebied van agrarisch natuurbeheer, waaronder weidevogelbeheer, dat wel aan de gestelde wensen en eisen voldoet. Een koppeling aan de bestaande overleggen is daarbij denkbaar.

In de achterliggende periode heeft de nadruk in overleg en samenwerking rondom agrarisch natuurbeheer, zowel tussen Rijk en provincies als tussen provincies onderling, zeer sterk gelegen op procesaspecten: hoe organiseren we het proces van de stelselherziening, hoe moeten de processen binnen het nieuwe stelsel eruit zien etc. Aan de inhoudelijke kant van agrarisch natuurbeheer is veel minder aandacht besteed. Wij bevelen aan om in overleg en samenwerking proces en inhoud in balans brengen, waarbij de samenwerking vooral op het aspect inhoud geïntensiveerd moet worden.

Bijlage 1 Onderzoekscontext

Het onderzoek is uitgevoerd door Bureau ZET in opdracht van Alterra als onderdeel van het project ‘Uitwerking kerngebieden weidevogels’ (BO-11-011.01-007). Dit project maakt onderdeel uit van het Beleidsondersteunend Onderzoeksprogramma dat Alterra uitvoert in opdracht van het ministerie van EZ.

Projectuitvoerders:
[redacted] (Bureau ZET)
[redacted] (Bureau ZET)
[redacted] (Alterra)

Opdrachtgever:
[redacted] (Alterra)

Projectbegeleiding:
[redacted] (Ministerie van Economische Zaken)

Wij danken [redacted] (SOVON) en [redacted] (Alterra) voor het beschikbaar stellen van een grote hoeveelheid recente gegevens over de ontwikkelingen in de weidevogelstand en het beheer.

Bijlage 2 Respondentenlijst

Ten behoeve van het onderzoek zijn gestructureerde interviews gehouden met de volgende respondenten:

- Provincie Groningen: [redacted]
- Provincie Friesland: [redacted]
- Provincie Drenthe: [redacted]
- Provincie Overijssel: [redacted]
- Provincie Flevoland: [redacted]
- Provincie Utrecht: [redacted]
- Provincie Noord-Holland: [redacted]
- Provincie Zuid-Holland: [redacted]
- Provincie Zeeland: [redacted]
- Provincie Noord-Brabant: [redacted]
- Ministerie van Economische Zaken, Directie Natuur & Biodiversiteit: [redacted]

Bijlage 3 Vragenlijst (versie weidevogelprovincies)

In het onderzoek is gewerkt met twee versies van onderstaande vragenlijst. In de niet-weidevogelprovincies is dezelfde lijst gebruikt met dien verstande dat het accent is gelegd op agrarisch natuurbeheer in plaats van op weidevogelbeheer.

Perceptie van de effectiviteit van weidevogelbeheer (evt. ook agrarisch natuurbeheer)
- Hoe kijkt u aan tegen de effectiviteit van beleid en instrumentarium in de periode achter ons?
- Welke conclusie verbindt u hieraan?

Beleidsambities (middellange termijn)
- Heeft u ambities t.a.v. weidevogels en weidevogellandschap op de middellange termijn? Of t.a.v. andere agrarische natuur (bijv. akkervogels). Welke ambities?

Reflectie op en behoeften ten aanzien van de kerngebiedenbenadering (inhoudelijk/methodisch)
- Wordt in de provincie al gewerkt met kerngebieden? Wat wordt daaronder verstaan?
- In hoeverre is de kerngebiedenbenadering in zijn specifieke uitwerking door het consortium bekend?
- Reflectie op de bruikbaarheid van de kerngebiedenbenadering voor het effectiever maken van weidevogelbeheer (en agrarisch natuurbeheer)
- Wensen en behoeften (inhoudelijk/methodisch) waarin voorzien moet worden om de benadering (beter/breder) bruikbaar te maken voor de eigen ambities

Maatschappelijk en politiek draagvlak voor een kerngebiedenbenadering
- Past een kerngebiedenbenadering voor weidevogels (en agrarische natuur) in het provinciale beleid? Hoe schat u het politieke draagvlak in?
- Een kerngebiedenbenadering (‘meer doen in minder gebieden’) vereist naast ecologische en planologische randvoorwaarden (o.a. grondwaterstanden, openheid, late maaidata, planologische bescherming) ook een echte keuze vóór weidevogels in de betreffende gebieden. Zijn er kansrijke weidevogel(zoek)gebieden in uw provincie waarvoor hiervoor draagvlak bestaat bij beheerders?
- Een kerngebiedenbenadering leidt ook tot een forse herverdeling van subsidies agrarisch natuurbeheer. Hoe schat u het politieke en maatschappelijke draagvlak hiervoor en de haalbaarheid hiervan in? Zijn er mogelijkheden om gebieden en beheerders die ‘buiten de boot’ vallen op een andere wijze te steunen of belonen voor weidevogelbeheer?
- Biedt een kerngebiedenbenadering ook nieuwe kansen waarbij profijt behaald wordt uit het realiseren van kerngebieden van hoge en unieke kwaliteit?

Uitwerking in beleid en regelingen
- Wat komt er kijken bij het uitwerken van de kerngebiedenbenadering in provinciaal beleid en regelingen?
- Welke vragen roept dit op?

Rollen en verantwoordelijkheden van de individuele provincies, de gezamenlijke provincies en het Rijk

- Zijn de rollen en verantwoordelijkheden helder? Wie is waarvoor verantwoordelijk? Zijn hier vragen of onduidelijkheden over?
- (Op welke punten) Is afstemming en samenwerking nodig tussen provincies onderling en/of met het Rijk bij het realiseren van de weidevogeldoelstellingen en andere agrarische natuurdoelstellingen?

Wensen ten aanzien van samenwerking

- Hoe zou samenwerking tussen provincie(s) onderling en met het Rijk bij de verdere ontwikkeling en implementatie van de kerngebiedenbenadering voor weidevogels en andere agrarische natuur vorm moeten krijgen?
- Welke wensen heeft u ten aanzien van die samenwerking?

Tot slot

- Ziet u perspectief in een kerngebiedenbenadering voor het weidevogelbeheer (en evt. andere onderdelen van het agrarisch natuurbeheer) en wat zijn uw belangrijkste wensen en informatiebehoeften t.a.v. de verdere ontwikkeling van deze benadering?

Bijlage 4 Informatiepakket kerngebiedenbenadering

Achtergrondinformatie bij gespreksronde provincies, juni-juli 2013

Inhoud:

- Belangrijkste soorten en hun landelijke trends
- Trends weidevogels per provincie en provinciaal aandeel
- Ontwikkeling weidevogelbeheer en beheersubsidies
- Beheerde arealen en beheersubsidies per provincie
- Conclusies evaluatie Weidevogelverbond/Actieprogramma ‘Een rijk weidevogellandschap’
- Beknopte samenvatting kerngebiedenbenadering
- Consequenties voor het weidevogelbeleid en draagvlak
- Rollen en verantwoordelijkheden provincies en Rijk

Belangrijkste soorten en hun landelijke trends

We richten ons in deze achtergronddocumentatie op de voor Nederland belangrijkste soorten weidevogels. Dit zijn grutto, tureluur, kievit en scholekster. Veel gegevens zijn ontleend aan de Weidevogelbalans 2010. In de rond deze tijd verschijnende Weidevogelbalans 2013 komen veel gegevens ook op provinciaal niveau beschikbaar.

Fig. 1 Trends van grutto, tureluur, kievit en scholekster (1964 – 2010)

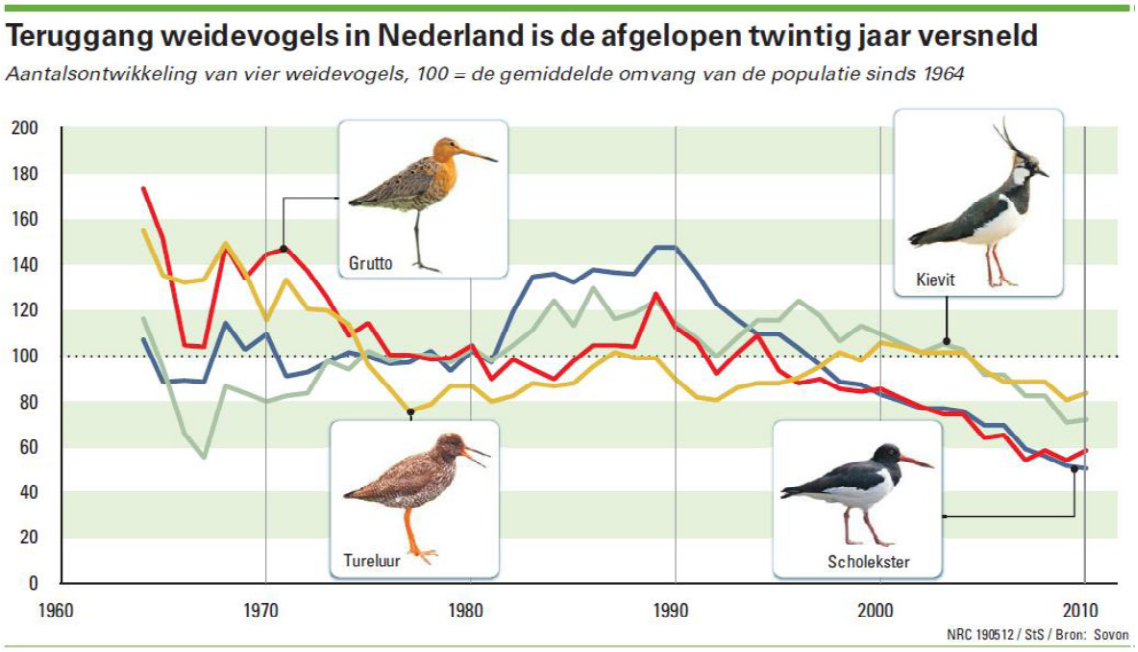

Bron grafiek: Melman et al. – Beleid kerngebieden vergt keuzen. Landschap 29 (4): 160-172)

Grutto (rode lijn)
De grutto geldt als één van onze meest kenmerkende weidevogels. Circa 86% van de EU-populatie broedt in Nederland. Hoge dichtheden treden op in laaggelegen, open graslanden op vochtige tot natte klei- en veengronden. De grootste aantallen gruttobroedparen komen voor in de provincies: Friesland, Noord-Holland, Zuid-Holland, Overijssel, Utrecht, Groningen en Gelderland. Volgens de huidige verwachtingen is de lange termijn trend bij ongewijzigd beleid dat de soort blijft afnemen en uiteindelijk zal stabiliseren op een zeer laag niveau.

Tureluur (gele lijn)
De tureluur is een kenmerkende, maar in zijn gedrag minder opvallende weidevogel die meer dan de grutto het karakter van een kustvogel heeft. De soort broedt in open, vochtige graslanden, op kwelders en in moerasgebieden van IJsland tot diep in Azië. De grootste aantallen broedparen komen voor in de provincies Friesland, Noord-Holland, Gelderland, Groningen en Zuid-Holland. Van de zestiger tot circa halverwege de zeventiger jaren heeft een zeer sterke achteruitgang plaatsgevonden (bijna een halvering), vervolgens is de broedpopulatie redelijk gestabiliseerd rond de 20.000 paren. Nadien is de populatie redelijk stabiel gebleven.

Kievit (groene lijn)
De kievit is een opvallende Nederlandse weide- en akkervogel. Ca. 33% van de EU-populatie broedt in Nederland. De kievit broedt in alle Nederlandse provincies in behoorlijke aantallen, zowel op grasland als op bouwland (bijv. maïsakkers) in gemengde gebieden. De grootste aantallen kievitbroedparen komen voor in Friesland, Noord-Brabant, Gelderland, Overijssel, Noord-Holland Groningen en Flevoland. Van de zestiger tot circa halverwege de negentiger jaren was de populatie vrij stabiel, zij het met sterke fluctuaties. Sinds de negentiger jaren heeft een sterke achteruitgang plaatsgevonden, vooral in de laatste 10 jaar.

Scholekster (blauwe lijn)
De scholekster was van oorsprong een typische kustvogel die in de afgelopen eeuw steeds meer verscheen als broedvogel in het binnenland en daardoor (ook) als weidevogel is gaan gelden. In Noordwest-Europa broedde eind jaren tachtig ruim 200.000 paren waarvan circa 56% in Nederland. Het belang van Nederland voor de scholekster is dus, net als bij de grutto, zeer groot. Vooral in het Waddengebied worden zeer hoge dichtheden bereikt. In het binnenland zijn scholeksters vooral aan te treffen in open graslanden op klei en veen. De grootste aantallen broedparen komen voor in de provincies Friesland, Noord-Holland, Groningen, Noord-Brabant, Overijssel, Zuid-Holland en Gelderland. In de loop van de 20e eeuw is de scholekster zeer sterk toegenomen. Sinds de negentiger jaren heeft vervolgens weer een zeer sterke achteruitgang plaatsgevonden. Stabilisatie is nog niet in zicht.

Grutto, tureluur, kievit en scholekster samen

	Grutto	**Tureluur**	**Kievit**	**Scholekster**
Hoogtepunt (globaal) in:	1960	1965	1985	1990
Aantal broedparen t.t.v. hoogtepunt	125.000	40.000	250.000	130.000
Lange termijn trend (1990-2011)	-3% p.j	0% p.j.	-2,5% p.j.	-4,5% p.j.
Korte termijn trend (2007-2011)	+3% p.j.	0% p.j.	+1% p.j.	-2% p.j.
Ontwikkeling sinds hoogtepunt	-65%	-50%	-40%	-65%
Ontwikkeling sinds 1990	-50%	0%	-33%	-65%

Van nature kunnen grote fluctuaties voorkomen in de populatieomvang van soorten, bijv. door het klimaat of andere oorzaken. Tevens blijken (sommige) soorten in staat tot onverwachte aanpassingen in hun gedrag en biotoopkeuze. Dit verschijnsel heeft zich in het verleden zeker ook bij de ‘weidevogels’ voor gedaan. Niettemin zijn de langjarige trends in de populatieontwikkeling zorgelijk. De vier soorten zijn sterk afgenomen sinds het begin van de jaren zestig en sinds 1990 is de trend voor drie van de vier soorten (scholekster, grutto en kievit) zeer negatief met een afname van 33% – 65% in twintig jaar.

Bronnen:

- Weidevogelbalans 2010 en 2013
- Atlas van de Nederlandse broedvogels, 1979 en 2002
- Melman et al. Beleid kerngebieden weidevogels vergt keuzen. Landschap 4, 2012.
- Melman, et al. Weidevogelkerngebieden. Mogelijke betekenis, praktische doorwerking (powerpoint). April 2013.

Trends weidevogels per provincie en provinciaal aandeel

In het vorige deel van bijlage 4 is het landelijke beeld geschetst. Dit deel laat de ontwikkelingen per provincie zien. Daaruit blijkt dat provincies onderling zeer sterk verschillen in de samenstelling van hun weidevogelfauna. Ook laten de aantalsontwikkelingen grote verschillen zien tussen provincies. De gegevens zijn gebaseerd op de Weidevogelbalans 2013 (Teunissen en Van Paassen, 2013).

Geïndexeerde ontwikkeling aantal broedparen grutto, tureluur, kievit en scholekster

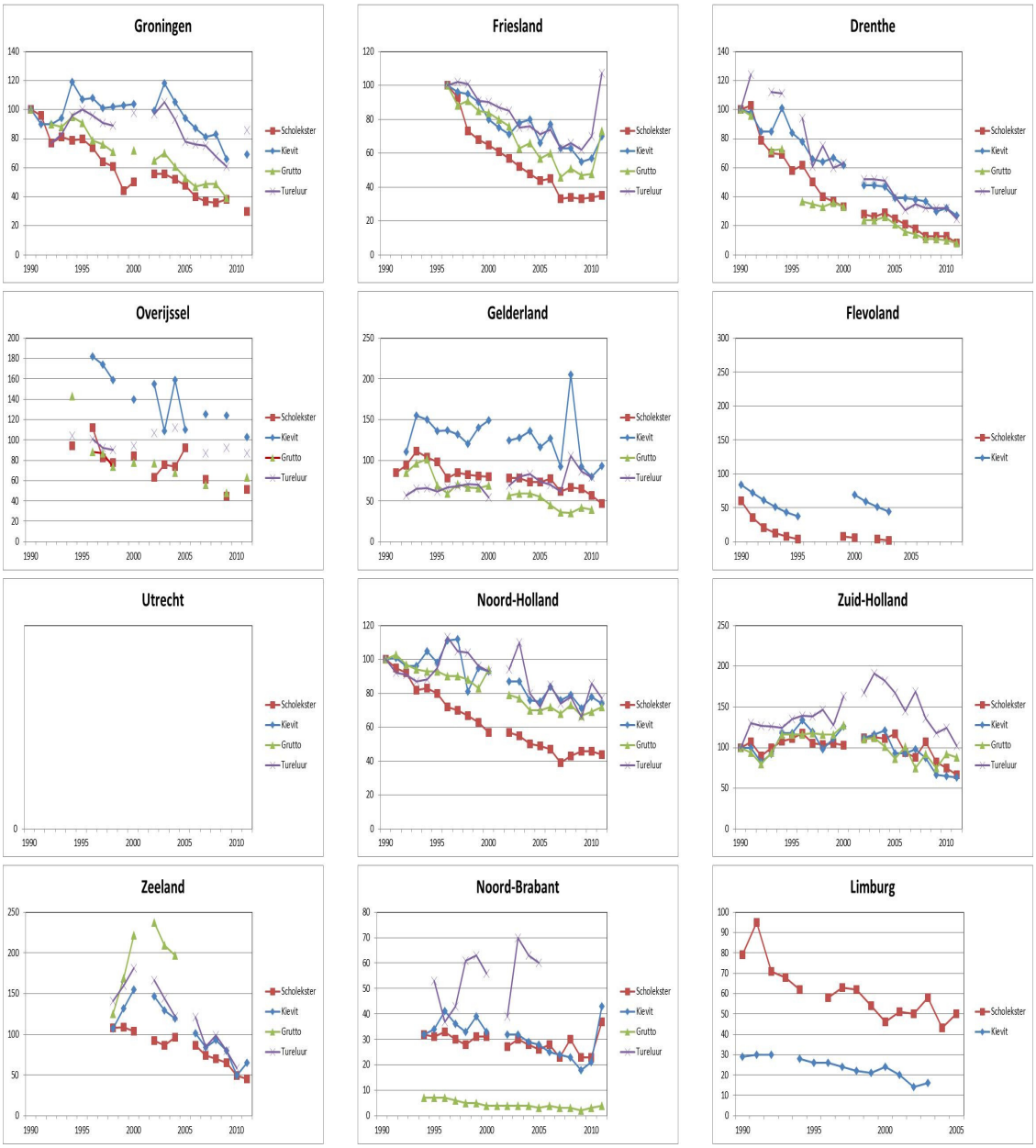

Toelichting

De bovenstaande grafieken laten per provincie de geïndexeerde ontwikkeling van het aantal broedparen van grutto, tureluur, kievit en scholekster zien tussen 1990 en 2011 (1990 = 100), voor

zover gegevens beschikbaar waren. De gaten in de grafieken worden veroorzaakt doordat niet in elk jaar even veel proefvlakken zijn geteld. Wanneer te weinig proefvlakken zijn geteld ontstaan onbetrouwbare beelden. Daarom zijn alleen indexwaarden opgenomen wanneer de soort in minimaal 20 proefvlakken in een provincie is waargenomen in dat jaar. In Utrecht is dat in geen enkel jaar voor een van de soorten het geval (Utrecht heeft geen eigen meetnet).

Lange termijn trend en middellange termijn trend

In onderstaande tabel is voor elke provincie de gemiddelde jaarlijkse aantalsverandering opgenomen, berekend over een lange periode (1990-2011) en een wat minder lange periode (2002-2011).

Provincie	Grutto		Kievit		Scholekster		Tureluur	
	Gemiddelde jaarlijkse aantalsverandering in de periode		Gemiddelde jaarlijkse aantalsverandering in de periode		Gemiddelde jaarlijkse aantalsverandering in de periode		Gemiddelde jaarlijkse aantalsverandering in de periode	
	1990-2011	2002-2011	1990-2011	2002-2011	1990-2011	2002-2011	1990-2011	2002-2011
Drenthe	-10,7%	-12,9%	-6,1%	-6,1%	-10,2%	-12,6%	-6,9%	-7,5%
Flevoland	onbekend	onbekend	-2,9%	-3,7%	-14,3%	-7,9%	23,2%	-1,2%
Friesland	-4,4%	-2,8%	-3,4%	-2,7%	-7,3%	-6,3%	-2,3%	0,1%
Gelderland	-4,9%	-5,9%	-0,6%	-3,8%	-2,7%	-4,7%	1,3%	4,5%
Groningen	-3,4%	-3,9%	-1,4%	-5,4%	-5,0%	-6,7%	-1,0%	-4,4%
Limburg	-3,4%	-10,8%	-6,8%	-6,1%	-3,4%	-2,7%	-42,2%	-60,7%
Noord-Brabant	-14,2%	-2,8%	-6,3%	-1,9%	-4,7%	0,4%	0,0%	7,9%
Noord-Holland	-2,0%	-1,1%	-1,8%	-1,6%	-4,2%	-2,8%	-1,3%	-2,6%
Overijssel	-0,4%	-9,6%	-0,4%	0,8%	-2,9%	-2,3%	0,1%	-1,1%
Utrecht	-1,5%	-5,7%	-1,5%	-4,8%	-0,9%	-1,4%	-0,2%	-4,4%
Zeeland	1,2%	-10,7%	-0,7%	-9,6%	-3,2%	-7,9%	0,3%	-11,2%
Zuid-Holland	-0,9%	-3,0%	-1,6%	-7,3%	-1,1%	-5,6%	0,6%	-6,0%

Schatting populatieomvang vier steltlopers en aandeel van de provincies

Soort	Dr	Fl	Fr	Gld	Gr	Li	NB	NH	Ov	Ut	Ze	ZH	Totaal
Grutto	273	319	14.286	2.248	2.405	88	994	10.899	3.675	2.691	450	5.287	**43.615**
Tureluur	153	427	5.468	2.467	1.853	0	767	3.264	703	604	764	1.397	**17.868**
Kievit	9.088	13.748	38.807	20.273	14.845	3.621	34.432	19.448	20.196	11.032	4.172	10.858	**200.521**
Scholekster	1.617	873	15.111	4.049	9.076	395	8.007	9.893	5.437	4.706	2.542	4.892	**66.600**
Eindtotaal	**11.131**	**15.368**	**73.672**	**29.039**	**28.178**	**4.104**	**44.200**	**43.504**	**30.012**	**19.034**	**7.928**	**22.434**	**328.604**
Aandeel	**3%**	**5%**	**22%**	**9%**	**9%**	**1%**	**13%**	**13%**	**9%**	**6%**	**2%**	**7%**	**100%**

Op basis van de populatieschatting uit de Broedvogelatlas eind jaren negentig per provincie is op basis van de aantalsontwikkeling t/m 2011 de populatieomvang voor 2011 berekend. Met het verloop van donkergroen naar donkerrood is per soort het verloop van de hoogste naar de laagste aantallen aangegeven.

Ontwikkeling weidevogelbeheer en beheersubsidies

Ontwikkeling weidevogelbeheer: van nestbescherming naar collectieve gebiedsplannen
Het streven naar het behoud van weidevogels is ontstaan als particulier maatschappelijk initiatief vanuit boeren en vrijwillige natuurbeheerders (vrijwillige nestbescherming). Vanaf 1975, toen het gesubsidieerde weidevogelbeheer door het rijk werd geïntroduceerd, konden boeren voor een vergoeding in aanmerking komen. Later bleek dat alleen nestbescherming onvoldoende is voor effectief beheer en zijn gaandeweg andere, meer ingrijpende en duurdere beheermaatregelen en (combi-)pakketten ontwikkeld (rustperiode, plas-dras zetten, kruidenrijk grasland, extensieve beweiding). In de afgelopen jaren is steeds meer duidelijk geworden dat alleen een collectieve gebiedsaanpak (een collectief gebiedsplan en een gebiedscoördinator) gebaseerd op een zogenaamde beheermozaïek effectief kan zijn. Een beheermozaïek is een mozaïek van percelen van samenwerkende agrariërs waarop een samenhangende mix van genoemde beheermaatregelen getroffen wordt. Deze benadering wordt onder de huidige SNL-regeling ingevoerd. In verband met de looptijd van afgesloten contracten wordt tot ca. 2015 een deel van het agrarische natuurbeheer nog onder het regiem van de oude SAN-regeling gevoerd.

Ontwikkeling beheersubsidies (landelijk)
In 1975 werd het gesubsidieerde weidevogelbeheer geïntroduceerd. De periode na 1975 laat vervolgens een ontwikkeling zien van sterk toenemende overheidsuitgaven aan weidevogelbeheer.

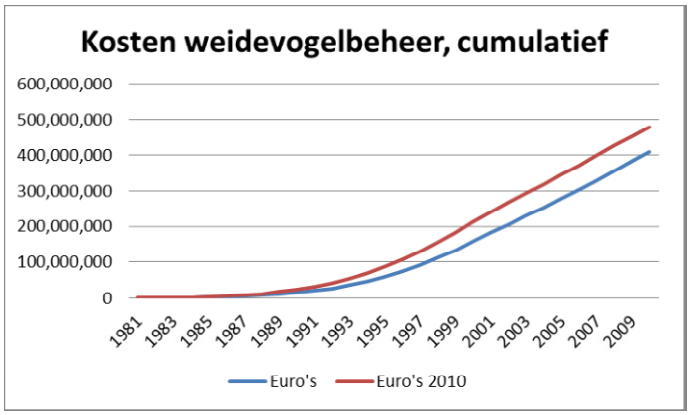

De laatste jaren wordt aan beheer ongeveer 25 miljoen euro per jaar besteed (via de provincies). Hiervan is bijna 23 miljoen afkomstig van de rijksoverheid. Circa 1,2 miljoen is eigen geld van de provincies, bijna 300.000 euro is eigen geld van de terreinbeherende organisaties. In totaal is sinds de introductie van het Relatienotabeleid in 1975 ongeveer 400-500 miljoen uitgegeven. Daar komen de middelen voor verwerving en inrichting van terreinen nog bij.

Beheer in 2011
In 2011 vond in Nederland weidevogelbescherming en/of –beheer plaats in agrarische gebieden en natuurgebieden (reservaatbeheer, indirect weidevogelbeheer) op ruim 445.000 ha. Onderstaande tabel geeft de verdeling[11] daarvan over ongesubsidieerd en gesubsidieerd beheer, de verdeling van subsidiemiddelen over natuur(reservaat)beheer en agrarisch natuurbeheer en verdeling van de

[11] Het grote verschil tussen de berekende uitgaven in 2011 en de schatting van de jaarlijkse uitgaven aan weidevogelbeheer hierboven wordt veroorzaakt door verschillen in berekeningsystematiek en aannamen.

middelen voor agrarisch natuurbeheer over de verschillende typen beheermaatregelen. (Bron: gegevens ontleend aan de Weidevogelbalans, 2013.)

WEIDEVOGELBEHEER 2011 UITGESPLITST	AREAAL (HA)	AREAAL (%)	KOSTEN (IN €)	KOSTEN (IN %)
Weidevogelbeheer (totaal)	**445.430 ha**		**58.413.466,-**	
Af: Vrijwillige nestbescherming (zonder vergoeding)	154.014 ha		645.000,-	
Weidevogelbeheer (met vergoeding vanuit SAN/SN of SNL)	**291.416 ha**		**57.768.846,-**	
Af: Reservaatbeheer (met SN/SNL-vergoeding)	25.492 ha		12.271.180,-	
Af: Indirect weidevogelbeheer (niet direct bedoeld voor weidevogels) (met SN/SNL-vergoeding)	70.131 ha		11.025.593,-	
Agrarisch weidevogelbeheer totaal (met SAN/SNL-vergoeding), waarvan:	**195.793 ha**	**100%**	**34.472.073,-**	**100%**
• Legselbeheer	160.529 ha	82%	11.888.782,-	35%
• Rustperiode, m.n. uitgesteld maaien	20.849 ha	11%	9.010.814,-	26%
• Overig weidevogelbeheer, o.a. kruidenrijk grasland, voorweiden, extensief weiden	14.415 ha	7%	13.572.097,-	39%

Uit de tabel blijkt dat in 2011 nog steeds een relatief groot deel van de beschikbare middelen voor agrarisch weidevogelbeheer werd uitgegeven aan 'lichte' vormen van weidevogelbeheer (legselbeheer, rustperiode) die, op zichzelf staand, minder effectief zijn. Circa 40% van de huidige overeenkomsten voor agrarisch natuurbeheer is niet afgesloten in gebieden die optimaal liggen.

Bronnen:

- Weidevogelbalans, 2010 en 2013
- Melman, et al. Weidevogelkerngebieden. Mogelijke betekenis, praktische doorwerking (powerpoint). April 2013.
- Melman, et al. 2008. Evaluation of meadow bird management, especially black-tailed godwit (Limosa limosa L.), in the Netherlands. Journal for Nature Conservation 16 (2): 88 - 95.

Beheerde arealen en beheersubsidies per provincie

Onderstaande tabel geeft per provincie inzicht in de beheerde arealen per beheervorm/maatregel en in de verdeling van de middelen voor agrarisch natuurbeheer over de verschillende typen beheervormen/maatregelen. (Bron: Teunissen & Van Paassen - Weidevogelbalans, 2013.)

Beheerd areaal (in ha.) uitgesplitst naar beheervormen

Weidevogelbeheer 2011 uitgesplitst	NL	Gr	Fr	Dr	Ov	Fl	Gld	Ut	NH	ZH	Ze	NB	Li
Weidevogelbeheer (totaal)	**445.430**	**38.389**	**161.040**	**23.428**	**31.753**	**14.253**	**19.889**	**29.736**	**48.199**	**42.856**	**9.973**	**20.226**	**5.688**
Af: Vrijwillige nestbescherming (zonder vergoeding)	154.014	935	80.000	13.500	20.558	10.032	8.456	4.589	2.268	2.709	881	8.587	1.500
Weidevogelbeheer (met vergoeding vanuit SAN/SN of SNL)	**291.416**	**37.454**	**81.040**	**9.928**	**11.195**	**4.221**	**11.433**	**25.147**	**45.931**	**40.147**	**9.092**	**11.640**	**4.188**
Af: Reservaatbeheer (met SN/SNL-vergoeding)	25.492	1.596	7.417	727	1.316	392	601	1.029	5.732	3.820	2.211	614	37
Af: Indirect weidevogelbeheer (niet direct bedoeld voor weidevogels) (met SN/SNL-vergoeding)	70.131	7.766	16.936	6.703	3.055	1.456	1.865	1.274	8.226	5.506	6.338	7.698	3.308
Agrarisch weidevogelbeheer totaal (met SAN/SNL-vergoeding), waarvan:	**195.793**	**28.092**	**56.687**	**2.498**	**6.824**	**2.373**	**8.968**	**22.845**	**31.973**	**30.821**	**543**	**3.328**	**843**
- Legselbeheer	160.529	24.792	48.644	741	3.521	2.300	4.105	20.077	27.315	27.099	0	1.935	0
- Rustperiode, m.n. uitgesteld maaien	20.849	2.108	6.045	918	1.104	7	1.551	2.028	3.590	2.943	102	363	91
- Overig weidevogelbeheer, o.a. kruidenrijk grasland, voorweiden, extensief weiden	14.415	1.192	1.998	838	2.199	65	3.311	740	1.068	780	442	1.030	752

Aandeel van de beheervormen (in %) naar beheerd oppervlak

Weidevogelbeheer 2011 uitgesplitst	NL	Gr	Fr	Dr	Ov	Fl	Gld	Ut	NH	ZH	Ze	NB	Li
Agrarisch weidevogelbeheer totaal (met SAN/SNL-vergoeding), waarvan:	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**
- Legselbeheer	82%	88%	86%	30%	52%	97%	46%	88%	85%	88%	0%	58%	0%
- Rustperiode, m.n. uitgesteld maaien	11%	8%	11%	37%	16%	0%	17%	9%	11%	10%	19%	11%	11%
- Overig weidevogelbeheer, o.a. kruidenrijk grasland, voorweiden, extensief weiden	7%	4%	4%	34%	32%	3%	37%	3%	3%	3%	81%	31%	89%

Beheervergoedingen (in €) uitgesplitst naar beheervormen

Weidevogelbeheer 2011 uitgesplitst	NL	Gr	Fr	Dr	Ov	Fl	Gld	Ut	NH	ZH	Ze	NB	Li
Weidevogelbeheer (totaal)	**58.413.466**	**4.739.329**	**12.417.439**	**2.965.446**	**4.407.655**	**471.395**	**6.683.745**	**3.466.721**	**7.469.146**	**6.684.341**	**3.369.169**	**3.078.029**	**2.016.050**
Af: Vrijwillige nestbescherming (zonder vergoeding)	645.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Weidevogelbeheer (met vergoeding vanuit SAN/SN of SNL)	**57.768.466**	**4.739.329**	**12.417.439**	**2.965.446**	**4.407.655**	**471.395**	**6.683.745**	**3.466.721**	**7.469.146**	**6.684.341**	**3.369.169**	**3.078.029**	**2.016.050**
Af: Reservaatbeheer (met SN/SNL-vergoeding)	12.271.180	574.358	3.076.450	486.692	751.051	97.983	374.069	429.186	2.344.763	2.168.033	1.580.954	346.684	40.956
Af: Indirect weidevogelbeheer (niet direct bedoeld voor weidevogels) (met SN/SNL-vergoeding)	11.025.593	748.497	1.638.254	992.877	613.621	119.420	1.495.174	312.906	779.782	777.967	1.238.095	1.232.989	1.076.012
Agrarisch weidevogelbeheer totaal (met SAN/SNL-vergoeding), waarvan:	**34.471.693**	**3.416.473**	**7.702.735**	**1.485.877**	**3.042.982**	**253.992**	**4.814.503**	**2.724.629**	**4.344.601**	**3.738.340**	**550.121**	**1.498.356**	**899.082**
- Legselbeheer	11.888.782	1.724.815	3.708.019	58.187	179.357	209.898	304.320	1.353.763	2.180.857	2.049.171	0	120.396	0
- Rustperiode, m.n. uitgesteld maaien	9.010.814	847.851	2.540.140	481.551	535.890	2.539	781.034	807.313	1.576.462	1.135.249	55.758	196.732	50.296
- Overig weidevogelbeheer, o.a. kruidenrijk grasland, voorweiden, extensief weiden	13.572.097	843.808	1.454.576	946.139	2.327.736	41.555	3.729.149	563.554	587.282	553.920	494.363	1.181.228	848.786

Aandeel beheervergoedingen (in %) naar beheervorm

Weidevogelbeheer 2011 uitgesplitst	NL	Gr	Fr	Dr	Ov	Fl	Gld	Ut	NH	ZH	Ze	NB	Li
Agrarisch weidevogelbeheer totaal (met SAN/SNL-vergoeding), waarvan:	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**
- Legselbeheer	34%	50%	48%	4%	6%	83%	6%	50%	50%	55%	0%	8%	0%
- Rustperiode, m.n. uitgesteld maaien	26%	25%	33%	32%	18%	1%	16%	30%	36%	30%	10%	13%	6%
- Overig weidevogelbeheer, o.a. kruidenrijk grasland, voorweiden, extensief weiden	39%	25%	19%	64%	76%	16%	77%	21%	14%	15%	90%	79%	94%

Conclusies Evaluatie Weidevogelverbond /Actieprogramma

In 2010 is een evaluatie uitgevoerd van het Weidevogelverbond. Dit verbond is in 2006 ingesteld nadat de noodklok was geluid over de ontwikkeling van de weidevogelstand. Het verbond is een samenwerkingsverband van alle partijen betrokken bij het weidevogelbeleid en –beheer en stond eerst onder leiding van het ministerie van LNV en vervolgens van het IPO. Het kreeg als opdracht om het ambitieuze beleid van het Actieprogramma 'Een rijk weidevogellandschap' uit te voeren.

Het Actieprogramma stelde dat in 2010 de achteruitgang van het nationale aantal weidevogels per soort gestopt moest zijn. Na 2010 moest een stijgende tendens gerealiseerd worden van het aantal in Nederland voorkomende weidevogels. Centrale strategie voor het behalen van deze doelstelling was het inrichten van grotere arealen leefgebied voor de verschillende weidevogelsoorten. Voor uitvoering van de ambities werd een vijftal bouwstenen benoemd.

In de evaluatie worden de volgende hoofdconclusies getrokken over de resultaten die het Weidevogelverbond als collectief heeft bereikt bij het realiseren van het Actieprogramma:

- het Weidevogelverbond is er niet in geslaagd de nationale weidevogeldoelstelling en de hectaredoelstellingen (toename van het leefgebied van weidevogels) te realiseren;
- het in gezamenlijkheid zorgen voor structurele dekking van het extra benodigde budget voor weidevogelbeheer (jaarlijks 35 miljoen) is niet gerealiseerd.
- t.a.v. ruimtelijke bescherming van weidevogelgebieden zijn in 2010 nog niet veel resultaten geboekt en is nog niet veel voortgang bereikt;
- t.a.v. het uitwerken van een nieuw organisatiemodel voor weidevogelbeheer (collectieven, mozaïekbeheer) en de aanpassing van de regelingensystematiek (SNL) is veel bereikt. De effecten hiervan op de weidevogelpopulaties zullen in de komende jaren grotendeels nog zichtbaar (moeten) worden;
- ten aanzien van het realiseren van economische duurzaamheid van het weidevogelbeheer zijn weinig resultaten geboekt. Eind 2010 zijn hiertoe nieuwe initiatieven gestart;
- ten aanzien van draagvlak en deelnamebereidheid is nog niet veel voortgang geboekt.

De evaluatoren concluderen dat de gekozen organisatorische opzet van het Weidevogelverbond niet geschikt was om uitvoering te geven aan de opdracht van het Actieprogramma. Er is een organisatievorm gekozen die te licht was om de zeer ambitieuze doelstellingen te kunnen realiseren. Het ontbrak aan gerichtheid op (regie/coördinatie van) uitvoering, sturing op resultaat, meetbare doelen met duidelijk tijdpad, openheid en scherpte in de discussie en helderheid over rollen en verantwoordelijkheden.
In de praktijk bestond anno 2010 al een brede consensus over de noodzaak om te focussen op kerngebieden voor weidevogels waarin maximaal wordt voldaan aan alle voorwaarden voor broedsucces en kuikenoverleving en die economisch duurzaam zijn. De onderzoekers bevelen aan bestuurlijk en beleidsmatig expliciet voor kerngebieden te kiezen, realistische maar taakstellende doelen te formuleren en uitvoering voorop te zetten.

Bron:

- Martens, S. & H. ten Holt. Evaluatie Weidevogelverbond en Actieprogramma 'Een rijk weidevogellandschap'. NovioConsult, 2010.

Beknopte samenvatting kerngebiedenbenadering

Kerngebiedenbenadering grutto

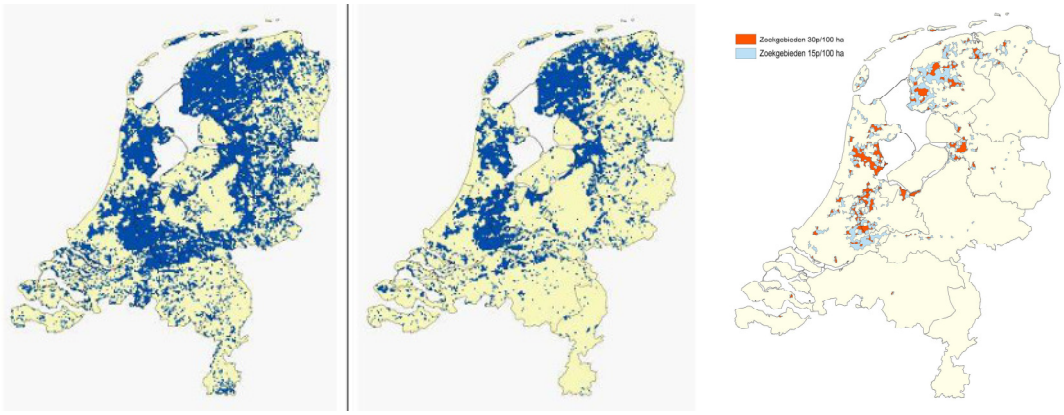

Figuur 1 Het terugtrekken van de grutto in 'kerngebieden' (1990 – 2010) en de zoekgebiedenkaart voor toekomstige (beleids)kerngebieden die het meest aan de ecologische randvoorwaarden van de grutto voldoen.

Om een keerpunt te realiseren in de weidevogeltrends is in een onderzoek in opdracht van de Kenniskring Weidevogels het concept van de weidevogelkerngebieden ontwikkeld aan de hand van de grutto als pilotsoort. In dit kerngebiedenonderzoek (Teunissen et al. 2012; Melman et al. 2012) is onderzocht wat de kenmerken zijn van gebieden met een stabiel of groeiend aantal grutto's. De belangrijkste zijn:

- een open landschap met vrij zicht van minimaal 600 meter;
- een drooglegging op veen-, klei-op-veen- en kleigronden van respectievelijk 25 cm, 35 cm en 50 cm;
- niet maaien voor 15 juni;
- de aanwezigheid van een kruidenrijke vegetatie;
- de afwezigheid van storingsbronnen zoals wegen.

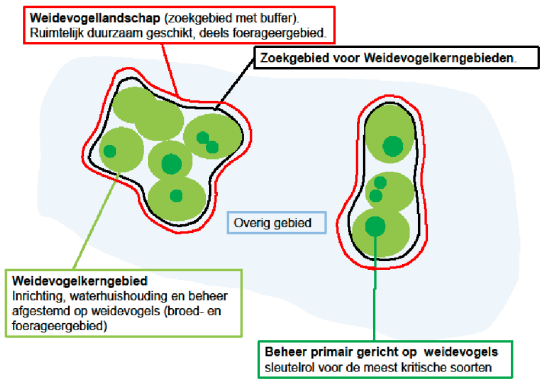

In onderstaand conceptueel plaatje wordt gevisualiseerd hoe 'kerngebieden' onderdeel uitmaken van 'zoekgebieden voor kerngebieden' die weer onderdeel uitmaken van 'weidevogelland-schappen'.

Binnen Nederland zijn nauwelijks nog (kern)gebieden te vinden die aan alle voorwaarden die grutto's stellen voldoen (hetgeen op zichzelf een goede verklaring is voor de afnemende trends).

De zoekgebiedenkaart die is gemaakt voor het vinden en selecteren van (grutto)kerngebieden laat de gebieden zien die de grootste kans bieden om zich tot kerngebied te ontwikkelen omdat hier de geringste aanpassingen nodig zijn om aan alle hierboven genoemde voorwaarden te voldoen.

Uitwerking van de kerngebiedenbenadering naar andere soorten
Voor de grutto is de methodiek uitgewerkt. Voor de andere weidevogelsoorten (tureluur, kievit en scholekster) wordt momenteel een uitwerking gemaakt door Alterra & SOVON. Uitbreiding van de methodiek naar andere agrarische natuur (bijv. akkervogels) is mogelijk.

Uitwerking van de kerngebiedenbenadering naar provincies: de casus Noord-Holland
Voor de provincie Noord-Holland is een gedetailleerde uitwerking gemaakt van de kerngebieden-benadering, waarin vier scenario's worden vergeleken (Sierdsema et al, 2013). De provincie Noord-Holland wil een 'fundamentele discussie over de rol van weidevogelbescherming en agrarisch natuurbeheer binnen natuurbeleid' voeren (Ontwerp-agenda 'Kiezen voor kwaliteit', 2012). Om deze discussie te voeden is inzicht nodig in de implicaties die een kerngebiedenbenadering met zich meebrengt. Het gaat om inzicht in:

- omvang en ligging van de kerngebieden;
- verdeling over de EHS en overig gebied (niet-EHS);
- het aandeel van terreinbeherende organisaties (TBO's) en agrarische natuurverenigingen (ANV's);
- de benodigde maatregelen voor inrichting en beheer;
- de daarmee gemoeide kosten;
- de omvang van de weidevogelpopulatie die daarvan mag worden verwacht.

Er zijn in het onderzoek vier scenario's onderscheiden:

1. Continueren van het natuurbeheer binnen de (huidige) EHS en binnen de weidevogelkern-gebieden op de gronden van de terreinbeherende organisaties. Het agrarisch natuurbeheer binnen en buiten de kerngebieden wordt niet gecontinueerd.
2. Continueren van het natuurbeheer binnen de (huidige) EHS en binnen de weidevogelkern-gebieden op de gronden van de terreinbeherende organisaties en omzetting van het agrarisch natuurbeheer binnen de EHS en de weidevogelkerngebieden naar natuurbeheer. Het agrarisch natuurbeheer wordt niet gecontinueerd.
3. Kerngebieden volledig binnen de EHS halen (dus uitbreiding van de EHS) en beheren met natuurbeheer. Het agrarisch natuurbeheer wordt niet gecontinueerd.
4. Kerngebieden volledig binnen de EHS halen (dus uitbreiding van de EHS) en continueren van de bestaande verdeling tussen natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer. Het agrarisch natuurbeheer binnen de kerngebieden wordt gecontinueerd.

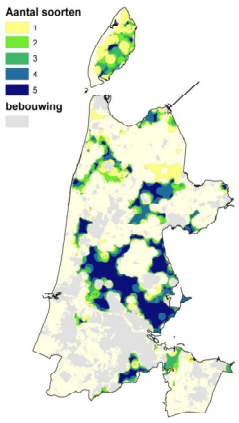

Aan de hand van de beschikbare inventarisatiegegevens zijn verspreidingsbeelden opgesteld van grutto, tureluur, kievit, scholekster en slobeend. Dit zijn de vijf belangrijke soorten voor het Noord-Hollandse vochtige weidevogelgrasland. Ook is bepaald wat de belangrijkste factoren zijn die de dichtheid van de soorten bepalen. Aan de hand van deze verspreidingsbeelden zijn voor deze vijf soorten gezamenlijk zoekgebieden voor kerngebieden onderscheiden.

Voor deze zoekgebieden zijn de vier scenario's uitgewerkt. Binnen de zoekgebieden is voor verstoring/openheid, voor drooglegging en voor beheer bepaald wat de verbeteropgaven zijn, waarvan is aangenomen dat ze in principe realistisch zijn (verwijdering van bebouwing is bijvoorbeeld als niet realistisch beschouwd).
In alle scenario's was het uitgangspunt dat voor het overgrote deel van de oppervlakte alle belemmeringen worden opgeheven (uitgezonderd verwijderen bebouwing en al te sterke vernatting).

De scenario's en de uitwerkingen daarvan zien er als volgt uit:

		Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3	Scenario 4
Pictogram		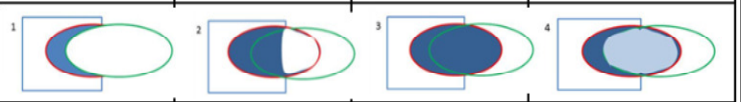			
Areaal		5840	12181	17633	40734
TBO : anv (ha)		5840 : 0	12181 : 0	17633 : 0	5861 : 34873
al optimaal		1033	1467	1745	1745

De scenario's lopen sterk uiteen voor wat betreft het areaal aan (natuur)reservaatgebied. In scenario 1 is dat 5.840 ha, in scenario 2 ruim 12.000 ha en in scenario 3 ruim 17.500 ha. De vernattingsopgave daarbinnen is minimaal 1.400 tot 3.000 ha. Dit betekent een omvangrijke verwervingstaakstelling en functieverandering. De kans op realisatiemogelijkheden en kosten voor verwerving moeten terdege in overweging genomen worden bij de provinciale discussie.

Het vierde scenario omvat het huidige reservaatareaal (ca. 6.000 ha) en bijna 35.000 agrarisch gebied. Binnen het reservaatgebied ligt een vernattingsopgave van bijna 1.400 ha en binnen het agrarisch gebied van ca. 1.500 ha. De opgave voor mozaïekbeheer is daar minimaal 23.000 ha en maximaal bijna 35.000 ha.

Bij de vergelijking van de scenario's zijn de kosten voor verwerving en het graslandbeheer buiten beschouwing gebleven. Hiervoor is gekozen omdat dat voor deze fase te zeer de focus op financiële aspecten zou leggen. De 'bijkomende kosten' voor aanpassing van de drooglegging en realisatie van de openheid (éénmalig en jaarlijks) zijn wel globaal berekend. De eenmalige kosten lopen uiteen van 3.5 tot 7.5 miljoen, de jaarlijkse kosten (niet zijnde graslandbeheerkosten) van 0.3 tot 2.3 miljoen.

		Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3	Scenario 4
Pictogram				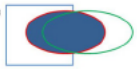	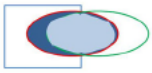
Areaal		5840	12181	17633	40734
TBO : anv (ha)		5840 : 0	12181 : 0	17633 : 0	5861 : 34873
al optimaal		1033	1467	1745	1745
te verbeteren beheer		0	1450	3627	3627
te verbeteren drooglegging		1391	1948	2934	2934
te verbeteren openheid		2452	3221	3434	3434
meervoudig te verbeteren		963	4655	5892	5892 + 23100***
Kosten					
eenmalig*		3.533.643	5.158.644	7.261.867	7.586.077
jaarlijks**		312.170	916.009	1.365.391	2.259.289
Weidevogel-populatie	***Huidige situatie geheel NH***				
Grutto	*11261*	2728	6034	7329	10037
Tureluur	*6235*	1129	2472	3168	4728
Kievit	*21689*	2683	5998	7952	10254
Scholekster	*11553*	654	1598	3144	3507
Slobeend	1835	304	700	854	1079

In vergelijking met de huidige situatie blijkt dat het aandeel van de huidige aantallen dat met de kerngebiedenbenadering naar verwachting kan worden behouden van soort tot soort sterk uiteenloopt. Uitgaande van het maximale scenario (scenario 4) blijft van de grutto ca. 90% behouden (10.037 van de 11.261), van de tureluur 76%, de kievit 47%, de scholekster 30% en de slobeend 59%. Voor de andere scenario's liggen de verwachte aantallen beduidend lager.

Buiten de kerngebieden wordt de weidevogelpopulatie niet per definitie tot nul gereduceerd, maar als de omstandigheden daar niet worden geoptimaliseerd, is het geen duurzame populatie. Op termijn bestaat de populatie daar uit vogels die zich vestigen vanuit de kerngebieden, die als het goed is als brongebied zullen fungeren.

Bronnen:

- Melman et al. Beleid kerngebieden weidevogels vergt keuzen. Landschap 4, 2012.
- Melman, et al. Weidevogelkerngebieden. Mogelijke betekenis, praktische doorwerking (powerpoint). April 2013.

Consequenties voor het weidevogelbeleid en draagvlak

Duurzame populaties van weidevogels in het agrarisch landschap zijn alleen haalbaar wanneer wordt ingezet op kerngebieden die aan alle ecologische vereisten van weidevogels tegemoetkomen (openheid van het landschap, adequate peilopzet, 'zware' beheerpakketten, strikte planologische bescherming). Kerngebiedenbeleid vereist meer doen in minder gebieden, vanuit een integrale gebiedsgerichte benadering en met een breder en krachtiger instrumentarium dan op dit moment wordt ingezet.

Figuur 1 Kiezen voor kerngebieden: korte termijn verlies, duurzame winst op middellange termijn

In de te ontwikkelen kerngebieden kan, na een initiële dip in weidevogelpopulaties, verdere teruggang worden voorkomen en zelfs vooruitgang worden geboekt wanneer, naast het beheer, ook aan de overige ecologische vereisten, serieus aandacht wordt geschonken (zie groene lijn). Het is belangrijk op te merken dat alleen een concentratie op kerngebieden, zonder versterking van beheer en omgevingsfactoren, tot een teruggang in populaties zal leiden (oranje lijn).

Keuze voor een kerngebiedenbenadering heeft twee belangrijke consequenties:

1. De overheidsinzet moet zich veel sterker gaan richten op gebieden die in alle opzichten (ecologisch, ruimtelijk, waterhuishoudkundig en sociaal-economisch) geschikt zijn of te ontwikkelen zijn tot weidevogelkerngebieden. Alleen inzetten op effectief beheer is onvoldoende: er is verbreding nodig van weidevogelbeheer naar beheer én inrichting én indien nodig verwerving. Daarbij hoort ook het krachtig inzetten van het beschikbare instrumentarium om de gebieden, waarin veel geïnvesteerd is en wordt, planologisch te beschermen.
2. De keerzijde daarvan is dat - althans van overheidswege - inspanningen in minder geschikte gebieden niet langer financieel worden ondersteund, omdat de beschikbare middelen (vrijwel) volledig worden ingezet in de kerngebieden. Dit volgt uit het feit dat het niet realistisch is een aanzienlijke stijging van de budgetten gelabeld voor weidevogelbeheer en -behoud te verwachten.

Draagvlak en commitment in de kerngebieden als randvoorwaarde
In het bovenstaande zijn effectief beheer en ecologische en ruimtelijke vereisten genoemd als vereisten voor kerngebieden. Een keuze voor kerngebieden vereist echter ook een breed draagvlak en langdurig commitment in de betreffende gebieden bij boeren en natuurbeschermers. De gebieden en de mensen in die gebieden moeten het ook echt willen. Weidevogelbeheer moet voor de gebieden en voor de (samenwerkende) ondernemers in die gebieden een strategische, lange termijn keuze zijn. Ecologisch kansrijke gebieden zonder maatschappelijk draagvlak zijn kansloos. Maatschappelijk draagvlak in ecologisch ongeschikte gebieden is echter evenzeer kansloos.

Politiek-bestuurlijke haalbaarheid
Het invoeren van een kerngebiedenbenadering is niet alleen een kwestie van agrarisch natuurbeleid en ecologie maar evenzeer een economische en sociaal-maatschappelijke aangelegenheid. Een keuze voor kerngebieden is politiek gevoelig omdat te verwachten is dat in gebieden die bij de invoering van een kerngebiedenbenadering 'buiten de (subsidie)boot' gaan vallen weerstand ontstaat. Een beleidswijziging zal resulteren in een herverdeling van de beschikbare subsidiemiddelen (op de middellange termijn, mede afhankelijk van de duur van lopende contracten).

Nieuwe economische kansen door kerngebieden
Een keuze voor kerngebieden leidt niet alleen tot een herverdeling van subsidiemiddelen maar ook tot nieuwe kansen voor individuele boeren en weidevogelgebieden omdat kwalitatief zeer hoogwaardige gebieden zullen ontstaan (of behouden blijven) die zich in hun identiteit en kwaliteit nog sterker dan nu onderscheiden van de omringende gebieden. Deze topkwaliteiten bieden ook potenties voor benutting in economische zin, zowel in de vorm van landbouwproducten ('weidevogelmelk') als in de vorm van toeristisch-recreatieve potenties (extensieve weidevogelrecreatie) als mogelijk in de vorm van andere ecosysteemdiensten.

Bronnen:
- Melman et al. Beleid kerngebieden weidevogels vergt keuzen. Landschap 4, 2012.

Rollen en verantwoordelijkheden provincies en Rijk

NB. De beschrijving van de verantwoordelijkheidsverdeling provincies – Rijk hieronder is mogelijk alweer verouderd.

De bemoeienis van de overheid met het weidevogelbeheer is ontstaan in 1975 met het Relatienotabeleid. In het overgrote deel van de periode sinds 1975 was de Rijksoverheid verantwoordelijk voor het natuurbeleid (incl. het agrarisch natuurbeleid), de vormgeving van het subsidiekader en het vaststellen van de hoogte van beheervergoedingen voor (agrarische) natuurbeheermaatregelen en -pakketten. De provincies waren verantwoordelijk voor de uitvoering: het begrenzen van de EHS en agrarische natuurgebieden waarbinnen beheerders in aanmerking konden komen voor beheersubsidie en het afsluiten van de beheercontracten.

Met het Decentralisatieakkoord Natuur dat in de periode Bleker is afgesloten tussen Rijk en provincies is de rol- en verantwoordelijkheidsverdeling ingrijpend gewijzigd. De verantwoordelijkheid voor natuur (EHS) is gedecentraliseerd naar de provincies. De verantwoordelijkheid voor agrarische natuur blijft echter bij het Rijk (en de uitvoering, net als voorheen, bij provincies).

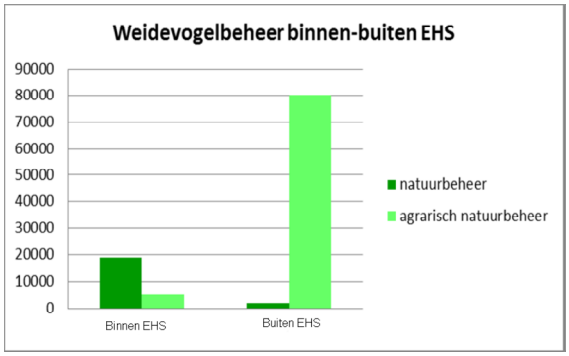

Weidevogels storen zich niet aan de bestuursrechtelijke verantwoordelijkheidsverdeling. Kerngebieden omvatten vaak zowel natuurgebieden (reservaten) grotendeels gelegen binnen de EHS, waarvoor provincies verantwoordelijk zijn, als agrarische natuurgebieden buiten de EHS, waarvoor het Rijk verantwoordelijk is. Het huidige weidevogelbeheer ligt voor ca. 23% binnen de EHS en voor ca. 77% buiten de EHS.
Omdat de provincies binnen de EHS verantwoordelijk zijn voor het natuurbeleid en het Rijk daarbuiten is samenwerking tussen Rijk en provincies dus een vereiste bij het ontwikkelen van het kerngebiedenbeleid en bij de uitvoering daarvan.

Welke verantwoordelijkheden hebben Rijk en provincies?

	Natuur (EHS)	**Agrarische natuur**
Stelsel	Rijk	Rijk
Beleid	Rijk en Provincies	Rijk en provincies
Uitvoering	Provincies	Provincies

Weide vogel balans 2013

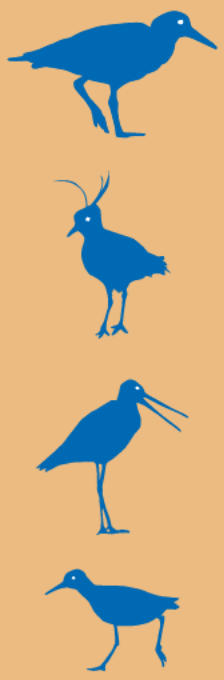

Weide vogel balans 2013

Inhoud

Inleiding	3
1. Broedpaaraantallen	4
2. Verspreiding	8
3. Reproductie	12
4. Kuikenoverleving	18
5. Beheer	22
6. Financiën	28
7. Onderzoek	30
Colofon	32

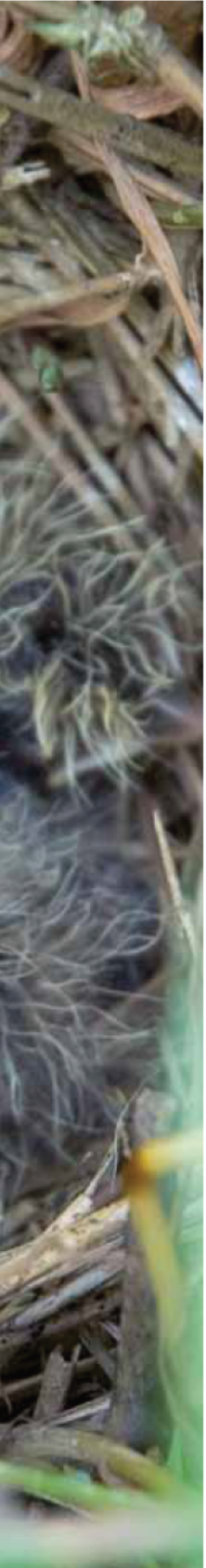

Inleiding

Het **behoud van weidevogels** vormt een speerpunt in het Nederlandse natuurbeleid. Sinds de jaren zeventig is de omvang aan bescherming sterk toegenomen. Nederland draagt immers vanuit Europees perspectief een grote verantwoordelijkheid voor het voortbestaan van een deel van de soorten. Daarnaast bestaat een groot deel van ons land uit agrarisch gebied en voelen velen zich betrokken bij het wel en wee van deze boerenlandvogels. De aanwezigheid van deze vogels wordt door velen als indicatief beschouwd voor de **kwaliteit van ons boerenland**.

De maatschappelijke belangstelling voor weidevogels komt tot uiting in een groot aantal beleidsnota's, rapporten van onderzoeksinstellingen, voorlichtingsbrochures en jaarverslagen van vrijwilligersorganisaties. Al die activiteiten streven behoud van de Nederlandse weidevogels na. Een **echte langjarige kentering** in de ontwikkeling van de weidevogelstand is tot nu toe ondanks alle inspanningen echter **uitgebleven**. De ontwikkeling van het beleid en het soort beschermingsmaatregelen worden dan ook nog telkens aangepast op basis van nieuwe inzichten. Deze komen voort uit onderzoek of praktijkervaring, al dan niet noodzakelijk gemaakt door verdere modernisering in de agrarische bedrijfsvoering.

In 2010 verscheen voor het eerst een **Weidevogelbalans**, met als doel een overzicht te geven van basisinformatie voor de verdere ontwikkeling van beleid en beheer. De Weidevogelbalans bevat de meest recente gegevens over de weidevogelstand en geeft een actueel overzicht van beheer, bescherming en onderzoek. Voor het eerst wordt in deze Weidevogelbalans ook ingegaan op ontwikkelingen in de verschillende provincies, die sinds de decentralisatie van het natuurbeleid verantwoordelijk zijn geworden voor de uitvoering en invulling van beheer en bescherming.

1. Broedpaaraantallen 1990 - 2011

Boerenlandvogels grootste verliezers in Europees perspectief

Weidevogels staan ook internationaal in hoge mate in de belangstelling. Door het groeiend aantal lidstaten van de EU zijn er tegenwoordig binnen Europa grotere verschillen in agrarische bedrijfsvoering en dus in soortensamenstelling en -ontwikkeling. De EBCC (European Bird Census Council) houdt voor de EU een Farmland Bird Index (FBI) bij, die is opgebouwd uit 36 soorten. Deze komen niet in alle landen voor. Per land is een lijst van soorten gemaakt die als kenmerkend voor het boerenland in dat land wordt gezien. De ontwikkelingen per land worden samengevoegd tot een Europese index van de aantallen broedparen. Sinds 1990 is de totale populatie met ongeveer 20% afgenomen. Daarmee vertonen binnen Europa boerenlandvogels de sterkste achteruitgang van alle soortgroepen. Soorten als kievit, grutto, tureluur, graspieper en veldleeuwerik zijn echter nog sterker afgenomen met zo'n 30-50%

Nederland: sterkste afname bij steltlopers

Eenden doen het al sinds 1990 goed in het boerenland. Dat geldt vooral voor krakeend en kuifeend. Meldden we in de vorige Weidevogelbalans nog dat zomer- en wintertaling zich leken te herstellen, nu is dat zeker niet meer het geval. Recent gaan ze hard achteruit. Daar staat tegenover dat de slobeend zich juist weer wat lijkt te herstellen.

Het beeld bij de ***zangvogels*** is diverser. Sinds 1990 neemt de gele kwikstaart gemiddeld jaarlijks iets toe en gerekend over de laatste vijf jaar jaarlijks met ruim 10%. Deze ontwikkeling zien we vooral in de akkerbouwge-

Algemene boerenlandvogels, Europa

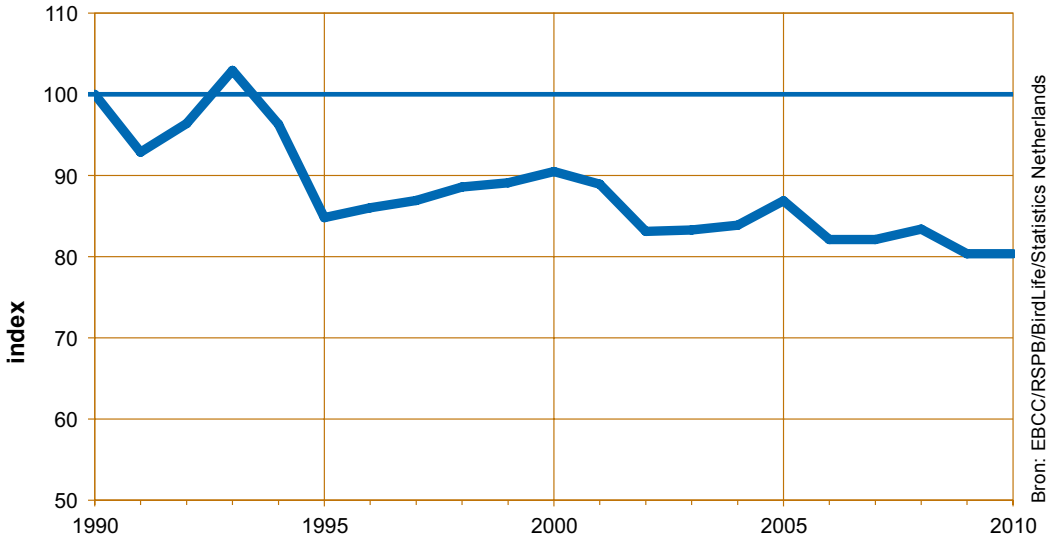

bieden van Nederland. De veldleeuwerik daarentegen neemt nog steeds in aantal af, maar niet meer zo snel als in de jaren negentig. De graspieper groeit recent iets in aantal, terwijl zich in de periode daarvoor een licht verlies aftekende.

De sterkste afname sinds 1990 zien we bij de ***steltlopers***. Van de scholekster is nu nog ongeveer een derde over, van de grutto de helft, van de watersnip en kievit ongeveer tweederde, van de wulp zo'n 80%. Alleen de tureluur komt nog in dezelfde aantallen voor.

Het Nederlandse Weidevogelmeetnet

Voor het bepalen van het aantal broedparen wordt de territoriumkartering (BMP) of punttelling (MAS) gebruikt. Deze manier van tellen vindt plaats in het kader van het Nationale Weidevogelmeetnet waarin provincies, Sovon en het CBS samenwerken. Het meetnet is onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring en heeft 1990 als startjaar. Het meetnet heeft primair als doel het volgen van de aantallen broedparen, die als uitgangspunt worden gebruikt voor het vaststellen van de effectiviteit van beleid en beheer. De coördinatie van dit landelijke meetnet is in handen van Sovon en de verwerking tot statistieken wordt verzorgd door het CBS.

Jaarlijkse aantalverandering
19 soorten, landelijk

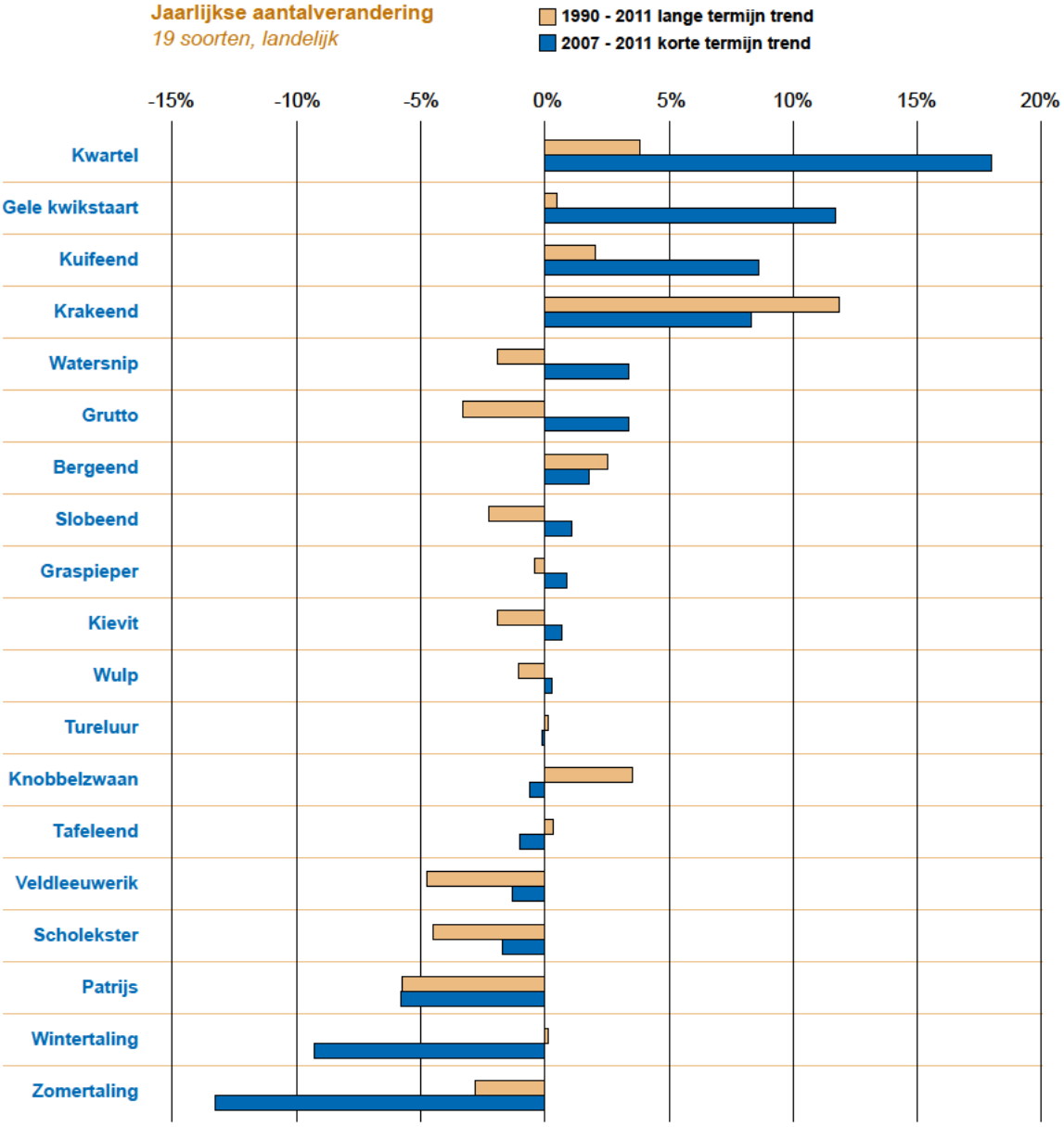

Langjarige afname klassieke weidevogels

De grafieken laten de aantalontwikkeling van jaar op jaar zien voor scholekster, kievit, grutto en tureluur. De scholekster gaat sinds 1990 gestaag achteruit. De grutto vertoont een zelfde patroon met een kleine opleving rond 1994 en in 2010-2011. De achteruitgang van de kievit is gestart rond 1995. Ook hier zien we een herstel in 2010-2011. Een eerste verkenning naar de aantalontwikkeling van de kievit in 2012 ten opzichte van 2011 laat echter weer een afname van 18% zien, waarmee de eerdere opleving teniet wordt gedaan. De tureluur wist zich lange tijd op z jn niveau te handhaven, maar neemt sinds 2000 eveneens af. Ook bij deze soort is echter recent een opleving gaande.

Grootste afname in provincies aan de rand van verspreidingsgebied

Vooral provincies die zich meer aan de periferie van het verspreidingsgebied van deze soorten bevinden vertonen de grootste afname. Maar er zijn ook uitzonderin-

Jaarlijkse verandering in broedpaaraantallen landelijk (1990-2011)

Scholekster

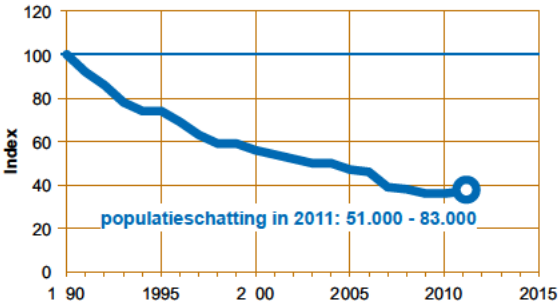

Kievit

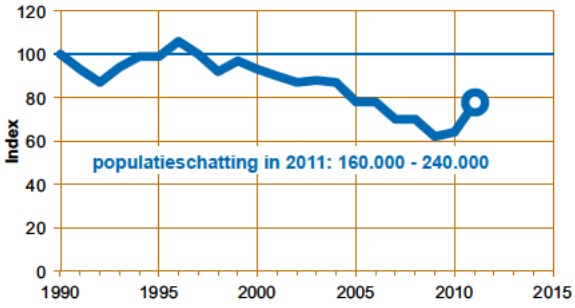

Jaarlijkse populatieverandering over 2002-2011

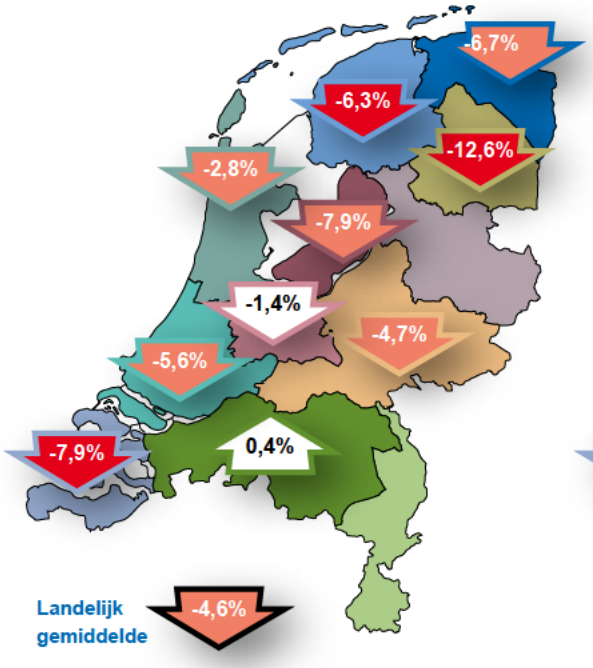

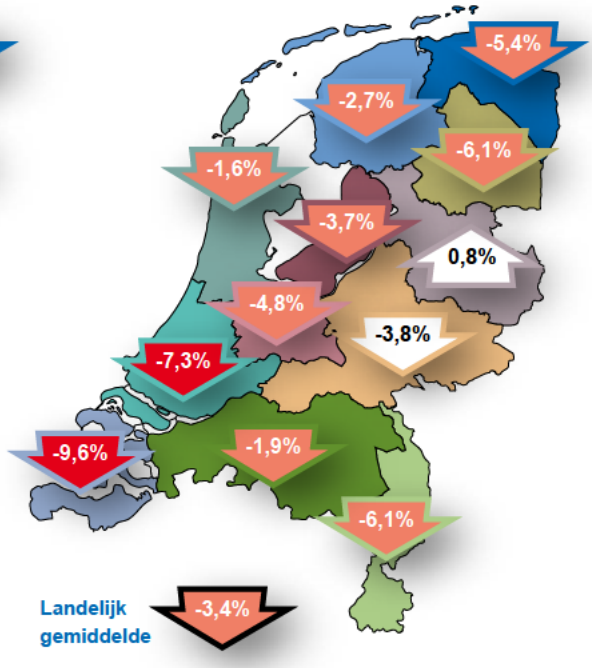

gen. In Overjssel is vooral de grutto hard achteruit gegaan en is de kievit licht toegenomen. In Noord-Brabant is gemiddeld sprake van een lichte toename, die vooral door tureluur en in mindere mate door scholekster wordt veroorzaakt. Kievit en grutto nemen matig in aantal af. Opmerkelijk is ook de achteruitgang binnen de provincie Zuid-Holland, terwijl Noord-Holland in positieve zin opvalt met een over de hele linie beperkte achteruitgang. Ook in Friesland is de achteruitgang relatief beperkt met als uitzondering de scholekster.

Het is echter hoopgevend dat landelijk een aantal soorten recent een toename vertonen. Of hier sprake is van een structurele kentering zal uit tellingen in de komende jaren moeten bl jken.

Grutto

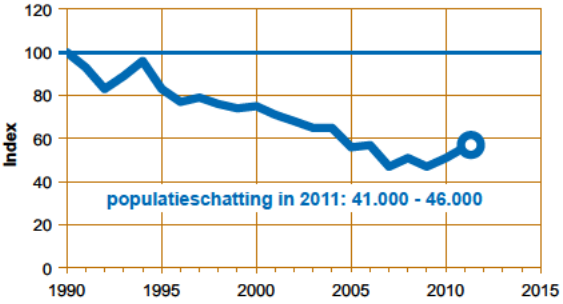

Tureluur

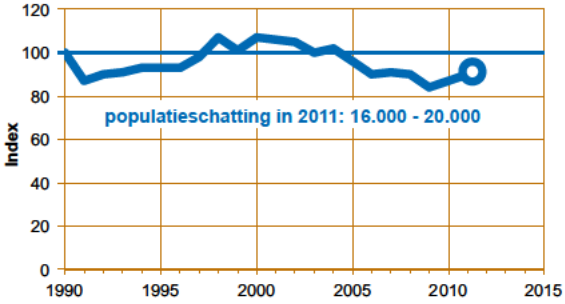

= stabiel

= matige toename

Geen pijl: trend is onzeker

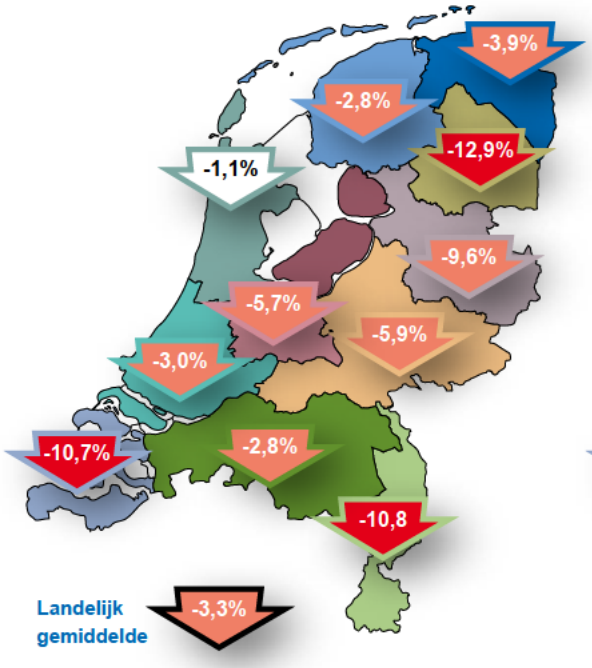

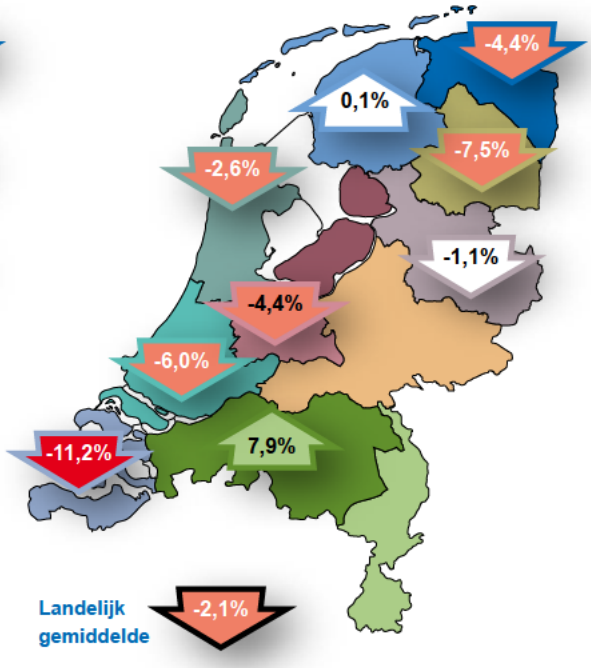

2. Verspreiding

Veranderingen in aantallen leiden ook tot veranderingen in verspreiding. Kwantitatieve verspreiding is alleen goed in beeld te brengen met gebiedsdekkende atlasprojecten, zoals de broedvogelatlas van 2002. Momenteel vindt veldwerk plaats voor een nieuwe Vogelatlas (2013-15). Voor deze Weidevogelbalans is bij gebrek aan recente verspreidingsgegevens vooralsnog een andere benadering gekozen. Op basis van alle telgegevens van het Weidevogelmeetnet, aangevuld met karteringen van grote gebieden, is de relatie vastgelegd tussen het voorkomen van een soort en de kenmerken van de plek waar de soort is waargenomen. De hieruit opgestelde modellen zijn vervolgens gebruikt om voor gebieden waarvan geen vogelgegevens bekend zijn een schatting te geven van de te verwachten aantallen op die locatie. De kaartbeelden bevatten dus niet voor heel Nederland de absolute waarheid over de dichtheid, dat geldt alleen voor de plekken waar daadwerkelijk geteld is. Niettemin geeft de kaart een goed beeld van de kans dat een soort op een bepaalde plek met een bepaalde dichtheid voorkomt.

Dit is allereerst gedaan voor vijf steltlopersoorten (scholekster, kievit, grutto, wulp en tureluur) die in dusdanige aantallen voorkomen dat de voor hen belangrijke gebieden in beeld kunnen worden gebracht. Het kaartbeeld laat zien dat de belangrijkste gebieden vooral in Laag-Nederland liggen, bij scholekster bovendien met sterke binding aan de kust. De kievit komt meer algemeen verspreid voor, maar met het accent op het Groene Hart, Waterland, Eempolders, IJsseldelta en de lage delen van Friesland en Groningen. Grutto's zitten binnen het verspreidingsgebied van de kievit vooral in de lage, vochtige delen. Dit geldt ook voor de tureluur. De wulp daarentegen wordt vooral gevonden op de zand- en veengronden en dan met name in het Noordoosten. Ook de Waddeneilanden behoren daartoe.

Eenden (slobeend, kuifeend, zomer- en wintertaling) worden vooral aangetroffen in de lage natte delen. De kuifeend kent een algemeen voorkomen binnen Laag-Nederland, maar de overige soorten zijn vooral geconcentreerd in de veengebieden van West-Nederland.
Zangvogels (veldleeuwerik, graspieper en gele kwikstaart) zijn tegenwoordig meer dan in het verleden geassocieerd met akkergebieden. Dat geldt zeker voor de gele kwikstaart die nu vooral voorkomt in akkerbouwgebieden zoals de Veenkoloniën, Flevoland, de kop van Noord-Holland en Zeeland. De veldleeuwerik kent een vergelijkbaar verspreidingsgebied. De graspieper komt daar eveneens voor en daarnaast in de graslandgebieden van Noord-Nederland.

Verspreiding
steltlopers

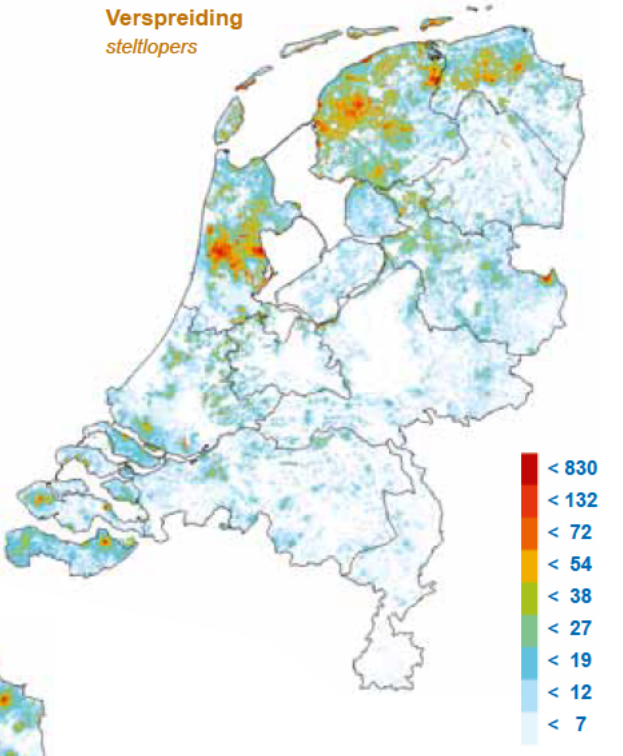

Verspreiding
eenden

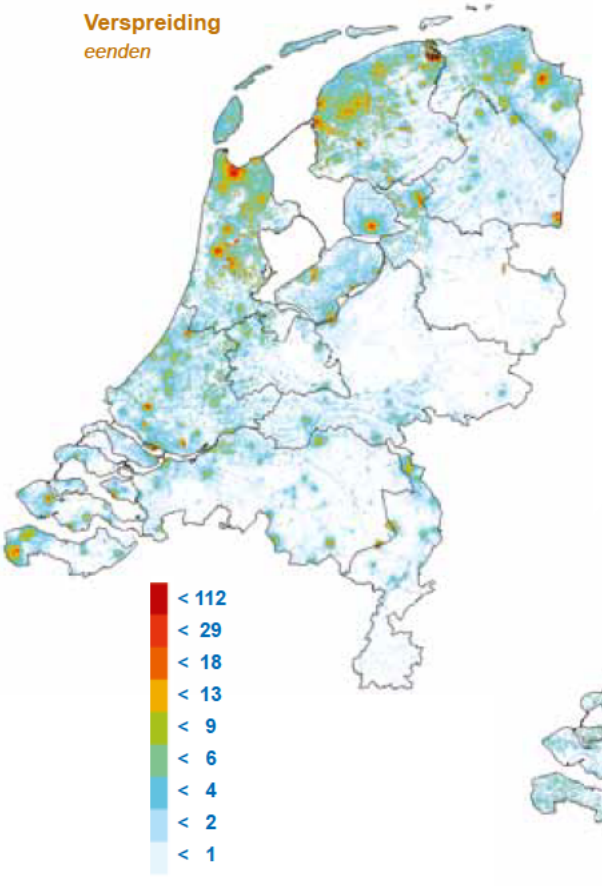

Verspreiding
zangvogels

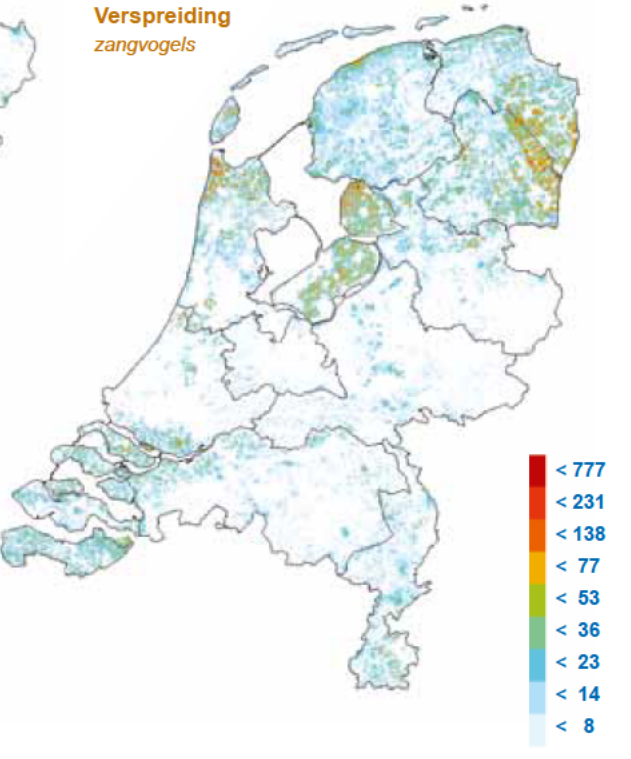

Populatieaandelen per provincie

Op basis van de Broedvogelatlas uit 2002 is voor een aantal weidevogelsoorten het populatieaandeel per provincie bepaald. Op basis van de aantalsontwikkeling in elke provincie is dit vervolgens doorgerekend naar 2011 en is het aantal broedparen per provincie per soort berekend. Een viertal soorten worden gepresenteerd; slobeend, kievit, grutto en veldleeuwerik.

Voor de ***slobeend*** is Noord-Holland de belangrijkste provincie; een kwart van de Nederlandse slobeenden broedt hier. Andere belangrijke provincies zijn Friesland, Noord-Brabant en Zuid-Holland (15%).

Kievit wordt in alle provincies aangetroffen, maar de belangrijkste zijn Friesland (19%) en Noord-Brabant (17%). Overijssel, Gelderland en Utrecht herbergen elk 10% van de populatie.

Voor de ***grutto*** is Friesland verreweg de belangrijkste provincie. Hier broedt een derde van de Nederlandse populatie, gevolgd door Noord-Holland met een kwart. Ongeveer (12%) broedt in Zuid-Holland en in de overige provincies broedt minder dan 10%.

Het beeld bij de ***veldleeuwerik*** is geheel anders. Hier zijn de belangrijkste provincies Gelderland (23%), Drenthe (20%) en Noord-Brabant (16%). Ook Limburg kent nog een redelijk aandeel van de Nederlandse populatie (11%). De overige provincies blijven hier ruim bij achter.

Populatieschatting in 2011 per soort

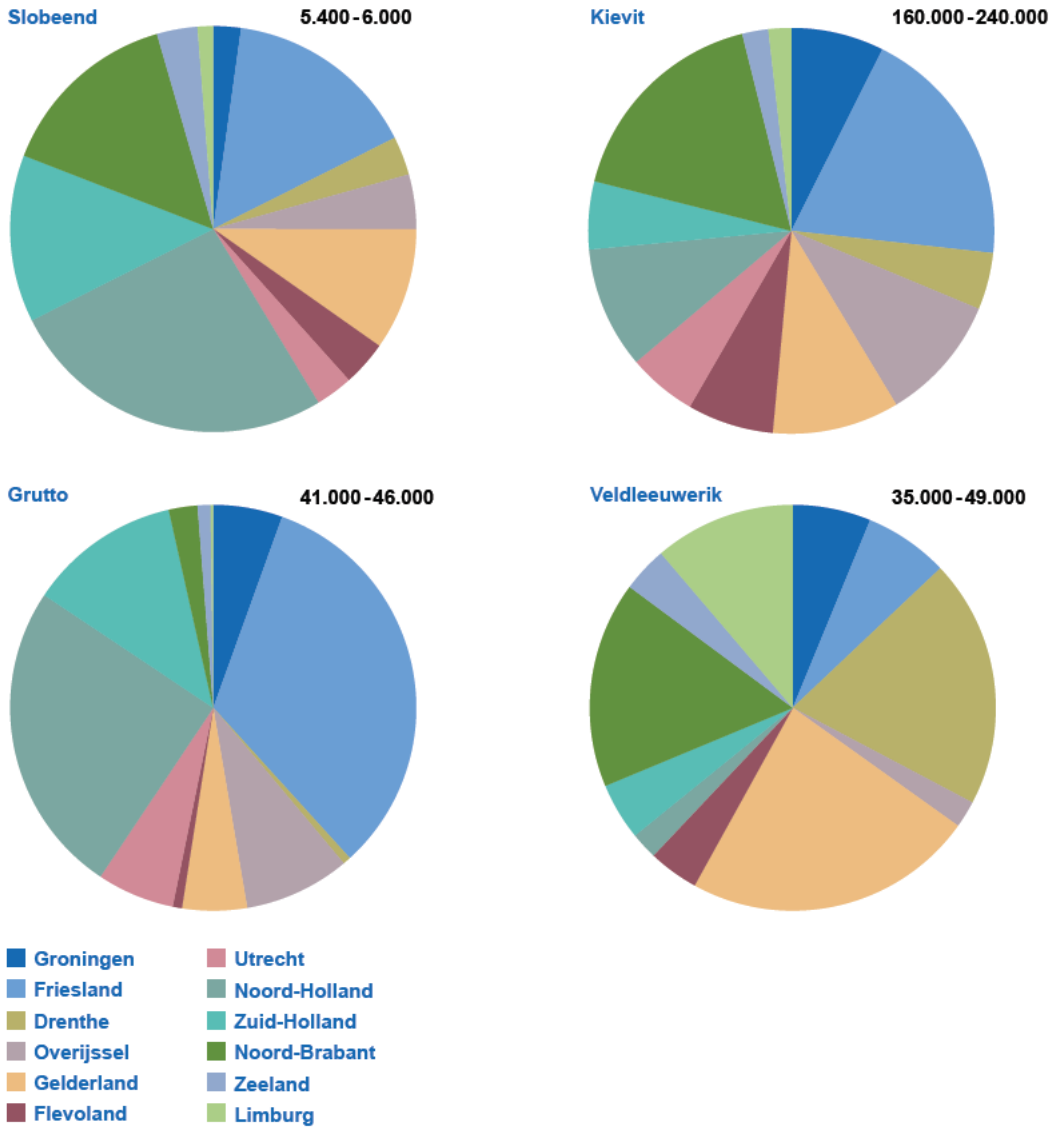

3. Reproductie

Broedsucces

De omvang van de broedpopulatie wordt mede bepaald door het aantal vogels dat terugkeert uit de overwinteringsgebieden. Bij aankomst op de broedplaatsen moeten deze vogels aansterken en een partner vinden. De vogels die gaan broeden zullen vervolgens een geschikte nestplek moeten vinden. Dan komt een belangrijke fase; de reproductie. Die moet dusdanig zijn dat er voldoende jongen groot worden om de sterfte sinds het vorige broedseizoen te compenseren en de populatie op peil te houden. Dit noemen we de vereiste productie. Deze verschilt per soort, afhankelijk van de gemiddelde leeft jd die de vogels kunnen bereiken (langlevende soorten kunnen met minder jongen per jaar volstaan). We onderscheiden twee belangrijke fasen:

- nestfase: van het leggen van eieren tot het uitkomen daarvan
- kuikenfase: van uit het ei kruipen tot het vliegvlug worden van die ku kens.

Als maat voor het broedsucces geldt het gemiddeld aantal jongen per broedpaar dat vliegvlug is geworden. Dit is dus de resultante van het aantal paren dat is gaan broeden, het aantal eieren dat vervolgens succesvol is uitgebroed en het aantal ku kens uit die eieren dat vliegvlug is geworden. Een hoog broedsucces kan dus het gevolg zijn van het feit dat veel broedparen zijn gaan broeden, veel nesten succesvol waren en veel kuikens vliegvlug zijn geworden. Waarnemingen en onderzoek laten overigens zien dat niet in alle gebieden alle broedparen jaarlijks tot broeden overgaan, maar we weten niet om hoeveel vogels het landelijk gaat, zodat het uiteindel jke broedsucces dat hier wordt gepresenteerd mogelijk iets wordt overschat.

Lotgevallen van 83.000 legsels gevolgd

Vrijwilligers en boeren zoeken en markeren nesten om ze te beschermen tegen mogel jk verlies door landbouwactiviteiten. Dit gebeurt vooral op percelen zonder beheerovereenkomsten voor uitgesteld maaien, of afspraken in het kader van reservaatbeheer.

In 2012 werden ruim 83.000 legsels gevonden van ruim 50 soorten vogels. Daarvan waren 54% van de legsels van kieviten, 15% van grutto's, 15% van scholeksters, 7% van tureluurs en 9% van overige soorten. Dit zijn veel kleinere aantallen dan in de vorige Weidevogelbalans. Dit heeft een aantal oorzaken. Allereerst liggen contracten voor uitgesteld maaien en kruidenrijk grasland steeds meer op de percelen met veel nesten, zodat nu ook op minder percelen naar legsels gezocht hoeft te worden. Daarnaast wordt het zoeken van nesten tegenwoordig met enige terughoudendheid gedaan omdat bezoekeffecten in gebieden met relatief hoge predatie óók tot extra verliezen kunnen leiden.

Aantal gevonden nesten landelijk

Totaal 83.691

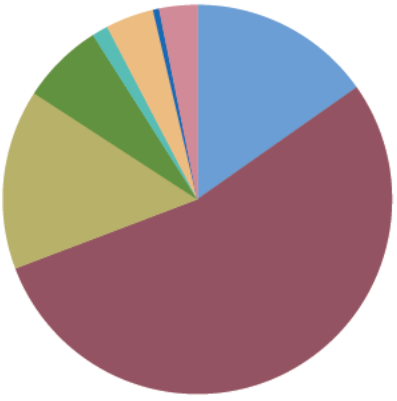

Aantal gevonden nesten per provincie

- Scholekster
- Kievit
- Grutto
- Tureluur
- Overige steltlopers
- eenden en ganzen
- Zangvogels
- Overige vogels

Groningen 604

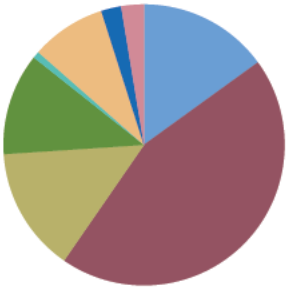

Friesland 34.368

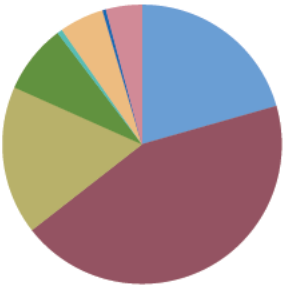

Drenthe 2.219

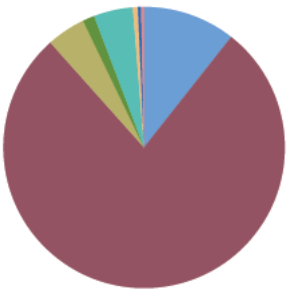

Overijssel 5.461

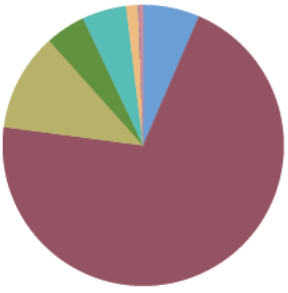

Gelderland 3.365

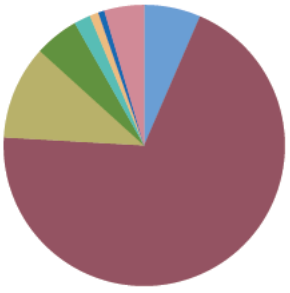

Flevoland 854

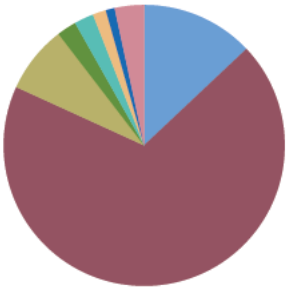

Utrecht 3.316

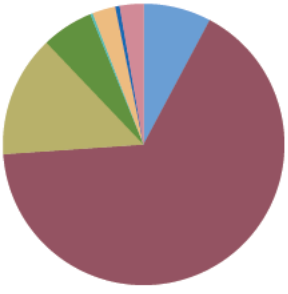

Noord-Holland 13.994

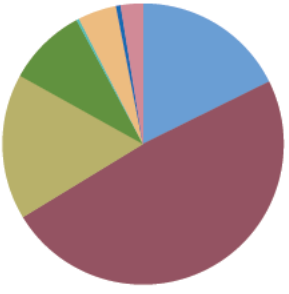

Zuid-Holland 8.992

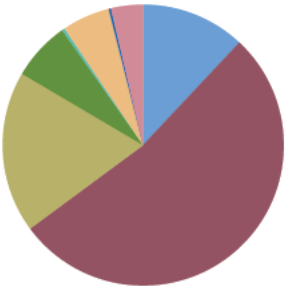

Zeeland 167

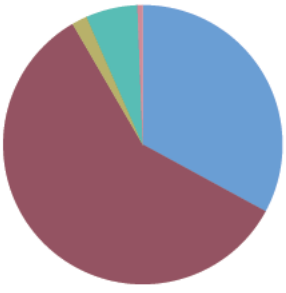

Noord-Brabant 3.460

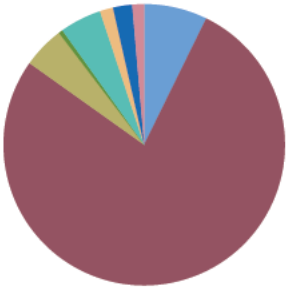

Limburg 809

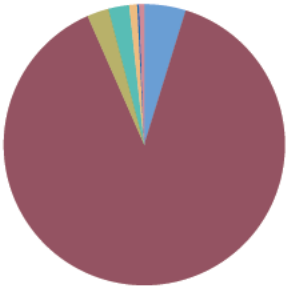

Gemiddeld uitkomstsucces van weidevogellegsels (2012)

Hiervoor zijn legselgegevens gebruikt die zijn verzameld door LBN, BFVW en Sovon. De berekeningen zijn gebaseerd op basis van de dagelijkse overlevingskans waarmee het gemiddelde uitkomstsucces voor 2012 en de ontwikkeling daarvan sinds 2002 voor Nederland en per provincie is bepaald. De gegevens van de BFVW beperkten zich tot 2012. Ook zijn bij de legsels van de BFVW geen controledatums genoteerd waardoor van die nesten geen dagelijkse overlevingskansen kunnen worden berekend. Dit is opgelost door de gemiddelde controleduur voor succesvolle en niet-succesvolle legsels hiervoor te gebruiken. Uitkomstsuccessen zijn alleen vermeld als er betrouwbare waarden konden worden berekend.

Grote verschillen in uitkomstsucces tussen provincies

In algemene zin valt op dat vooral de provincies Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland en Flevoland lagere uitkomstsuccessen hebben dan het landelijk gemiddelde. Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en

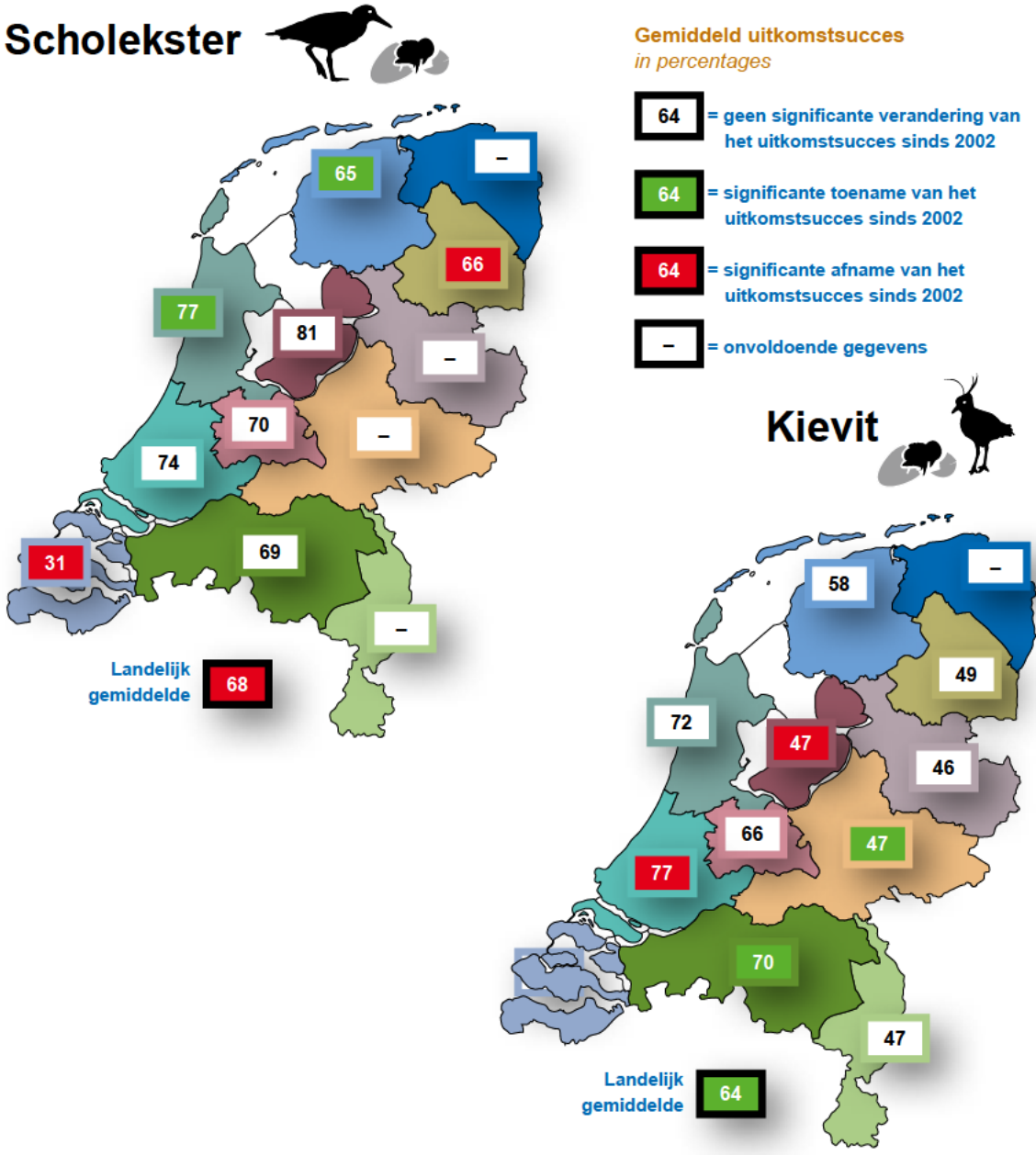

Noord-Brabant hebben juist een bovengemiddeld uitkomstsucces.

Kievit en scholekster — Het gemiddeld uitkomstsucces op landelijk niveau is bij de kievit 64% en bij de scholekster 68%. Bij de kievit nam sinds 2002 het uitkomstsucces toe terwijl dit bij de scholekster afnam. B j de kievit is de toename significant in de provincies Gelderland en Noord-Brabant, maar tegelijk is er een significante afname in Flevoland en Zuid-Holland. De afname bij de scholekster vindt vooral plaats in Drenthe en Zeeland en wordt dus onvoldoende gecompenseerd door de significante toename in Friesland en Noord-Holland.

Grutto en tureluur — Het gemiddeld uitkomstsucces bedraagt op landelijk niveau bij grutto en tureluur respectievelijk 64% en 76%. Landelijk nam het uitkomstsucces van de grutto sinds 2002 toe, terwijl dit bij de tureluur verminderde. Op provinciaal niveau werd alleen in Noord-Brabant een significante toename vastgesteld bij de grutto en in Friesland en Flevoland een afname. Voor de tureluur werden op provinciaal niveau geen significante veranderingen gevonden.

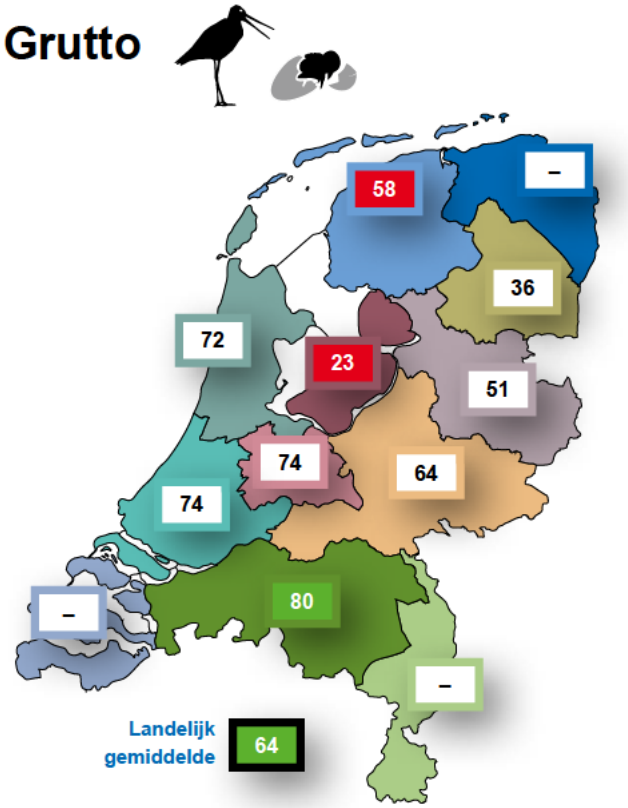

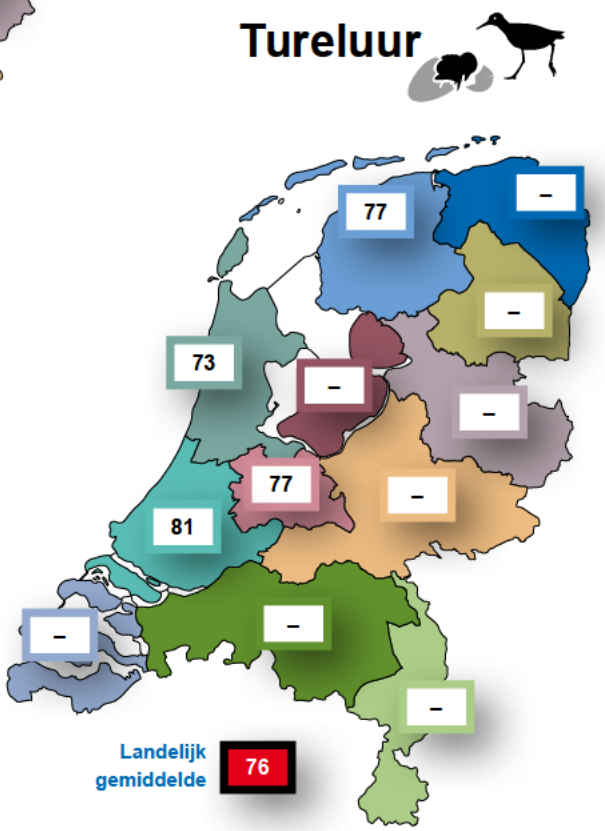

Verliesoorzaken van weidevogellegsels (2012)

Dezelfde legselgegevens als voor het uitkomstsucces zijn gebruikt om op basis van de dagelijkse overlevingskans het gemiddelde verlies per verliesoorzaak te bepalen. In de gegevens van LBN en Sovon wordt bij de verliesoorzaken onderscheid gemaakt tussen predatie, verlaten, beweiding, werkzaamheden en overig. In de dataset van de BFVW wordt alleen onderscheid gemaakt tussen predatie en overige verliesoorzaken. Daarom is voor de vergelijkbaarheid in dit onderdeel alleen onderscheid gemaakt tussen die laatste twee categorieën.

Predatie belangrijkste verliesoorzaak

Predatie is bij alle soorten de belangrijkste verliesoorzaak. Deze is het hoogst bij de grutto met 26%, gevolgd door kievit (24%), scholekster (21%) en tureluur (15%). Verliezen door andere oorzaken dan predatie variëren in grootte van 11% tot 16%. Voor beide categorieën geldt dat de verliezen in de noordoostelijke provincies groter zijn dan het landelijk gemiddelde en in het (zuid-)westen juist kleiner.

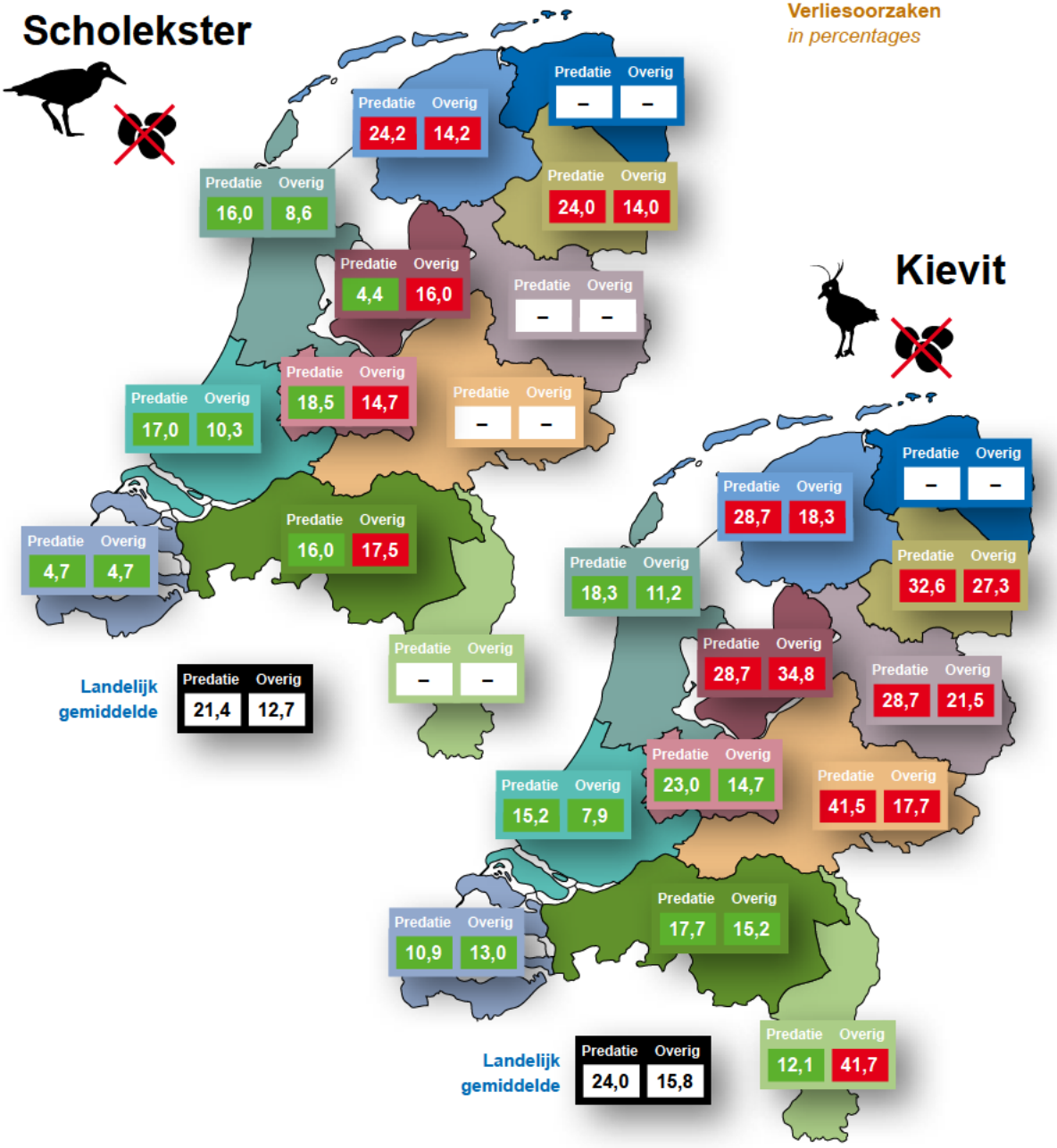

Kievit en scholekster — In Friesland en Drenthe is het predatieverlies b j scholeksterlegsels groter dan het landelijk gemiddelde. In Flevoland en Zeeland zijn de predatieverliezen erg laag. De overige verliesoorzaken laten geen grote afw jkingen ten opzichte van het landel jk gemiddelde zien. Dat ligt anders bij de kievit. Hier vallen de relatief grote predatieverliezen in Drenthe en Gelderland op. In Drenthe gaan ook nog redelijk veel legsels door andere oorzaken verloren en dat zien we ook in Flevoland en Limburg. Predatieverliezen zijn het laagst in Zeeland, Limburg en Zuid-Holland.

Grutto en tureluur — Opnieuw springt Drenthe er uit met relatief grote verliezen door predatie bij de grutto. Opvallend is het erg kleine verlies door predatie in Gelderland en in mindere mate Noord-Brabant. Opvallend zijn ook de relatief grote overige verliezen in Drenthe, Overijssel, Gelderland en vooral Flevoland. Over de tureluur valt minder te zeggen omdat er niet veel provincies zijn met voldoende gegevens. Maar tussen de provincies waar wel voldoende tureluurlegsels z jn onderzocht, zien we weinig verschillen.

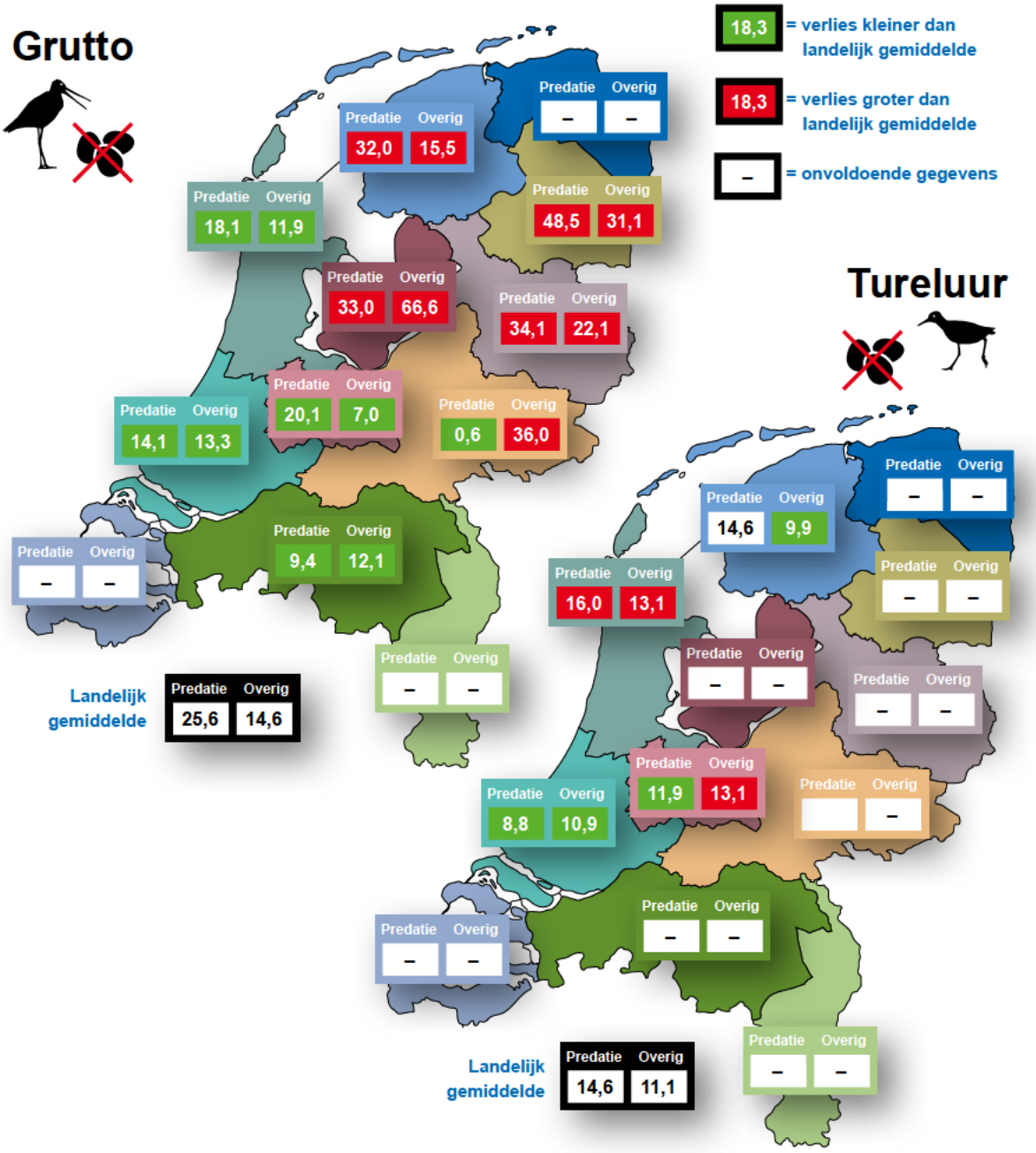

4. Kuikenoverleving 2007 - 2012

De populatieontwikkeling van weidevogels wordt bepaald door overleving van de volwassen vogels, het deel van de vogels dat gaat broeden, nestoverleving (uitkomstresultaat van legsels) en de kuikenoverleving. Onderzoek heeft laten zien dat informatie over nestoverleving alleen maar een deel van het verhaal achter succesvol broeden beschr jft. Nauwkeurige gegevens over kuikenoverleving kunnen we alleen achterhalen met gedetailleerd en duur onderzoek. Dit type onderzoek is echter onmisbaar om inzicht te krijgen in de mechanismen die de populatieontwikkeling bepalen. Alleen voor relatieve verschillen tussen gebieden en/of jaren kan worden volstaan met een minder nauwkeurige methode, mits gedurende een reeks van jaren een groot aantal gebieden verspreid over het land wordt gevolgd. Een dergelijk meetnet is nog niet ontwikkeld, maar wel wenselijk omdat dan beter inzicht ontstaat in goede en slechte reproductiejaren of gebieden, en de achterliggende oorzaken. Onderzoek heeft uitgewezen dat alarmtellingen, mits jaar in jaar uit in dezelfde gebieden toegepast, een indicatie kunnen geven voor de productie aan vliegvlugge jongen.

Momenteel wordt de methode van alarmtellingen (zie kader) nog op beperkte schaal toegepast en vergt het veel inspanning van lokale coördinatoren om ze elk jaar op de correcte manier te laten plaatsvinden. In deze Weidevogelbalans zijn alleen de resultaten van tellingen opgenomen afkomstig uit gebieden waarin op verantwoorde wijze de methodiek van Alarm¬tellingen is gevolgd. De tellingen zijn uitgevoerd door profes¬sionals met substantiële hulp van een groot aantal vrijwilligers.

Alarmtellingen

Uitvoeren van alarmtellingen betekent dat er in een gebied vijf rondes worden gelopen en wel in de weken 15, 17, 19, 21 en 23. Per ronde worden - in ieder geval van de grutto – van alle vogels waarnemingen genoteerd volgens een standaard die sterk lijkt op de gedragsnotities van de broedpaartellingen. Op basis van deze vijf tellingen wordt het aantal territoria vastgesteld (als een na hoogste aantal in deze reeks) en het aantal gezinnen in de week van de eerste vliegvlugge jongen. Het aantal gezinnen als percentage van het aantal territoria staat bekend als het Bruto Territoriaal Succes. Op basis van onderzoek wordt aangenomen dat er drie categorieën voor BTS zijn:

1. **<50% onvoldoende is**
2. **tussen 50% en 65% mogelijk voldoende is**
3. **> 65% voldoende is**

om een lokale populatie in stand te houden.

In de praktijk blijkt dat voor vrijwilligers elk jaar vijf tellingen per gebied een drempel vormt om te blijven tellen. Daarom is voor de grutto een telmethodiek ontwikkeld die is gebaseerd op twee telrondes. De eerste ronde in de tweede helft van april of begin mei voor een eenmalige telling van het aantal gruttobroedparen en een tweede ronde in de tweede helft van mei of begin juni voor het aantal gruttogezinnen. De precieze data zijn afhankelijk van de timing van het broedseizoen, De gezinnentelling wordt gedaan op het moment dat eerste gruttokuikens bijna vliegvlug zijn.

Kaart: ligging telgebieden gecombineerd met het aantal waargenomen broedparen met de gruttokaart als achtergrond.

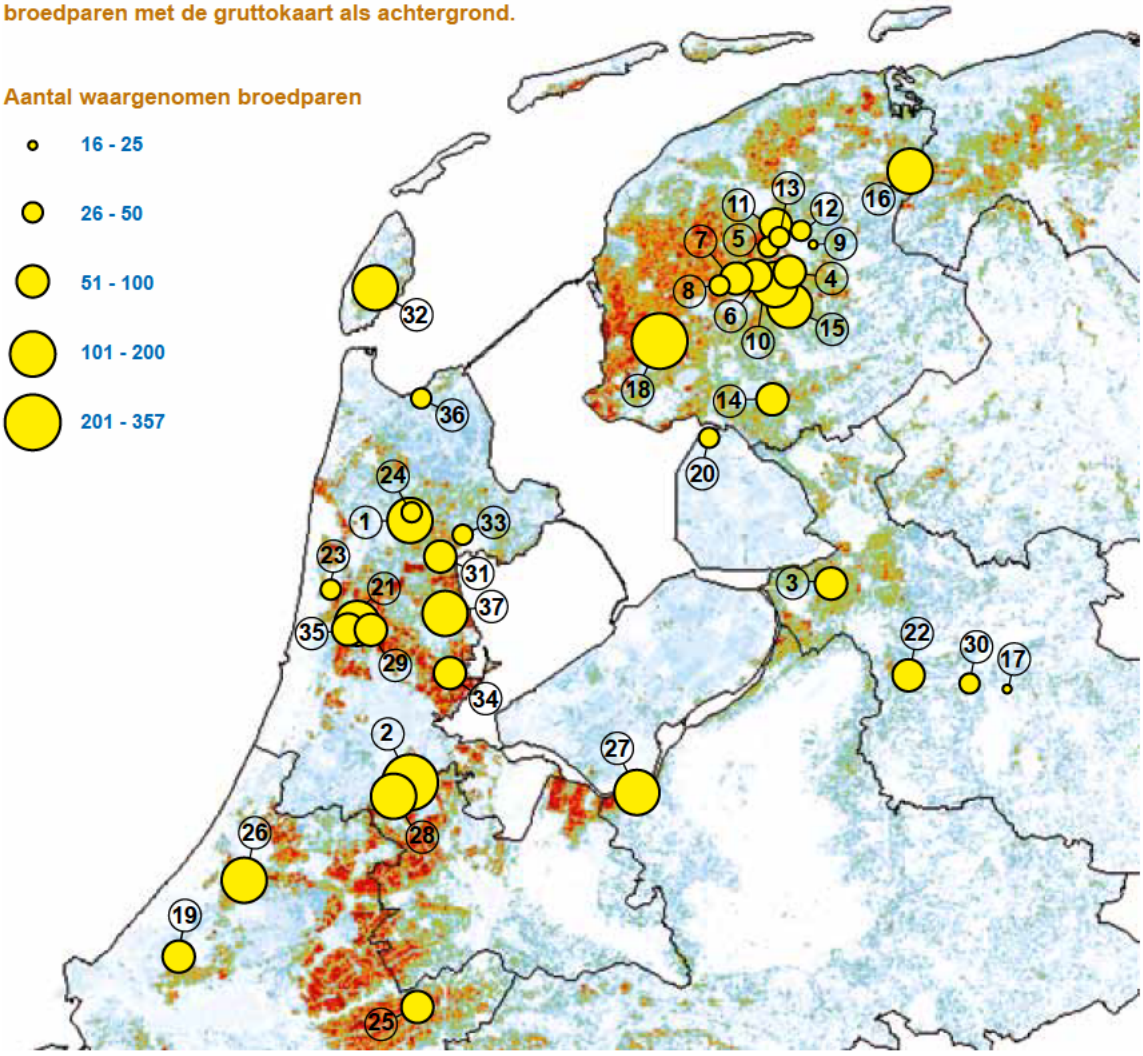

Telgebieden:

1 Berkmeer/Lage Hoek
2 Bovenkerkerpolder
3 Camperland
4 Coop Butelan-Goengahuizen
5 Coop Butelan-Grienedyk
6 Coop Butelan-Irnsum-oost
7 Coop Butelan-Irnsum-west
8 Coop Butelan-Sebrandabuorre
9 Coop Butelan-Skroetswei
10 Coop Butelan-Soarremorre
11 Coop Butelan-Warstiens
12 Coop Butelan-Warten-oost
13 Coop Butelan-Warten-west
14 Delfstrahuizen
15 Fjurlannen
16 Gerkesklooster
17 Helledoornsehoek
18 Idzegea
19 Klaas Engelbrechtpolder
20 Kop van de NOP (Rutten)
21 Krommeniër Woudpolder
22 Lierderbroek
23 Oosterveld bij Limmen
24 Polder De Lage Hoek
25 Polder Noordzij
26 Polder Westeinde
27 Putterpolder
28 Ronde Hoep
29 Schaalsmeerpolder
30 Schanebroek
31 Schellinkhout
32 Texel
33 Verrweg-Lichtewater
34 Waterland Oost
35 Weijenbus en Vroonmeer
36 Westerlanderkoog
37 Zeevang-zw

Telresultaten

In 2007, 2008 en 2009 werden in zeven tot 23 gebieden alarmtellingen uitgevoerd met een totaal oppervlak per jaar variërend in grootte van 5.500 ha tot 14.500 ha. In 2012 is met name in Friesland het aantal gebieden sterk toegenomen.

Toename BTS in veel gebieden

Over alle gebieden berekend nam het BTS is in de loop der jaren toe. Op gebiedsniveau neemt in gebieden die meerjarig van 2007-2008 tot en met 2012 zijn geteld het BTS toe. Voorbeelden zijn bijvoorbeeld Bovenkerkerpolder, Idzegea, Polder Noordzij en Ronde Hoep. In deze gebieden zien we een toename in het BTS van onvoldoende tot mogel jk voldoende (Idzegea) of voldoende (overige gebieden). De indruk is dat dit het gevolg is van een leerproces bij de betrokken boeren, de agrarische natuurvereniging, de gebiedscoördinator en de vrijwilligers in het gebied. Door bewust na te denken over de perceelvoorkeur van de grutto b j vestiging, over de noodzaak van het aanbrengen van ruimtelijke samenhang van het kuikenland, over de mogelijkheden voor inpassing in de agrarische bedrijfsvoering en door de motivatie van alle betrokkenen voor samenwerking is het beheer in de loop van enkele jaren verbeterd. Positief werkten ook onderzoeksresultaten uit de afgelopen jaren en handige hulpmiddelen als BoM (Beheer op Maat).

In 2012 z jn er nieuwe gebieden bijgekomen die onderling nogal verschillen in gerealiseerd BTS. Als aanvulling op de alarmtellingen zou het welkom zijn als goed in detail wordt bijgehouden hoe de inrichting van het gebied is en welke beheermaatregelen daar bovenop zijn toegepast.

Jongentellingen

In sommige gebieden worden nog niet vliegvlugge gruttojongen gevangen en van een kleurringcombinatie voorzien. Vervolgens worden in juli tellingen van groepen jongen uitgevoerd waarbij specifiek wordt gelet op de aanwezigheid van jongen met kleurringen. De dichtheid aan gekleurringde jongen in combinatie met het aantal jongen dat dat jaar is geringd, wordt gebruikt om het totaal aantal jongen dat in dat jaar is uitgevlogen te schatten. In 2011 en 2012 werden resp. 188 en 177 jongen gekleurringd. Op grond van de tellingen kon worden berekend dat in 2011 landelijk 6.000-7.000 jongen vliegvlug werden en in 2012 waren dat er 10.000-11.000. Een toename van ongeveer 60%. Dat zou betekenen dat in 2012 voldoende jongen werden geproduceerd in tegenstelling tot 2011.

De tellingen zijn nog enigszins experimenteel van karakter en alleen door ervaren waarnemers uitvoerbaar. De resultaten van deze methode z jn bovendien nog met een redelijke onzekerheid omgeven, maar zijn wel preciezer dan de schattingen op basis van BTS. Beide methoden laten voor 2011 en 2012 wel dezelfde patronen zien, namelijk dat het broedsucces van de grutto in 2012 toereikend was voor stabilisatie van de populatie.

Bruto Territoriaal Succes (BTS)

Met symbolen is het Bruto Territoriaal Succes (BTS) per gebied weergegeven.

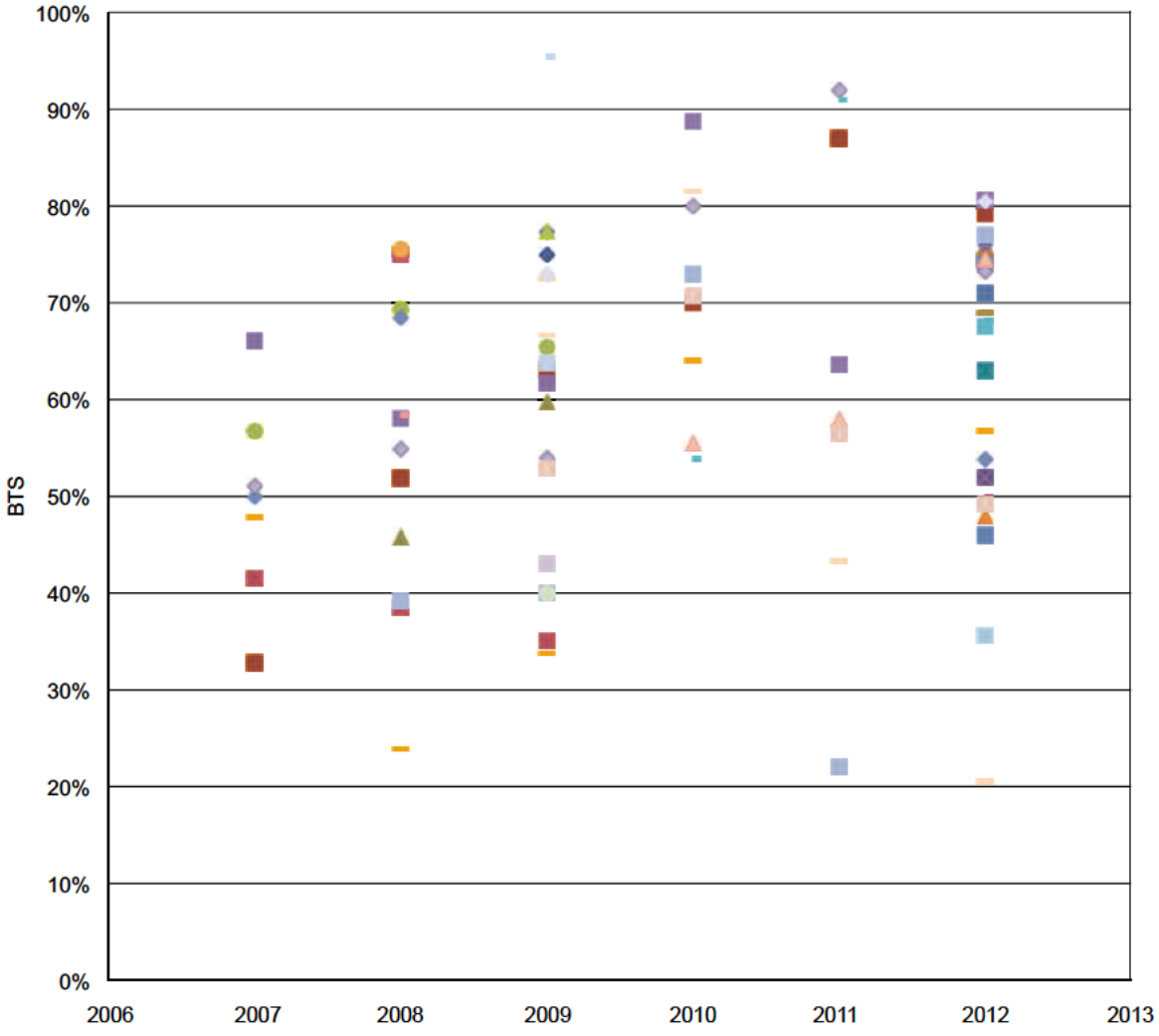

5. Beheer

Nederland kent een lange traditie van beheer, beginnend bij de invoering van de Relatienota in 1975. Sinds die tijd zijn er veel varianten ontwikkeld, tot het Programma Beheer met de SAN (Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer) en SN (Subsidieregeling Natuur), en de SNL (Subsidieregeling Natuur en Landschap). Deze laatste twee zijn nog actueel. Naast deze regelingen kan er nog sprake zijn van aanvullende financiering vanuit particulier, gemeentelijk of provinciaal beleid. In dit overzicht beperken we ons noodzakelijkerwijs tot de Programma Beheer- en SNL-overeenkomsten die bekend z jn bij Dienst Regelingen. In samenwerking met Alterra z jn hiertoe alle gegevens voor het jaar 2011 verzameld.

Weidevogelbeheer

In het overzicht zijn niet alleen de bekende weidevogelpakketten meegenomen, maar ook pakketten die niet als (neven-)doelstelling weidevogels hebben, maar wel benut worden door weidevogels omdat ze gekenmerkt worden door openheid en een geschikte vegetatie. Uit de registratie van de Dienst Regelingen blijkt dan dat in totaal ruim 291.000 ha onder een regeling valt waar weidevogels van kunnen profiteren. Het merendeel daarvan (160.000 ha) bestaat uit legselbeheer. Een toename van ruim 40.000 ha t.o.v. de vorige balans. Ongeveer 21.000 ha heeft betrekking op een rustperiode (vnl. uitgesteld maaien). Een afname met ca. 4.000 ha t.o.v. de vorige balans, vooral bij 15 juni (ruim 30%), 22 juni (ruim 20%) en 8 juni land (17%). Nog eens 14.500 ha bestaat uit overige regelingen zoals Kruidenrijk weidevogelgrasland en dergelijke. Ruim 25.000 ha valt onder beheer door terreinbeheerders als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer of provinciale Landschappen. De toename t.o.v. van de vorige balans wordt waarschijnl jk veroorzaakt doordat nu gebruik is gemaakt van digitale overzichten en niet meer van opgaves door personen. Het resterende deel van 70.000 ha bestaat uit beheer dat niet direct is gericht op weidevogels. Dit bestaat vooral uit natuurlijke eenheden zonder begrazing (43%) en (half) natuurlijke graslanden (43%). De rest wordt o.a. gevormd door bonte hooi- en weilanden, hoogveengebieden en kwelders.

Oppervlakte beheer en bescherming

in hectare

- Indirect weidevogelbeheer
- Reservaten
- Overig weidevogelbeheer
- Rustperiode
- Legselbeheer binnen SAN/SNL
- Nestbescherming binnen en buiten SAN/SNL

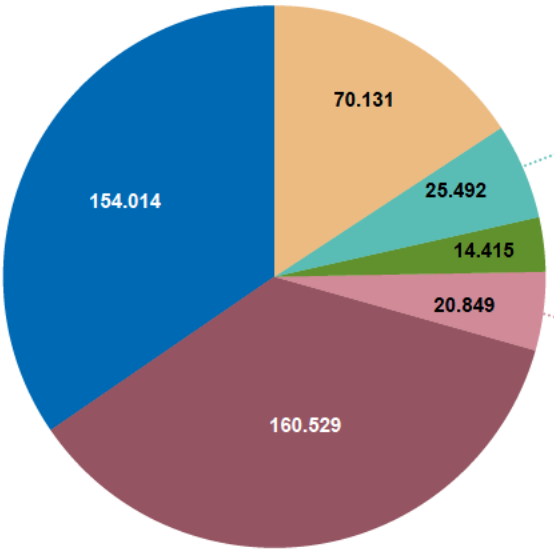

Reservaatbeheer

- Natuurmonumenten
- De12Landschappen
- Staatsbosbeheer

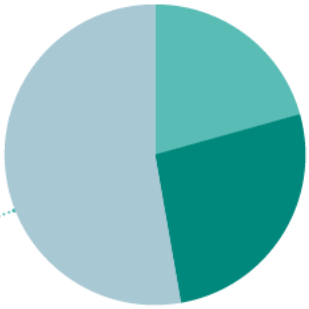

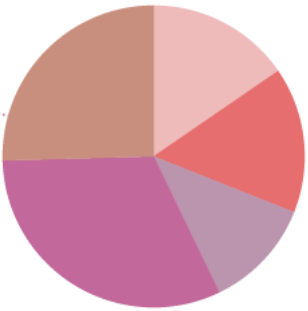

Rustperiode

- 23 mei
- 1 juni
- 8 juni
- 15 juni
- 22 juni

Oppervlakte beheer en bescherming per provincie

in hectare

- Nestbescherming binnen en buiten SAN/SNL
- Legselbescherming binnen SAN/SNL
- Rustperiode
- Overig beheer
- Reservaten
- Indirect weidevogelbeheer

Groningen 38.389

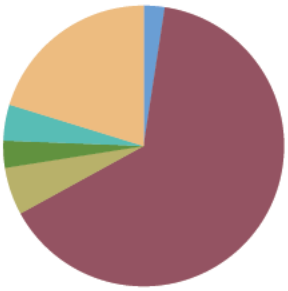

Friesland 161.040

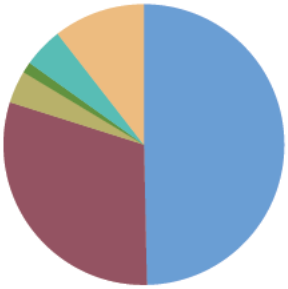

Drenthe 23.428

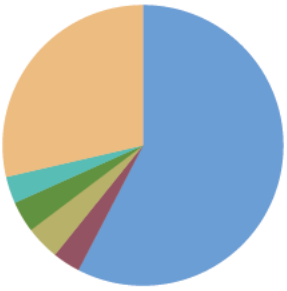

Overijssel 31.753

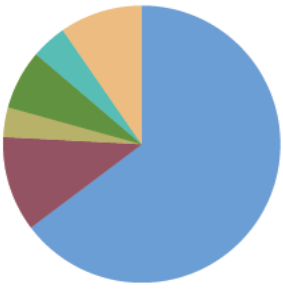

Gelderland 14.253

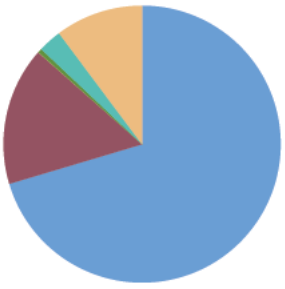

Flevoland 19.889

Utrecht 29.736

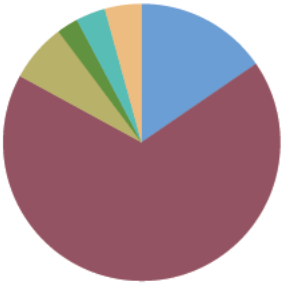

Noord-Holland 48.199

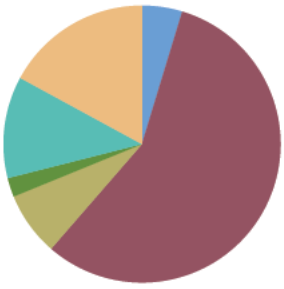

Zuid-Holland 42.856

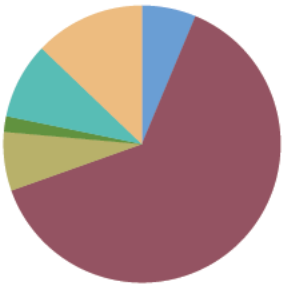

Zeeland 9.973

Noord-Brabant 20.226

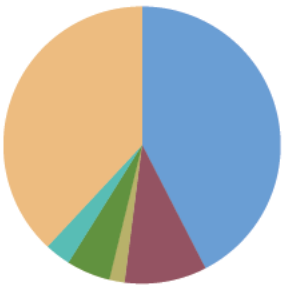

Limburg 5.688

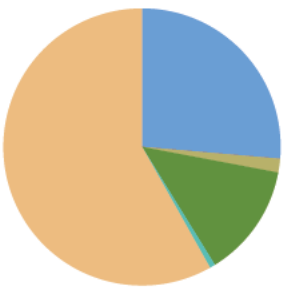

Nestbescherming

In 2012 waren naar schatting ruim 9.000 vrijwilligers actief met het zoeken en beschermen van legsels. Ongeveer de helft daarvan was actief in Friesland. Buiten Friesland waren er relatief veel vrijwillige weidevogelbeschermers in Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant. Volgens opgave wordt door vrijwilligers en boeren op ongeveer 236.000 ha gezocht naar legsels met als doel ze te beschermen. Daarvan ligt 154.000 ha buiten SAN/SNL en dus 82.000 daar binnen. Een groot deel van de vrijwillige weidevoge beschermers is dus actief buiten de gebieden waarop een beheerovereenkomst is afgesloten. Het aantal vrijwilligers en hectares dat wordt beschermd is ten opzichte van de vorige Weidevogelbalans afgenomen met respectievelijk bijna 2.000 vrijwilligers en 45.000 ha. De afname in oppervlak wordt niet alleen verklaard door het afgenomen aantal vr jwilligers. Het wordt ook veroorzaakt doordat op percelen met veel nesten steeds vaker een contract voor uitgesteld maaien ligt, waardoor op minder percelen naar nesten hoeft te worden gezocht. Bovendien wordt op percelen waarvan bekend is dat de nesten minder risico lopen tegenwoordig minder actief gezocht om eventuele verliezen door bezoekeffecten te vermijden.

Aantal vrijwilligers per provincie in 2012

Oppervlak met nestbescherming door vrijwilligers/nazorgers per organisatie in 2012

- Landschapsbeheer Nederland (LBN)
- Bond Friese VogelWachten (BFVW)
- Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied (SBNL)

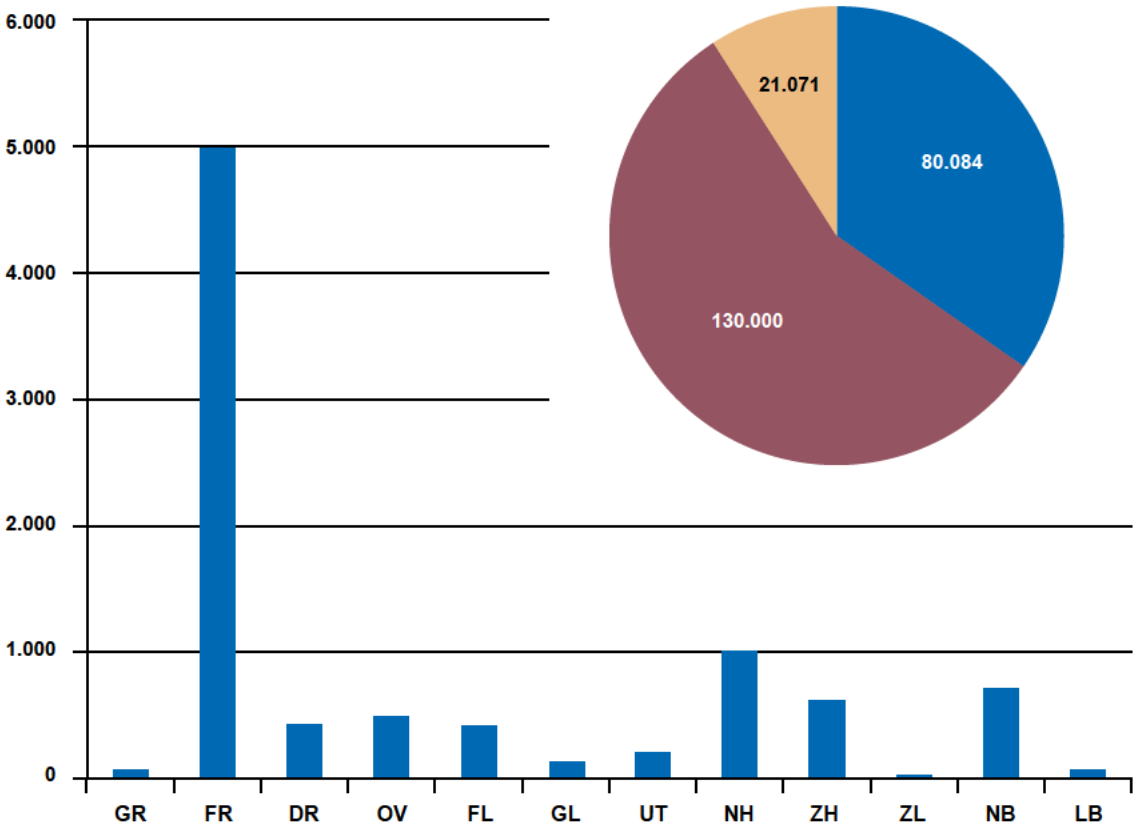

De afname in het aantal vrijwilligers is tevens het gevolg van een natuurlijk verloop (leeftijd) en in sommige provincies van een verminderde ondersteuning doordat de subsidies hiervoor aan de provinciale organisaties Landschapsbeheer zijn beperkt of gestopt.

Friesland aan kop bij weidevogelbeheer

Bijna een derde van het weidevogelbeheer ligt in de provincie Friesland. De provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Groningen nemen elk rond 10% voor hun rekening. Flevoland, Zeeland en Limburg dragen met 1%-3% bij aan het totaal oppervlak. De overige provincies nemen ongeveer 5-8% voor hun rekening. Friesland is ook koploper als we naar de verschillende typen beheercontracten kijken, behalve als het gaat om overig beheer (bijvoorbeeld plasdras, vluchtstroken, enz.), dat komt het meest voor in Noord-Holland. In Friesland, Groningen, Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland liggen relatief veel contracten voor legselbeheer.

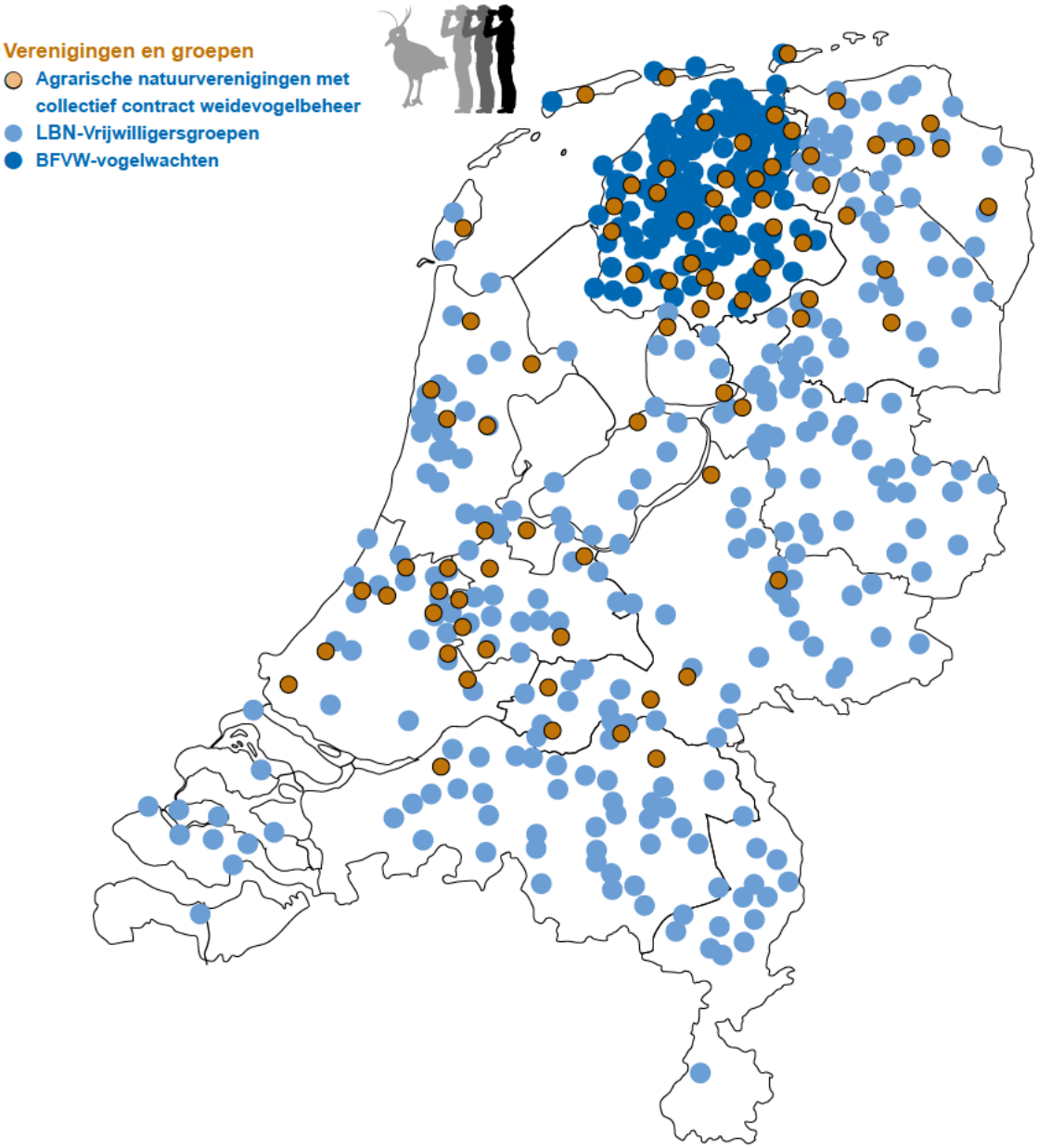

6. Financiën

Op basis van het aantal hectares per beheerpakket en de vergoedingen die daar tegenover staan komt het totaal bedrag dat in 2011 is vergoed uit op 58 miljoen euro. Hiervan is 11 miljoen euro besteed aan contracten die niet als (neven-)doelstelling weidevogels hebben, maar waar weidevogels wel gebruik van maken. Ongeveer 4 miljoen daarvan is bestemd voor (half)natuurlijke graslanden en bijna 5 miljoen voor bonte wei- en hooilanden. Ruim 12 miljoen euro is voor weidevogelbeheer door TBO's. Ongeveer 35 miljoen euro is vervolgens bestemd voor maatregelen die door boeren worden uitgevoerd, al dan niet in collectief verband via Agrarische Natuurverenigingen of andere samenwerkingsverbanden. B jna 12 miljoen euro daarvan is bestemd voor legselbeheer. Ongeveer 9 mi joen euro wordt besteed aan uitgesteld maaibeheer en de rest aan andere vormen van beheer (13,5 miljoen). Het leeuwendeel van dat bedrag (11,5 miljoen euro) is bestemd voor kruidenrijk grasland. De rest van de vergoedingen is bedoeld voor andere collectieve overeenkomsten of bepaalde typen weidevogelgrasland.

De kosten voor de ondersteuning van weidevogelbescherming binnen en buiten de SAN/SNL op provinciaal en landelijk niveau bedroegen in 2012 circa 645.000 euro en werden gefinancierd door de provincies. Dit is ongeveer 20.000 euro minder dan in 2008. Indien de inzet van de vrijwilligers zou worden gekapitaliseerd zou hun inbreng uitkomen op ongeveer 10 miljoen euro. Voor al deze bedragen geldt dat geen kosten zijn opgenomen voor:

- aankoop en inrichting van weidevogelreservaten door de overheid
- weidevogelbeheer uit eigen middelen van terreinbeherende organisaties
- (extra) organisatiekosten van agrarische natuurverenigingen
- weidevogelbeheer uit eigen middelen van provincies en gemeenten

Meeste vergoedingen in Friesland

Koploper in het verstrekken van vergoedingen is de provincie Friesland met jaarlijks ruim 12 miljoen euro. Daarvan gaat 1,5 miljoen euro naar overig weidevogelbeheer, 3,7 mi joen euro naar legselbeheer, 2,5 miljoen euro naar uitgesteld maaibeheer, 3,1 miljoen euro is voor reservaatbeheer en 1,6 miljoen euro gaat naar beheertypen die niet direct op weidevogels zijn gericht. De provincies Noord-Holland, Gelderland en Zuid-Holland volgen daarna met resp. 7,4, 6,7 en 6,6 miljoen. Zeeland en Limburg besteden geheel geen geld aan contracten voor legselbeheer.

Kosten beheer

in euro's

- Indirect weidevogelbeheer
- Reservaten
- Overig weidevogelbeheer
- Rustperiode
- Legselbeheer binnen SAN/SNL
- Nestbescherming binnen en buiten SAN/SNL

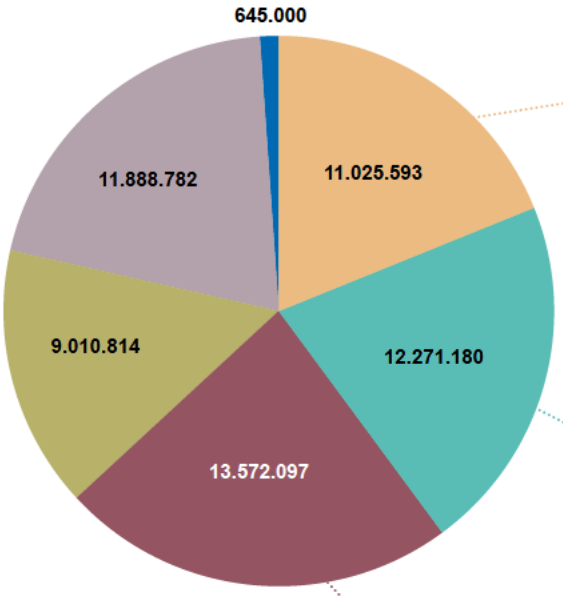

Indirect weidevogelbeheer

- (Half-) natuurlijk grasland
- Bont hooi- en weiland
- Droog soortenrijk grasland
- Hoogveen
- Landschappelijk waardevol grasland
- Natuurlijke eenheid zonder begrazing
- Overig

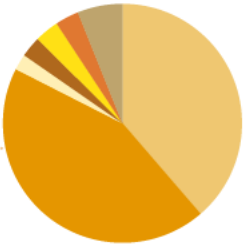

Reservaten

- Natuurmonumenten
- 12Landschappen
- Staatsbosbeheer

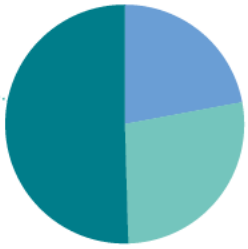

Overig weidevogelbeheer

- Kruidenrijk grasland
- Weidevogelgraslanden
- Rust-/voorweidecollectief
- Landschappelijke graslanden
- Overig

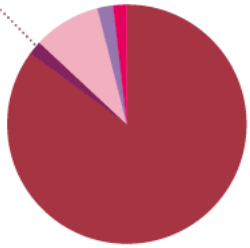

7. Onderzoek

Veel van het recente weidevogelonderzoek was een uitvloeisel van de Kenniskring Weidevogellandschap die door het toenmalige Ministerie van LNV was ingesteld. Dit was een breed samengestelde groep personen vanuit onderzoek, beleid én praktisch beheer, wat zowel een goede vraagstelling vanuit de praktijk als een ruime verspreiding van onderzoeksresultaten waarborgde. Eind 2010 is deze Kenniskring opgeheven en werd vanaf 2011 in een andere vorm voortgezet door Vogelbescherming Nederland, maar zonder een onderzoeksbudget.

Sinds de vorige Weidevogelbalans zijn de volgende belangrijke publicaties verschenen: Allereerst was er vanuit de Kenniskring onderzoek naar de factoren die van invloed zijn op de weidevogelpopulaties (Teunissen & Wymenga 2011)[1]. Drie aspecten kwamen hierbij aan de orde. Allereerst de trek van de grutto. Nog steeds zijn er belangrijke overwinteringsgebieden in Afr ka, maar het belang van het Iberisch schiereiland lijkt toe te nemen. Momenteel zijn er nog geen aanwijzingen dat de mortaliteit tijdens de trek of in die gebieden van invloed is op de aantallen grutto's, maar deze gebieden worden wel bedreigd. Bescherming langs de hele flyway l jkt daarom van belang. Ten tweede is het effect van bodemvochtigheid onderzocht. Deze moet niet onder de 30% zakken willen grutto's voldoende voedsel kunnen vinden. Waterpeil speelt daarbij een belangrijke rol. Dit is tevens van invloed op het derde aspect; de vegetatiestructuur. Deze moet dusdanig zijn dat het aanbod aan grote prooidieren voor gruttokuikens voldoende is, aangezien deze essentieel zijn voor de ontwikkeling van de kuikens.
Een tweede onderzoek dat nog onder de vlag van de Kenniskring plaatsvond was het kerngebiedenonderzoek (Teunissen et al. 2012)[2]. Hierin is onderzocht wat de kenmerken zijn van gebieden met een stabiel of groeiend aantal grutto's. De belangrijkste zijn: Een open landschap met vrij zicht van minimaal 600 m, een drooglegging op veen-, klei-op-veen- en kleigronden van respectievelijk 25 cm, 35 cm en 50 cm en qua beheer niet maaien voor 15 juni. Andere aspecten z jn aanwezigheid van een kruidenrijke vegetatie en afwezigheid van storingsbronnen zoals wegen. Binnen Nederland zijn nauwelijks nog gebieden te vinden die aan al die voorwaarden voldoen. De kaart die is gemaakt voor het vinden/selecteren van kerngebieden laat gebieden zien die de grootste kans bieden om zich tot kerngebied te ontwikkelen omdat hier de geringste aanpassingen nodig zijn om aan alle voorwaarden te voldoen. Daarvoor is cruciaal dat er voldoende draagkracht is in het gebied voor de te nemen maatregelen om daadwerkelijk tot de vereiste aanpassingen te kunnen komen.
De bevindingen uit deze beide onderzoeken worden bevestigd door onderzoek uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen (Kentie et al. 2013)[3] en ondersteund vanuit de Kenniskring. Intensief onderzoek aan een gruttopopulatie in Zuidwest-Friesland liet zien dat kuikens die opgroeien in extensief beheerde graslanden t jdens de kuikenfase harder groeien dan kuikens die opgroeien in intensief beheerde graslanden. De eerste groep bleek 15% zwaarder te z jn op het moment van vliegvlug worden en hun overleving tot het volgende broedseizoen was daardoor 2,5 maal zo groot. Z j pleiten daarom voor beheer dat is gericht op het verkrijgen van een kruidenrijke vegetatie.

1 Teunissen, W.A. & Wymenga, E. (Eds.) 2011. Factoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van weidevogelpopulaties. Belangrijke factoren tijdens de trek, de invloed van waterpeil op voedselbeschikbaarheid en graslandstructuur op kuiken-overleving. SOVON onderzoeksrapport 2011/10. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen. A&W-rapport 1532. Bureau Altenburg & Wymenga, Veenwouden. Alterra rapport 2187, Alterra, Wageningen.

2 Teunissen, W.A., A.G.M. Schotman, L.W. Bruinzeel, H. ten Holt, E.O. Oosterveld, H. H. Sierdsema, E. Wymenga en Th.C.P. Melman, 2012. Op naar kerngebieden voor weidevogels in Nederland. Werkdocument met randvoorwaarden en handreiking. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 2344. Nijmegen, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Sovon-rapport 2012/21, Feanwâlden, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, A&W- rapport 1799.

3 Kentie, R., Hooijmeijer, J.C.E.W., Trimbos, K.B., Groen, N.M. & Piersma, T., 2013. Intensified agricultural use of grasslands reduces growth and survival of precocial shorebird chicks. J. Appl. Ecol. (50), 243-251.

Colofon

Gegevens met dank aan:
- de vrijwilligers/nazorgers van
  - Bond van Friese Vogelwachten
  - Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied
  - Landschapsbeheer Nederland
  - Sovon Vogelonderzoek Nederland
- leden van de agrarische natuurverenigingen/regionale koepels van Natuurlijk Platteland Nederland en Veelzijdig Boerenland
- Alterra
- Dienst Regelingen

Gegevensbewerking
[redacted] (Sovon Vogelonderzoek Nederland)
[redacted] (Landschapsbeheer Nederland)

Samenstelling en tekst
[redacted] (Sovon Vogelonderzoek Nederland)
[redacted] (Landschapsbeheer Nederland)

Vormgeving
[redacted]

Redactie
[redacted] (Sovon Vogelonderzoek Nederland)

Beeldmateriaal
[redacted]

Druk
Drukkerij Tienkamp, Groningen

Financiering
Ministerie van Economische Zaken
Vogelbescherming Nederland

Nijmegen, Utrecht, mei 2013, oplage 2.000

Sovon

Landschapsbeheer Nederland

Samen voor ons landschap

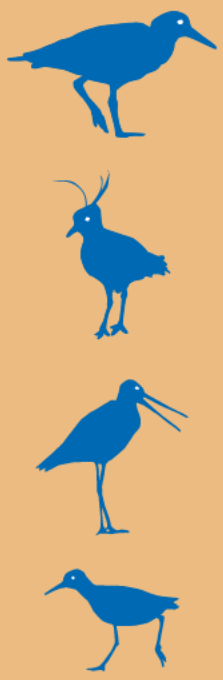

Ministerie van Economische Zaken

Vogelbescherming
NEDERLAND

Kerngebieden voor weidevogels in de praktijk

Methodiek gebruikt voor maken voorstel kerngebieden Noord-Holland

[redacted]

ALTERRA WAGENINGEN UR

Sovon

Kerngebieden voor weidevogels in de praktijk

Methodiek gebruikt voor maken voorstel kerngebieden Noord-Holland

[redacted]

1 Alterra
2 Sovon

Dit onderzoek is uitgevoerd door Alterra Wageningen UR in opdracht van en gefinancierd door de provincie Noord-Holland.

Alterra Wageningen UR
Wageningen, maart 2014

Alterra-rapport 2509
ISSN 1566-7197

Schotman, A.G.M., H. Sierdsema en Th. C. P. Melman, 2014. *Kerngebieden voor weidevogels in de praktijk; Methodiek gebruikt voor maken voorstel kerngebieden Noord-Holland.* Wageningen, Alterra Wageningen UR (University & Research centre), Alterra-rapport 2509. 52 blz.; 21 fig.; 10 tab.; 10 ref.

Voor de provincie Noord-Holland zijn op basis van de verspreiding van weidevogels en randvoorwaarden voor effectief beheer 46 kerngebieden geselecteerd met een gezamenlijke oppervlakte van 16906 ha, waarin 16-38% van de weidevogelpopulatie terecht kan. Dit zijn de meest kansrijke gebieden om vitale weidevogelpopulaties duurzaam te behouden. Voor een kwart bestaan deze gebieden nu al uit reservaten. In 57% van de oppervlakte is de drooglegging al optimaal voor behoud van weidevogels. De aanname is, in eerste instantie, dat daar agrarisch natuurbeheer gaat plaatsvinden dat voor tenminste een kwart uit zware beheerpakketten bestaat, liefst zo veel mogelijk kruidenrijk grasland op percelen die al nat genoeg zijn (5555 ha.). Een andere (dure) optie is particulier natuurbeheer of verwerving voor uitbreiding van reservaten. Het gevolg van deze optie is een nog kleiner areaal, althans bij gelijkblijvend budget. In de voorgestelde gebieden ligt een geschatte jaarlijkse beheeropgave van €1,6 miljoen voor reservaatbeheer en €3,4 miljoen voor agrarisch natuurbeheer. Uitgangspunt is dat in het hele areaal de drooglegging optimaal wordt. Dit is een geschatte eenmalige inrichtsopgave van €10 miljoen. Waar dit moet gebeuren in reservaten (1380 ha) is dat de meest kosteneffectieve investering. Het rapport beschrijft de stappen waarmee de voorgestelde kerngebieden zijn geselecteerd. Door onnauwkeurigheden op details is het voorstel een hulpmiddel om, na een proces waarbij lokale actoren betrokken zijn, te komen tot een bestuurlijke begrenzing.

Trefwoorden: weidevogels, kerngebieden, natuurbeheer, agrarisch natuurbeheer

Dit rapport is gratis te downloaden van www.wageningenUR.nl/alterra (ga naar 'Alterra-rapporten' in de grijze balk onderaan). Alterra Wageningen UR verstrekt *geen* gedrukte exemplaren van rapporten.

© 2014 Alterra (instituut binnen de rechtspersoon Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek), Postbus 47, 6700 AA Wageningen, T 0317 48 07 00, E info.alterra@wur.nl, www.wageningenUR.nl/alterra. Alterra is onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre).

- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van deze uitgave is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor commerciële doeleinden en/of geldelijk gewin.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor die gedeelten van deze uitgave waarvan duidelijk is dat de auteursrechten liggen bij derden en/of zijn voorbehouden.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Alterra-rapport 2509| ISSN 1566-7197

Inhoud

	Woord vooraf		**5**
	Samenvatting		**7**
1	**Inleiding**		**11**
2	**Doel en vraagstelling**		**12**
3	**Methode**		**13**
	3.1	Deelgebieden	18
	3.2	A-, B- en C-categorie deelgebieden	20
	3.3	Beheer- en inrichtingsopgave	22
	3.4	Begrenzing kerngebieden in concept	23
	3.5	Presentatie resultaten	23
4	**Resultaten**		**24**
	4.1	25% kwantiel en deeltelgebieden	24
	4.2	Rangorde en indeling in A-, B- en C-gebied	29
	4.3	Concept begrenzing van de kerngebieden	39
	4.4	Graslandbeheer in kerngebieden	43
	4.5	Te verwachten aantallen weidevogels	44
	4.6	Kosten beheer en inrichtingsopgave	45
5	**Discussie**		**48**
	5.1	Strategie en kwaliteit van de basisgegevens	48
	5.2	Concentratie van middelen	48
	5.3	Effectief agrarisch natuurbeheer	49
	Literatuur		**50**

Woord vooraf

Het onderzoek waarover in dit rapport gerapporteerd wordt is er één in een reeks. Eerder verscheen het rapport 'Op naar kerngebieden voor weidevogels in Nederland' (Teunissen *et al.*, 2012). Dit voorjaar werd weidevogelkerngebieden Noord-Holland gepubliceerd (Sierdsema *et al.*, 2013). Daarvoor verschenen al meerdere rapporten van de kenniskring weidevogels. Het gaat om een serie analyses voor de selectie van gebieden die het meest geschikt zijn om als kerngebieden voor weidevogels in te richten. Met deze stap zijn we op het niveau aangeland waarop lokale partijen het initiatief moeten overnemen. Agrarische natuurverenigingen en terreinbeherende organisaties zullen samen verder invulling moeten geven aan de ambitie om weidevogels met behulp van kerngebieden te behouden voor het Nederlandse landschap. Bij de eerdere studies was Ernst Oosterveld van Altenburg & Wymenga Ecologisch Onderzoek betrokken. Hij heeft meegekeken bij de berekening van de financiële opgave: bedankt daarvoor.

Samenvatting

Om de achteruitgang van weidevogels te stoppen kiest de provincie Noord-Holland voor het ontwikkelen van kerngebieden waar de beheerinspanning voor weidevogels geconcentreerd wordt en waar de beheerinspanning zo effectief is dat er zich vitale populaties kunnen handhaven. De provincie is zich bewust van in Europees en Nationaal perspectief nog steeds uitzonderlijke rijke weidevogelstand die helemaal past bij het unieke landschappelijke karakter. De vraag is waar en hoe die kerngebieden tot stand kunnen komen. In een eerdere studie heeft Alterra voor de provincie zoekgebieden onderscheiden en scenario's verkend waarin het aandeel van reservaten en agrarisch natuurbeheer werd verkend. Dit als nadere uitwerking van een landelijke studie. De provincie wil naast behoud van bestaande reservaten inzetten op bescherming van weidevogels door effectief agrarisch natuurbeheer en of particulier natuurbeheer dan wel verwerving voor uitbreiding van reservaten. Waarvoor men gaat kiezen is afhankelijk van het animo voor agrarisch natuurbeheer en de in de toekomst beschikbare budgetten.

De keuze voor een beheervorm is dus nog niet gemaakt. De provincie heeft een proces in gang gezet waarbij alle partijen in de meest kansrijke gebieden kunnen aangeven of ze de voor behoud van weidevogels noodzakelijke inspanning willen leveren. De beleidsgrenzen van de toekomstige kerngebieden worden getrokken op basis van de uitkomsten van dit proces. Duidelijk wordt dan in welke mate ingezet zal worden op reservaten, met de best denkbare condities, of op efficiënt en effectief agrarisch natuurbeheer. Om dit proces te voeden is een overzicht nodig van de meest kansrijke gebieden en de beheer- en inrichtingsopgave daar.

De vraag die in dit onderzoek voorop staat is hoe een realistisch areaal van de meest kansrijke gebieden onderscheiden kan worden, met ruimte voor een lokale uitwerking. Als antwoord op deze vraag zijn de volgende geobjectiveerde en voor iedereen navolgbare stappen gevolgd:

1. Als ecologische doel voor kerngebieden zijn de weidevogels van open natte graslandbieden gekozen: grutto, tureluur en slobeend. Voor scholekster en kievit, die ook in akkerbouwgebieden voorkomen, is aanvullend onderzoek nodig voor de ontwikkeling van het beschermingsbeleid.
2. Binnen de vogeltelgebieden van Noord-Holland zijn de deeltelgebieden onderscheiden waarin tenminste 25% van de weidevogelpopulatie zit. Deze worden aangeduid als de 25% kwantielen van de dichtheidskaarten voor weidevogels.
3. Van die delen van telgebieden, al of niet behorend tot het 25% kwantiel, is bepaald hoe goed ze voldoen aan de in de eerder genoemde studies als essentieel bevonden randvoorwaarden: drooglegging, openheid, afwezigheid van verstoringsbronnen en actueel weidevogelbeheer.
4. De deeltelgebieden zijn vervolgens gesorteerd op zowel de rijkdom aan vogels als de mate waarin aan de randvoorwaarden wordt voldaan, beide met een gelijk gewicht. Aan de hand van de sortering zijn ze in een A-, B- of C-categorie geplaatst.
5. Voor de voor te stellen kerngebieden zijn alle gebieden uit de A-categorie en de beste uit de B-categorie geselecteerd, met een oppervlakte die qua beheerkosten haalbaar lijkt (met huidige budget als referentie). De beste B-gebieden zijn de gebieden die al reservaat zijn en die al een optimale drooglegging hebben. Gebieden in de C-categorie zijn te kansarm voor succesvol kerngebieden-beheer en worden verder buiten beschouwing gelaten.
6. Het uiteindelijke voorstel voor de kerngebieden is gebaseerd op de richtlijn dat onderdelen niet verder dan 200 m van elkaar mogen liggen en dat eenheden tenminste 50 hectare van A-kwaliteit moet bevatten.

Tenslotte is de omvang geschat van de weidevogelpopulatie in het geselecteerde gebied en het aandeel daarvan in de huidige populatie van Noord-Holland, evenals de omvang van de beheer- en inrichtingsopgave in hectaren en de kosten in euro's.

De basisgegevens voor dit stappenplan zijn door de provincie voor de betrokken partijen, waaronder agrarische natuurverenigingen en terrein beherende organisaties, toegankelijk gemaakt via een *viewer* op internet (http://geoacc.noord-holland.nl/extern/gisviewers/weidevogelkerngebieden/desk.htm).

In totaal zijn 46 kerngebieden onderscheiden met een gezamenlijke oppervlakte van 16906 hectare. In 43% van het areaal (voor zover gespecificeerd) is de drooglegging niet optimaal, ondanks een groot gewicht in de selectie voor een optimale drooglegging. Dit is zowel in reservaten als daarbuiten het geval. De norm voor de optimale drooglegging komt uit landelijk onderbouwend onderzoek naar factoren die de trends in weidevogels bepalen. Op veen is een grondwaterstand lager dan 35 cm onder maaiveld te droog. In Laag-Holland, één van de natste delen van Nederland, waar 81% van het geselecteerde gebied ligt, is de drooglegging toch nog in 33% niet optimaal.

In Laag-Holland bestaat 18% van het voorgestelde gebied uit landschap waar riet de openheid ongunstig beïnvloedt. Daarbuiten is dat 6%. Dit probleem kan worden opgelost door een jaarlijks maaibeheer voor het riet in te voeren. In Laag-Holland wordt de openheid ook negatief beïnvloed door verwijderbare opgaande begroeiing. Daarbuiten is dat 15%. Dit kan worden opgelost door eenmalig opgaande begroeiing te verwijderen. De kosten hiervan worden geschat op respectievelijk jaarlijks maximaal k€461 (rietbeheer) en eenmalig k€284 (opgaande begroeiing verwijderen). Aanbevolen wordt alleen te kiezen voor rietbeheer als dit echt noodzakelijk is voor versterking van de openheid, aangezien weidevogels als slobeend en zomertaling juist profiteren van de aanwezigheid van rietkragen, evenals rietvogels en een soort als de noordse woelmuis.

Van de voorgestelde gebieden is 26% al reservaat. Van de rest heeft 13% een zwaardere vorm van agrarisch natuurbeheer, 29% alleen legselbeheer en 31% helemaal geen weidevogelbeheer. De gebieden zijn geselecteerd dankzij de actueel hoge aantallen weidevogels, maar ze kampen in de huidige situatie ook met een achteruitgang van 5-10% per jaar. Deze cijfers impliceren een forse verbeteropgave voor het beheer.

Uitgangspunt voor de kostenschatting van het beheer is dat waar kerngebieden met agrarisch natuurbeheer gerealiseerd worden het percentage zwaar beheer tenminste 25% moet zijn en dat verder door legsel- én kuikenbescherming het maximale wordt gedaan voor de overleving van weidevogels. De waarde van een dergelijk mozaiekbeheer is nog niet bewezen, maar geheel verwerven van dit areaal en beheren als reservaat na functieverandering wordt als niet realistisch beschouwd. Een tussenvorm komt als keuze in beeld als binnen de voorgestelde kerngebieden onvoldoende bereidheid is voldoende zwaar beheer te garanderen. De jaarlijkse beheerkosten van het reservaatbeheer worden geraamd op 1,6 miljoen euro, die van agrarisch natuurbeheer op 3,4 miljoen euro, inclusief de kosten van opbrengstderving door vernatting. Alle kosten zijn exclusief probleemgebieden toeslag, organisatiekosten en toeslagen voor ruige mest en vaarland.

Nu is in slechts 57% van het gespecificeerde areaal de drooglegging optimaal. Het verbeteren van de drooglegging is een investeringsopgave van ruim 10 miljoen euro, waarvan 2,5 miljoen euro in reservaten. Bij verwervingskosten van k€30 per ha is dat equivalent met de verwerving van 77 ha. Verbetering van 1380 ha bestaande reservaten is dus veel voordeliger. Een goede kostenefficiënte maatregel voor een gebied zonder reservaatbeheer maar waar de drooglegging al wel optimaal is (5555 ha), is kruidenrijk grasland, zonder verwerving, op agrarische grond. Gecombineerd met het noodzakelijke rietbeheer en verwijdering van begroeiing leveren deze beide opties al een vervier-voudiging van het optimaal beheerde areaal op (van 2072 naar 9007 ha).

Kruidenrijk grasland op 100% van de 5555 ha natte niet-reservaatgronden kost ongeveer net zo veel als zwaar agrarisch natuurbeheer (25%) op de totale 9814 ha agrarische gronden waarvan 43% nog niet nat genoeg is. Realisatie van een zo hoog mogelijk aandeel kruidenrijk grasland op natte agrarische gronden heeft de hoogste prioriteit omdat dit de meeste zekerheid biedt op succesvol weidevogelbeheer.

Het gepresenteerde voorstel voor de kerngebieden is een hulpmiddel om tot een definitieve bestuurlijke begrenzing te komen. De objectieve werkwijze heeft als nadeel dat door onvermijdelijke

onvolkomenheden in de basisgegevens, een klein aantal onlogische begrenzingsvoorstellen worden gedaan. Het is aan de provincie en de *stakeholders* in de gebieden om daar flexibel mee om te gaan.

Het concept kerngebieden is bedoeld om de impasse in het Nederlandse weidevogelbeheer te doorbreken door de uitgaven te concentreren in het meest kansrijke gebied. Een gebied dat aanzienlijk kleiner is dan het huidige verspreidingsareaal. Voor de natuurbeschermingsorganisaties is de uitdaging om optimaal weidevogelbeheer op de natste gronden zo te organiseren dat ze met de beschikbare vergoedingen uitkomen. Aan agrariërs wordt gevraagd voor een deel van hun bedrijf te kiezen voor weidevogellandschap mét vogels als product, door op de voor weidevogels noodzakelijke schaal kruidenrijk gras in te passen in de bedrijfsvoering. Innovatieve bedrijven die kruidenrijk ruwvoer produceren, al of niet in combinatie met opfok van vlees- en jongvee, is misschien een optie. De uitdaging voor de provincie is om harde keuzes te maken, tegelijk diplomatiek te zijn, en innovatieve regelingen te ontwikkelen om de kerngebieden van de grond te krijgen.

1 Inleiding

De provincie Noord-Holland heeft in de Agenda Groen aangegeven de kerngebiedenbenadering voor weidevogels nader te gaan uitwerken. Dit betekent dat de focus binnen het weidevogelbeheer komt te liggen op de meest kansrijke gebieden. Om de juiste kerngebieden te kunnen selecteren worden objectieve criteria opgesteld en wordt aangegeven welke verbeteropgaven er in het gebied aanwezig zijn.

Wanneer in beeld is waar kerngebieden het best kunnen liggen, is nog de vraag in welke gebieden binnen dat zoekgebied de beschikbare middelen worden ingezet. Hoe kun je prioriteren voor een zo hoog mogelijke effectiviteit van beheer? Een goede onderbouwing van enerzijds focussen en anderzijds beëindigen van inspanningen voor weidevogels is noodzakelijk voor behoud van draagvlak bij terreinbeheerders, agrarische natuurverenigingen en terreinbeherende organisaties én burgers.

De provincie heeft een aantal uitgangspunten geformuleerd voor de verdere uitwerking van het kerngebiedenbeleid:

- Prioritering en rangordening van gebieden op basis van kwaliteit (A, B en C)
- Samenwerking op gebiedsniveau
- Ruimte voor een 'bottum up' uitwerking op lokaal niveau

Het proces dat de provincie voor ogen heeft is begonnen met een startbijeenkomst waarvoor de partijen die de kerngebieden kunnen realiseren zijn uitgenodigd. Doel was toelichting van het proces, de ambitie en de inhoudelijke informatie die beschikbaar is. In drie gebiedssessies onder leiding van Landschap Noord-Holland, waarin die informatie in de vorm van kaarten beschikbaar was, werd het bottum up proces vorm gegeven. De bedoeling is in 2014 de concept begrenzingen van de kerngebieden voor te leggen aan GS en PS en op te nemen in het Ontwerp Natuurbeheerplan 2016.

2 Doel en vraagstelling

Doel van het project is de provincie Noord-Holland te ondersteunen bij het proces om de kerngebieden te ontwikkelen op basis van de gekozen uitgangspunten door:

- Onderzoek en advies naar de beste ecologische criteria en een goede methode van rangordening van gebieden om weidevogelkerngebieden te selecteren,
- Ondersteunen van het door de provincie ingezette proces met advies en informatie, onder andere in de vorm van kaartmateriaal dat nodig is voor de uitwerking van kerngebieden op lokaal niveau.

De resultaten moeten inzicht geven in:

- Waar de kerngebieden het beste gerealiseerd kunnen worden,
- Hoe de verbeteropgave er uit ziet en
- Hoe de prioritering van (delen) van telgebieden tot stand gekomen is.

Op basis van een inschatting van het beschikbare budget wordt berekend hoe groot het areaal aan kerngebieden kan zijn en hoeveel weidevogels daar naar verwachting zullen voorkomen.

Het project maakt gebruik van de gegevens zoals die al bij Alterra en Sovon aanwezig zijn door de uitvoering van eerder het project 'kerngebieden scenario's'. In dat project zijn ook al de beste ecologische criteria geselecteerd zodat nu vooral de vraag aan de orde is:

Hoe de ecologische criteria toegepast kunnen worden en hoe een rangordening kan worden aangebracht die afgestemd is op het beschikbare budget voor weidevogelbeheer en de te verwachten draagkracht voor weidevogelbeheer.

De opdracht luidt dan:

1. Selecteer de beste deelgebieden en rangschik ze op basis van geschiktheid als kerngebied met heldere criteria.
2. Begrens de kerngebieden in concept zodanig dat de beste gebieden een vaste kern vormen en er ruimte blijft voor een lokale uitwerking.

3 Methode

De gekozen aanpak borduurt voort op de voorgaande scenariostudie en maakt gebruik van de eerder beschreven bestanden die de vogelgegevens en de omgevingsfactoren beschrijven. Voor een uitgebreide uitleg van de totstandkoming van die bestanden wordt verwezen naar Alterra-rapport 2435 (Sierdsema *et al.*, 2013). Het belangrijkste criterium voor de selectie is de dichtheid aan weidevogels. Als de dichtheid hoog is op een klein oppervlak gaat het nog steeds om een relatief klein aantal vogels. Dat is de reden waarom ook gelet wordt op het totale aantal vogels dat in een gebied aanwezig is. De belangrijkste ecologische criteria voor de omgeving zijn de drooglegging, het actuele beheer en de aanwezigheid van verstorende landschapselementen zoals gebouwen, bomen, wegen en riet (figuren 1, 2 en 3). Een uiterst belangrijke factor is de mate van openheid van het landschap. Deze hangt sterk samen met de aanwezigheid van verstorende landschapselementen. De optimale situatie voor kerngebieden kan met deze criteria en de daarvoor beschikbare kaarten beschreven worden. Deze bestanden kunnen ook worden gebruikt om de kosten van inrichting en beheer te schatten. De grenswaarden voor de klassen voor drooglegging (Tabel 1) zijn ontleend aan het landelijke onderzoek naar de randvoorwaarden voor een positieve trend (Teunissen *et al.*, 2012). De grenzenwaarden voor verstoord door bomen of bos, gebouwen en riet zijn respectievelijk 150-250 m, 200-300 m en 200 m (Schotman *et al.*, 2007; Bruinzeel en Schotman, 2011).

In hoofdlijnen zijn er vijf onderdelen te onderscheiden:
1. Het onderscheiden van deelgebieden met de hoogste aantallen en dichtheden aan weidevogels.
2. Rangordening van de deelgebieden en indeling in een A-, B- en C-categorie.
3. Kwantificering beheer- en inrichtingsopgave in de onderscheiden deelgebieden.
4. Begrenzing toekomstige kerngebieden in concept.
5. Presentatie resultaten in kaartvorm voor een heldere communicatie op gebiedsniveau.

Tabel 1
Grenswaarden klassen-indeling drooglegging.

Bodem	Te droog	Sub-optimaal	Optimaal
Veen	< -35 cm	-35 - -20 cm	>-20 cm
Klei op veen	< -50 cm	-50 - -30 cm	>-30 cm
Klei	< -70 cm	-70 - -45 cm	>-45 cm
Zand	< -50 cm	-50 - -30 cm	>-30 cm

Geschatte drooglegging
Uit eerder onderzoek in Noord-Holland (Van 't Veer *et al.*, 2008b) is gebleken dat de drooglegging in de winter een belangrijke relatie heeft met de trend van grondwatergebonden weidevogels. Om de drooglegging te kunnen bepalen is het nodig om de digitale peilbesluiten van de waterschappen te kunnen gebruiken. Een probleem bij de bewerking van de peilbesluitbestanden is dat het in deze bestanden niet altijd duidelijk is of er géén peilbesluit is óf dat het peilbesluit 0 cm NAP is. De controle daarop moest handmatig gebeuren door te kijken of er binnen een gebied met peilbesluiten polders waren die hoogstwaarschijnlijk een peilbesluit van 0 cm hadden. In de analyse zijn peilbesluiten van 0 cm NAP deels buiten beschouwing gelaten waardoor lokaal dus omissies in de kaarten kunnen voorkomen. Het bestand met peilbesluiten is omgezet naar een 100m-grid bestand door per gridcel minimum, gemiddelde en maximum peil te berekenen.

De drooglegginsgskaart is vervolgens gemaakt door de peilbesluiten te combineren met het AHN (Actuele Hoogtekaart Nederland)-bestand versie één. Hiervoor zijn eerst alle afzonderlijke 25m-gridbestanden samengevoegd tot één groot bestand.

Op basis van de peilbesluiten en de hoogtekaart is een schatting gemaakt van de grondwaterstand in de winter. Deze waterstand is feitelijk de berekende drooglegging van een gebied ten opzichte van het maaiveld. Om de maaiveldhoogte te kunnen bepalen zijn uit de hoogtekaart alleen gemeten oppervlakte-eenheden ('cellen') geselecteerd die volgens de top10-vector van 2006 grasland (tdn-code 5213) of bouwland (tdn-code 5203) zijn. Verder werden de elektronische bestanden met peilbesluiten en het maaiveldhoogtebestand omgewerkt naar een gridbestand dat uit cellen van 25 meter bestond. Hierna is de maaiveldhoogte afgetrokken van het peilbesluit in cm ten opzichte van NAP. Dit levert de geschatte grondwaterstand (drooglegging in cm beneden maaiveld) in de winter op met gridcellen van 25 meter. De zomerstanden zijn niet berekend omdat deze gewoonlijk na de broedperiode van de weidevogels vallen. Bovendien is uit verschillende onderzoeken gebleken dat het winterpeil vooral belangrijk is voor de geschiktheid van een gebied (Kleijn *et al.*, 2009a; Kleijn *et al.*, 2009b; Kleijn *et al.*, 2010; Kleijn *et al.*, 2011; Van 't Veer *et al.*, 2008b).

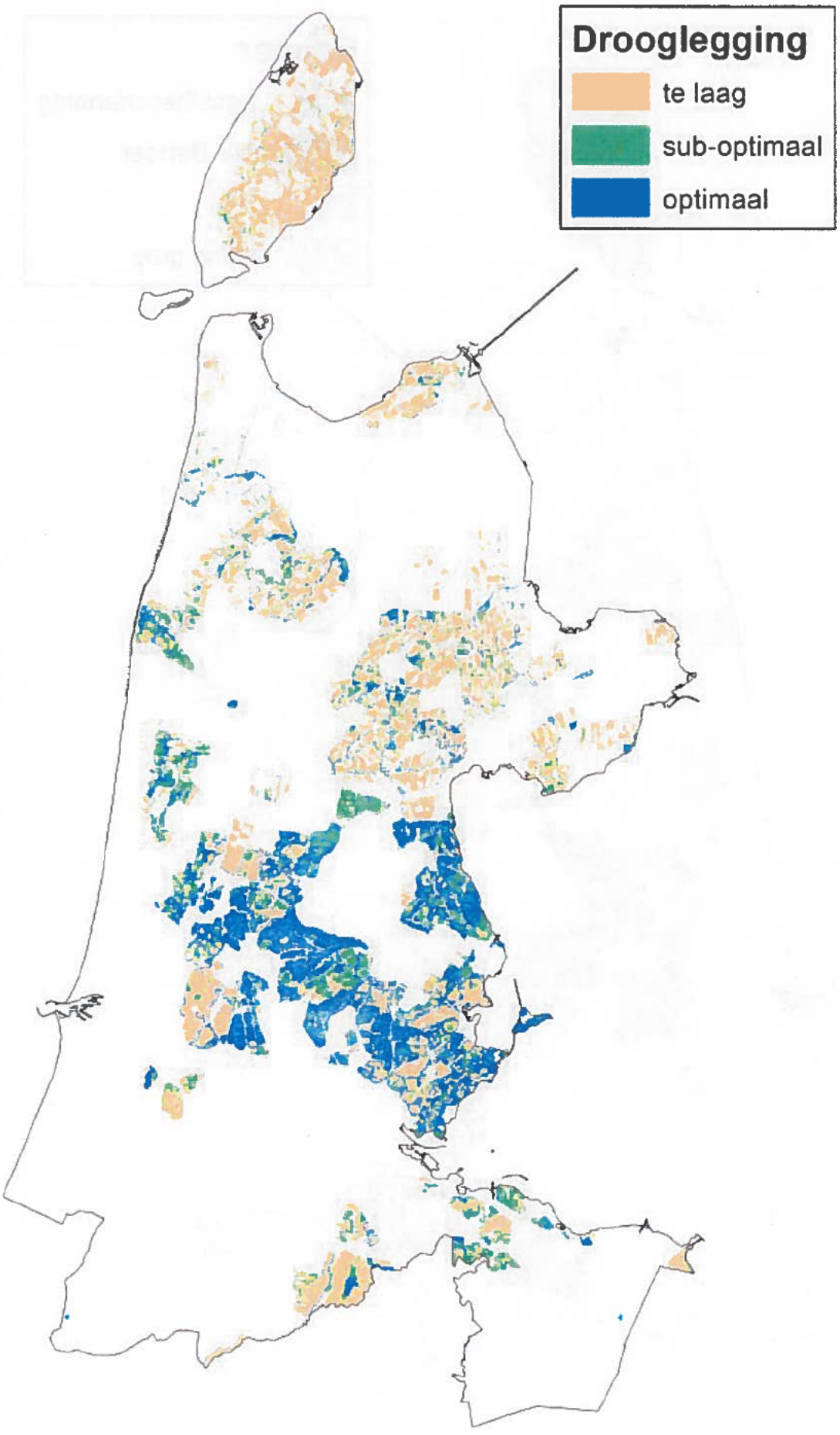

Figuur 1 *Drooglegging van het Noord-Hollandse zoekgebied voor weidevogelkerngebieden beschreven met drie categorieën (Tabel 1).*

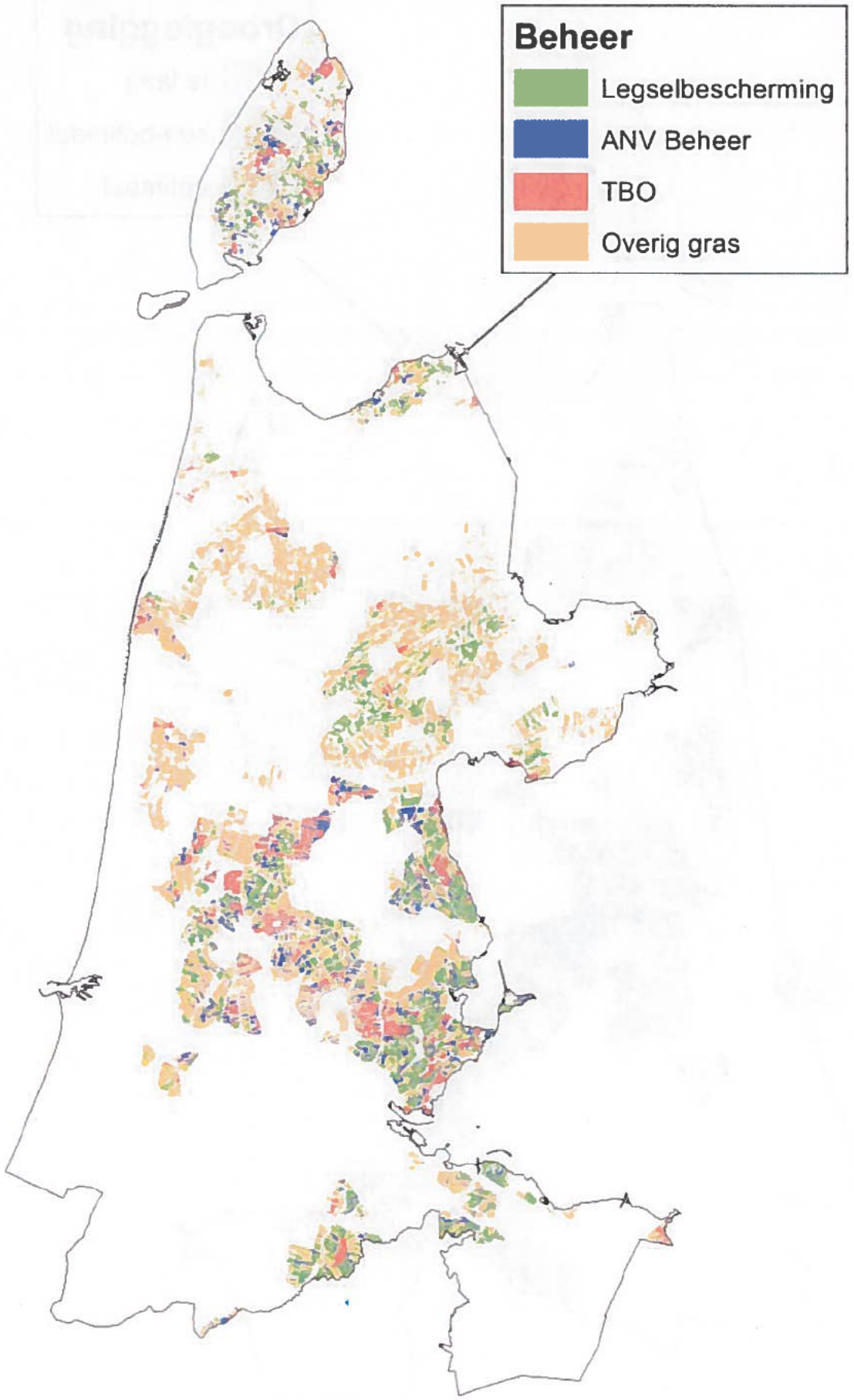

Figuur 2 *Weidevogelbeheer van het Noord-Hollandse zoekgebied voor weidevogelkerngebieden beschreven met vier categorieën.*

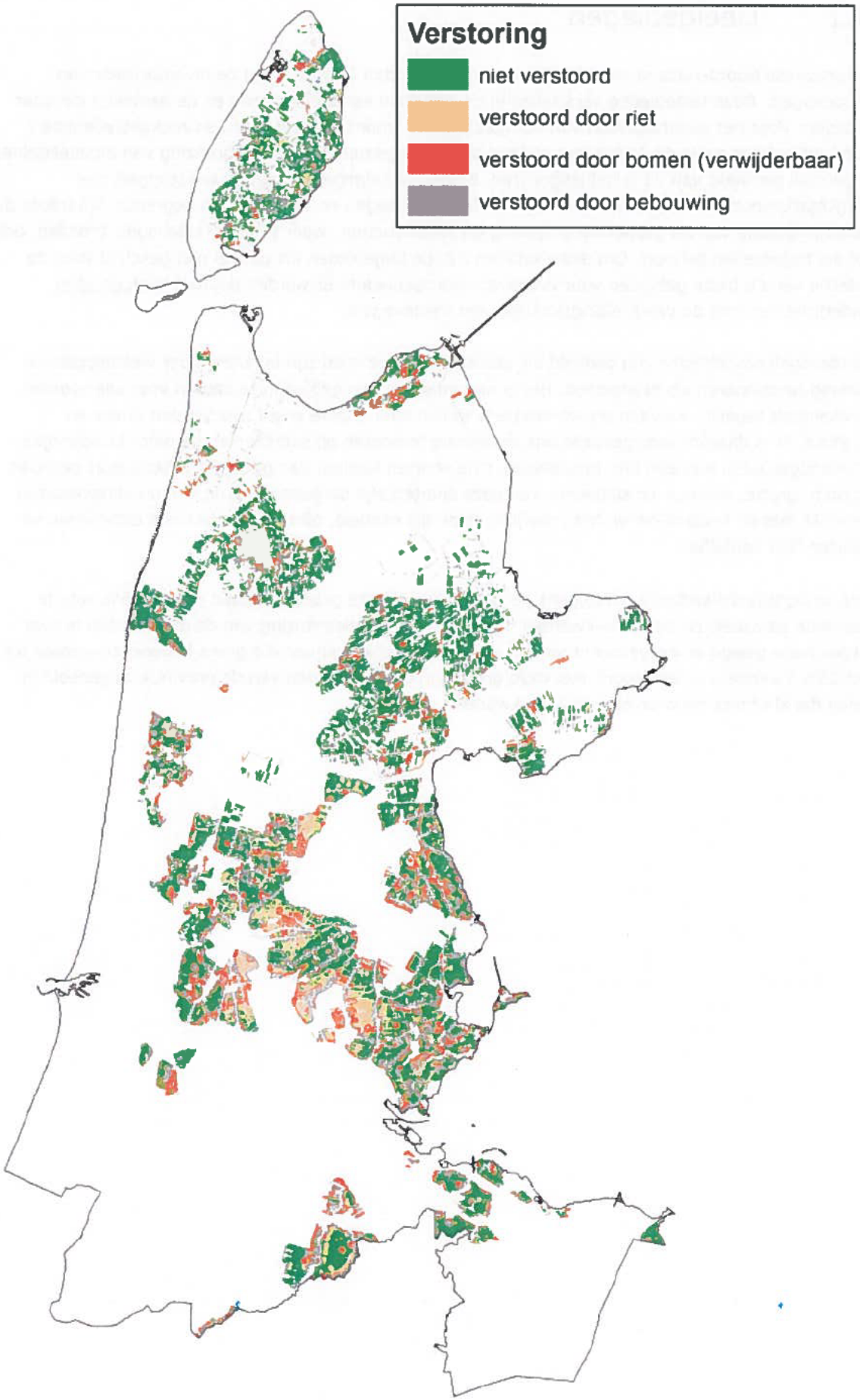

Figuur 3 *Verstoring van het Noord-Hollandse zoekgebied voor weidevogelkerngebieden niet verwijderbare verstoringen, bomen en riet.*

3.1 Deelgebieden

De provincie Noord-Holland maakt gebruik van telgebieden (Figuur 4) bij de inventarisatie van weidevogels. Deze telgebieden verschillen in de dichtheid aan weidevogels en de aantallen die daar broeden. Voor het onderscheiden van kerngebieden in Noord-Holland is er een zoekgebiedenkaart voor vijf soorten zoals die in het voorgaande project is gemaakt. Bij de begrenzing van dit zoekgebied is gebruik gemaakt van de telgebiedgrenzen. Binnen de telgebieden zijn de weidevogels niet gelijkmatig verspreid. De telgebieden zijn veelal langs wegen en watergangen begrensd, waardoor de verstoringszone van de gebouwde omgeving en infrastructuur, waar weinig weidevogels broeden, ook tot die telgebieden behoort. Om deze redenen zijn de telgebieden als geheel niet geschikt voor de selectie van de beste gebieden voor weidevogelkerngebieden. Er worden daarom deelgebieden onderscheiden met de verspreidingskaarten van weidevogels.

Weidevogelkerngebieden zijn bedoeld als gebieden die optimaal zijn ingericht voor weidevogels en kunnen functioneren als brongebied. Het is niet mogelijk een gebied in te richten voor alle soorten weidevogels tegelijk. Kieviten en scholeksters stellen heel andere eisen soorten dan grutto en tureluur. Er is daarom voor gekozen om de selectie te richten op soorten van de natte kruidenrijke graslandgebieden met een late maaidatum. Drie soorten kunnen dan goed als selectiesoort gebruikt worden: grutto, tureluur en slobeend. Van deze soorten zijn de geïmputeerde verspreidingskaarten gebruikt met de hectare-cel en het (deel)telgebied als eenheid, oftewel kaarten met dichtheden en kaarten met aantallen.

Met de dichtheidskaarten is vervolgens per soort het kleinste gebied bepaald waarin 25% van de populatie aanwezig is: het 25%-kwantiel. De 25%-kwantiel begrenzing van de drie soorten is over elkaar heen gelegd en omgevormd tot één grens. Het gebied binnen die grens behoort tenminste tot het 25% kwantiel van één soort. Met deze grens zijn de telgebieden van de provincie opgedeeld in delen die al of niet behoren tot het 25%-kwantiel.

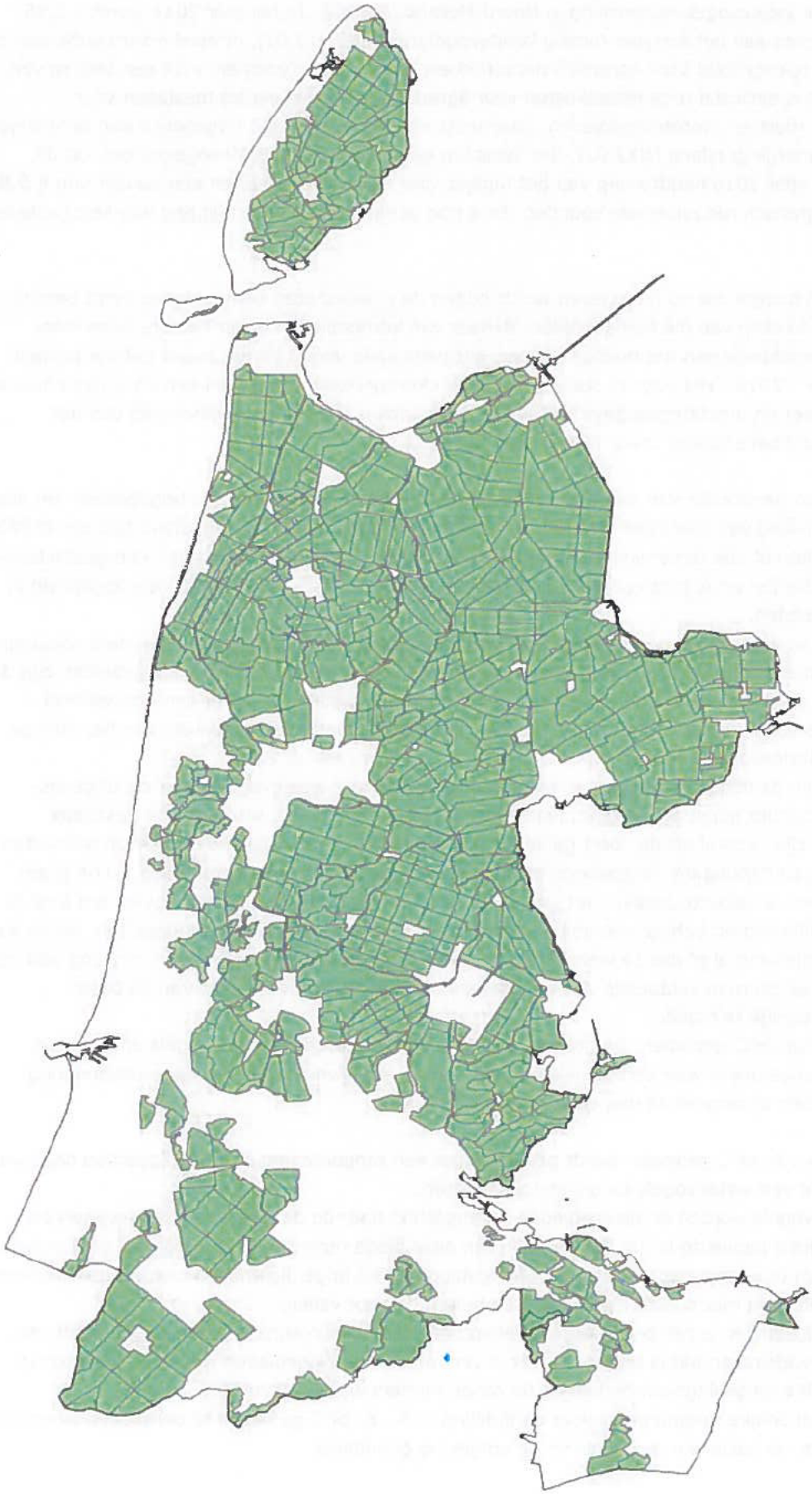

Figuur 4 *Telgebieden in de provincie Noord-Holland.*

3.2 A-, B- en C-categorie deelgebieden

Het budget voor weidevogelbescherming in Noord-Holland is eindig. In het jaar 2014 wordt € 2,55 miljoen uitgegeven aan beheertype Vochtig Weidevogelgrasland (N13.01), oftewel reservaatbeheer en € 4,54 miljoen opengesteld voor agrarisch natuurbeheer (type A01). Tezamen is dit een bedrag van € 7 miljoen. Dit is exclusief organisatiekosten voor agrarisch natuurbeheer en toeslagen voor vaarland, ruige mest en probleemgebieden. Daarnaast wordt er € 921.000 uitgegeven aan beheertype kruiden- en faunarijk grasland (N12.02), dat deels ten goede komt aan weidevogelbeheer. Op dit moment wordt voor 2016 handhaving van het budget voor reservaatbeheer en een budget van € 5,8 miljoen voor agrarisch natuurbeheer voorzien. Er is nog geen budget voor inrichting van kerngebieden gereserveerd.

Lang niet al het budget dat nu uitgegeven wordt buiten de te selecteren kerngebieden komt beschikbaar voor ontwikkeling van die kerngebieden. Beheer van kerngebieden is per hectare twee maal duurder dan gemiddelde van het huidige beheer, dat gemiddeld voor 13% uit zwaar beheer bestaat (Teunissen *et al.*, 2012). Het voor te stellen areaal aan kerngebieden moet van een zodanige omvang zijn dat de beheer en inrichtingsopgave budgettair realistisch is. De beheeropgave mag dus het verwachte beschikbare budget zeker niet overschrijden.

De eerste stap in de selectie van de beste deelgebieden is het verwijderen uit de telgebieden van alle gebied onder invloed van niet verwijderbare verstoringen (Figuur 5). Meestal grasland gelegen dichtbij bebouwing, wegen of niet te verwijderen opgaande begroeiing. Om zeker te zijn van een goede basis voor de kerngebieden en ruimte voor lokale uitwerking wordt de lijst van deelgebieden opgedeeld in A-, B- en C-gebieden.

- A-gebieden zijn deelgebieden die op basis van de aanwezige weidevogelpopulatie en de omgevingsfactoren het meest geschikt zijn om te ontwikkelen tot kerngebied. Dit moeten deelgebieden zijn die vrijwel zeker deel gaan uitmaken van de toekomstige kerngebieden. Er wordt een hoeveelheid gebied geselecteerd waarin de geschatte opgave in de orde grootte van driekwart van het huidige budget voor weidevogelbeheer is.
- B-gebieden zijn gebieden met potentie, maar herbergen minder weidevogels en/of de uitgangssituatie is er minder gunstig voor de ontwikkeling van een kerngebied, waardoor de geschatte kosten hoger zijn. Vooral als dit soort gebieden zijn ingesloten door A-gebied of daar op aansluiten komen ze in aanmerking om toegevoegd te worden aan het uiteindelijke kerngebied. In de B-gebieden hebben we vaker te maken met intensieve landbouwbedrijven en het draagvlak om mee te doen in ontwikkeling en beheer van een kerngebied voor weidevogels zal er geringer zijn. Het is aan de lokale partijen om al of niet te kiezen voor realisatie van de verbeteropgave. De omvang van het areaal B-gebied zal ruim voldoende zijn om lokale initiatieven voor uitbreiding van de basis (A-gebied) mogelijk te maken.
- Tenslotte zijn er de C-gebieden. De gebieden met de laagste aantallen weidevogels en de minst gunstige uitgangsituatie voor de ontwikkeling van een kerngebied. Slechts bij hoge uitzondering gaan C-gebieden onderdeel uit maken van de kerngebieden.

De indeling in A-, B- of C-gebieden wordt gemaakt met een rangordening in drie stappen op basis van de aanwezigheid van weidevogels en omgevingsfactoren.

1. Voor weidevogels worden de deelgebieden gerangschikt naar de dichtheid aan weidevogels en naar het aantal aanwezig in dat deelgebied. Van deze beide rangnummers wordt het gemiddelde genomen om te voorkomen dat alleen kleine gebiedjes met hoge dichtheden worden geselecteerd en grote gebieden met substantiële aantallen buiten de boot vallen.
2. Van de deelgebieden is het percentage berekend dat nu al een optimale drooglegging heeft, dat nu al weidevogelreservaat is en dat nu niet is verstoord. De deelgebieden worden gerangschikt naar deze drie omgevingskenmerken en de rangnummers worden gemiddeld.
3. Om het uiteindelijke rangnummer voor de indeling in A-, B- of C-gebieden te berekenen wordt het rangnummer op basis van de vogels en de omgeving gemiddeld.

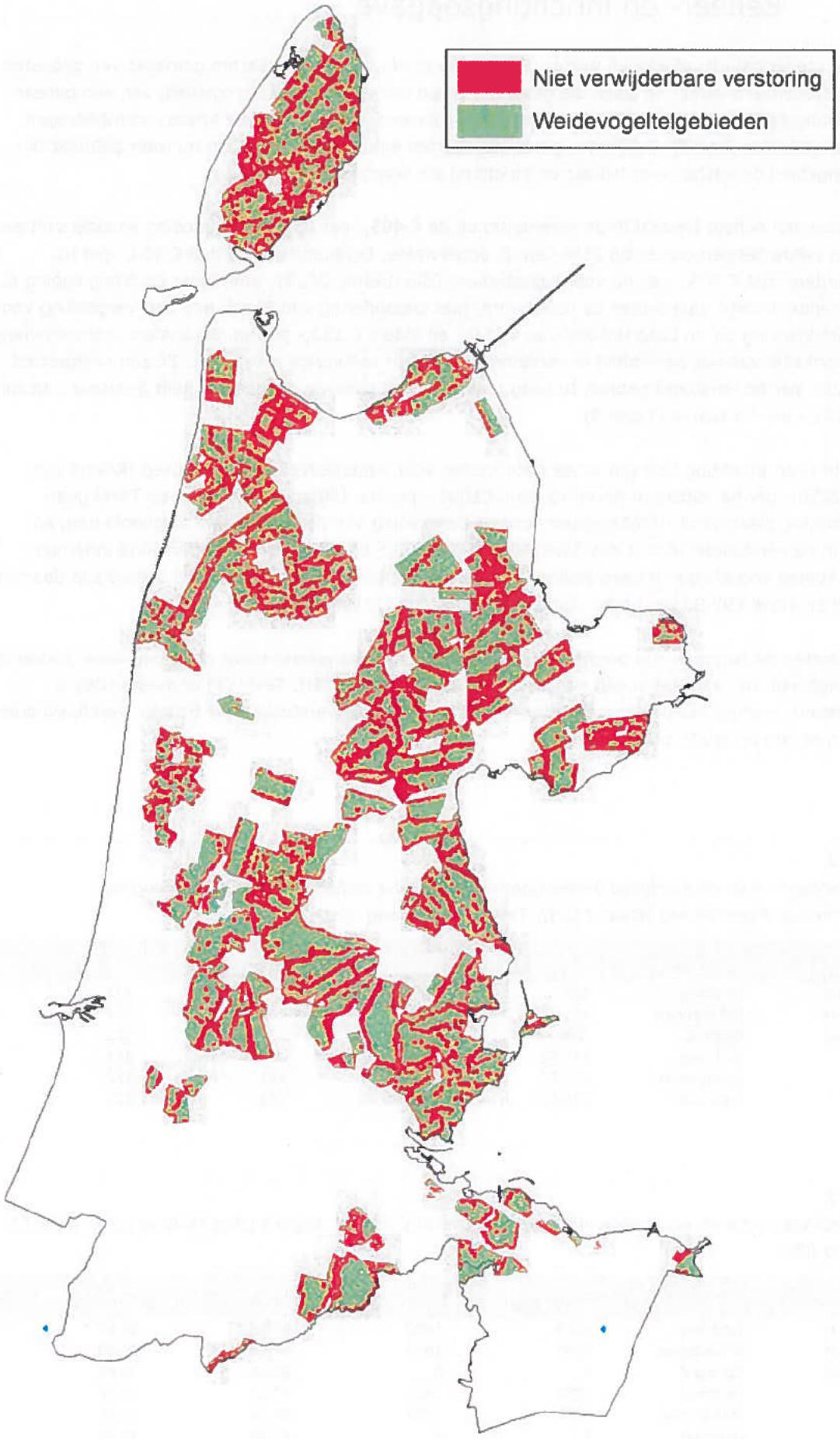

Figuur 5 Telgebieden binnen de weidevogelvogelzoekgebieden in de provincie Noord-Holland met het deel dat afvalt als kern voor kerngebieden door de aanwezigheid van niet verwijderbare verstoringen.

3.3 Beheer- en inrichtingsopgave

Voor de scenariostudie afgelopen winter (Sierdsema *et al.*, 2013) zijn kaarten gemaakt van gebieden waar, geredeneerd vanuit de eisen die gesteld moeten worden aan een kerngebied, van een beheer- of inrichtingsopgave sprake is. Bij die opgave zijn voor een schatting van de kosten normbedragen gegeven (tabellen 2 en 3). De eerder gebruikte kaarten en normbedragen zijn nu weer gebruikt om per deelgebied de kosten voor beheer en inrichting als kerngebied te schatten.

De kosten van beheer bestaat in de reservaten uit de € 405,- per ha SNL-vergoeding en elders uit een mix van zware beheervormen op 25% van de oppervlakte, berekend op 100% à € 454,- per ha, vermeerderd met € 108,- per ha voor legselbeheer (Sierdsema, 2013). Daar waar de drooglegging nu onvoldoende is komt daar buiten de reservaten, met uitzondering van Texel, nog een vergoeding voor inkomstenderving bij: in Laag Holland van € 250,- en elders € 150,- per ha. De kosten voor rietbeheer zijn afhankelijk van het gemiddeld in verstoorde gebieden aanwezige areaal riet. Ze zijn vastgesteld op € 322,- per ha verstoord gebied. In Laag Holland wordt daarvan per jaar de helft gemaaid , dit zal dus € 161,- per ha kosten (Tabel 2).

De kosten van inrichting bestaan uit de normkosten voor waterpeilverhoging. In Laag Holland zijn deze €2250,- per ha, elders in Noord-Holland €1000,- per ha. Uitgangspunt is dat op Texel geen peilverhoging plaatsvindt. Uitgangspunt voor de berekening van de oppervlakte wegbeplanting en bosjes in de verstoorde zone is dat deze respectievelijk 0,5 en 1,5% van de oppervlakte innemen. Bosjes komen vooral voor in Laag-Holland. De berekende kosten per ha verstoord gebied zijn daarom voor LH en Texel €97,88 per ha en verder €30,60 per ha (Tabel 3).

De producten en sommen zijn berekend in een excel-document waarin naast de oppervlakte grasland per deelgebied, het aandeel in één van de regio's Laag Holland (LH), Texel (T) of overig (OV) is aangegeven, evenals het percentage reservaat, niet verstoord, verstoord door bomen, verstoord door riet en met een optimale drooglegging.

Tabel 2

Normbedragen voor de jaarlijkse beheeropgave in € per ha inclusief opbrengst derving bij peilverhoging. Regio's Laag Holland (LH), Texel (T) of overig (OV).

Beheer		Drooglegging		Verstoord door riet	
		LH	OV	LH	OV
Reservaat	Te droog	405	405	161	322
Reservaat	Suboptimaal	405	405	161	322
Reservaat	Optimaal	405	405	161	322
Overig	Te droog	471,52	371,52	161	322
Overig	Suboptimaal	471,52	371,52	161	322
Overig	Optimaal	221,52	221,52	161	322

Tabel 3

Normbedragen voor de eenmalige inrichtingsopgave in € per ha. Regio's Laag Holland (LH), Texel (T) of overig (OV).

Beheer		Drooglegging		Verstoord door bomen	
		LH	OV	LH	OV
Reservaat	Te droog	2250	1000	97,88	30,60
Reservaat	Suboptimaal	2250	1000	97,88	30,60
Reservaat	Optimaal	0	0	97,88	30,60
Overig	Te droog	2250	1000	97,88	30,60
Overig	Suboptimaal	2250	1000	97,88	30,60
Overig	Optimaal	0	0	97,88	30,60

3.4 Begrenzing kerngebieden in concept

Tot de toekomstige kerngebieden behoort vrijwel zeker het areaal van A-kwaliteit. Het totale B-areaal is te groot om aan te nemen dat het helemaal deel gaat uitmaken van de kerngebieden. Daarom zijn de goede B-gebieden geselecteerd. Dit zijn de delen waar de drooglegging nu al voldoende is en die nu al weidevogelreservaat zijn.

Het selecteren van de meest belovende gebiedsdelen kan leiden tot versnippering. Kleine eenheden geschikt gebied kunnen geïsoleerd liggen van andere stukken en zelfstandig te klein zijn om als kerngebied ingericht en beheerd te worden. De deelgebieden worden daarom gegroepeerd door stukken die binnen 200 m van elkaar liggen binnen dezelfde begrenzing te laten vallen. Gaten en oneffenheden in de begrenzing worden opgeheven door te bufferen en terug te bufferen met een afstand van 100 m.

De overgebleven clusters zijn onderworpen aan een criterium voor de minimum omvang. Om een rol te kunnen spelen als toekomstig kerngebied moet er tenminste 50 hectare van A-kwaliteit aanwezig zijn. Een ander criterium is dat bij gebrek aan voldoende oppervlakte van A-kwaliteit de omvang tenminste 250 ha moet zijn.

Door bufferen en terug bufferen komen oppervlakten binnen de concept begrenzing van kerngebieden te liggen die binnen de invloedsfeer liggen van niet-verwijderbare verstoring of geen optimale drooglegging hebben. Bij de nadere begrenzing van het kerngebied op lokaal niveau zal men hier flexibel mee om moeten gaan. Het best kan dit gebied toegedeeld worden aan de bufferzone, waarin vooral de openheid van het landschap bewaakt moet worden.

3.5 Presentatie resultaten

De provincie wil de resultaten gepresenteerd hebben in de vorm van een serie kaarten waarin het selectieproces goed te volgen is. Deze kaarten komen voor een breed pu bliek beschikbaar op internet in een *viewer.* Deze rapportage dient als uitleg en achtergrond document. Bij de presentatie van de resultaten wordt daarom de volgorde van het selectieproces aangehouden.

Het adres van de viewer is:
http://geoacc.noord-holland.nl/extern/gisviewers/weidevogelkerngebieden/desk.htm

4 Resultaten

4.1 25% kwantiel en deeltelgebieden

De dichtheidskaarten zijn gebaseerd op geïmputeerde dichtheidskaarten. Dit zijn kaarten gebaseerd op werkelijke vogeltellingen als die er zijn, aangevuld met op grond van de omstandigheden en de ligging geschatte dichtheiden. De telgegevens zijn vooral afkomstig van de provincie zelf. Sinds 1988 is een groot deel van Noord-Holland integraal onderzocht op het voorkomen van weidevogels. Een groot aantal belangrijke weidevogelgebieden zijn in de periode 1988-2010 vier maal onderzocht, maar de minder belangrijke gebieden zijn slechts één tot twee maal onderzocht. Grootschalige akkerbouw-gebieden en een deel van de graslandgebieden zijn echter helemaal niet geïnventariseerd. Alle middelpunten van de gevonden territoria ('broedparen'), zijn ingevoerd in een Geografisch Informatie Systeem (GIS), waardoor gedetailleerde geografische analyses van de gegevens mogelijk zijn. De belangrijkste kartering voor de begrenzing van de zoekgebieden is de kartering in de periode 2007-2010. De andere karteringen zijn gebruikt om lokale trends en relaties met omgevingskenmerken en beheer in beeld te brengen.

Voor het onderscheiden van het gebied dat tot het 25%-kwantiel van grutto, tureluur of slobeend behoort zijn de geïmputeerde dichtheidskaarten gebruikt die de dichtheid omstreeks 2010 beschrijven (figuren 6,7 en 8).

De 25%-kwantielbegrenzing van drie soorten is gecombineerd tot één ruimtelijke grens voor de drie soorten samen door het gebied te nemen dat tot het 25%-kwantiel van tenminste één soort behoort.

Deze gezamenlijke grens is gelegd over de ondergrond van telgebieden om deeltelgebieden te onderscheiden (Figuur 9).

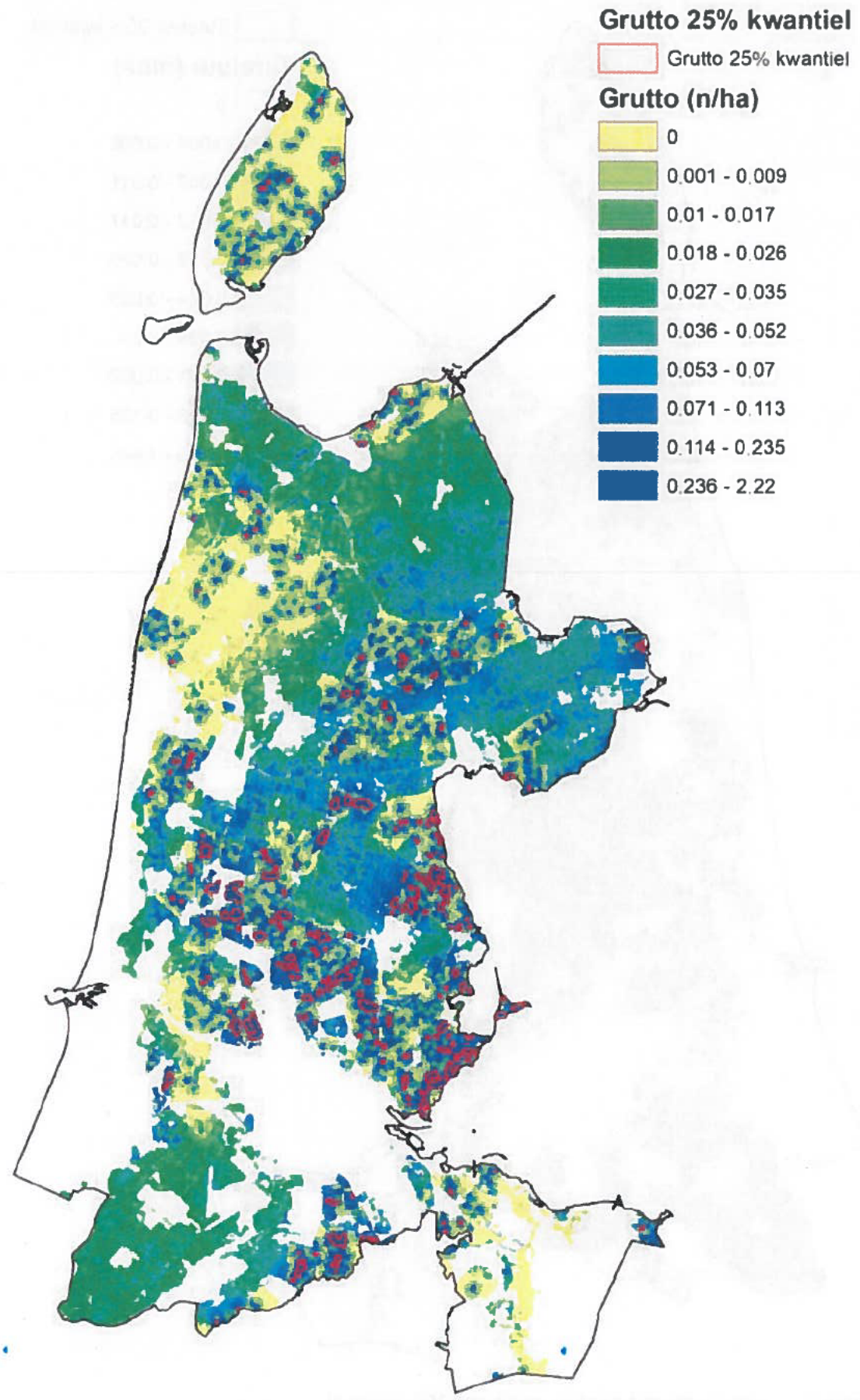

Figuur 6 *Dichtheidskaart grutto met grens 25% kwantiel.*

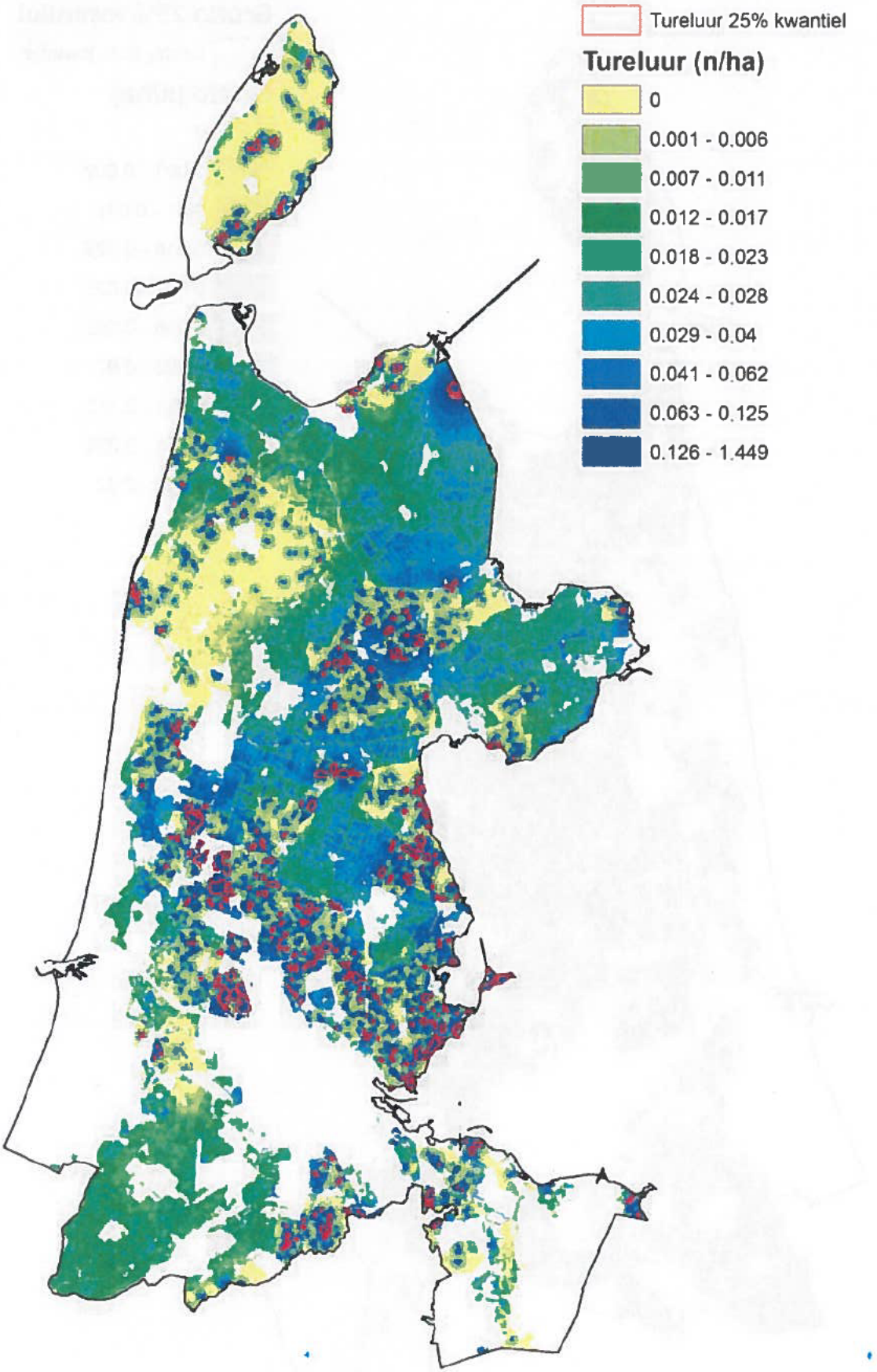

Figuur 7 *Dichtheidskaart tureluur met grens 25% kwantiel.*

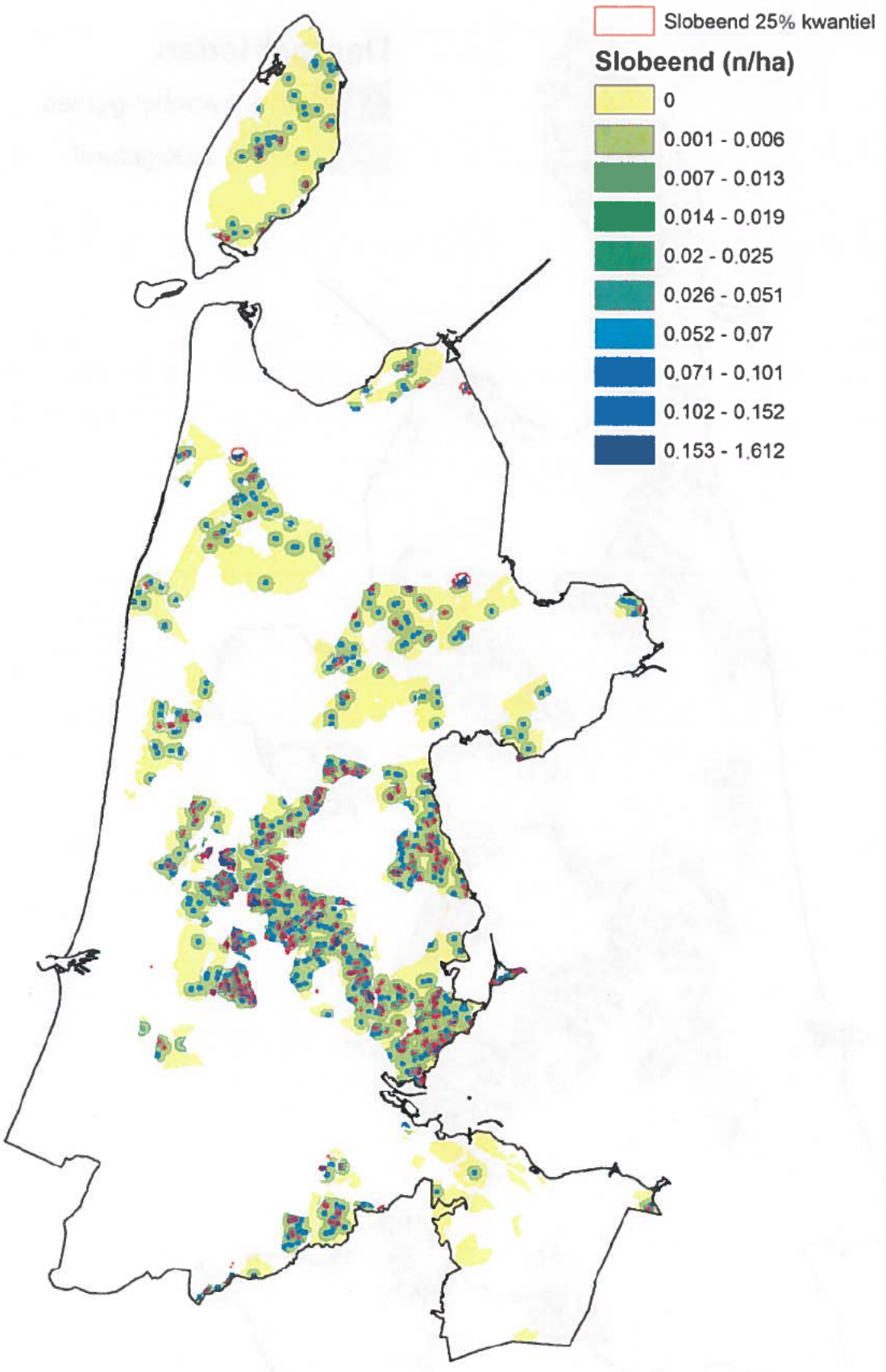

Figuur 8 *Dichtheidskaart slobeend met grens 25% kwantiel.*

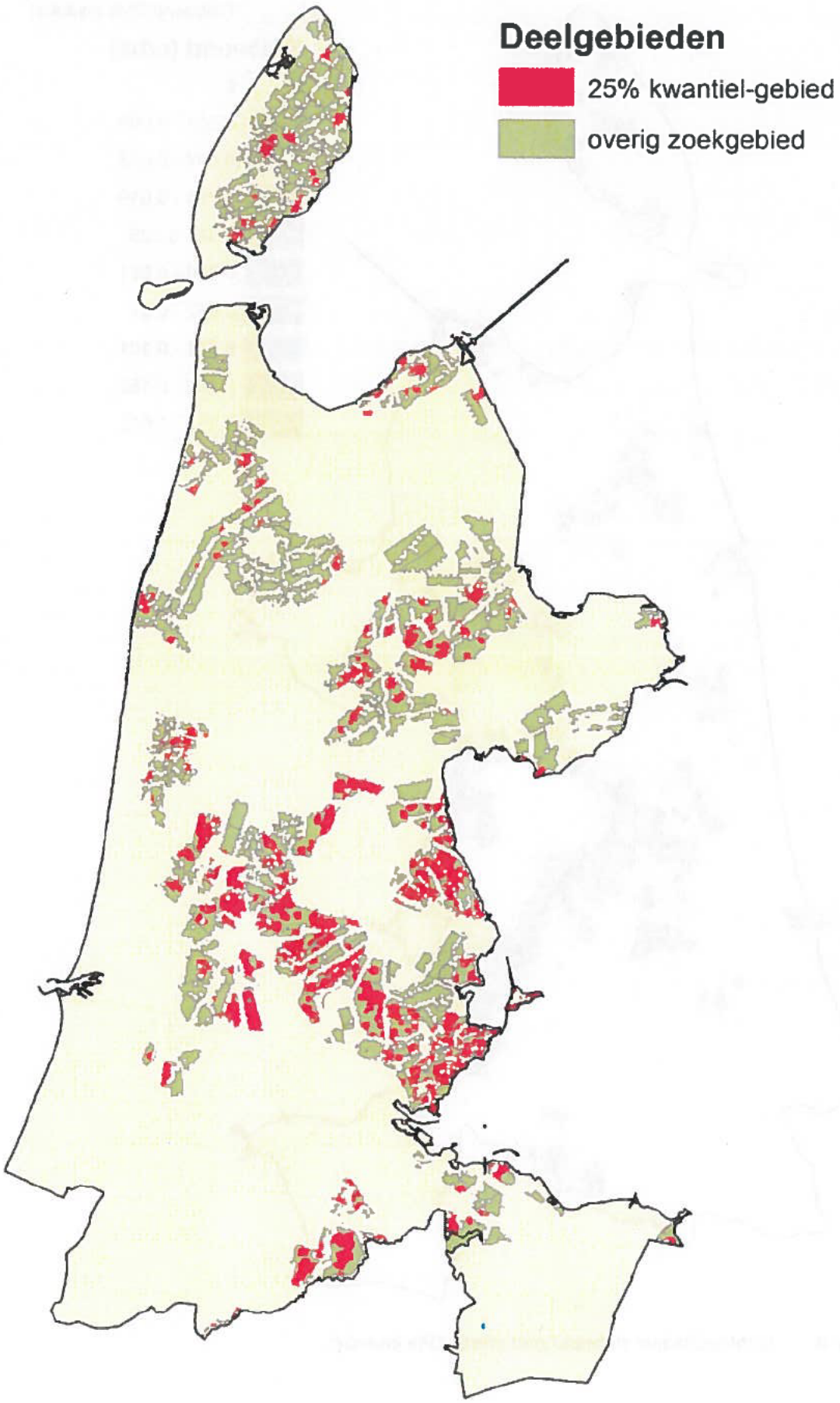

Figuur 9 *Telgebieden opgedeeld in deelgebieden met behulp van de grens van het 25%-kwantiel voor grutto, tureluur en slobeend in de provincie Noord Holland.*

4.2 Rangorde en indeling in A-, B- en C-gebied

In de figuren 10 en 11 is de informatie over de dichtheid en populatieomvang van slobeend, grutto en tureluur gecombineerd. Hiervoor zijn de dichtheden en aantallen per deelgebied geïndexeerd (maximum = 100) en vervolgens bij elkaar opgeteld. Het beeld gebaseerd op aantallen levert veel duidelijkere topregio's (laag-Holland, Ronde Hoep en dergelijke) op dan die gebaseerd op dichtheden.

Van de kaarten van aantallen en dichtheden is één combikaart te maken (Figuur 12).

Op dezelfde manier zijn rangordekaartjes gemaakt voor de afzonderlijke omgevingsvariabelen aandeel weidevogelreservaat, aandeel niet verstoord en aandeel met een optimale drooglegging (Figuren 13, 14 en 15) en voor de combinatie daarvan (Figuur 16).

Ook voor de omgeving is een combikaart gemaakt (Figuur 16).

Tenslotte is een combinatie gemaakt van de gecombineerde kaarten voor vogels en omgeving: de rangorde totaal (Figuur 17). Hoe lager het cijfer, hoe beter. De aandelen optimale drooglegging etc. zijn bepaald na het verwijderen van het areaal verstoord door niet verwi jderbare verstoringen.

Gebieden met een rangnummer van 207 of lager zijn in de A-lijst gezet. Gebieden met een rangnummer van 209 tot en met 353 in de B-lijst en de rest in de C-lijst. Figuur 18 geeft de verdeling A-, B-, en C-gebieden over Noord-Holland.

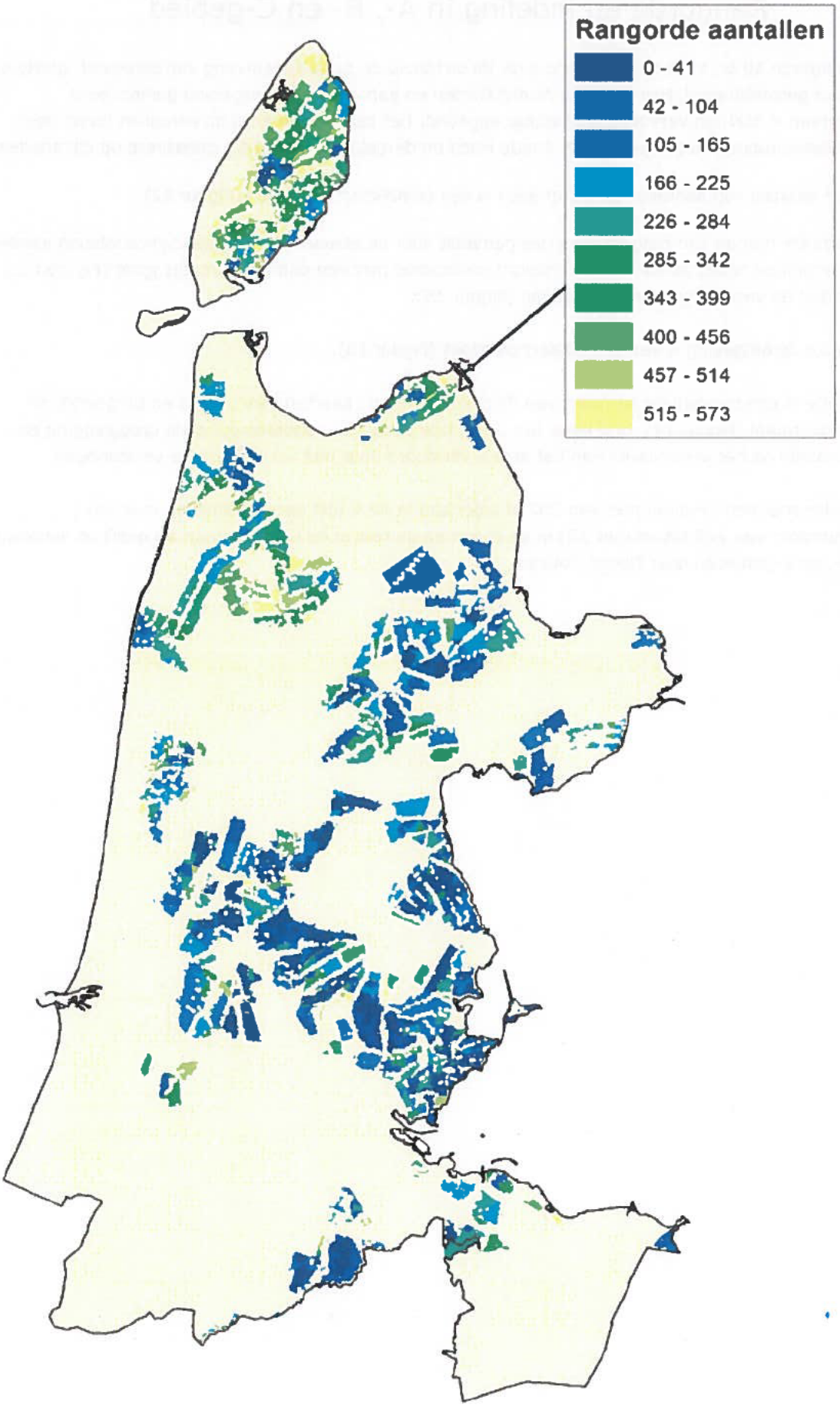

Figuur 10 *Rangorde aantallen.*

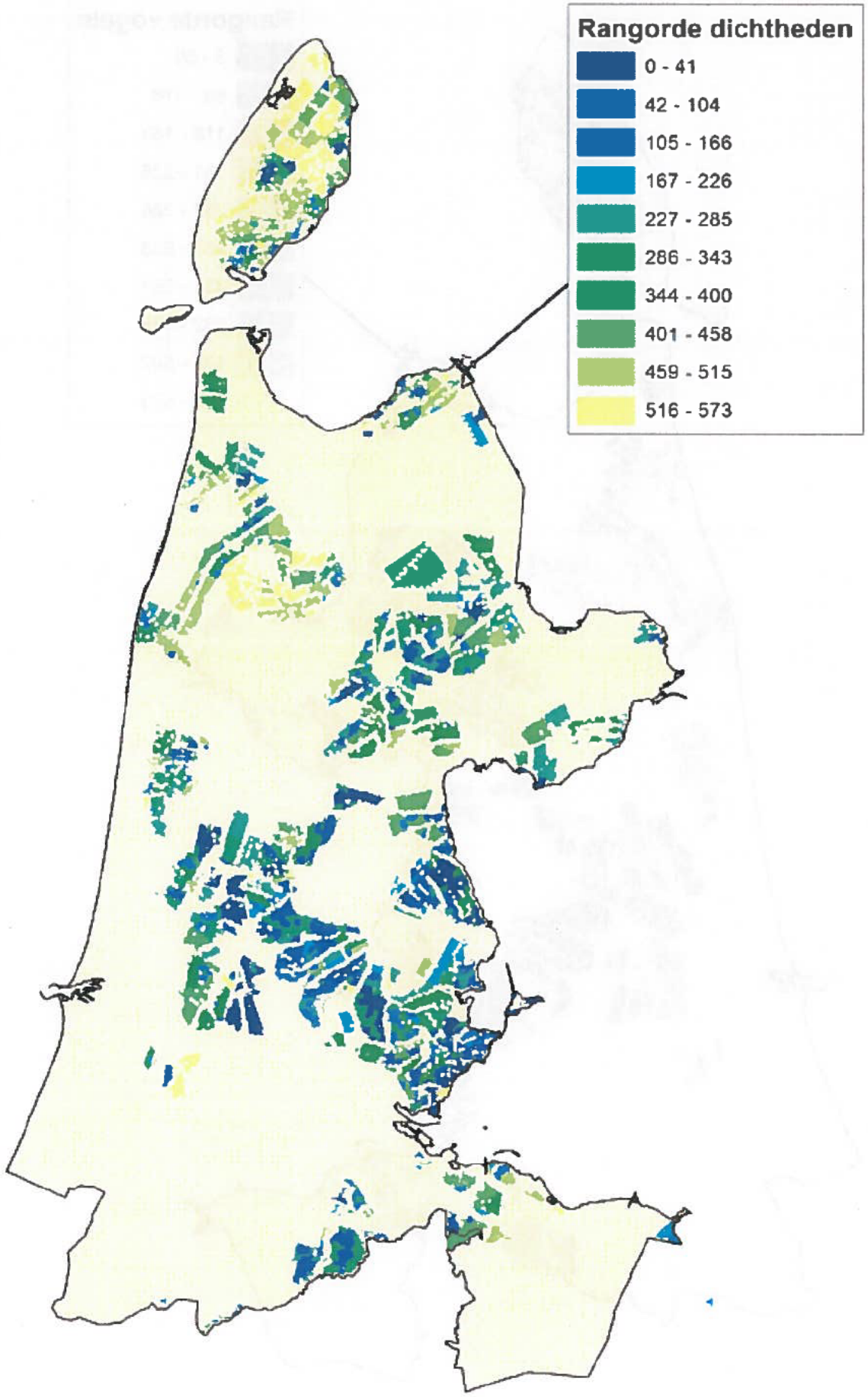

Figuur 11 *Rangorde dichtheden.*

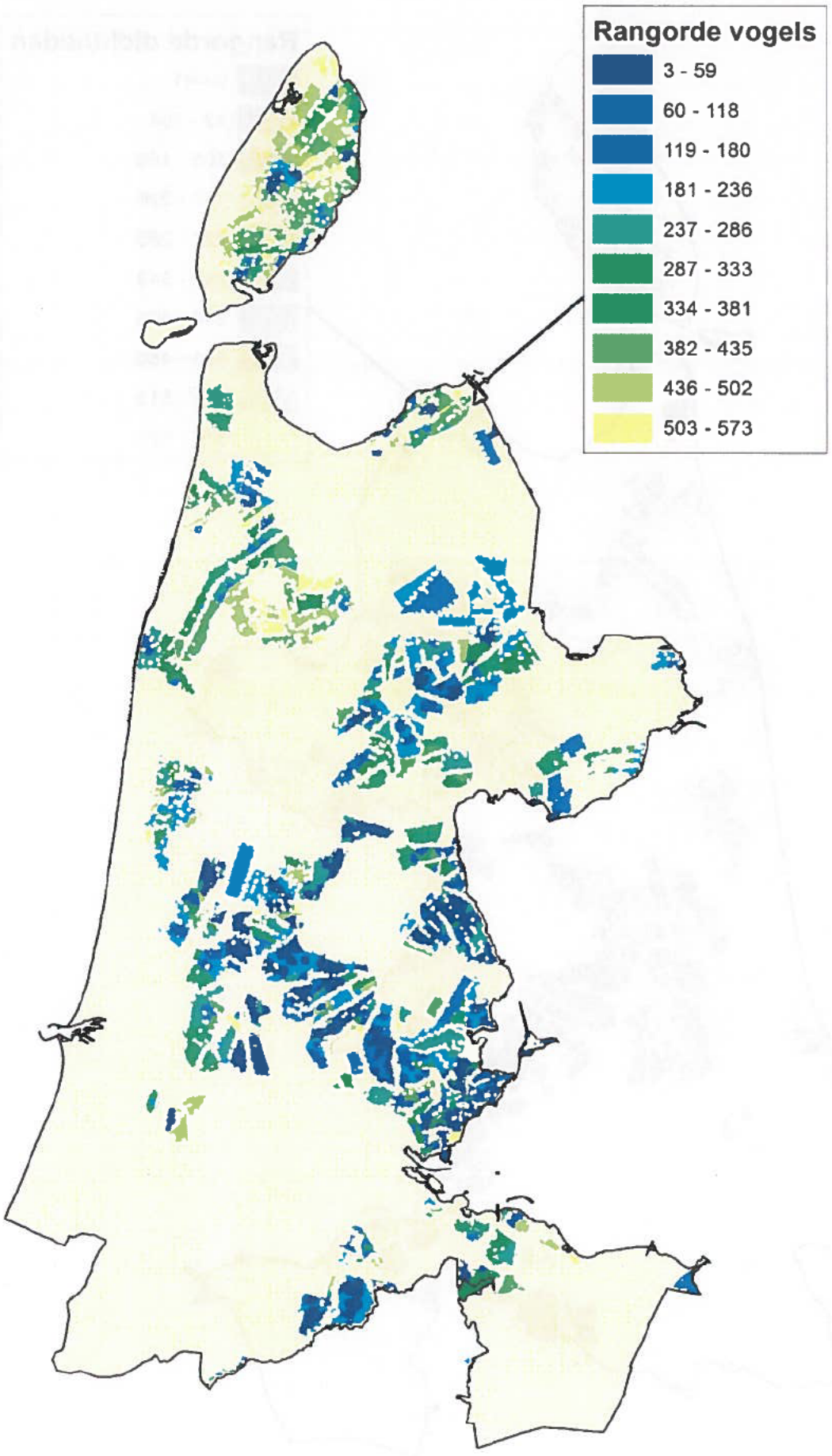

Figuur 12 *Rangorde combi vogels.*

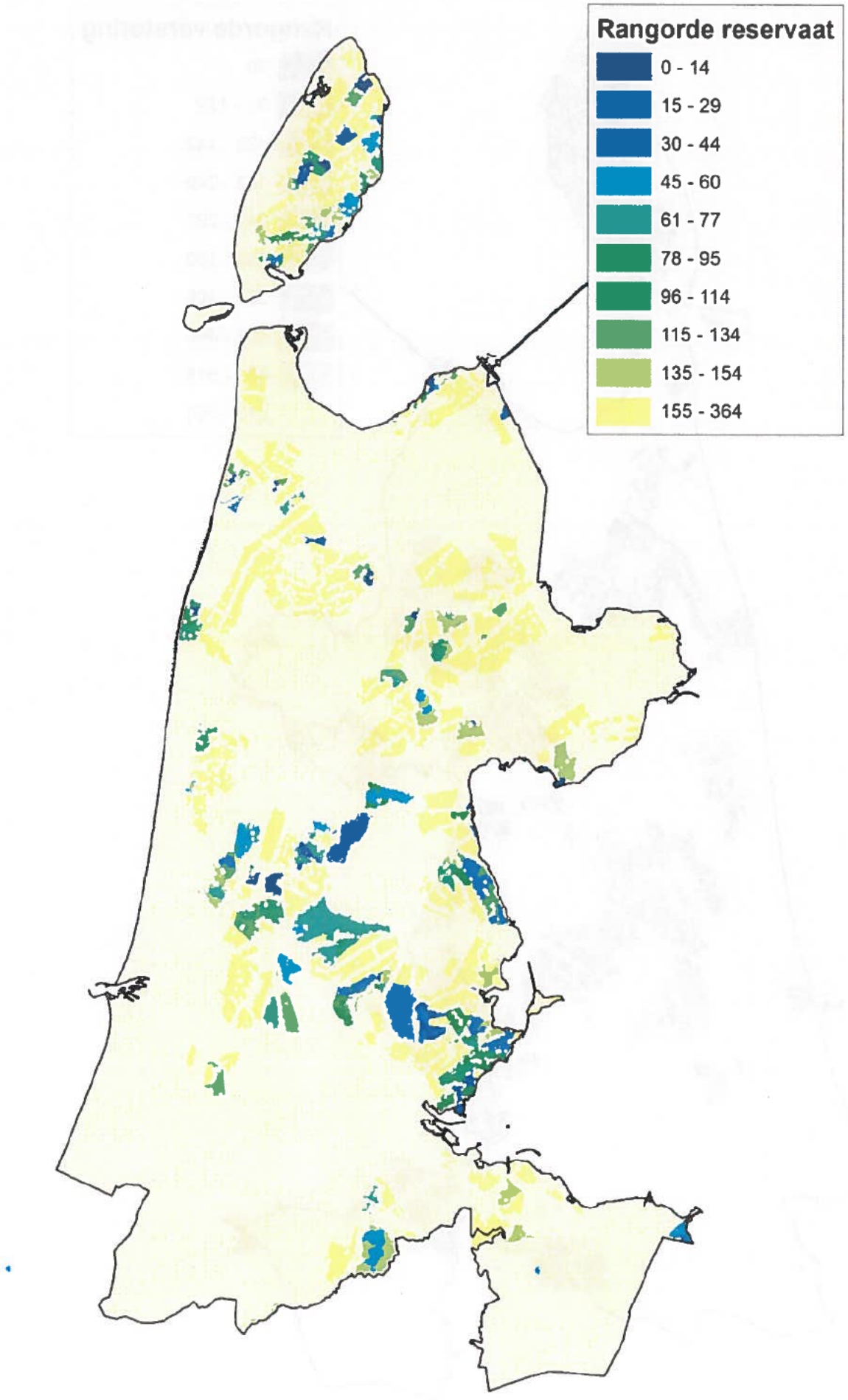

Figuur 13 *Rangorde deelgebieden op basis van het aandeel weidevogelreservaat.*

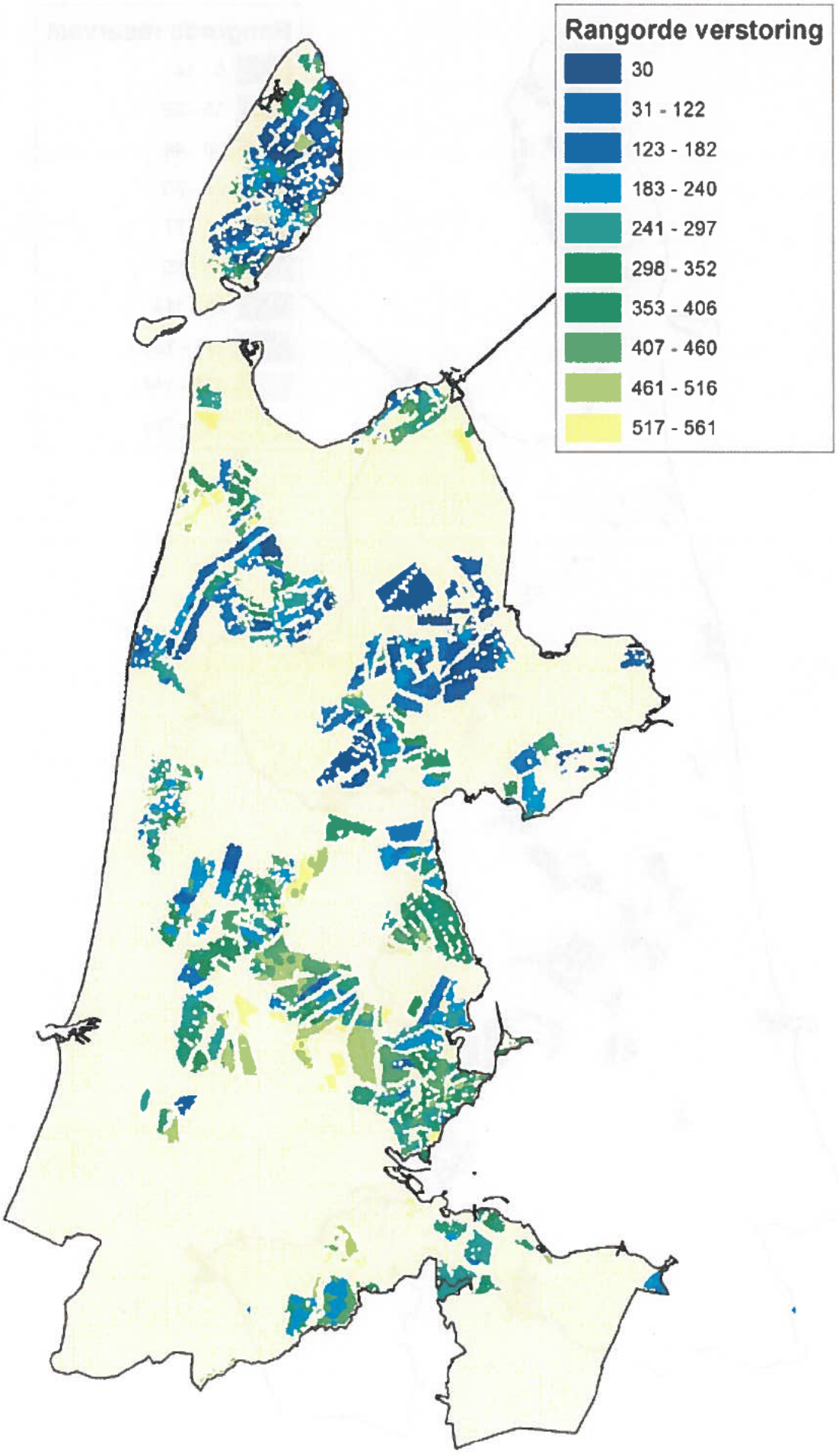

Figuur 14 *Rangorde deelgebieden op basis van het aandeel niet verstoord.*

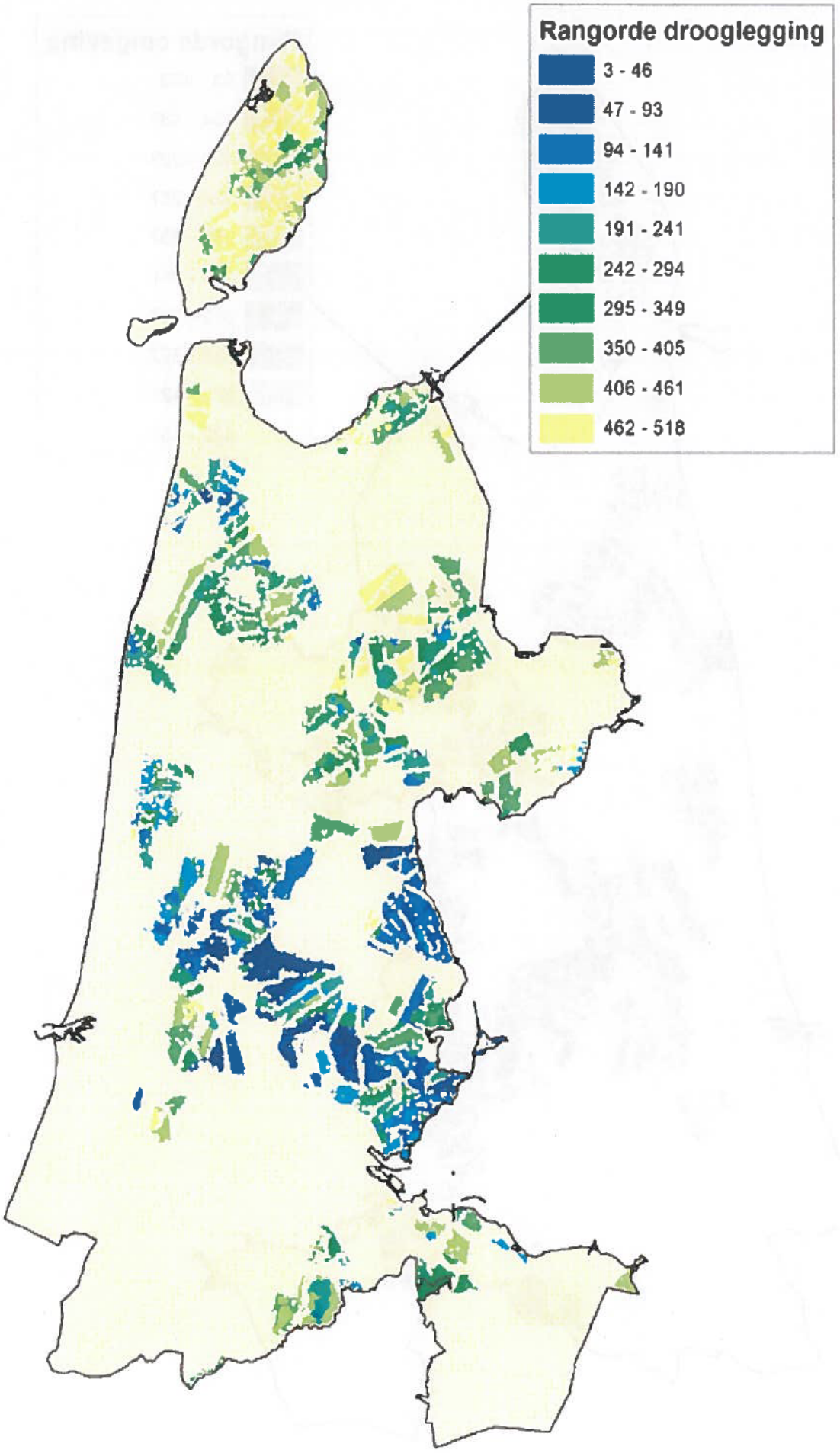

Figuur 15 *Rangorde deelgebieden op basis van het aandeel met een optimale drooglegging.*

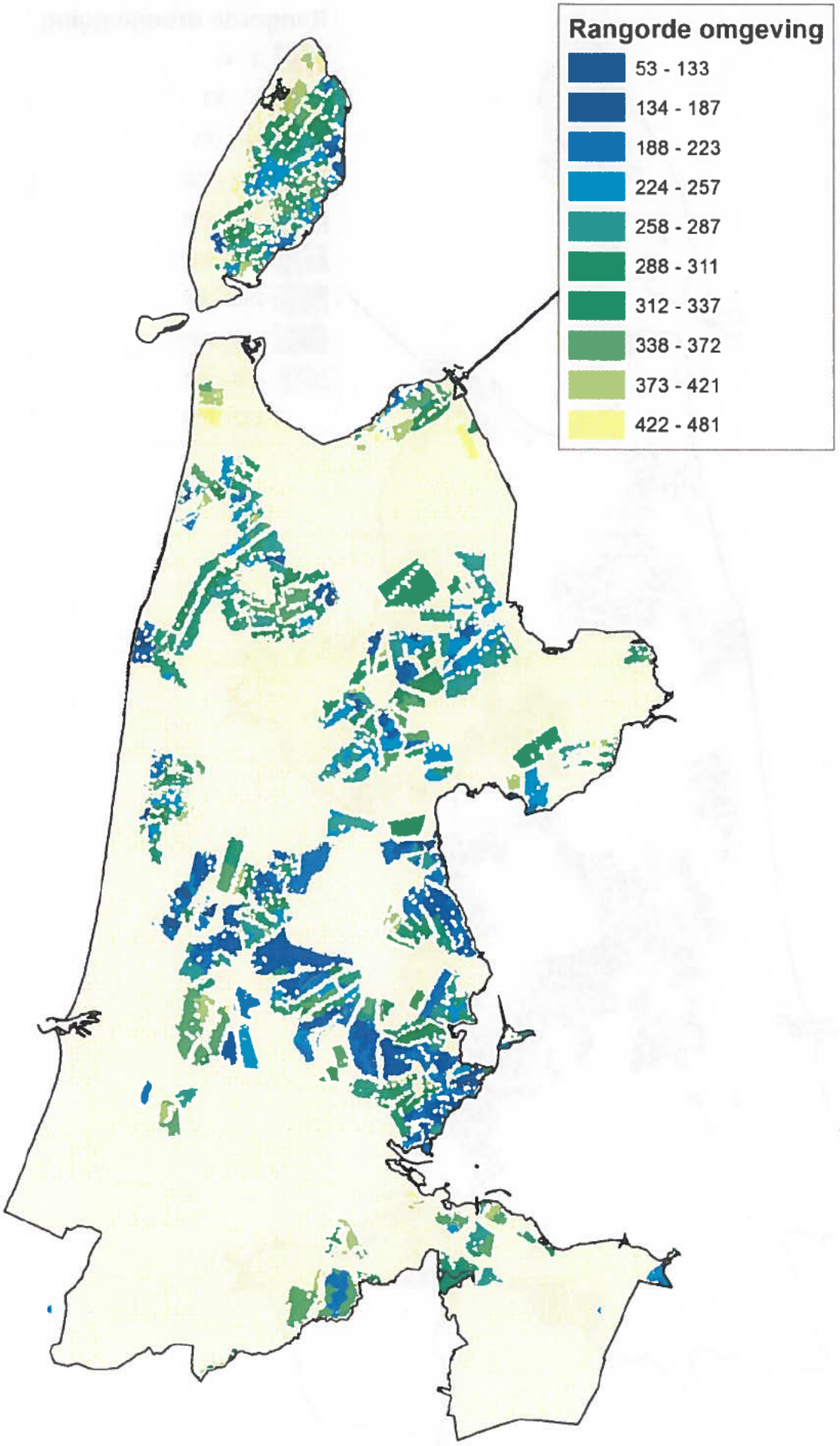

Figuur 16 *Rangorde deelgebieden op basis van de gecombineerde omgevingsvariabelen (de aandelen reservaat, niet verstoord en met een optimale drooglegging).*

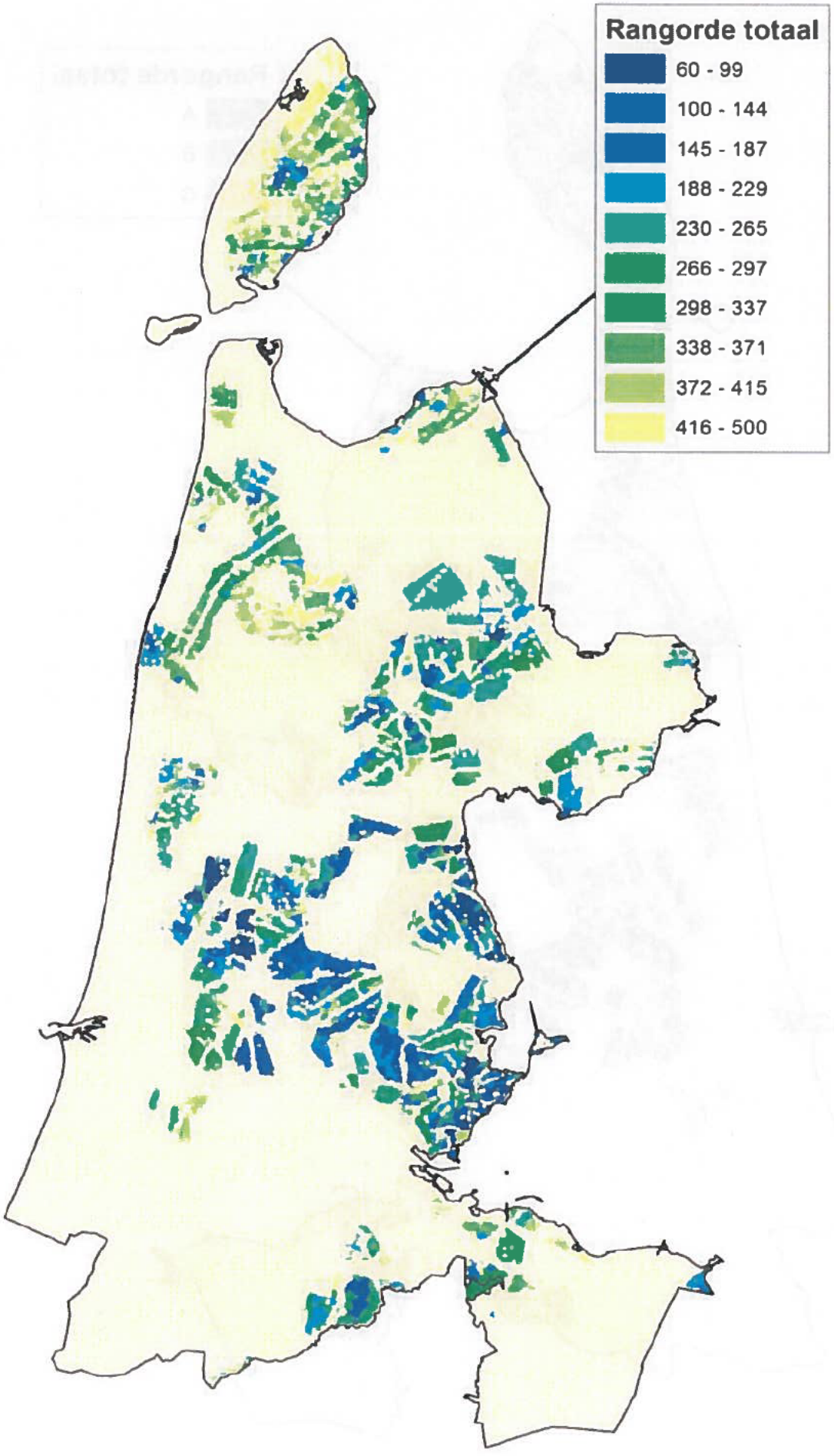

Figuur 17 *Rangorde deelgebieden op basis van vogels en omgeving gecombineerd.*

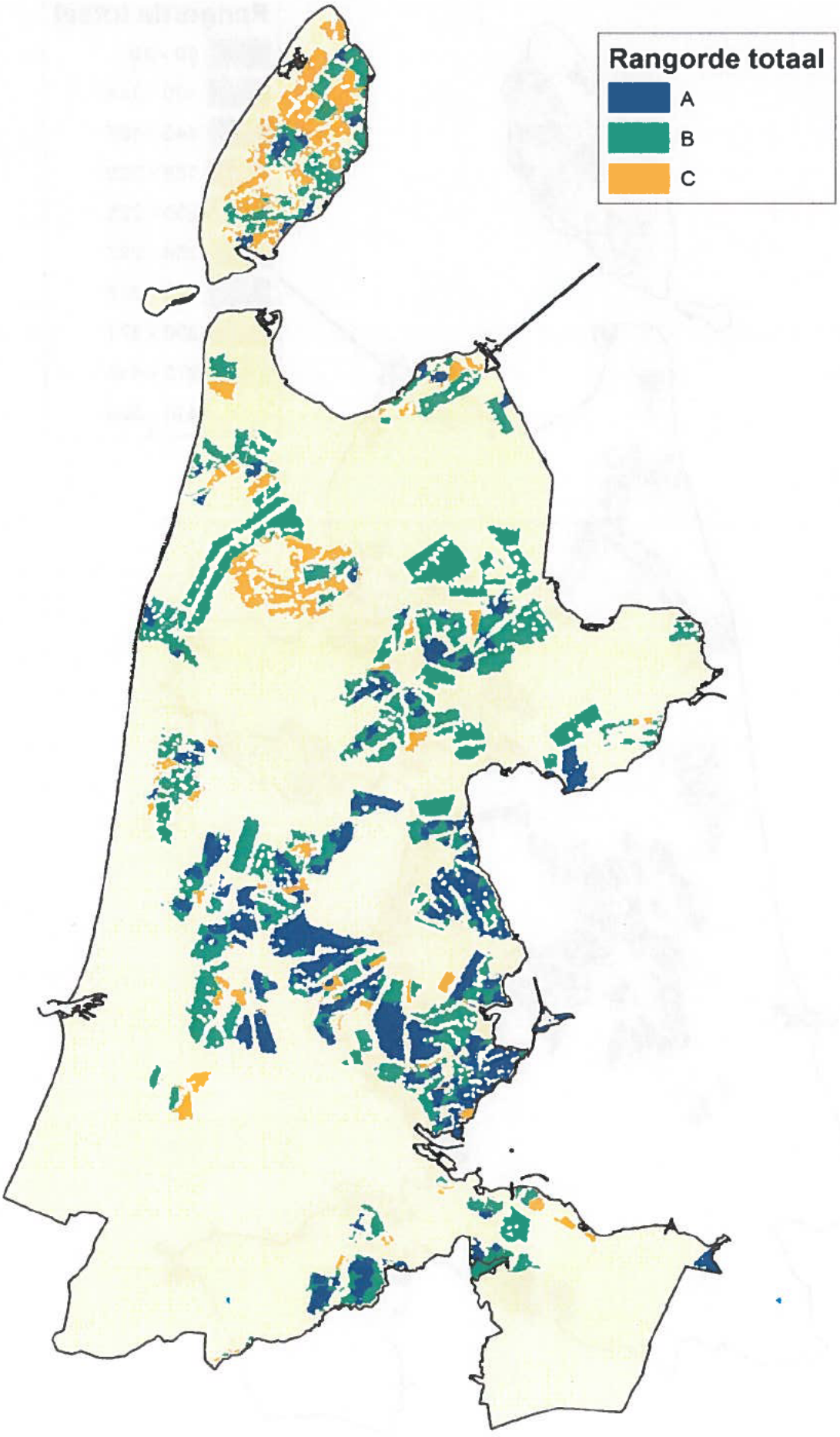

Figuur 18 *Verdeling van de A-, B- en C-gebieden over Noord-Holland.*

4.3 Concept begrenzing van de kerngebieden

De gebieden uit de A-lijst kunnen integraal worden overgenomen als basis voor de kerngebieden. De totale oppervlakte in de B-lijst is te groot om alle delen op te nemen in kerngebieden. De kans dat men bereid is deel te nemen in een kerngebied is in het algemeen het grootst als de drooglegging voor weidevogels nu al optimaal is en men dus niet te maken krijgt met de vraag om een peilverhoging. Voor beheersing van de kosten en de effectiviteit van het beheer is ook gunstig als de drooglegging nu al optimaal is. Waar een stuk reservaat is terecht gekomen in de B-lijst ligt het ook voor de hand te streven naar een optimale inrichting en beheer voor weidevogels en dit toe te voegen aan het kerngebied. Deze twee eisen, drooglegging nu al optimaal of nu al reservaat heeft geleid tot de kaart met goede B-gebieden. Samen met de A-gebieden zijn de goede B-gebieden (Figuur 19) de grondstof voor de concept ruimtelijke begrenzing van de kerngebieden.

Door naar buiten en naar binnen bufferen met een afstand van 100 m zijn min of meer aaneengesloten eenheden gevormd. Aangezien er geen gebieden met minder dan 50 ha gebied van A-kwaliteit zijn die groter zijn dan 250 ha vervalt dat tweede criterium. De kernen met tenminste 50 ha gebied van A-kwaliteit worden geselecteerd. Na toepassing van het criterium voor de minimum omvang zijn de concept kerngebieden genummerd (Figuur 20, Tabel 4).

In het voorstel worden 46 kerngebieden onderscheiden (Tabel 4). De voorgestelde oppervlakte varieert van 52 tot 2310 ha, met een gemiddelde van 368 ha. Dat is voldoende voor een kernpopulatie (Teunissen *et al.*, 2012). De voorgestelde gebieden zijn geclusterd in Laag-Holland zodat de uitwisseling van vogels tussen gebieden die aan de kleine kant zijn geen probleem lijkt.

De totale oppervlakte aan goed B-gebieden in de selectie is met 2404 ha, 14% van in totaal 28866 ha, vrij beperkt. Kennelijk is er niet zo'n groot areaal met voldoende hoge dichtheden en bovendien een gunstige uitgangssituatie voor de ontwikkeling van kerngebieden, door een optimale drooglegging of een bestaande status als reservaat. Een minder kritische selectie levert een te hoge beheer- en inrichtingsopgave op.

1291 ha van de voorgestelde gebieden zijn niet gespecificeerd in A of B-gebied. Dat is waarschijnlijk gebied met niet te verwijderen verstoringsbronnen of door de begrenzingsmethode ingesloten C-gebied. Het aandeel B-gebied is het hoogst in Laag-Holland.

De verdeling over de regio's laat een sterk accent op Laag-Holland zien (Tabel 5). Op Texel is slechts 350 ha geselecteerd. Niet verwonderlijk gezien het accent op de gruttogroep bij deze selectie van de kerngebieden. Voor een soort als de scholekster en de kievit moet apart beleid ontwikkeld worden.

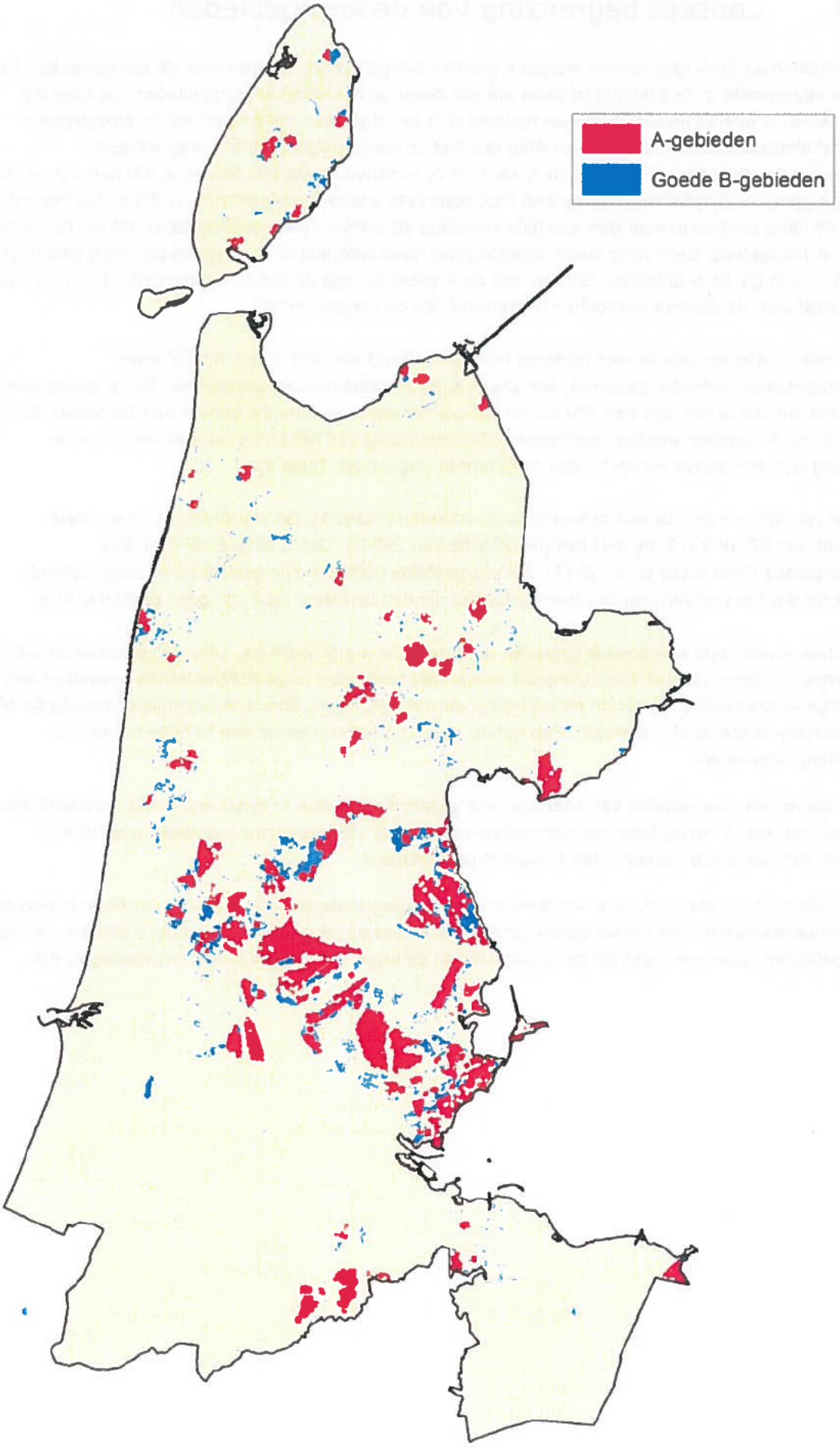

Figuur 19 *A-gebieden en goede B-gebieden, samen de basis voor de concept begrenzing van de kerngebieden.*

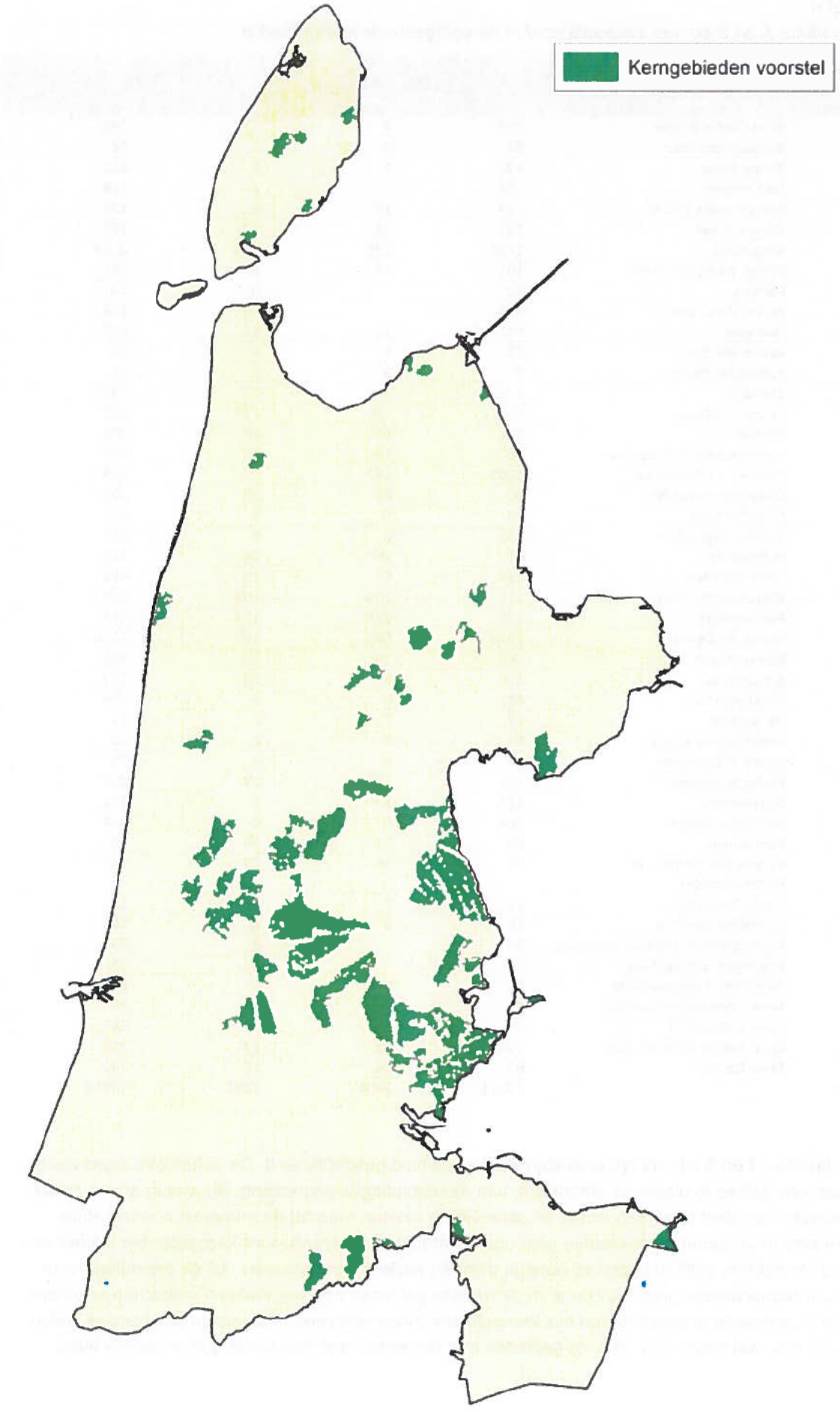

Figuur 20 *Ligging van de geselecteerde concept kerngebieden in Noord-Holland.*

Tabel 4

Oppervlakte A en B en niet gespecificeerd in de voorgestelde kerngebieden.

Id	Naam	Totaal A	Totaal B	Niet gespecificeerd	Eindtotaal
1	Bovenkerkerpolder	278	4	17	298
2	Bullewijkerpolder	57	3	2	62
3	Ronde Hoep	403	1	8	412
4	De Kampen	184		2	186
5	Aetsveldsche Polder	114	10	6	131
6	Broekermeer	139	36	17	192
7	Waterland	1720	295	164	2179
8	Polder Westzaan West	191	45	14	251
9	Marken	52		0	52
10	Polder Westzaan	319		10	329
11	Ilperveld	862	12	19	893
12	Katwoude Zuid	72	1	1	74
13	Katwoude Noord	72	3	7	81
14	Zaandijk	174	34	27	236
15	Polder Oostzaan	563	136	119	818
16	Purmer	332	43	18	393
17	Krommenieër Woudpolder	407	161	67	635
18	Wormer en Jisperveld	1801	147	90	2039
19	Castricummerpolder	90	82	38	209
20	Oost Graftdijk	55	5	5	65
21	Westwouderpolder	185	9	9	203
22	Hempolder	66	76	24	166
23	Limmerpolder	394	57	39	491
24	Eilandspolder West	215	203	109	528
25	Eilandspolder Oost	332	233	116	681
26	Polder de Zeevang	1528	587	195	2310
27	Polder Mijzen	345	18	24	386
28	Bergermeer	138	6	28	173
29	Schellinkhout	451	0	3	454
30	Hensbroek	57	7	7	71
31	Polder Achterkogge	54	5	2	61
32	Polder Westerveer	60	9	3	73
33	Polder Berkmeer	183	17	17	217
34	Sijbekarspel	113	3	5	121
35	De Hooge Weere	264	0	0	264
36	Bennemeer	60	23	16	99
37	Vereenigde Harger- en Pettemerpolder	94	58	22	175
38	Twisk Oostermare	131	2	3	136
39	t Zand Eendenkooi	89	8	2	100
40	Wieringermeer Noorderdijkerweg	56		0	56
41	Wieringen Stroeerhoog	76		2	79
42	Wieringen Broekerpolder	51	9	1	62
43	Texel Hoorndernieuwland	71		5	76
44	Texel Oudeschild	54	0	0	54
45	Texel Polder Waal en Burg	196	32	11	239
46	Texel De Bol	63	24	13	100
Totaal		13211	2404	1291	16906

In de tabellen 4 en 5 zijn de oppervlakten per kerngebied gespecificeerd. De definitieve oppervlakte van een kerngebied is uiteraard afhankelijk van de uiteindelijke begrenzing. Bij weinig animo onder landbouwers om deel te nemen wordt de oppervlakte kleiner, waarbij de minimaal noodzakelijke oppervlakte in de gaten moet worden gehouden. Het lijkt niet verantwoord kerngebieden kleiner dan 50 ha in te richten, zelfs al liggen ze redelijk dicht bij andere kerngebieden. Als de bereidheid voor agrarisch natuurbeheer groot is, zijn er in de meeste gebieden nog wel stukken landschap te vinden die een waardevolle uitbreiding van het kerngebied kunnen opleveren. De kosten per hectare zullen waarschijnlijk wel hoger zijn want de gebieden met de beste uitgangssituatie zijn al geselecteerd.

Tabel 5

Verdeling over de regio's van de oppervlakte A, B van de voorgestelde kerngebieden (=volgens indeling Sovon) voor zover gespecificeerd.*

		A			B		
		Laag-Holland*	Overig NH	Texel	Laag-Holland	Overig NH	Texel
1	Bovenkerkerpolder		247			4	
2	Bullewijkerpolder		55			3	
3	Ronde Hoep	398			1		
4	De Kampen		169				
5	Aetsveldsche Polder		102			10	
6	Broekermeer	133			36		
7	Waterland	1455	0		281	14	
8	Polder Westzaan West	163			45		
9	Marken	47	1				
10	Polder Westzaan	271					
11	Ilperveld	674			12		
12	Katwoude Zuid	67			1		
13	Katwoude Noord	70			3		
14	Zaandijk	133			34		
15	Polder Oostzaan	454	1		132	4	
16	Purmer	255			43		
17	Krommenieër Woudpolder	345	0		160	1	
18	Wormer en Jisperveld	1378	1		145	2	
19	Castricummerpolder	81			82		
20	Oost Graftdijk	46			5	0	
21	Westwouderpolder	171	0		7	1	
22	Hempolder	63	1		76	0	
23	Limmerpolder	335			57		
24	Eilandspolder West	178			201	2	
25	Eilandspolder Oost	269			233		
26	Polder de Zeevang	1268			587		
27	Polder Mijzen	314	0		16	1	
28	Bergermeer		115			6	
29	Schellinkhout		340			0	
30	Hensbroek		42			7	
31	Polder Achterkogge		50			5	
32	Polder Westerveer		59			9	
33	Polder Berkmeer		158			17	
34	Sijbekarspel		93			3	
35	De Hooge Weere		190			0	
36	Bennemeer		24			23	
37	Vereenigde Harger- en Pettemerpolder		89			58	
38	Twisk Oostermare		70			2	
39	t Zand Eendenkooi		40			8	
40	Wieringermeer Noorderdijkerweg		45				
41	Wieringen Stroeerhoog		71				
42	Wieringen Broekerpolder		42			9	
43	Texel Hoorndernieuwland			44			
44	Texel Oudeschild			48			0
45	Texel Polder Waal en Burg			152			32
46	Texel De Bol			51			24
totaal		8564	2004	294	2158	190	56

4.4 Graslandbeheer in kerngebieden

Het is belangrijk dat het graslandbeheer een garantie biedt voor een voldoende hoog reproductiesucces. Op graslanden met een voor weidevogels optimale drooglegging is het graslandbeheer vaak vrij extensief. Extensief graslandbeheer is een voorwaarde voor grasland met een gevarieërde ruimtelijke structuur, die kruidenrijk is en rijk aan voedsel voor volwassen vogels en kuikens. Gangbaar graslandbeheer is te intensief voor een voldoende hoge kuikenoverleving (Kentie *et al.*, 2012). Legselbeheer beschermt alleen de nesten maar biedt geen garantie voor een voldoende hoge kuikenoverleving. Alleen zwaar agrarisch natuurbeheer, zoals rust tot begin juni of later, al of niet na naweide, kruidenrijk weidevogelgrasland, extensieve beweiding en plasdrasbeheer voldoet zeker aan de eisen van weidevogels. Het beheer in weidevogelreservaten bestaat meestal geheel uit een mix van

deze beheervormen. Botanisch beheer, mist niet te verschralend en in een open landschap, vervult ook een rol voor weidevogels.

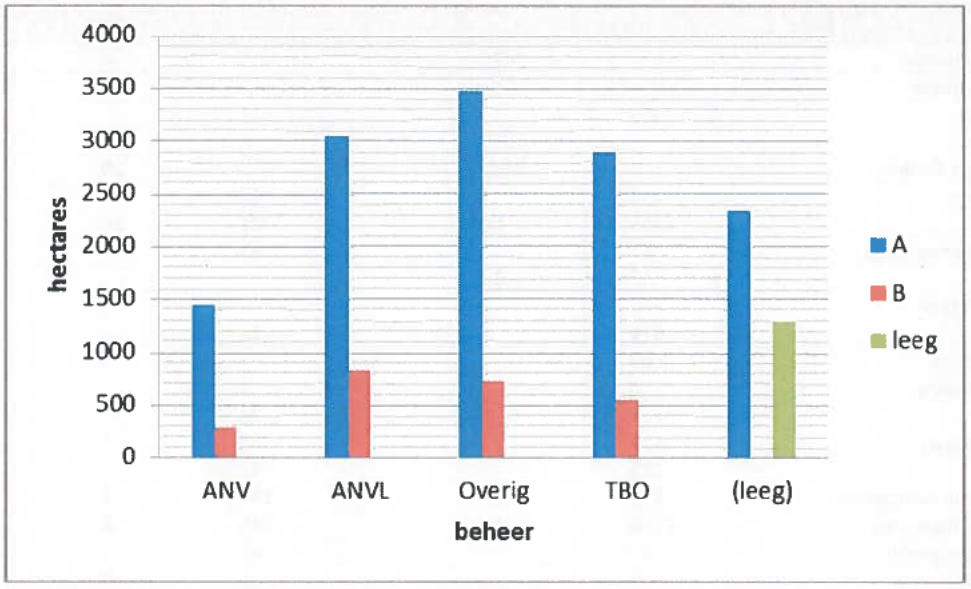

Figuur 21 *Oppervlakte weidevogelbeheer (ANV= zwaar ANB, ANVL= legselbeheer, Overige = grasland zonder, TBO= NM, SBB of NH-landschap) in de categorie A en B en in het niet-ingedeelde areaal.*

Bij een optimale drooglegging kan een mix van 25% zwaar agrarisch natuurbeheer en gangbaar graslandbeheer met optimaal legsel- én kuikenbeheer mogelijk een alternatief zijn voor reservaat-achtig beheer. De effectiviteit is echter nog onvoldoende aangetoond (Teunissen *et al.*, 2012). Binnen het geselecteerde areaal is (voor zover ingedeeld) 26% al reservaat (Figuur 21, Tabel 4). Van de rest heeft 31% helemaal geen weidevogelbeheer, 29% alleen legselbeheer en 13% een zwaardere vorm van agrarisch natuurbeheer. Deze gebieden zijn geselecteerd dankzij de actueel hoge aantallen weidevogels, maar ze kampen in de huidige situatie ook met een achteruitgang van 5-10% per jaar. Een negatieve trend die overigens ook in de reservaten zichtbaar is, Maar minder sterk. Er moet dus nogal wat gebeuren om het beheer naar het gewenste niveau te tillen.

4.5 Te verwachten aantallen weidevogels

Met de dichtheidskaarten voor de weidevogels, die zijn gemaakt met behulp van werkelijke verspreidingsgegevens en aangevuld met schattingen, de 'geïmputeerde dichtheidskaarten', is een schatting gemaakt van het aantal weidevogels in de voorgestelde kerngebieden (Tabel 6).

Tabel 6

Schatting van het percentage van de huidige populatie in Noord-Holland dat zich in de voorgestelde kerngebieden bevindt.

	Kerngebieden		Overig NH		Totaal aantal
Soort	%	Aantal	%	Aantal	
Grutto	38	4664	62	7591	12255
Kievit	25	5310	75	16190	21499
Scholekster	16	1935	84	10086	12021
Slobeend	38	818	62	1328	2146
Tureluur	34	2413	66	4650	7063
Eindtotaal		15139		39845	54984

Deze schatting geeft een zeer onzekere voorspelling van wat zich in de kerngebieden kan handhaven. Ten eerste is de vraag wat er met de weidevogels gebeurt ALS in tweederde van de kerngebieden mozaiekbeheer plaatsvindt, bestaande uit tenminste 25% 'zwaar beheer' en met een gunstige drooglegging. Mozaiekbeheer van een dergelijke kwaliteit is zelfs in de beste gebieden de afgelopen jaren zeer weinig gerealiseerd (Teunissen *et al.*, 2012). De hoop is dat het voor voldoende reproductiesucces zorgt om een hoog populatieniveau te handhaven in het hele gebied met mozaiekbeheer, en dat de dichtheden zullen toenemen ten opzichte van de huidige situatie. Ten tweede is de vraag wat er met de weidevogels buiten de kerngebieden gaat gebeuren.

Er zijn twee mogelijkheden: (1) het optimistische scenario, de kerngebieden functioneren als bron-gebied door een surplus aan vogels die niet in de kerngebieden terecht kunnen, waardoor weidevogels zich in lage dichtheden, maar in totaal nog een groot aantal, kunnen handhaven buiten de kerngebieden ondanks een te laag reproductie succes daar, en (2) het pessimistische scenario, de kerngebieden hebben net genoeg kwaliteit om de eigen populatie in stand te houden en buiten de kerngebieden verdwijnen de weidevogels. Het is onzeker op welk niveau de dichtheid in de kerngebieden zich zal stabiliseren, omdat er voortdurend vogels zullen blijven 'weglekken' naar gangbaar agrarisch gebied (Kentie *et al.*, 2012).

Het meest waarschijnlijk is dat de kerngebieden met een belangrijk aandeel agrarisch natuurbeheer gerealiseerd zal worden. Dit is het meest waarschijnlijk door de kosten van functieverandering en het verwachte animo daarvoor bij agrariërs. Er is daarom geen schatting gemaakt van de te verwachten aantallen bij een scenario waarbij de voorgestelde kerngebieden geheel succesvol als reservaat ingericht en beheerd worden. Het belangrijkste verschil zou zijn, dat niet in 25% van het beheerde areaal het graslandgebruik echt extensief zal zijn, maar in 100%. Theoretisch nemen binnen de kerngebieden bij een dergelijke grote oppervlakte reservaten de aantallen weidevogels sterk toe. Dit is overigens ook de ambitie van de landelijk voorgestelde kerngebiedenaanpak (Teunissen *et al.*, 2012). Een schatting voor een sterke afwijking van de huidige situatie is echter nog meer onzeker dan een schatting gebaseerd op de gegeven aanname (ANB met 25% zwaar beheer). Bovendien zouden zich bij een sterk afwijkend scenario ook buiten de kerngebieden weidevogels moeten kunnen handhaven. Die aantallen zijn helemaal moeilijk te schatten.

De beheerkosten van reservaatbeheer per hectare zijn niet veel lager dan die voor een mix met 25% zwaar agrarisch natuurbeheer (SNL-niveau). Bij nieuwe reservaten zouden de kosten voor verwerving of functiewijziging daar nog bij komen. Bij verwervingskosten van K €30 per hectare zijn de kosten van verwerving ongeveer equivalent met 30 jaar lang de zwaarste vorm van agrarisch natuurbeheer. Een keuze voor reservaatbeheer na verwerving zou bij gelijkblijvend budget resulteren in een fors kleiner areaal kerngebied. Verwerving is daarom alleen een alternatief als het animo voor kwalitatief hoogwaardig agrarisch natuurbeheer te gering is.

4.6 Kosten beheer en inrichtingsopgave

De kosten zijn geschat voor het gehele areaal aan voorgestelde kerngebieden. Voor de begrenzing zijn gaten opgevuld en gebieden toegevoegd om grenzen vloeiend te maken met als gevolg dat niet het hele areaal gespecificeerd kan worden. Als kerngebied ongeschikte gebieden zijn immers op voorhand uit het bestand geselecteerd. De drooglegging en mate van verstoring van een deel van het begrensde gebied is dus niet bekend. In de praktijk zullen deze toevoegingen geen waardevolle delen van het kerngebied worden. Wel zullen ze zeker tot de landschappelijke buffer behoren die ingezet zal worden om de openheid en de rust in het kerngebied in stand te houden. Afgezien van wat landschappelijke ingrepen zal de beheer- en inrichtingsopgave er niet groot zijn. De opgave wordt daarom voor dit toegevoegde gebied van in totaal 3640 ha niet uitgerekend.

Netto blijft 13266 ha over (Tabel 7). Dit geselecteerde areaal is een hulpmiddel voor de uiteindelijke keuze van kerngebieden. Afhankelijk van de actuele situatie, kansen die zich voordoen en het animo om ergens een kerngebied te ontwikkelen zal de uiteindelijke begrenzing nog veranderen en kan het areaal groter of kleiner worden. De huidige netto begrenzing kan echter goed dienen om een beeld te geven van de grootte van de opgave in hectares en om de kosten te schatten. Van die 13266 ha ligt

het grootste deel in Laag Holland (81%). Slechts 27% daarvan is reservaat. Van de overige 73% heeft 67% een optimale drooglegging. Dat lijkt ook de verklaring voor de hoge dichtheden daar. Buiten Laag Holland, onder andere op Texel ligt slechts 19% van het areaal. Hier is 22-% reservaat. Van deze 2544 ha heeft echter slechts 18% een optimale drooglegging. Ook bij een minder gunstige drooglegging kunnen hoge dichtheden voorkomen. Deze gebieden zijn echter wel vatbaarder voor verdere intensivering van het grondgebruik. Al met al heeft 43% (5639 ha) een drooglegging die onvoldoende is. Dat levert een forse vernattingsopgave op. Ook binnen reservaten (40%).

Vooral in Laag Holland is het areaal verstoord door riet vrij groot. Op in totaal 2726 ha (21%) van het landschap is riet een belemmering voor de openheid. Aangezien, naast echte rietvogels, soorten als slobeend en zomertaling, profiteren van de aanwezigheid van riet, moet per gebied goed overwogen worden waar en met welke cyclus riet beheert kan worden om de openheid te bevorderen.

Het areaal landschap met te verwijderen bomen (2783 ha, 24%) is ook het hoogst in Laag Holland (Tabel 8).

Tabel 7

Totale areaal voorgesteld kerngebied in ha gespecificeerd naar drooglegging en beheer en areaal verstoord door riet.

Beheer		Drooglegging		Totaal drooglegging	Verstoord door riet		Totaal riet
		LH	OV		LH	OV	
reservaat	te droog	313	367	680	50	35	85
reservaat	suboptimaal	592	108	700	167	12	179
reservaat	optimaal	1997	75	2072	840	11	851
overig	te droog	1447	1173	2620	159	47	206
overig	suboptimaal	1195	444	1639	177	8	185
overig	optimaal	5178	377	5555	1193	27	1220
niet gespecificeerd				3640			
		10722	2544	16906 (13266)	2586	140	2726

Tabel 8

Inrichtingsopgave in de voorgestelde kerngebieden in ha.

Beheer		Drooglegging		Verstoord door bomen		Totaal bomen
		LH	OV	LH	OV	
Reservaat	Te droog	313	367	72	39	111
Reservaat	Suboptimaal	592	108	143	11	154
Reservaat	Optimaal	0	0	518	13	531
Overig	Te droog	1447	1173	256	143	399
Overig	Suboptimaal	1195	444	277	75	352
Overig	Optimaal	0	0	1517	108	1625
Totaal		3547	2092	2783	389	3172

Voor de schatting van de kosten is het uitgangspunt dat gronden buiten de huidige reservaten niet worden aangekocht en dat er effectief agrarisch natuurbeheer plaats vindt. Inclusief vergoeding voor inkomstenderving door vernatting, bedragen de totale kosten ongeveer vijf miljoen per jaar. Twee derde van dit budget is voor agrarisch natuurbeheer. Die som van 3,4 miljoen euro is lager dan de voor 2014 begrote uitgaven. In theorie zou er dus bij afbouw van agrarisch natuurbeheer buiten de kerngebieden dus voldoende budget moeten zijn om het zware agrarisch natuurbeheer te realiseren.

De kosten voor reservaatbeheer zijn lager dan de uitgaven voor vochtig weidevogelgrasland in 2014. Dit kan veroorzaakt zijn doordat een deel van de reservaten door een combinatie van tegenvallende weidevogeldichtheden en niet voldoen aan randvoorwaarden voor drooglegging en openheid buiten de A- en B-groep zijn gevallen. Het advies is van geval tot geval te bekijken of het zin heeft weidevogelbeheer in reservaten die nu buiten de kerngebieden vallen voort te zetten. Het is niet vanzelfsprekend dat de SNL-vergoeding beschikbaar komt voor beheer binnen de kerngebieden.

De totale kosten voor beheer van riet zijn € 461.426,- (Tabel 9). Door een zorgvuldige selectie van de gebieden waar hiervoor gekozen wordt kunnen deze kosten flink meevallen. De geschatte eenmalige kosten voor het verwijderen van bomen lijken met € 284.303,- ook mee te vallen. Dit zal een gevolg zijn van de selectie van gebieden met de beste uitgangssituatie en de hoogste weidevogeldichtheden.

De kosten voor het verbeteren van de drooglegging vallen niet mee (Tabel 10). Alleen al in Laag-Holland bedragen deze kosten bijna acht miljoen euro. Deze opgave geldt niet alleen buiten reservaten, ook daarbinnen laat de waterhuishouding veel te wensen over. Juist in laagveengebieden zijn de kosten voor vernatting hoog. Elders in Noord-Holland is de opgave ook groot, ruim twee miljoen euro, maar zijn de kosten per hectare lager. Door alleen die polders te selecteren waar het peil relatief makkelijk omhoog kan, kunnen de kosten binnen de perken worden gehouden.

Tabel 9

Jaarlijkse beheeropgave binnen de voorgestelde kerngebieden in euro's.

Beheer		Drooglegging		Verstoord door riet		Totale kosten
		LH	OV	LH	OV	
Reservaat	Te droog	126.765	148.635	8.050	11.270	294.720
Reservaat	Suboptimaal	239.760	43.740	26.887	3.864	314.251
Reservaat	Optimaal	808.785	30.375	135.240	3.542	977.942
Overig	Te droog	682.289	435.793	25.599	15.134	1.158.815
Overig	Suboptimaal	563.466	164.955	28.497	2.576	759.494
Overig	Optimaal	1.147.031	83.513	192.073	8.694	1.431.311
Totaal		3.568.096	907.011	416.346	45.080	4.936.533

Tabel 10

Inrichtingsopgave in de voorgestelde kerngebieden in euro's.

Beheer		Drooglegging		Verstoord door bomen		Totale kosten
		LH	OV	LH	OV	
Reservaat	Te droog	704.250	367.000	7.047	1.193	1.079.490
Reservaat	Suboptimaal	1.332.000	108.000	13.997	337	1.454.334
Reservaat	Optimaal	0	0	50.702	398	51.100
Overig	Te droog	3.255.750	1.173.000	25.057	4.376	4.458.183
Overig	Suboptimaal	2.688.750	444.000	27.113	2.295	3.162.158
Overig	Optimaal	0	0	148.484	3.305	151.789
Totaal		7.980.750	2.092.000	272.400	11.903	10.357.053

5 Discussie

5.1 Strategie en kwaliteit van de basisgegevens

Doel was aan te geven waar de kerngebieden het meest kansrijk zijn bij een gegeven het budget realistisch areaal. Of het product aan de vraag voldoet is op de eerste plaats afhankelijk van de strategie die is gevolgd bij de selectie. Uitgangspunten daarbij waren:

1. De Noord-Hollandse telgebieden dienen als basis.
2. De nu aanwezige weidevogelaantallen en dichtheden zijn een belangrijk selectiecriterium.
3. Om de kosten zo laag mogelijk te houden en de bereidheid voor agrarisch natuurbeheer maximaal te laten zijn, hebben bestaande reservaten, de nu al natste gebieden en gebieden met weinig verstoringen voorrang.
4. Punt 2 en 3 hebben een gelijk gewicht.
5. De kern van voor te stellen gebieden zijn prioritaire gebieden (A) aangevuld met de beste alternatieven (goede B-gebieden). C-gebieden vallen bij voorbaat af.
6. De beheeropgave mag de huidige uitgaven niet overschrijden.
7. Percelen binnen 200 m van elkaar behoren tot hetzelfde kerngebied.
8. Kerngebieden bestaan voor minimaal 50 ha uit de prioritaire gebieden.

Deze uitgangspunten zijn pragmatisch, voor iedereen helder, en of onderbouwd in eerder onderzoek. Andere uitgangspunten zouden tot een iets ander begrenzingsvoorstel leiden, maar veel speelruimte is er niet.

Het resultaat is natuurlijk gevoelig voor de kwaliteit van de uitgangsgegevens over de verspreiding van weidevogels, de drooglegging, het beheer en de topografie. Voor de weidevogeldata is een gegeven dat Noord-Holland niet vlakdekkend is geïnventariseerd. Het was noodzakelijk met een regressiemodel, na kriging van de beschikbare gegevens, de weidevogel dichtheden te schatten in gebieden waar gegevens ontbraken. Daarbij is rekening gehouden met de omstandigheden voor weidevogels. Als gevolg daarvan hebben enkele gebiedsdelen een hoge weidevogeldichtheid gekregen en zijn ze geselecteerd voor een kerngebied. Het is onbekend of die geschatte hoge dichtheden werkelijk aanwezig zijn. Het kan zijn dat de omstandigheden, grondgebruik, drooglegging en dergelijke te gunstig zijn ingeschat doordat niet de meest actuele (topografische) gegevens konden worden gebruikt. Soms is de selectie dus niet terecht, hoewel dit zelden het geval zal zijn. De gebruiker van de voorgestelde begrenzing moet hierop verdacht zijn en de grenzen niet klakkeloos overnemen.

De gegevens over de drooglegging zijn helaas ook niet altijd volledig en betrouwbaar. Als er aanleiding is om de beschikbare informatie te wantrouwen kan het best per gebied recente en betrouwbare informatie worden opgevraagd. Vooral kleinschalige onderbemaling is daarbij een punt van aandacht.

5.2 Concentratie van middelen

De uitgangspunten leiden tot een fors kleiner areaal kerngebieden dan het huidige areaal waar weidevogelbeheer plaatsvindt. Omdat de huidige inspanning, vooral in het kader van agrarisch natuurbeheer te diffuus en aantoonbaar ineffectief is, zal de inspanning gegeven een gelijkblijvend budget in een kleiner gebied moeten worden geconcentreerd. Ook de inspanning in de reservaten is niet voldoende. Te veel reservaten zijn te besloten door opslag van bomen en riet, zijn te droog, worden te intensief gebruikt door de pachters, of juist te extensief beheerd met verruiging als gevolg.

Voor weidevogelbeheer met succes moet het natuurbeheer in de reservaten intensiveren en agrarisch natuurbeheer in kerngebieden moeten worden geconcentreerd en verzwaard. Dit is alleen mogelijk wanneer budget vrijkomt door beheer buiten de kerngebieden af te bouwen. De gevolgde strategie bij de selectie leidt ertoe dat er buiten de kerngebieden ook weinig kansrijke gebieden en gebieden met hoge dichtheden zullen zijn. In de uitzonderingsgevallen waarin aangetoond kan worden dat dit niet zo is kan de begrenzing worden aangepast. Het afbouwen van agrarisch natuurbeheer buiten de kerngebieden zal veel weerstand oproepen maar is echt nodig om budget vrij te maken voor ontwikkeling van de kerngebieden.

5.3 Effectief agrarisch natuurbeheer

De vraag is of er binnen de voorgestelde gebieden voldoende animo is voor agrarisch natuurbeheer. De melkprijs is immers flink gestegen en de voorspellingen zijn dat de vraag naar hoogwaardig eiwitrijk ruwvoer zal stijgen. De norm voor de productie in de melkveehouderij is 10.000 kg melk per hectare. Een norm die geen ruimte laat voor behoud van weidevogels en weinig voor de inpassing van kruidenrijk maar eiwitarm voer.

Om deze reden is gekozen voor een zo groot mogelijk aandeel grasland in het geselecteerde gebied met een voor weidevogels al optimale drooglegging. Daar zijn de productieomstandigheden voor melkveehouders juist niet optimaal en biedt agrarisch natuurbeheer mogelijk een alternatief. Als de agrariër bereid is het pakket kruidenrijk weidevogelgrasland af te sluiten is dat altijd nog veel goedkoper dan verwerving voor uitbreiding van een reservaat of particulierbeheer na functieverandering. Stel dat de verwervingskosten K€ 30 per hectare zijn en agrarisch natuurbeheer € 1000 per ha kost, dan kost verwerving even veel als 30 jaar beheer. Het optimaliseren van het beheer in de reservaten is het meest kosteneffectief en heeft de hoogste prioriteit heeft, met als winst 1380, maar met 5555 ha kruidenrijk grasland erbij neemt het areaal optimaal beheer toe tot 9007 ha.

Uitgangspunt voor de beheeropgave nu is dat op 9814 agrarische grond agrarisch natuurbeheer wordt gerealiseerd dat voor tenminste 25% bestaat uit zwaar beheer. 25% is echt een minimum aangezien niet zeker is of mozaiekbeheer voldoende effectief is, zelfs als de drooglegging al optimaal is. Decennia lang is kruidenrijk grasland met weidevogels met succes ingezet voor de melkproductie, zei het met een half zo grote productiviteit. Dan moet het toch mogelijk zijn een rendabel bedrijf te voeren met de huidige techniek en een behoorlijke vergoeding als aanvulling. En als zo'n bedrijf zich niet kan richten op melkproductie, is dan niet de productie van kruidenrijk ruwvoer al of niet in combinatie het houden van slacht- of jongvee een alternatief? De oplossing van de impasse in de bescherming van weidevogels zal moeten komen van innovatieve bedrijfsconcepten. Voor succesvol beheer van kerngebieden wordt meer creativiteit gevraagd dan een minimale inzet op mozaiekbeheer.

Uitbreiding van de reservaten door verwerving is een veel duurdere optie dan beheer door agrariërs en levert een veel kleiner areaal optimaal weidevogelbeheer op dan de inzet van agrarische bedrijven. Hopelijk gaat de agrarische sector deze uitdaging aan. Een absolute voorwaarde voor agrarisch natuurbeheer is dat het een serieuze kosteneffectieve bijdrage levert aan behoud van weidevogels. Ook van de terreinbeherende organisaties mag worden verwacht dat ze hun uiterste best doen om het beheer in de hen toevertrouwde gebieden tot een succes te maken.

Voor een geslaagd kerngebiedenbeleid is dus creativiteit en doortastend optreden nodig.

Literatuur

Bruinzeel, L.W. & A.G.M. Schotman 2011. Onderbouwing verstoringsafstanden weidevogels Fryslân. A&W rapport.1624/Alterra 2184 Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden/Alterra Wageningen.

Kleijn, D., Dimmers, W.J., Kats, R.J.M. van & Melman, T.C.P. 2009[a]. Het belang van hoog waterpeil en bemesting voor de grutto: I. de vestigingsfase. De Levende Natuur.

Kleijn, D., Dimmers, W.J., Kats, R.J.M. van & Melman, T.C.P. 2009[b]. Het belang van hoog waterpeil en bemesting voor de grutto: II. de kuikenfase. De Levende Natuur.

Kleijn, D., Schekkerman, H., Dimmers, W.J., Kats, R.J.M. van, Melman, T.C.P. & Teunissen, W.A. 2010. Adverse effects of agricultural intensification and climate change on breeding habitat quality of Black-tailed godwits *Limosa l. limosa* in the Netherlands. Ibis, 152, 475-486.

Kleijn, D., Lammertsma, D. & Müskens, G. 2011. Het belang van waterpeil en bemesting voor de voedselbeschikbaarheid van weidevogels. *In:* Teunissen, W.A. & Wymenga, E. (Eds.) 2011. Factoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van weidevogelpopulaties. Belangrijke factoren tijdens de trek, de invloed van waterpeil op voedselbeschikbaarheid en graslandstructuur op kuikenoverleving. Sovon-onderzoeksrapport 2011/10, Sovon Vogelonderzoek Nederland. A&W-rapport 1532, Bureau Altenburg & Wymenga, Veenwouden. Alterra-rapport 2187, Alterra, Wageningen.

Meeuwsen, H.A.M. & Jochem, R. 2011. Openheid van het landschap; Berekeningen met het model ViewScape. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-werkdocument 281. 74 blz. 31 fig.; 5 tab.; 8 ref.; 4 bijl.

Melman. Th.C.P., H. Sierdsema, W.A. Teunissen, E. Wymenga, L.W. Bruinzeel, A.G.M. Schotman, 2012. Beleid kerngebieden weidevogels vergt keuzen. Landschap 29 (4): 161-172.

Schotman, A.G.M., Kiers, M.A. & Melman, T.C.P., 2007. Onderbouwing grutto-geschiktheidkaart; Ten behoeve van grutto-mozaïekmodel en voor identificatie van weidevogelgebieden in Nederland, p. 48. Alterra, Wageningen.

Teunissen, W.A., A.G.M. Schotman, L.W. Bruinzeel, H. ten Holt, E.O. Oosterveld, H. H. Sierdsema, P. Schippers, E. Wymenga en Th.C.P. Melman, 2012. Op naar kerngebieden voor weidevogels in Nederland. Werkdocument met randvoorwaarden en handreiking. Alterra-rapport 2344, Wageningen-UR. Nijmegen, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Sovon-rapport 2012/21, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden, A&W- rapport 1799.

Veer, R. van 't, Sierdsema, H., Musters, C.J.M., Groen, N. & Teunissen, W. 2008. Weidevogels op landsschapsschaal, ruimtelijke en temporele veranderingen Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit; Directie Kennis Ede.

Alterra Wageningen UR
Postbus 47
6700 AA Wageningen
T 0317 48 07 00
www.wageningenUR.nl/alterra

Alterra-rapport 2509
ISSN 1566-7197

Alterra Wageningen UR is hét kennisinstituut voor de groene leefomgeving en bundelt een grote hoeveelheid expertise op het gebied van de groene ruimte en het duurzaam maatschappelijk gebruik ervan: kennis van water, natuur, bos, milieu, bodem, landschap, klimaat, landgebruik, recreatie etc.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.000 medewerkers en 9.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

To explore the potential of nature to improve the quality of life

Alterra Wageningen UR
Postbus 47
6700 AA Wageningen
T 317 48 07 00
www.wageningenUR.nl/alterra

Alterra-rapport 2509
ISSN 1566-7197

Alterra Wageningen UR is hét kennisinstituut voor de groene leefomgeving en bundelt een grote hoeveelheid expertise op het gebied van de groene ruimte en het duurzaam maatschappelijk gebruik ervan: kennis van water, natuur, bos, milieu, bodem, landschap, klimaat, landgebruik, recreatie etc.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.000 medewerkers en 9.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

Landschap Noord-Holland

Kerngebieden weidevogels Noord-Holland en een voorstel voor scholeksterleefgebied

Juli 2014

Kerngebieden weidevogels Noord-Holland en een voorstel voorscholeksterleefgebied

Juli 2014

[redacted]

Landschap Noord-Holland
Rapportnummer: 14-021
2014

Colofon

Status uitgave:	Eindrapport
Rapport nr.:	14-021
Datum uitgave:	Juli 2014
Titel:	Kerngebieden weidevogels Noord-Holland en een voorstel voor scholeksterleefgebied
Samenstellers:	[redacted]
Projectleider:	[redacted]
Akkoord voor uitgave:	[redacted]
Foto's:	[redacted]
Wijze van citeren:	[redacted] 2014. Kerngebieden weidevogels Noord-Holland en een voorstel voor scholeksterleefgebied, juli 2014. Rapportnummer 14-021, Landschap Noord-Holland, Heiloo.

Landschap Noord-Holland is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens van Landschap Noord-Holland; opdrachtgever vrijwaart Landschap Noord-Holland voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Landschap Noord-Holland

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/ of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Landschap Noord-Holland, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd. Het kwaliteitsmanamgementssyteem van Landschap Noord-Holland is gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001: 2000.

Inhoudsopgave

Samenvatting

1. Inleiding 11
2. Doel en vraagstelling 13
3. Aanpak 15
4. Kerngebieden weidevogels Noord-Holland 17
5. Voorstel voor scholeksterleefgebied 25

Literatuur 31

Bijlage 1. Overzicht van organisaties en medewerkers 33
Bijlage 2. Kerngebieden weidevogels in Noord-Holland met detailkaarten per regio 35
Bijlage 3. Weidevogelkerngebieden 49
Bijlage 4. Oppervlakte drooglegging onvoldoende en suboptimaal in A-kerngebieden buiten EHS 51
Bijlage 5. Dichtheid aan weidevogels op Texel 53
Bijlage 6. Scholeksterleefgebieden Noord-Holland 55
Bijlage 7. Scholeksterleefgebieden in Noord-Holland met detailkaarten per regio 57
Bijlage 8. Berekende beheerkosten voor scholeksterleefgebied 69

Samenvatting

De provincie Noord-Holland wil naar kerngebieden weidevogels. Uitgangspunt is dat de weidevogelstand sterk onder druk staat waardoor de provincie zich genoodzaakt voelt om de subsidie stromen te concentreren (`meer geld in minder gebieden`). Hierdoor kan de provincie het weidevogelbeheer optimaliseren in die gebieden waar de weidevogelaantallen nog goed zijn en het weidevogelbiotoop geoptimaliseerd kan worden. Voor het uitwerken van deze beleidsvisie is het rapport 'Kerngebieden weidevogels Noord-Holland' opgesteld (Sierdsema et al., 2013). Ter voorbereiding op het te volgen proces naar kerngebieden toe heeft de provincie in het najaar van 2013 gebiedsbijeenkomsten georganiseerd met directe betrokken organisaties bij het weidevogelbeheer (Trimbos et al., 2014). Op deze gebiedsbijeenkomsten is de kerngebiedengedachten en de daarbij behorende kaarten uit het Alterra rapport besproken. Uit de feedback op die bijeenkomsten bleek dat de kaarten van de kerngebieden, zoals Alterra ze had uitgewerkt voor Noord-Holland, niet altijd overeenkwamen met de werkelijke dichtheden weidevogels, openheid en waterpeilen.
Landschap Noord-Holland heeft in dit rapport de kaarten en begrenzingen van het kerngebieden voorstel van Alterra bewerkt aan de hand van de meest actuele gegevens van weidevogeldichtheden, openheid en waterpeil. Deze gegevens kwamen voort uit input van de betrokken organisaties en actuele PNI rapporten. Daarnaast is er een voorstel gemaakt voor een begrenzing van scholeksterleefgebieden in Noord-Holland.

Op basis van de gesprekken, de controle van oude en opname van nieuwe weidevogelgegevens, bovenstaand beschreven ecologische samenhang en zoekgebieden van 28 bp per 100 ha is het voorstel van Alterra bijgesteld met de volgende resultaten

- Het aantal kerngebieden bedraagt 144 met een totale oppervlakte van 19.791 ha, met een gemiddelde van 137 ha per kerngebied. Van 19791 hectare ligt ruim 8700 ha binnen de EHS. Ruim vijftig procent van de oppervlakte ligt in Laag Holland.
- Kerngebieden die buiten de huidige weidevogelleefgebieden liggen zonder weidevogelgegevens zijn geïdentificeerd. Die gebieden zijn destijds door Alterra op kaart gezet door imputing en zijn niet gebaseerd op werkelijke weidevogeldichtheden. Die kerngebieden die buiten de huidige weidevogelleefgebiedenkaart vallen, zijn na overleg met de provincie, controle met gebiedspartijen en 'expert judgement' van de kerngebiedenkaart verwijderd.
- De overige A of B gebieden die zijn gedefinieerd en begrensd door Alterra van minimaal 50 ha zijn overgenomen.
- B gebieden die zijn verschenen als artefact op de kaart (hoogwatersloot, ringvaart etc.) zijn van de kaart verwijderd, na check met de ANV's en beheerorganisaties en overleg met provincie.

<u>Toegevoegd binnen de kerngebiedenbegrenzing:</u>

- Twee A gebieden zijn toegevoegd op basis van nieuwe weidevogel-, openheid- en waterpeilgegevens die buiten de huidige weidevogelleefgebieden vallen (polder Oterleek/Marquette) en eerder niet waren meegenomen in de Alterra viewer/openheid en waterhuishouding door het ontbreken van die gegevens in het Alterra rapport.
- Door Alterra onbegrensde A of B gebieden van < 50 ha die maximaal 2km van een kerngebied (van 50 ha of >) liggen, bijvoorbeeld Marken.
- Gebieden met een aaneengesloten oppervlakte van minimaal 50 ha binnen een provinciaal telgebied met een dichtheid van minimaal 28 bp/100ha (grutto/tureluur/slobeend).
- Als laatste zijn gebieden via de volgende beslisregel toegevoegd: minimaal 2 gebieden moeten samen 50 ha vormen, 1 van die gebieden, binnen zo'n metapopulatie moet minimaal door Alterra als A of B gebied gedefinieerd zijn, met een minimale oppervlakte van 25 ha. Tevens moet alle kernen een minimale dichtheid van 28bp/100ha (15 bp/100ha grutto/10 bp/100 ha tureluur/3 bp/100 ha slobeend) hebben en wordt een maximale ruimtelijke afstand van 2 km tussen die kernen gehanteerd.

Op basis van het nieuwe voorstel is er een berekening gemaakt van de beheerkosten voor de verschillende deelgebieden. De volgende deelgebieden worden onderscheiden

- Texel en Wieringen
- Kop van Noord-Holland en West-Friesland
- Laag Holland en Noord-Kennemerland
- Amstel- Gooi en Vechtstreek en Zuidwest Rijnland

We hebben een drietal scenario's doorgerekend op basis van verschillende ecologische uitgangspunten van 25 procent, 50 procent en respectievelijk 100 procent zware beheervormen met op de resterende oppervlakte van het kerngebied in scenario 1 en 2 legselbeheer. Op basis van de nieuwe kerngebieden variëren de beheerkosten voor de verschillende scenario's tussen de 3,5 tot 9 miljoen euro voor agrarisch natuurbeheer (weidevogels) per jaar.

Boven op de beheerkosten zoals hierboven beschreven komen aanvullende (beheer) kosten voor het verhogen van het waterpeil zoals extra opbrengstderving (niet in SNL A opgenomen). Het gaat om € 994.000 buiten de EHS voor Laag Hol-

land en voor de overige gebieden € 770.000. Alleen voor de A kerngebieden bedraagt dit € 612.000 voor Laag Holland en € 346.000 voor de overige gebieden. Voor het realiseren van optimale openheid door rietbeheer bedragen de jaarlijkse extra beheerkosten voor Laag Holland circa € 416.346 voor de overige gebieden is dat € 45.080.

Naast beheer is het van belang door middel van inrichting het biotoop te verbeteren. Het gaat hierbij om optimaliseren van het waterpeil en vergroten van openheid door het verwijderen van bosjes. De berekende inrichtingskosten voor peilaanpassing van A-gebieden met onvoldoende of suboptimaal waterpeil buiten de EHS bedragen 7,8 miljoen euro waarvan 5,5 miljoen in Laag Holland. De totale kosten voor het verwijderen van de bomen bedraagt 283.000 euro waarvan 272.000 in Laag Holland.

De provincie heeft gevraagd een indicatie te geven van de verwervingskosten van de A-gebieden buiten de EHS. Voor de berekening hiervan gaan we uit van de gemiddelde grondprijs per hectare van begin 2014. Het gaat om een totaal areaal A kerngebied buiten de EHS van 4.868 ha dat onvoldoende of suboptimaal is ontwaterd. Daarvan ligt 2.481 ha in Laag Holland. De totale verwervingskosten bedragen 224 miljoen euro waarvan geschatte kosten voor Laag Holland circa 103 miljoen bedragen.

Binnen de benadering van de kerngebieden weidevogels gericht op grutto, tureluur en slobeend komt de duiding van de leefgebieden van scholekster, een voor Noord-Holland belangrijke weidevogel, onvoldoende tot zijn recht. De provincie heeft gevraagd met een voorstel te komen waarbij belangrijke gebieden voor de scholekster zoals Texel en Wieringen in opgenomen zijn.
Het concept voorstel is om die telgebieden, buiten de weidevogelleefgebieden met de kerngebieden, in Noord-Holland te selecteren die voldoen aan de norm > 10 scholeksterbroedparen per 100 ha. Daarmee zijn alle belangrijke scholekstergebieden, inclusief de meeste 25% kwantiel gebieden (de belangrijkste scholekstergebieden in Noord-Holland) die niet als kerngebieden zijn begrensd, opgenomen op de scholeksterleefgebieden kaart. De kaart dekt eveneens de meeste agrarische gebieden langs de Waddenzeekust die van groot belang zijn voor scholeksters. Hierdoor ontstaat een bepaalde robuustheid aan gebieden in Noord-Holland met een mix van weidevogelkerngebieden en scholeksterleefgebied. Op basis van literatuur en professional judgement is bepaald dat de scholekster baat heeft bij verschillende vormen van beheer; van legselbescherming, randenbeheer tot uitgesteld maaien. Voor een totale oppervlakte van 6.723 ha scholeksterleefgebied buiten de kerngebieden weidevogels bedragen de kosten, aan de hand van de normkosten SNL-A, 984.000 euro, waarvan 514.000 euro op Texel.

1. Inleiding

Nederland is een van de belangrijkste weidevogellanden in Europa. Helaas laten de weidevogelpopulaties in Nederland de laatste decennia een continue afname zien (Teunissen & van Paassen, 2013). Vele vrijwilligers en boeren hebben zich met behulp van agrarisch natuurbeheer (nestbescherming en mozaïek beheer) en natuurbeheerders met behulp van reservaatbeheer sterk ingezet om deze achteruitgang te stoppen (Beintema et al., 1995). De laatste jaren lijkt sprake te zijn van stabilisatie dan wel toename bij enkele weidevogelsoorten. Desondanks zijn de weidevogelpopulaties fors afgenomen in de laatste 50 jaar (Teunissen & van Paassen, 2013).
Het is duidelijk dat het weidevogelbeheer efficiënter en effectiever moet worden uitgevoerd. Om deze efficiëntie slag in het weidevogelbeheer te bewerkstelligen hebben de Gedeputeerde Staten in de Agenda Groen 2013 vastgelegd dat zij kiezen voor de kerngebiedenbenadering. Alterra heeft deze kerngebiedenbenadering nader uitgewerkt op kaart en hierbij indicatieve begrenzingen van weidevogelkerngebieden aangegeven (Sierdsema et al. 2013). Daarbij is onderscheid gemaakt tussen A (optimaal) en B (optimaal te maken) gebieden. De digitale kaarten zijn in november 2013 gebruikt voor gebiedsbijeenkomsten met belanghebbende partijen zoals terreinbeherende organisaties en agrarische natuurverenigingen. Deze gebiedsbijeenkomsten zijn begeleid door Landschap Noord-Holland en Veelzijdig Boerenland en voorzien van verslaglegging (Trimbos et al. 2014). Uit de gebiedsbijeenkomsten bleek dat de kaartlagen en begrenzingen op te minste twee onderdelen aanscherping behoeften. Ten eerste bleek een deel van de data over weidevogeldichtheden, openheid en waterpeil niet (geheel) overeen te komen met de actuele situatie. Als gevolg hiervan kwam de indicatieve begrenzing van de kerngebieden niet overeen met de actuele beheersituatie. Ten tweede bleek dat de duiding van de leefgebieden van scholekster, een voor Noord-Holland belangrijke weidevogel, onvoldoende tot zijn recht kwam binnen de kerngebiedenbenadering.
Deze kerngebieden vormen in de toekomst de basis voor de aanvraag voor subsidie voor (agrarisch)natuurbeheer vanaf 2016. Voorafgaand zullen collectieven een gebiedsofferte doen aan de provincie. De basis voor die offerte wordt gelegd door de kerngebieden voor weidevogels. Uiterlijk in de zomer 2014 dient er duidelijkheid te komen over de begrenzing en ligging van die kerngebieden en hun beheer- en inrichtingsopgaven.

2. Doel en vraagstelling

De provincie heeft Landschap Noord-Holland gevraagd de kaarten en begrenzingen van het kerngebieden voorstel van Alterra aan te passen aan de hand van de meest actuele beschikbare gegevens van weidevogeldichtheden, openheid en waterpeil. Vervolgens zullen deze geactualiseerde kaarten beschikbaar komen voor de provinciale kerngebiedenviewer.

Specifieke deelvragen:
- Bepaal de kerngebieden op basis van de meest actuele gegevens (A- en B gebieden).
- Bepaal voor Wieringen en Texel een leefgebiedenkaart voor de Scholekster.

Daarnaast vraagt de provincie op basis van de geactualiseerde gegevens de kosten van het weidevogelbeheer per deelgebied te bepalen. De volgende deelgebieden worden onderscheiden:
- Texel en Wieringen
- Kop van Noord-Holland en West-Friesland
- Laag Holland en Noord-Kennemerland
- Amstel- Gooi en Vechtstreek en Zuidwest Rijnland

De provincie vraagt per deelgebied de kosten van het weidevogelbeheer te bepalen voor:
- Het beheer van de kerngebieden A en B gebieden
- De inrichtingsmaatregelen van de A en B gebieden
- De totale kosten aan beheer en inrichting
- De kosten van aankoop van A gebieden die buiten de EHS liggen

3. Aanpak

De gekozen aanpak borduurt voort op de scenariostudies die Alterra eerder heeft uitgevoerd. Voor een uitgebreide uitleg van de totstandkoming van de bestanden en kerngebieden wordt verwezen naar de Alterra-rapporten (Sierdsema et al., 2013 en Schotman et al., 2014).

Op basis van de uitkomsten van de gebiedsbijeenkomsten die Landschap Noord-Holland en Veelzijdig Boerenland in 2013 heeft gecoördineerd (Trimbos et al., 2014) en op basis van de gestelde onderzoeksvragen, heeft Landschap Noord-Holland de kerngebiedenkaart:

- Gecontroleerd aan de hand van de huidige provinciale weidevogelleefgebiedenkaart. Op basis van de dichtheden weidevogels en specifiek grutto's heeft de provincie in 2009 de weidevogelleefgebiedenkaart van Noord-Holland opgesteld. Een deel van de kerngebieden staan op de kaart door extrapolatie c.q. imputing en niet op grond van werkelijke dichtheden.
- Het kerngebieden voorstel van Alterra met de vertegenwoordigers van de verschillende organisaties besproken op weidevogeldichtheden, waterpeil, openheid en verwijderbare verstoring.
- Aangevuld met nieuwe kerngebieden op basis van literatuurgegevens (van 't Veer et al., 2008 en 2010, Teunisse et al., 2012, Sierdsema et al., 2013 en Schotman et al., 2014) en gebiedsdekkende weidevogelgegevens 2009/2010.
- Aangepast op basis van recente gebiedsdekkende weidevogelgegevens, te weten het oostelijk deel van Waterland met gegevens van 2012, het westelijk deel van Waterland met gegevens van 2013 (Hoogeboom& Visbeen 2012 en 2013) en nieuwe gebiedsdekkende gegevens van de Stichting Hooge Weide en de polder Oterleek.
- Nader geanalyseerd op openheid en waterpeil voor de herbegrenzing van de weidevogelkerngebieden (zie vorige twee bullets). De Alterra kaarten zijn daarbij gecontroleerd en getoetst op geschiktheid van abiotische omstandigheden (openheid en waterpeil) voor weidevogels. Daarvoor is gebruik gemaakt van de input van de vertegenwoordigers van de verschillende deelgebieden die de kaarten hebben gecontroleerd op juistheid. Vervolgens heeft LNH de drooglegginskaarten gebruikt zoals die zijn toegepast in haar analyses `Weidevogels in Noord-Holland; ecologie, beleid en ontwikkelingen' (van `t Veer et al., 2010). Die kaarten zijn aangepast aan de hand van recente peilafwijkingen die zijn opgevraagd bij de waterschappen.
- Aangepast door het opnemen van de tracés van de hoogspanningsmasten. Voor de herberekening van de openheidskaarten zijn deze als niet verwijderbare verstoring meegenomen.

Daarnaast heeft Landschap een kaart voor scholeksterleefgebied opgesteld plus aanbevelingen voor beheer. Wij hebben hiervoor gebruik gemaakt van:

- De 25% kwantielkaart van de scholekster van Noord-Holland (de telgebieden binnen Noord-Holland die te samen 25% van de totale dichtheid aan scholeksters bevatten) opgesteld door Alterra Buij et al., 2013).
- De scholekster dichtheidskaarten en informatie (Buij et al., 2013).
- De scholeksterdichtheidskaart zoals die door Landschap Noord-Holland is opgesteld (Scharringa & van `t Veer 2012).
- Informatie van Texel en West Friesland over scholeksterbeheer.
- Diverse literatuur en mondelinge informatie van Bruno Ens.

Verder hebben wij de volgende basisbestanden gebruikt:

- Weidevogelleefgebieden in NH (provincie).
- Kern- en zoekgebieden Alterra.
- Overige gegevens Alterra ten behoeve van scholeksterleefgebied.
- Actuele Top 10 NL.
- Verstoringselementen (Alterra heeft voor de openheid gebruik gemaakt van de kaart Meeuwsen en Jochem 2011; en voor verkeer uit het onderzoek van Reijnen en Foppen (Foppen et al. 2002; en Reijnen et al. 1996).
- Peilbesluiten (gegevens waterschappen). Deze gegevens zijn beschikbaar gesteld door de waterschappen (verkregen via Waternet: Piet Johan Ratsma; Rijnland: Tejo Scholten; HHNK: via provincie).
- Actuele Hoogtekaart Nederland.
- Kleine landschapselementen.
- Weidevogelterritoria PNI gegevens.

Voor de kostenberekeningen voor beheer en inrichting hebben we gebruik gemaakt van:

- De normen zwaar beheer voor optimaal weidevogelbeheer zoals die door Alterra zijn opgenomen in beheer op maat (Schotman et al., 2008) en de kerngebiedenbenadering (Teunissen et al., 2012); beheerkenmerken van stabiele gruttopopulaties in Noord-Holland (van 't Veer & Scharringa 2008, van 't Veer et al., 2010) .
- Geldende tarieven SNL-A beheervergoedingen.
- Op basis van bovenstaande gegevens heeft LNH een voorstel aan de provincie gedaan voor het bepalen van normbedragen per ha/100 ha voor inrichting en beheer.
- Gemiddelde grondprijzen voor Noord-Holland op basis van www.boerderij.nl grondprijzenoverzicht (mei 2014).
- Gemiddelde normbedragen voor rietbeheer, verwijderen bosschages en peilverhoging zoals berekend door Alterra (Sierdsema et al., 2013, Schotman et al., 2014).

De uitgangspunten voor het uitvoeren van de berekeningen hebben we ter goedkeuring voorgelegd aan de provincie. Op basis van deze uitgangspunten geven we per gebied op hoofdlijnen een indicatie van de kosten van beheer, aankoop en inrichting.

4. Kerngebieden weidevogels Noord-Holland

In maart en april heeft LNH de vertegenwoordigers van de verschillende deelgebieden en organisaties geraadpleegd om de kerngebieden van Alterra te bespreken zoals die beschikbaar waren in de provinciale weidevogelviewer http://geoacc.noord-holland.nl/extern/gisviewers/weidevogelkerngebieden/desk.htm te controleren op juistheid. Voor een overzicht van de organisaties en vertegenwoordigers, zie bijlage 1. Per gebied is gesproken met de terreinbeherende organisaties en vertegenwoordigers van de agrarische natuurvereniging, veelal veldmedewerkers. We bespreken eerst de resultaten ten behoeve van de kerngebieden weidevogels en vervolgens scholeksterleefgebied.

Bevindingen gesprekken

Hieronder staan de belangrijkste uitkomsten van de gesprekken met de beheerders:

- In grote lijnen is de kerngebiedenkaart van Alterra bruikbaar voor het nieuwe weidevogelbeleid. Vooral het veenweidegebied in Laag Holland en Amstelland komt er sterk uit met grote oppervlakte aaneengesloten kerngebied voor grutto, tureluur en slobeend.
- Op Texel, Kop van Noord-Holland, en West Friesland vallen veel weidevogelleefgebieden niet meer binnen de kerngebiedenbegrenzing van Alterra terwijl er lokaal hoge dichtheden weidevogels voorkomen.
- Texel, de Kop van Noord-Holland en West Friesland doen tevens een oproep om voor scholekster en eventueel andere soorten beleid te maken.
- Sommige gebieden staan niet op de kaart terwijl er wel gebiedsdekkende weidevogelgegevens beschikbaar zijn, bijvoorbeeld Stichting Hoogeweide, Oterleek en Wieringen.
- Van een deel van gebied Spaarnwoude zijn de weidevogelgegevens niet gebruikt: is een A-gebied.
- Er staan A-gebieden als kerngebied op kaart terwijl er geen weidevogeldichtheden bekend zijn en geen onderdeel uitmaken van provinciaal weidevogelleefgebied, zoals bijvoorbeeld de Purmer.
- Goede A-gebieden zijn niet opgenomen als kerngebied omdat ze kleiner zijn als 50 hectare, terwijl ze wel in de buurt liggen van begrensd kerngebied en dus feitelijk ecologisch samenhangen, bijvoorbeeld Marken.
- Er zijn nieuwe kerngebieden te identificeren die voldoen aan de norm van 28 bp per 100 ha, norm zoals opgenomen in het Alterra rapport (Sierdsema et al., 2013), maar die staan nu niet op kaart omdat ze kleiner zijn dan 50 ha, of in een groot telgebied liggen en andere factoren niet gunstig zijn waardoor ze destijds als zoekgebied zijn afgevallen.
- Jaarlijks vinden er (geringe) verschuivingen plaats waar de weidevogels broeden.

Toelichting weidevogelkerngebieden.

(Sierdsema et al., 2013 en Schotman et al., 2014). Weidevogelkerngebieden zijn bedoeld als gebieden die optimaal zijn ingericht voor weidevogels en kunnen functioneren als brongebied. Er is gekozen om de selectie te richten op soorten van de natte kruidenrijke graslandgebieden met een late maaidatum. Drie soorten kunnen daar goed als selectiesoort voor gebruikt worden te weten de grutto, tureluur en slobeend. Voor het bepalen van de kerngebieden in Noord-Holland is gebruik gemaakt van soortspecifieke grenswaarden voor slobeend 3, grutto 15, tureluur 10, en te samen 28bp/100ha. In principe heeft een weidevogelkerngebied een minimale grootte van 50 ha. Een van de belangrijke voorwaarden voor kerngebieden blijkt de openheid van het landschap te zijn. De minimale openheid blijkt 400 meter te zijn terwijl meer dan 600 meter optimaal is. Een tweede belangrijke voorwaarde is het waterpeil. Als randvoorwaarde voor de drooglegging komt een waterpeil van niet meer dan 20 cm onder maaiveld in veengebieden, 30 cm in klei-op-veen gebieden en 45 cm in kleigebieden naar voren. Een dergelijke waterhuishouding zal naar verwachting ook bijdragen aan een kruidenrijke vegetatie waarvan bekend is dat deze belangrijk is voor de aantalsontwikkeling van weidevogels. Daarnaast is de vochtigheidsgraad van de bodem bepalend voor de voedselopname en ontwikkeling van de vegetatie ter plekke en daarmee ook voor het voedselaanbod voor de kuikens. Tenslotte blijkt ook de maaidatum een kenmerk te zijn van gebieden met hoge dichtheden en een gunstige aantalsontwikkeling. Een maaidatum van 15 juni of later vergroot de kans sterk op een positieve aantalsontwikkeling. Er blijken dus vier knoppen te zijn waaraan gedraaid kan worden en die leiden tot gunstigere omstandigheden: openheid, waterpeil, maaidatum en kruidenrijkdom. De laatste twee worden sterk beïnvloedt door het waterpeil. Verder geldt voor de laatste twee dat het belangrijk is de mestgift hierop aan te passen. Een lage mestgift zal leiden pas tot een bruikbare grassnede na 15 juni en ontwikkeling of behoud van kruidenrijk grasland.

Omgeving Barnegat in Waterland-Oost

- Van een aantal gebieden zijn versnipperd nieuwe gegevens (nestgegevens) beschikbaar gekomen de die duiden op hoger dichtheden.
- Veel B-gebieden staan op de kaart als een soort artefact vanwege een hoogwatersloot of ringvaart en hebben geen enkele betekenis voor weidevogels.
- In sommige delen van Noord-Holland met name in Amstelland staat de waterhuishouding niet goed op de kaart. In het centrale deel van de Ronde Hoep bijvoorbeeld is het waterpeil optimaal, terwijl dat als onvoldoende op kaart staat.
- In veel gebieden is de openheid beter dan op de Alterra kaart staat, doordat bosjes ondertussen verwijderd zijn of verstoring door riet niet aan de orde is. Met name in Laag Holland en Amstelland zijn bosjes verwijderd die nog wel op kaart staan.

Kerngebieden

Een van de belangrijke bevindingen uit de gesprekken is de vraag of de norm die Alterra heeft gesteld van minimaal 50 hectare aaneen geslotenheid weidevogelgebied voor het opnemen als kerngebied toereikend is (Schotman et al., 2014). Het kerngebiedenbeleid gaat natuurlijk uit van zoveel mogelijk robuuste eenheden waarbinnen het beheer geoptimaliseerd wordt voor de weidevogels. Uit eerdere studies komen maten als 250 tot 2.500 ha als totaal gebied dat nodig is om de populatie op peil te houden. Een van de vragen daarbij is wat precies de relatie is tussen de grootte van het gebied en de reproductie. De bovengenoemde getallen zijn vooral het resultaat van modelstudies (Kentie et al., 2011).
Uit een eerdere gebiedsdekkende analyse in Laag Holland blijkt dat daar goede weidevogelgebieden met stabiele aantallen een minimale omvang hebben variërend tussen de 30-70 ha, met een gemiddelde oppervlakte van ca. 50 ha (van ` t Veer et al., 2008). Deze gebieden zijn gevrijwaard van elementen die de openheid en rust kunnen verstoren zoals wegen, bomen en gebouwen en zullen dus in veel gevallen groter zijn dan die 50 ha. Van belang daarbij is ook de grootte van het kerngebied in relatie te zien met de ruimtelijke samenhang tussen de verschillende kerngebieden. In de praktijk is in het landbouwgebied een situatie zichtbaar waarin meerdere kernen aanwezig zijn die gescheiden worden door intensief gebruikt grasland of verstoringselementen. Wat is dan de samenhang tussen die kernen binnen het metapopulatie netwerk? Het beste is de onderlinge afstand tussen die kernen te baseren op dispersieafstand[1]. Uit een Friese studie blijkt dat de broedplaatstrouwheid, hetgeen indicatief is voor dispersieafstand, van 90% van de volwassen grutto's en 50% van de juveniele vogels niet verder rijkt dan twee kilometer (Kentie et al., 2011). Voor maximale afstanden tussen kernen binnen een weidevogellandschap is daarom twee kilometer aangehouden (Teunissen et al., 2012).

Aanpassing kerngebieden

Voor de kerngebieden en zoekgebieden waarin de vraag is gesteld om de aantallen nogmaals te controleren hebben wij dat op basis van de gebiedsdekkende weidevogelgegevens 2009-2010 of nieuwe gebiedsdekkende gegevens gedaan en beoordeeld. Om te komen tot die nieuwe zoekgebieden sluiten we aan bij de landelijke en Noord-Hollandse methodiek om te komen tot kerngebieden (Teunissen et al., 2012 en Sierdsema et al., 2013). Het gaat daarbij om lokale dichtheden van grutto 15 broedparen, tureluur 10 broedparen, en slobeend 3 broedparen per 100 hectare, samen 28 broedparen per 100 hectare als zoekgebied.

Op basis van de gesprekken, de controle van oude en opname van nieuwe weidevogelgegevens, bovenstaand beschreven ecologische samenhang (metapopulatie netwerk) en zoekgebieden van 28 bp per 100 ha is het voorstel van Alterra bijgesteld met de volgende resultaten, zie figuur 4.1. en bijlage 2 (voorstel kerngebieden weidevogels):

- Het aantal kerngebieden bedraagt 144 met een totale oppervlakte van 19.791 ha (zowel binnen als buiten EHS).
- Kerngebieden die buiten de huidige weidevogelleefgebieden liggen zonder weidevogelgegevens zijn geïdentificeerd. Die gebieden zijn destijds door Alterra op kaart gezet door imputing en zijn niet gebaseerd op werkelijke weidevogeldichtheden. Die kerngebieden die buiten de huidige weidevogelleefgebiedenkaart vallen zijn na overleg met de provincie en na controle met gebiedspartijen en 'expert judgement' van de kerngebiedenkaart verwijderd.
- Het overige A of B gebied gedefinieerd en begrensd door Alterra van minimaal 50 ha zijn overgenomen.
- B gebieden die zijn verschenen als artefact op de kaart (hoogwatersloot, ringvaart etc.) zijn van de kaart verwijderd, na check met de ANV's en beheerorganisaties en overleg met provincie.

<u>Toegevoegd binnen de kerngebiedenbegrenzing zijn:</u>

- Twee A gebieden zijn toegevoegd op basis van nieuwe weidevogel-, openheid- en waterpeilgegevens die buiten de huidige weidevogelleefgebieden vallen (polder Oterleek/Marquette) en eerder niet waren meegenomen in de Alterra viewer/openheid en waterhuishouding door het ontbreken van die gegevens in het Alterra rapport.
- Door Alterra onbegrensde A of B gebieden van < 50 ha die maximaal 2km van een kerngebied (van 50 ha of >) liggen, bijvoorbeeld Marken.
- Gebieden met een aaneengesloten oppervlakte van minimaal 50 ha binnen een provinciaal telgebied met een dichtheid van minimaal 28 bp/100ha (grutto/tureluur/slobeend).
- Als laatste zijn gebieden via de volgende beslisregel toegevoegd: minimaal 2 gebieden moeten samen 50 ha vormen, 1 van die gebieden, binnen zo'n metapopulatie moet mini-

1. Dispersieafstansd is de afstand tussen de geboorteplek of broedplaats en de plek waar de vogels de jaren daarop broeden.

maal door Alterra als A of B gebied gedefinieerd zijn, met een minimale oppervlakte van 25 ha. Tevens moet alle kerntjes een minimale dichtheid van 28bp/100ha (15 bp/100ha grutto/10 bp/100 ha tureluur/3 bp/100 ha slobeend) hebben en wordt een maximale ruimtelijke afstand van 2km tussen die kernen gehanteerd.

Aanpassing drooglegginings- en openheidskaarten

Als basis heeft LNH de drooglegginingskaarten gebruikt zoals die zijn toegepast in haar analyses `Weidevogels in Noord-Holland; ecologie, beleid en ontwikkelingen` (van `t Veer et al. 2010). Die kaarten zijn aangepast aan de hand van recente peilafwijkingen die zijn opgevraagd bij de waterschappen (verkregen via Waternet: Piet Johan Ratsma; Rijnland: Tejo Scholten; HHNK: via provincie). Verder zijn gegevens gebruikt van de verschillende gebiedsspartijen die de drooglegginingskaarten en openheidskaarten hebben gecontroleerd. De drooglegginingskaarten zijn in te zien in http://geoacc.noord-holland.nl/extern/gisviewers/weidevogelkerngebieden/desk.htm. Ze zijn voor de overzichtelijkheid en na overleg met de provincie niet opgenomen in dit rapport.

De belangrijkste wijziging wat betreft de drooglegging betreft de Ronde Hoep. Daarvan is het waterpeil in het centrale deel van de polder optimaal tot suboptimaal. Daarnaast hebben we veel B-gebieden met optimale drooglegging die als artefact op kaart zijn gekomen verwijderd.

Van belang is dat de drooglegginingskaarten zijn gebaseerd op vigerende peilbesluiten. Het lokaal opzetten van waterpeilen is niet opgenomen in de beschikbare data van de waterschappen en dus niet zichtbaar in de drooglegginingskaart. De drooglegginingskaarten geven in grote lijn per gebied de verbeteringsopgave aan.

In de openheidskaart is als -niet verwijderbaar- hoogspanningsmasten met verstoringsafstand opgenomen en verstoring door wegen. Daarnaast hebben we aan de hand van recente informatie van beheerders bosjes die de afgelopen jaren zijn verwijderd van de verstoringskaart afgehaald. Ook hebben we in de verstoringskaart het areaal riet aangepast in open gebieden als Ronde Hoep e.d. Voor de aangepaste kaarten verwijzen we naar de provinciale weidevogelviewer.

Grutto

Toelichting begrenzing Marquette/deKampen

Bij de begrenzing van de kerngebieden is door Alterra uitgegaan van de tot weidevogeltelgebieden omgezette zoekgebieden uit het project van vorig jaar (Sierdsema et al,. 2013). In paragraaf 3.1.4 staat dat alleen weidevogeltelgebieden zijn opgenomen als zoekgebied als ze voor tenminste 40% in een zoekgebied lagen. Dat is niet het geval voor het weidevogeltelgebied Marquette/De Kampen en dat verklaart waarom de kerngebiedenkaart ophoudt bij de spoorlijn.

De zoekgebieden zijn samengevoegd en lokaal uitgebreid met de beste gebieden voor de drie kernsoorten (Slobeend, Tureluur en Grutto). En omdat we voor Marquette/De Kampen inderdaad niet de beschikking hadden over de stippen en we op basis van de omgevingskenmerken geen heel hoge aantallen verwachtten is Marquette/De Kampen er uit gevallen.

Gezien de hoge dichtheden aldaar en de aansluiting bij het kerngebied ten noorden is het kerngebied uitgebreid met het niet verstoorde deel van Marquette/de Kampen.

Uitgangspunten berekening beheerkosten in landbouwgebied

Uitgangspunt voor de kostenschatting voor het beheer is dat waar kerngebieden met agrarisch natuurbeheer gerealiseerd worden er voldoende areaal zwaar beheer moet zijn voor een voldoende reproductieproces. In Beheer op Maat is een model ontwikkeld die uitgaat dat er voor ieder gruttopaar een hectare kuikenland beschikbaar nodig is. De berekening betreft hier een gewogen gemiddelde. Kruidenrijkland heeft een grotere waarde dan hoogproductief land (Schotman et al., 2008). Het model is een hulpmiddel om modelmatig het areaal kuikenland te bepalen. Uit analyse van gegevens blijkt dat extensief graslandbeheer een voorwaarde is voor structuurrijk en kruidenrijkgrasland waar voor de vogels en hun jongen voldoende voedsel te vinden is. Gangbaar graslandbeheer is te intensief voor een toereikende kuikenoverleving (Kentie et al., 2011; 2013). Legselbeheer alleen biedt dus onvoldoende garantie voor voldoende kuikenoverleving en duurzaam behoud van de weidevogelpopulatie. Ook laat gemaaide percelen dienen kruidenrijk en open van structuur te zijn om te zorgen voor voldoende kuikenoverleving (Kentie et al., 2013).

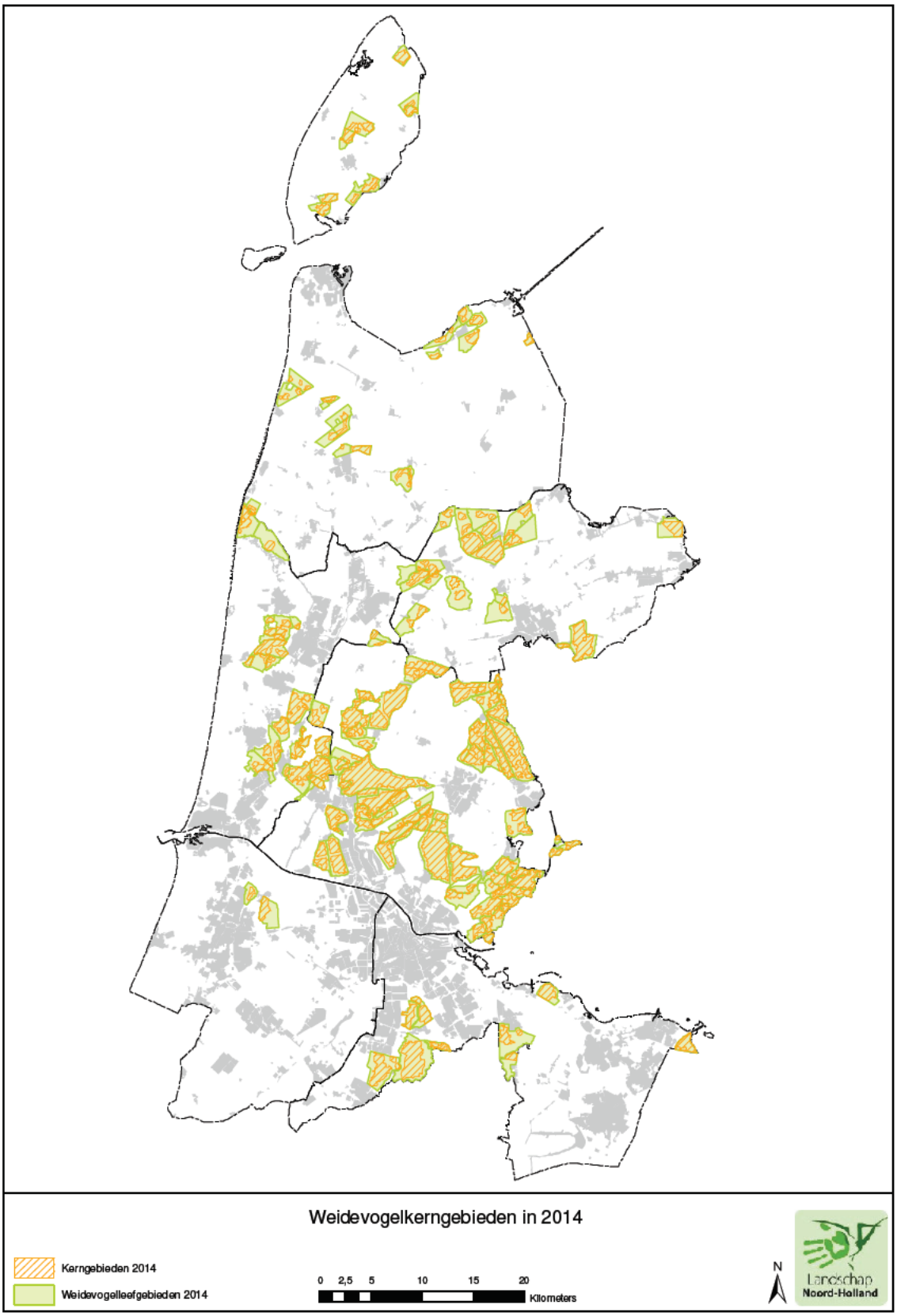

Figuur 4.1. Kerngebieden weidevogels in Noord Holland

Alleen zwaardere beheervormen zoals rust tot 15 juni of later (mits kruidenrijk), kruidenrijk weidevogelgrasland, extensieve beweiding en plas-dras voldoen aan die eisen. Botanisch beheer kan hierbij ook een rol spelen. In natuurgebieden worden deze beheervormen veelal op de gehele oppervlakte uitgevoerd. Soms spelen daar problemen als over-extensivering en pitrusvorming. Bij een optimale drooglegging kan een mix van 25 procent zwaar beheer en gangbaar graslandbeheer met optimaal legsel en kuikenbeheer een mogelijk alternatief zijn (Schotman et al., 2014). De effectiviteit hiervan is nog onvoldoende aangetoond (Teunissen et al., 2012. Analyse van de gegevens in Laag Holland tonen aan dat stabiele populaties grutto's in gebieden voorkomen waar op >50 procent van het areaal laat wordt gemaaid of andere extensieve beheervormen worden toegepast en slechts < 50 procent vroeg wordt gemaaid (< 22 mei) (van `t Veer et al., 2008, 2010). Landelijk analyse geeft ook aan dat stabiele gruttogebieden zich kenmerken door een late maaidatum (> 22 mei). Zij adviseren vanuit voorzorgsprincipe een maaidatum van 15 juni aan te houden. Naast de late maaidatum is de kwaliteit van grasland van belang. Het moet om kruidenrijk grasland gaan (Teunissen et al., 2012).
Aangezien het kerngebiedenbeleid uitgaat van optimaal beheer in de kerngebieden waar de weidevogels zich concentreren, hebben wij op basis van bovenstaande analyses voor drie scenario's het beheer doorgerekend. Wij gaan er daarbij vanuit dat op de gehele oppervlakte kerngebied beheer wordt afgesloten. Bij zware beheervormen bedoelen wij SNL A pakketten zoals weidevogelgrasland met een rustperiode tot minimaal 15 juni, kruidenrijk weidevogelgrasland, extensieve beweiding en plas-dras.

De volgende scenario's zijn doorgerekend
- Scenario 1 Een mix van zware beheervormen op 25 procent van de oppervlakte en op resterende oppervlakte legselbeheer
- Scenario 2 Een mix van zware beheervormen op 50 procent van de oppervlakte en op resterende oppervlakte legselbeheer
- Scenario 3 Een mix van zware beheervormen op 100 prcent van de oppervlakte

De berekening voor de beheerkosten buiten de EHS zijn bepaald door:
- De berekende oppervlakte kerngebied zoals aangeven op de kaart. Dit zijn bruto oppervlakten (inclusief water). Hier is areaal dat wordt verstoord door niet te verwijderen elementen als hoogspanningsmasten vanaf getrokken.
- Het aandeel EHS is van bovenstaand getal afgetrokken
- Opgeteld is het aandeel SNL A binnen de EHS
- Er is een buffer genomen van tien procent[2] van de berekende oppervlakte SNL A. De kerngebiedenbegrenzing volgt namelijk niet de perceelsbegrenzingen. Door een buffer te nemen houden we hiermee rekening. De buffer geeft tevens enige ruimte om aanvullend flexibel beheer af te sluiten in aangrenzende percelen.
- De vergoedingen SNL A 2014 zoals vermeld op www.portalnatuurenlandschap.nl en de berekende hectares zoals opgenomen in tabel 4.1.

De berekeningen zijn voor de volgende gebieden uitgevoerd.
- Texel
- Kop van Noord-Holland
- West-Friesland
- Laag Holland
- Noord-Kennemerland
- Amstel- Gooi en Vechtstreek
- Zuidwest Rijnland

Begrenzing kerngebieden weidevogels Noord-Holland
In dit voorstel worden in totaal 144 kerngebieden onderscheiden met een totale oppervlakte van 19.791 ha (dit is bruto oppervlakte inclusief de sloten), met een gemiddelde van 137 ha per kerngebied, zie tabel 4.1 en figuur 4.1. Van 19.791 hectare ligt ruim 8.700 ha binnen de EHS (zie bijlage 3). In vergelijking met het voorstel van Alterra (16.923 ha) is dit voorstel een uitbreiding in hectares (<3.000 ha). De voorgestelde ge-

Tabel 4.1.Overzicht aantal hectare kerngebieden in Alterra voorstel en het nieuwe voorstel kerngebieden (zowel hectare SNL A als SNL N).

Regio's	Voorstel Alterra	Nieuw voorstel
Amstel-, Gooi- en Vechtstreek	1074	1959
Kop van Noord-Holland	358	882
Laag Holland	11175	10812
Noord-Kennemerland	1991	2446
Texel	469	739
West-Friesland	1856	2765
Zuid-West/ Rijnland	0	189
Totaal	16923	19791

2. De extra buffer van tien procent is een arbitrair getal. Voor de berekening van de oppervlakte geeft het een marge om tot een beter inzicht te komen in de maximale kosten van het weidevogelbeheer in de kerngebieden voor weidevogels.

bieden zijn geclusterd zodat de uitwisseling van vogels tussen gebieden, van belang voor gebieden die aan de kleine kant zijn, geen probleem lijkt, zie ook bij de toelichting bij de aanpassing van de kerngebieden. Ruim vijftig procent van de oppervlakte ligt in Laag Holland.
Als we het aantal weidevogelleefgebieden in ogenschouw nemen dan gaat het beheer zich concentreren in 262 weidevogelleefgebieden t.o.v. 394 weidevogelleefgebieden die in de structuurvisie zijn opgenomen (zie tabel 4.2). Dit is exclusief het voorstel voor scholeksterleefgebieden.

Beheerkosten
In 2014 besteedt de provincie Noord-Holland binnen de EHS 2,55 miljoen aan het beheertype Vochtig Weidevogelgrasland (N13.01); en daarnaast een klein miljoen aan het beheertype Kruiden- en Faunarijkgrasland N12.02 en 1 miljoen voor Vochtig Hooiland N10.02 (SNL N beheertypen). Voor agrarisch natuurbeheer is 4,54 miljoen opengesteld (SNL A beheertype A01). Op dit moment wordt voor 2016 handhaving van het budget voor natuurbeheer (SNL N) en een budget van 5,8 miljoen voor agrarisch natuurbeheer voorzien. Er is nog geen budget voor de inrichting van kerngebieden gereserveerd.

Beheer
Voor het berekenen van de normkosten van het beheer hanteren we de vergoedingen van de verschillende weidevogelpakketten uit Subsidieregeling Natuur en Landschap Agrarisch (SNL A) 2014, zoals vermeld op de portal natuur en landschap.

Weidevogelgrasland met zware beheervormen (gemiddeld bedrag)		€ 600,00/ha
Legselbeheer op grasland	75bp / 100ha	€ 108,41/ha

Voor het bepalen van de oppervlakte hebben we de oppervlakte kerngebied buiten de EHS gebruikt, plus de oppervlakte SNL-A binnen de EHS met een extra buffer van tien procent (zie bijlage 3.)

We hebben een drietal scenario's doorgerekend op basis van verschillende ecologische uitgangspunten van 25 procent, 50 procent en respectievelijk 100 procent zware beheervormen met op de resterende oppervlakte van het kerngebied in scenario 1 en 2 legselbeheer (zie ook bij berekening beheerkosten).

Op basis van de nieuwe kerngebieden variëren de geschatte beheerkosten voor de verschillende scenario's tussen de 3,5 tot 9 miljoen euro voor agrarisch natuurbeheer (weidevogels) per jaar.

Extra beheerkosten
Boven op de beheerkosten zoals hierboven beschreven komen aanvullende (beheer)kosten voor het verhogen van het waterpeil zoals extra opbrengstderving (niet in SNL A opgenomen) en rietbeheer. Die kosten zijn gebaseerd op de aannames en normkosten zoals beschreven in Weidevogelkerngebieden van Noord-Holland (Sierdsema et al., 2013).

Drooglegging
Voor de kerngebieden waar de drooglegging onvoldoende of suboptimaal is en waar peilverhoging doorgevoerd gaat worden, komt nog een extra vergoeding per jaar van €250 per hectare voor Laag Holland en 150 euro per hectare voor de overige gebieden (NB dit zijn nog geen bestaande SNL A pakketten). Deze jaarlijkse vergoeding is gebaseerd op een verminderde grasopbrengst door het opzetten van het waterpeil. Buiten de EHS is de waterhuishouding op ruim 9.000 hectare onvoldoende of suboptimaal. De jaarlijkse extra beheerkosten voor het opzetten van het peil in de kerngebieden buiten de EHS bedragen voor Laag Holland € 994.000 en voor de overige gebieden € 770.000. Alleen voor de A kerngebieden bedraagt dit € 612.000 voor Laag Holland en € 346.000 voor de overige gebieden. Voor alle detailberekeningen per gebieden verwijzen we naar bijlage 4.

Tabel 4.2. Berekende kosten SNL A -inclusief een buffer van 10 procent van de berekende oppervlakte SNL-A- voor drie verschillende beheerscenario's.

VOORSTEL	Opp SNL-A ha	Kosten scenario 1	Kosten scenario 2	Kosten scenario 3
Amstel-, Gooi- en Vechtstreek	1835	€ 424.522	€ 650.077	€ 1.101.188
Kop van Noord-Holland	561	€ 129.656	€ 198.544	€ 336.321
Laag Holland	7690	€ 1.778.746	€ 2.723.823	€ 4.613.978
Noord-Kennemerland	1749	€ 404.445	€ 619.333	€ 1.049.109
Texel	417	€ 96.488	€ 147.753	€ 250.285
West-Friesland	2559	€ 591.981	€ 906.510	€ 1.535.569
Zuid-West/ Rijnland	110	€ 25.530	€ 39.095	€ 66.224
	14921	€ 3.451.367	€ 5.285.136	€ 8.952.673

Rietbeheer
De kosten van rietbeheer zijn afhankelijk van het gemiddelde in verstoorde gebieden aanwezige areaal riet. Ze zijn vastgesteld op € 322 per ha verstoord gebied. In Laag Holland wordt daarvan per jaar de helft gemaaid, dit zal dus € 161 per ha. Met name in Laag Holland is het areaal verstoord door riet vrij groot. In 2726 ha van het landschap is riet een belemmering van de openheid. Omdat voor veel gebieden in Laag Holland ook allerlei doelstelling liggen voor moerasvogels zal goed overwogen moeten worden waar riet jaarlijks gemaaid kan worden. De jaarlijkse extra beheerkosten voor Laag Holland liggen op circa € 416.346, voor de overige gebieden is dat € 45.080. Zie voor de verder onderbouwing Sierdsema et al., 2013 & Schotman et al., 2014.

Inrichtingskosten
Bij het bepalen van de inrichtingskosten voor het realiseren van verhoging van waterpeil en verwijderen van bomen zijn we uitgegaan van de berekeningen en normkosten zoals die gebruikt in Weidevogelkerngebieden van Noord-Holland (Sierdsema et al., 2013)

Waterpeil
De normkosten voor waterpeilverhoogging zijn kosten van kunstwerken zoals stuwen en dammen, aanpassingen aan gemalen, voorzieningen tegen overstroming en dergelijke. Die kosten voor de technische voorzieningen verschillen tussen de veen- en klei- op veengebieden en kleigebieden. Het verschil zit vooral in het grote aantal brede sloten dat in veengebieden afgedamd moet worden om verschillende peilvakken te maken. In kleigebieden leent de bestaande indeling in peilvakken zich daar al betere voor. De informatie is ontleend aan Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.
De kosten van inrichting bestaan uit de normkosten voor inrichting. Die inrichtingskosten zijn eenmalig. De extra beheerkosten zoals eerder beschreven zijn jaarlijkse kosten. In Laag Holland zijn deze € 2.250 per ha, elders in Noord-Holland € 1.000 per ha. Uitgangspunt is dat er op Texel geen peilverhoging plaatsvindt.

Op basis van bovenstaande zijn de berekende inrichtingskosten voor peilaanpassing van A-gebieden met onvoldoende of suboptimaal waterpeil buiten de EHS 7,8 miljoen euro waarvan 5,5 miljoen in Laag Holland. Binnen de EHS is ook nog een optimalisering nodig van het waterpeil op circa 3.000 hectare waarvan 1.600 ha in Laag-Holland.

Verwijderen bomen
Voor het bepalen van de kosten van verwijderbare verstoringsbronnen is gebruik gemaakt van een schatting van de oppervlakte van de feitelijke opstand maal de normkosten per hectare (zie verder Sierdsema et al. 2013).
Uitgangspunt voor de berekening van de oppervlakte wegbeplanting en bosjes in de verstoorde zone is dat deze respectievelijk 0,5 en 1,5 procent van de oppervlakte innemen. De berekende kosten zijn daarom voor Laag Holland en Texel 97,88 en verder 30,60 per ha. Het totale areaal landschap dat is verstoord door bomen bedraagt 3.171 ha waarvan het grootste areaal in Laag Holland ligt met 2.783 ha. De totale kosten voor het verwijderen van de bomen bedraagt 283.000 euro waarvan 272.000 in Laag Holland. Waarschijnlijk liggen de feitelijke kosten lager omdat een deel van de bosjes de afgelopen jaren al zijn verwijderd.

Berekening verwervingskosten
De provincie heeft gevraagd een indicatie te geven van de verwervingskosten van de A-gebieden buiten de EHS. Voor de berekening hiervan gaan we uit van de gemiddelde grondprijs per hectare (€ per ha) van begin 2014.

Waterland en droogmakerijen	42.000 per ha
Rest van Noord-Holland	50.000 per ha

Het gaat om een totaal areaal A kerngebied buiten de EHS van 4.868 ha wat onvoldoende of suboptimaal is ontwaterd. Daarvan ligt 2.481 ha in Laag Holland. De totale verwervingskosten bedragen 224 miljoen euro waarvan geschatte kosten voor Laag Holland circa 103 miljoen bedragen (zie bijlage 4).

5. Voorstel voor scholeksterleefgebied

In Noord-Holland komen scholeksters vrijwel overal in het cultuurland voor. Van alle weidevogels heeft de scholekster de ruimste verspreiding. De dichtheidskaart van Noord-Holland (zie figuur 5.1)laat zien dat relatief rijke scholekstergebieden 10> paar per 100 ha) nog veel voorkomen boven het Noordzeekanaal. Gebieden met hoge dichtheden (>20 paar per 100 ha) komen ook nog verspreid voor maar bij deze categorie valt met name Texel op. De scholekster dichtheden per telgebied op Texel variëren van ca 10 tot 60 broedparen per 100 ha. Ook Wieringen springt eruit, vooral de telgebieden die grenzen aan het wad. Landelijk gezien zijn de gebieden die dichtbij de kust zijn gelegen van groot belang voor de scholekster. Hier vinden we grote aantallen en hoge dichtheden (Kampichler 2013).
Alterra heeft recent het belang van akkerland voor weidevogels in Noord-Holland onderzocht en ook daar kwam uit dat de hoogste dichtheden van de scholekster op Texel gevonden worden (Ruy et al, 2014). Het aantal broedparen in Noord-Holland wordt geschat op 9.500 tot 11.000. Dat is ongeveer 12% van de landelijke broedpopulatie (Scharringa & van `t Veer 2012).

Landschap Noord-Holland heeft de verschillen berekend tussen de dichtheden scholekster in weidevogelkerngebied, gruttokerngebied en weidevogelkerngebied SNL N op Texel. In al deze categorieën vinden we zeer hoge dichtheden scholekster met een gemiddeld van 20 bp per 100 ha (zie bijlage 5). Verder valt op dat op Texel de scholekster de meest algemene weidevogel is.

Alterra heeft een dichthedenkaart gemaakt voor de scholekster, deels met imputing (zie figuur 5.2) Daarnaast heeft ze voor de scholekster op basis van dichtheden de beste telgebieden met de hoogste dichtheden voor de scholekster geselecteerd, de zogenaamde 25%-kwantielgebieden. Dit zijn de beste scholekstergebieden waarin zich 25 procent van de totale Noord-Hollandse populatie bevindt. Een groot deel van de 25%-kwantielgebieden valt binnen de begrenzing van de kerngebieden weidevogels met name in Laag Holland, zie figuur 5.4. Andere belangrijke gebieden vallen er buiten zoals grote delen van Texel en West- Friesland. In figuur 5.3 en 5.4 zien we het grote belang van Texel voor een soort als de scholekster. Ook een aantal gebieden in West Friesland en de Kop van Noord-Holland behoren tot die gebieden.

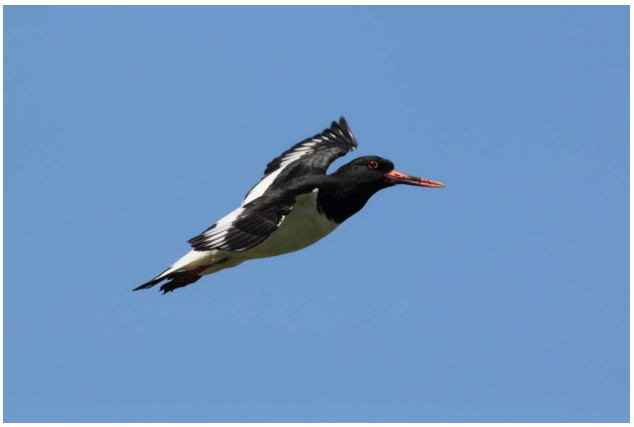

Scholekster

In figuur 5.3 zien we het aandeel telgebieden in Noord-Holland dat voldoet aan de 25%-kwantiel scholekster maar geen onderdeel uitmaakt van de kerngebieden weidevogels in Noord-Holland. Dat aandeel ligt het hoogst op Texel gevolgd door West Friesland en de Kop van Noord-Holland. De consequentie in deze situatie zou zijn dat belangrijke leefgebieden voor de scholekster vooral op Texel door het nieuwe kerngebiedenbeleid zonder enige vorm van beheer komen te liggen.

Concept scholekster leefgebiedenkaart
In overleg met de provincie doen we het concept voorstel om die telgebieden, buiten de weidevogelleefgebieden met kerngebieden, in Noord-Holland te selecteren die voldoen aan de norm > 10 scholekster broedparen per 100 ha. Daarmee zijn alle belangrijke scholekstergebieden, inclusief de meeste 25% kwantielgebieden die niet als kerngebieden zijn begrensd, opgenomen op de scholeksterleefgebieden kaart. De kaart dekt eveneens de meeste agrarische gebieden langs de Waddenzeekust die van groot belang zijn voor scholeksters (zie figuur 5.4 en 5.5). Hierdoor ontstaat een bepaalde robuustheid aan gebieden met een mix van kerngebied weidevogels en scholeksterleefgebied, zie bijlage 6. Voor details van de verschillende scholeksterleefgebieden per regio, zie bijlage 7.

Habitateisen en gewenst beheer scholekster
Van belang is om te bepalen wat de habitateisen en het gewenst beheer is voor de scholekster om zo een gewenste invulling te geven aan de aanwijzing van scholeksterleefgebieden. In Noord-Holland broeden veel scholekster op bouwland maar ook veel op grasland of een combinatie daarvan. In het rapport van Alterra over de akkervogels is opgenomen dat scholeksters vogels zijn van open landschap en zij de hoogste dichtheden bereiken in de kwelders rond de Waddenzee (Buij et al., 2013). Ze zijn talrijk in grootschalig akkerland, inclusief maispercelen en de bollenstreek. Daarnaast broeden ze in graslanden, duinen en op daken in steden. De aantallen zijn afgenomen door intensief gebruik van graslanden en overbevissing van kokkels en mossels in de Waddenzee. Onduidelijk is wat precies het gewenste beheer is voor scholekster. Voor het broedsucces is van belang dat legsels uitkomen en actief

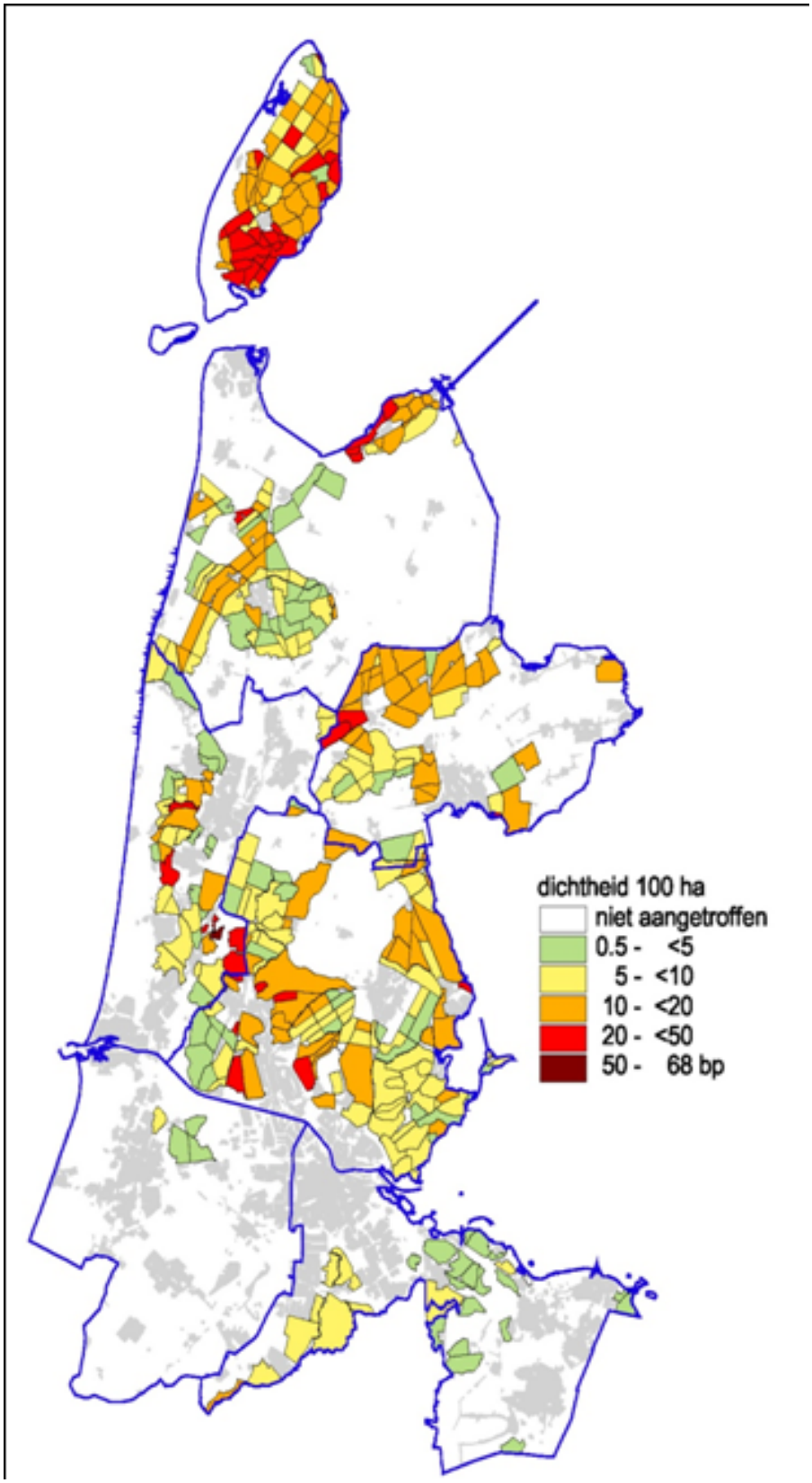

Figuur 5.1. Dichtheidskaart scholekster in Noord-Holland (provinciale gegevens 2009)

worden beschermd bij grondwerkzaamheden. Uit onderzoek in Laag Holland blijkt dat stabiele en hoge dichtheden gevonden worden bij extensief graslandbeheer (van `t Veer et al., 2008). Blijkbaar biedt dat voor scholeksters gunstige voedselomstandigheden. Recentelijk blijkt uit landelijk onderzoek dat er een aantal omgevingsvariabelen zijn die bepalend zijn voor hoge dichtheden en stabiele tot positieve trend dan wel minder negatieve trend. Het gaat om openheid van landschap, een grote bedekking met blijvend grasland, een minimale drooglegging in combinatie met agrarisch natuurbeheer in de vorm van laat maaien en kruidenrijk grasland (Kampichler et al., 2013). Nadere studies om de verschillende maatregelen te kwantificeren zijn nog niet uitgevoerd. Duidelijk is wel dat een mozaïek van beheer van belang is voor de scholekster.

Voorstel voor concrete maatregelen voor de scholekster

Uit bovenstaande blijkt dat het van belang is dat er beheermaatregelen getroffen dienen te worden die slaan op de gehele broedcyclus van de scholekster; van eieren tot opgroeien van kuikens. Het gaat dus niet alleen om nestbescherming, het gehele habitat dient in orde te zijn. Concrete beschermings- en beheermaatregelen zijn:

1. Nestbescherming: De scholekster is een soort die zich leent voor de beheermaatregel nestbescherming. De nesten zijn gemakkelijk te vinden. Vaak begint de scholekster te broeden pas nadat de meeste werkzaamheden op het land gedaan zijn, dit is vooral van toepassing op bouw- en akkerland. De scholekster is niet erg gevoelig voor verstoring waardoor hij na werkzaamheden snel op het nest terug komt. Het uitkomstpercentage van nesten is hoog.
2. Voedsel: De overleving van pullen is waarschijnlijk de grootste bottleneck zowel op het agrarisch land als daarbuiten. Belangrijkste oorzaak is waarschijnlijk de voedselvoorziening van de kuikens. De scholekster is een van de weinige soorten weidevogels, naast de watersnip, die haar jongen voert. De actieradius van oudervogel om voedsel te zoeken bedraagt maximaal 2 km (info Bruno Ens). Het bieden van voldoende voedsel in de directe omgeving is van groot belang in de vorm van extensief beweid land, natte en kruidenrijke graslanden en laat gemaaid land. Verbrede oevers en andere maatregelen gericht op een structuurrijke vegetatie zijn van groot belang om de kuikenoverleving te bevorderen.
3. Kuikenbescherming: Het bieden van voldoende dekkingsmogelijkheden in de vorm van niet gemaaide stroken op grasland, laat gemaaid grasland, uitgesteld braakstroken of kruidenrijke randen langs bouwland.

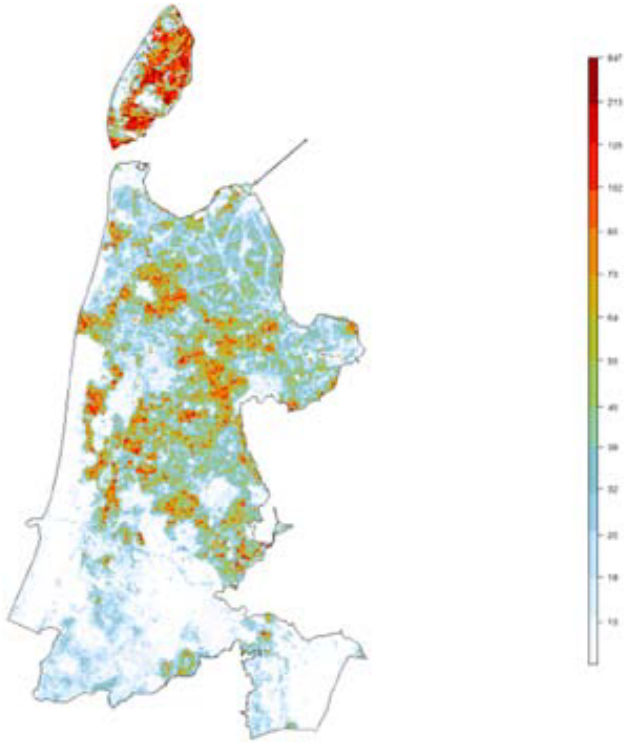

Figuur 5.2. Broedverspreiding van scholekster en geschat aantal broedpaar per 100 ha volgens het Alterra model.

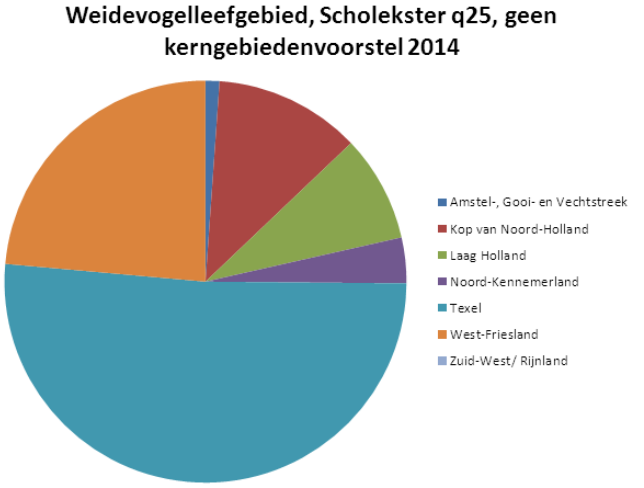

Figuur 5.3. Scholekster 25q-gebieden buiten de kerngebieden weidevogels.

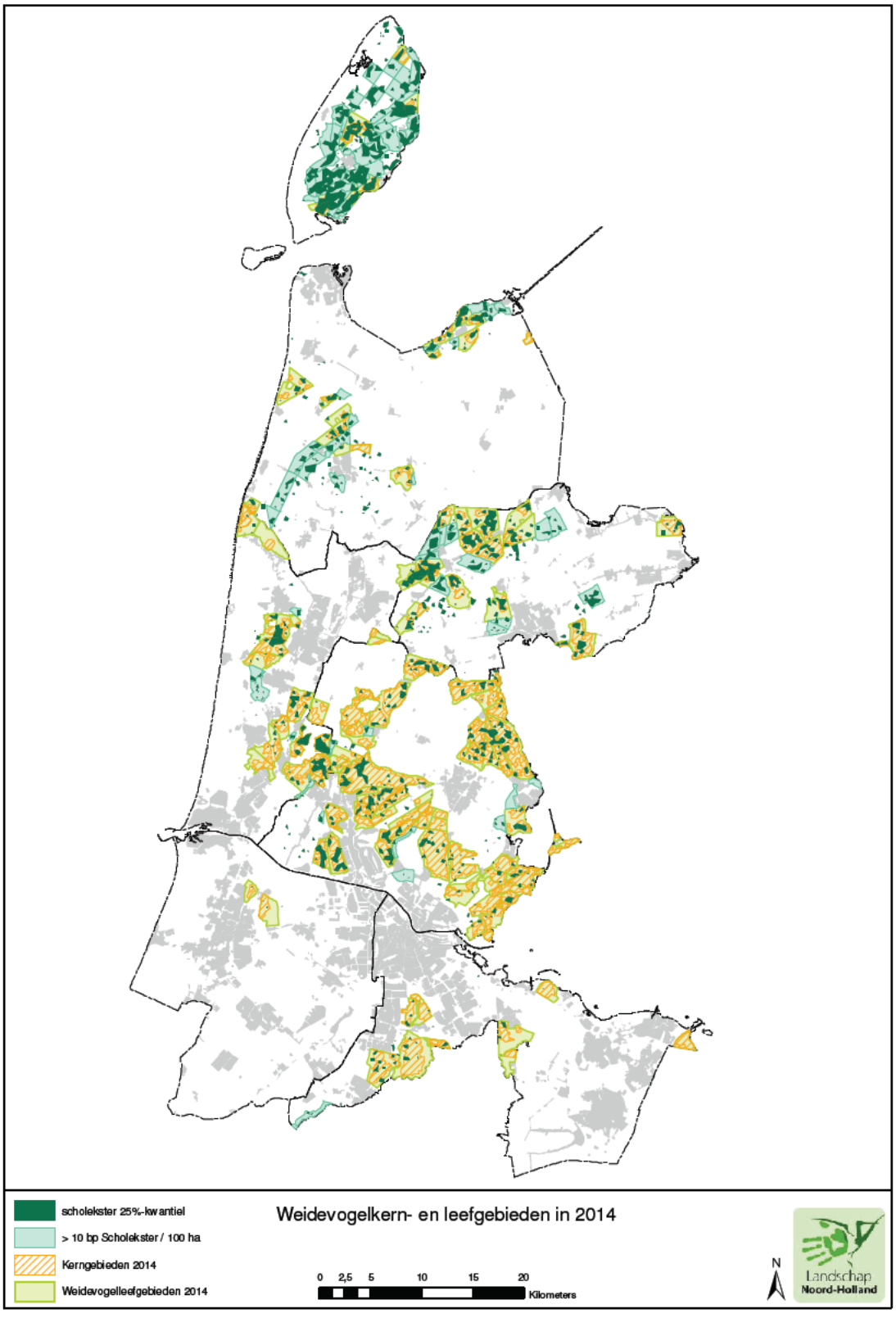

Figuur 5.4. Kerngebieden Weidevogels (groen) en een voorstel voor scholeksterleefgebieden (lichtblauw) met de scholekster 25%kwantielen (donkerblauw) in Noord Holland

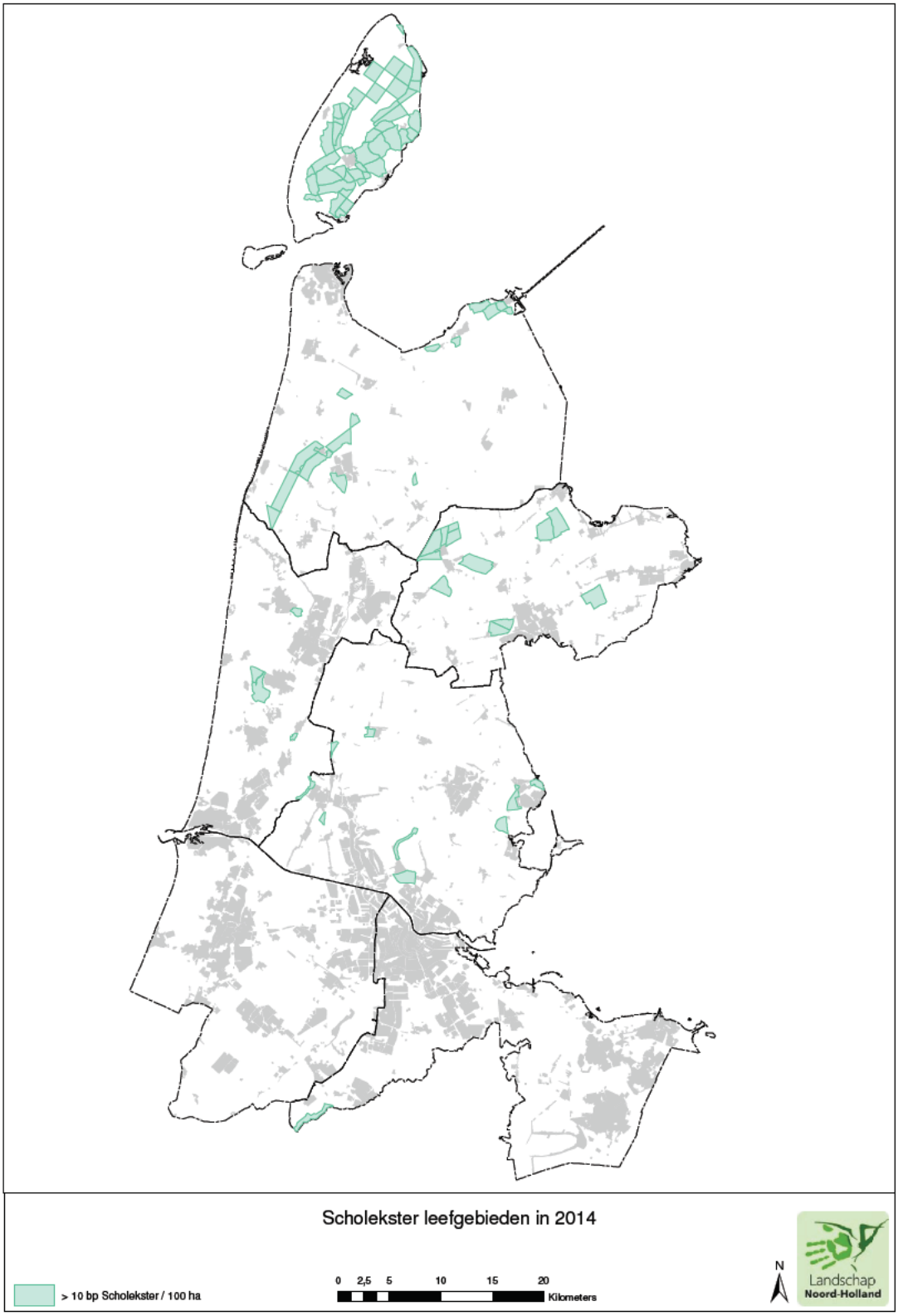

Figuur 5.5. Scholeksterleefgbieden

Andere soorten
In verschillende gebieden waar de scholekster hoge dichtheden bereikt, vinden we ook plaatselijk hoge dichtheden aan kieviten en zangweidevogels zoals gele kwikstaart, veldleeuwerik en graspieper (Weidevogels in Noord-Holland: verspreiding, aantallen en trends, Scharringa & van `t Veer, 2011). Het lijkt er dus op dat kieviten en deze zangweidevogels vergelijkbare biotoop vereisten hebben als de scholekster. Randenbeheer is ook gunstig voor deze soorten zoals is gebleken uit onderzoek in Groningen (van `t Hof 2008). Onderzoek uit Brabant leert dat kieviten ook baat hebben bij randenbeheer op bouwland omdat dit de kuikenoverleving bevorderd (Anonymus 2012). We kunnen dus veronderstellen dat naast de scholekster andere soorten ook zullen meeprofiteren van de scholekster beheermaatregelen.

Beheerkosten
Op basis van bovenstaande kan de volgende berekening gemaakt worden van de beheerkosten. Wij hebben hier verder geen inrichtingskosten meegenomen zoals peilverhoging. Binnen de aangegeven scholeksterleefgebiedenkaart, buiten de weidevogelleefgebieden met de begrenzing van de kerngebieden, gaan we ervan uit dat op circa de helft van de oppervlakte scholeksterleefgebied actief beheer wordt uitgevoerd voor de optimalisering van het leefgebied van de scholekster. Voor de mate van mozaïek zijn op dit moment nog geen concrete handvatten voor handen. We stellen voor dat op circa 10 procent van die oppervlakte zware beheervormen heeft zoals uitgesteld maaibeheer, extensief weiden, kruidenrijke graslanden of randenbeheer (op bouwland) tegen gemiddeld bedrag van ca. € 1.000 per hectare (norm SNL-A). Op de resterende oppervlakte wordt legselbeheer uitgevoerd, volgens het normbedrag van SNL-A. Voor legselbeheer op bouwland of grasland van € 51,66 per hectare (gebaseerd op de SNL A vergoedingen in portal natuur en landschap). Voor de berekening per regio zie bijlage 8. Voor een totale oppervlakte van 6.723 ha is berekend dat er actief beheer uitgevoerd zal worden tegen een bedrag van 984.000 euro, waarvan 514.000 euro op Texel.

Wieringen-Stroeërkoog; Dit is een belangrijk leefgebied voor de scholekster

Literatuur

Beintema A, O. Moedt, D. Ellinger,1995. Ecologische Atlas van de Nederlandse Weidevogels. Schuyt & Co, Haarlem.

Ananymus, 2012. Flora en fauna in akkerranden op de Brabantse klei. Evaluatierapport 2009-2011. Ecologisch Adviesbureau Cools & Altenburg & Wymenga.

Buij, R., A. Schotman, H. Sierdsema, D. Melman, 2013. Het belang van akkerland voor weidevogels in de Provincie Noord-Holland. Consequenties weidevogelkerngebieden aanpak voor weide- en akkervogels. Alterra, 1566-7197.

Foppen, R., A. Kleunen, W.B. van Loos, H. Sierdsema, 2002. Broedvogels langs wegen, een nationaal perspectief. Een analyse van de gevolgen van wegverkeer voor broedvogels aan de hand van landelijke verspreidingsgegevens. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek Ubbergen.

Hoff, J. van `t. 2008. Effecten van het project Actief Randenbeheer op vogels, haas en ree in winter en zomer.

Kampichler, C., H. Sierdsema, M. Roodbergen & B.J. Ens, 2013. Ruimtelijke analyse van dichtheden en trends van binnendijks broedende Scholekster. Sovon-rapport 2013-O Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Kentie, R., J. Hooijmeijer, C. Both & T. Piersma, 2011. Grutto's in ruimte en tijd. Ministerie van LNV, Directie Kennis, Den Haag.

Kentie, R,, J. Hooijmeijer, K. Trimbos, N.M. Groen & T. Piersma. 2013 Intensified agricultural use of grasslands reduces growth and survival of precocial shorebird chicks. Journal of Applied Ecology, volume 50, p 243-251. .
Reinen, R., R. Foppen & H. Meeuwsen, 1996. The effects of traffic on the density of breeding birds in Dutch agricultural grasslands. Biological Conservation 75, 255-260.

Meeuwsen H.A.M., R. Jochem, 2011. Openheid van het landschap; berekeningen met het model Viewscap. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-werkdocument 281.

Scharringa C.J.G., R. van 't Veer, 2012. Weidevogels in Noord-Holland; Verspreiding, aantallen en trends. Landschap Noord Holland, Heiloo.

Schotman, A.G.M., Th. C. P. Melman, S.R. Hensen, M.A. Kiers, H.A.M. Meeuwsen, O.R Roosenschoon & B. Vanmeulebrouk, 2008. Het Grutto-mozaïekmodel als kwaliteitstoets weidevogelbeheer; ontwikkelingen en toepassingen 2004-2008. Wageningen, Alterra, Alterra rapport 1408.

Schotman, A.G.M., H. Sierdsema, Th.C.P. Melman, 2014. Kerngebieden voor weidevogels in de praktijk. Methodiek gebruikt voor maken voorstel kerngebieden Noord-Holland. Wageningen, Alterra Wageningen UR (Universsity & Research centre). Alterra rapport.

Sierdsema H, A.G.M. Schotman , E.B. Oosterveld , Th. C. P. Melman, 2013. Weidevogelkerngebieden Noord-Holland; vergelijking van vier scenario's. Alterra Wageningen UR, Alterra-rapport 2435.

Teunissen W, A. Schotman, L.W. Bruinzeel, H. ten Holt, E. Oosterveld, H. Sierdsema, E. Wymenga, D. Melman,2012. Op naar kerngebieden voor weidevogels in Nederland. SOVON Vogelonderzoek Nederland Beek-
Ubbergen, Alterra Wageningen UR, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv. Feanwâlden. Alterra-rapport 2344, Sovon-rapport 2012/21, A&W-rapport 1799.

Teunissen W, van Paassen A. 2013 Weidevogelbalans 2013. SOVON Vogelonderzoek Nederland Beek-Ubbergen, Landschapsbeheer Nederland de Bilt.

Trimbos, K., F. Visbeen, F. van Leeuwen& W. Menkveld, 2014. Naar kerngebieden weidevogels in Noord-Holland. Verslag van drie gebiedsbijeenkomsten. Rapportnummer 13-049, Landschap Noord-Holland.

Bijlage 1 Overzicht van organisaties en medewerkers

Met de volgende organisaties en personen zijn gesprekken gevoerd.

Amstel-Gooi en Vechtstreek en Spaarnwoude

[redacted] ANV Amstelland, Vechtvallei en Spaarnwoude
[redacted] Landschap Noord-Holland

Laag Holland en Noord-Kennemerland

[redacted] ANV Waterland Land & Dijken
[redacted] ANV Waterland Land & Dijken
[redacted] ANV Waterland Land & Dijken
[redacted] ANV Waterland Land & Dijken
[redacted] ANV Waterland Land & Dijken
[redacted] Natuurmonumenten
[redacted] Stichting Hooge Weide
[redacted] Landschap Noord-Holland
[redacted] Staatsbosbeheer

West Friesland

[redacted] ANV West Friesland
[redacted] ANV West Friesland
[redacted] Staatsbosbeheer
[redacted] Landschap Noord-Holland

Wieringen

[redacted] ANV Rotgangs
[redacted] Staatsbosbeheer

Kop van Noord-Holland

[redacted] ANV De Frisse Wind
[redacted] ANV De Frisse Wind
[redacted] Landschap Noord-Holland
[redacted] Staatsbosbeheer

Texel

[redacted] ANV De Lieuw
[redacted] Natuurmonumenten
[redacted] Natuurmonumenten
[redacted] Staatsbosbeheer

Bijlage 2 Kerngebieden weidevogels in Noord-Holland met detailkaarten per regio

AGV oost

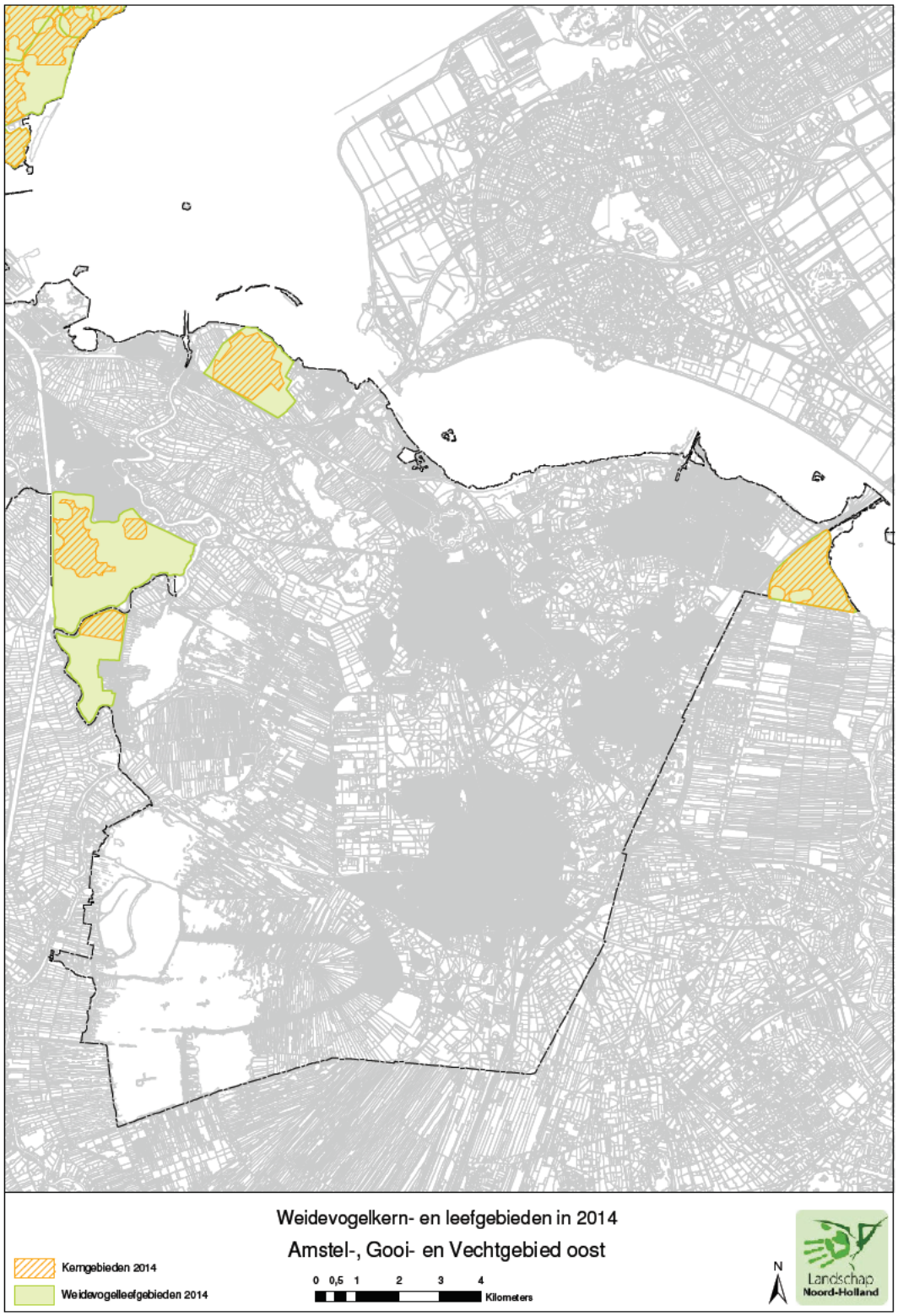

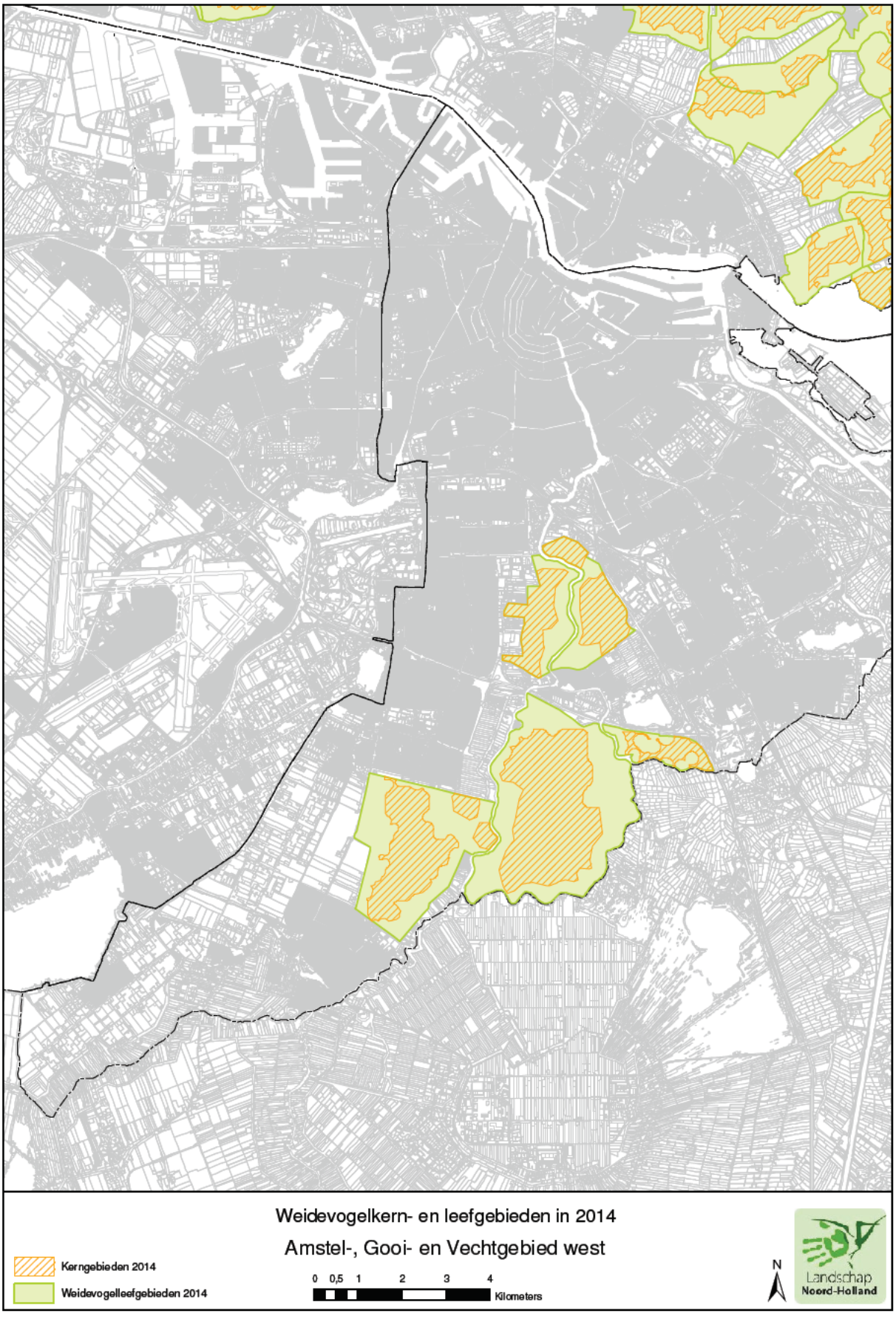
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
Amstel-, Gooi- en Vechtgebied west
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

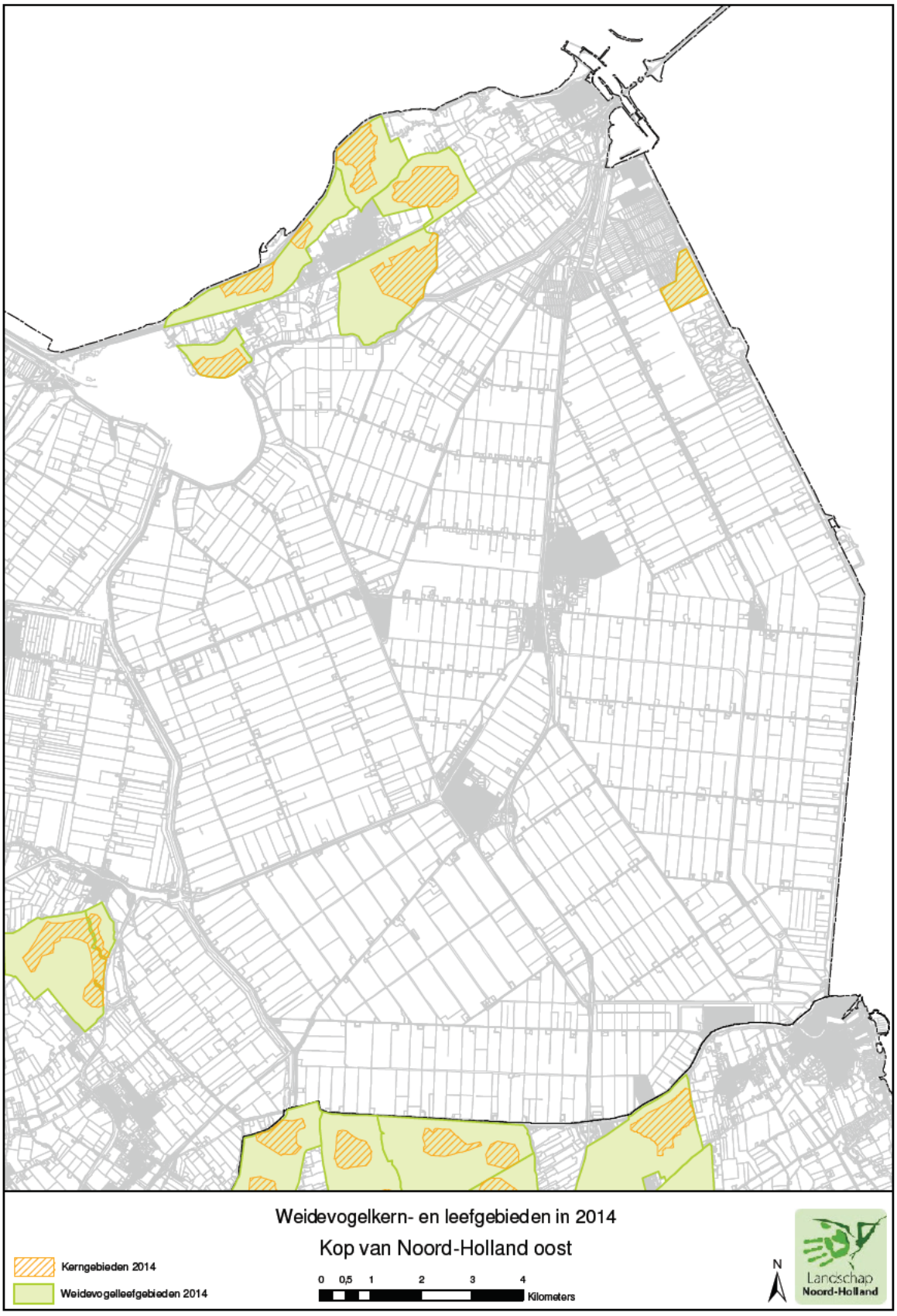
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
Kop van Noord-Holland oost
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

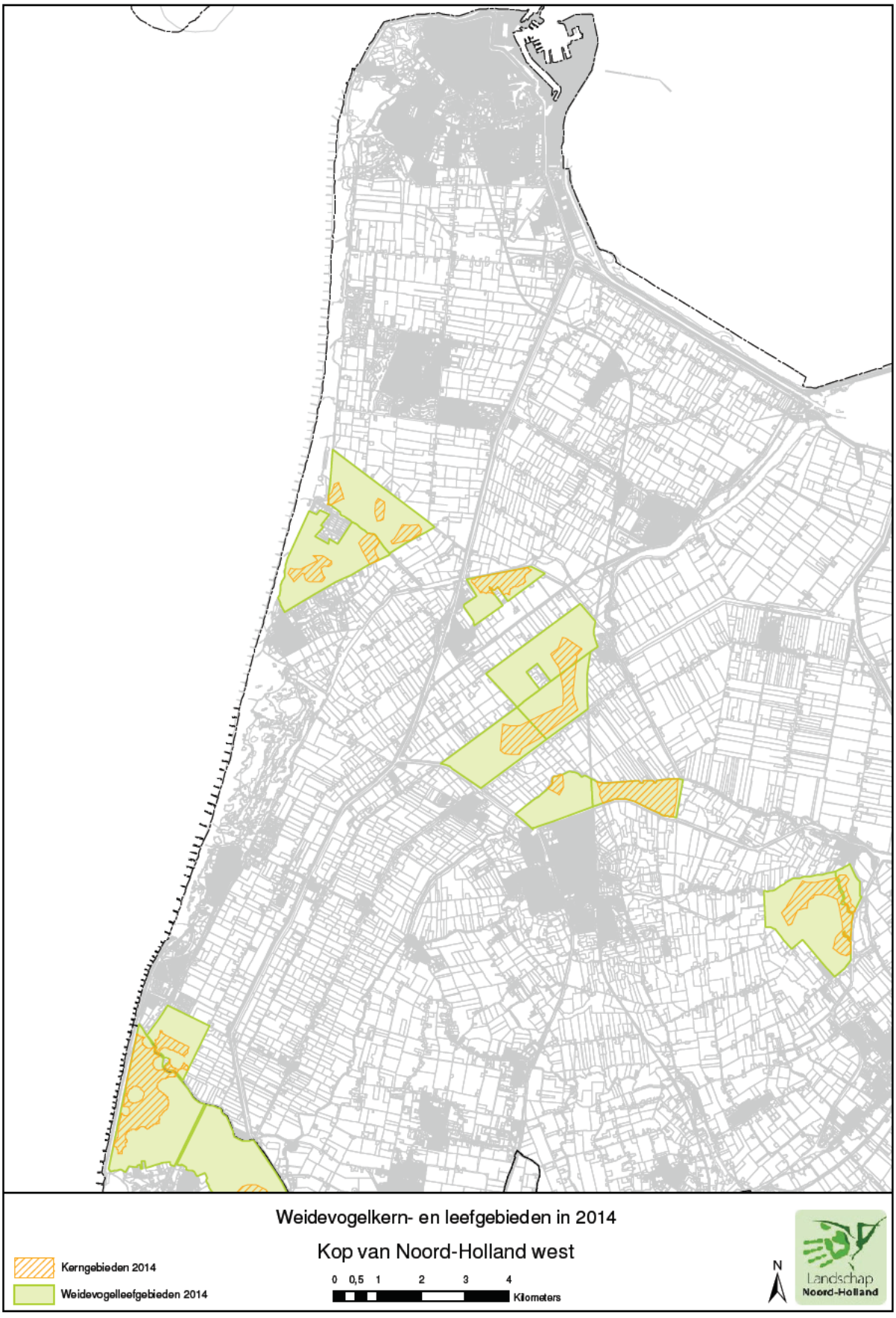
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
Kop van Noord-Holland west
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

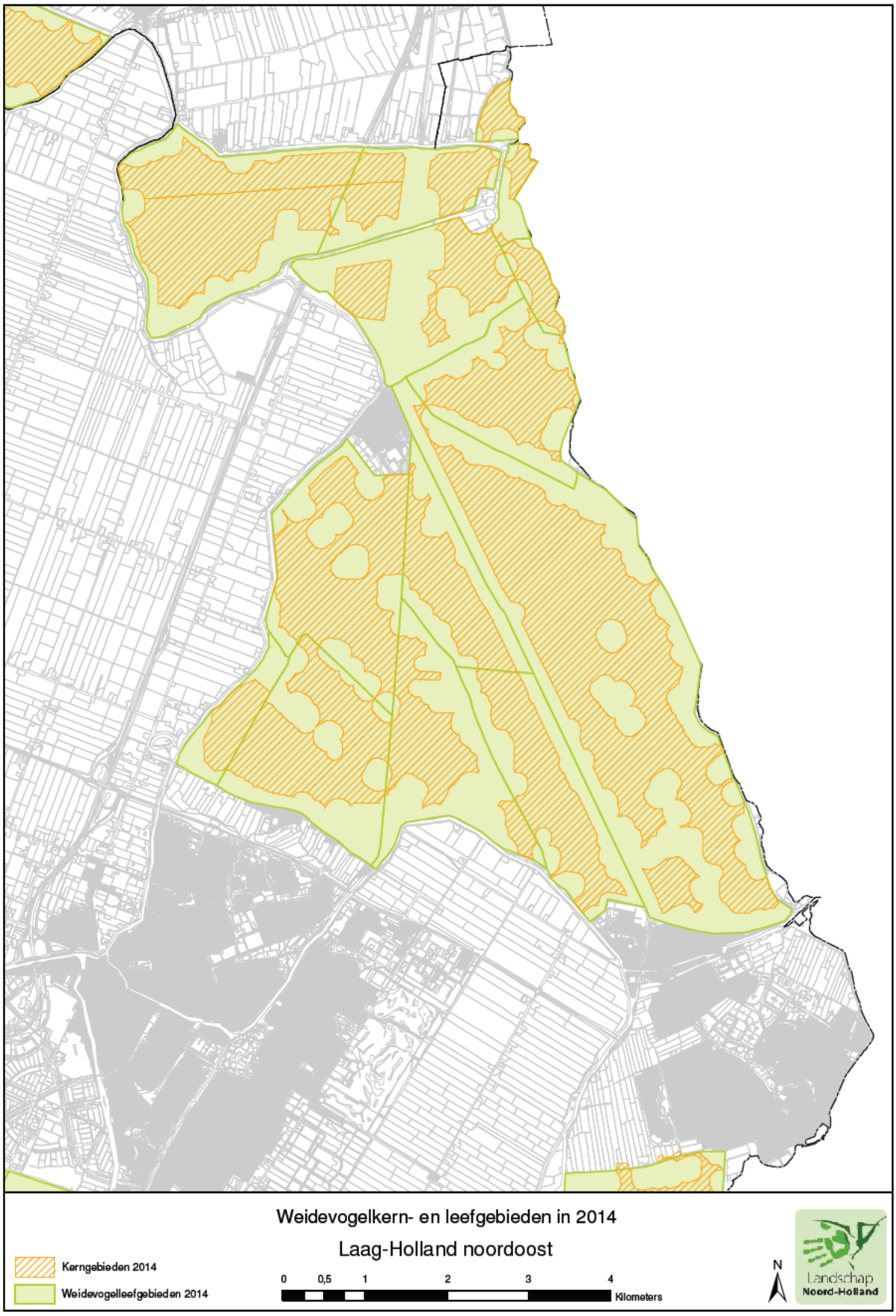
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
Laag-Holland noordoost
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
0
0,5
1
2
3
4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

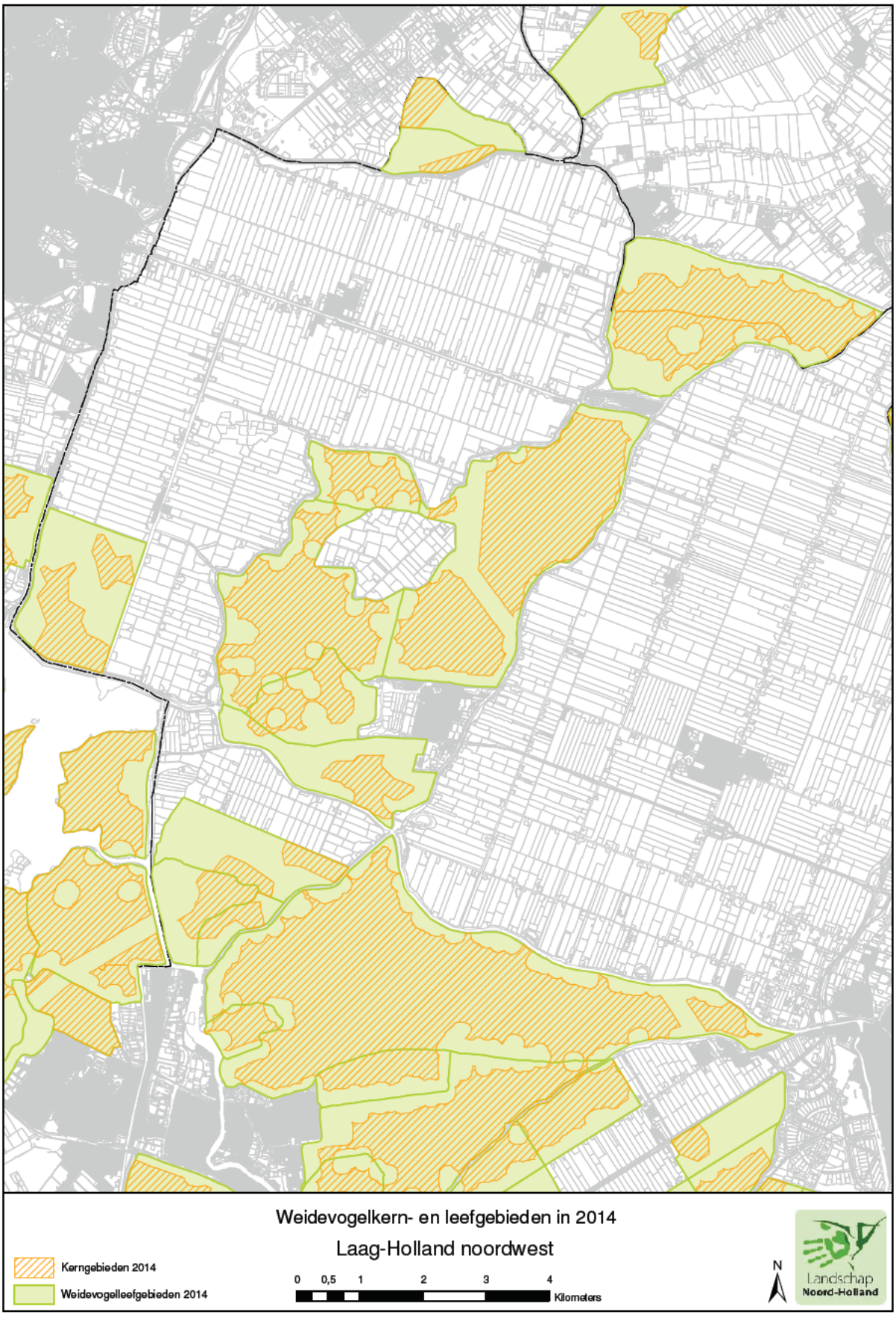
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
Laag-Holland noordwest
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

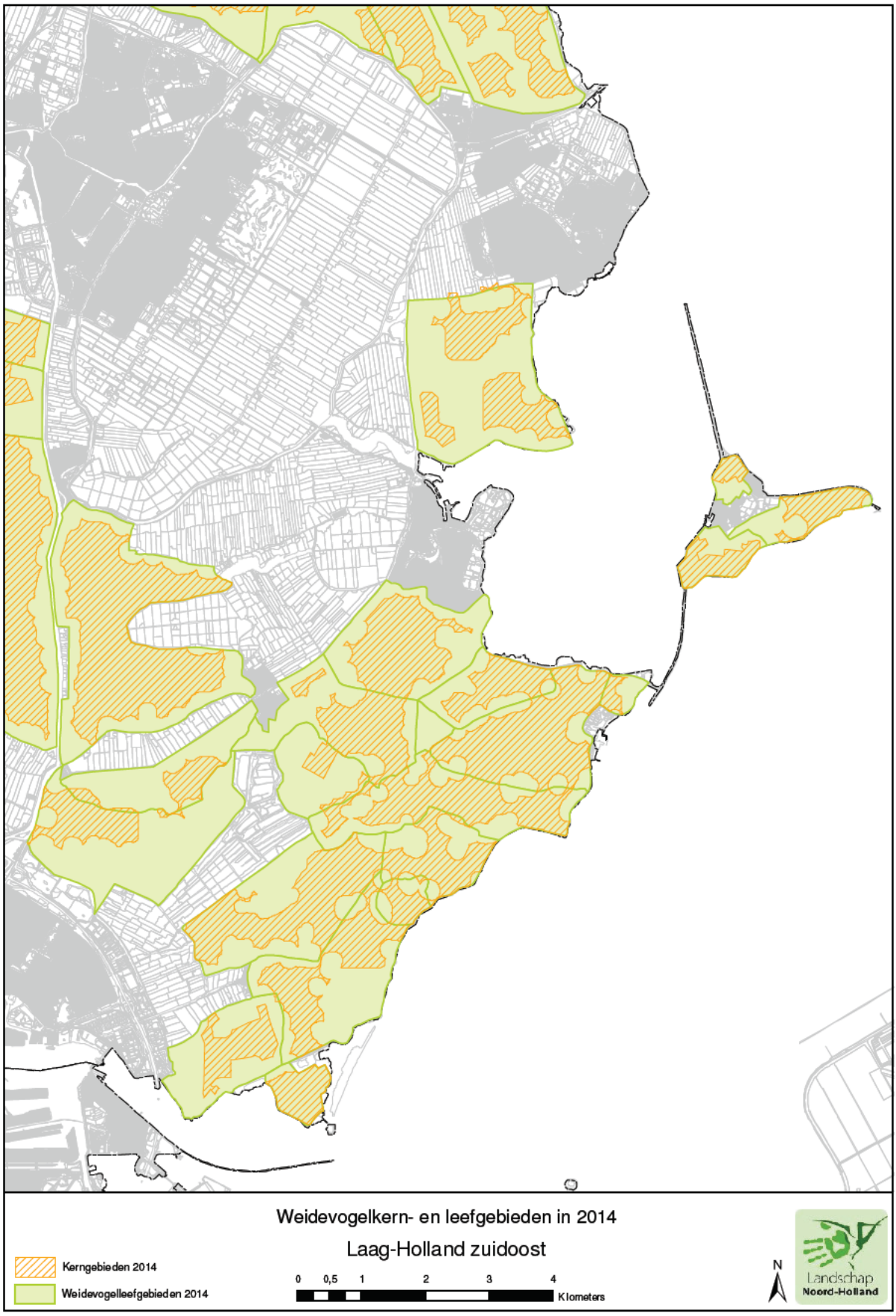
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
Laag-Holland zuidoost
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

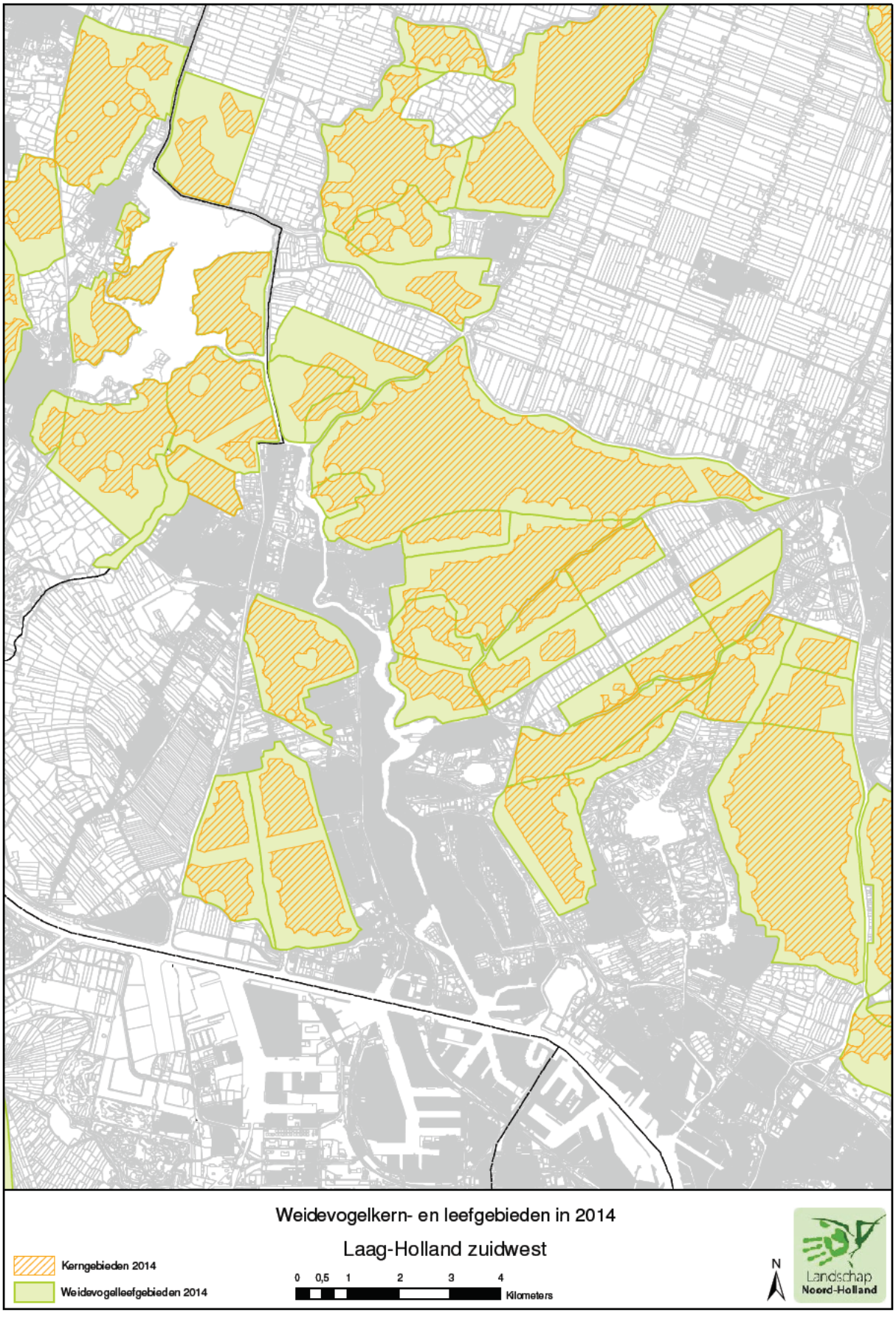
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
Laag-Holland zuidwest
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

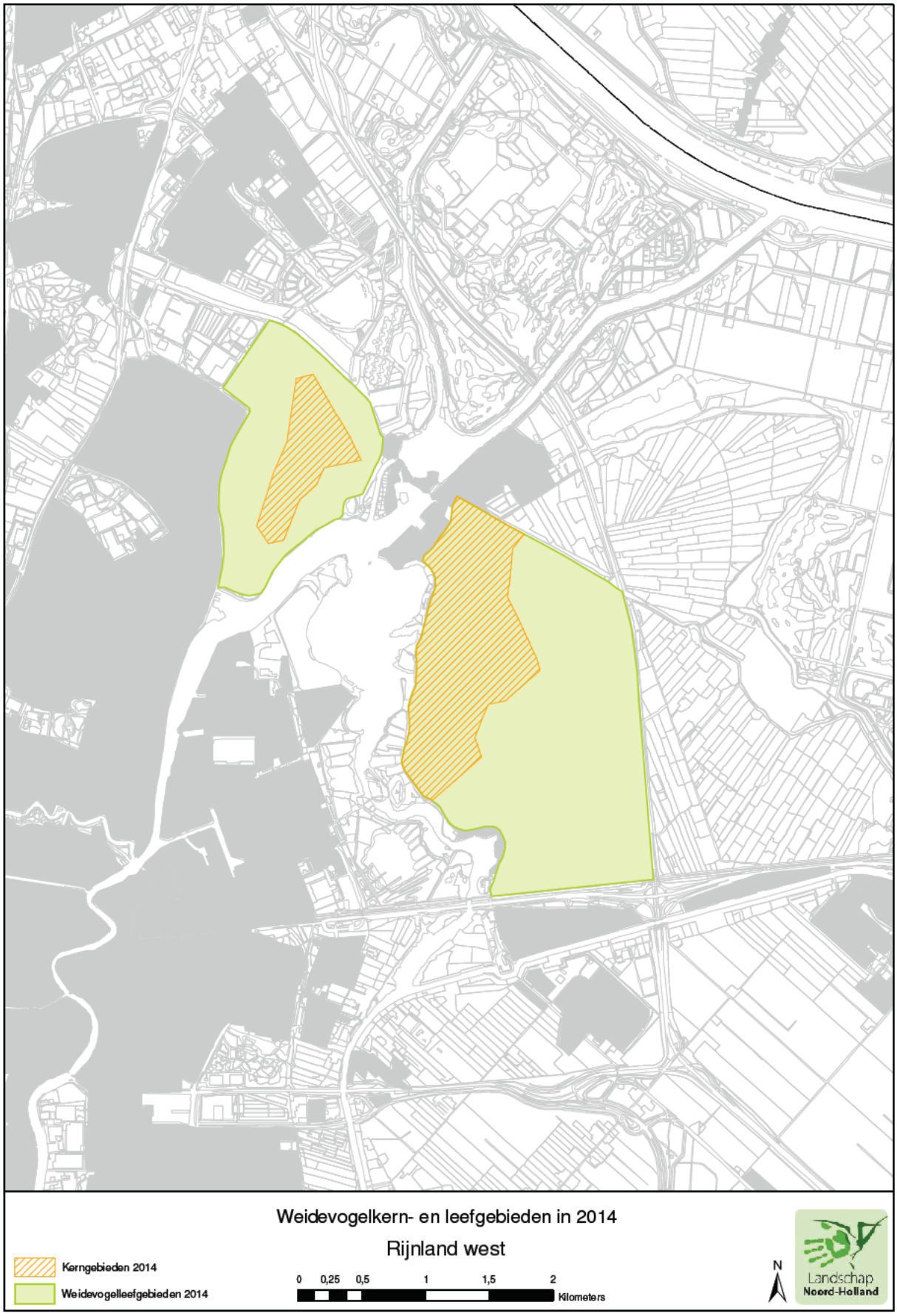
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
Rijnland west
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
0 0,25 0,5 1 1,5 2
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

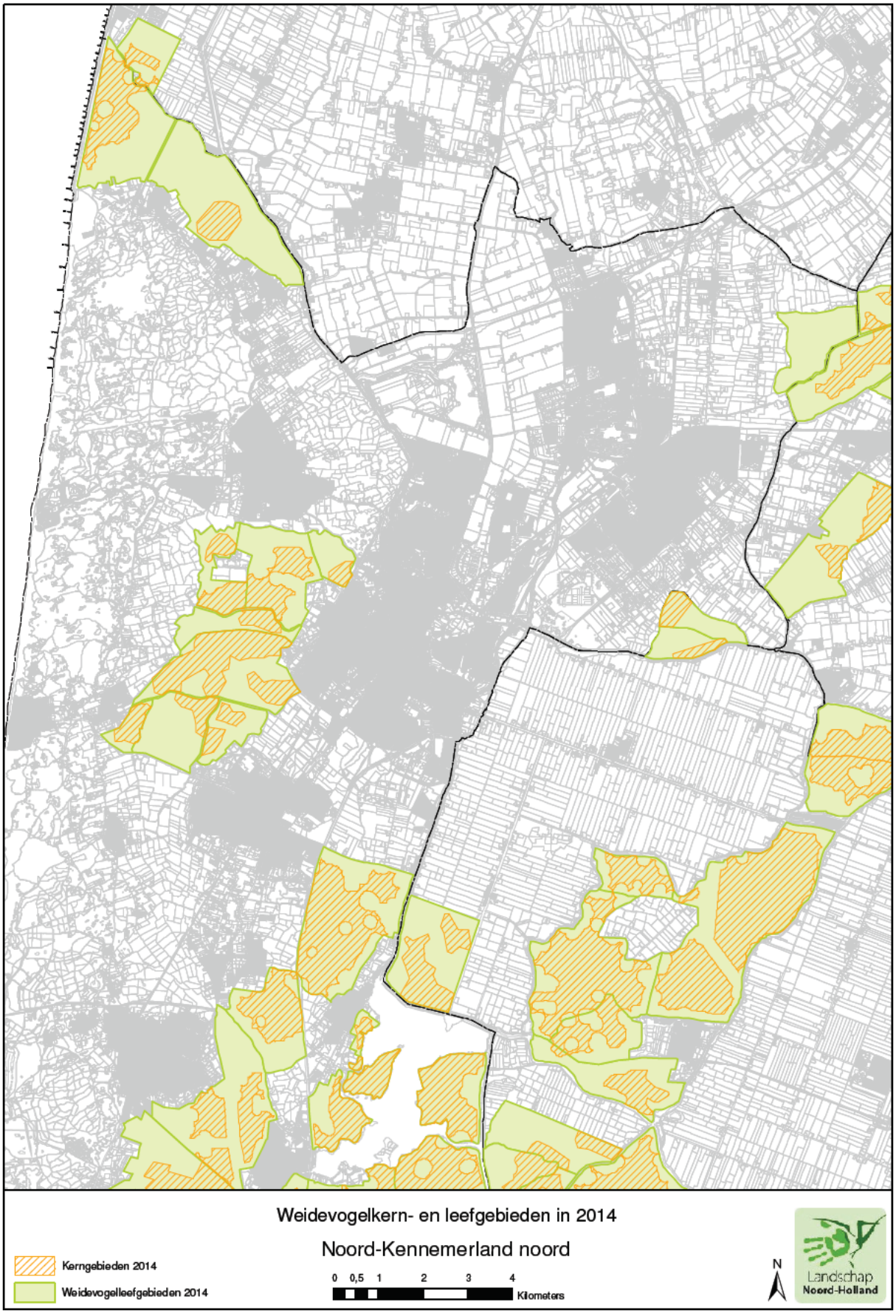
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
Noord-Kennemerland noord
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

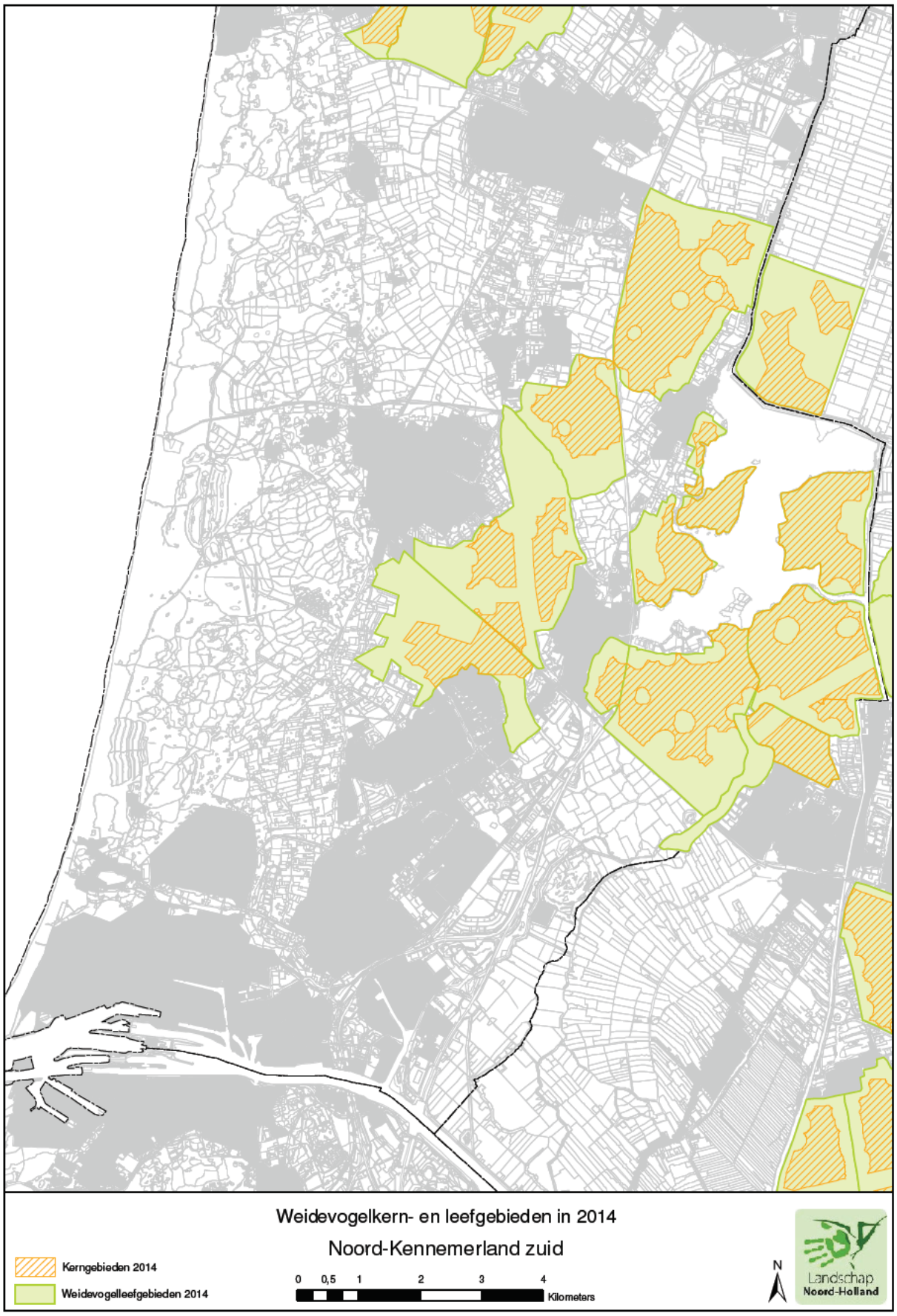
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
Noord-Kennemerland zuid
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

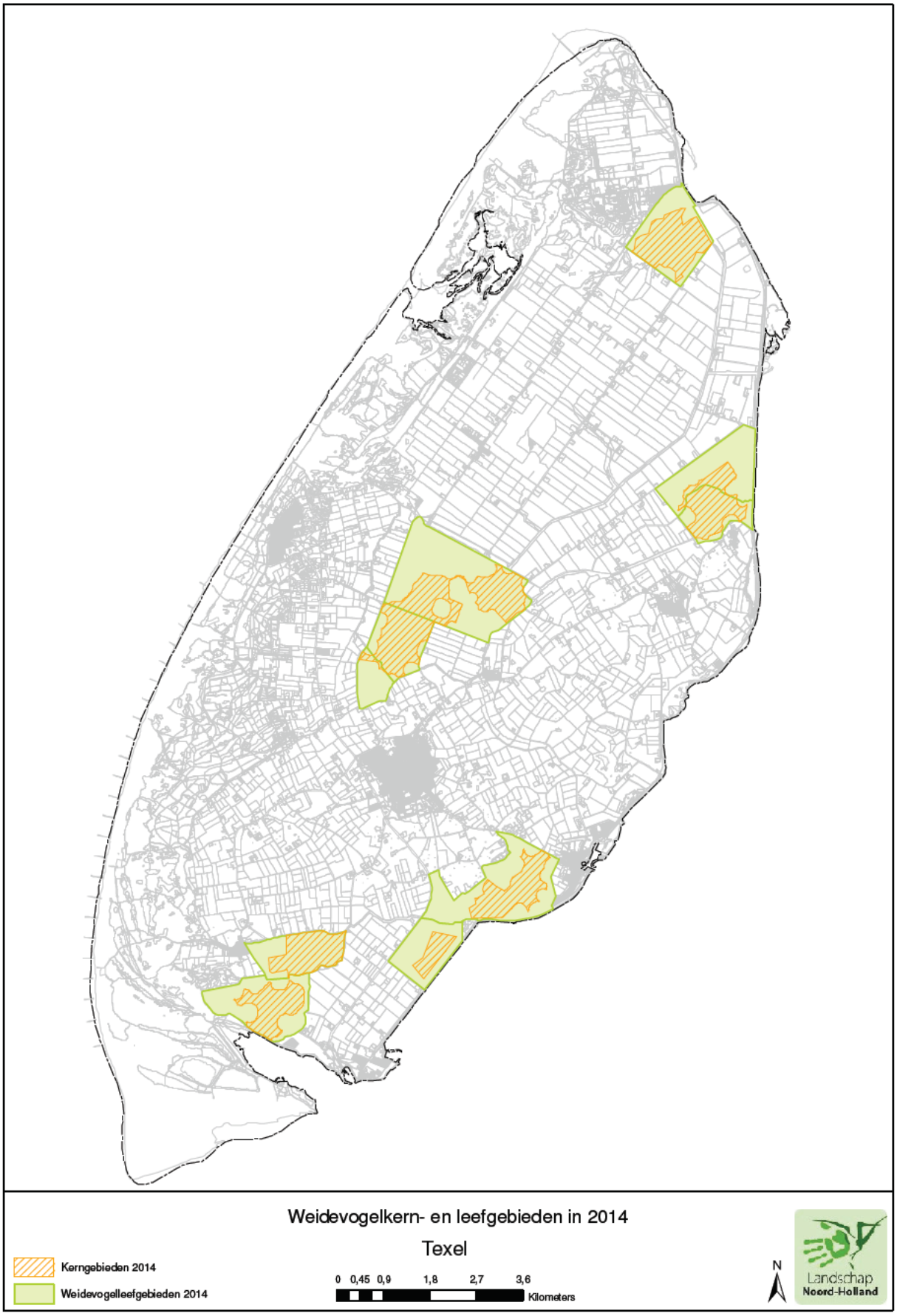
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
Texel
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
0 0,45 0,9 1,8 2,7 3,6
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

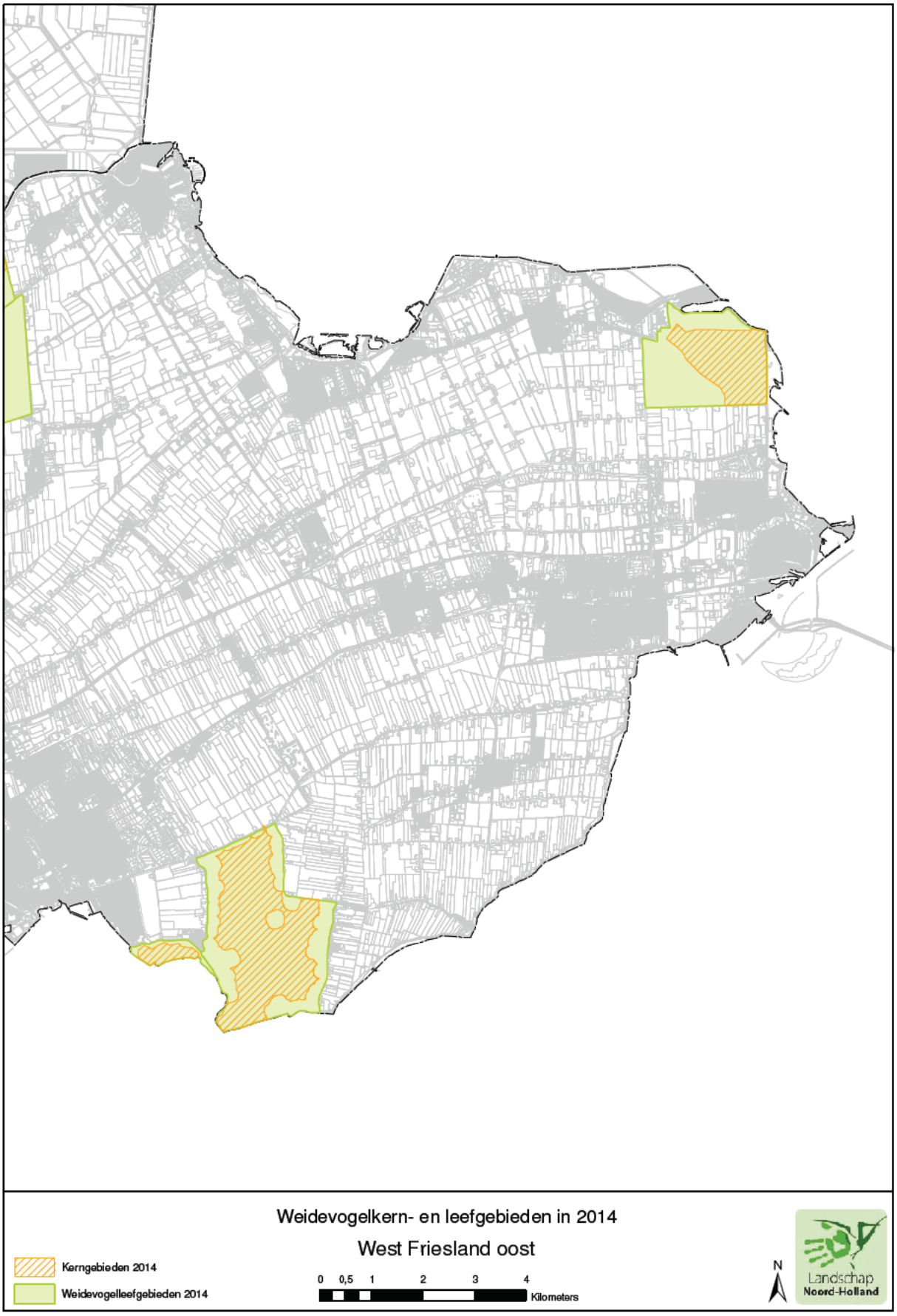
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
West Friesland oost
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

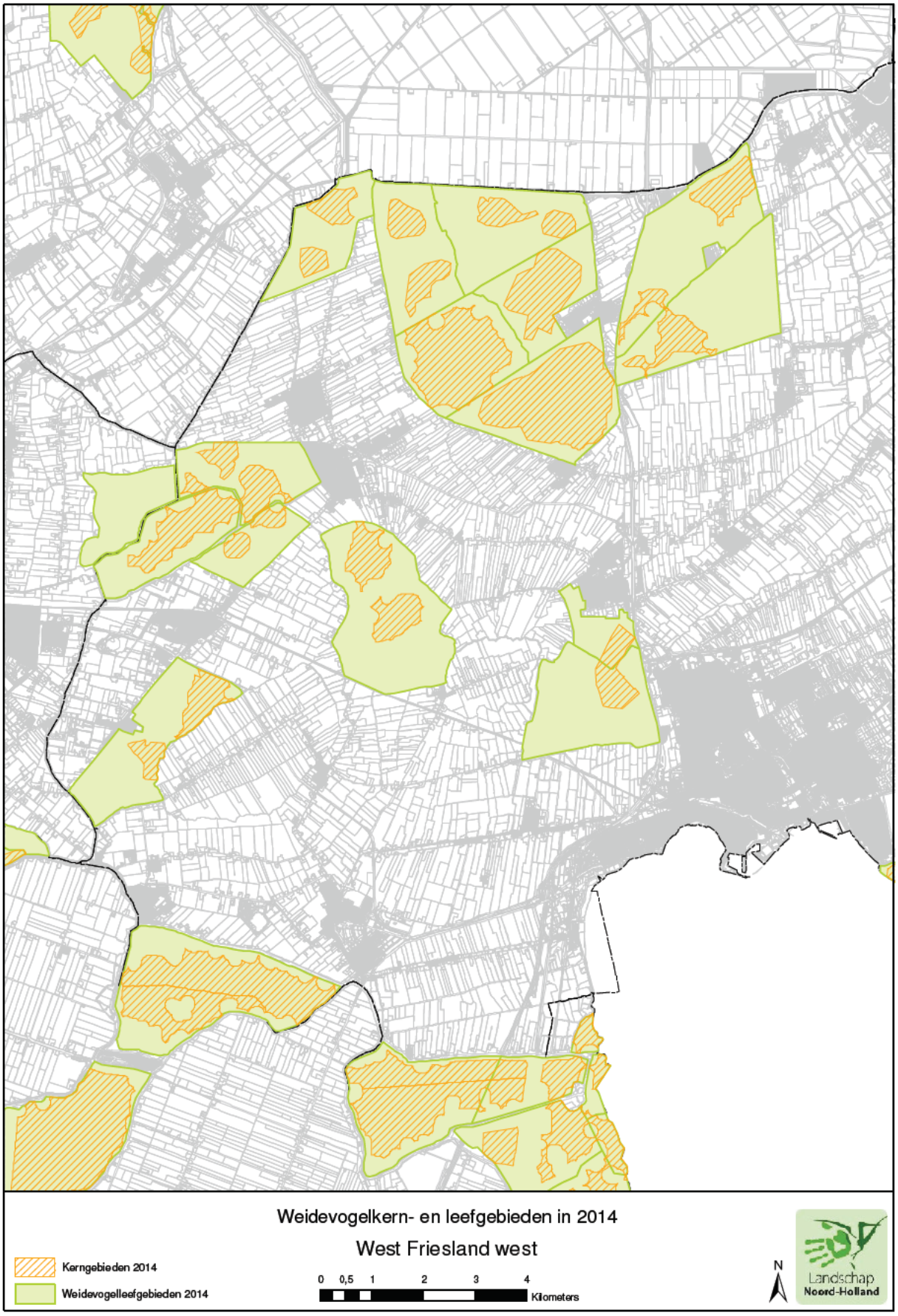
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
West Friesland west
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

Bijlage 3. Weidevogelkerngebieden

Oppervlakte kerngebieden binnen en buiten EHS		
VOORSTEL	Binnen EHS*	Buiten EHS
Amstel-, Gooi- en Vechtstreek	404	1555
Kop van Noord-Holland	428	453
Laag Holland	5413	5398
Noord-Kennemerland	1174	1272
Texel	527	211
West-Friesland	631	2133
Zuid-West/ Rijnland	159	30
	8738	11053

Oppervlakte kerngebied weidevogels met agrarisch gebruik SNL -A				
Opp (ha)				
VOORSTEL	SNL A buiten EHS	SNL A binnen EHS	Totaal	+ 10 procent
Amstel-, Gooi- en Vechtstreek	1555	114	1668	1835
Kop van Noord-Holland	453	56	510	561
Laag Holland	5398	1593	6991	7690
Noord-Kennemerland	1272	318	1590	1749
Texel	211	168	379	417
West-Friesland	2133	193	2327	2559
Zuid-West/ Rijnland	30	70	100	110
	11053	2512	13565	14921

Bijlage 4. Oppervlakte drooglegging onvoldoende en suboptimaal in A-kerngebieden buiten EHS

Op basis van de oppervlakte drooglegging onvoldoende en suboptimaal in A kerngebieden buiten EHS zijn verwervingskosten berekend en extra inrichtingskosten.

Opp drooglegging onvoldoende/suboptimaal	buiten EHS Opp (ha)	verwervingskosten	extra inrichtingskosten
Amstel-, Gooi- en Vechtstreek	773	€ 38.651.270	€ 773.025
Kop van Noord-Holland	54	€ 2.705.560	€ 54.111
Laag Holland	2451	€ 102.933.440	€ 5.514.291
Noord-Kennemerland	322	€ 16.110.105	€ 322.202
Texel	108	€ 5.392.410	
West-Friesland	1160	€ 58.009.120	€ 1.160.182
Totaal	4868	€ 223.801.905	€ 7.823.813

Bijlage 5. Dichtheid aan weidevogels op Texel

De dichtheid per 100 ha cultuurland van weidevogelsoorten en het totaal aan beleidsoorten in weidevogelkerngebied, gruttokerngebied en in weidevogelkerngebied SNL-N13.01 in de regio Texel. In de onderste regel zijn de oppervlaktes weergegeven in ha grasland plus bouwland (op basis TOP10NL).

soort	weidevogel-Kerngebied	grutto-kerngebied	weidevogel-kerngebied SNL N
krakeend	0,3	0,6	0,4
wintertaling	0,1	0,4	0,3
zomertaling	<0,1	-	-
slobeend	0,5	1,7	1,8
kuifeend	1,6	4,7	4,4
scholekster	19	21	23
kievit	11	18	16
grutto	4,1	16	12
tureluur	2,6	8,3	8
veldleeuwerik	4,2	8,8	8,8
graspieper	3,6	4,3	5,2
gele kwikstaart	6,2	4,0	7,9
beleidsoorten	39	66	66
oppervlakte (ha)	**7.660**	**806**	**1.491**

De provincie richt in haar huidige beleid ten aanzien van het weidevogelbeheer vooral op gebieden waar bepaalde minimum dichtheden aan weidevogels voorkomen, de zogeheten kerngebieden. Hierbij worden twee typen kerngebieden onderscheiden: gruttokerngebieden en weidevogelkerngebieden. Tezamen vormen zij de weidevogelleefgebieden van Noord-Holland. De provincie zet alleen nog in, in de gebieden die geschikt zijn en waar veel weidevogels zitten. Hiertoe heeft de provincie een weidevogelleefgebiedenkaart gemaakt. Deze kaart is leidend voor de situering van weidevogelbeheer en geniet via de Structuurvisie ook een planologische bescherming.
Omdat kerngebieden de spil van het huidige provinciale beleid vormen, is de afbakening van beide typen kerngebieden belangrijk. Deze afbakening is als volgt:
Gruttokerngebieden: conform de beleidsadviezen van het landelijk Weidevogelverbond worden de gruttokerngebieden gedefinieerd als gebieden met minimaal 10 gruttobroedparen per 100 ha.
Weidevogelkerngebieden: voor de afbakening hanteert de provincie in haar visie de ondergrenzen van het Weidevogelverbond. Weidevogelkerngebieden bezitten minimaal 20 broedparen per 100 ha van de volgende soorten: gele kwikstaart,

Bijlage 6. Kerngebieden weidevogels en scholeksterleefgebieden in Noord-Holland

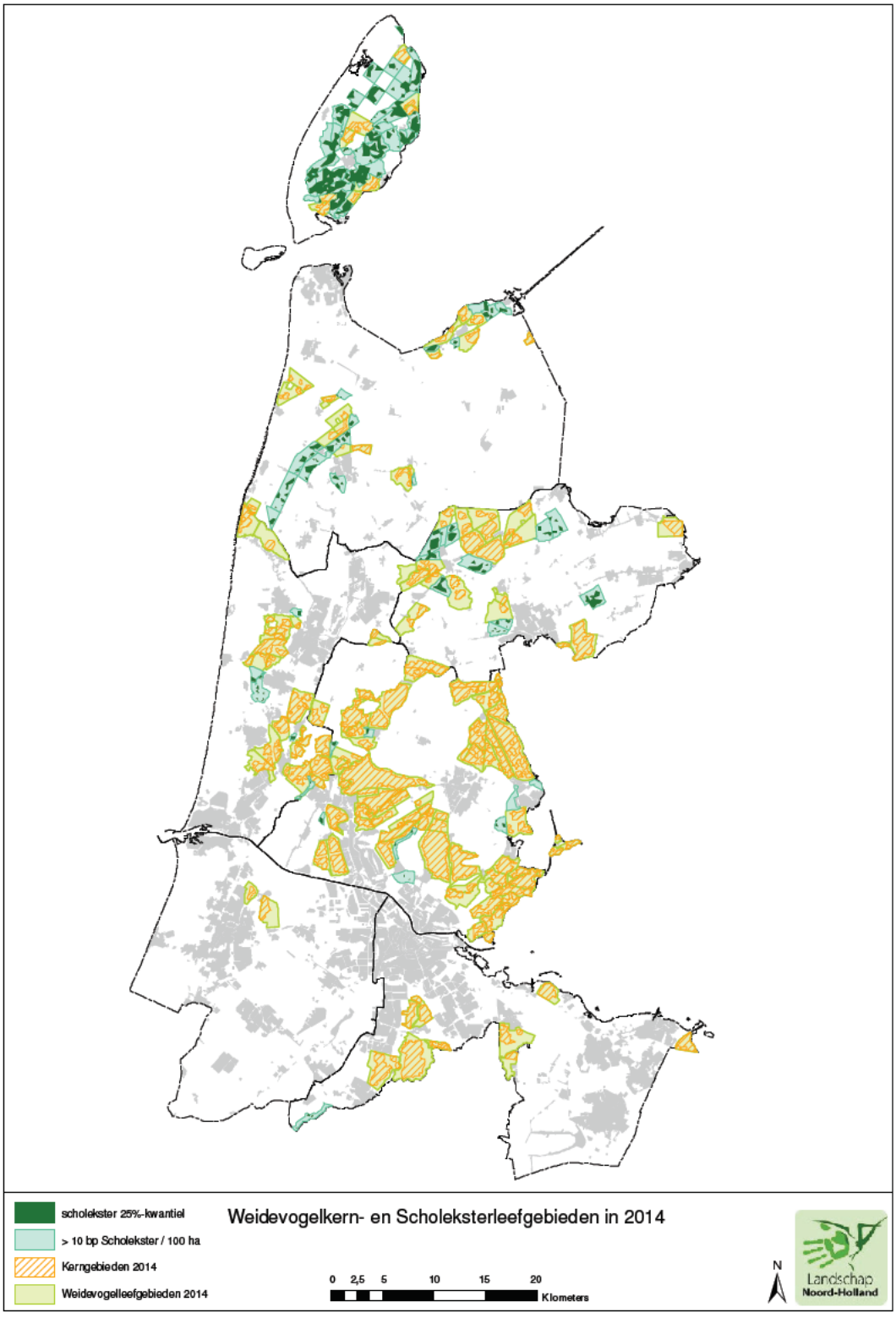

Bijlage 7. Scholeksterleefgebieden in Noord-Holland met detailkaarten per regio

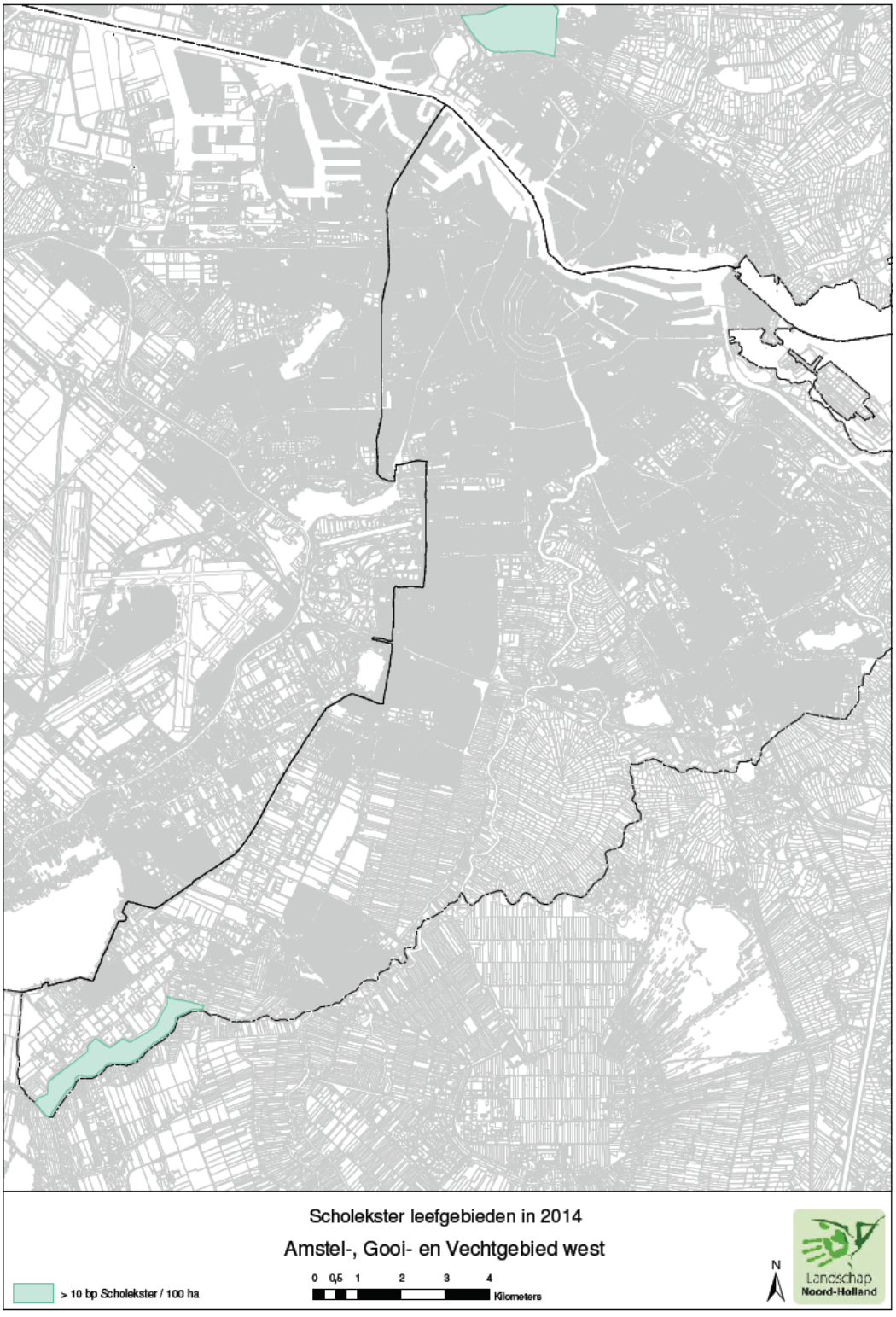

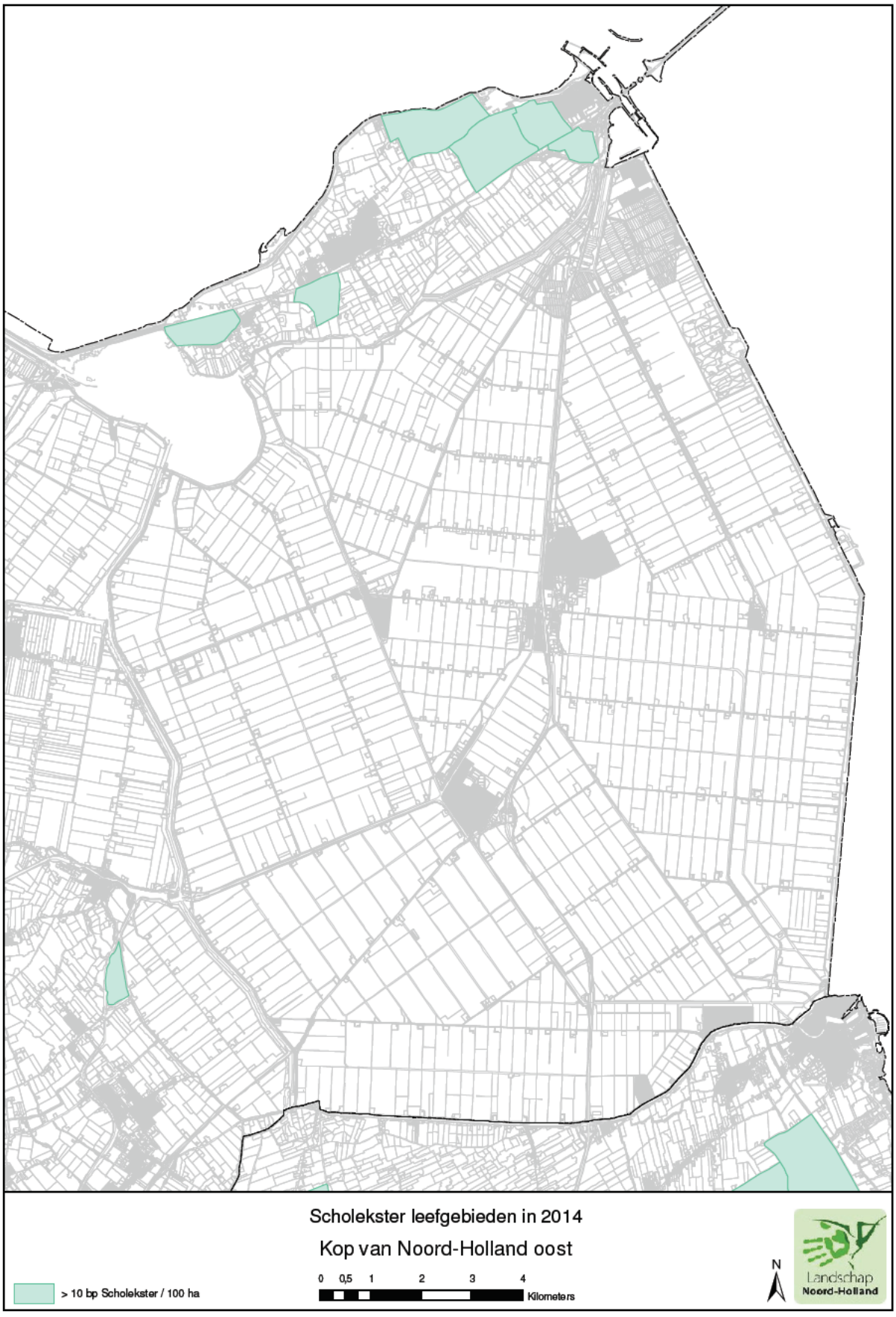
Scholekster leefgebieden in 2014
Kop van Noord-Holland oost
> 10 bp Scholekster / 100 ha
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

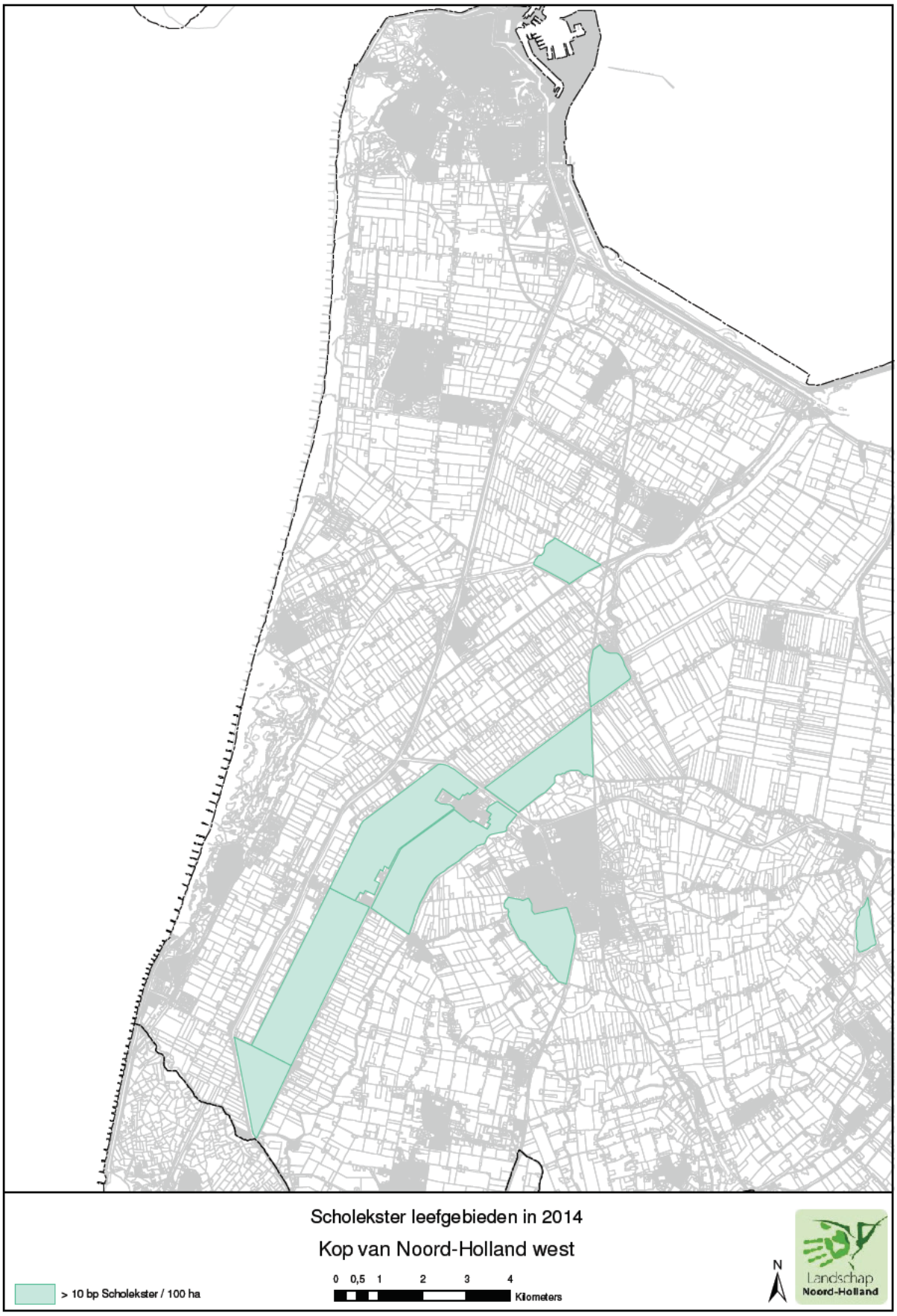
Scholekster leefgebieden in 2014
Kop van Noord-Holland west
> 10 bp Scholekster / 100 ha
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

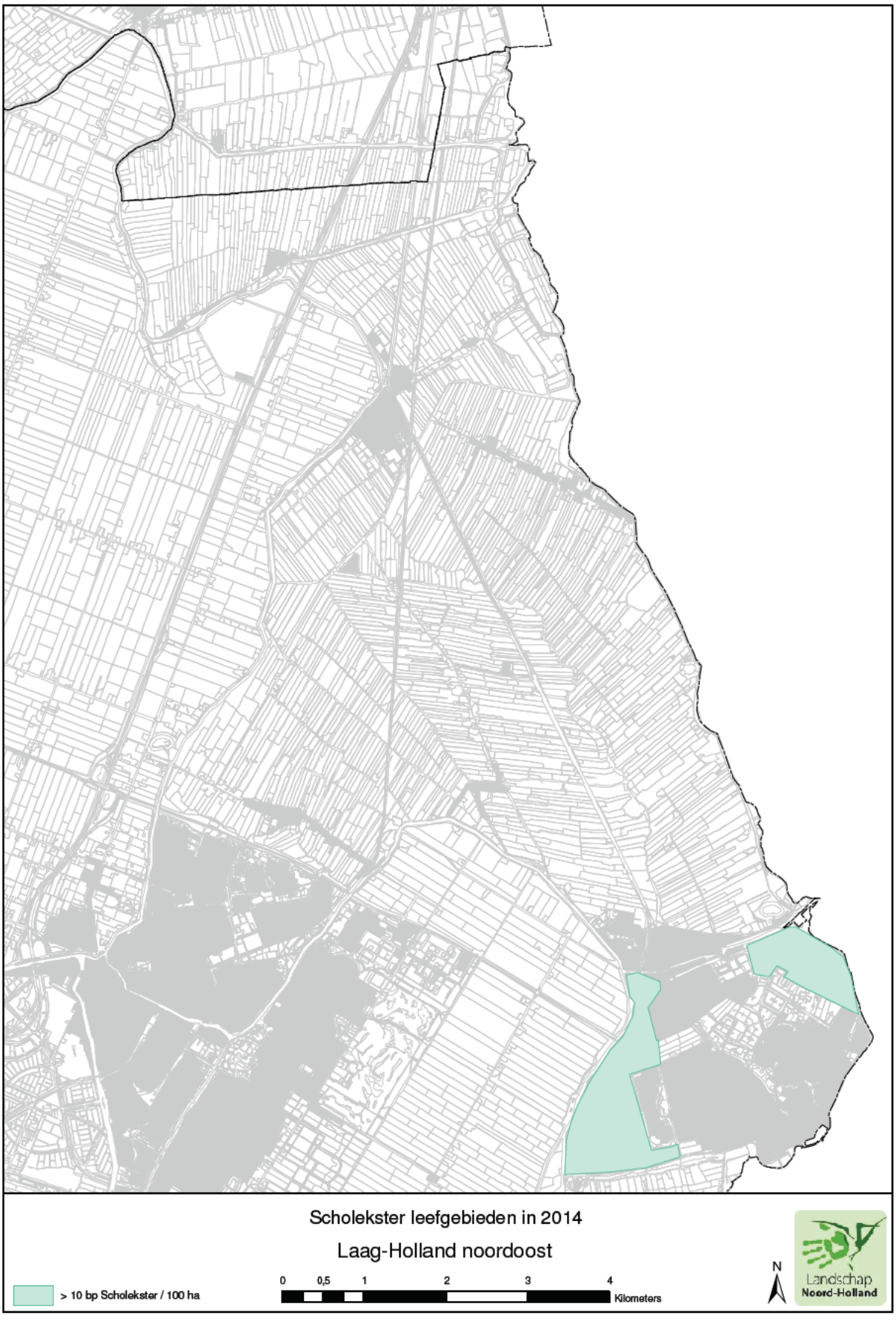
Scholekster leefgebieden in 2014
Laag-Holland noordoost
> 10 bp Scholekster / 100 ha
0
0,5
1
2
3
4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

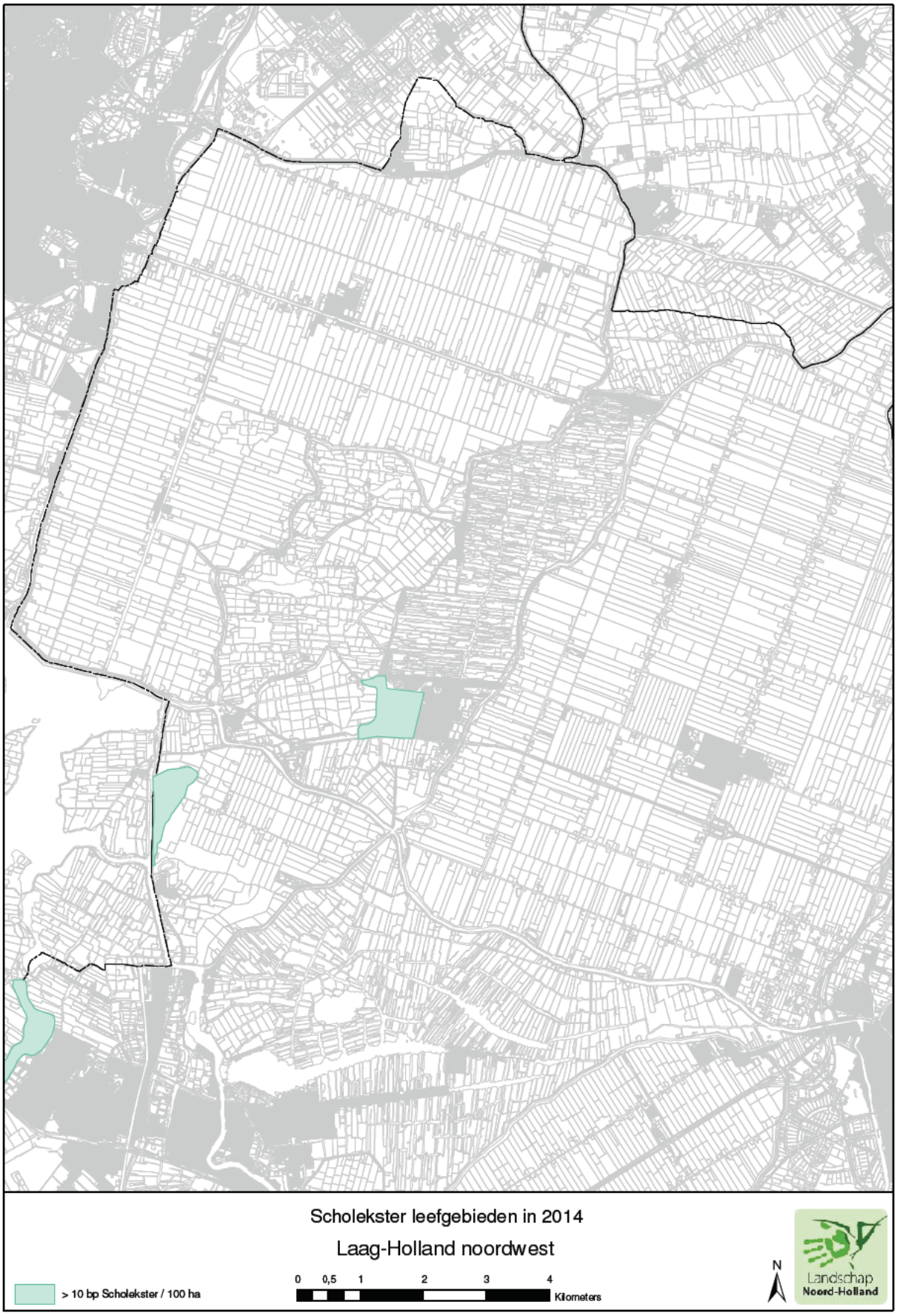
Scholekster leefgebieden in 2014
Laag-Holland noordwest
> 10 bp Scholekster / 100 ha
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

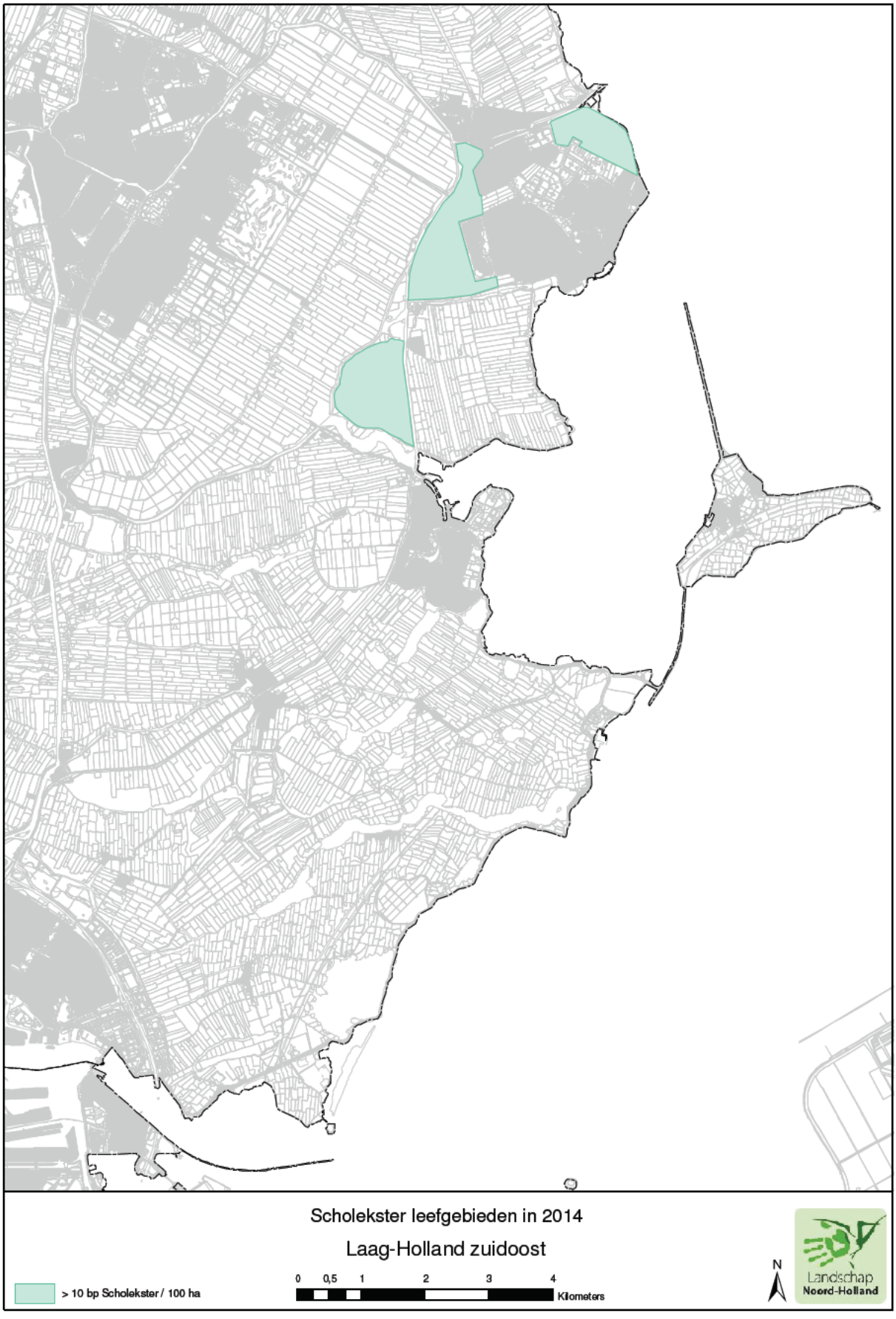
Scholekster leefgebieden in 2014
Laag-Holland zuidoost
> 10 bp Scholekster / 100 ha
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

Scholekster leefgebieden in 2014
Laag-Holland zuidwest
> 10 bp Scholekster / 100 ha
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

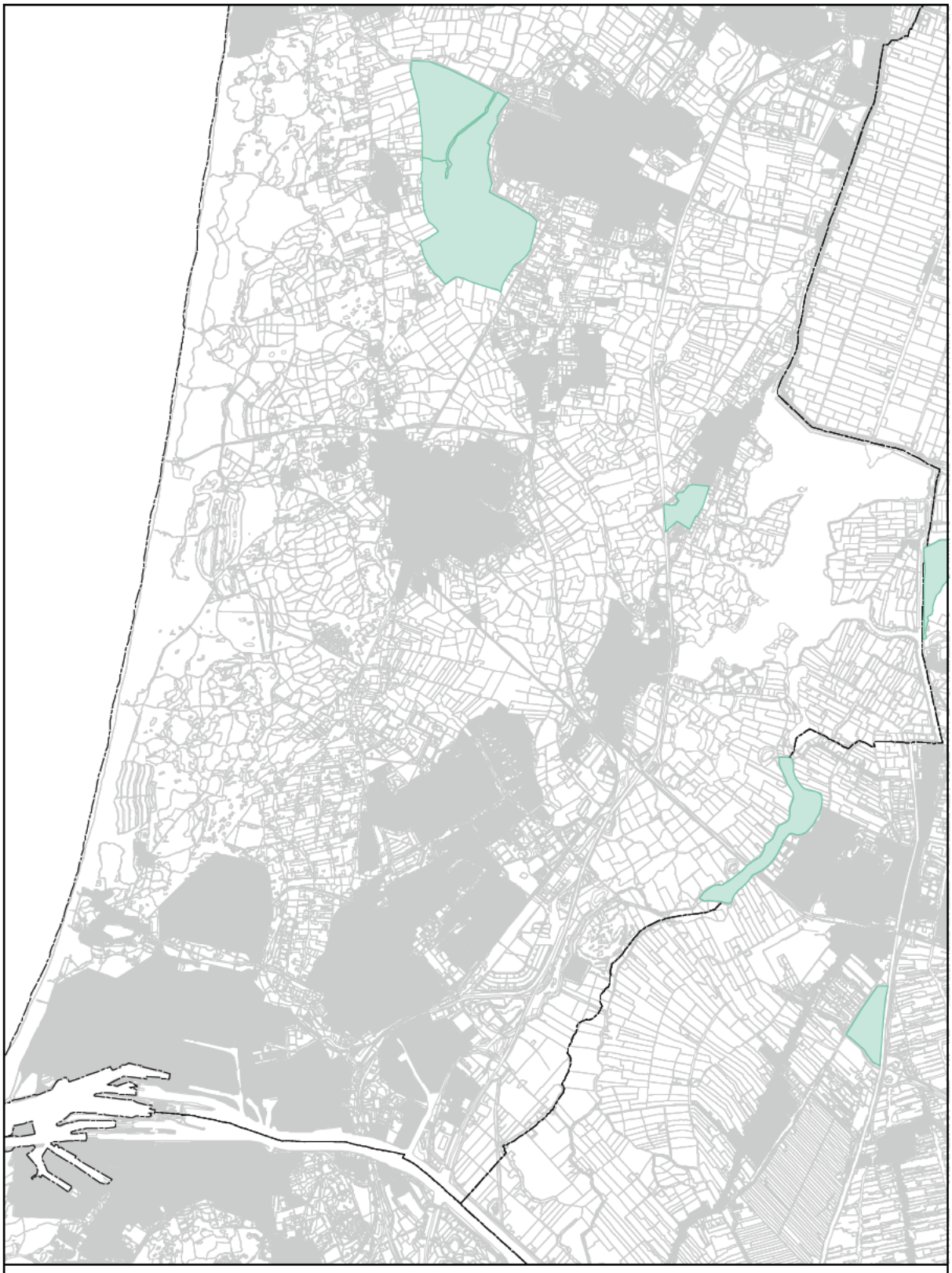
Scholekster leefgebieden in 2014
Noord-Kennemerland zuid
> 10 bp Scholekster / 100 ha
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

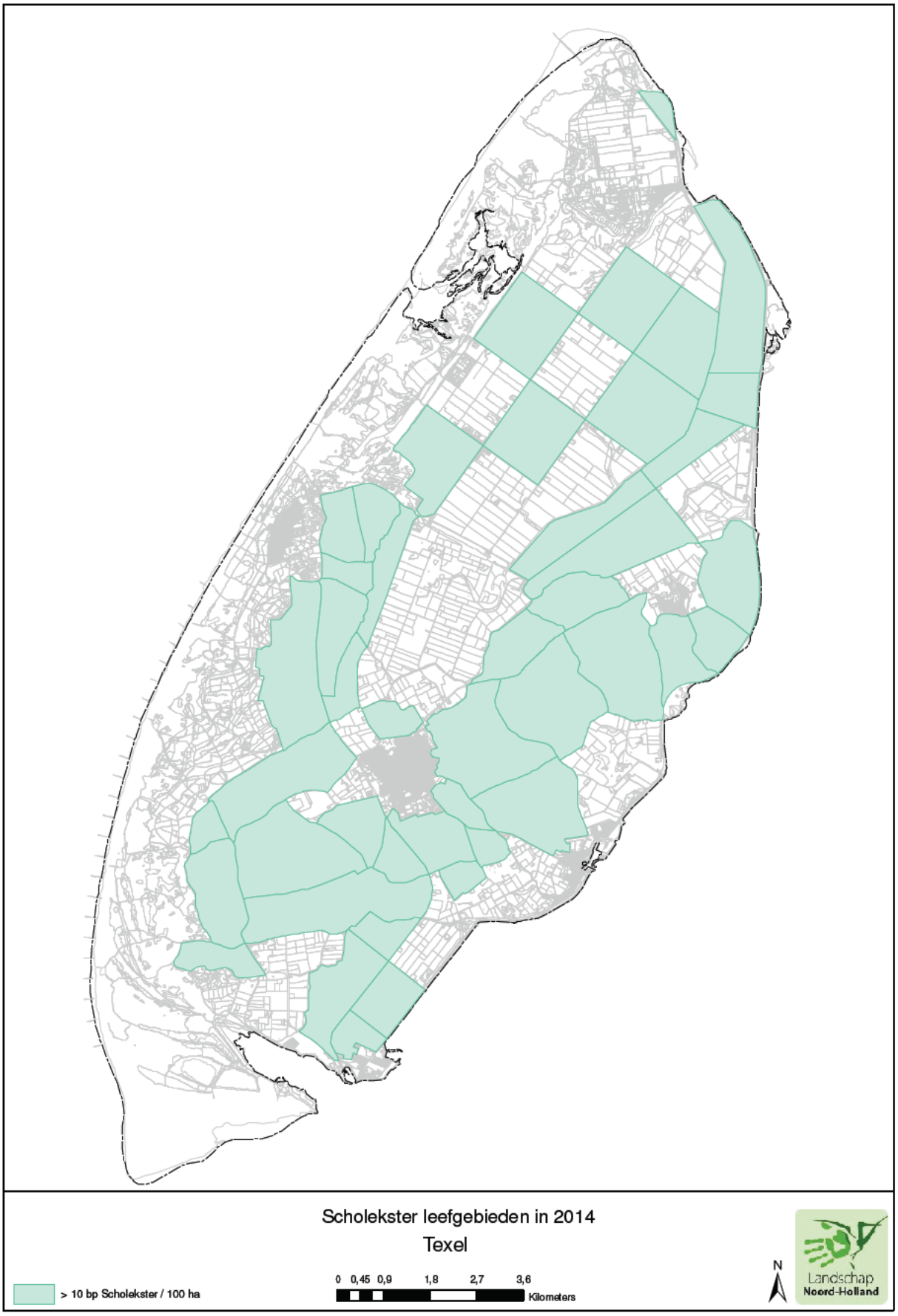
Scholekster leefgebieden in 2014
Texel
> 10 bp Scholekster / 100 ha
0 0,45 0,9 1,8 2,7 3,6
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

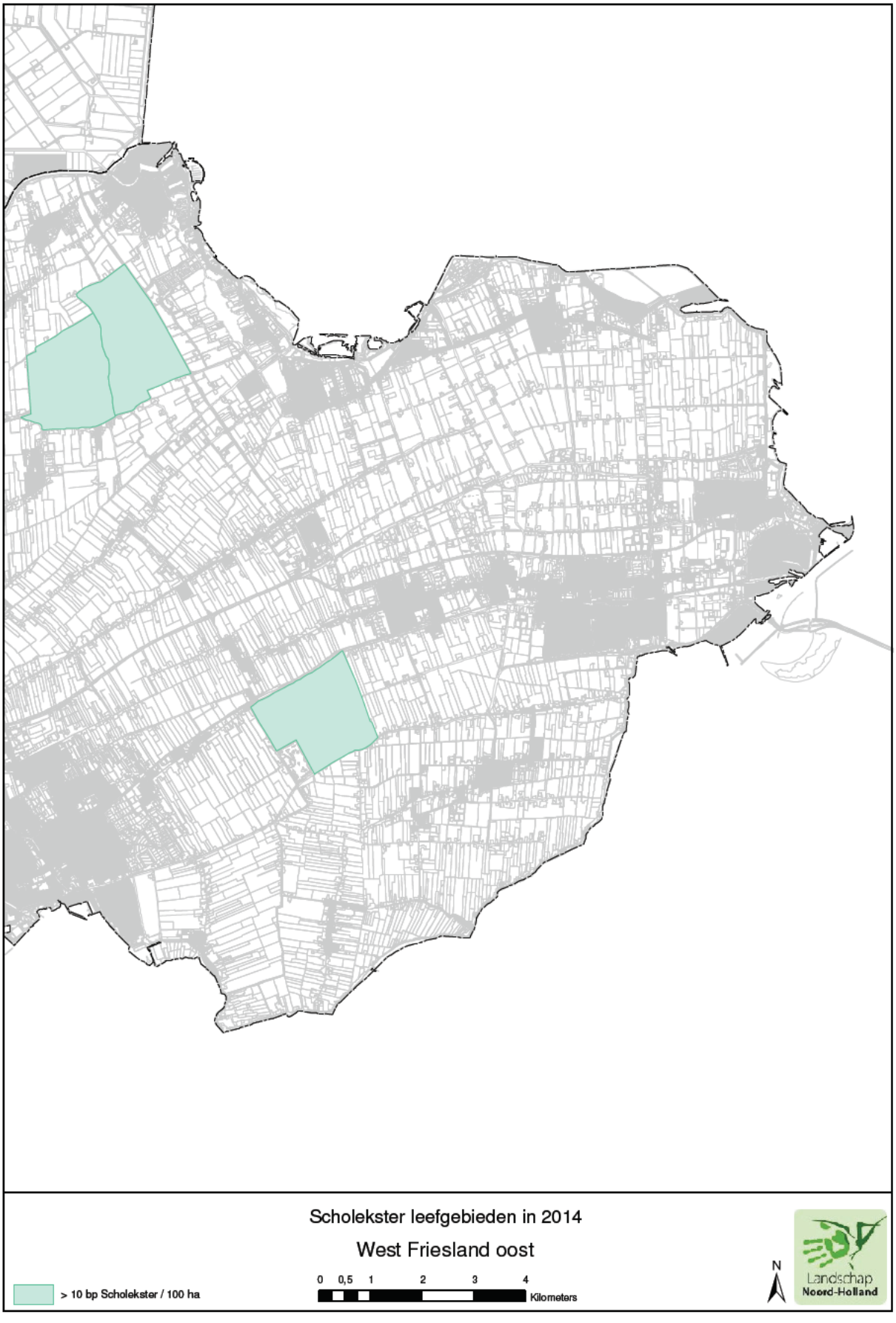
Scholekster leefgebieden in 2014
West Friesland oost
> 10 bp Scholekster / 100 ha
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

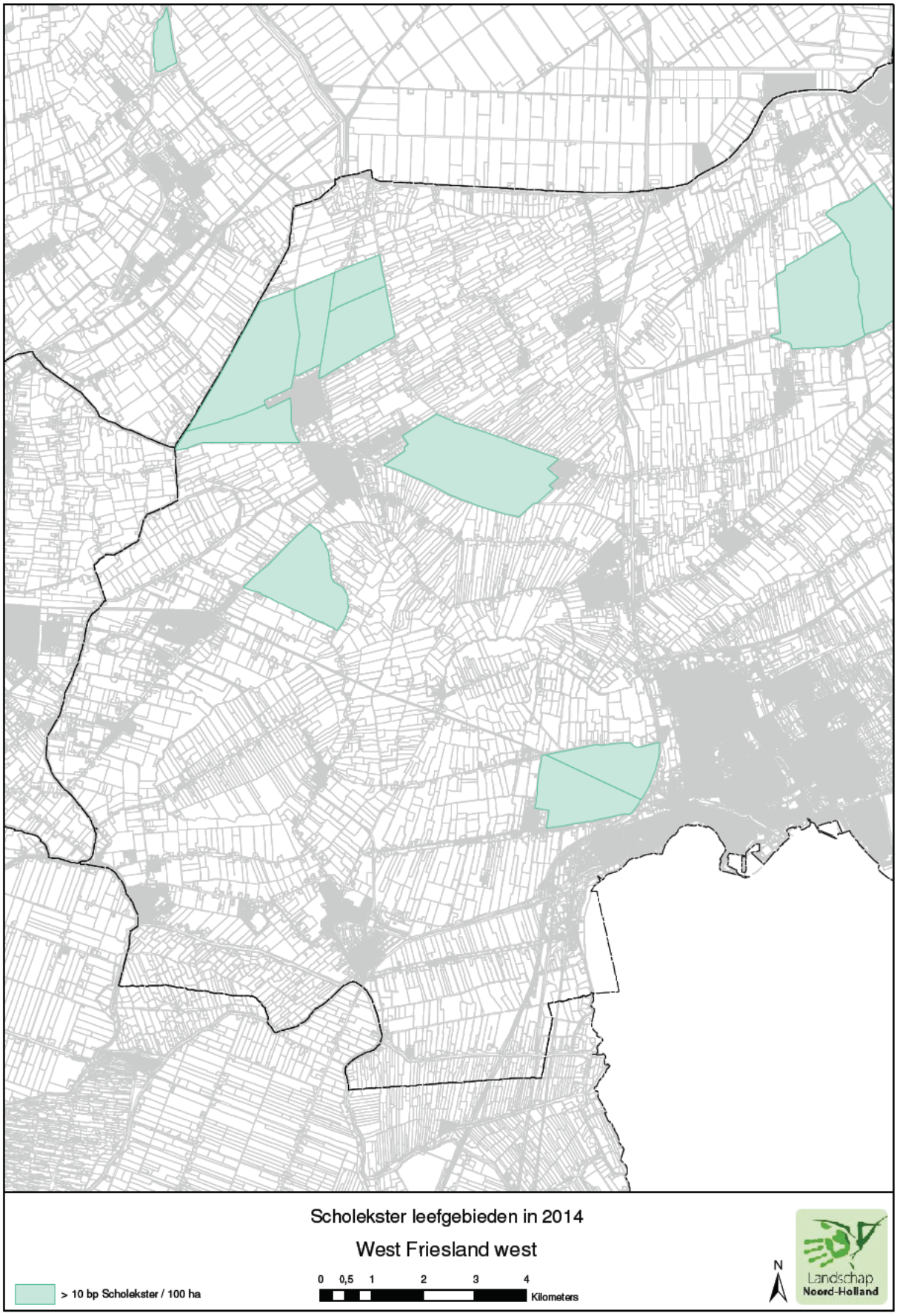
Scholekster leefgebieden in 2014
West Friesland west
> 10 bp Scholekster / 100 ha
0 0,5 1 2 3 4
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

Bijlage 8. Berekende beheerkosten voor scholeksterleefgebied

Berekende beheerkosten voor scholeksterleefgebied per regio en totaal voor Noord-Holland. Voor de berekening gaan we uit dat op circa de helft van de oppervlakte scholeksterleefgebied actief beheer wordt uitgevoerd voor de optimalisering van het leefgebied van de scholekster. Op 10 procent van die oppervlakte liggen zware beheervormen zoals uitgesteld maaibeheer, extensief weiden, kruidenrijke graslanden of randenbeheer (op bouwland) tegen gemiddeld bedrag van ca. € 1.000 per hectare (norm SNL-A). Op de resterende oppervlakte wordt legselbeheer uitgevoerd, volgens het normbedrag van SNL-A. Voor legselbeheer op bouwland of grasland van € 51,66 per hectare (gebaseerd op de SNL A vergoedingen in portal natuur en landschap). Voor een totale oppervlakte van 6.723 ha is berekend dat er actief beheer uitgevoerd zal worden tegen een bedrag van 984.000 euro, waarvan 514.000 euro op.

REGIO	Geen SNLA of EHS	EHS*+SNLA	Alleen SNLA	Alleen EHS*	helft opp. ha	Zwaar Beheer	Legsel Beheer
Amstel-, Gooi- en Vechtstreek	11	1	128	43	91	€ 9.098	€ 4.230
Kop van Noord-Holland	419	4	1930	19	1186	€ 118.619	€ 55.151
Laag Holland	188	12	585	36	411	€ 41.098	€ 19.108
Noord-Kennemerland	72	2	468	23	283	€ 28.278	€ 13.148
Texel	949	139	5689	244	3510	€ 351.014	€ 163.200
West-Friesland	66	0	2397	20	1242	€ 124.201	€ 57.746
					6723	€ 672.307	€ 312.582

Landschap Noord-Holland
Postbus 222
1850 VA Heiloo
Tel. 088 - 006 44 00
landschapnoordholland.nl
info@landschapnoordholland.nl

Mixed Sources
Productgroep uit goed beheerde bossen en andere gecontroleerde bronnen.
www.fsc.org Cert no. SGS-COC-2531
© 1996 Forest Stewardship Council
GEDRUKT OP FSC PAPIER

Jaarboek weidevogels Noord-Holland

Landschap Noord-Holland

Jaarboek weidevogels Noord-Holland

Landschap Noord-Holland
Rapportnummer: 15.010
juli 2015

Colofon

Status uitgave:	Eindrapport
Rapport nr.:	15-010
Datum uitgave:	2015
Titel:	Jaarboek weidevogels Noord-Holland
Samenstellers:	[redacted]
Naam en adres opdrachtgever:	Provincie Noord Holland
Akkoord voor uitgave:	[redacted]
Wijze van citeren:	[redacted], 2015. Jaarboek weidevogels Noord-Holland, 2014. Rapport nr. 15-010 Landschap Noord-Holland, Heiloo.

Landschap Noord-Holland is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens van Landschap Noord-Holland; opdrachtgever vrijwaart Landschap Noord-Holland voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Landschap Noord-Holland

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/ of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Landschap Noord-Holland, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd. Het kwaliteitsmanamgementssyteem van Landschap Noord-Holland is gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001: 2000.

Inhoudsopgave

Inleiding 9

1. Het provinciale weidevogelmeetnet in 2014 11
- 1.1 Inleiding 11
- 1.2 Langstlopende meetnet van Nederland 11
- 1.3 Grutto, scholekster en tureluur vanaf 2005 11
- 1.4 Lichte toename veel soorten 12
- 1.5 Aantalsontwikkeling: provinciaal versus landelijk 12
- 1.6 Laatste tien jaar: trend minder negatief 12
- 1.7 Gruttokerngebieden en NNN cruciaal voor weidevogels 15

2. Weidevogels in West-Friesland 17
- 2.1 Methode 17
- 2.2 Resultaten 17

3. Vrijwillige weidevogelbescherming 2014 in cijfers 25

4. Het weidevogelseizoen 2014 27

5. Naar kerngebieden weidevogels; meer geld in minder gebieden 30

6. Nesttellingen versus BMP inventarisaties 33

Inleiding

Elk jaar brengt Landschap Noord-Holland een jaarboek uit over het voorgaande weidevogelseizoen. Op deze manier worden alle betrokkenen, waaronder vrijwilligers, agrariërs, onderzoekers en financiers, op te de hoogte gebracht van resultaten uit weidevogelonderzoek en vrijwillige weidevogelbescherming.
Het weidevogeljaarboek gaan we vanaf 2016 in een ander jasje uitbrengen. Het wordt een combinatie van een folder en een website met thema's, nieuwsberichten en te downloaden rapporten. Op deze manier willen we een grotere doelgroep bereiken en meer kennis verspreiden.
Het huidige jaarboek geeft een beknopt overzicht van de resultaten van de inspanningen die in 2014 zijn verricht voor weidevogels.

Het bestaat uit vijf onderdelen:

1. Weidevogelonderzoek: de resultaten uit de weidevogelmonitor en uit het weidevogelmeetnet
2. Vrijwillige weidevogelbescherming: de resultaten van onder andere nestbescherming door vrijwilligers
3. Het weidevogelseizoen: waarnemingen in het veld en toelichting op inventarisaties door vrijwilligers
4. Nieuw provinciaal weidevogelbeleid: over de nieuwe weidevogelkerngebieden, scholeksterleefgebieden en de aanwijzing van leefgebieden buiten het Nieuwe Natuur Netwerk (NNN, voorheen Ecologische Hoofdstructuur)
5. Nesttellingen en BMP tellingen: uitleg over de achtergrond, doel, uitvoer en nut van beide methoden.

Ei van een grutto en tureluur. Fotograaf: [redacted]

Fotograaf: [redacted]

1. Het provinciale weidevogelmeetnet in 2014

Dorien Hoogeboom en Frank Visbeen

1.1 Inleiding

In het provinciale natuurbeleid spelen weidevogels al lange tijd een grote rol en de provincie Noord-Holland laat regelmatig weidevogelonderzoek uitvoeren. Het betreft twee typen weidevogelonderzoek. Sinds 1979 worden grootschalige gebiedsdekkende weidevogeltellingen uitgevoerd via de Provinciale Natuurinventarisatie (PNI, zie Hoofdstuk 2) en vanaf 1987 is ook een weidevogelmeetnet gestart. Dit weidevogelmeetnet is bedoeld om de ontwikkelingen van weidevogels in graslandgebieden op de voet te volgen.
U leest eerst de resultaten van 2014 en de aantalsontwikkeling over de periode 1990-2014, met bijzondere aandacht voor de ontwikkelingen in de afgelopen tien jaar.

1.2 Langstlopende meetnet van Nederland

Het provinciale weidevogelmeetnet Noord-Holland bestaat al 28 jaar. In 1987 vond de eerste weidevogelinventarisatie in proefvlakken plaats. Het is daarmee één van de oudste weidevogelmeetnetten in ons land en maakt onderdeel uit van het landelijke weidevogelmeetnet. Het valt onder het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM).
Het meetnet is op sommige vlakken aangepast. Zo bestond het meetnet tot en met 2004 uit 51 proefvlakken en daar zijn er in 2005 22 nieuwe aan toegevoegd (zie figuur 1.1). In 2012 is het weidevogelmeetnet 'crisisbestendig' gemaakt door enkele bezuinigingen door te voeren. Dit lukte door de vijfde telronde te schrappen en een deel van de proefvlakken niet meer jaarlijks te tellen.
Er zijn in 2014 57 (3.277ha) van de 73 proefvlakken geteld. De tellingen worden verricht volgens de methode van het Broedvogelmonitoringproject-weidevogels (BMP-w), met uitzondering van het voorgeschreven aantal rondes.
Bij dit onderzoek zijn verschillende organisaties betrokken. Landschap Noord-Holland voert het weidevogelmeetnet uit in opdracht van de provincie. De coördinatie van het landelijke weidevogelmeetnet berust bij Sovon Vogelonderzoek. Ecologisch Onderzoeks- en Adviesbureau Van der Goes en Groot voerde het veldwerk uit.

1.3 Grutto, scholekster en tureluur stabiel vanaf 2005

We stelden in 2014 3.820 broedparen weidevogels vast, oftewel gemiddeld 116 broedparen per 100 hectare grasland plus bouwland.
Grutto, tureluur, kievit en scholekster hebben een gezamenlijke dichtheid van 88 paar per 100 ha in 2014, in 2013 was dat nog 99 broedpaar per 100 ha. Ze bepalen daarmee nog wel onveranderd het weidevogelbeeld in het meetnet, de laatste tien jaar is de trend van grutto, scholekster en tureluur stabiel, kievit gaat matig achteruit.
De meeste proefvlakken liggen in het veenweidegebied van Noord-Holland, waardoor de dichtheden van grutto en tureluur relatief hoog zijn.
Wintertaling en zomertaling zijn ook dit jaar weer in zeer klein aantal aanwezig, ze zijn slechts in één of enkele proefvlakken waargenomen. Kemphaan en watersnip werden dit jaar niet vastgesteld in de proefvlakken.

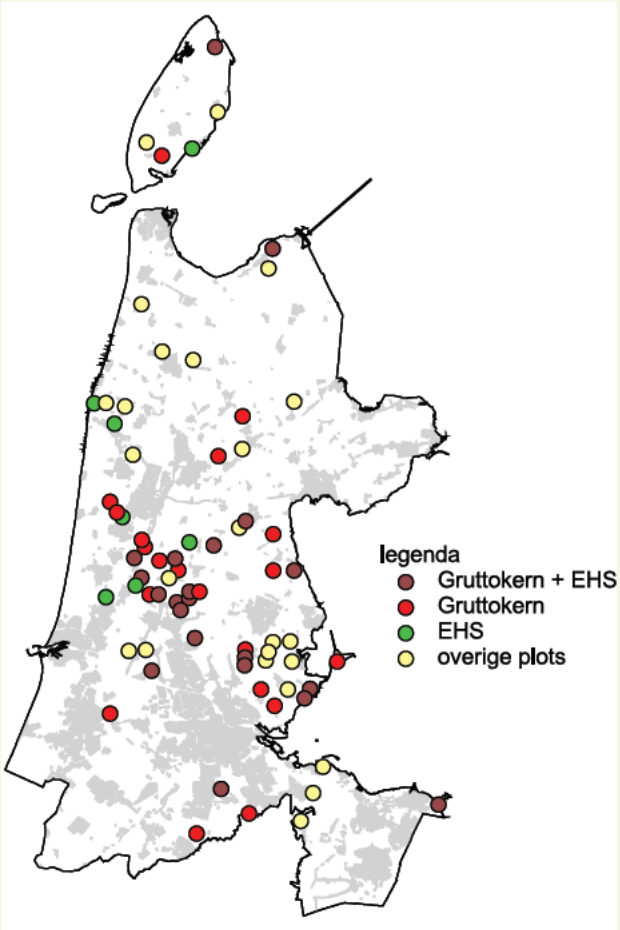

Figuur 1.1 Ligging proefvlakken van het provinciale weidevogelmeetnet Noord-Holland. Tevens is aangegeven of een proefvlak binnen of buiten een gruttokerngebied en/of binnen of buiten het Nieuwe Natuur Netwerk (NNN).

Tabel 1.1 Aantal broedparen (territoria) en proefvlakken van de belangrijkste soorten waargenomen in het weidevogelmeet in 2014 (57 proefvakken, 3277 ha). Tevens is de dichtheid per 100 hectare (grasland plus bouwland) aangegeven.

soort	aantal broed-paar 2014	aantal proefvlak-ken (totaal 57)	dichtheid (3277ha)	verschil met gemiddel-de 2009-2013(%)
kievit	1047	54	32	6 %
grutto	915	49	28	-2 %
tureluur	501	50	15	1 %
scholekster	430	56	13	8 %
krakeend	386	54	12	15 %
slobeend	135	40	4	3 %
graspieper	117	35	4	37 %
kuifeend	115	34	4	-8 %
veldleeuwerik	82	14	3	30 %
gele kwikstaart	77	26	2	20 %
wintertaling	8	4	0	
zomertaling	7	5	0	
kemphaan	0	0	0	
watersnip	0	0	0	
eindtotaal	**3820**			

1.4 Lichte toename voor veel soorten

Veel soorten zijn in 2014 iets toegenomen in aantal in vergelijking met het gemiddelde van de afgelopen vijf jaar (2009-2013, zie tabel 1.1.). Alleen kuifeend en grutto hebben in lagere aantallen gebroed. De toename is minder groot dan in 2013 werd vastgesteld over de periode 2008-2012. Toen was het verschil van kievit en grutto met het gemiddelde van de vijf voorgaande jaren meer dan 10%.
Graspieper piekt in vergelijking met het gemiddelde over 2009-2013, maar dit is een soort die sterk kan fluctueren. In 2013 broedde de graspieper namelijk in veel lager aantal dan de vijf jaar daarvoor, namelijk met 14% minder.
Het totaal van de weidevogels beslaat 6% meer dan in de periode 2009-2013, vorig jaar ging het nog om 11,8% meer. Voor eenden was 2013 een erg goed jaar, dat was in 2014 minder.

1.5 Aantalsontwikkelingen: provinciaal versus landelijk

Zoals gezegd startte het weidevogelmeetnet in 1987. Omdat in de eerste jaren de methodiek werd aangepast, geldt het jaar 1990 als basisjaar (index = 100). Voor de lange termijn-analyses worden tot en met 2003 de gegevens betrokken van de 51 oorspronkelijke proefvlakken; vanaf 2003 is dit uitgebreid tot 73 proefvlakken. Ontbrekende jaarcijfers worden per proefvlak geschat in het programma TRIM van het CBS (Pannekoek en Van Strien, 2001).

Bij de trendberekeningen passen we een weging toe, zodat rijkere gebieden geen al te grote invloed hebben op de resultaten.

De jaarlijkse trendlijnen van de tien soorten (figuur 1.2) geven aan dat veel soorten weidevogels in Noord-Holland zijn achteruitgaan. We zien dat dit beeld ook landelijk speelt aan de hand van trendlijnen van het landelijke meetnet. De landelijke trendlijnen gelden wel voor een veel groter aantal proefvlakken, waardoor ze minder grillig zijn dan de provinciale trendlijnen. We zien dat kievit, grutto, kuifeend en krakeend het in 2014 slechter hebben gedaan dan in 2013. De tureluur leek vanaf 2010 duidelijk af te nemen, maar vertoont in 2014 juist weer hogere aantallen. Het is opvallend dat alle eenden, inclusief krakeend, het in 2014 slechter hebben gedaan dan in 2013. Graspieper en gele kwikstaart vertoonden een dip in 2013 en in 2014 juist hoge aantallen.

1.6 Laatste tien jaar: trend minder negatief

Het is interessant om te zien of er de laatste tien jaar veranderingen optreden in de aantalsontwikkeling in vergelijking met de periode daarvoor (1990-2004). Deze veranderingen (trendwaarden) berekenen we met het programma TRIM 3.53. De berekende trendwaarden staan weergegeven in Tabel 1.2. Deze trendwaarden gebruikt SOVON/CBS ook in het landelijk weidevogelmeetnet (Teunissen & Soldaat, 2005).

Van de tien soorten laten twee soorten een matige achteruitgang zien, namelijk kievit en veldleeuwerik. Kievit gaat minder goed, tot 2004 was de soort stabiel, maar hij gaat nu toch achteruit. De tureluur laat een sterkere verandering zien, want die ging tot 2004 juist vooruit, en dat de laatste tien jaar een stabilisering zien.

Tabel 1.2 Trendwaarden van tien soorten weidevogels in het provinciale weidevogelmeetnet in 1990-2004 en 2005-2014. De trendwaarden zijn berekend met TRIM 3.53, daarbij is gebruik gemaakt van het Time Effects model (95% significantie).

soort	51 proefvlakken 1990-2003 TW2004	73 proefvlakken 2005-2014 TW
Scholekster	0,95	0,99
Kievit	0,99	0,98
Grutto	0,97	0,99
Tureluur	1,01	1,00
Slobeend	0,96	1,02
Kuifeend	1	1,02
Krakeend	1,15	1,11
Veldleeuwerik	0,92	0,97
Graspieper	0,97	1,04
Gele kwikstaart	0,94	1,09

0	stabiel
-	matige afname (<5% per jaar)
- -	sterke afname (> 5% per jaar)
+	matige toename (< 5% per jaar)
++	sterke toename (> 5% per jaar)

Gele kwikstaart vertoont nu een sterke vooruitgang en graspieper gaat ook vooruit. Vorig jaar was dat nog niet duidelijk. De negatieve trend van scholekster, grutto en slobeend lijkt de laatste tien jaar te stabiliseren.
Samengevat stabiliseert de trend van vier soorten die voor 2004 achteruit gingen. Er zijn slechts twee soorten die nog steeds een negatieve aantalsontwikkeling laten zien.

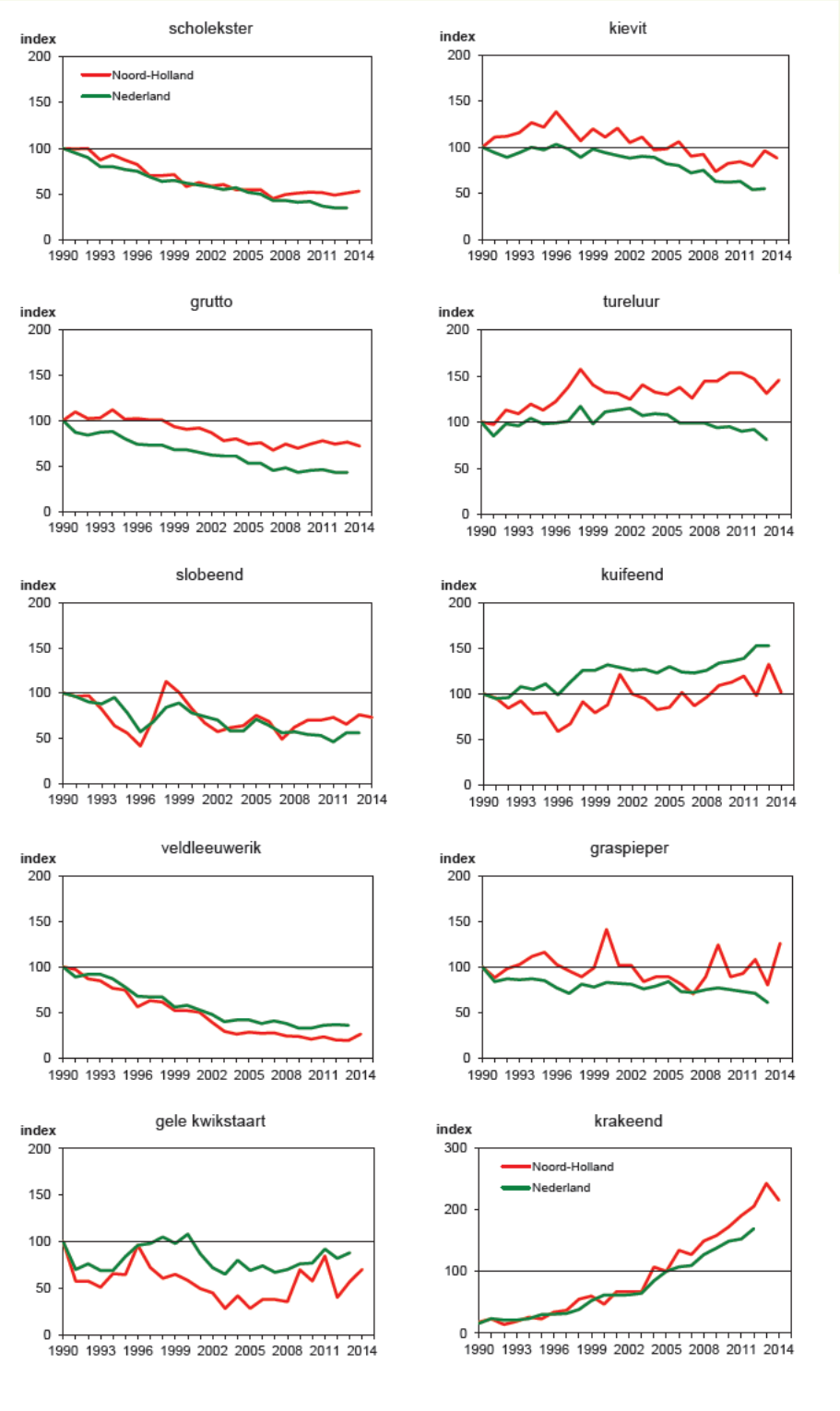

Figuur 1 2 Trend (index waarbij 1990=100) van tien soorten weidevogels in het provinciale weidevogelmeetnet in 1990-2014 en in het landelijke NEM-weidevogelmeetnet in 1990-2013 (bron: CBS/SOVON). NB: bij de krakeend is 2005 als basisjaar (=100) gekozen. Trends zijn berekend met TRIM.

1.7 Gruttokerngebieden en NNN cruciaal voor weidevogels

Vanwege de grote waarde voor weidevogels heeft Provincie Noord-Holland zich ten doel gesteld om de weidevogelstand op peil te houden. De provincie richt zich daarbij op gebieden met een minimale hoeveelheid broedparen, de zogenaamde weidevogelkerngebieden en gruttokerngebieden. Daarnaast draagt de provincie zorg voor het Nieuwe Natuur Netwerk (NNN, voorheen Ecologische Hoofdstructuur (EHS)). Daarbinnen kan subsidie worden aangevraagd voor het beheren van land ten behoeve van weidevogels.
De NNN en de gruttokerngebieden kunnen overlappen. Wij hebben onderzocht of weidevogels verschil in aantal vertonen binnen de verschillende typen gebieden.

Uit tabel 1.3 blijkt dat in de proefvlakken buiten de gruttokerngebieden en buiten de NNN het weidevogels duidelijk veel slechter af gaat. Alle soorten nemen af en zes soorten vertonen zelfs een sterke afname (meer dan 5% per jaar). Grutto vertoont in de gruttokerngebieden, zowel binnen als buiten de NNN, een stabiele trend, net als tureluur. Veldleeuwerik en kievit nemen in alle drie de categorieën af, en buiten gruttokerngebieden zelfs sterk.
Het is opvallend dat de gele kwikstaart toeneemt in gruttokerngebied + NNN en hier buiten, maar afneemt in alleen NNN. De gele kwikstaart is meer een agrarische soort, en buiten de NNN liggen de meetnetplots vaker in overig cultuurland dan grasland. Mogelijk is dit een verklaring.
Al met al is duidelijk dat NNN en gruttokerngebieden een enorm belangrijke rol spelen voor het behoud van de provinciale weidevogeldoelstellingen.

Literatuur

Pannekoek, J. en A. van Strien, 2001. TRIM 3 Manual. (Trends and Indices for Monitoring data). Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg.
Teunissen, W. en L. Soldaat, 2005. Indexen en trends van een aantal weidevogelsoorten uit het Weidevogelmeetnet. Periode 1990-2004. SOVON-informatie 2005/13. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Tabel 1.3 Trendwaarden van tien soorten weidevogels in het provinciale weidevogelmeetnet in 1990-2004 en 2005-2014. De trendwaarden zijn berekend met TRIM 3.53, daarbij is gebruik gemaakt van het Time Effects model (95% significantie).

gruttokerngebied NNN	ja ja TW	ja nee TW	nee nee TW
scholekster	1,01	0,96	0,95
kievit	0,99	0,98	0,96
grutto	1,00	1,00	0,92
tureluur	1,01	1,00	0,96
slobeend	1,02	0,97	0,93
kuifeend	1,06	0,99	0,89
krakeend	1,07	1,02	1,00
veldleeuwerik	0,99	0,93	0,72
graspieper	1,05	0,98	0,90
gele kwikstaart	1,09	0,96	1,03
n proefvlakken	22	20	24
steltlopers	1,00	0,99	0,95
eenden	1,05	1,01	0,97
zangvogels	1,02	0,98	0,99
beleidsoorten	1,01	0,99	0,95

0	stabiel
-	matige afname (<5% per jaar)
- -	sterke afname (> 5% per jaar)
+	matige toename (< 5% per jaar)
++	sterke toename (> 5% per jaar)

Normerpolder op Wieringen. Fotograaf: [redacted]

2. Weidevogels in West-Friesland

De provincie gebruikt weidevogelgegevens voor haar weidevogelbeleid en andere aspecten op het gebied van ruimtelijke ordening en natuurbeheer. In 2014 inventariseerde Landschap Noord-Holland gebiedsdekkend de weidevogels in West-Friesland. Dit gebeurde in opdracht van de provincie Noord-Holland, als onderdeel van de Provinciale Natuur Informatie (PNI). De provincie toetst hiermee enerzijds haar doelstellingen uit de Structuurvisie (2010) en volgt anderzijds de weidevogelontwikkelingen. Dat is nodig voor het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Om de effecten van deze beheersubsidie te toetsen zijn voor verschillende (agrarische) natuurbeheertypen weidevogelgegevens nodig. Aantallen, dichtheden en soortenrijkdom zeggen iets over de kwaliteit van het leefgebied.
Dit artikel geeft een deel van de resultaten uit 2014 (Hoogeboom & Visbeen 2015). De uitgebreide rapportage van het onderzoek is te vinden op de website van Landschap Noord-Holland en het Kenniscentrum Weidevogels http://www.kenniscentrumweidevogels.nl/.

2.1 Methode

De weidevogelinventarisatie is in grote lijnen uitgevoerd volgens de methode voor het Broedvogel Monitoring Project - Weidevogels (BMP-W) van Sovon (Van Dijk & Boele, 2011). Deze methode is al vele jaren in gebruik bij de PNI en is in Nederland dé standaardmethode voor weidevogel – inventarisaties, zie ook hoofdstuk Inventariseren volgens BMP.
In 2014 onderzochten we 44 telgebieden met een totale oppervlakte van 12.584 ha. Hiervan is 10.888 ha cultuurland (grasland plus bouwland). In figuur 2 .1 is de ligging van de geïnventariseerde telgebieden weergegeven. Deze telgebieden onderzochten we vier maal op het voorkomen van weidevogels in de periode tussen begin april en begin juni. Ecologisch Onderzoeks- en Adviesbureau Van der Goes en Groot (Alkmaar) voerde het grootste deel van het veldwerk uit.

2.2 Resultaten

Uit het onderzoek in 2014 blijkt dat in het onderzoeksgebied (10.888 ha) in totaal van elf soorten weidevogels ruim 4.300 broedparen of territoria zijn vastgesteld (tabel 4.1). Dat komt overeen met een gemiddelde dichtheid van 40 broedparen per 100 ha gras- en bouwland.

Dichtheden beleidssoorten

Van de beleidssoorten in Noord-Holland is de vastgestelde dichtheid minder dan 25 paar per 100 ha (zie tabel 2.1). Scholekster is het meest talrijk aanwezig, gevolgd door gele kwikstaart. Scholekster heeft in West-Friesland een voorkeur voor bouwland met aardappel of maïs, en gele kwikstaart vooral op bollenland te vinden is. West-Friesland vormt samen met de Kop van Noord-Holland een belangrijk bolwerk voor de gele kwikstaart (Scharringa & Van 't Veer, 2012).
Hoewel grutto minder algemeen is dan in andere gebieden van Noord-Holland vanwege het ontbreken van laat gemaaid hooiland, staat de soort toch op de derde plaats wat betreft het voorkomen.
Van de eenden is de kuifeend het meest algemeen en komt in alle telgebieden voor. West-Friesland is een belangrijk gebied voor de kuifeend, samen met Laag Holland. De soort

West Friesland: een agrarisch landschap

West-Friesland is een oud zeekleilandschap waar zich in de vroege tijden een omvangrijk veenpakket vormde. Door toedoen van ontginning en zee-doorbraken verdween veel veen in de loop van de middeleeuwen. Nadien is het resterende veen ingeklonken en verdwenen en is het onderliggende landschap weer aan de oppervlakte gekomen. Doordat het gebied is ontgonnen als veengebied, kent het ook de ruimtelijke karakteristieken van een veengebied met langgerekte lintdorpen, een regelmatige opstrekkende verkaveling en veel sloten, vaarten en tochten.
De ruilverkavelingen in het midden van de twintigste eeuw hebben ervoor gezorgd dat sloten en vaarten werden gedempt en vaargeulen werden rechtgetrokken. Tezamen met de aanleg van wegen en een laag waterpeil, ontstond een grootschalig polderlandschap waar de tuinbouw (met name bloembollen en kool) zich goed kon ontwikkelen.
De bodem bestaat voornamelijk uit klei, met op enkele plekken zandgrond of een dunne veenlaag.
Het grondgebruik is gevarieerd. Het bestaat voornamelijk uit bouwland afgewisseld door grasland (Scharringa & Van 't Veer, 2012).
Het overgrote deel van de grond is in handen van agrariers. Sommige delen zijn eigendom van natuurorganisaties en het recreatieschap, waaronder het Streekbos en de Weelen. Voor weidevogels zijn de gebieden Lage Hoek, Berkmeer, Waterberging Twiske en graslanden bij de Weere en de Ven belangrijk.
Onder coördinatie van Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer West-Friesland (ANV West-Friesland), hebben veel boeren op grote oppervlakten (in totaal ruim 3.900 ha van het onderzoeksgebied) van hun land overeenkomsten voor weidevogelbeheer met Provincie Noord-Holland afgesloten binnen het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (zie figuur 2.2).

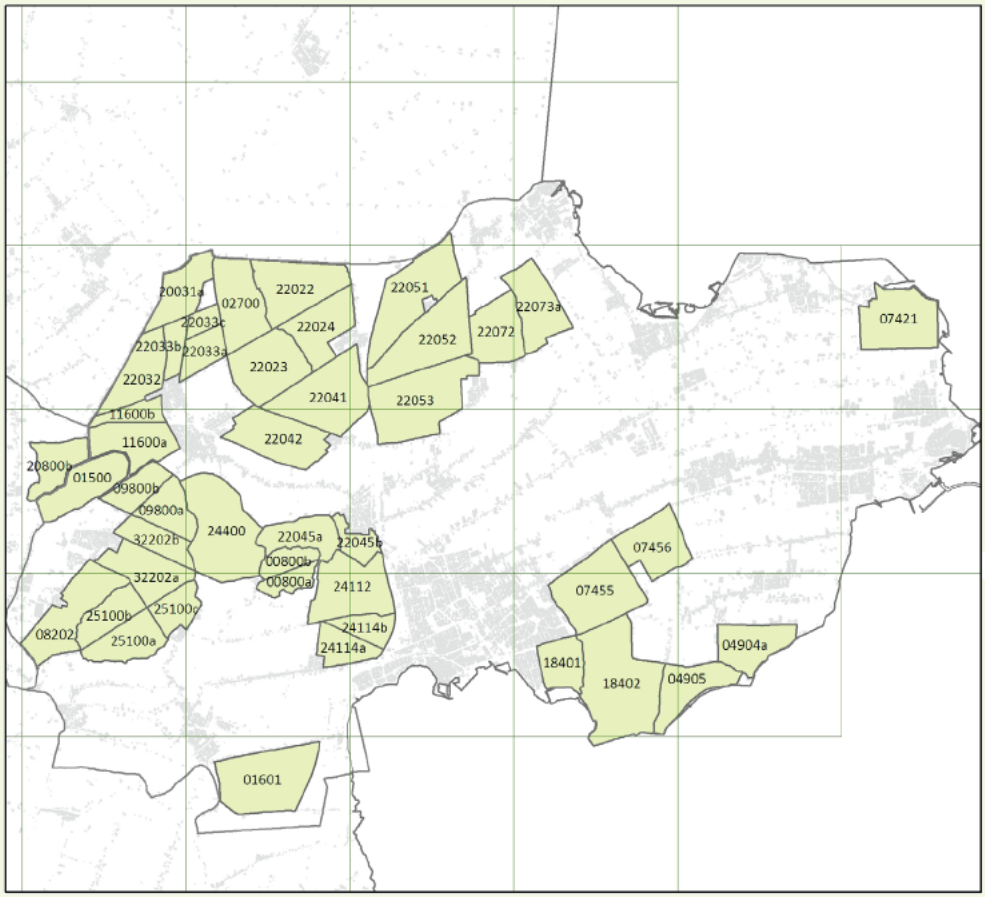

Figuur 2.1. Overzichtskaart met de onderzochte telgebieden in 2014.

Te gebied	Telgebiednaam	Telgebied	Telgebiednaam
25100b	P lde de Wogmeer zuid	25100c	Polder de Wogmeer oost
00800a	Baarsdorpermeerpolder noord	24400	Polder Westerveer
00800b	Baarsdorpermeerpolder zuid	24114b	Polder de Westerkogge Melksloot
32202a	Polder Obdam oost a	22045a	Vier Noorder Koggen Buitendijksche Landen
04904a	Pold r de Drieban Kroonhoeve	22052	Vier Noorder Koggen Twisk zuid
04905	Pold r de Drieban 't Wuiver	22073a	Vier Noorder Koggen Veldhuis
22072	Vier Noo der Koggen Pold de Vijf Vereenigden	18402	Polder Schellinkhout oost
22023	Vier Noo der Koggen Polder de Hooge Weere west	22033a	Vier Noorder Koggen Hof van Denemarken
01500	Po der de Berkmeer	22033c	Vier Noorder Koggen DE Groene Wuiver
07455	Polder het Grootslag Oosterblokker	22033b	Vier Noorder Koggen De Hagedoorn
24112	Pold de Weste k gge Bobeldijk	22042	Vier Noorder Koggen Hooge Landen
18401	Polder Schellinkhout west	22045b	Vier Noorder Koggen Leekerhorn
01601	Polder Beschoot west	24114a	Polder de Westerkogge Oosteinde
20031a	Groene Pade	08202	Polder Hensbroek oost
02700	Braakpolder	22032	Vier Noorder Koggen West Frisia
22022	Vier Noo der Koggen Kolk van Dussen	11600b	Polder de Lage Hoek noord
22041	Vier Noo der Koggen Reigersloot	22024	Vier Noorder Koggen Polder de Hooge Weere oost
11600a	Polder de Lage Hoek zuid	22053	Vier Noorder Koggen Broerdijk
09800b	Polder de Kaag west	22051	Vier Noorder Koggen Twisk noord
09800a	Polder de Kaag oost	07421	Polder het Grootslag Rikkert
32202b	Polder O dam oost b	07456	Polder het Grootslag Binnenwijzend
25100a	P lde de Wogmeer west	20800b	Polder Veenhuizen oost

stelt geen hoge eisen aan het broedbiotoop maar heeft wel een voorkeur voor voedselrijk water.
Veldleeuwerik komt in laag aantal in bijna het hele onderzoeksgebied voor. Zomertaling is alleen aangetroffen in Waterbergingsgebied Twisk.
Wintertaling, watersnip en kemphaan zijn alle drie kritische beleidssoorten, die al jaren niet of nauwelijks zijn vastgesteld. In 2014 zijn helemaal geen territoria waargenomen.

Dichtheden overige weidevogels

Van de overige weidevogels (graspieper, kievit en krakeend) is de kievit in de hoogste aantallen aanwezig, en staat op de eerste plek van alle weidevogels met 1.294 broedparen. Net als scholekster en gele kwikstaart is ook kievit in West Friesland een soort van bouwland, en dan vooral bouwland met maïs, bollen, aardappel of kool. Hoewel de oppervlaktes van dit soort bouwland niet uitgesproken groot zijn in vergelijking met andere typen landgebruik, komt de voorkeur van de drie soorten hiervoor wel erg duidelijk naar voren.
Krakeend volgt de kuifeend op de voet wat betreft de aantallen. Deze soort vertoont de laatste decennia een enorm positieve trend in Noord-Holland (Scharringa & Van 't Veer, 2012).

Dichtheden ruimtelijk bezien

In figuur 2.3 en 2.4 zijn de dichtheden beleidssoorten en grutto weergegeven in aantal broedpaar per 100 hectare. In de figuur is te zien dat dichtheden variëren van 5 broedpaar tot meer dan 100 broedpaar per 100 hectare. Polder Berkmeer en Lage Hoek springen eruit met echte hotspots van meer dan 100 broedparen per 100 hectare. Ook Polder Westerveer en Polder Westerkogge Bobeldijk hebben een dergelijke hotspot. De hotspots van de grutto met dichtheden van 50 territoria/broedparen per 100 ha, komen grotendeels overeen met die van de beleidssoorten (zie figuur 2.4).
De hoge dichtheden grutto en beleidssoorten vallen zonder uitzondering samen met natuurgebied, en meestal ook met gebieden met hoge waterpeilen, dat wil zeggen minder dan 40 centimeter onder het maaiveld. Dat laatste is echter niet altijd het geval. In Polder het Grootslag Rikkert bijvoorbeeld, of Vier Noorderkoggen Veldhuis is het waterpeil gemiddeld meer dan 100 centimeter onder maaiveld. Hier komen wel dichtheden van meer dan 30 broedpaar beleidssoorten per

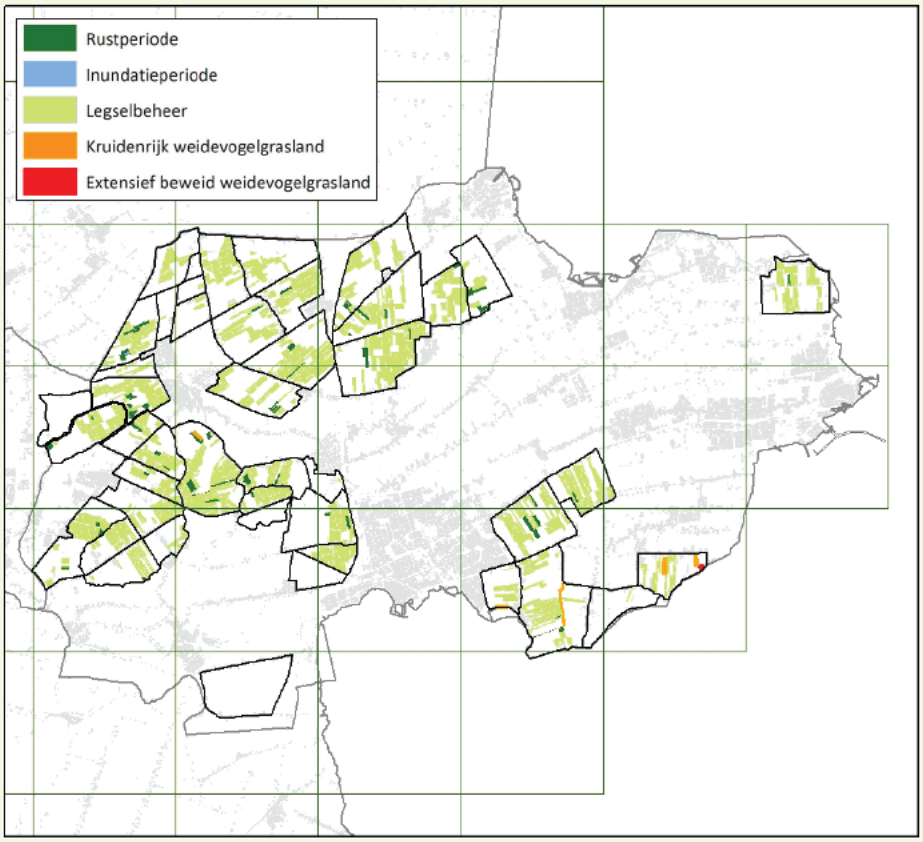

Figuur 2.2 Percelen met SNL-A (agrarisch natuurbeheer) beheerpakketten met een rustperiode, plasdras, legselbeheer, voorbeweiding en extensieve beweiding in 2014.

Tabel 2.1. Aantal territoria/broedpaar en dichtheden per 100 ha van weidevogels die zijn vastgesteld in het onderzoeksgebied in 2014. De weidevogels zijn uitgesplitst in beleidssoorten en overige weidevogels (zie § 3.1).

Soort	Aantal	Dichtheid (opp=10.888)
Beleidssoorten Noord-Holland		
scholekster	903	8,3
gele kwikstaart	512	4,7
grutto	490	4,5
kuifeend	393	3,6
tureluur	255	2,3
slobeend	96	0,9
veldleeuwerik	12	0,1
zomertaling	4	0,0
wintertaling	0	0,0
watersnip	0	0,0
kemphaan	0	0,0
Totaal beleidssoorten (a)	2665	24,5
Overige weidevogels		
kievit	1294	11,9
krakeend	316	2,9
graspieper	27	0,2
totaal overige weidevogels (b)	1637	15,0
Totaal weidevogels (a+b)	4302	40

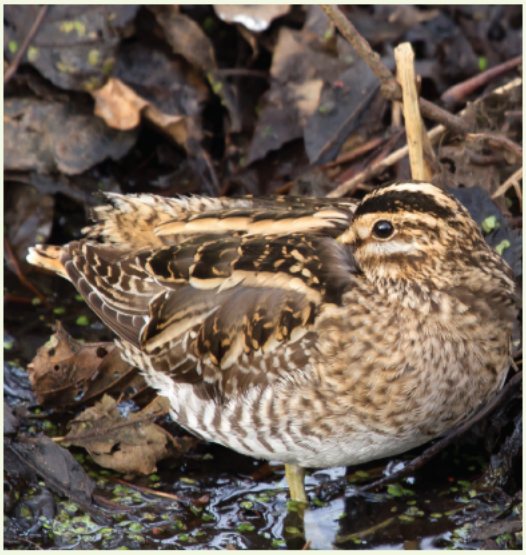

Watersnip. Fotograaf: [redacted]

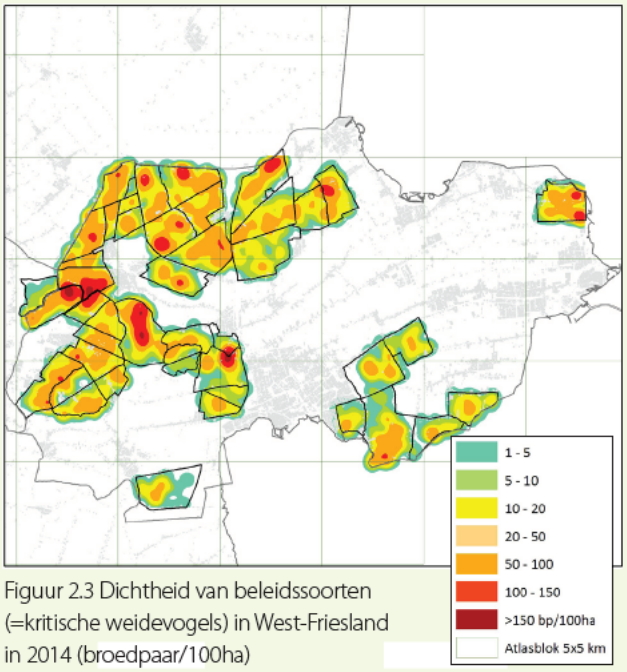

Figuur 2.3 Dichtheid van beleidssoorten (=kritische weidevogels) in West-Friesland in 2014 (broedpaar/100ha)

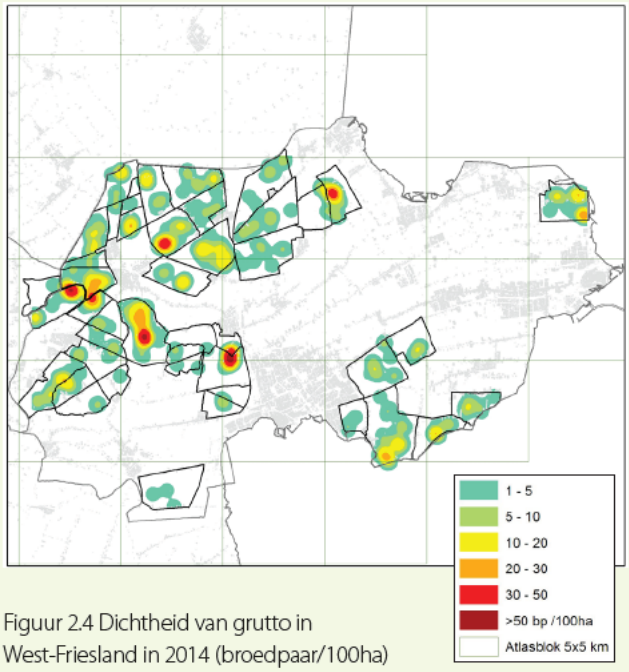

Figuur 2.4 Dichtheid van grutto in West-Friesland in 2014 (broedpaar/100ha)

Tabel 2.2. Aantal territoria/broedpaar en dichtheden per 100 ha van weidevogels die zijn vastgesteld in West-Friesland in 2008/2009 en 2014. De weidevogels zijn uitgesplitst in beleidssoorten en overige weidevogels. De oppervlakte van de getelde gebieden bedraagt 10300 ha. Polder Veenhuizen oost, Polder de Drieban 't Wuiver en Polder de Drieban Kroonhoeve zijn buiten beschouwing gelaten, omdat deze gebieden niet zijn geteld in 2008/2009 (588 ha).

Soort	Aantal		Dichtheid	
	2014	2008/2009	2014	2008/2009
Beleidssoorten Noord-Holland				
scholekster	875	1227	8,0	11,3
gele kwikstaart	504	799	4,6	7,3
grutto	469	922	4,3	8,5
kuifeend	380	409	3,5	3,8
tureluur	249	506	2,3	4,6
slobeend	95	121	0,9	1,1
veldleeuwerik	11	55	0,1	0,5
zomertaling	4	7	0,0	0,1
wintertaling	0	0	0,0	0,0
watersnip	0	1	0,0	0,0
kemphaan	0	0	0,0	0,0
Totaal beleidssoorten (a)	2587	4047	23,8	37,2
Overige weidevogels				
kievit	1262	2072	11,6	19,0
krakeend	301	172	2,8	1,6
graspieper	27	125	0,2	1,1
totaal overige weidevogels (b)	1590	2369	14,6	21,8
Totaal weidevogels (a+b)	4177	6416	38,4	59

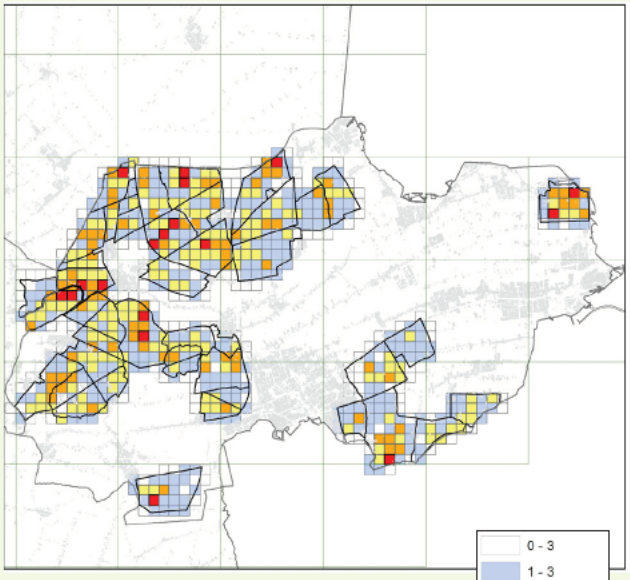

Figuur 2.5. Soortenrijkdom in West-Friesland in 2014 (aantal soorten/500m grid).

100 hectare voor. Hier liggen enkele percelen met rustperiode en aardig wat percelen met legselbeheer (zie figuur 2.2). In alle polders ligt vrij veel bouwland, vooral kool en aardappels. Het valt op dat sommige beleidssoorten in meer of mindere mate ook op bouwland broeden, met name gele kwikstaart en scholekster. Het gaat wel om lage dichtheden. Gele kwikstaart is vooral te vinden op bollenland (20 broedpaar/100ha) en scholekster heeft de hoogste dichtheden op bouwland met maïs (30 broedpaar/100ha). Van de overige soorten broeden kieviten vaak geclusterd op bouwland. De hoogste dichtheden kievit zijn op bouwland met maïs te vinden (60 broedpaar/100ha). Grutto en tureluur zijn nauwelijks op bouwland vastgesteld, dit zijn echte graslandbroeders.

Soortenrijkdom

Naast de dichtheden is de soortenrijkdom ook een graadmeter voor de kwaliteit van weidevogelgebieden. We hebben berekend hoeveel soorten er op een oppervlak van 500 bij 500 meter (gridcel) voorkomen (zie figuur 2.5). De hoogste soortenrijkdom (rood en donkerrood) valt grotendeels samen met natuurgebieden (m.u.v. Polder Het Grootslag Rikkert en

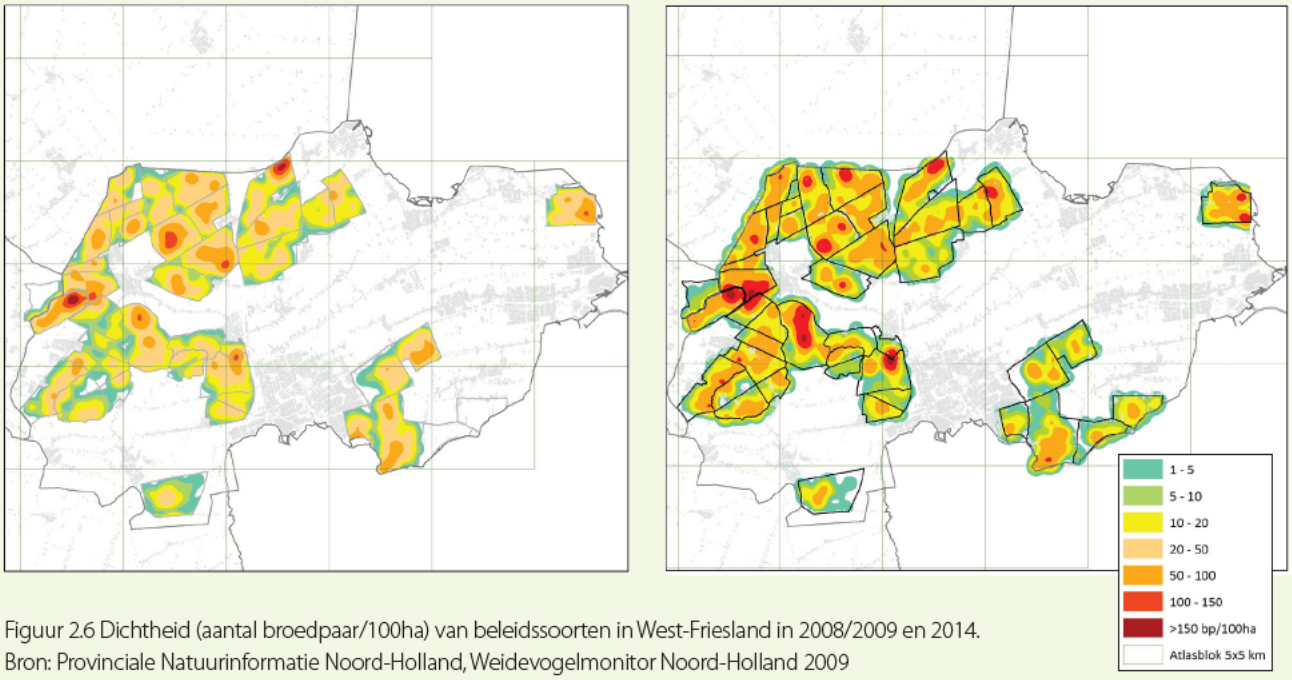

Figuur 2.6 Dichtheid (aantal broedpaar/100ha) van beleidssoorten in West-Friesland in 2008/2009 en 2014.
Bron: Provinciale Natuurinformatie Noord-Holland, Weidevogelmonitor Noord-Holland 2009

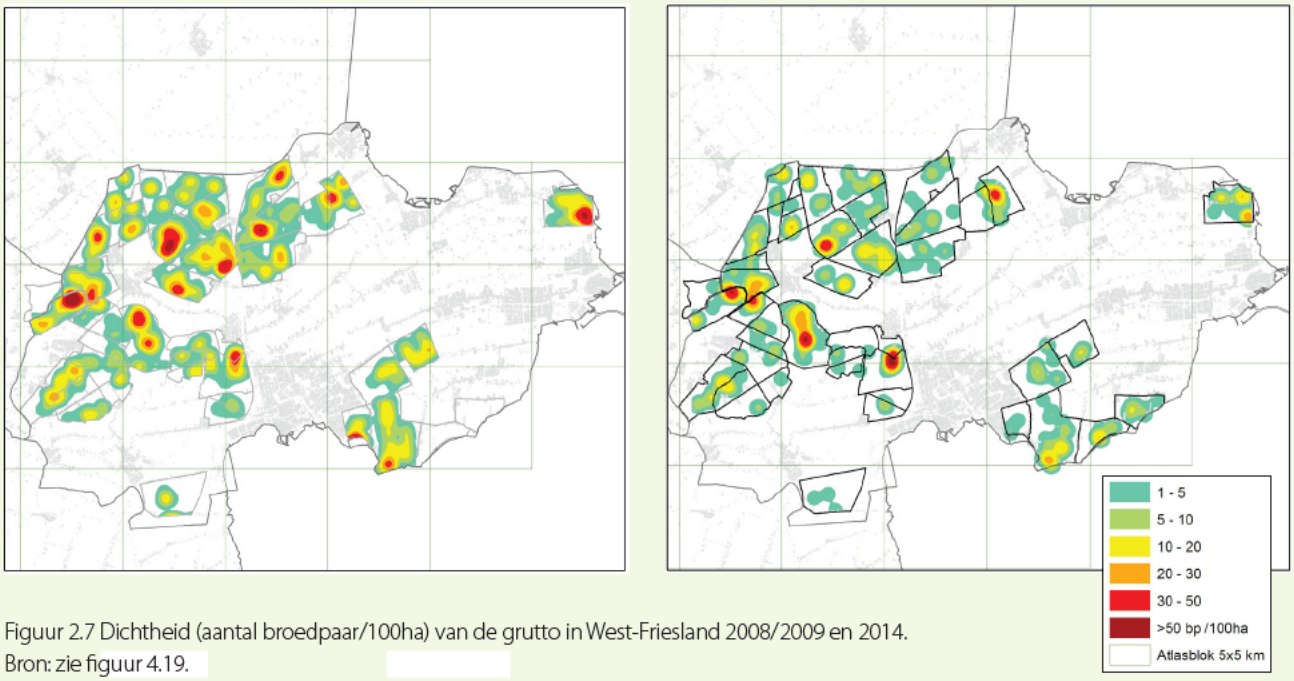

Figuur 2.7 Dichtheid (aantal broedpaar/100ha) van de grutto in West-Friesland 2008/2009 en 2014.
Bron: zie figuur 4.19.

Polder Beschoot west) en ook met de plekken met de hoogste dichtheden (vergelijk met figuur 2.3 en 2.4). Hier wordt dus nogmaals bevestigd dat de hoogste soortenrijkdom, oftewel de meest complete weidevogelgemeenschappen, vooral voorkomen in of nabij natuurgebieden met een hoge waterpeil.

Veranderingen

In de periode 2008-2014 zijn er in het onderzoeksgebied weidevogeltellingen uitgevoerd. De resultaten van deze tellingen zijn te vinden in tabel 2.2.

In 2008/2009 is bij het clusteren van territoria een fusieafstand van 1,5 gebruikt. Vanaf 2013 is de methodiek landelijk aangepast en wordt geclusterd met een fusieafstand van 1. Bij een fusieafstand van 1,5 blijkt het aantal territoria 2% lager te liggen. Dat betekent dat het verschil in territorium aantal in werkelijkheid nog groter is (van Dijk et al., 2013; van Groen, 2014).

In deze periode is het totaal aantal van de beleidssoorten in het gebied afgenomen van ruim 4.000 tot ruim 2.500 broedparen (-36%), en qua dichtheid van 38 tot 23 broedparen per 100 ha. Alle beleidssoorten vertonen een vrij sterke afname, van meer dan 20% tot 50%. De grutto en tureluur zijn in 5 jaar tijd maar liefst met de helft afgenomen in aantal. Ook slobeend is sterk afgenomen. Alleen de kuifeend neemt minder sterk af, met 7% vanaf 2008/2009.

Ook de `overige weidevogels` zijn afgenomen. De graspieper is sterk in aantal achteruitgegaan na 2008/2009. In die periode broedden er nog 125 paar, dit jaar ging het om een aantal van 27. Dat betekent een afname van bijna 80%. Graspieper kan overigens sterk in aantal fluctueren tussen jaren. Kievit is eveneens achteruitgegaan, met bijna 40% ten opzichte van 2008/2009. De enige soort die daarentegen een sterke positieve trend vertoond is krakeend.

Ruimtelijke veranderingen

Naast de vergelijking van de dichtheden van de twee gebiedsdekkende tellingen is een vergelijking van de ruimtelijke patronen van de twee tellingen interessant. Figuur 2.6 toont aan dat er grote verschillen zijn in de (relatieve) dichtheden van de beleidssoorten. In 2008/2009 komen er vrijwel overal nog vrij hoge tot hoge dichtheden voor (kleur geel tot en met rood). Maar in 2014 zijn nergens meer dichtheden boven de 150 broedpaar per 100 hectare geconstateerd. Zelfs locaties met 100 tot 150 broedparen zijn nu alleen nog te vinden in de NNN in gebieden die door natuurorganisaties worden beheerd, zoals kernen met hogere dichtheden in Polder Lage Hoek, Berkmeer, Westerveer en Westerkogge Bobeldijk (zie figuur 2.1). De Vier Noorderkoggen Twisk (Waterbergingsgebied Twisk) herbergde in 2008/2009 dichtheden van 150 of meer broedpaar beleidssoorten per 100 hectare. Maar dat is

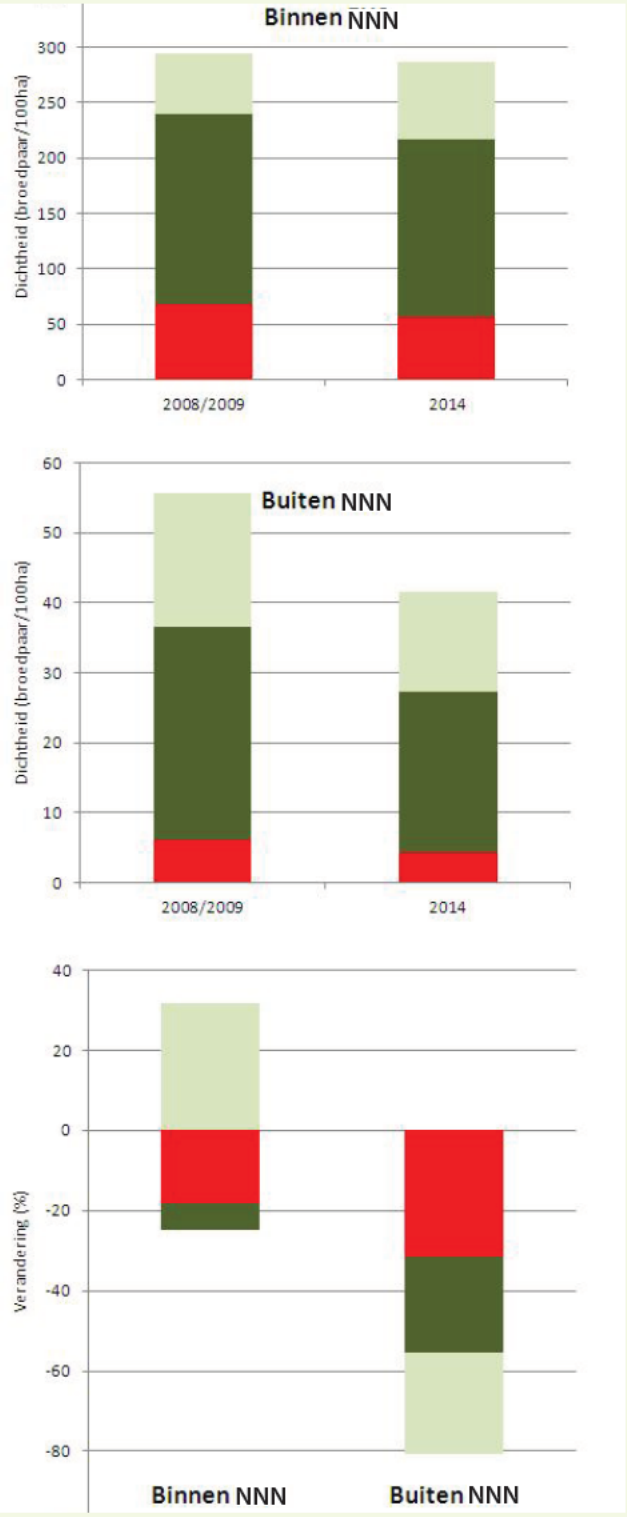

Figuur 4.8 Dichtheden van grutto, beleidssoorten overige weidevogels binnen en buiten de Ecologische Hoofdstructuur (NNN) in West-Friesland 2008/2009 en 2014.

vermoedelijk veroorzaakt door een overtelling van slobeend en kuifeend.
Bij de grutto is precies hetzelfde zichtbaar (figuur 2.7). Bij deze soort is de contractie naar steeds kleinere gebieden met hoge dichtheden nog duidelijker.
Conclusie: hier wordt nogmaals duidelijk zichtbaar dat de weidevogels zich steeds meer terugtrekken naar gebieden die bijna altijd samenvallen met de EHS en/of gebieden met een hoog waterpeil.

Veranderingen binnen en buiten de NNN

De voorgaande bewering dat weidevogels zich meer terugtrekken binnen de NNN (Natuurnetwerk Nederland, voorheen Ecologische Hoofdstructuur), is hoofdzakelijk gebaseerd op de ruimtelijke beelden. Nu is het interessant of we dat ook op basis van berekeningen met aantallen binnen en buiten de NNN kunnen vaststellen.
Figuur 2.8 geeft de (gestapelde) dichtheid van de grutto, de overige beleidssoorten en de overige weidevogels binnen en buiten de NNN die zijn vastgesteld tijdens de twee tellingen, namelijk 2008/2009 en 2014.
Zowel binnen als buiten de NNN is de dichtheid aan beleidssoorten en grutto afgenomen. Maar buiten de NNN is de afname groter: 24% tegenover 7% van de beleidssoorten. Bij de grutto is het verschil in afname van de dichtheid iets kleiner, namelijk 32% tegenover 12%. De overige weidevogels zijn buiten de NNN afgenomen, maar binnen de NNN toegenomen. Conclusie: de aantallen weidevogels nemen gemiddeld meer af buiten de NNN dan binnen de NNN. Op basis hiervan stellen we vast dat de NNN belangrijker is en wordt voor weidevogels en dat de omstandigheden daarbuiten voor weidevogels verslechteren. Maar ook in de NNN is sprake van afname en zijn de omstandigheden lokaal nog niet optimaal genoeg om een stabiele populatie te herbergen. Om het provinciale beleid, zoals beschreven in de Weidevogelvisie Noord-Holland te realiseren, moeten de omstandigheden zowel buiten als binnen de NNN verbeteren.

Het volledige rapport is te downloaden via www.landschapnoordholland.nl en het Kenniscentrum Weidevogels http://www.kenniscentrumweidevogels.nl/.

Literatuur

Hoogeboom, D.M. & F. Visbeen, 2015. Weidevogels in West-Friesland 2014. Analyse van weidevogelinventarisaties in relatie tot het provinciale beleid. Rapportnummer 14-033, Landschap Noord-
Scharringa, C.J.G., R. van 't Veer, 2012. Weidevogels in Noord-Holland: verspreiding, aantallen en trends. LNH rapportnummer 12-016. Landschap Noord-Holland, Heiloo.
Schotman A.G M., H. Sierdsema en Th C.P. Melman 2014. Kerngebieden voor weidevogels in de praktijk;
Van Dijk A.J. & A. Boele, 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
Van Groen, F.M., 2014. Clustering PNI-broedvogels 2014. Een vergelijking van twee clustermethodes. Van der Goes en Groot, Alkmaar.

3. Vrijwillige weidevogelbescherming 2014 in cijfers

Wim Tijsen en Peter Mol

Er zijn heel wat mensen die weidevogels een warm hart toedragen en vrijwillig hun best willen doen om ze te beschermen. Landschap Noord-Holland coördineert de vrijwillige weidevogelbescherming en zorgt ervoor dat mensen worden opgeleid en in gebieden aan de slag kunnen.

Toename aantal beschermde legsels

In 2014 beschermden maar liefst 985 vrijwilligers de weidevogellegsels. Zij zijn verdeeld over 25 weidevogelbeschermingsgroepen. Samen met agrariërs hebben ze op 1.031 boerenbedrijven een enorme oppervlakte onder hun hoede genomen van 23.191 hectare.

Het totaal aantal gevonden en beschermde legsels in onze provincie is voor het eerst sinds 2010 hoger dan voorgaande jaren, en steeg met ruim 300 legsels tot 13.493. Dit betekent echter niet dat het aantal weidevogels is toegenomen. Het is goed mogelijk dat weidevogels meer aan herleg hebben gedaan omdat het eerste legsel is mislukt, bijvoorbeeld door maaien (zeer vroeg dit jaar) of predatie. Daarnaast was het aantal nesten in 2013 laag als gevolg van een heel koud voorjaar, waardoor sommige steltlopers laat of zelfs niet zijn begonnen.

De vrijwilligers en agrariërs hebben van 85% van de gevonden legsel bijgehouden of ze zijn uitgekomen (zie figuur 3.1). Het gemiddelde uitkomstpercentage is 82%, een daling van 1% t.o.v. het voorgaande jaar. Het predatiecijfer kwam met 10% uit op hetzelfde niveau als in de laatste jaren. De overige verliesoorzaken waren verlating (3%), beweiding (1%) en werkzaamheden (1%) en kwamen overeen met andere jaren. In de bijlage is een totaallijst opgenomen van nestgegevens van alle weidevogels in Noord-Holland.

Vrijwilligers zijn trouw

Elk jaar melden nieuwe vrijwilligers zich aan en zijn er mensen die ermee stoppen. In 2014 kwamen er in totaal 75 nieuwe vrijwilligers bij, er haakten echter ook 100 vrijwilligers af. De afmeldingen komen voornamelijk doordat het bestand uit relatief oudere mensen bestaat, waardoor er zich nogal eens lichamelijke ongemakken voordoen. De gemiddelde leeftijd van bijna 200 vrijwilligers ligt op 60 jaar.

Het gemiddeld aantal ervaringsjaren van vrijwilligers is in vijf jaar tijd gestegen van 6,2 naar 7,7. Weidevogelbeschermers zijn dus trouw aan de organisatie.

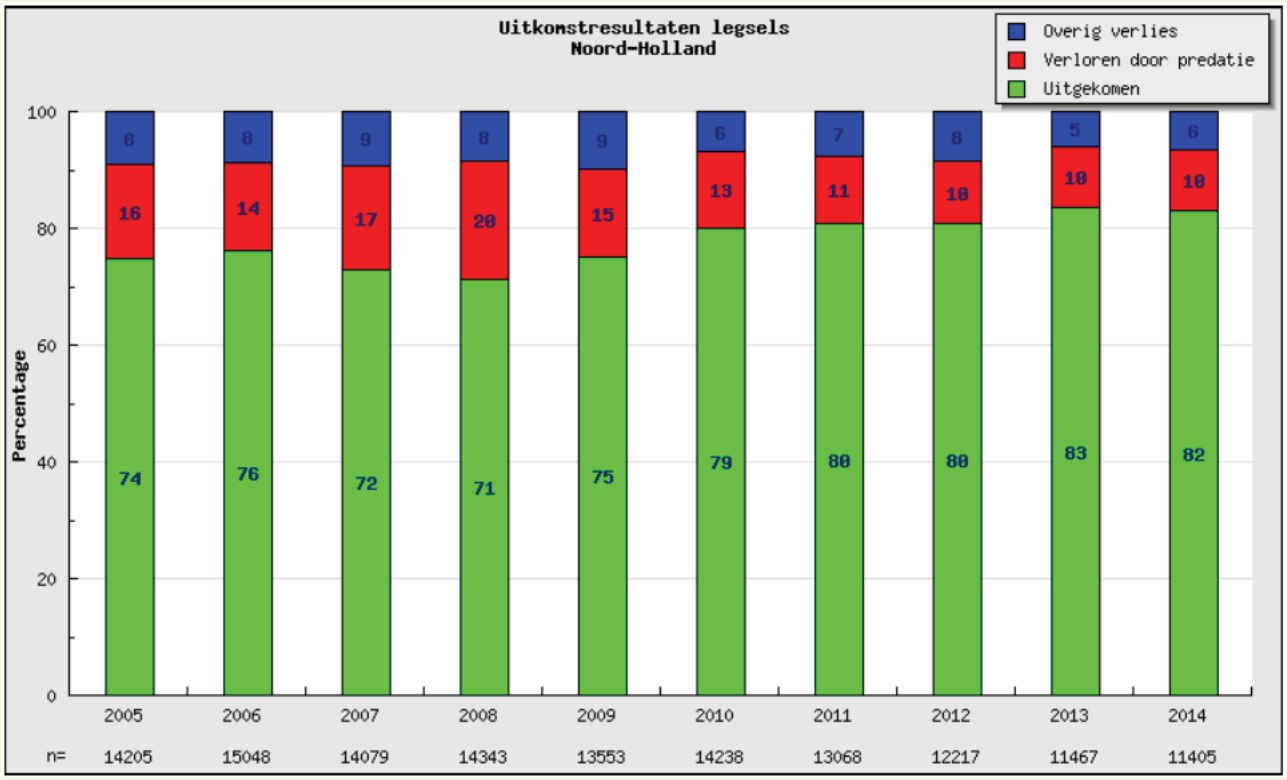

Figuur 3.1. Deze grafiek geeft de uitkomstresultaten van 83% van de geregistreerde nesten in Noord-Holland, van 17% is het lotgeval onbekend. N=het totaal aantal gevonden nesten waarvan het uitkomstresultaat bekend is.

Educatie

Voor goede weidevogelbescherming hebben de vrijwilligers kennis nodig. Het subsidieprogramma "Betrekken bij Groen" draagt daaraan bij. Centraal staat kennisoverdracht aan vrijwilligers en agrariërs. Landschap Noord-Holland coördineert de Vrijwillige Weidevogelbescherming en organiseert samen met andere betrokkenen diverse cursussen in onze provincie. Vier veldmedewerkers besteden jaarlijks 800 uur aan de begeleiding. In tabel 3.2 is aangegeven welke cursussen er in 2014 zijn gegeven en hoeveel deelnemers daaraan meededen.
Voor de vrijwilliger weidevogelbescherming is een speciale website ontwikkeld die wordt beheerd door Landschapsbeheer Nederland. De cursussen voor de digitale invoer via deze website werpen duidelijk zijn vruchten af. Steeds meer vrijwilligers voeren hun gegevens in en inmiddels is 2 op de 3 legsels in onze provincie voorzien van coördinaten. Met deze gegevens kunnen we per soort een redelijk gebiedsdekkende stippenkaart van Noord-Holland maken van de beschermde legsels.
Om beter grip te krijgen op de kuikenoverleving is voor het derde achtereenvolgende jaar in Laag Holland een cursus "Inventariseren en Alarmtellen" gehouden. Deze cursus werd medegefinancierd door de Vrijwilligersraad van Water, Land & Dijken en Groen & Doen. Twintig enthousiaste vrijwilligers deden hier actief aan mee en leerden hoe territoria te inventariseren aan de hand van weidevogelgedrag. Vervolgens werd tijdens een alarmtelling gekeken hoeveel weidevogels er nog met kuikens rondliepen in dezelfde gebieden.
Door meer vrijwilligers deze methode bij te brengen kunnen we weidevogels straks nog beter beschermen. Daarvoor wordt deze cursus, in uitgebreidere vorm en als Beheermonitoring, ook de komende jaren in Noord-Holland gegeven.

Tabel 3.1 Cursussen in 2014

Bijeenkomsten en ondersteuning	Locatie	Aantal deelnemers
Basiscursus weidevogelbescherming	Purmerend Heiloo	31 24
Cursus gegevensinvoer voor coördinatoren	Heiloo	33
Provinciale Coördinatorendag	Driehuizen	43
Startochtend Wieringen	Westerland	10
Startavond Heiloo/Alkmaar	Heiloo	30
Startavond Laag Holland	De Rijp	250
Startavond	Schagen	31
Startavond Noorder-Koggenland	Abbekerk	58
Startavond Obdam/Hensbroek	Obdam	41
Startavond IVN West-Friesland	Enkhuizen	53
Slotavond Laag Holland	De Rijp	200
"Opfrisavond" gedragsherkenning kleine zangvogels en herkenning eenden en nestplaatskeuze	Purmerend	60
Cursus inventariseren en alarmtellen	Purmerend	20

Provinciale coördinatorendag

Ten behoeve van kennisuitwisseling wordt elk jaar een provinciale coördinatorendag georganiseerd voor veldmedewerkers en coördinatoren. De traditionele provinciale coördinatoren dag werd georganiseerd door de weidevogelgroep Eilandspolder in Driehuizen. Vrijwel alle 25 Noord-Hollandse groepen waren vertegenwoordigd. Er werden vier presentaties gegeven:

- Is er nog voldoende genetische variatie aanwezig in de Nederlandse gruttopopulatie (Krijn Trimbos)
- Noord-Hollandse resultaten uit 2014 (Wim Tijsen)
- Ontwikkelingen weidevogels in de Eilandspolder (Theo de Wit)
- Historie van droogmakerijen in Noord-Holland (Willem Messchaert)

Ook werd er afscheid genomen van Krijn Trimbos. Hij was werkzaam bij Landschap Noord-Holland, en hij gaat zich nu weer richten op onderzoek naar genetische variatie in de gruttopopulatie.
's Middags is een bezoek gebracht aan het museumgemaal Wilhelmina in de Schermer. De geslaagde dag sloot af met een rondvaart in de Eilandspolder, waarbij het beheer van de weidevogelreservaten van Landschap Noord-Holland en Staatsbosbeheer centraal stonden.

Beschermersactie creëert betere omstandigheden voor kuikens

Om de foerageer- en opgroeimogelijkheden van kuikens te verbeteren is in 2009 het project 'Help jonge grutto's overleven' gestart. Dankzij deze beschermersactie konden in 2014 met drie boeren op enkele plekken op hun terrein maatregelen uitgevoerd worden die hieraan ten goede kwamen.
Om het project ook in de toekomst te laten slagen heeft Landschap Noord-Holland de beschermersactie in het voorjaar van 2014 herhaald. Dit leverde het geweldige bedrag van ruim 35.000 Euro op. Onder de gulle gevers is een speciale weidevogelexcursie verloot, die op 16 mei op Wieringen op het bedrijf van de familie Mulder een rondleiding kregen van Wim Tijsen. De deelnemers konden hier met eigen ogen zien dat de maatregelen in de afgelopen jaren hebben geleid tot een grotere kruiden- en weidevogelrijkdom op dit bedrijf. Een deel van dit gebied is nu onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (voorheen de Ecologische Hoofdstructuur).

4. Het weidevogelseizoen 2014

[redacted]

Seizoensverloop

Na drie relatief koude winters liet 2014 weer eens een oer Hollandse kwakkelwinter zien. Vorst en sneeuw waren afwezig en de dagtemperaturen kwamen amper onder de 10 graden Celsius. Wie nog vreesde voor een winterse inhaalslag in maart kon opgelucht ademhalen. Het barste direct in het voorjaar los, met bijna alle dagen zonnig weer, hoge temperaturen en gelukkig ook veel baltsende vogels. Al op 7 maart vond boer Gert Jan Bakker uit Hobrede het eerste kievitsei van Noord-Holland op zijn land in de Zeevang. Dat was maar liefst drie weken eerder dan in 2013 toen ons land in deze periode nog stevig in de greep van Koning Winter verkeerde. Het eerste kievitsei van Nederland werd kort daarvoor op 5 maart gevonden bij het Gelderse dorp Delwijnen, 16 dagen eerder dan in 2013.

Het aangename voorjaarsweer deed ook bij grutto's de hormonen al vroeg door de keel gieren. Net als de kieviten begonnen ze drie weken eerder met broeden dan in 2013. Op 26 maart vond vrijwilliger Ab Kalkman het eerste grutto-ei van Noord-Holland bij Uitdam, op dezelfde plek waar hij drie jaar eerder het eerste ei van Nederland vond. Landelijk werd het eerste grutto ei dit jaar op 23 maart gevonden bij Nijkerk. Het zal niemand verbazen dat ook tureluurs niet konden achterblijven. Waar zij normaal gesproken pas in april gaan broeden, werd het eerste ei al op 29 maart door Willem Overweg gevonden bij Oterleek. En mocht iemand denken dat scholeksters zich niet gek laten maken en nooit eerder dan in april broeden dan heeft die het goed mis. Diezelfde dag werd hun eerste ei gevonden in de Zeevang. Een unicum dat ze, de vier kernweidevogels grutto, kievit, scholekster en tureluur, al in maart aan de leg raakten.

Ideale groeiomstandigheden voor vogels, maar ook voor gras
Kort na de eerste vogels ging ook de grote massa aan de leg. April was al even zacht en zonnig als maart. Dankzij het zomerse voorjaar kon er heel vroeg gemaaid worden. Pittige hoosbuien in de tweede helft van april leken nog roet in het eten te gooien, maar het viel mee. De ergste buien vielen in het oosten van het land, dus kon er al aan het eind van april en in de eerste week van mei volop worden gemaaid. Ideale omstandigheden weidevogels: warm weer met af en toe een bui levert de meeste insecten op en houdt de wormen beschikbaar. Maar op het moment dat de grutto en tureluurjongen uit het ei kropen, waren veel graslanden al kaal of stonden ze op het punt om te worden gemaaid.

Boeren die vóór 7 mei gemaaid hadden, konden opgelucht zijn. Vanaf de tweede week van mei begon een periode met buien, waarvan er iedere dag wel enkele vielen. Net als in april vielen de zwaarste buien in het oosten van het land. Dat voorkwam misschien wel dat nesten wegspoelden of kuikens in een zondvloed terecht kwamen en onderkoeld raakten. In juni knapte het weer op en kregen we prachtige zomerse dagen. Dat betekende een herhaling van de omstandigheden eind april: ideale opgroeimogelijkheden voor weidevogelkuikens, maar ook gunstig voor de agrariër want een nieuwe maaibeurt werd mogelijk.
Hoeveel kuikens konden volwassen worden? Oftewel, wat was het broedsucces? Daarover in de volgende paragraaf meer.

Indrukken van het broedsucces

Bij iedere evaluatie van een broedseizoen wordt er eerst gekeken naar het aantal gevonden nesten. De cijfers van dit jaar (2014) zien er voor veel soorten gunstig uit. Voor het eerst sinds jaren zijn er meer **kievit**snesten gevonden dan het seizoen er voor. Dat is een trendbreuk met de cijfers van de laatste vijf jaar. De toename is wel bescheiden; 6% meer nesten in vergelijking met 2013. Daarbij moet worden opgemerkt dat het aantal gevonden kievitsnesten de twee voorgaande jaren met 25% is afgenomen. Hoewel het aantal nesten voor het eerst sinds jaren toe is genomen, kunnen we daaruit nog geen conclusies trekken of het inderdaad beter gaat met de soort. Het weidevogelmeetnet en de weidevogelmonitor bevestigen dit in ieder geval niet. Op basis van deze BMP tellingen is de soort ook in 2014 in aantal achteruit gegaan (zie hoofdstuk 1 en 2).
Tureluur en **scholekster** laten een stabiel beeld zien in vergelijking met het vorig jaar. Van beide soorten werden iets meer nesten gevonden, maar de aantallen zijn te gering om

Fotograaf [redacted]

hier al te optimistische conclusies uit te trekken. Het aantal gevonden scholeksterlegsels is niet verder afgenomen. Vorig jaar liet de soort al een voorzichtig herstel zien en dat lijkt te zijn geconsolideerd.
Verliezer lijkt de **grutto** te zijn. Van deze icoon van onze weidevogels werden wederom minder nesten gevonden. Het beeld is mogelijk wat vertekend, doordat een aantal goede percelen, waar voorheen vooral aan nestbescherming werd gedaan, dit jaar een uitgestelde maaidatum hadden gekregen. En mogelijk heeft ook het advies aan de nestbeschermers om meer op afstand te zoeken naar nesten, effect gehad op het aantal gevonden legsels. Van slobeend en wilde eend zijn eveneens minder nesten werden gevonden.

Aantal nesten versus broedsucces
Op zich zegt het aantal gevonden nesten nog niets over het broedsucces van dit jaar. Het is niet altijd bekend of de jongen vliegvlug zijn geworden.
Om dat te weten moeten er in de afzonderlijke gebieden twee typen inventarisaties worden uitgevoerd, één gericht op het aantal broedparen en de andere op het aantal alarmerende ouders.
De meest betrouwbare en gestandaardiseerde methode om het aantal broedparen vast te stellen, is de BMP methode die is ontwikkeld door Sovon en het CBS. In dit geval wordt met vrijwilligers een eenmalige inventarisatie uitgevoerd op het juiste moment.
Daarna wordt een alarmtelling uitgevoerd, waarbij het aantal alarmerende paren met jongen worden genoteerd, vlak voor het vliegvlug worden.
Het aantal broedpaar en het aantal alarmerende ouders geeft een beeld van het broedsucces, terwijl nestsucces iets zegt over de uitkomstresultaten van het nest.
Op een aantal plaatsen in Noord-Holland is het het broedsucces gemeten, deels als onderdeel van een cursus. Zo werd het broedsucces gemeten in (een deel van) de Zeevang, de Schaalsmeerpolder, het Oosterveld bij Limmen, de Graftermeer, het Amstelland en een aantal gebieden op Wieringen.

Fotograaf [redacted]

Geslaagd broedsucces grutto in reservaten en bij agrarisch natuurbeheer
De Zeevang, het Oosterveld, de Schaalsmeerpolder en Amstelland laten een voor **grutto's** zeer geslaagd broedseizoen zien. Het gaat hierbij om gebieden met veel aangepast beheer. De inventarisaties hierbuiten gaven juist een ongunstig beeld.
Tellingen op verzamelplaatsen, de plaatsen op natte plekken waar jonge grutto's foerageren en verzamelen, hebben uitgewezen dat daar dit jaar niet veel gruttojongen te vinden waren. De vroege maaidata lijken de vogels toch parten te hebben gespeeld. Weinig kuikens zijn groot geworden, ondanks de gunstige weersomstandigheden. Het vroege maaien in combinatie met andere factoren, leidde tot een lagere reproductie (Hoogeboom & Visbeen, 2015; Schekkerman et al., 2014). De lage predatiedruk van dit jaar (12% van de legsels), lijkt deze veronderstelling te ondersteunen.
Kieviten lijken het dit jaar wel beter gedaan te hebben. De indruk is dat vrijwilligers meer vliegvlugge kievitpullen zagen dan de laatste jaren. Toch blijft het moeilijk om op basis van indrukken harde conclusies te trekken over het broedsucces. Ten aanzien van de overleving van kievit kuikens zal veel meer onderzoek moeten plaatsvinden, voordat hierover echt iets kan worden gezegd.
Het broedsucces van **tureluur** en **scholekster** kan alleen met ring-onderzoek of een BMP intventarisatie worden gemeten. Een beeld van het effect van weidevogelbescherming kan voor deze soorten alleen op basis van het aantal gevonden nesten.

Literatuur
Hoogeboom, D.M. & F. Visbeen, 2014. Weidevogels in West-Friesland. Analyse weidevogelinventarisaties 2014 in relatie tot het provinciale beleid. Rapportnummer 14-033, Landschap Noord-Holland, Heiloo.
Schekkerman H, Gerritsen G.J. & Hooijmeijer J. 2014. Jonge Grutto's in Nederland in 2014: een aantalsschatting op basis van kleurringdichtheden. Sovon-rapport 2014/55, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Scholekster op voetbalveld

De prijs voor het meest opmerkelijke broedgeval van 2014 komt wel in aanmerking van een scholeksterechtpaar. Van de voetbalclub uit Jisp kwamen verontruste telefoontjes omdat een paartje uitgerekend de middenstip van het A-veld als nestplaats had uitgekozen. Ondanks dat de eieren enkele malen vanwege een voetbalwedstrijd, en zelfs in verband met een toernooi op Hemelvaartsdag, even uit het nest werden gehaald, kwam één van de eieren uit. Uiteindelijk raakten de ouders het kuiken binnen een week kwijt. Vermoedelijk aan een predator, hoewel het kuiken zich bij gevaar onder de legger van het doel verstopte. Een tweede broedpoging deed het echtpaar op 10 meter van de middenstip, maar toen was het voetbalseizoen inmiddels gedaan.

Het scholeksterkuiken voor het doel.

5. Naar kerngebieden weidevogels; meer geld in minder gebieden

Provincie Noord-Holland wil het weidevogelbeheer optimaliseren en subsidies effectiever inzetten. Dat kan door meer geld in minder gebieden te besteden. Daarom worden kerngebieden aangewezen. Onderzoeksbureau Alterra heeft daarvoor een plan gemaakt en kerngebieden begrensd. Landschap Noord-Holland heeft dit voorstel verder verfijnd op basis van input van betrokken organisaties en Actuele PNI rapporten. Daarnaast is er een voorstel gemaakt voor een begrenzing van scholeksterleefgebieden in Noord-Holland.

Naar meer beheer

Van de beherende partijen zoals de Agrarische Collectieven vraagt de provincie voorstellen voor structurele kwaliteitsverbeteringen van het leefgebied van de weidevogels. Verder zullen zij in een offerte aangeven hoe zij optimaal beheer willen realiseren in de weidevogelkerngebieden. De provincie wil via deze werkwijze komen tot verbetering van weidevogelbiotoop en wil daarmee de achteruitgang van de weidevogels stoppen.

Leefgebieden NNN

Buiten het Nieuwe Natuur Netwerk (NNN, voorheen EHS) is het agrarisch natuur- en landschapsbeheer belangrijk voor het behoud van de biodiversiteit. Landelijke worden er vijf leefgebieden onderscheiden waarbinnen de omstandigheden moeten verbeteren ten behoeve van de soorten die daar voorkomen. Het leefgebied 'open grasland', 'open akkerland' en 'natte dooradering' zijn onder andere van belang voor weidevogels.
Om de begrenzingen van de leefgebieden van zowel kritische als niet-kritische soorten in het 'open grasland' te bepalen, gebruikt de provincie de weidevogelkerngebieden en scholeksterleefgebieden die uit het onderzoek kwamen.
In het Ontwerp Natuurbeheerplan 2016 Provincie Noord-Holland wordt dit nader toegelicht (zie kader)

Weidevogelkerngebieden voor kritische soorten

Weidevogelkerngebieden zijn gebieden die optimaal zijn of worden ingericht voor weidevogels en (daardoor) kunnen functioneren als brongebied van een duurzame populatie. Bij de selectie van kerngebieden zijn grutto, tureluur en slobeend als indicatorsoorten genomen: drie soorten van de natte kruidenrijke graslandgebieden met een late maaidatum. Voor het bepalen van de kerngebieden is gebruik gemaakt van soortspecifieke grenswaarden voor slobeend tenminste 3 broedparen per 100 hectare, voor grutto tenminste 15 bp/100 ha, voor tureluur tenminste 10 bp/100 ha en tezamen tenminste 28bp/100ha. Ook heeft een kerngebied een minimale grootte van 50 hectare. De minimale openheid is 400 meter, terwijl meer dan 600 meter optimaal is. Als randvoorwaarde voor de drooglegging geldt een waterpeil van niet meer dan 20 cm onder maaiveld in veengebieden, 30 cm in klei-op-veengebieden en 45 cm in kleigebieden. Een dergelijke waterhuishouding zal ook bijdragen aan een kruidenrijke vegetatie, waarvan bekend is dat deze belangrijk is voor de populatieontwikkeling van weidevogels.
Voorts is de vochtigheidsgraad van de bodem bepalend voor de voedselopname en ontwikkeling van de vegetatie ter plekke en daarmee ook voor het voedselaanbod voor de kuikens. Ook de maaidatum is zeer relevant: een maaidatum van 15 juni of later vergroot de kans op een positieve populatieontwikkeling. Ten slotte zal een lage mestgift leiden tot een

Uit: Ontwerp Natuurbeheerplan 2016 Provincie Noord-Holland

Criteria voor de begrenzing van leefgebied 'open grasland'
Ondanks de inspanningen om de weidevogels te behouden, is hun aantal afgenomen. Bij ongewijzigd beleid zal dit verder afnemen. Om de achteruitgang van weidevogels tegen te gaan en de financiële middelen voor weidevogelbeheer effectief te besteden, kiest de provincie Noord-Holland met ingang van 2016 voor weidevogelkerngebieden (Ontwerp Natuurbeheerplan 2016). Deze aanpak is gebaseerd op jarenlang wetenschappelijk onderzoek van onderzoeksbureau Alterra. Zij heeft daarvoor onder meer de weidevogelgegevens van de Provinciale Natuur Informatie (PNI) geanalyseerd. Voor de provincie Noord-Holland heeft zij de kerngebieden op kaart gezet (Sierdsema et al 2013; Schotman et al 2014). Om de begrenzingen van de leefgebieden van zowel kritische als niet-kritische soorten in het open grasland te bepalen, gebruikt de provincie de weidevogelkerngebieden en scholeksterleefgebieden die uit het onderzoek kwamen. De kerngebieden vormen de leefgebieden voor de kritische soorten zoals de grutto; de scholeksterleefgebieden vormen de leefgebieden van de niet-kritische soorten.
Het leefgebied open grasland vertoont op onderdelen overlap met het leefgebied natte dooradering. Maatregelen zoals het aanleggen van natuurvriendelijke oevers, plasdrasgebieden en overwinteringsplaatsen voor amfibieën en vissen, het verbinden van polderpeilvakken (om migratiemogelijkheden voor watergebonden soorten te verbeteren) en het toepassen van een natuurlijk waterpeil zijn voor soorten in beide leefgebieden van belang. Bij het Natuurbeheerplan 2016 (zie website van de provincie)is een separate kaart gevoegd met de weidevogelkerngebieden, zowel binnen als buiten het NNN. Deze begrenzing zal worden opgenomen in de Provinciale Ruimtelijke Verordening, zodat de planologische bescherming van deze gebieden wordt geborgd (op grond van artikel 25 PRV).

bruikbare grassnede na 15 juni en ontwikkeling of behoud van kruidenrijk grasland.

Scholeksterleefgebieden voor niet kritische soorten
Scholeksterleefgebieden zijn geselecteerd op tenminste 10 broedparen scholekster per 100 hectare. De kaart dekt eveneens de meeste agrarische gebieden langs de Waddenzeekust die van groot belang zijn voor scholeksters.

Literatuur

Provincie Noord-Holland 2015. Ontwerp Natuurbeheerplan 2016. Uitgave Provincie Noord-Holland.
Schotman A.G M., H. Sierdsema en Th C.P. Melman 2014. Kerngebieden voor weidevogels in de praktijk; Methodiek gebruikt voor maken voorstel kerngebieden Noord-Holland. Alterra Wageningen, UR (University & Research centre), Wageningen
Sierdsema, H., A.G.M. Schotman, E.B. Oosterveld en Th.C.P. Melman, 2013. Weidevogelkerngebieden Noord-Holland; vergelijking van vier scenario's. Alterra-rapport 2435/Sovon-rapport 2435/A&W-rapport 1899. Alterra, Wageningen.
Visbeen F., D. Hoogeboom en K. Trimbos, 2014. Kerngebieden weidevogels Noord-Holland en een voorstel voor scholeksterleefgebied, juli 2014. Rapportnummer 14-021, Landschap Noord-Holland, Heiloo.

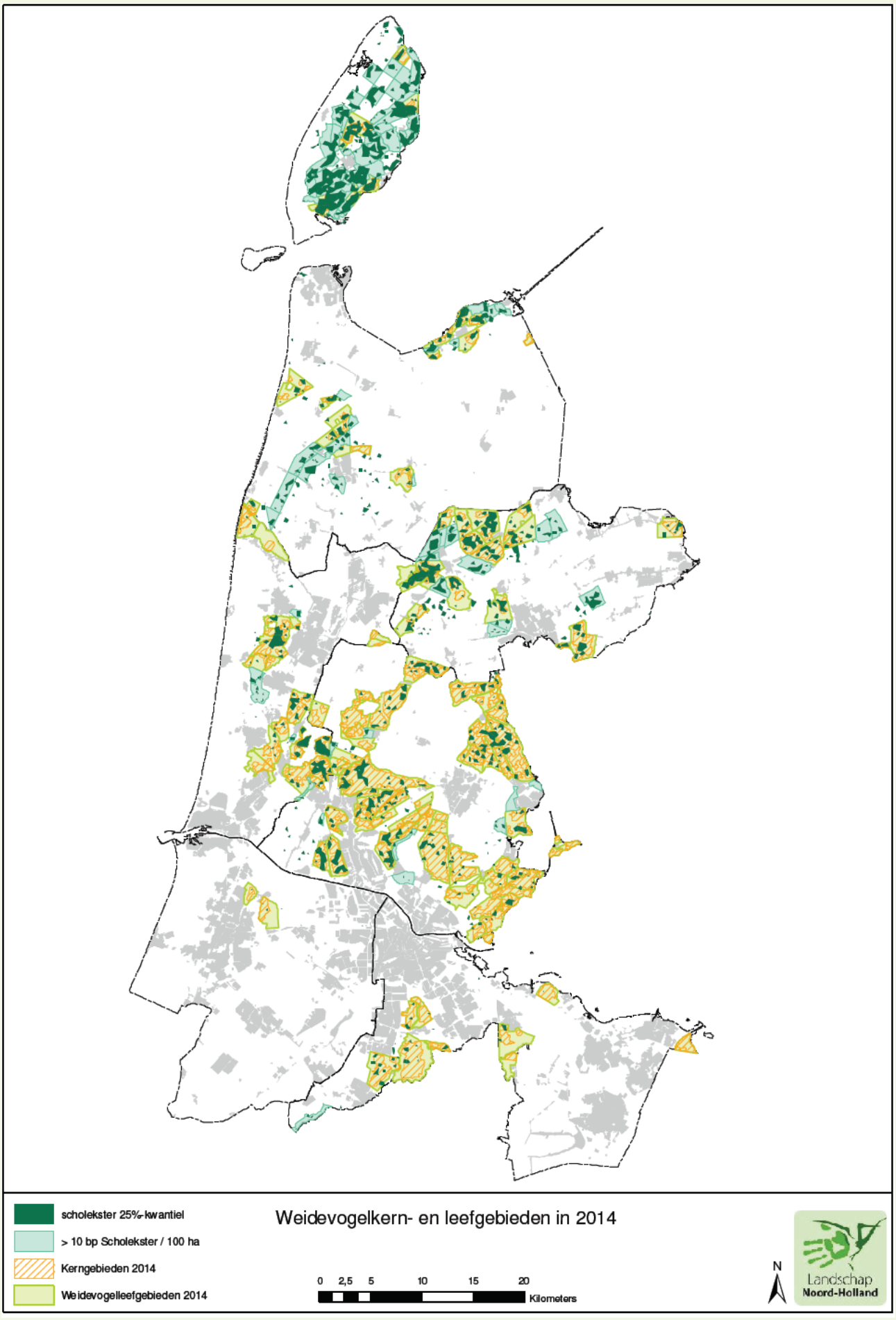
scholekster 25%-kwantiel
> 10 bp Scholekster / 100 ha
Kerngebieden 2014
Weidevogelleefgebieden 2014
Weidevogelkern- en leefgebieden in 2014
0 2,5 5 10 15 20
Kilometers
N
Landschap
Noord-Holland

6. Nesttellingen versus BMP inventarisaties

Veel mensen zijn betrokken bij de bescherming en beheer van weidevogels. Voor zowel de beheerders als provincie is onderzoek naar weidevogels van belang om het effect van het beheer en beleid te kunnen monitoren. Het effect kan worden gemeten op basis van onder andere soorten, aantallen, trends, verspreiding, broedlocatie en nest- en broedsucces. Verschillende methodes kunnen hiervoor gebruikt worden afhankelijk van de gestelde vraag.
In de voorgaande hoofdstukken werden twee methoden toegepast:

1. BMP methode (territoriumkartering) voor de provinciale weidevogelmonitor en het weidevogelmeetnet. Dit is een landelijk afgesproken protocol zoals vastgelegd in de Werkwijze Natuurmonitoring en –Beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000/PAS (Van Beek et al., 2014). De BMP methode is ontwikkeld door Sovon Vogelonderzoek Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).
2. Nestonderzoek: vrijwillige weidevogelbeschermers en agrariërs werken veelal met nestvondsten om weidevogelaantallen te monitoren.

Omdat de uitkomsten van beide methoden kunnen verschillen, ontstaat er met regelmaat discussie over de juistheid van beide typen inventarisaties. Een belangrijke vraag is hoe de nesttellingen zich verhouden tot een BMP territoriumkartering.
Eerdere vergelijkingen tussen nestvondsten en aantallen territoria lieten zien dat in gebieden waar vogels geclusterd broeden dit niet in diezelfde mate werd teruggevonden in de inventarisaties, terwijl op plekken waar geen of nauwelijks nesten werden gevonden de inventarisaties wel broedparen opleverden (Wymenga et al. 2000). Het beeld ontstond dat met de territoriumkartering de aanwezige broedparen meer worden uitgesmeerd over een gebied, maar dat het totaal aantal broedparen in een gebied goed correleerde met het gevonden aantal nesten.
Ervarenheid en bezoekschema's en weersomstandigheden kunnen tijdens telronden soms veel verklaren (mmd. W. Teunissen, 2015).
Een goede documentatie van de inventarisaties is erg belangrijk. Landelijk wordt ernaar gestreefd dat vrijwilligers de nesten op locatie instippen op weidevogelbescherming.nl (zie ook Hoofdstuk 4)
In de volgende tabel zijn beide methoden uiteengezet.

Conclusie: resultaten BMP en nesttellingen zijn niet te vergelijken

Zoals in de tabel als is aangegeven worden territoriumstippen op de hoogste broedcode neergelegd. Dat hoeft dus niet de nestlocatie te zijn. Als je een BMP-stippenkaart gaat vergelijken met een nestenkaart kan het dus heel goed zijn dat de territoriumstip en de nestlocatie niet op dezelfde plek liggen. Als je dan de BMP-kaart op deze manier gaat aanvullen kom je veel hoger uit, vanwege dubbeltellingen. Een tweede probleem is dat bij de nesten geen onderscheid maakt tussen eerste en vervolglegsels (zie ook Hoofdstuk 4). Op deze manier worden appels met peren vergeleken (mmd. W. Teunissen, 2015).
Verder bleek dat vaak niet gebiedsdekkend gegevens worden verzameld van de gevonden nesten.
Uit voorgaande blijkt dat je resultaten uit nesttellingen niet kan vergelijken met resultaten uit BMP tellingen. De gegevens worden met verschillende doelen verzameld, en op verschillende schaalniveaus vergeleken.

Literatuur

Goedhart, P.W., Teunissen, W.A. & Schekkerman, H. 2010. Effect van nestbezoek
en onderzoek op weidevogels. Sovon-onderzoeksrapport 2010/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
Nijland, F., Schekkerman, H. & Teunissen, W.A. 2010. Methodes monitoring weidevogels.
Sovon-onderzoeksrapport 2010/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
Van Beek, J.G, R.F. van Rosmalen, B.F. van Tooren, en P.C. van der Molen (allen red.), 2014. Werkwijze Natuurmonitoring en –Beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000/PAS (+ 2 bijlagedocumenten) BIJ12, Utrecht.
Wymenga, E., R. Griffioen & M. Engelmoer 2000. Het meten van resultaten van weidevogelpakketten
in de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer. A&W-rapport 226. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.

Kievitsnest. Fotograaf: [redacted].

Tabel 1. Vergelijking tussen de twee methoden om weidevogels te inventariseren.

BMP	Nesttellingen
Aanleiding	
Sovon Vogelonderzoek Nederland en het CBS hebben een methode ontwikkeld om aantalsontwikkeling van broedvogels inzichtelijk te maken: het Broedvogel Monitoring Project, oftewel BMP. Met deze methode worden territoria van weidevogels gekarteerd. Deze gegevens worden volgens een standaardprocedure verzameld. Hierdoor wordt bereikt dat gegevens tussen gebieden of jaren onderling vergelijkbaar worden en (relatieve) veranderingen in aantallen (trends) zichtbaar worden gemaakt. De methode heeft bewezen betrouwbare gegevens te leveren over aantallen, trends en verspreiding voor alle soorten.	Weidevogels zijn grondbroeders en ze broeden in grote aantallen bij boeren in bouw- en grasland. Door intensivering van de landbouw komen de legsels in aanraking met agrarische activiteiten zodat deze het zonder bescherming vaak niet redden. Nesten worden gezocht om ze te kunnen beschermen bij agrarische activiteiten zoals maaien, ploegen, frezen, bemesten en beweiden. Zij worden gemarkeerd met twee stokken of met een nestbeschermer bij beweiding. Bij legselbeheer in het kader van de SNL-A betalen veel agrarische natuurvereniging de agrariër een vergoeding voor de gevonden en beschermde nesten.
Doel	
Het doel van BMP inventarisaties is het monitoren van broedvogelpopulaties op lokale, regionale, provinciale en landelijke schaal. Zo kan een vinger aan de pols worden gehouden over hoe het gaat met een soort, kunnen signalen worden opgevangen als er veranderingen optreden en geeft informatie voor beleid.	Vrijwillige weidevogelbescherming heeft tot doel nesten te beschermen tegen agrarische activiteiten zoals maaien, frezen en weiden. De vrijwilligers, en soms agrariërs, registeren de nesten om de resultaten van de bescherming en nestsucces te meten. De ANV controleert veelal de nesten. Op basis hiervan vinden uitbetalingen aan boeren plaats.
Methode	
Op meerdere momenten, zogenaamde 'rondes', in het broedseizoen worden op basis van gedrag vogels geïnventariseerd. Er wordt met een verrekijker of telescoop dan wel gehoor vanaf de weg gewerkt en in grote percelen of percelen met hoge dichtheden worden insteken gemaakt. De resultaten uit de rondes worden door middel van een computerprogramma geclusterd tot territoria. Territoriumstippen worden op de hoogste broedcode neergelegd. Dat hoeft dus niet de nestlocatie te zijn. Voor het karteren van territoria is een goede handleiding beschikbaar waarin de standaardmethode wordt uitgelegd (Van Dijk A.J. & Boele A. 2011).	Voor het vinden van nesten zijn wel richtlijnen maar iedere vrijwilliger heeft veelal zijn eigen strategie. Die kan bestaan uit het systematisch afzoeken van een perceel tot het observeren van gedrag, zoals opvliegende vogels en naar het nest terugkerende vogels volgen. De start van het nesten zoeken en einde, kan tussen gebieden, waarnemers en jaren verschillen (Nijland et al., 2010). De onderzoeksinspanning kan sterk variëren en van standaardisatie is dan ook geen sprake. De ervaring en het talent van een nestenzoeker heeft grote invloed op de resultaten. Variatie in legbegin, graslengte en vindkans van soorten maakt het zoeken van nesten een specialisatie. Vervolglegsels (een bekend fenomeen bij vooral kieviten) worden niet apart geregistreerd. Bij kieviten speelt polygamie ook nog een rol, waarbij een mannetje meerdere vrouwtjes heeft en dus ook meerdere nesten.
Uitvoering	
BMP tellingen worden uitgevoerd door mensen die ervaring hebben in het herkennen van vogelsoorten en het onderscheiden van verschillende gedragingen en geluiden van vogels. BMP tellingen worden vaak door deskundigen van een ecologisch bureau uitgevoerd. Maar ook deskundigen vrijwilligers, veelal aangesloten bij vogelwerkgroepen inventariseren. De laatste jaren wordt er steeds meer aandacht besteed aan de opleiding van de vrijwilligers door ze een cursus BMP methode aan te bieden. Resultaten van vrijwilligers worden meestal aangeleverd aan Sovon, waar een validatieslag plaats vindt.	Het tellen van nesten wordt uitgevoerd door vrijwilligers van Vrijwillige Weidevogelbescherming en door veldwerkers van de Agrarische Natuurvereniging. Vrijwilligers zijn niet bij de ANV aangesloten, maar de ANV kan soms wel veldkaarten geven of vragen om nesten te zoeken op bedrijven die een beheerpakket hebben afgesloten. Vrijwilligers zoeken de nesten en markeren deze, noteren het in een nestregiastratieboek en soms ook op een veldkaart. Landelijk wordt ernaar gestreefd dat de nesten op locatie worden ingestipt op weidevogelbescherming.nl. Dat wordt grotendeels gedaan, maar in West-Friesland wordt maar een klein deel van de nesten ruimtelijk vastgelegd. Wel wordt het aantal nesten per bedrijf per soort ingevoerd.

	Boeren die een SNL contract hebben afgesloten zijn verplicht in hun bedrijf een nestregistratiekaart op te hangen, de zogenaamde stalkaart. Het bestaat uit een plattegrond en uit een turflijst. Op de percelen waarop een contract is afgesloten moet het aantal nesten worden genoteerd. De boer is verantwoordelijk voor de kaart en hij levert het na het broedseizoen bij de ANV in voor de uitbetaling
Onderzoeksgebied	
BMP inventarisaties ten behoeve van trends op provinciale en landelijke schaal worden altijd uitgevoerd in vast begrensde telgebieden. De grenzen van de telgebieden zijn landelijk vastgelegd door Sovon Vogelonderzoek Nederland.	Altijd op bedrijfsniveau. ANV registreert alleen nesten op percelen met een SNL pakket, soms ook op percelen zonder pakket. Op percelen met een laat-maaien beheer en bollenland registreren de vrijwilligers en ANV in principe geen nesten. Een belangrijk verschil met BMP is dus dat er niet gebiedsdekkend nestinformatie wordt verzameld.
Mogelijkheden	
Met de BMP gegevens zijn populatieontwikkelingen op landelijk, provinciaal of gebiedsniveau te berekenen. De populatieontwikkeling kan op het vlak van aantallen, dichtheden en ruimtelijke verspreiding worden geanalyseerd.	Het lokaliseren van nesten is in alle gevallen een methode, die veel informatie kan opleveren over de exacte nestlocatie, uitkomstdata en het uitkomstsucces. Het nest of legsel is hét bewijs dat een vogel het betreffende terrein als broedgebied gebruikt. Het kan worden gebruikt bij last minute beheer.
Onmogelijkheden	
Bij hoge dichtheiden zijn afzonderlijke territoria soms moeilijk te bepalen. Daarvoor is ervaring nodig, en soms moeten er insteken in het gebied worden gemaakt.	Vanwege de variatie in het verzamelen van gegevens, ervaring van de vrijwilliger, variatie in onderzoekintensiteit, het gebied dat jaarlijks wordt afgezocht en het aantal bezoeken lenen deze gegevens zich niet goed voor een vergelijking tussen gebieden of jaren als het gaat om de aantalsontwikkeling (Nijland et al., 2010). Uiteraard biedt het wel mogelijkheden om ontwikkelingen in uitkomstsucces, verliesoorzaken, legbegin, enz. te monitoren. De nesten van een belangrijk deel van de soorten zijn lastig te vinden. Van sommige soorten worden dan ook vrijwel nooit of maar een klein deel van de nesten gevonden. Hierdoor kan met deze methode geen goed beeld worden verkregen van de soortenrijkdom en aantallen.

Landschap Noord-Holland
Postbus 222
1850 AE Heiloo
Tel. 088 - 006 44 00
landschapnoordholland.nl
info@landschapnoordholland.nl

GEDRUKT OP FSC PAPIER

Van: [redacted])
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: ambtelijke consultatie prv
Datum: woensdag 19 december 2018 13:27:23
Bijlagen: 0. PRV 2018 toelichting conceptwijziging.pdf
1. PRV 2018 conceptwijziging complete tekst.pdf
2. PRV 2018 conceptwijziging schoon.pdf

Hallo [redacted]y,

Hierbij de info tbv de WOB.
Dit is de aankondiging van de ambtelijke consultatie. Hierna volgt de mail over de verwerking van de ambtelijke opmerkingen en de ter inzage legging.
Gr [redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 2 november 2017 16:57
Aan: [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: ambtelijke consultatie prv

Beste collega,

Hierbij willen wij je informeren over het voornemen om de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) te wijzigen. De wijzigingen hebben o.a. betrekking op de thema's landbouw, natuur/weidevogels en ruimtelijke kwaliteit. Voor een toelichting op de conceptwijzigingen en de planning verwijs ik naar de bijlage.

Ten behoeve van een ambtelijke consultatieronde bij gemeentes en andere partners, stuur ik hierbij (twee versies van) de conceptwijziging toe. In versie 1 (PRV 2018 conceptwijziging complete tekst) zijn de wijzigingen gemarkeerd ('wijzigingen bijhouden'). In versie 2 (PRV 2018 conceptwijziging schoon) bevat de integrale tekst waarin de conceptwijzigingen zijn verwerkt.

Wij stellen uw op/aanmerkingen zeer op prijs. Graag ontvangen wij de reactie uiterlijk maandag 21 november 2017.

Zou je deze mail indien nodig onder de collega's bij jouw gemeente willen verspreiden? Mochten jullie vragen hebben over de PRV, dan kunnen jullie bij [redacted] of bij mij terecht.

Vriendelijke groeten,

[redacted]

[redacted]
[redacted]

Houtplein 33 2012 DE Haarlem

www.noord-holland.nl
[redacted]

Toelichting conceptwijziging Provinciale Ruimtelijke Verordening 2018

Inhoud

1. Inleiding op deze PRV-wijziging 2
   Wijzigingsrondes PRV 2
   Relatie met Omgevingsvisie en –verordening 2
   Verdere procedure 3
2. Toelichting op conceptwijzigingen 3
   a. Landbouw: Opheffing onderscheid grootschalige en gecombineerde landbouw 3
   b. Landbouw: Overige wijzigingen en toevoegen begripsbepalingen 4
   c. Landelijk gebied/Ruimtelijke kwaliteit: Geactualiseerde Leidraad Landschap en Cultuurhistorie 6
   d. Natuur/Weidevogels: Toevoeging van nieuwe weidevogelkerngebieden 6
   e. Natuur/Weidevogels: Verduidelijking artikel 25 Weidevogelleefgebieden 7
   f. Natuur: Aanpassen artikel 19 i.v.m. naamswijziging EHS naar NNN en koppeling voortgangskaart 7
   g. Water: waterrobuuste inrichting en buitendijkse gebieden 7
   h. UNESCO-werelderfgoed: Uitwerking kernkwaliteiten UNESCO-werelderfgoederen 7
   i. UNESCO-werelderfgoed: Kleine aanpassing begrenzing Stelling van Amsterdam in overeenstemming met Barro 8
   j. Aanpassing begripsbepaling kantoorlocaties 8
   k. Aardkundige waarden: verwijzing naar aardkundige monumenten (PMV) opnemen in artikel 8 8
   l. Woningen binnen de 20 KE-contour: aanpassen toelichting aan LiB 8
3. Voorstel wijziging PRV 9
   De toelichting op de PRV is nog niet aan de conceptwijzigingen aangepast en is dus niet bijgevoegd. 9
4. Aanpassingen kaarten 9

1. Inleiding op deze PRV-wijziging

In deze notitie wordt een toelichting gegeven op de conceptwijziging van de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV).

In de Structuurvisie Noord-Holland 2040 staat dat de provincie inspeelt op de ruimtelijke vraagstukken door mee te veranderen waar nodig en door bestaande kwaliteiten verder te ontwikkelen. Noord-Holland moet aantrekkelijk blijven in wat het is: een diverse, internationaal concurrerende regio, in contact met het water en uitgaande van de kracht van het landschap. Deze visie is verder uitgewerkt langs drie provinciale hoofdbelangen: klimaatbestendigheid, ruimtelijke kwaliteit en duurzaam ruimtegebruik. In de PRV heeft de provincie regels gesteld om deze belangen juridisch te borgen. Gemeenten moeten bij het maken van ruimtelijke plannen deze regels in acht nemen. De PRV is daarmee een kaderstellend instrument van de provincie voor gemeenten.

Wijzigingsrondes PRV

De PRV is geen statisch document. Beleid van rijk en provincie kan veranderen om in te kunnen spelen op ontwikkelingen met ruimtelijke impact. Met het wijzigende beleid moet de PRV mee veranderen. De meest recente wijziging van de PRV is door Provinciale Staten op 12 december 2016 vastgesteld en is op 1 maart 2017 in werking getreden. Deze wijzigingen hadden betrekking op de Ladder voor Duurzame Verstedelijking, het beleid Wonen-Vliegen, jaarrond strandbebouwing en aardkundige monumenten.

Nieuwe wijzigingen zijn wenselijk en noodzakelijk, om de PRV actueel, correct en eenduidig te houden. In november 2015 hebben Gedeputeerde Staten (GS) besloten de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) te wijzigen in 2016 en 2017. In april 2017 zijn Provinciale Staten (PS) geïnformeerd dat de vaststelling van de ronde in 2017 niet haalbaar is gebleken, omdat de afstemming van enkele cruciale onderwerpen meer tijd vergt. Het streven is nu zoveel mogelijk onderwerpen in één wijzigingsronde mee te nemen. Hieronder een overzicht van deze onderwerpen.

a. Landbouw: Opheffing onderscheid grootschalige en gecombineerde landbouw
b. Landbouw: Overige wijzigingen en toevoegen begripsbepalingen
c. Landelijk gebied/Ruimtelijke kwaliteit: Geactualiseerde Leidraad Landschap en Cultuurhistorie
d. Natuur/Weidevogels: Toevoeging van nieuwe weidevogelkerngebieden
e. Natuur/Weidevogels: Verduidelijking artikel 25 Weidevogelleefgebieden
f. Natuur: Aanpassen artikel 19 i.v.m. naamswijziging Ecologische Hoofdstructuur (EHS) naar Natuurnetwerk Nederland (NNN) en koppeling voortgangskaart
g. Water: waterrobuuste inrichting en buitendijkse gebieden
h. UNESCO-werelderfgoed: Uitwerking kernkwaliteiten Beemster
i. UNESCO-werelderfgoed: Kleine aanpassing begrenzing Stelling van Amsterdam in overeenstemming met Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro)
j. Aanpassing begripsbepaling kantoorlocaties
k. Aardkundige waarden: verwijzing naar aardkundige monumenten (Provinciale Milieuverordening) opnemen in artikel 8
l. Woningen binnen de 20 KE-contour: aanpassen toelichting aan LiB

Relatie met Omgevingsvisie en –verordening

De Omgevingswet integreert een groot deel van de wetgeving op het gebied van ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. Eén van de kerninstrumenten van de Omgevingswet is de Omgevingsvisie. De huidige wettelijk verplichte provinciale plannen (Structuurvisie, het Provinciaal Verkeer- en Vervoerplan, het Milieubeleidsplan en de Watervisie) komen te vervallen en gaan op in één integrale omgevingsvisie voor de fysieke leefomgeving met onderliggende programma's. Op dit moment is de totstandkoming van de provinciale Omgevingsvisie volop aan de gang. De planning is gericht op vaststelling van de Omgevingsvisie door PS in november 2018. De Omgevingsverordening, die de

komende tijd in samenhang met de Omgevingsvisie en in samenspraak met onze partners wordt opgesteld, zorgt waar nodig voor juridische doorwerking van de visie.

De Omgevingsverordening kan pas in werking treden op het moment dat de Omgevingswet wordt ingevoerd. Door de minister van Infrastructuur en Milieu is aangekondigd dat er dit najaar een nieuwe planning met betrekking tot de invoering van de Omgevingswet komt. Dat de invoering van de Omgevingswet wordt uitgesteld is reeds door de minister bevestigd. Om hoeveel uitstel het gaat is nog niet duidelijk. Om te zorgen dat er geen vacuüm ontstaat tussen de vaststelling van de Omgevingsvisie (planning: november 2018) en de inwerkingtreding van de verordening, worden na vaststelling van de Omgevingsvisie voorstellen gedaan aan Provinciale Staten met betrekking tot de overgangsperiode tot aan de invoering van de Omgevingswet. Parallel aan het schrijven van de Omgevingsverordening verkennen wij op welke manier deze overgangsperiode vorm te geven. Uitgangspunt daarbij is zoveel als mogelijk voor te sorteren op de Omgevingsverordening.

Vooruitlopend op bovenstaande transitie richting Omgevingsverordening vinden GS het belangrijk dat de PRV actueel en kloppend is. Daarom wordt de PRV nog gewijzigd, ook al wordt er tegelijkertijd gewerkt aan de Omgevingsvisie en –verordening. In de Startnotitie Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 is wel vastgelegd dat de actualisering van de PRV zich beperkt tot de hoogst noodzakelijke aanpassingen die niet kunnen wachten tot de omgevingsvisie. Onderwerpen en inzichten die niet noodzakelijkerwijs in deze actualisering meegenomen hoeven te worden, krijgen een plek in het proces naar de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening

Verdere procedure

- 31 oktober tot en met 17 november 2017: Ambtelijke consultatie conceptwijziging;
- 19 december 2017: GS-besluit ontwerpwijziging
- 8 januari 2018: start ter inzagelegging (4 weken)
- 20 maart 2017: GS-besluit definitieve wijziging
- 16 april 2018: PS-commissie
- 24 april 2018: PS-vaststelling wijziging PRV

2. Toelichting op conceptwijzigingen

a. Landbouw: Opheffing onderscheid grootschalige en gecombineerde landbouw

In het coalitieakkoord “Ruimte voor Groei” is opgenomen dat onderzocht wordt of het huidige onderscheid tussen grootschalige landbouw en gecombineerde landbouw (artikel 26) kan worden opgeheven. Dit onderzoek is uitgevoerd en de conclusie is dat het onderscheid inderdaad kan komen te vervallen, mits er nadere regels voor de ruimtelijke kwaliteit van schaalvergroting op agrarische bouwpercelen worden gesteld. Dat betekent in Noord-Holland Zuid dus meer ruimte (2 ha ipv 1,5 ha) voor ontwikkelingen op het agrarische bouwperceel, zolang de ruimtelijke kwaliteit (met inachtneming van de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie), geborgd wordt.

Voorstel: Op 4 april 2017 heeft het college van Gedeputeerde Staten besloten om als uitwerking van het coalitieakkoord PS bij de volgende wijzing van de PRV voor te stellen om het regime voor gecombineerde landbouw op te heffen en het regime voor grootschalige landbouw toe te passen voor de hele provincie.

Om de ruimtelijke kwaliteit te borgen worden op basis van de bevoegdheid in artikel 26 lid 3 PRV door GS nadere regels gesteld voor een goede ruimtelijke inpassing van nieuwe en uitbreidende agrarische bedrijven. Deze regels sluiten aan op de nieuwe Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (zie onderdeel c). Door het opheffen van het regime voor gecombineerde landbouw komt ook kaart 6 (landbouwgebieden), waarop de gebieden voor grootschalige en gecombineerde landbouw geografisch worden aangeduid, te vervallen. Hierdoor komt ook de term ‘landbouwgebied’ te vervallen.

De wijzigingen zijn terug te vinden in artikel 26 (Agrarische bedrijven in het landelijk gebied) en artikel 2 (begripsbepalingen).

b. Landbouw: Overige wijzigingen en toevoegen begripsbepalingen

In deze wijzigingsronde worden op het gebied van Landbouw ook zaken gerepareerd die, op basis van ervaringen met het toepassen van de PRV, niet praktisch uitvoerbaar of onduidelijk zijn gebleken.

De tekst van artikel 26a intensieve veehouderij te beperken tot de provinciale bevoegdheden

In het huidige artikel 26a is vastgelegd wat wel en niet wordt toegestaan met betrekking tot de intensieve veehouderij. In dit artikel staat ook omschreven dat uitbreiding slechts mag plaatsvinden als er voldaan is aan de wettelijke milieu- en dierenwelzijnseisen (lid 4a). Het toezicht op het voldoen aan de eisen op het gebied van milieu en dierenwelzijn is niet de bevoegdheid van de provincie. Deze aspecten, gericht op een duurzaam ruimtegebruik, lopen niet via het ruimtelijk spoor. De toetsing hiervan is aan de gemeenten (milieu) en Rijk (dierenwelzijn). Europa of het Rijk zijn de bevoegde instanties om hierover regels vast te leggen en te handhaven.

Voorstel: de tekst met betrekking tot de landbouwgebieden, het lid 4a van artikel 26a, te schrappen en toe te voegen aan de toelichting op het artikel.

Het belang van het behoud van het agrarisch areaal beter te borgen door artikel 27 Landbouw Effect Rapportage aan te passen

Het belang van het behoud van agrarisch areaal is momenteel niet voldoende geborgd in de PRV en wordt niet altijd meegenomen als gelijkwaardig belang bij nieuwe ontwikkelingen. Daarom is het voornemen om artikel 27 over de Landbouw Effect Rapportage (LER) aan te passen. In artikel 27 wordt een LER verplicht gesteld bij een vermindering van het areaal landbouwgrond met minimaal 100 ha. Deze grens is gehanteerd om aan te geven dat het moet gaan om een substantieel gebied. Bij nader inzien blijkt dat 100 ha een te hoge grens is, omdat veel functiewijzigingen van een kleinere omvang zijn.

Voorstel: de grens te verlagen naar 20 ha. Bij projecten vanaf deze omvang kunnen veranderingen optreden in de infrastructuur en kunnen meerdere agrarische bedrijven betrokken zijn. Tevens wordt vastgelegd dat de opdrachtgever van de functiewijziging verplicht wordt om de resultaten van de LER mee te wegen in de besluitvorming.
Daarnaast worden plannen die onder de 20 ha blijven en kleine, niet-agrarische ontwikkelingen in een gebied (bijvoorbeeld kleinschalige woningbouw of omzetten van landbouwgrond naar zonneakkers) verplicht gesteld om in de toelichting op een bestemmingsplan aandacht te besteden aan effecten voor de landbouw inzake de agrarische structuur in het gebied. De gebieden die betrekking hebben op artikel 19 PRV en bijbehorende kaart 4, ecologie (begrenzing Ecologische Hoofdstructuur) zullen van dit artikel worden uitgezonderd. Hiervoor heeft de afweging tussen landbouw en natuur immers eerder al plaatsgevonden en is besloten dat de (potentiële) natuurfunctie prevaleert boven het landbouwbelang.

In het artikel 26b bollenconcentratiegebied enkel regels te stellen over grondbewerking;

In het huidige artikel over bollenconcentratiegebied wordt de nieuwvestiging van bollenbedrijven enkel toegestaan in het bollenconcentratiegebied. In de praktijk kunnen bollenbedrijven ook elders in de provincie gesitueerd zijn, vanwege de reizende bollenkraam. Dit houdt in dat een bollenkweker jaarlijks wisselende percelen van bijvoorbeeld akkerbouwers huurt om de bollen af te broeien voor de tulpenhandel. Dit resulteert in een vruchtwisseling op de gronden, maar behoeft geen specifieke grondbewerking. De vestiging en uitbreiding van dergelijke bedrijven zou daarom ook op andere plaatsen in de provincie mogelijk moeten zijn.
Van belang is dat het bewerken van de grond, zoals opspuiten, bezanden en omzetten van permanente bollenteelt niet overal wordt toegestaan en enkel in het concentratiegebied plaatsvindt vanwege het milieueffect op de bodem.

Voorstel: deze specifieke grondbewerkingen enkel in het concentratiegebied toe te staan, maar geen uitspraken te doen over de vestiging of uitbreiding van bollenbedrijven.

Artikel 26c glastuinbouwconcentratiegebied op enkele punten te verduidelijken

Voorstel: met betrekking tot artikel 26c wordt het volgende aangepast:

- Er wordt verduidelijkt dat glastuinbouwbedrijven buiten glastuinbouwconcentratiegebieden onder dezelfde regels vallen als overige agrarische bedrijven. Glastuinbouwbedrijven die boven de 2 ha willen uitbreiden, dienen te verplaatsen naar een glastuinbouwconcentratiegebied.
- Er wordt verduidelijkt dat het omzetten van een bedrijfswoning naar een burgerwoning niet is toegestaan in glastuinbouwconcentratiegebied, waarbij we ook zeer terughoudend zijn met het toestaan van een tweede bedrijfswoning. Onderliggende reden voor deze wijziging is dat het gebied bestemd is voor grootschalige glastuinbouw en de burgerwoning de toekomstige ontwikkelingen zou kunnen belemmeren.
- Bedrijvigheid gelieerd aan de glastuinbouw wordt niet onmogelijk gemaakt. Vanwege de ruime interpretatie van gelieerde bedrijvigheid leidt dit in de praktijk soms tot ongewenste bedrijvigheid. Er wordt nader ingevuld waaraan 'gelieerde bedrijvigheid' dient te voldoen.

Definities voor paardenhouderij, zaadveredeling, plantenveredeling en kassen toe te voegen;

De provincie krijgt regelmatig aanvragen voor het mogelijk maken van bebouwing voor een bedrijfsmatige of particuliere paardenhouderij. Omdat de PRV geen regels bevat ten aanzien van paardenhouderijen, worden deze aanvragen nu beoordeeld volgens artikel 15.

Voorstel: onderscheid te maken tussen agrarische bedrijvigheid en hobbymatige paardenhouderij en hiervoor definities in de PRV op te nemen. Deze definities komen overeen met definities die zijn gehanteerd in de Handreiking 'De paardenhouderij in het omgevingsrecht' van de VNG en de Sectorraad Paarden.

Voorstel: nadere definities toe te voegen met betrekking tot de zaadveredeling en de glastuinbouw. Enerzijds om duidelijkheid te scheppen naar de gemeenten en ondernemers, anderzijds omdat deze begrippen noodzakelijk zijn bij de beoordeling van ruimtelijke plannen en op dit moment niet als zodanig omschreven zijn. Daarnaast worden de begrippen meer in overeenstemming gebracht met de provincie Zuid-Holland, vanwege de samenwerking tussen de provincies op glastuinbouwgebied (Greenport Aalsmeer).

De nieuwe definities zijn opgenomen in artikel 2.

De specifieke agrarische aanduiding bollenconcentratiegebied voor de locatie 't Zand Noord (Schagen) te schrappen

De gemeente Schagen is voornemens om op de locatie 't Zand woningbouw te plegen. Momenteel is deze locatie gelegen in een bollenconcentratiegebied (artikel 26b) en mag er niet worden voorzien in bestemmingen die de vestiging van bedrijven en de bollenteelt onmogelijk maken.

Voorstel: de aanduiding 'agrarisch' te schrappen en woningbouw mogelijk te maken, omdat deze locatie geheel wordt ontsloten door stedelijk gebied. Het ligt tussen de huidige kern en het in ontwikkeling zijnde bedrijventerrein Kolksluis in. Dit wordt verwerkt in kaart 7.

Gedeputeerde Staten de bevoegdheid te geven om de begrenzing van de bollen- en zaadveredelingsconcentratie-gebieden te wijzigen

Vanwege het continue regionale proces van modernisering in de glastuinbouw, waardoor de begrenzing van gebieden regelmatig aangepast dient te worden, hebben GS het mandaat om de grenzen van de gebieden te wijzigen. Hierdoor loopt het proces van modernisering van de gebieden geen vertraging op.

Ook voor de overige concentratiegebieden, de zaadveredeling- en de bollenconcentratiegebieden, kan een aanpassing van de begrenzing regelmatig aan de orde zijn, zoals de hierboven omschreven wijziging van bollenconcentratiegebied naar woningbouw.

Voorstel: ook voor de andere concentratiegebieden GS bevoegdheid te geven de contouren aan te passen, op basis van regionale afspraken. Dit wordt verwerkt in de artikelen 26b en 26d.

c. Landelijk gebied/Ruimtelijke kwaliteit: Geactualiseerde Leidraad Landschap en Cultuurhistorie

De Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (LL&C) beschrijft hoe een ontwikkeling in het landelijk gebied met ruimtelijk kwaliteit kan plaatsvinden. Het gaat daarbij niet om de vraag of een ontwikkeling mogelijk is; daarvoor gelden de regels voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen in de PRV. De Leidraad wordt op dit moment geactualiseerd om het document actueler, concreter en gebruiksvriendelijker (via een web-applicatie) te maken. Doelstelling van de actualisatie is betere doorwerking van ruimtelijke kwaliteit in plannen en bewerkstelligen dat ontwikkelingen de ruimtelijke kwaliteit versterken. Het geeft op gebiedsniveau duidelijk aan wat de provincie belangrijk vindt en wat de ontwikkelprincipes zijn. Zo is er duidelijkheid in een vroegtijdig stadium van het planproces. De Leidraad is nu via onder andere artikel 15 aan de PRV gekoppeld.

Voorstel: artikel 15 wordt aangepast aan de inhoud van de nieuwe Leidraad. Daarnaast wordt het bestaande artikellid (15 lid 4) dat betrekking heeft op windturbines ondergebracht in een apart artikel 15a: Ruimtelijke kwaliteitseis voor windturbines

De conceptversie van de LL&C is reeds beschikbaar op: https://LeidraadLC.noord-holland.nl.
De definitieve vaststelling door Gedeputeerde Staten is begin 2018 gepland.

d. Natuur/Weidevogels: Toevoeging van nieuwe weidevogelkerngebieden

Om de teruggang van de weidevogelpopulatie van met name de grutto in Noord-Holland tegen te gaan is op basis van onderzoek, monitoring en veldbezoeken de kerngebiedenbenadering ontwikkeld. Er is voor gekozen om de beschikbare financiële middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten. De kerngebiedenbenadering is verwerkt in het Natuurbeheerplan 2016 (NBP). De middelen worden ingezet in de gebieden die het meest kansrijk zijn voor de kritische weidevogels zoals grutto, tureluur, slobeend en die de beste randvoorwaarden bieden voor een duurzame populatie, zoals bijvoorbeeld openheid, omvang, waterpeil. Op de kaart open grasland in het Natuurbeheerplan 2016 zijn dat de A11.01 gebieden. Circa 20.000 ha weidevogelleefgebied is sindsdien geen kerngebied meer in het Natuurbeheerplan. Daarnaast is ca 1500 nieuw kerngebied aangewezen. De kerngebiedenbenadering is gebaseerd op onderzoek gericht op aantallen en dichtheden van weidevogels, omvang van het gebied, openheid, graslandgebruik, waterpeil en deelnamebereidheid van boeren voor natuurbeheer. De verwachting daarbij is dat met zwaarder beheer en het verbeteren van de inrichting binnen de aangewezen kerngebieden en in de reservaten (NNN) de aantallen weidevogels zich kunnen herstellen.
Het is gebruikelijk om de kaart in de PRV aan te passen aan de gewijzigde kaart in het NBP. Dit is nog niet gebeurd voor de hierboven genoemde 1500 hectare nieuwe kerngebieden.

Voorstel: deze nieuwe kerngebieden toe te voegen aan kaart 4 bij de PRV. Deze aanvullende kerngebieden (die voldoen aan het kerngebiedenbeleid) worden nu namelijk nog niet beschermd door de PRV en lopen mogelijk het risico onderdeel te worden van nieuwe (stedelijke) ontwikkelingen.
In deze wijziging worden de weidevogelleefgebieden die niet meer tot de kerngebieden horen niet geschrapt op kaart 4. De Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK)heeft GS geadviseerd het beschermingsregime in deze ‘vervallen’ weidevogelleefgebieden te handhaven op basis van hun kwaliteit als open landschap. Een mogelijke heroverweging met betrekking tot deze gebieden dient plaats te vinden op basis van een samenhangend verhaal over de wijze waarop de provincie om wil gaan met de doorontwikkeling en bescherming van het karakteristieke Noord-Hollandse landschap.

Onderdeel van dit proces is het Kwaliteitsbeeld NH 2050 dat dit najaar door de PARK aan GS en PS wordt aangeboden. Het Kwaliteitsbeeld is een advies van de PARK over de manier waarop de kwaliteit van de landschappen in de provincie verder kan worden verbeterd. Het is een bouwsteen voor de Omgevingsvisie, en vormt de basis voor onderbouwde beleidskeuzes door GS en PS over welke landschappen in Noord-Holland vanwege hun cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit te beschermen. Totdat deze beleidskeuzes met het vaststellen van de Omgevingsvisie zijn gemaakt, handhaven wij conform het advies van de PARK ('Verkenning ruimtelijke kwaliteit open weidelandschap Noord-Holland'), het beschermingsregime in de 'vervallen' weidevogelleefgebieden op basis van hun kwaliteit als open landschap.

e. Natuur/Weidevogels: Verduidelijking artikel 25 Weidevogelleefgebieden

Artikel 25 kent een aantal bepalingen die nu voor knelpunten zorgen. Het gaat om onduidelijkheid bij de toepassing van "binnen een bestaand bouwblok of een uitbreiding daarvan", de term "netto geen verstoring", peilverlagingen, de GS-bevoegdheid van begrenzing (op basis van tellingen van het aantal broedparen) en de relatie met de Ruimte-voor-Ruimte regeling.

Voorstel: Artikel 25 te verduidelijken

f. Natuur: Aanpassen artikel 19 i.v.m. naamswijziging EHS naar NNN en koppeling voortgangskaart

In het Barro is de term EHS vervangen door NNN.

Voorstel: deze wijziging wordt ook doorgevoerd in artikel 19 PRV en de toelichting.

In artikel 19 staat verder de verplichting dat een bestemmingsplan gronden als natuur bestemt, indien de natuurfunctie is gerealiseerd. Nu gebeurt dat vaak niet, omdat gemeenten niet weten wanneer een gebied natuur is geworden. Naast een goede communicatie richting gemeenten na realisatie is een verwijzing in de toelichting op artikel 19 nodig.

Voorstel: verwijzing in de toelichting op artikel 19 op te nemen naar de Voortgangskaart uit het Natuurbeheerplan. Waarop is terug te vinden in welke gebieden de natuurfunctie is gerealiseerd.

g. Water: waterrobuuste inrichting en buitendijkse gebieden

In de huidige PRV bepalen artikel 8a en 29 dat plannen van gemeenten rekening moeten houden met risico's van overstromingen en peilfluctuaties en maatregelen moeten noemen om deze risico's te beperken. In het kader van het Deltaprogramma is in 2014 een bestuursovereenkomst gesloten tussen het rijk, de provincies en de gemeenten over het vastleggen van waterrobuust inrichten in beleid. Voor de provincie betekent dit het beschermen van de bovenregionale belangen, te weten de vitale en kwetsbare infrastructuur. Bbijvoorbeeld opslag gevaarlijke stoffen, crisiscentra, zorginstellingen, penitentiaire inrichtingen, scholen en kinderopvang en culturele instellingen met een grote maatschappelijke waarde.

Voorstel: artikel 8a en artikel 29 te integreren en te beperken tot deze infrastructuur. Dit betekent dus het schrappen van een regel en de werking van de nieuwe regel te versmallen naar vitale en kwetsbare infrastructuur. Dit laat ruimte aan de gemeenten om zelf te beoordelen of ze in ruimtelijke plannen rekening houden met voor overstromingen gevoelige infrastructuur. Er is een Handreiking opgesteld om gemeenten daarbij te helpen. Deze Handreiking is op 18 juli 2017 vastgesteld door Gedeputeerde Staten.

h. UNESCO-werelderfgoed: Uitwerking kernkwaliteiten UNESCO-werelderfgoederen

Het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) verplicht de provincie de kernkwaliteiten van de werelderfgoederen Stelling van Amsterdam, Droogmakerij De Beemster en toekomstig werelderfgoed De Nieuwe Hollandse Waterlinie in de PRV uit te werken. In bijlage 1 van de PRV zijn de kernkwaliteiten van

de Nieuwe Hollandse Waterlinie opgenomen. Daarnaast bevat de bijlage een beknopte uitwerking van de kernkwaliteiten van de Beemster. De Stelling van Amsterdam ontbreekt in bijlage 1. Hierdoor is er geen duidelijk overzicht. De kernkwaliteiten zijn uitgewerkt in de nieuwe Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.

Voorstel: in bijlage 1 te volstaan met een opsomming van de kernkwaliteiten en voor de uitwerking te verwijzen naar de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Daarnaast wordt de Amsterdamse Grachtengordel geschrapt in artikel 20, aangezien het Barro de provincie niet verplicht om dit werelderfgoed in de verordening op te nemen.

i. UNESCO-werelderfgoed: Kleine aanpassing begrenzing Stelling van Amsterdam in overeenstemming met Barro

Kleine wijzigingen van de begrenzing van de Stelling van Amsterdamzijn eerder al goedgekeurd door UNESCO. Dit betreft dus niet de Minor Boundary Modification die in juli 2017 is afgekeurd door UNESCO. Het betreffen aanpassingen in Zuidoost Beemster en Haarlemmermeer, conform het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro).

Voorstel: de begrenzing Stelling van Amsterdam aanpassen op kaart 5A.

j. Aanpassing begripsbepaling kantoorlocaties

In de PRV is de volgende definitie van “kantoorlocatie” opgenomen: *een binnen de provincie Noord-Holland gelegen terrein van minimaal 1 hectare bruto dat vanwege zijn bestemming bestemd en geschikt is voor gebruik door kantoren en openbare gebouwen, daaronder niet begrepen een terrein dat in overwegende mate bestemd is voor detailhandel of horeca.*
De ondergrens van 1 ha bruto voor een kantoorlocatie is erg groot.

Voorstel: de ondergrens van 1 ha bruto voor een kantoorlocatie aanpassen naar 2.000 m^2 BVO (bruto vloeroppervlak). De definitie in artikel 2 wordt hierop aangepast. Hiermee wordt aangesloten bij de Plabeka-definitie.

k. Aardkundige waarden: verwijzing naar aardkundige monumenten (PMV) opnemen in artikel 8

Het beleid voor aardkundige waarden kent twee, deels geografisch overlappende, kwalificaties van gebieden: aardkundig waardevolle gebieden en aardkundige monumenten.[1] Het beleid voor aardkundige waarden is deels in het milieu- en deels in het ruimtelijke ordeningsrecht verankerd. De aardkundige monumenten worden beschermd via hoofdstuk 6 van de Provinciale Milieuverordening (PMV); aardkundig waardevol gebieden via artikel 8 in de PRV.

Voorstel: om de bescherming van de aardkundige monumenten via de PMV beter voor het voetlicht te krijgen bij gemeenten, wordt artikel 8 in de PRV aangevuld met een verwijzing naar de PMV. Daarnaast worden de aardkundig waardevolle gebieden en monumenten beschreven in de nieuwe Leidraad Landschap en Cultuurhistorie, hetgeen ook bijdraagt aan meer aandacht voor het in stand houden van deze gebieden bij nieuwe ontwikkelingen.

l. Woningen binnen de 20 KE-contour: aanpassen toelichting aan LiB

Betreft een aanpassing van de toelichting op artikel 5e in verband met het Luchthavenindelingsbesluit (LIB), zoals vastgesteld gaat worden door het Rijk. Aangezien de geconsolideerde toelichting nog niet is bijgevoegd bij het concept, betreft dit een aankondiging van deze wijziging.

[1] Aardkundige monumenten zijn tevens aardkundig waardevol gebied, maar aardkundig waardevol gebied hoeft nog geen aardkundig monument te zijn.

3. Voorstel wijziging PRV

In de bijlagen vindt u twee versies van de PRV:

1. De complete tekst van de PRV waarin de conceptwijzigingen zijn gemarkeerd door middel van de *word*-functie 'wijzigingen bijhouden';
2. De complete tekst van de PRV, waarin de conceptwijzigingen zijn verwerkt.

De toelichting op de PRV is nog niet aan de conceptwijzigingen aangepast en is dus niet bijgevoegd.

4. Aanpassingen kaarten

Kaart 4: Ecologie

Toelichting op wijziging	Huidige kaart	Voorgestelde wijziging kaart
Toevoegen nieuwe weidevogelkerngebieden	Link naar viewer huidige verordening: http://maps.noord-holland.nl/structuurvisie2040/	Aanpassing begrenzing kaart

Kaart 5A: UNESCO – erfgoederen met uitzonderlijke universele waarde

Toelichting op wijziging	Huidige kaart	Voorgestelde wijziging kaart
Aanpassen begrenzing Stelling van Amsterdam	Link naar viewer huidige verordening: http://maps.noord-holland.nl/structuurvisie2040/	Aanpassing begrenzing kaart: aanpassing begrenzing Zuidoost Beemster en Haarlemmermeer

Kaart 6: Landbouwgebieden

Toelichting op wijziging	Huidige kaart	Voorgestelde wijziging kaart
Kaart vervalt in verband met schrappen onderscheid grootschalige landbouw en gecombineerde landbouw	Link naar viewer huidige verordening: http://maps.noord-holland.nl/structuurvisie2040/	Schrappen kaart

Kaart 7: Landbouwclusters

Toelichting op wijziging	Huidige kaart	Voorgestelde wijziging kaart
Wijziging begrenzing bollenconcentratiegebied bij 't Zand Noord (Schagen)	Link naar viewer huidige verordening: http://maps.noord-holland.nl/structuurvisie2040/	Aanpassing begrenzing kaart

Provincie
Noord-Holland

Provinciale Ruimtelijke Verordening
Conceptwijziging 2018

Provincie Noord-Holland

Inhoudsopgave

1 Algemeen

Titel 1	*Algemene bepalingen*
Artikel 1	Algemene bepalingen
Artikel 2	Begripsbepalingen
Artikel 3	Toepasselijkheid
Titel 2	*Provinciale planologische commissie*
Artikel 4	Instelling en taken provinciale planologische Commissie

2 Regels voor het gehele provinciale grondgebied

Artikel 5	(Vervallen)
Artikel 5a	Nieuwe stedelijke ontwikkeling
Artikel 5b	Detailhandel
Artikel 5c	Kleinschalige ontwikkelingen
Artikel 5d	Transformatie glastuinbouw
Artikel 5e	Woningen binnen de 20 Ke-contour
Artikel 6	Instelling en taken Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling
Artikel 7	Weidewinkels
Artikel 8	Aardkundige waardenvolle gebieden
Artikel 8a	Overstromingsrobuust inrichten Meerlaagse veiligheid

3 (hoofdstuk vervallen)

Artikel 9	(Vervallen)
Artikel 10	(Vervallen)
Artikel 11	(Vervallen)

4 Regels voor het landelijk gebied

Artikel 12	(Vervallen)
Artikel 13	(Vervallen)
Artikel 13a	Nieuwe landgoederen
Artikel 14	(Vervallen)
Artikel 15	Ruimtelijke kwaliteitseis ingeval van nieuwe stedelijke ontwikkeling in het landelijk gebied
Artikel 15a	Ruimtelijke kwaliteitseis voor windturbines
Artikel 16	De Ruimte voor Ruimte-regeling
Artikel 17	Voormalige agrarische bouwpercelen
Artikel 17a	Agrarisch aanverwante bedrijven
Artikel 18	Recreatiewoningen

5 De Groene Ruimte

Titel 1	*Natuurnetwerk Nederland en provinciale natuurverbindingen Ecologische Hoofdstructuur*
Artikel 19	Natuurnetwerk Nederland Ecologische Hoofdstructuur en Natuurverbindingen provinciale Ecologische Verbindingszones

Titel 2 UNESCO-erfgoederen van uitzonderlijke universele waarden

Artikel 20	UNESCO-erfgoederen van uitzonderlijke universele waarden

Artikel 21 Kernkwaliteiten uitzonderlijke Universele Waarden UNESCO-erfgoederen
Artikel 22 Ontwikkelingen binnen UNESCO-erfgoederen
Artikel 23 (Vervallen)

Titel 3 Bufferzones
Artikel 24 Bufferzones

Titel 4 Weidevogelleefgebieden
Artikel 25 Weidevogelleefgebieden

Titel 5 Landbouw
Artikel 26 Gebied voor grootschalige en gecombineerde landbouw
Artikel 26a Intensieve veehouderijen
Artikel 26b Bollenteelt
Artikel 26c Glastuinbouw
Artikel 26d Zaadveredelingsbedrijven
Artikel 26e Verbrede landbouw op agrarische bouwpercelen
Artikel 27 Landbouw-effectrapportage
Artikel 28 (Vervallen)

6 De Blauwe Ruimte
Artikel 29 (Vervallen)
Artikel 29a (Vervallen) ~~Buitendijkse gebieden~~
Artikel 30 Regionale waterkeringen
Artikel 31 Strandzonering

7 Energie
Artikel 32 Windturbines
Artikel 32a Opstellingen voor zonne-energie
Artikel 33 Energie en duurzaam bouwen

8 Hardheidsclausule
Artikel 34 Ontheffing
Artikel 35 Voorschriften aan ontheffing
Artikel 36 Inhoud aanvragen om ontheffing
Artikel 37 Bij beslissing op aanvraag te betrekken provinciaal beleid
Artikel 38 (Vervallen)
Artikel 39 Weigering ontheffing
Artikel 40 Intrekken ontheffing
Artikel 41 Vervallen ontheffing
Artikel 42 Termijn beslissing op ontheffing

9 Overgangs- en slotbepalingen
Artikel 43 Technische correctie van begrenzingen
Artikel 44 Aanpassing termijn bestemmingsplannen
Artikel 45 Buiten toepassing verklaren van bepalingen van de verordening
Artikel 46 Intrekking
Artikel 47 Inwerkingtreding
Artikel 48 Naamgeving PRV

Bijlagen

1 Kernkwaliteiten UNESCO-erfgoederen ~~de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Beemster~~
Nieuwe Hollandse Waterlinie
Beemster
Stelling van Amsterdam

2 Kaarten

Kaart 1 Grondgebied
Kaart 2 (Vervallen)
Kaart 3 (Vervallen)
Kaart 4 Ecologie
Kaart 5a Unesco-erfgoederen met uitzonderlijke universele waarden
Kaart 5b Bufferzone
Kaart 6 ~~Landbouwgebieden~~ (Vervallen)
Kaart 7 Landbouwclusters
Kaart 8 Blauwe ruimte
Kaart 9 Duurzame energie
Kaart 10 Aardkundige waarden
Kaart 11 20 Ke-contour

Hoofdstuk 1 Algemeen

Titel 1 Algemene bepalingen en begripsbepalingen

Artikel 1 Algemene bepalingen

1 Onder bestaande functies en bebouwing worden begrepen:
   a. functies en bebouwing die op het tijdstip van inwerkingtreding van deze verordening rechtmatig aanwezig zijn of op het tijdstip van inwerkingtreding van deze verordening een omgevingsvergunning voor bouwen is verleend of kan worden verleend;
   b. functies en bebouwing die kunnen worden toegestaan op grond van onherroepelijke besluiten van gedeputeerde staten of provinciale staten op het moment van inwerkingtreding van deze verordening of;
   c. het vervangen van rechtmatig aanwezig zijnde bebouwing door bebouwing van gelijke aard, omvang en karakter.

2 In andere gevallen dan bedoeld in het eerste lid is sprake van nieuwe functies en nieuwe bebouwing, daaronder begrepen uitbreiding van bestaande functies en bestaande bebouwing, tenzij anders is bepaald.

Artikel 2 Begripsbepalingen

In deze verordening wordt verstaan onder:

- afhaalpunt ten behoeve van internethandel: locatie uitsluitend bedoeld voor opslag en distributie van artikelen ten behoeve van aan of verkoop via internet tussen bedrijf en consument, waar geen rechtstreekse verkoop of productadvisering via winkel, showroom of etalage plaatsvindt;
- afhankelijke woonruimte: een bijgebouw dat qua ligging een ruimtelijke eenheid vormt met de woning en waarin een gedeelte van de huishouding uit een oogpunt van mantelzorg gehuisvest is;
- agrarisch aanverwant bedrijf: een bedrijf in landelijk gebied dat hoofdzakelijk is gericht op het leveren van goederen en diensten aan agrarische bedrijven of het leveren van goederen en diensten ten behoeve van aanleg en onderhoud van groene of recreatieve gebieden, en gebruik maakt van werktuigen, apparatuur of agrarisch loonwerk.
- agrarisch bedrijf: een bedrijf gericht op het voortbrengen van producten door het telen van gewassen of het houden van dieren, daaronder begrepen een productiegerichte paardenhouderij, houtteelt, zaadveredeling en de teelt van watergebonden organismen als planten, algen, weekdieren, schelpdieren en vissen;
- agrarisch bouwperceel: een aaneengesloten stuk grond waarop bebouwing met een hoofdgebouw en bijbehorende gebouwen van een agrarisch bedrijf is toegestaan;
- bebouwing: één of meerdere gebouwen en bouwwerken geen gebouwen zijnde;
- cultuurhistorische waarden: de fysieke overblijfselen van de historie, zowel bovengronds (gebouwde monumenten) en ondergronds (archeologie) als het cultuurlandschap met zijn historische landschapselementen als verbinding daartussen ~~bebouwingskarakteristiek: de in verschillende tijdsfasen ontstane kenmerkende stedenbouwkundige opbouw en architectonische kenmerken van een gebied~~;
- bedrijfswoning: een woning die gezien ligging en functie bedoeld is voor de huisvesting van personen wier aanwezigheid gelet op de bestemming van een gebouw of terrein noodzakelijk is;

- bedrijventerrein: een binnen de provincie Noord-Holland gelegen terrein van minimaal 1 ha bruto dat vanwege zijn bestemming bestemd en geschikt is voor gebruik door handel, nijverheid, commerciële en niet-commerciële dienstverlening en industrie. Onder de beschrijving vallen daarmee ook (delen van) bedrijventerreinen die gedeeltelijk, maar niet overwegend, bestemd en geschikt zijn voor kantoorgebouwen. Ook vallen daaronder de zeehaventerreinen welke met laad- en/of loskade langs diep vaarwater toegankelijk zijn voor grote zeeschepen. De volgende terreinen vallen hier niet onder: terrein voor grondstoffenwinning, olie- en gaswinning, terrein voor waterwinning, terrein voor agrarische doeleinden, terrein voor afvalstort;
- bestaand bouwblok: bouwblok vastgelegd in een bestaand bestemmingsplan, zoals dat geldt ten tijde van de inwerkingtreding van de verordening;
- bestaand stedelijk gebied: gebied als bedoeld in artikel 1.1.1 eerste lid onder h, van het Besluit ruimtelijke ordening;
- biomassa-inrichtingen: inrichtingen, gericht op de productie van energie of warmte uit plantaardig of dierlijk (rest)materiaal;
- complex van recreatiewoningen: een terrein of een plaats van enige omvang, al dan niet geheel of gedeeltelijk met gemeenschappelijke voorzieningen ingericht, en blijkens die inrichting bestemd om meerdere recreatiewoningen te plaatsen of geplaatst te houden en bedrijfsmatig te exploiteren;
- cultuurhistorische waarden: de fysieke overblijfselen van de historie, zowel bovengronds (gebouwde monumenten) en ondergronds (archeologie) als het cultuurlandschap met zijn historische landschapselementen als verbinding daartussen;
- de wet: de Wet ruimtelijke ordening;
- gebruiksgerichte paardenhouderij: een voorziening gericht op het houden van paarden waarbij het rijden met of mennen van paarden primair gericht is op gebruik door de ruiter, amazone of menner, niet zijnde een manege.
- ~~gecombineerde landbouw: landbouwfuncties al dan niet in combinatie met landschapsbeheer, waterbeheer, natuur, recreatie, educatie, zorgboerderijen en waarbij het landschap bepalend is voor de ontwikkelingsruimte van agrarische bedrijven;~~
- glastuinbouwbedrijf: een agrarisch bedrijf waarbij de teelt van plantaardige producten ~~gewassen (bloemen, groente of fruit)~~ in een kas ~~(een glazen, staande constructie)~~ plaatsvindt onder gecontroleerde omstandigheden;
- grondgebonden agrarische bedrijfsvoering: een agrarische bedrijfsvoering die hoofdzakelijk niet in gebouwen plaatsvindt, waarbij het gebruik van agrarische gronden noodzakelijk is voor het functioneren van het bedrijf;
- ~~grootschalige landbouw: al dan niet grondgebonden landbouwfuncties als bollenteelt, zaadclusters, veeteelt, glastuinbouw die zich kunnen kenmerken door intensieve productiemethoden of grootschalige bebouwing;~~
- intensieve veehouderij: een niet-grondgebonden agrarisch bedrijf dat zelfstandig of als neventak, geheel of grotendeels in gebouwen, varkens, pluimvee, konijnen, vleeskalveren, pelsdieren of overig kleinvee houdt, met uitzondering van het biologisch houden van dieren conform de Landbouwkwaliteitswet, het kweken van vissen het houden van melkvee en overig rundvee, geiten, schapen of paarden.
- jaarrond reddingsbrigadegebouw: een gebouw ten dienste van de reddingsbrigade dat uitsluitend als zodanig gebruikt mag worden en dat het gehele jaar op het strand mag staan;
- jaarrond sportpaviljoen: een openbaar toegankelijk gebouw voor buitensportactiviteiten en hierbij behorende voorzieningen, waaronder aan de functie ondergeschikte horecavoorzieningen in de vorm van het verstrekken van etenswaren

of dranken mede zijn begrepen, dat het gehele jaar op het strand mag staan en alleen als zodanig gebruikt mag worden;
- jaarrond strandpaviljoen: een openbaar toegankelijk gebouw met daarbij behorende erven en voorzieningen zoals terrassen, waar als hoofdfunctie bedrijfsmatig etenswaren of dranken voor gebruik ter plaatse worden verstrekt en dat het gehele jaar op het strand mag staan en alleen als zodanig gebruikt mag worden met dien verstande dat ondergeschikte en bijbehorende detailhandel en dienstverlening is toegestaan;
- kantoorlocatie: een binnen de provincie Noord-Holland gelegen terrein dat vanwege zijn bestemming bestemd en geschikt is voor gebouwen die uitsluitend of hoofdzakelijk een kantoorfunctie hebben, met een totaal bruto vloeroppervlak van minimaal 2.000 m^2. Hieronder worden niet begrepen kantoorfuncties die behoren bij en ondergeschikt zijn aan een hetzelfde terrein aanwezig bedrijf. ~~een binnen de provincie Noord Holland gelegen terrein van minimaal 1 hectare bruto dat vanwege zijn bestemming bestemd en geschikt is voor gebruik door kantoren en openbare gebouwen, daaronder niet begrepen een terrein dat in overwegende mate bestemd is voor detailhandel of horeca;~~
- kas: bouwwerk van hoofdzakelijk glas of ander lichtdoorlatend materiaal, bedoeld voor de teelt van plantaardige producten;
- kleinschalige ontwikkeling: nieuwe bebouwing voor stedelijke functies die gelet op de kleinschaligheid en beperkte ruimtelijke gevolgen niet wordt aangemerkt als een stedelijke ontwikkeling als bedoeld in artikel 1.1.1, eerste lid onder i, van het Besluit ruimtelijke ordening
- landbouw-effectrapportage: een onderzoek dat inzicht biedt in de directe en indirecte effecten voor de landbouw;
- landelijk gebied: het gebied, niet zijnde bestaand stedelijk gebied, als bedoeld in artikel 1.1.1, eerste lid onder h, van het Besluit ruimtelijke ordening;
- landschappelijke waarden ~~kwaliteit~~: de essentiële elementen en kenmerken van landschappen, fysiek van aard zoals beschreven in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.
- manege: een bedrijf gericht op het lesgeven in paardrijden aan derden en daarvoor paarden houdt;
- mantelzorg: het bieden van zorg aan eenieder die hulpbehoevend is op het fysieke, psychische of sociale vlak, op vrijwillige basis en buiten organisatorisch verband;
- meetmast: een bouwwerk voorzien van meetapparatuur met bijbehorende infrastructuur ten behoeve van het verrichten onderzoek naar wind en windturbines;
- natuurlijke waarden: de biotische en abiotische waarden van een gebied;
- nieuwe landgoederen: een grotendeels openbaar toegankelijk groengebied met een omvang van minimaal 5 hectare, zo mogelijk ingericht als boscomplex, met daarin één woongebouw “van allure” met een gering aantal wooneenheden of één kantoor;
- ~~ontwikkelingsgeschiedenis: de ruimtelijke transformaties die een gebied in de tijd heeft ondergaan;~~
- opschalen: vervanging van een windturbine door een windturbine met een groter opgesteld vermogen;
- opstelling voor zonne-energie: een samenstel van bouwwerken op het maaiveld, ten behoeve van het opwekken van elektriciteit of warmte door het opvangen van de straling van de zon.
- ~~ordeningsprincipe: de ruimtelijke opbouw c.q. de verkavelings structuur van het landschap;~~

- plantenveredeling: activiteiten gericht op het verbeteren van erfelijke eigenschappen van cultuurgewassen
- permanente bewoning: gebruik van een recreatiewoning als feitelijk hoofdverblijf;
- recreatiewoning: woning ten behoeve van tijdelijk recreatief verblijf;
- productiegerichte paardenhouderij: een agrarisch bedrijf gericht op het houden van paarden, waarbij uitsluitend of in hoofdzaak handelingen aan en met paarden worden verricht die primair gericht zijn op het voortbrengen, africhten, trainen en verhandelen van paarden
- recreatiewoning: woning ten behoeve van tijdelijk recreatief verblijf;
- regionale adviescommissie: adviescommissie ingesteld door gedeputeerde staten die gedeputeerde staten adviseert over aangelegenheden betreffende detailhandel volgens het Reglement Regionale Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland;
- ruimte voor ruimteregeling: regeling, gericht op een aantoonbare en duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit door de bouw van woningen als compensatie voor de sloop van landschappelijk storende en/of niet-passende bebouwing of functies onder de voorwaarde dat dit leidt tot een vermindering van het bebouwde oppervlak;
- stedelijke functies: functies die verband houden met wonen, bedrijven, voorzieningen, stedelijk water en stedelijk groen;
- stedelijke ontwikkeling: ontwikkeling als bedoeld in artikel 1.1.1, eerste lid onder i, van het Besluit ruimtelijke ordening;
- teeltondersteunend glas: kassen ~~glasopstand~~ dienstbaar aan een vollegronds landbouwbedrijf en bestemd voor het broeien of opkweken van plantmateriaal;
- volumineuze detailhandel: vormen van detailhandel waarvan de winkelformules een assortiment voeren van overwegend ruimte vergende goederen, waaronder bouwmarkten, tuincentra, woninginrichtingszaken, auto-, boten- en caravanbedrijven mede worden begrepen;
- volwaardig agrarisch bedrijf: een agrarisch bedrijf dat tenminste aan één volledige arbeidskracht een inkomen verschaft;
- zaadveredelingsbedrijf: een bedrijf gericht op het verdelen en de gecertificeerde vermeerdering van gecultiveerd plantaardig uitgangsmateriaal, zoals zaden en stekken;
- vrijwaringszone: de ruimte ter weerszijden van en boven een primaire of regionale waterkering die benodigd is voor een toekomstige versterking van de waterkering;
- weidewinkel: een solitaire, los van het bestaand stedelijk gebied gelegen, winkelvestiging of cluster van vestigingen;
- windturbine: een door wind aangedreven bouwwerk met een rotordiameter van ten minste 5 meter of een ashoogte van ten minste 7 meter waarmee energie wordt opgewekt, inclusief de bij dit bouwwerk behorende infrastructurele voorzieningen, met uitzonderingen van traditionele windmolens of replica's hiervan;
- winkelgebied: een geografisch geheel waar relatief veel winkels voorkomen. Dit eventueel in samenhang met andere consumentverzorgende voorzieningen zoals horeca, ambachten en baliefuncties;
- winkelvloeroppervlak: de voor het publiek toegankelijke en zichtbare vloeroppervlakte in het winkelpand, bedoeld voor de verkoop en uitstalling van goederen, waaronder publieksruimte, etalage of vitrine, toonbank en kassaruimte, schappen, paskamers, winkelwagens en pakruimten voor de consument.

Artikel 3 Toepasselijkheid

1 In deze verordening wordt mede verstaan onder een bestemmingsplan:
   a. een wijzigings- of uitwerkingsplan als bedoeld in artikel 3.6, eerste lid, onder a of b, van de wet;
   b. een beheersverordening, als bedoeld in artikel 3.38 van de wet;
   c. buitenplanse vrijstellingen ex artikel 19 Wet op de Ruimtelijke Ordening die onder het overgangsrecht vallen en;
   d. een omgevingsvergunning waarbij met toepassing van artikel 2.12, eerste lid, onderdeel a, onder 2°, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht juncto artikel 4 van bijlage II bij het Besluit omgevingsrecht, of artikel 2.12, eerste lid, onderdeel a, onder 3°, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht van het bestemmingsplan of de beheersverordening wordt afgeweken.
2 In deze verordening wordt mede verstaan onder een toelichting op een bestemmingsplan: een toelichting op of een ruimtelijke onderbouwing van een verordening of een besluit als bedoeld in het eerste lid.

Titel 2 Provinciale planologische commissie

Artikel 4 Instelling en taken provinciale planologische commissie

1 Er is een provinciale planologische commissie, als bedoeld in artikel 9.1 van de wet, hierna te noemen de commissie.
2 De commissie heeft als taak het overleg over en de coördinatie van zaken betreffende provinciaal ruimtelijk beleid, indien dat in een wettelijk voorschrift wordt voorgeschreven of op verzoek van gedeputeerde staten of provinciale staten.
3 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels geven omtrent de taak, werkwijze en samenstelling van de commissie.

Hoofdstuk 2 Regels voor het gehele provinciale grondgebied

Artikel 5

Vervallen

Artikel 5a Nieuwe stedelijke ontwikkeling

1 Een bestemmingsplan kan uitsluitend voorzien in een nieuwe stedelijke ontwikkeling als deze ontwikkeling in overeenstemming is met de binnen de regio gemaakte schriftelijke afspraken.
2 Gedeputeerde staten stellen nadere regels aan de afspraken bedoeld in het eerste lid.

Artikel 5b Detailhandel

Onverminderd artikel 5a voorziet een bestemmingsplan niet in nieuwe detailhandel op bedrijventerreinen en kantoorlocaties met uitzondering van:
   a. een afhaalpunt ten behoeve van internethandel;
   b. detailhandel die in zowel bedrijfseconomisch als ruimtelijk opzicht ondergeschikt is aan de toegelaten bedrijfsuitoefening op grond van het vigerende bestemmingsplan en daarop nauw aansluit;
   c. brand- of explosiegevaarlijke detailhandel of;
   d. volumineuze detailhandel indien deze in winkelgebieden uit een oogpunt van hinder, veiligheid of verkeersaantrekkende werking niet inpasbaar is. Als het

totaal winkelvloeroppervlak van deze volumineuze detailhandel meer dan 1500 m2 bedraagt, geldt dat:
1. dit aantoonbaar niet leidt tot ruimtelijk relevante leegstand in bestaande winkelgebieden, en;
2. de regionale adviescommissie hierover een advies heeft uitgebracht.

Artikel 5c Kleinschalige ontwikkeling

1. Een bestemmingsplan maakt een kleinschalige ontwikkeling buiten bestaand stedelijk gebied uitsluitend mogelijk binnen een bestaand bouwblok dat al voorziet in een stedelijke functie. Het aantal woningen mag hierbij niet toenemen
2. In afwijking van het eerste lid is bebouwing buiten het bestaande bouwblok mogelijk, mits het bebouwd oppervlak niet wordt vergroot.
3. In afwijking van het eerste lid kan een bestemmingsplan voorzien in een kleinschalige ontwikkeling buiten bestaand stedelijk gebied indien dit op grond van een ander artikel in deze verordening is toegestaan.

Artikel 5d Transformatie glastuinbouw

Een bestemmingsplan voorziet alleen in nieuwe bebouwing of functieverandering van een bestaand glastuinbouwbedrijf naar wonen, bedrijvigheid, kantoren of voorzieningen, indien:

a. toepassing wordt gegeven aan artikel 13a, artikel 16, artikel 17, ~~of~~ artikel 26c~~, of~~ de nieuwe bebouwing of functieverandering past binnen de in artikel 5a bedoelde schriftelijke afspraken en de locatie niet is gelegen in glastuinbouwconcentratiegebied of tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan, of;
b. de nieuwe bebouwing of functieverandering past binnen de door de stuurgroep Greenport Aalsmeer gemaakte schriftelijke afspraken.

Artikel 5e Woningen binnen de 20 Ke-contour

1. Voor de gronden binnen de 20 Ke-contour, zoals aangegeven op kaart 11 en de digitale verbeelding ervan, kan een bestemmingsplan voorzien in nieuwe woningen, uitsluitend binnen het bestaand stedelijk gebied.
2. In afwijking van het eerste lid kan een bestemmingsplan buiten bestaand stedelijk gebied voorzien in nieuwe woningen op de gronden binnen de 20 Ke-contour, zoals aangegeven op kaart 11 en de digitale verbeelding ervan:
a. die tot stand komen door toepassing van artikel 13a, artikel 16 ~~of~~, artikel 17 of artikel 26 eerste lid onder c, of;
b. waarvoor vóór 1 maart 2017 een verklaring van geen bezwaar als bedoeld in artikel 8.9 van de Wet Luchtvaart is verleend.
3. Voor zover een bestemmingsplan nieuwe woningen toestaat op de gronden binnen de 20 Ke-contour, wordt in de toelichting van dat plan rekenschap gegeven van het feit dat op de betreffende locatie sprake is van geluid vanwege het luchtverkeer en worden de redenen vermeld die er toe hebben geleid om op de betreffende locatie nieuwe woningen te bestemmen, alsmede de uitkomsten van het onderzoek naar de maatschappelijke haalbaarheid hieromtrent.

Artikel 6 Instelling en taken Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling

1 Er is een Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO), hierna te noemen de ARO

2 De ARO adviseert gedeputeerde staten over aangelegenheden betreffende de ruimtelijke ordening, nieuwe stedelijke ontwikkelingen en ruimtelijke kwaliteit in Noord-Holland.
3 De ARO bestaat uit een ambtelijk voorzitter en externe leden met een bijzondere deskundigheid op het terrein van landschapszorg, stedenbouw, cultuurhistorie en met aandacht voor water, natuur, economie en landbouw.
4 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels geven omtrent de taak, werkwijze en samenstelling van de adviescommissie.
5 Gemeenten kunnen wanneer nut en noodzaak van de betreffende nieuwe stedelijke ontwikkelingen buiten bestaand stedelijk gebied is aangetoond, in een vroeg stadium over ontwikkelingen op hun grondgebied gedeputeerde staten vragen om een advies van ARO.

Artikel 7 Weidewinkels
Onverminderd het bepaalde in artikel 26e en, voor zover van toepassing, in afwijking van artikel 5c, voorziet een bestemmingsplan niet in de mogelijkheid tot vestiging van weidewinkels.

Artikel 8 Aardkundige waardenvolle gebieden
Onverminderd het bepaalde in hoofdstuk 6 van de Provinciale Milieuverordening wordt inIn de toelichting van een bestemmingsplan wordt aangegeven in hoeverre rekening is gehouden met de in het gebied, zoals aangegeven op kaart 10 en op de digitale verbeelding ervan, voorkomende bijzondere aardkundige waarden zoals beschreven in het bijlage-rapport Actualisatie Intentieprogramma Bodembeschermingsgebieden (vastgesteld door Provinciale Staten d.d. 12 januari 2004, nr. 68).

Artikel 8a Overstromingsrobuust inrichten Meerlaagse veiligheid
1. De toelichting van een bestemmingsplan dat nieuwbouw ten behoeve van vitale of kwetsbare functies mogelijk maakt of dat herstructurering van of transformatie naar vitale of kwetsbare functies mogelijk maakt, bevat een beschrijving van de wijze waarop in het plan rekening is gehouden met:
   a) de risico's van en bij overstroming, en;
   b) indien het buitendijkse gebieden betreft langs het IJsselmeer, Markermeer, Gooimeer en Eemmeer, toekomstige peilverandering en actuele peilfluctuaties
2. Onder vitale of kwetsbare functies als bedoeld in het eerste lid worden verstaan functies die cruciaal zijn voor de rampenbeheersing bij overstromingen of functies die bij een overstroming ernstige schade met zich mee kunnen brengen voor mens, milieu of economie.
3. De toelichting van een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste lid bevat tevens een beschrijving van de maatregelen en voorzieningen die worden getroffen om de in het eerste lid omschreven risico's te voorkomen of te beperken.

~~De toelichting van een bestemmingsplan bevat een beschrijving van de wijze waarop in het plan rekening is gehouden met:~~
~~de risico's van en bij overstroming, en;~~
~~de maatregelen en voorzieningen die worden getroffen om deze risico's te voorkomen of te beperken.~~
~~2 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen over de inhoud van de beschrijving als bedoeld in het eerste lid.~~

Hoofdstuk 3

Artikel 9
Vervallen

Artikel 10
Vervallen

Artikel 11
Vervallen

Hoofdstuk 4 Regels voor het landelijk gebied

Artikel 12
Vervallen

Artikel 13
Vervallen

Artikel 13a Nieuwe landgoederen

1 Een bestemmingsplan voorziet niet in nieuwe landgoederen, als bedoeld in artikel 2, in het landelijk gebied.

2 In afwijking van het eerste lid kan een bestemmingsplan voorzien in de ontwikkeling van nieuwe landgoederen, indien de nieuwe landgoederen:
   a. bijdragen aan een substantiële verbetering van de in de directe omgeving daarvan aanwezige kwaliteiten van het landschap, in het landelijk gebied;
   b. in overeenstemming zijn met de provinciale woonvisie 2010-2020 (vastgesteld bij besluit van 27 september 2010, nr. 62) en de door gedeputeerde staten en de regiogemeenten vastgestelde regionale actieprogramma's;
   c. in overeenstemming zijn met de door gedeputeerde staten vastgestelde provinciale woningbouwmonitor en provinciale woningbouwprognose;
   d. niet kunnen worden gerealiseerd door herstructureren, intensiveren, combineren of transformeren binnen bestaand stedelijk gebied en;
   e. het bepaalde in artikel 15 in acht wordt genomen.

3 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen inzake de aard, de omvang en de locatie van nieuwe landgoederen.

Artikel 14
Vervallen

Artikel 15 Ruimtelijke kwaliteitseis ingeval van een nieuwe stedelijke ontwikkeling in het landelijk gebied ~~en voor windturbines~~

1 Gedeputeerde Staten stellen de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie vast, die de provinciale belangen beschrijft ten aanzien van landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

2 Een bestemmingsplan kan alleen voorzien in een nieuwe stedelijke ontwikkeling of infrastructurele ontwikkelingen in het landelijk gebied, indien gelet op de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie:

a. rekening gehouden wordt met de ambities en ontwikkelprincipes van het toepasselijke ensemble en de toepasselijke provinciale structuren;

b. hierbij de beschrijving van de ontstaansgeschiedenis en de kernwaarden van het toepasselijke ensemble, de toepasselijke provinciale structuren en de kansen zoals beschreven bij de ambities en ontwikkelprincipes worden betrokken;

3 De toelichting van een bestemmingsplan bevat een motivering dat voldaan is aan het bepaalde in het tweede lid.

4 Gedeputeerde Staten kunnen de Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO) om advies vragen over ontwikkelingen die een grote impact kunnen hebben op de landschappelijke en cultuurhistorische waarden of indien wordt afgeweken van de ontwikkelprincipes als bedoeld in het tweede lid onder a.

5 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van bepaalde in het tweede en derde lid.

~~1 Een bestemmingsplan dat in het landelijk gebied voorziet in een nieuwe stedelijke ontwikkeling als bedoeld in artikel 5a of een nieuw landgoed als bedoeld in artikel 13a, voldoet aan de uitgangspunten zoals vermeld in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (PS d.d. 21 juni 2010) ten aanzien van:~~

~~de kernkwaliteiten van de verschillende landschapstypen en aardkundige waarden als bedoeld in artikel 8;~~

~~de kernkwaliteiten van de bestaande dorpsstructuur waaraan wordt gebouwd;~~

~~de openheid van het landschap daarbij inbegrepen stilte en duisternis;~~

~~de historische structuurlijnen;~~

~~cultuurhistorische objecten.~~

~~2 De toelichting van een bestemmingsplan geeft aan in welke mate ten aanzien van de in het eerste lid bedoelde functies rekening is gehouden met:~~

~~de ontwikkelingsgeschiedenis van het landschap;~~

~~de ordeningsprincipes van het landschap;~~

~~de bebouwingskarakteristieken (architectuur, stedenbouw, openbare ruimte) ter plaatse;~~

~~de inpassing van de nieuwe functies in de wijdere omgeving (grotere landschapseenheid);~~

~~de bestaande kwaliteiten van het gebied (inclusief de ondergrond) als hiervoor bedoeld en de maatregelen die nodig zijn om negatieve effecten op deze kwaliteiten op te heffen in relatie tot de nieuwe functies.~~

~~3 Een bestemmingsplan dat voorziet in bestemmingen en regels die het bouwen of opschalen van een of meer windturbines binnen de op kaart 9 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven herstructureringsgebieden mogelijk maken voldoet aan de uitgangspunten voor ruimtelijke kwaliteit zoals vermeld in het beleidskader wind op land (PS 15 december 2014).~~

~~4 In het kader van de bestemmingsplanprocedure als bedoeld in het eerste lid wordt de Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO) om advies gevraagd over plannen met grote impact.~~

~~5 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van de uitgangspunten als bedoeld in het eerste en derde lid teneinde te garanderen dat de ruimtelijke kwaliteit toeneemt~~.

Artikel 15a Ruimtelijke kwaliteitseis voor windturbines

1. Een bestemmingsplan dat voorziet in bestemmingen en regels die het bouwen of opschalen van een of meer windturbines binnen de op kaart 9 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven herstructureringsgebieden mogelijk maken voldoet aan de uitgangspunten voor ruimtelijke kwaliteit zoals vermeld in het beleidskader wind op land (PS 15 december 2014).
2. Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van bepaalde in het eerste lid.

Artikel 16 Ruimte voor Ruimte

1 In afwijking van het bepaalde in artikel 5c kan een bestemmingsplan voorzien in de mogelijkheid van nieuwe woningen ter compensatie van de sloop van storende agrarische bebouwing in het landelijk gebied als door deze ontwikkeling een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit wordt gerealiseerd.

2 Gedeputeerde staten stellen nadere regels omtrent het bepaalde in het eerste lid.

Artikel 17 Voormalige agrarische bouwpercelen

1 In afwijking van het bepaalde in artikel 5c kan een bestemmingsplan voorzien in de mogelijkheid dat de bestaande bebouwing op het voormalig agrarisch bouwperceel, inclusief de agrarische bedrijfswoning(en) en uitgezonderd kassen, wordt gebruikt voor kleinschalige vormen van bijzondere huisvesting, werken, recreatie, gebruiksgerichte paardenhouderij of zorgfuncties indien:

a. sprake is van volledige beëindiging van het agrarisch bedrijf;
b. deze functie de bedrijfsvoering en de ontwikkelingsmogelijkheden van omringende agrarische bedrijven en de woonfunctie van omringende woningen niet beperkt;
c. buitenopslag ~~in relatie tot niet agrarisch gebruik~~ buiten het bouwvlak niet is toegestaan;
d. deze functie aantoonbaar geen onevenredige verkeersaantrekkende werking heeft en er sprake is van een acceptabele verkeerssituatie;
e. benodigde parkeerplaatsen op het eigen bouwperceel worden gerealiseerd;
f. in geval van bijzondere huisvesting uitsluitend sprake is van afhankelijke woonruimten of woningen als onderdeel van zorgfuncties, en;
g. in geval van recreatiefuncties permanente bewoning wordt verboden.

2 Onverminderd het bepaalde in het eerste lid, onder a, kan een bestemmingsplan voorzien
in een functiewijziging naar burgerwoning indien:

a. de burgerwoning wordt gesitueerd in de voormalige agrarische bedrijfswoning;
b. de woning niet is gelegen in glastuinbouwconcentratiegebied of tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan, en;
~~a.~~c. de woning de bedrijfsvoering en de ontwikkelingsmogelijkheden van omringende agrarische bedrijven niet beperkt.

3 Bij een functiewijziging naar burgerwoning als bedoeld in het tweede lid mag een

karakteristieke boerderij worden gesplitst, indien geen afbreuk wordt gedaan aan het
oorspronkelijke karakter van de bebouwing.

4 Artikel 15 is van overeenkomstige toepassing.

5 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen over de aard en omvang van de in het eerste en tweede lid genoemde toegelaten niet-agrarische functies.

Artikel 17a Agrarisch aanverwante bedrijven

1 In afwijking van artikel 5a en artikel 5c kan een bestemmingsplan de uitbreiding van een reeds fysiek bestaand agrarisch aanverwant bedrijf mogelijk maken in het landelijk gebied ~~zoals aangeduid op kaart 3 van de verordening en de digitale verbeelding ervan~~, mits:
   a. de noodzaak tot uitbreiding gemotiveerd is aangetoond, en;
   b. permanente buitenopslag wordt verboden.

2 In afwijking van artikel 5a en artikel 5c kan een bestemmingsplan een nieuw bouwperceel voor de verplaatsing van een reeds fysiek bestaand agrarisch aanverwant bedrijf mogelijk maken in het landelijk gebied ~~zoals aangeduid op kaart 3 van de verordening~~ mits:
   a. de noodzaak tot verplaatsing gemotiveerd is aangetoond;
   b. er geen reëel alternatief beschikbaar is op een bedrijventerrein in de regio;
   c. er geen geschikte vrijkomende agrarische bouwpercelen beschikbaar zijn, en;
   d. ~~permanente~~ buitenopslag buiten het bouwvlak wordt verboden.

~~3 Een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste en tweede lid voorziet in een bouwperceel van maximaal 1,5 hectare voor zover dat betrekking heeft op een gebied voor gecombineerde landbouw zoals aangegeven op kaart 6 en de digitale verbeelding ervan.~~

3 ~~4~~ Een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste en tweede lid voorziet in een bouwperceel van maximaal 2 hectare ~~voor zover dat betrekking heeft op een gebied voor grootschalige landbouw zoals aangegeven op kaart 6 en de digitale verbeelding ervan.~~

~~5~~4 Op een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste en het tweede lid is artikel 15 van toepassing.

Artikel 18 Recreatiewoningen

1 Een bestemmingsplan voorziet niet in de mogelijkheid van permanente bewoning van recreatiewoningen en stacaravans.

2 Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op een bestaand bedrijfsmatig geëxploiteerd complex van recreatiewoningen stelt regels ter waarborging van een bedrijfsmatige exploitatie van het complex.

3 Een bestemmingsplan dat –na toepassing van artikel 5a of artikel 5c– de oprichting van een nieuw complex van recreatiewoningen mogelijk maakt, stelt regels ter waarborging van een bedrijfsmatige exploitatie van het complex en het voorkomen van permanente bewoning van de recreatiewoningen.

4 Bestemmingsplannen, waarin bestaande recreatieparken, liggend in of tegen beschermde natuurgebieden, met een zomer- en winterregeling, moeten deze regeling respecteren en handhaven teneinde de natuur in het winterseizoen de mogelijkheid te geven te herstellen.

5 Artikel 15 is van overeenkomstige toepassing.

Hoofdstuk 5 De groene ruimte

Titel 1 Natuurnetwerk Nederland ~~Ecologische Hoofdstructuur~~

Artikel 19 Natuurnetwerk Nederland en natuurverbindingen ~~Ecologische Hoofdstructuur en provinciale Ecologische Verbindingszones~~

1 Voor de gronden aangeduid op kaart 4 en op de digitale verbeelding ervan, als Natuurnetwerk Nederland ~~Ecologische Hoofdstructuur~~ en als natuurverbinding ~~Ecologische Verbindingszone~~, geldt dat:

a. dat een bestemmingsplan de gronden als 'natuur' bestemt, indien de natuurfunctie reeds is gerealiseerd;

b. een bestemmingsplan een wijzigingsbevoegdheid bevat die bepaalt dat burgemeester en wethouders een bestemming wijzigen in een natuurbestemming vanaf het moment dat:
   1° de gronden zijn verworven of ontpacht ten behoeve van het realiseren van de natuurfunctie;
   2° een overeenkomst voor functieverandering door middel van particulier natuurbeheer is gesloten; of
   3° gedeputeerde staten besluiten dat zij provinciale staten zullen verzoeken om het besluit tot het verzoek tot onteigening aan de Kroon, als bedoeld in artikel 78 van de Onteigeningswet, te nemen en dat ter voorbereiding van dit besluit van provinciale staten, gedeputeerde staten een kopie van hun besluit hiertoe aan burgemeester en wethouders zenden met het verzoek over te gaan tot vaststelling van het wijzigingsplan;

c. een bestemmingsplan geen bestemmingen en regels bevat die omzetting naar de natuurfunctie onomkeerbaar belemmeren en de wezenlijke kenmerken en waarden van het Natuurnetwerk Nederland ~~de Ecologische Hoofdstructuur~~ en de natuurverbindingen ~~de Ecologische Verbindingszone~~ significant aantasten;

d. een bestemmingsplan het bepaalde in artikel 15 in acht neemt.

2 In aanvulling op het eerste lid beschrijft de toelichting van het bestemmingsplan:

a. de wezenlijke kenmerken en waarden van het desbetreffende deel van ~~de Ecologische Hoofdstructuur~~het natuurnetwerk Nederland of de ~~Ecologische Verbindingszone~~natuurverbindingen, zoals aangegeven in het Natuurbeheerplan;

b. hoe de wezenlijke kenmerken en waarden worden beschermd en;

c. hoe negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden worden voorkomen.

3 In afwijking van het eerste en tweede lid kan een bestemmingsplan voorzien in:

a. nieuwe activiteiten dan wel wijziging van bestaande activiteiten voor zover:
   1° er sprake is van een groot openbaar belang;
   2° er geen reële andere mogelijkheden zijn en;
   3° de negatieve effecten waar mogelijk worden beperkt en de overblijvende effecten worden gecompenseerd of;

b. een activiteit of een combinatie van activiteiten die mede tot doel heeft de

kwaliteit of kwantiteit van het Natuurnetwerk Nederland ~~de Ecologische Hoofdstructuur~~ of de natuurverbindingen ~~Ecologische Verbindingszone~~ per saldo te verbeteren.

4 In aanvulling op het derde lid:
   a. voldoet het bestemmingsplan aan de ruimtelijke kwaliteitseisen als bedoeld in artikel 15 en is een bestemmingsplan in overeenstemming met het gestelde in artikel 5a of artikel 5c;
   b. onderdeel a, kan het bestemmingsplan hier alleen in voorzien indien in het bestemmingsplan wordt opgenomen:
      1° op welke wijze schade aan het Natuurnetwerk Nederland ~~de Ecologische Hoofdstructuur~~ zoveel mogelijk wordt voorkomen en resterende schade wordt gecompenseerd;
      2° hoe wordt geborgd dat de maatregelen ten behoeve van de compensatie als bedoeld onder het vierde lid, onderdeel b sub 1 daadwerkelijk wordt uitgevoerd.

5 Voor zover het derde lid, onderdeel a, onder 3 van toepassing is, is artikel 25 niet van toepassing.

6 Gedeputeerde staten kunnen, gehoord de desbetreffende commissie van provinciale staten, de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland ~~de Ecologische Hoofdstructuur~~ of de natuurverbindingen ~~cologische Verbindingszone~~ wijzigen:
   a. ten behoeve van een verbetering van de samenhang of de planologische inpassing van de Ecologische Hoofdstructuur of de Ecologische Verbindingszone;
   b. ten behoeve van een kleinschalige ontwikkeling; of
   c. ten behoeve van de krachtens het derde lid gestelde regels.

7 Een wijziging als bedoeld in het zesde lid is mogelijk voor zover:
   a. de wezenlijke kenmerken en waarden van de Ecologische Hoofdstructuur en de Ecologische Verbindingszone worden behouden, en
   b. de oppervlakte van het Natuurnetwerk Nederland ~~de Ecologische Hoofdstructuur~~ ten minste gelijk blijft.

8 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van:
   a. de wezenlijke kenmerken en waarden als bedoeld in het tweede lid om deze nader te specificeren of aan te vullen in het belang van de instandhouding en verdere ontwikkeling van de natuurdoelen van het Natuurnetwerk Nederland ~~de Ecologische Hoofdstructuur~~ en de natuurverbindingen ~~Ecologische Verbindingszone~~,
   b. de wijze waarop compensatie plaatsheeft.

Titel 2
UNESCO-werelderfgoederen van uitzonderlijke universele waarden

Artikel 20 UNESCO-werelderfgoederen van uitzonderlijke universele waarden

Als erfgoed van uitzonderlijke universele waarden wordt aangewezen:
a. Stelling van Amsterdam;
b. Beemster;
c. Nieuwe Hollandse Waterlinie;
~~d. Amsterdamse Grachtengordel.~~
De begrenzing van het Unesco-erfgoed van uitzonderlijke universele waarden is aangegeven op kaart 5a.

Artikel 21 Kernkwaliteiten uitzonderlijke Universele Waarden UNESCO-erfgoederen
Voor de gronden gelegen binnen de in artikel 20 genoemde erfgoederen van uitzonderlijke universele waarden dienen in het bestemmingsplan regels te worden opgenomen ten behoeve van het behoud of versterking van de kernkwaliteiten van de erfgoederen van de uitzonderlijke universele waarde, zoals omschreven in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.

Artikel 22 Ontwikkelingen binnen UNESCO-erfgoederen
1 Een bestemmingsplan mag uitsluitend voorzien in nieuwe functies en uitbreiding van de bebouwing van bestaande functies binnen de gebieden als bedoeld in artikel 20 voor zover deze de kernkwaliteiten van de erfgoederen met uitzonderlijke universele waarde behouden of versterken, als bedoeld in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie zoals genoemd in artikel 15 en in bijlage 1 bij deze verordening.
2 In aanvulling op het gestelde in het eerste lid bevat het bestemmingsplan geen bestemmingen en regels die voorzien in:
   a. een grootschalige stads- of dorpsontwikkelingslocatie of glastuinbouwlocatie dan wel een grootschalig bedrijventerrein of infrastructuurproject;
   b. een project dat, of een activiteit die de uitgewerkte Uitzonderlijke Universele waarden van het Unesco-erfgoed van uitzonderlijke universele waarden “De Beemster”, “De Stelling van Amsterdam”, de “Amsterdamse grachtengordel” of de “Nieuwe Hollandse Waterlinie”, aantast of doet verdwijnen.
3 Artikel 5a, artikel 5c en artikel 15 zijn van overeenkomstige toepassing.
4 In afwijking van het tweede lid, onderdeel a, kan een bestemmingsplan hierin wel voorzien indien:
   a. er sprake is van een groot openbaar belang;
   b. er voldoende maatregelen worden getroffen om de nadelige effecten van de ontwikkeling op het behoud of de versterking van de uitgewerkte kernkwaliteiten te mitigeren of te compenseren;
   c. het bestemmingsplan in overeenstemming is met artikel 5a of artikel 5c;
   d. het bestemmingsplan in overeenstemming is met de kwaliteitseisen zoals opgenomen in artikel 15 van deze verordening en;
   e. er geen reële andere mogelijkheden zijn.
5 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van de wijze waarop compensatie als bedoeld in het vierde lid plaatsheeft.

Artikel 23
Vervallen

Titel 3 Bufferzones

Artikel 24 Bufferzones
1. Voor de gebieden die vallen binnen de begrenzing bufferzones op kaart 5b en op de digitale verbeelding ervan, maakt een bestemmingsplan nieuwe bebouwing niet mogelijk voor:
   a. wonen;

b. detailhandel, bedrijven, dienstverlening en kantoren, anders dan dienstbaar aan dagrecreatie, voor natuurbeheer, waterbeheer, veiligheid, hulpdiensten of voor de levering van gas, water of elektriciteit;
c. complexen van recreatiewoningen;
d. grootschalige hotels;
e. bezoekersintensieve overdekte dagrecreatie, en;
f. bezoekersintensieve openlucht dagrecreatie.

2 In de gebieden als bedoeld in het eerste lid maakt een bestemmingsplan de bedrijfsmatige opslag van volumineuze goederen in de openlucht anders dan ten behoeve van agrarische bedrijvigheid op een oppervlakte van meer dan 500 m2 en anders dan die opslag die op het tijdstip van inwerkingtreding van deze verordening bij een geldend bestemmingsplan is toegelaten, niet mogelijk.

3 In afwijking van het eerste lid is nieuwe bebouwing voor een restaurant, café, kleinschalig hotel, kampeerbedrijf of zorgboerderij wel toegestaan.

4 Onverminderd het bepaalde in het eerste lid wordt in het bestemmingsplan en de toelichting daarop aangegeven op welke wijze:
a. de open en groene ruimte wordt beschermd;
b. de ruimtelijke kwaliteit wordt beschermd;
c. de dagrecreatieve functie wordt versterkt, en;
d. rekening wordt gehouden met de specifieke kernkwaliteiten van de verschillende voormalige Nationale Landschappen;

waarbij de ontwikkelingen zijn afgestemd op het aangrenzend stedelijk gebied en de ruimtelijke kwaliteitseisen zoals bedoeld in artikel 15 in acht zijn genomen.

5 In afwijking van het eerste tot en met het vierde lid kan een bestemmingsplan voorzien in:
a. woningbouw die tot stand komt door toepassing van de Ruimte voor Ruimte-
regeling als bedoeld in artikel 16;
b. nieuwe bebouwing die gekoppeld is aan een substantiële verbetering van in de
betreffende bufferzone aanwezige kwaliteiten van natuur, water of landschap of de recreatieve mogelijkheden (rood voor groen), voor zover in een provinciale of intergemeentelijke structuurvisie aanwijzingen zijn gegeven voor de locaties;
c. bezoekersintensieve overdekte dagrecreatie en voor bezoekersintensieve openlucht dagrecreatie voor zover in een provinciale of intergemeentelijke structuurvisie aanwijzingen zijn gegeven voor de locaties;
d. een niet-agrarische nevenactiviteit ter ondersteuning van de bedrijfsvoering van
een bedrijf voor grondgebonden landbouw, tuinbouw of veeteelt, of;
e. woningbouw overeenkomstig de afspraken tussen Rijk en provincie met betrekking tot de “pilot Waterland”.

6 In afwijking van het eerste en tweede lid kan een bestemmingsplan wel in de in die leden genoemde ontwikkelingen voorzien, indien:
a. er sprake is van een groot openbaar belang;
b. er geen reële andere mogelijkheden zijn en;
c. de negatieve effecten zoveel mogelijk worden beperkt en de overblijvende effecten worden gecompenseerd.

7 Artikel 15 is van overeenkomstige toepassing op het vijfde en zesde lid.

8 Voor initiatieven die gelegen zijn in de bufferzone Amstelscheg gelden de karakteristieken en de ontwerpprincipes inzake de samenhang, de ruimtelijke kwaliteit en de identiteit van het landschap, zoals beschreven in het door gedeputeerde staten (nr 2011-66880) vastgestelde rapport 'Gebiedsperspectief en Beeldkwaliteit Amstelscheg'.

9 Ten aanzien van het zesde lid, onderdeel c, worden maatregelen ter vergroting van de ruimtelijke kwaliteit of ter versterking van de dagrecreatieve functie getroffen.

10 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van de wijze waarop compensatie plaatsheeft, teneinde te garanderen dat de ruimtelijke kwaliteit toeneemt en de dagrecreatieve waarde wordt versterkt.

Titel 4 Weidevogelleefgebieden

Artikel 25 Weidevogelleefgebieden

1. Weidevogelleefgebieden zijn gebieden zoals op kaart 4 en op de digitale verbeelding zijn aangegeven.
2. Voor zover een bestemmingsplan betrekking heeft op een weidevogelleefgebied, voorziet dit plan niet in:
   a. nieuwe bebouwing ten behoeve van bestaande functies;
   b. nieuwe functies;
   c. nieuwe wegen, spoorwegen, fietspaden of voetpaden;
   d. aanleg van bossen of boomgaarden;
   e. werken die realisatie van nieuwe peilverlagingen mogelijk maken;
3. In afwijking van het tweede lid kan een bestemmingsplan wel voorzien in de in dat lid omschreven mogelijkheden indien:
   a. de ecologische waarde van het weidevogelleefgebied ten minste in stand blijft, en;
   b. voldaan wordt aan de ruimtelijke kwaliteitseis als bedoeld in artikel 15, eerste lid onder c.
4. In aanvulling op het derde lid wordt bij het toestaan van nieuwe functies de situering van onbenutte bestaande bebouwingsmogelijkheden gewijzigd, indien dit leidt tot een verbetering van de waarde en kwaliteit van het weidevogelleefgebied en het gebruik ten behoeve van de nieuwe functies hierdoor niet onevenredig wordt beperkt.
5. In afwijking van het tweede lid kan een bestemmingsplan tevens voorzien in de in dat lid omschreven mogelijkheden indien:
   a. sprake is van toepassing van artikel 16, of
   b. sprake is van een groot openbaar belang, er geen reële andere mogelijkheden zijn en de negatieve effecten zoveel mogelijk worden beperkt en de overblijvende effecten worden gecompenseerd.
6. Een bestemmingsplan als bedoeld in het derde of vijfde lid kan hier alleen in voorzien indien:
   a. in de toelichting op het bestemmingsplan wordt onderbouwd dat voldaan wordt aan de in deze leden genoemde voorwaarden, en;

b. de uitvoering en instandhouding van benodigde maatregelen bij de vaststelling van het bestemmingsplan is geborgd.

7. In een bestemmingsplan als bedoeld in het tweede lid wordt de aanleg van hoog opgaande beplantingen of laanbeplanting afhankelijk gesteld van een omgevingsvergunning, als bedoeld in artikel 3.3. sub a. van de Wet ruimtelijke ordening.

8. Gedeputeerde staten kunnen, gehoord de desbetreffende commissie van provinciale staten, de begrenzing van een weidevogelleefgebied wijzigen:
   a. indien het betrokken gebied blijvend geen ecologische waarde heeft als weidevogelleefgebied;
   b. ten behoeve van de krachtens het vijfde lid mogelijk gemaakte ontwikkelingen.

9. Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van:
   a. de wijze waarop compensatie plaatsheeft, als bedoeld in het vijfde lid onderdeel b;
   b. de wijze waarop wordt voldaan aan de onderbouwing en borging als bedoeld in het zesde lid.

~~1 Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op weidevogelleefgebieden, zoals op kaart 4 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven, voorziet niet in:~~
~~de mogelijkheid van nieuwe bebouwing, anders dan binnen een bestaand bouwblok of een uitbreiding daarvan;~~
~~de mogelijkheid van aanleg van nieuwe weginfrastructuur;~~
~~de mogelijkheid van aanleg van bossen of boomgaarden;~~
~~de mogelijkheid verstorende activiteiten, buiten de huidige agrarische activiteiten, te verrichten die het weidevogelleefgebied verstoren, en;~~
~~de mogelijkheid werken uit te voeren die realisatie van nieuwe peilverlagingen mogelijk maken.~~
~~2 In een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste lid wordt de aanleg van hoog opgaande beplantingen of laanbeplanting afhankelijk gesteld van een aanlegvergunning, als bedoeld in artikel 3.3. sub a. van de Wet ruimtelijke ordening.~~
~~3 In afwijking van het eerste lid kan een bestemmingsplan wel voorzien in de in dat lid omschreven ontwikkelingen indien dit geschiedt ten behoeve van:~~
~~een ingreep waarvoor geen aanvaardbaar alternatief aanwezig is en waarmee bovendien een groot openbaar belang wordt gediend;~~
~~woningbouw indien er sprake is van de toepassing van de regeling Ruimte voor Ruimte als bedoeld in artikel 16 en waarbij de natuurdoelen leidend zijn;~~
~~woningbouw die bijdraagt aan een substantiële verbetering van in de directe omgeving daarvan aanwezige natuurkwaliteiten van het landschap of;~~
~~een ingreep die netto geen verstoring van het weidevogelleefgebied geeft.~~
~~4 In aanvulling op het derde lid kan het bestemmingsplan hier alleen in voorzien indien in het bestemmingsplan wordt opgenomen:~~
~~op welke wijze schade aan een weidevogelleefgebied zoveel mogelijk wordt voorkomen en resterende schade wordt gecompenseerd;~~
~~hoe wordt geborgd dat de maatregelen ten behoeve van de compensatie als bedoeld onder a daadwerkelijk worden uitgevoerd;~~
~~op welke wijze aan het gestelde in artikel 5a of artikel 5c wordt voldaan en;~~
~~op welke wijze aan de ruimtelijke kwaliteitseisen als bedoeld in artikel 15 is voldaan.~~

~~5 Gedeputeerde staten kunnen, gehoord de desbetreffende commissie van provinciale staten, de begrenzing van de weidevogelleefgebieden wijzigen:~~
~~naar aanleiding van recente tellingen van het aantal broedparen;~~
~~ten behoeve van een kleinschalige ontwikkeling of;~~
~~ten behoeve van de krachtens het derde lid gestelde regels.~~
~~6 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van de wijze waarop compensatie plaatsheeft, als bedoeld in het vierde lid onderdelen a en b.~~

Titel 5 Landbouw

Artikel 26 ~~Gebieden voor grootschalige en gecombineerde landbouw~~ Agrarische bedrijven in landelijk gebied

1 Voor een bestemmingsplan dat betrekking heeft op ~~landbouwgebieden~~ landelijk gebied, ~~zoals aangegeven op kaart 6 en op de digitale verbeelding ervan,~~ geldt het volgende:
   a. agrarische bebouwing wordt geconcentreerd binnen het bouwperceel;
   b. in afwijking van onderdeel a geldt dat buiten het bouwperceel gaas- en boogkassen kunnen worden toegestaan mits deze na het groeiseizoen worden verwijderd;
   c. ten behoeve van een volwaardig agrarisch bedrijf is maximaal één agrarische bedrijfswoning toegestaan. Het bestemmingsplan kan met een omgevingsvergunning, als bedoeld in artikel 3.6 van de wet, één extra bedrijfswoning mogelijk maken mits dit noodzakelijk is voor het toezicht op de bedrijfsvoering en de betreffende gronden niet zijn gelegen in een glastuinbouwconcentratiegebied of een tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan;
   ~~d. in gebied voor gecombineerde landbouw, zoals aangeven op kaart 6 en op de digitale verbeelding ervan, heeft een agrarisch bouwperceel een omvang van maximaal 1,5 hectare;~~
   ~~e. in afwijking van onderdeel d kan een agrarisch bouwperceel in gebied voor gecombineerde landbouw een omvang hebben van maximaal 2 hectare, mits wordt gemotiveerd dat de uitbreiding noodzakelijk is voor het primaire productieproces;~~
   ~~f.~~d. ~~in gebied voor grootschalige landbouw, zoals aangegeven op kaart 6 en op de digitale verbeelding ervan, heeft~~ een agrarisch bouwperceel heeft een omvang van maximaal 2 hectare;
   ~~g.~~e. in afwijking van onderdeel ~~f~~e kan een agrarisch bouwperceel ~~in een gebied voor grootschalige landbouw~~ een omvang van meer dan 2 hectare hebben, mits ~~wordt gemotiveerd dat~~ de uitbreiding noodzakelijk is voor het primaire productieproces en de uitbreiding geen afbreuk doet aan de landschappelijke waarden van de betreffende omgeving.
   ~~h.~~f. in de huisvesting van tijdelijke werknemers kan worden voorzien, indien:
      1˚ de huisvestingsvoorziening wordt gesitueerd binnen het agrarisch bouwperceel;
      2˚ de huisvesting plaatsvindt ten behoeve van de agrarische bedrijfsvoering, en;
      3˚˚ het een ondergeschikte functie ten opzichte van een volwaardig agrarisch bedrijf betreft.
2 Artikel 15 is van toepassing op een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste lid met dien verstande dat voor “een nieuwe stedelijke ontwikkeling”

wordt gelezen: “agrarische bebouwing of agrarische bouwpercelen als bedoeld in artikel 26”.

3 ~~Voor zover agrarische bedrijven, als bedoeld in dit artikel, conform kaart 4 en de digitale verbeelding ervan, liggen in de Ecologische Hoofdstructuur of een weidevogelleefgebied, is het bepaalde in artikel 19 en 25 van overeenkomstige toepassing.~~

~~4~~3 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien ~~van de motivering als bedoeld~~ het bepaalde in het eerste lid, onderdelen a,d,f ~~e~~ en g.

5 Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op veenpolderlandschappen bevat geen regels die voorzien in het scheuren van grasland.

Artikel 26a Intensieve veehouderijen

1 Een bestemmingsplan bevat geen bestemmingen of regels die voorzien in:
   a. nieuwvestiging van intensieve veehouderijen, al dan niet als neventak;
   b. de herontwikkeling van een bestaand agrarisch bedrijf naar, al dan niet als neventak, intensieve veehouderij.

2 Verplaatsing van op 30 november 2011 bestaande intensieve veehouderijen in Noord-Holland wordt niet beschouwd als nieuwvestiging als bedoeld in het eerste lid onder a.

3 Verplaatsing van een bestaande intensieve veehouderij in Noord-Holland, als bedoeld in het tweede lid, is alleen toegestaan naar een gebied voor grootschalige landbouw.

4 Voor zover een bestemmingsplan bestemmingen of regels bevat voor bestaande intensieve veehouderijen, al dan niet als neventak, geldt dat:
   ~~a. uitbreidingsmogelijkheden uitsluitend mogen worden opgenomen als aan de~~
   ~~b.~~a. ~~wettelijke milieu- en dierenwelzijnseisen is voldaan, zodat het bedrijf op de huidige locatie op duurzame wijze wordt ontwikkeld. Als de uitbreiding op de huidige locatie niet mogelijk is, kan het bedrijf zich verplaatsen naar gebied voor grootschalige landbouw;~~
   ~~c.~~b. bij uitbreiding ten hoogste één bouwlaag gebruikt mag worden voor het houden
   van dieren.

Artikel 26b Bollenteelt

1 Een bestemmingsplan bevat uitsluitend bestemmingen of regels die voorzien in ~~nieuwe bollenteeltbedrijven voor permanente bollenteelt, de uitbreiding van een bestaand bollenteeltbedrijf alsmede~~ het mogelijk maken van grondbewerkingen als bezanden, omzetten en opspuiten ten behoeve van permanente bollenteelt, indien de betrokken gronden zijn gelegen in ~~in~~ bollenconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en op de digitale verbeelding ervan.

2 Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op bollenconcentratiegebied maakt de vestiging van een nieuw bollenteeltbedrijf voor permanente bollenteelt of de uitbreiding van een bestaand bollenteeltbedrijf in dit gebied niet onmogelijk.

3 Gedeputeerde staten kunnen, gehoord de desbetreffende commissie van provinciale staten, de begrenzing van bollenconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de verbeelding ervan, wijzigen.

Artikel 26c Glastuinbouw

1 Nieuwvestiging of verplaatsing van glastuinbouwbedrijven is alleen mogelijk in glastuinbouwconcentratiegebied of tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan.

2 Uitbreiding van bestaande glastuinbouwbedrijven waardoor de totale omvang van het agrarisch bouwperceel meer dan 2 ha gaat bedragen is alleen mogelijk in glastuinbouwconcentratiegebied of tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan.

3 In afwijking van artikel 5c, kan een bestemmingsplan dat betrekking heeft op een glastuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en op de digitale verbeelding ervan, bestemmingen of regels bevatten voor bedrijven met kassen gericht op zaadveredeling, plantenveredeling, scholing en onderzoek. ~~die zijn gelieerd aan glastuinbouw.~~

4 In afwijking van artikel 5c, kan een bestemmingsplan dat betrekking heeft op een glastuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en op de digitale verbeelding ervan, bestemmingen of regels bevatten die ~~bedrijven~~ activiteiten mogelijk maken die niet zijn gelieerd aan glastuinbouw mits deze ~~bedrijven~~ activiteiten aantoonbaar bijdragen aan de verduurzaming van de aanwezige glastuinbouwbedrijven.

5 In afwijking van artikel 26, eerste lid, onder~~delen d en f~~ e, geldt geen maximale omvang voor een agrarisch bouwperceel van een glastuinbouwbedrijf in een glastuinbouwconcentratiegebied of tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan.

6 Indien sprake is van verplaatsing van een glastuinbouwbedrijf naar het glastuinbouwconcentratiegebied, dient zeker te worden gesteld dat dit bedrijf op de bestaande locatie wordt wegbestemd en beëindigd ~~gesaneerd~~.

7 Gedeputeerde staten kunnen, gehoord de desbetreffende commissie van provinciale staten, de begrenzing van het glastuinbouwconcentratiegebied en tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de verbeelding ervan, wijzigen.

Artikel 26d Zaadveredelingsbedrijven

1 Een bestemmingsplan bevat uitsluitend bestemmingen of regels die voorzien in nieuwe zaadveredelingsbedrijven in ~~zaadveredelingsconcentratiegebied~~, zoals aangeduid op kaart 7 en op de digitale verbeelding ervan.

2 Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op zaadveredelingsconcentratiegebied maakt de vestiging van een nieuw zaadveredelingsbedrijf in dit gebied niet onmogelijk.

3 Een bestemmingsplan voorziet alleen in de uitbreiding van de op kaart 7 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven bestaande zaadveredelingsbedrijven.

4 In afwijking van artikel 26, eerste lid, onder e, geldt voor een agrarisch bouwperceel van een zaadveredelingsbedrijf geen maximale omvang.

5 Gedeputeerde staten kunnen, gehoord de desbetreffende commissie van provinciale staten, de begrenzing van zaadveredelingsconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de verbeelding ervan, wijzigen.

Artikel 26e Verbrede landbouw op agrarische bouwpercelen

1 Een bestemmingsplan voorziet slechts in de mogelijkheid dat bestaande agrarische gebouwen op het bouwperceel, inclusief de agrarische

bedrijfswoning(en) en uitgezonderd kassen, als nevenfunctie worden gebruikt voor kleinschalige vormen van bijzondere huisvesting, werken, recreatie, gebruiksgerichte paardenhouderij, onzelfstandige detailhandel en zorgfuncties indien:

a. deze functie de bedrijfsvoering en de ontwikkelingsmogelijkheden van omringende agrarische bedrijven en de woonfunctie van omringende woningen niet beperkt;
b. buitenopslag in relatie tot niet-agrarisch gebruik niet is toegestaan buiten het bouwvlak;
c. deze functie aantoonbaar geen onevenredige verkeersaantrekkende werking heeft en er sprake is van een acceptabele verkeerssituatie;
d. benodigde parkeerplaatsen op het eigen bouwperceel worden gerealiseerd;
e. in geval van bijzondere huisvesting uitsluitend sprake is van afhankelijke woonruimten of woningen als onderdeel van zorgfuncties;
f. in geval van recreatiefuncties permanente bewoning wordt verboden.

2 Nieuwbouw ten behoeve van de nevenfuncties als bedoeld in het eerste lid is toegestaan binnen het agrarisch bouwperceel, indien de bestaande bebouwing daarvoor ontoereikend of ongeschikt is.

3 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen over de aard en omvang van de in het eerste lid genoemde toegelaten niet-agrarische functies.

Artikel 27 Landbouweffecten ~~Effect Rapportage~~

1 Een bestemmingsplan, gelegen in het gebied als bedoeld in artikel 26 eerste lid gaat vergezeld van een landbouw effect rapportage, indien er bij die bestemmingsplannen sprake is van:

a. een MER-plichtige activiteit als bedoeld in het Besluit MER, of overige ingrepen die een aanzienlijk effect hebben op gronden met een agrarische bestemming en;
b. een vermindering van het areaal landbouwgrond met minimaal ~~100~~ 20 ha.

3 ~~2~~ De toelichting van een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste lid bevat de resultaten van de landbouw effect rapportage en bevat de motivering hoe rekening is gehouden met deze resultaten in de belangenafweging; De toelichting van een bestemmingsplan gelegen in het landelijk gebied, dat een functiewijziging bevat naar een niet-agrarische functie die leidt tot een vermindering van het areaal landbouwgrond met minder dan 20 ha bevat een motivering hoe rekening is gehouden met de effecten op de agrarische structuur van het betreffende gebied;

4 Het bepaalde in de voorafgaande leden is niet van toepassing op de gronden aangeduid op kaart 4 en op de digitale verbeelding ervan als Natuurnetwerk Nederland of als natuurverbinding;

~~3~~5 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van ~~de toelichting van bestemmingsplannen of de ruimtelijke onderbouwing van projectprocedures met betrekking tot~~ de inhoud van een landbouw-effectrapportage als bedoeld in het eerste lid.

Artikel 28
Vervallen

Hoofdstuk 6 De blauwe ruimte

Artikel 29
Vervallen

Artikel 29a ~~Buitendijkse gebieden~~
Vervallen

~~1 Een bestemmingsplan kan voorzien in nieuwe bebouwing en functies in de buitendijkse gebieden langs het IJsselmeer, Markermeer, Gooimeer en Eemmeer, indien de toelichting een beschrijving bevat van de wijze waarop rekening is gehouden met actuele peilfluctuaties en voorzienbare peilveranderingen.~~
~~2 De artikelen 5a, 5c en 15 zijn van overeenkomstige toepassing.~~

Artikel 30 Regionale waterkeringen
1. Voor zover een bestemmingsplan mede betrekking heeft op regionale waterkeringen, zoals aangegeven op kaart 8 en de digitale verbeelding ervan, voorziet het bestemmingsplan in bescherming van de waterkerende functie door op deze functie toegesneden bestemmingen en regels en voorziet het bestemmingsplan tevens in een vrijwaringzone aan weerszijden van de waterkeringen opdat reconstructies van de waterkeringen niet onmogelijk worden gemaakt. Deze lokaal benodigde vrijwaringzones worden overgenomen van de hoogheemraadschappen.
2. Afwijken van de vrijwaringzone, als bedoeld in het eerste lid, is mogelijk indien hierover blijkens de toelichting bij het bestemmingsplan overeenstemming is bereikt tussen betrokken gemeenten, waterbeheerder en provincie.

Artikel 31 Strandzonering
1. Een bestemmingsplan voorziet niet in bestemmingen en regels die nieuwe jaarrond aanwezige gebouwen mogelijk maken in de kustzone zoals aangeduid op kaart 8 en op de digitale verbeelding ervan.
2. Van het bepaalde in het eerste lid zijn uitgezonderd jaarrond strandpaviljoens, jaarrond sportpaviljoens, jaarrond reddingsbrigadegebouwen in de als strandzonering aangeduide gebieden op kaart 8 en op de digitale verbeelding daarvan.

Hoofdstuk 7 Energie

Artikel 32 Windturbines
1. Een bestemmingsplan voorziet niet in bestemmingen en regels die het bouwen of opschalen van een of meer windturbines mogelijk maken.
2. Zolang een bestemmingsplan niet voldoet aan het bepaalde in het eerste lid is het verboden om een of meer windturbines te bouwen of op te schalen tenzij sprake is van:
    a. vervanging van een of meer met vergunning gebouwde windturbines waarbij geen sprake is van verwijdering als bedoeld in het vierde lid, onderdeel a:
    1° buiten het op kaart 9 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven windgebied Wieringermeer;
    2° door eenzelfde aantal of minder windturbines met eenzelfde, vergelijkbare of geringere ashoogte, rotordiameter en verschijningsvorm en;

3° op gronden waarop op het tijdstip van het van kracht worden van deze bepaling de bouw van een of meer windturbines volgens een bestemmingsplan is toegestaan of;

b. het bouwen of opschalen van een of meer windturbines:
1° binnen het op kaart 9 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven windgebied Wieringermeer;
2° op gronden waarop op het tijdstip van het van kracht worden van deze bepaling de bouw van een of meer windturbines volgens een bestemmingsplan is toegestaan en;
3° voor zover wordt voldaan aan de voorwaarden als bedoeld in het derde lid, onderdelen a. tot en met f.

3. In afwijking van het eerste lid mag een bestemmingsplan binnen het op kaart 9 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven windgebied Wieringermeer bestemmingen en regels bevatten die het bouwen of opschalen van een of meer windturbines mogelijk maken voor zover in het bestemmingsplan ten minste regels worden opgenomen met de volgende strekking:
   a. de ashoogte van een windturbine bedraagt minimaal 100 en ten hoogste 120 meter;
   b. binnen een lijn of cluster van windturbines anders dan een lijn of cluster als bedoeld in onderdeel d draaien de rotorbladen in eenzelfde richting;
   c. binnen een lijn of cluster van windturbines anders dan een lijn of cluster als bedoeld in onderdeel d hebben windturbines eenzelfde verschijningsvorm;
   d. binnen een lijn of cluster die is aangewezen als testlocatie voor prototypewindturbines bedraagt de rotordiameter ten hoogste 175 meter;
   e. binnen een lijn of cluster als bedoeld in onderdeel d bedraagt de ashoogte ten hoogste 150 meter en;
   f. binnen een lijn of cluster als bedoeld in onderdeel d dan wel binnen een straal van 500 meter van een prototype windturbine als bedoeld in onderdeel d mag een meetmast worden opgericht met een hoogte van ten hoogste 150 meter.

4. Binnen de op kaart 9 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven herstructureringsgebieden mag met behulp van een omgevingsvergunning waarbij met toepassing van artikel 2.12, eerste lid, onderdeel a, onder 2° of 3° of tweede lid van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht van een bestemmingsplan of beheersverordening wordt afgeweken het bouwen of opschalen van een of meer windturbines mogelijk worden gemaakt, waarbij:
   a. het bouwen of opschalen van één windturbine niet eerder geschiedt dan na verwijdering van ten minste twee andere windturbines op grondgebied van de provincie;
   b. de windturbines in een lijnopstelling worden geplaatst van minimaal zes windturbines;
   c. de rotorbladen van de windturbines binnen een lijnopstelling dezelfde draairichting hebben;
   d. de windturbines binnen een lijnopstelling eenzelfde verschijningsvorm hebben;
   e. de ashoogte van de windturbines maximaal 120 meter bedraagt;
   f. de rotordiameter voor windturbines met een ashoogte vanaf 80 meter gelijk is aan de ashoogte met een maximale afwijking van tien procent en de rotordiameter voor windturbines met een ashoogte tot 80 meter gelijk is aan de ashoogte met een maximale afwijking van twintig procent, met

dien verstande dat voor windturbines met een ashoogte tot 80 meter de afstand tussen het laagste punt van de tip van het rotorblad en maaiveld minimaal 28 meter bedraagt;

g. de windturbines op minimaal 600 meter afstand worden geplaatst van gevoelige bestemmingen en in geval van bijzondere lokale omstandigheden normen als bedoeld in artikel 3.14a, derde lid, van het Activiteitenbesluit milieubeheer worden vastgesteld conform de daarvoor gestelde voorschriften in de Provinciale Milieuverordening Noord-Holland;

h. een windturbine niet is gelegen in een weidevogelleefgebied, het Natuurnetwerk Nederland ~~de Ecologische Hoofdstructuur~~ of een natuurverbinding ~~ecologische verbindingszone;~~

i. een windturbine niet is gelegen in een aardkundig monument, een UNESCO-erfgoed van uitzonderlijke universele waarden of een voormalig Nationaal Landschap en;

j. de omgevingsvergunning niet tot gevolg heeft dat in totaal meer dan 685,5 Megawatt windenergie op grondgebied van de provincie ruimtelijk wordt mogelijk gemaakt.

5. Op het bepaalde in het tweede tot en met het vierde lid is artikel 15, eerste tot en met het vierde lid, van overeenkomstige toepassing.
6. In afwijking van het vierde lid, onderdeel a, kunnen te verwijderen windturbines gedurende maximaal vijf jaar gelijktijdig met de nieuwe dan wel opgeschaalde windturbines in werking blijven, indien dat vanwege economische uitvoerbaarheid van de onder het vierde lid, onderdeel b, genoemde lijnopstelling noodzakelijk is en met betrekking tot de te verwijderen windturbines een intrekkingsbesluit als bedoeld in artikel 2.33 Wet algemene bepalingen omgevingsrecht wordt overgelegd. De periode van vijf jaar wordt gerekend vanaf het moment dat wordt gestart met de bouw dan wel opschaling van de windturbines.
7. Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van het bepaalde in het eerste tot en met het zesde lid.
8. Het bepaalde in het eerste tot en met het zevende lid is niet van toepassing op een bestemmingsplan dat voorziet in het bouwen of opschalen van windturbines indien aangetoond kan worden dat:
   a. voor 11 april 2011 een vergunningsaanvraag voor het bouwen of opschalen van een of meer windturbines of een verzoek tot het wijzigen van een bestemmingsplan of het vaststellen van een inpassingsplan voor het bouwen of opschalen van een of meer windturbines is ingediend bij het bevoegd gezag;
   b. een windturbine niet is gelegen in een weidevogelleefgebied, het Natuurnetwerk Nederland ~~de Ecologische Hoofdstructuur~~ of een natuurverbinding ~~ecologische verbindingszone~~;
   c. een windturbine niet is gelegen in een aardkundig monument, een UNESCO-erfgoed van uitzonderlijke universele waarden of een voormalig Nationaal Landschap;
   d. de afstand tussen een windturbine en een gevoelige bestemming minimaal vier maal de ashoogte en minimaal 300 meter bedraagt en;
   e. de bepalingen van artikel 15 in acht zijn genomen.

Artikel 32a Opstellingen voor zonne-energie

1 In het landelijk gebied kan de oprichting van een of meer opstellingen voor zonne-energie uitsluitend mogelijk worden gemaakt met behulp van een omgevingsvergunning waarbij met toepassing van artikel 2.12, eerste lid,

onderdeel a, onder 2° of 3° van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht van een bestemmingsplan of beheersverordening wordt afgeweken.

2 Het is niet toegestaan om de oprichting van een of meer opstellingen voor zonne-energie als bedoeld in het eerste lid mogelijk te maken in het landelijk gebied op gronden die zijn aangemerkt als:
   a Natuurnetwerk Nederland ~~Ecologische Hoofdstructuur~~ en natuurverbinding~~Ecologische Verbindingszone~~, als bedoeld in artikel 19;
   b erfgoed van uitzonderlijke universele waarden de Stelling van Amsterdam, als bedoeld in artikel 20, aanhef en onder a;
   c bufferzones, als bedoeld in artikel 24, of;
   d weidevogelleefgebieden, als bedoeld in artikel 25.

3 Aan de omgevingsvergunning als bedoeld in het eerste lid worden in ieder geval de volgende voorwaarden verbonden:
   a de omgevingsvergunning geldt voor een bepaalde termijn, die maximaal 25 jaar bedraagt;
   b na het verstrijken van die bepaalde termijn wordt de vóór de verlening van de omgevingsvergunning bestaande toestand hersteld en wordt de opstelling voor zonne-energie verwijderd, en;
   c voor het gestelde onder b wordt financiële zekerheid gesteld.

4 In afwijking van het eerste tot en met derde lid kan een bestemmingsplan voorzien in bestemmingen en regels die het oprichten van een of meer opstellingen voor zonne-energie in het landelijk gebied mogelijk maken op gronden met nutsvoorzieningen, niet zijnde leidingtracés voor gas, water of elektriciteit, of infrastructuur voor weg, spoor, water en vliegverkeer, indien de reeds bestaande functie tevens wordt gehandhaafd.

5 Op het bepaalde in het eerste en het vierde lid is artikel 15 van overeenkomstige toepassing.

6 Gedeputeerde Staten stellen in ieder geval nadere regels over de locatie, omvang en inpassing van een opstelling voor zonne-energie als bedoeld in het eerste lid. Voor het overige kunnen gedeputeerde staten nadere regels stellen.

Artikel 33 Energie en duurzaam bouwen

1 Bestemmingsplannen voor woningbouw, renovatie, (herstructurering) bedrijventerreinen, kantoorlocaties en glastuinbouw dienen te beschrijven op welke wijze invulling wordt gegeven aan energiebesparing en inzet van duurzame energiebesparing en inzet van duurzame energie, waaronder mede wordt verstaan het gebruik van restwarmte, Warmte Koude Opslag en aardwarmte, zonne-energie, biomassa.

2 Een nieuwe stedelijke ontwikkeling dient aan eisen van duurzaam bouwen te voldoen.

Hoofdstuk 8 Hardheidsclausule

Artikel 34 Ontheffing

Gedeputeerde staten kunnen op aanvraag van burgemeester en wethouders een ontheffing als bedoeld in artikel 4.1a van de wet verlenen van artikel 5 tot en met artikel 33 van deze verordening voor zover de verwezenlijking van het gemeentelijk ruimtelijk beleid wegens bijzondere omstandigheden onevenredig wordt belemmerd in verhouding tot de met die regels te dienen provinciale belangen. In

voorkomende gevallen worden provinciale staten vooraf geïnformeerd over het voornemen van gedeputeerde staten om ontheffing te verlenen.

Artikel 35 Voorschriften aan ontheffing
Gedeputeerde staten kunnen aan de ontheffing als bedoeld in artikel 34 voorschriften
verbinden indien de betrokken provinciale belangen dat met het oog op een goede ruimtelijke ordening noodzakelijk maken.

Artikel 36 Inhoud aanvragen om ontheffing
Een aanvraag om een ontheffing bevat in ieder geval:
a. een beschrijving van de redenen waarom de ontheffing wordt gevraagd;
b. een beschrijving van de mogelijke gevolgen van de ontheffing voor het belang dat beschermd wordt door de bepaling waarvan ontheffing wordt gevraagd;
c. een of meer kaarten op een zodanige schaal of de digitale verbeelding ervan dat een duidelijk beeld wordt verkregen van de plaats waarop de ontheffing betrekking heeft.

Artikel 37 Bij beslissing op aanvraag te betrekken provinciaal beleid
Gedeputeerde staten houden bij de beslissing op de aanvraag om ontheffing ten minste rekening met de geldende Provinciale Structuurvisie, respectievelijk de door gedeputeerde staten vastgestelde uitwerkingen daarvan.

Artikel 38
Vervallen

Artikel 39 Weigering ontheffing
Gedeputeerde staten verlenen geen ontheffing indien door het stellen van beperkingen of voorschriften niet voldoende kan worden tegemoetgekomen aan de belangen die de bepaling waarvan ontheffing is aangevraagd, beoogt te beschermen.

Artikel 40 Intrekken ontheffing
Gedeputeerde staten kunnen - anders dan op aanvraag - een ontheffing geheel of gedeeltelijk intrekken indien:
a. de ontheffing is gebaseerd op onjuiste of onvolledige gegevens;
b. door de aanvrager wordt gehandeld in strijd met of in afwijking van de bij de ontheffing gegeven voorschriften;

Artikel 41 Vervallen ontheffing
Een verleende ontheffing vervalt indien niet binnen twee jaar na het verlenen van de ontheffing een bestemmingsplan is vastgesteld met gebruikmaking van de ontheffing.

Artikel 42 Termijn beslissing op ontheffing
1 Gedeputeerde staten beslissen binnen 12 weken nadat de aanvraag om ontheffing is ontvangen op het verzoek om ontheffing.
2 Indien gedeputeerde staten niet binnen de in het eerste lid genoemde termijn kunnen beslissen, delen zij dit aan de aanvrager van de ontheffing mede onder vermelding van de termijn waarbinnen de beslissing wel tegemoet kan worden gezien.

Hoofdstuk 9 Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 43 Technische correctie van begrenzingen
Gedeputeerde staten zijn bevoegd kennelijke onjuistheden in de begrenzing van gebieden in de bij deze verordening behorende kaarten of op de digitale verbeelding ervan te wijzigen.

Artikel 44 Aanpassing termijn bestemmingsplannen
1 Een bestemmingsplan anders dan een bestemmingsplan als bedoeld in het tweede lid, is uiterlijk tien jaar na het tijdstip van inwerkingtreding van deze verordening, of zoveel eerder als het bestemmingsplan ingevolge artikel 3.1, tweede lid, van de wet is aangepast, in overeenstemming met deze verordening vastgesteld.
2 Gedeputeerde staten nemen geen verzoek tot ontheffing in overweging dat gebaseerd is op een verouderd bestemmingsplan. Indien provinciale belangen beschermd dienen te worden, die niet in het verouderde bestemmingsplan zijn geborgd, neemt de provincie indien nodig de verantwoordelijkheid van gemeenten over door middel van een inpassingsplan.

Artikel 45
Vervallen

Artikel 46 Intrekking
De Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie wordt ingetrokken.

Artikel 46a Overgangsrecht
1 De verordening zoals die gold vóór ~~*1 maart 2017*~~*(vaststellingsdatum)* blijft van toepassing ten aanzien van een bestemmingsplan, een wijzigingsplan of een uitwerkingsplan waarvan het ontwerp voor dit tijdstip ter inzage is gelegd, met dien verstande dat het besluit omtrent vaststelling binnen 2 jaar na dit tijdstip wordt genomen.
2 De verordening zoals die gold vóór ~~1 maart 2017~~(vaststellingsdatum) blijft van toepassing ten aanzien van een omgevingsvergunning zoals bedoeld in artikel 3, waarvan de aanvraag vóór dit tijdstip is ingediend, met dien verstande dat de vergunning binnen 2 jaar na dit tijdstip wordt verleend.

Artikel 47 Inwerkingtreding
Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het provinciaal blad waarin het wordt geplaatst.

Artikel 48 Naamgeving PRV
Deze verordening wordt aangehaald als: Provinciale Ruimtelijke Verordening.

Bijlage 1

Hieronder zijn de kernkwaliteiten van de werelderfgoederen opgesomd. De uitwerking van de kernkwaliteiten is opgenomen in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Deze tabel dient in samenhang te worden gelezen met de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.

	kernkwaliteiten
Nieuwe Hollandse Waterlinie	1. Het unieke, in samenhang met het landschap ontworpen negentiende en twintigste-eeuwse hydrologische en militairverdedigingssysteem, bestaande uit:
	– inundatiegebieden;
	– zone met verdedigingswerken als forten, batterijen, lunetten betonnen mitrailleurkazematten en groepsschuilplaatsen in hun samenhang met de omgeving;
	– voormalige schootsvelden (visueel open) en verboden kringen (merendeels onbebouwd gebied) rondom de forten;
	– waterwerken als waterlichamen, sluizen, inlaten, duikers, en dijken functionerend in samenhang met verdedigingswerken en inundatiegebieden;
	– overige elementen als beschutte wegen, (resten van) loopgraven en tankgrachten;
	– de landschappelijke inpassing en camouflage van de voormalige militaire objecten;
	– de historische vestingstructuur van de vestingsteden Muiden, Weesp, Naarden, Nieuwersluis, Gorinchem en Woudrichem;
	2. Grote openheid;
	3. Groen en overwegend rustig karakter.
Werelderfgoed De	1. Het unieke, samenhangende en goed bewaard gebleven, vroeg zeventiende-eeuwse

	kernkwaliteiten
Beemster	(landschaps)architectonische geheel van de droogmakerij De Beemster, bestaande uit:
	– het vierkante gridpatroon van wegen en waterlopen en rechthoekige percelen;
	– de ringdijk en ringvaart (continuïteit en eenheid in vormgeving);
	– het centraal gelegen dorp (Middenbeemster) op een assenkruis van wegen;
	– bebouwing langs de wegen;
	– de relatief hooggelegen wegen met laanbeplanting;
	– de monumentale en typerende (stolp)boerderijen en restanten van buitens;
	– de oude negentiende-eeuwse gemalen en molengangen;
	– de structuur en het karakter van het (beschermde) dorpsgezicht van Middenbeemster;
	2. Grote openheid;
	3. Voor zover het werelderfgoed De Beemster samenvalt met het werelderfgoed De Stelling van Amsterdam, zijn de uitgewerkte universele waarden van het werelderfgoed De Stelling van Amsterdam tevens van toepassing op het werelderfgoed De Beemster.
Werelderfgoed De Stelling van Amsterdam	1. Het unieke, samenhangende en goed bewaard gebleven, laatnegentiende-eeuwse en vroegtwintigste-eeuwse hydrologische en militair-landschappelijke geheel, bestaande uit:
	– een doorgaand stelsel van liniedijken in een grote ring om Amsterdam;
	– sluizen en voor- en achterkanalen;
	– de forten, liggend op regelmatige afstand, voornamelijk langs dijken;

	kernkwaliteiten
	– inundatiegebieden;
	– voormalige schootsvelden (visueel open) en verboden kringen (merendeels onbebouwd gebied);
	– de landschappelijke inpassing en camouflage van de voormalige militaire objecten;
	2. Relatief grote openheid;
	3. Groene en relatief stille ring rond Amsterdam.

~~Kernkwaliteiten erfgoederen de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Beemster~~

~~Nieuwe Hollandse Waterlinie~~

~~1 Het unieke, in samenhang met het landschap ontworpen negentiende en twintigsteeeuwse hydrologische en militairverdedigingssysteem, bestaande uit:~~
~~- inundatiegebieden;~~
~~- zone met verdedigingswerken als forten, batterijen, lunetten betonnen mitrailleurkazematten en groepsschuilplaatsen in hun samenhang met de omgeving;~~
~~- voormalige schootsvelden (visueel open) en verboden kringen (merendeels onbebouwd gebied) rondom de forten;~~
~~- waterwerken als waterlichamen, sluizen, inlaten, duikers, en dijken functionerend in samenhang met verdedigingswerken en inundatiegebieden;~~
~~- overige elementen als beschutte wegen, (resten van) loopgraven en tankgrachten;~~
~~- de landschappelijke inpassing en camouflage van de voormalige militaire objecten;~~
~~- de historische vestingstructuur van de vestingsteden Muiden, Weesp, Naarden, Nieuwersluis, Gorinchem en Woudrichem;~~
~~2 Grote openheid;~~
~~3 Groen en overwegend rustig karakter.~~

~~Het erfgoed de Nieuwe Hollandse Waterlinie is geplaatst op de Voorlopige Lijst vanwege het unieke gebruik van water voor de verdediging van land, het daaraan gekoppelde stelsel van waterwerken en de gaafheid van het complex van verdedigingswerken.~~

~~De Nieuwe Hollandse Waterlinie is aangelegd en voortdurend aanpast tussen 1815 en 1940. Het werk als geheel bestaat uit en samenhangend stelsel van inundatievelden, die konden worden gereguleerd door dijken, kanalen, sluizen, dammen en inlaten. Forten en andere verdedigingswerken als groepsschuilplaatsen en loopgravenstelsels liggen op plaatsen die niet of moeilijk te inunderen waren of op andere strategische plekken waar wegen, spoorwegen en waterwegen die de verdedigingslinie doorsneden. Daarnaast maken enkele vestingsteden deel uit van de linie, waaronder Naarden en Gorinchem. Tussen Muiden en Abcoude overlapt de Nieuwe Hollandse Waterlinie deels de Stelling van Amsterdam.~~

De duidelijke relatie tussen de linie en het omringende landschap van veenontginningen, droogmakerijen, stroomrug- en komgrondontginningen is nog steeds zichtbaar. Bij de aanleg van de verdedigingslinie maakte het toenmalige Ministerie van Oorlog gebruik van dit bestaande laaggelegen, open en waterrijke landschap. In de linie zijn steeds bestaande elementen geïncorporeerd (dijken, kaden, sluizen, polders als inundatiegebieden en dergelijke) en nieuwe toegevoegd, zonder dat deze elementen een uitgesproken militaire expressie hebben gekregen. Daardoor is de linie nu als verdedigingswerk weinig opvallend in het landschap aanwezig.

De forten markeren de plaats van de linie in het landschap. Door de camouflerende begroeiing zijn ze enigszins aan het directe zicht onttrokken. De voormalige schootsvelden rondom de forten zijn nog vaak onbebouwd en kennen weinig opgaande begroeiing. In deze schootsvelden lagen de zogeheten verboden kringen met strenge bouwbeperkingen waar alleen snel verplaatsbare of afbreekbare houten gebouwen mochten worden opgetrokken. Ook de voormalige inundatievelden kennen nu nog steeds weinig begroeiing en bebouwing en een grote mate van openheid.

Beemster

Droogmakerij De Beemster is in 1999 geplaatst op de Werelderfgoedlijst van UNESCO. Het is een meesterwerk van creatieve planning. In het ontwerp van de droogmakerij zijn de idealen van de Oudheid en de Renaissance toegepast. De 17e eeuwse idealen zijn nog steeds goed waarneembaar in het totale gebied. De Beemster heeft een (inter)nationale voorbeeldfunctie gehad voor andere droogmakerijen en staat symbool voor een grote stap in de omgang van de mens met het water.
Het concept dat ten grondslag heeft gelegen aan de ruimtelijke indeling van de droogmakerij de Beemster is sinds de aanleg in de 17e eeuw in essentie niet veranderd. Het ensemble van de droogmakerij bestaat naast het grid van wegen, waterlopen en percelen, grote mate van openheid, uit de ringdijk en ringvaart, relatief hooggelegen wegen met laanbeplanting, monumentale
stolpboerderijen en molengangen, vijf forten van het Werelderfgoed de Stelling van Amsterdam en de nederzettingen Middenbeemster, Noordbeemster, Westbeemster en Zuidoostbeemster.

Provincie
Noord-Holland

Provinciale Ruimtelijke Verordening
Conceptwijziging 2018

Provincie Noord-Holland

Deze verordening is vastgesteld op 12 december 2016 door Provinciale Staten en is in werking getreden per 1 maart 2017. De verordening is ook te vinden op www.ruimtelijkeplannen.nl en op www.noord-holland.nl

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	**Algemeen**
Titel 1	*Algemene bepalingen*
Artikel 1	Algemene bepalingen
Artikel 2	Begripsbepalingen
Artikel 3	Toepasselijkheid
Titel 2	*Provinciale planologische commissie*
Artikel 4	Instelling en taken provinciale planologische Commissie
Hoofdstuk 2	**Regels voor het gehele provinciale grondgebied**
Artikel 5	(Vervallen)
Artikel 5a	Nieuwe stedelijke ontwikkeling
Artikel 5b	Detailhandel
Artikel 5c	Kleinschalige ontwikkelingen
Artikel 5d	Transformatie glastuinbouw
Artikel 5e	Woningen binnen de 20 Ke-contour
Artikel 6	Instelling en taken Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling
Artikel 7	Weidewinkels
Artikel 8	Aardkundige waarden
Artikel 8a	Overstromingsrobuust inrichten
Hoofdstuk 3	**Vervallen**
Artikel 9	(Vervallen)
Artikel 10	(Vervallen)
Artikel 11	(Vervallen)
Hoofdstuk 4	**Regels voor het landelijk gebied**
Artikel 12	(Vervallen)
Artikel 13	(Vervallen)
Artikel 13a	Nieuwe landgoederen
Artikel 14	(Vervallen)
Artikel 15	Ruimtelijke kwaliteitseis ingeval van nieuwe stedelijke ontwikkeling in het landelijk gebied
Artikel 15a	Ruimtelijke kwaliteitseis voor windturbines
Artikel 16	De Ruimte voor Ruimte-regeling
Artikel 17	Voormalige agrarische bouwpercelen
Artikel 17a	Agrarisch aanverwante bedrijven
Artikel 18	Recreatiewoningen
Hoofdstuk 5	**De Groene Ruimte**
Titel 1	*Natuurnetwerk Nederland en provinciale natuurverbindingen*
Artikel 19	Natuurnetwerk Nederland en Natuurverbindingen
Titel 2	*UNESCO-erfgoederen van uitzonderlijke universele waarden*
Artikel 20	UNESCO-erfgoederen van uitzonderlijke universele waarden
Artikel 21	Kernkwaliteiten uitzonderlijke Universele Waarden UNESCO-erfgoederen
Artikel 22	Ontwikkelingen binnen UNESCO-erfgoederen
Artikel 23	(Vervallen)

Titel 3 *Bufferzones*
Artikel 24 Bufferzones

Titel 4 *Weidevogelleefgebieden*
Artikel 25 Weidevogelleefgebieden

Titel 5 *Landbouw*
Artikel 26 Gebied voor grootschalige en gecombineerde landbouw
Artikel 26a Intensieve veehouderijen
Artikel 26b Bollenteelt
Artikel 26c Glastuinbouw
Artikel 26d Zaadveredelingsbedrijven
Artikel 26e Verbrede landbouw op agrarische bouwpercelen
Artikel 27 Landbouw-effectrapportage
Artikel 28 (Vervallen)

Hoofdstuk 6 **De Blauwe Ruimte**
Artikel 29 (Vervallen)
Artikel 29a (Vervallen)
Artikel 30 Regionale waterkeringen
Artikel 31 Strandzonering

hoofdstuk 7 **Energie**
Artikel 32 Windturbines
Artikel 32a Opstellingen voor zonne-energie
Artikel 33 Energie en duurzaam bouwen

Hoofdstuk 8 **Hardheidsclausule**
Artikel 34 Ontheffing
Artikel 35 Voorschriften aan ontheffing
Artikel 36 Inhoud aanvragen om ontheffing
Artikel 37 Bij beslissing op aanvraag te betrekken provinciaal beleid
Artikel 38 (Vervallen)
Artikel 39 Weigering ontheffing
Artikel 40 Intrekken ontheffing
Artikel 41 Vervallen ontheffing
Artikel 42 Termijn beslissing op ontheffing

Hoofdstuk 9 **Overgangs- en slotbepalingen**
Artikel 43 Technische correctie van begrenzingen
Artikel 44 Aanpassing termijn bestemmingsplannen
Artikel 45 Buiten toepassing verklaren van bepalingen van de verordening
Artikel 46 Intrekking
Artikel 47 Inwerkingtreding
Artikel 48 Naamgeving PRV

Bijlagen

1 Kernkwaliteiten UNESCO-erfgoederen Nieuwe Hollandse Waterlinie
Beemster
Stelling van Amsterdam

2 Kaarten
Kaart 1 Grondgebied
Kaart 2 (Vervallen)
Kaart 3 (Vervallen)
Kaart 4 Ecologie
Kaart 5a Unesco-erfgoederen met uitzonderlijke universele waarden
Kaart 5b Bufferzone
Kaart 6 (Vervallen)Kaart 7 Landbouwclusters
Kaart 8 Blauwe ruimte
Kaart 9 Duurzame energie
Kaart 10 Aardkundige waarden
Kaart 11 20 Ke-contour

Hoofdstuk 1 Algemeen

Titel 1 Algemene bepalingen en begripsbepalingen

Artikel 1 Algemene bepalingen

1 Onder bestaande functies en bebouwing worden begrepen:
   a. functies en bebouwing die op het tijdstip van inwerkingtreding van deze verordening rechtmatig aanwezig zijn of op het tijdstip van inwerkingtreding van deze verordening een omgevingsvergunning voor bouwen is verleend of kan worden verleend;
   b. functies en bebouwing die kunnen worden toegestaan op grond van onherroepelijke besluiten van gedeputeerde staten of provinciale staten op het moment van inwerkingtreding van deze verordening of;
   c. het vervangen van rechtmatig aanwezig zijnde bebouwing door bebouwing van gelijke aard, omvang en karakter.

2 In andere gevallen dan bedoeld in het eerste lid is sprake van nieuwe functies en nieuwe bebouwing, daaronder begrepen uitbreiding van bestaande functies en bestaande bebouwing, tenzij anders is bepaald.

Artikel 2 Begripsbepalingen

In deze verordening wordt verstaan onder:
   a. afhaalpunt ten behoeve van internethandel: locatie uitsluitend bedoeld voor opslag en distributie van artikelen ten behoeve van aan of verkoop via internet tussen bedrijf en consument, waar geen rechtstreekse verkoop of productadvisering via winkel, showroom of etalage plaatsvindt.
   b. afhankelijke woonruimte: een bijgebouw dat qua ligging een ruimtelijke eenheid vormt met de woning en waarin een gedeelte van de huishouding uit een oogpunt van mantelzorg gehuisvest is.
   c. agrarisch aanverwant bedrijf: een bedrijf in landelijk gebied dat hoofdzakelijk is gericht op het leveren van goederen en diensten aan agrarische bedrijven of het leveren van goederen en diensten ten behoeve van aanleg en onderhoud van groene of recreatieve gebieden, en gebruik maakt van werktuigen, apparatuur of agrarisch loonwerk.
   d. agrarisch bedrijf: een bedrijf gericht op het voortbrengen van producten door het telen van gewassen of het houden van dieren, daaronder begrepen een productiegerichte paardenhouderij, houtteelt, zaadveredeling en de teelt van watergebonden organismen als planten, algen, weekdieren, schelpdieren en vissen.
   e. agrarisch bouwperceel: een aaneengesloten stuk grond waarop bebouwing met een hoofdgebouw en bijbehorende gebouwen van een agrarisch bedrijf is toegestaan.
   f. bebouwing: één of meerdere gebouwen en bouwwerken geen gebouwen zijnde.
   g. cultuurhistorische waarden: de fysieke overblijfselen van de historie, zowel bovengronds (gebouwde monumenten) en ondergronds (archeologie) als het cultuurlandschap met zijn historische landschapselementen als verbinding daartussen.
   h. bedrijfswoning: een woning die gezien ligging en functie bedoeld is voor de huisvesting van personen wier aanwezigheid gelet op de bestemming van een gebouw of terrein noodzakelijk is.
   i. bedrijventerrein: een binnen de provincie Noord-Holland gelegen terrein van minimaal 1 ha bruto dat vanwege zijn bestemming bestemd en geschikt is voor gebruik door handel, nijverheid, commerciële en niet-commerciële

dienstverlening en industrie. Onder de beschrijving vallen daarmee ook (delen van) bedrijventerreinen die gedeeltelijk, maar niet overwegend, bestemd en geschikt zijn voor kantoorgebouwen. Ook vallen daaronder de zeehaventerreinen welke met laad- en/of loskade langs diep vaarwater toegankelijk zijn voor grote zeeschepen. De volgende terreinen vallen hier niet onder: terrein voor grondstoffenwinning, olie- en gaswinning, terrein voor waterwinning, terrein voor agrarische doeleinden, terrein voor afvalstort.

j. bestaand bouwblok: bouwblok vastgelegd in een bestaand bestemmingsplan, zoals dat geldt ten tijde van de inwerkingtreding van de verordening.
k. bestaand stedelijk gebied: gebied als bedoeld in artikel 1.1.1 eerste lid onder h, van het Besluit ruimtelijke ordening.
l. biomassa-inrichtingen: inrichtingen, gericht op de productie van energie of warmte uit plantaardig of dierlijk (rest)materiaal.
m. complex van recreatiewoningen: een terrein of een plaats van enige omvang, al dan niet geheel of gedeeltelijk met gemeenschappelijke voorzieningen ingericht, en blijkens die inrichting bestemd om meerdere recreatiewoningen te plaatsen of geplaatst te houden en bedrijfsmatig te exploiteren.
n. cultuurhistorische waarden: de fysieke overblijfselen van de historie, zowel bovengronds (gebouwde monumenten) en ondergronds (archeologie) als het cultuurlandschap met zijn historische landschapselementen als verbinding daartussen.
o. de wet: de Wet ruimtelijke ordening.
p. gebruiksgerichte paardenhouderij: een voorziening gericht op het houden van paarden waarbij het rijden met of mennen van paarden primair gericht is op gebruik door de ruiter, amazone of menner, niet zijnde een manege.
q. glastuinbouwbedrijf: een agrarisch bedrijf waarbij de teelt van plantaardige producten in een kas plaatsvindt onder gecontroleerde omstandigheden.
r. grondgebonden agrarische bedrijfsvoering: een agrarische bedrijfsvoering die hoofdzakelijk niet in gebouwen plaatsvindt, waarbij het gebruik van agrarische gronden noodzakelijk is voor het functioneren van het bedrijf.
s. intensieve veehouderij: een niet-grondgebonden agrarisch bedrijf dat zelfstandig of als neventak, geheel of grotendeels in gebouwen, varkens, pluimvee, konijnen, vleeskalveren, pelsdieren of overig kleinvee houdt, met uitzondering van het biologisch houden van dieren conform de Landbouwkwaliteitswet, het kweken van vissen het houden van melkvee en overig rundvee, geiten, schapen of paarden.
t. jaarrond reddingsbrigadegebouw: een gebouw ten dienste van de reddingsbrigade dat uitsluitend als zodanig gebruikt mag worden en dat het gehele jaar op het strand mag staan.
u. jaarrond sportpaviljoen: een openbaar toegankelijk gebouw voor buitensportactiviteiten en hierbij behorende voorzieningen, waaronder aan de functie ondergeschikte horecavoorzieningen in de vorm van het verstrekken van etenswaren of dranken mede zijn begrepen, dat het gehele jaar op het strand mag staan en alleen als zodanig gebruikt mag worden.
v. jaarrond strandpaviljoen: een openbaar toegankelijk gebouw met daarbij behorende erven en voorzieningen zoals terrassen, waar als hoofdfunctie bedrijfsmatig etenswaren of dranken voor gebruik ter plaatse worden verstrekt en dat het gehele jaar op het strand mag staan en alleen als zodanig gebruikt mag worden met dien verstande dat ondergeschikte en bijbehorende detailhandel en dienstverlening is toegestaan.
w. kantoorlocatie: een binnen de provincie Noord-Holland gelegen terrein dat vanwege zijn bestemming bestemd en geschikt is voor gebouwen die uitsluitend of hoofdzakelijk een kantoorfunctie hebben, met een totaal bruto vloeroppervlak

van minimaal 2.000 m^2. Hieronder worden niet begrepen kantoorfuncties die behoren bij en ondergeschikt zijn aan een hetzelfde terrein aanwezig bedrijf.

x. kas: bouwwerk van hoofdzakelijk glas of ander lichtdoorlatend materiaal, bedoeld voor de teelt van plantaardige producten.
y. kleinschalige ontwikkeling: nieuwe bebouwing voor stedelijke functies die gelet op de kleinschaligheid en beperkte ruimtelijke gevolgen niet wordt aangemerkt als een stedelijke ontwikkeling als bedoeld in artikel 1.1.1, eerste lid onder i, van het Besluit ruimtelijke ordening.
z. landbouw-effectrapportage: een onderzoek dat inzicht biedt in de directe en indirecte effecten voor de landbouw.
aa. landelijk gebied: het gebied, niet zijnde bestaand stedelijk gebied, als bedoeld in artikel 1.1.1, eerste lid onder h, van het Besluit ruimtelijke ordening; landschappelijke waarden : de essentiële elementen en kenmerken van landschappen, fysiek van aard zoals beschreven in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.
bb. landschappelijke waarden: de essentiële elementen en kenmerken van landschappen, fysiek van aard zoals beschreven in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.
cc. manege: een bedrijf gericht op het lesgeven in paardrijden aan derden en daarvoor paarden houdt.
dd. mantelzorg: het bieden van zorg aan eenieder die hulpbehoevend is op het fysieke, psychische of sociale vlak, op vrijwillige basis en buiten organisatorisch verband.
ee. meetmast: een bouwwerk voorzien van meetapparatuur met bijbehorende infrastructuur ten behoeve van het verrichten onderzoek naar wind en windturbines.
ff. natuurlijke waarden: de biotische en abiotische waarden van een gebied;
gg. nieuwe landgoederen: een grotendeels openbaar toegankelijk groengebied met een omvang van minimaal 5 hectare, zo mogelijk ingericht als boscomplex, met daarin één woongebouw “van allure” met een gering aantal wooneenheden of één kantoor.
hh. opschalen: vervanging van een windturbine door een windturbine met een groter opgesteld vermogen,
ii. opstelling voor zonne-energie: een samenstel van bouwwerken op het maaiveld, ten behoeve van het opwekken van elektriciteit of warmte door het opvangen van de straling van de zon,
jj. plantenveredeling: activiteiten gericht op het verbeteren van erfelijke eigenschappen van cultuurgewassen,
kk. permanente bewoning: gebruik van een recreatiewoning als feitelijk hoofdverblijf,
ll. productiegerichte paardenhouderij: een agrarisch bedrijf gericht op het houden van paarden, waarbij uitsluitend of in hoofdzaak handelingen aan en met paarden worden verricht die primair gericht zijn op het voortbrengen, africhten, trainen en verhandelen van paarden,
mm. recreatiewoning: woning ten behoeve van tijdelijk recreatief verblijf;
nn. regionale adviescommissie: adviescommissie ingesteld door gedeputeerde staten die gedeputeerde staten adviseert over aangelegenheden betreffende detailhandel volgens het Reglement Regionale Adviescommissie Detailhandel Noord-Holland.
oo. ruimte voor ruimteregeling: regeling, gericht op een aantoonbare en duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit door de bouw van woningen als compensatie voor de sloop van landschappelijk storende en/of

niet-passende bebouwing of functies onder de voorwaarde dat dit leidt tot een vermindering van het bebouwde oppervlak.

pp. stedelijke functies: functies die verband houden met wonen, bedrijven, voorzieningen, stedelijk water en stedelijk groen.

qq. stedelijke ontwikkeling: ontwikkeling als bedoeld in artikel 1.1.1, eerste lid onder i, van het Besluit ruimtelijke ordening.

rr. teeltondersteunend glas: kassen dienstbaar aan een vollegronds landbouwbedrijf en bestemd voor het broeien of opkweken van plantmateriaal.

ss. volumineuze detailhandel: vormen van detailhandel waarvan de winkelformules een assortiment voeren van overwegend ruimte vergende goederen, waaronder bouwmarkten, tuincentra, woninginrichtingszaken, auto-, boten- en caravanbedrijven mede worden begrepen.

tt. volwaardig agrarisch bedrijf: een agrarisch bedrijf dat tenminste aan één volledige arbeidskracht een inkomen verschaft.

uu. vrijwaringszone: de ruimte ter weerszijden van en boven een primaire of regionale waterkering die benodigd is voor een toekomstige versterking van de waterkering.

vv. weidewinkel: een solitaire, los van het bestaand stedelijk gebied gelegen, winkelvestiging of cluster van vestigingen.

ww. windturbine: een door wind aangedreven bouwwerk met een rotordiameter van ten minste 5 meter of een ashoogte van ten minste 7 meter waarmee energie wordt opgewekt, inclusief de bij dit bouwwerk behorende infrastructurele voorzieningen, met uitzonderingen van traditionele windmolens of replica's hiervan.

xx. winkelgebied: een geografisch geheel waar relatief veel winkels voorkomen. Dit eventueel in samenhang met andere consumentverzorgende voorzieningen zoals horeca, ambachten en baliefuncties.

yy. winkelvloeroppervlak: de voor het publiek toegankelijke en zichtbare vloeroppervlakte in het winkelpand, bedoeld voor de verkoop en uitstalling van goederen, waaronder publieksruimte, etalage of vitrine, toonbank en kassaruimte, schappen, paskamers, winkelwagens en pakruimten voor de consument.

zz. zaadveredelingsbedrijf: een bedrijf gericht op het verdelen en de gecertificeerde vermeerdering van gecultiveerd plantaardig uitgangsmateriaal, zoals zaden en stekken.

Artikel 3 Toepasselijkheid

1 In deze verordening wordt mede verstaan onder een bestemmingsplan:

a. een wijzigings- of uitwerkingsplan als bedoeld in artikel 3.6, eerste lid, onder a of b, van de wet;

b. een beheersverordening, als bedoeld in artikel 3.38 van de wet;

c. buitenplanse vrijstellingen ex artikel 19 Wet op de Ruimtelijke Ordening die onder het overgangsrecht vallen en;

d. een omgevingsvergunning waarbij met toepassing van artikel 2.12, eerste lid, onderdeel a, onder 2°, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht juncto artikel 4 van bijlage II bij het Besluit omgevingsrecht, of artikel 2.12, eerste lid, onderdeel a, onder 3°, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht van het bestemmingsplan of de beheersverordening wordt afgeweken.

2 In deze verordening wordt mede verstaan onder een toelichting op een bestemmingsplan: een toelichting op of een ruimtelijke onderbouwing van een verordening of een besluit als bedoeld in het eerste lid.

Titel 2 Provinciale planologische commissie

Artikel 4 Instelling en taken provinciale planologische commissie

1 Er is een provinciale planologische commissie, als bedoeld in artikel 9.1 van de wet, hierna te noemen de commissie.
2 De commissie heeft als taak het overleg over en de coördinatie van zaken betreffende provinciaal ruimtelijk beleid, indien dat in een wettelijk voorschrift wordt voorgeschreven of op verzoek van gedeputeerde staten of provinciale staten.
3 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels geven omtrent de taak, werkwijze en samenstelling van de commissie.

Hoofdstuk 2 Regels voor het gehele provinciale grondgebied

Artikel 5
Vervallen

Artikel 5a Nieuwe stedelijke ontwikkeling

1 Een bestemmingsplan kan uitsluitend voorzien in een nieuwe stedelijke ontwikkeling als deze ontwikkeling in overeenstemming is met de binnen de regio gemaakte schriftelijke afspraken.
2 Gedeputeerde staten stellen nadere regels aan de afspraken bedoeld in het eerste lid.

Artikel 5b Detailhandel

Onverminderd artikel 5a voorziet een bestemmingsplan niet in nieuwe detailhandel op bedrijventerreinen en kantoorlocaties met uitzondering van:

a. een afhaalpunt ten behoeve van internethandel;
b. detailhandel die in zowel bedrijfseconomisch als ruimtelijk opzicht ondergeschikt is aan de toegelaten bedrijfsuitoefening op grond van het vigerende bestemmingsplan en daarop nauw aansluit;
c. brand- of explosiegevaarlijke detailhandel of;
d. volumineuze detailhandel indien deze in winkelgebieden uit een oogpunt van hinder, veiligheid of verkeersaantrekkende werking niet inpasbaar is. Als het totaal winkelvloeroppervlak van deze volumineuze detailhandel meer dan 1500 m2 bedraagt, geldt dat:
    1. dit aantoonbaar niet leidt tot ruimtelijk relevante leegstand in bestaande winkelgebieden, en;
    2. de regionale adviescommissie hierover een advies heeft uitgebracht.

Artikel 5c Kleinschalige ontwikkeling

1 Een bestemmingsplan maakt een kleinschalige ontwikkeling buiten bestaand stedelijk gebied uitsluitend mogelijk binnen een bestaand bouwblok dat al voorziet in een stedelijke functie. Het aantal woningen mag hierbij niet toenemen
2 In afwijking van het eerste lid is bebouwing buiten het bestaande bouwblok mogelijk, mits het bebouwd oppervlak niet wordt vergroot.

3 In afwijking van het eerste lid kan een bestemmingsplan voorzien in een kleinschalige ontwikkeling buiten bestaand stedelijk gebied indien dit op grond van een ander artikel in deze verordening is toegestaan.

Artikel 5d Transformatie glastuinbouw

Een bestemmingsplan voorziet alleen in nieuwe bebouwing of functieverandering van een bestaand glastuinbouwbedrijf naar wonen, bedrijvigheid, kantoren of voorzieningen, indien:

a. toepassing wordt gegeven aan artikel 13a, artikel 16, artikel 17, artikel 26c de nieuwe bebouwing of functieverandering past binnen de in artikel 5a bedoelde schriftelijke afspraken en de locatie niet is gelegen in glastuinbouwconcentratiegebied of tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan, of;
b. de nieuwe bebouwing of functieverandering past binnen de door de stuurgroep Greenport Aalsmeer gemaakte schriftelijke afspraken.

Artikel 5e Woningen binnen de 20 Ke-contour

1 Voor de gronden binnen de 20 Ke-contour, zoals aangegeven op kaart 11 en de digitale verbeelding ervan, kan een bestemmingsplan voorzien in nieuwe woningen, uitsluitend binnen het bestaand stedelijk gebied.
2 In afwijking van het eerste lid kan een bestemmingsplan buiten bestaand stedelijk gebied voorzien in nieuwe woningen op de gronden binnen de 20 Ke-contour, zoals aangegeven op kaart 11 en de digitale verbeelding ervan:
   a. die tot stand komen door toepassing van artikel 13a, artikel 16, artikel 17 of artikel 26 eerste lid onder c, of;
   b. waarvoor vóór 1 maart 2017 een verklaring van geen bezwaar als bedoeld in artikel 8.9 van de Wet Luchtvaart is verleend.
3 Voor zover een bestemmingsplan nieuwe woningen toestaat op de gronden binnen de 20 Ke-contour, wordt in de toelichting van dat plan rekenschap gegeven van het feit dat op de betreffende locatie sprake is van geluid vanwege het luchtverkeer en worden de redenen vermeld die er toe hebben geleid om op de betreffende locatie nieuwe woningen te bestemmen, alsmede de uitkomsten van het onderzoek naar de maatschappelijke haalbaarheid hieromtrent.

Artikel 6 Instelling en taken Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling

1 Er is een Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO), hierna te noemen de ARO.
2 De ARO adviseert gedeputeerde staten over aangelegenheden betreffende de ruimtelijke ordening, nieuwe stedelijke ontwikkelingen en ruimtelijke kwaliteit in Noord-Holland.
3 De ARO bestaat uit een ambtelijk voorzitter en externe leden met een bijzondere deskundigheid op het terrein van landschapszorg, stedenbouw, cultuurhistorie en met aandacht voor water, natuur, economie en landbouw.
4 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels geven omtrent de taak, werkwijze en samenstelling van de adviescommissie.
5 Gemeenten kunnen wanneer nut en noodzaak van de betreffende nieuwe stedelijke ontwikkelingen buiten bestaand stedelijk gebied is aangetoond, in een vroeg stadium over ontwikkelingen op hun grondgebied gedeputeerde staten vragen om een advies van ARO.

Artikel 7 Weidewinkels
Onverminderd het bepaalde in artikel 26e en, voor zover van toepassing, in afwijking van artikel 5c, voorziet een bestemmingsplan niet in de mogelijkheid tot vestiging van weidewinkels.

Artikel 8 Aardkundige waarden
Onverminderd het bepaalde in hoofdstuk 6 van de Provinciale Milieuverordening wordt in de toelichting van een bestemmingsplan aangegeven in hoeverre rekening is gehouden met de in het gebied, zoals aangegeven op kaart 10 en op de digitale verbeelding ervan, voorkomende bijzondere aardkundige waarden zoals beschreven in het bijlage-rapport Actualisatie Intentieprogramma Bodembeschermingsgebieden (vastgesteld door Provinciale Staten d.d. 12 januari 2004, nr. 68).

Artikel 8a Overstromingsrobuust inrichten
1 De toelichting van een bestemmingsplan dat nieuwbouw ten behoeve van vitale of kwetsbare functies mogelijk maakt of dat herstructurering van of transformatie naar vitale of kwetsbare functies mogelijk maakt, bevat een beschrijving van de wijze waarop in het plan rekening is gehouden met:
   a. de risico's van en bij overstroming, en;
   b. indien het buitendijkse gebieden betreft langs het IJsselmeer, Markermeer, Gooimeer en Eemmeer, toekomstige peilverandering en actuele peilfluctuaties
2 Onder vitale of kwetsbare functies als bedoeld in het eerste lid worden verstaan functies die cruciaal zijn voor de rampenbeheersing bij overstromingen of functies die bij een overstroming ernstige schade met zich mee kunnen brengen voor mens, milieu of economie.
3 De toelichting van een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste lid bevat tevens een beschrijving van de maatregelen en voorzieningen die worden getroffen om de in het eerste lid omschreven risico's te voorkomen of te beperken.

Hoofdstuk 3

Artikel 9
Vervallen

Artikel 10
Vervallen

Artikel 11
Vervallen

Hoofdstuk 4 Regels voor het landelijk gebied

Artikel 12
Vervallen

Artikel 13
Vervallen

Artikel 13a Nieuwe landgoederen

1 Een bestemmingsplan voorziet niet in nieuwe landgoederen, als bedoeld in artikel 2 in het landelijk gebied.
2 In afwijking van het eerste lid kan een bestemmingsplan voorzien in de ontwikkeling van nieuwe landgoederen, indien de nieuwe landgoederen:
   a. bijdragen aan een substantiële verbetering van de in de directe omgeving daarvan aanwezige kwaliteiten van het landschap, in het landelijk gebied;
   b. in overeenstemming zijn met de provinciale woonvisie 2010-2020 (vastgesteld bij besluit van 27 september 2010, nr. 62) en de door gedeputeerde staten en de regiogemeenten vastgestelde regionale actieprogramma's;
   c. in overeenstemming zijn met de door gedeputeerde staten vastgestelde provinciale woningbouwmonitor en provinciale woningbouwprognose;
   d. niet kunnen worden gerealiseerd door herstructureren, intensiveren, combineren of transformeren binnen bestaand stedelijk gebied en;
   e. het bepaalde in artikel 15 in acht wordt genomen.
3 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen inzake de aard, de omvang en de locatie van nieuwe landgoederen.

Artikel 14

Vervallen

Artikel 15 Ruimtelijke kwaliteitseis ingeval van een nieuwe stedelijke ontwikkeling in het landelijk gebied

1 Gedeputeerde Staten stellen de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie vast, die de provinciale belangen beschrijft ten aanzien van landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
2 Een bestemmingsplan kan alleen voorzien in een nieuwe stedelijke ontwikkeling of infrastructurele ontwikkelingen in het landelijk gebied, indien gelet op de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie:
   a. rekening gehouden wordt met de ambities en ontwikkelprincipes van het toepasselijke ensemble en de toepasselijke provinciale structuren;
   b. hierbij de beschrijving van de ontstaansgeschiedenis en de kernwaarden van het toepasselijke ensemble, de toepasselijke provinciale structuren en de kansen zoals beschreven bij de ambities en ontwikkelprincipes worden betrokken.
3 De toelichting van een bestemmingsplan bevat een motivering dat voldaan is aan het bepaalde in het tweede lid.
4 Gedeputeerde Staten kunnen de Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling (ARO) om advies vragen over ontwikkelingen die een grote impact kunnen hebben op de landschappelijke en cultuurhistorische waarden of indien wordt afgeweken van de ontwikkelprincipes als bedoeld in het tweede lid onder a.
5 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van bepaalde in het tweede en derde lid.

Artikel 15a Ruimtelijke kwaliteitseis voor windturbines

1 Een bestemmingsplan dat voorziet in bestemmingen en regels die het bouwen of opschalen van een of meer windturbines binnen de op kaart 9 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven herstructureringsgebieden mogelijk maken voldoet aan de uitgangspunten voor ruimtelijke kwaliteit zoals vermeld in het beleidskader wind op land (PS 15 december 2014).
2 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van bepaalde in het eerste lid.

Artikel 16 Ruimte voor Ruimte

1 In afwijking van het bepaalde in artikel 5c kan een bestemmingsplan voorzien in de mogelijkheid van nieuwe woningen ter compensatie van de sloop van storende agrarische bebouwing in het landelijk gebied als door deze ontwikkeling een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit wordt gerealiseerd.

2 Gedeputeerde staten stellen nadere regels omtrent het bepaalde in het eerste lid.

Artikel 17 Voormalige agrarische bouwpercelen

1 In afwijking van het bepaalde in artikel 5c kan een bestemmingsplan voorzien in de mogelijkheid dat de bestaande bebouwing op het voormalig agrarisch bouwperceel, inclusief de agrarische bedrijfswoning(en) en uitgezonderd kassen, wordt gebruikt voor kleinschalige vormen van bijzondere huisvesting, werken, recreatie, gebruiksgerichte paardenhouderij of zorgfuncties indien:
   a. sprake is van volledige beëindiging van het agrarisch bedrijf;
   b. deze functie de bedrijfsvoering en de ontwikkelingsmogelijkheden van omringende agrarische bedrijven en de woonfunctie van omringende woningen niet beperkt;
   c. buitenopslag buiten het bouwvlak niet is toegestaan;
   d. deze functie aantoonbaar geen onevenredige verkeersaantrekkende werking heeft en er sprake is van een acceptabele verkeerssituatie;
   e. benodigde parkeerplaatsen op het eigen bouwperceel worden gerealiseerd;
   f. in geval van bijzondere huisvesting uitsluitend sprake is van afhankelijke woonruimten of woningen als onderdeel van zorgfuncties, en;
   g. in geval van recreatiefuncties permanente bewoning wordt verboden.

2 Onverminderd het bepaalde in het eerste lid, onder a, kan een bestemmingsplan voorzien in een functiewijziging naar burgerwoning indien:
   a. de burgerwoning wordt gesitueerd in de voormalige agrarische bedrijfswoning;
   b. de woning niet is gelegen in glastuinbouwconcentratiegebied of tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan, en;
   c. de woning de bedrijfsvoering en de ontwikkelingsmogelijkheden van omringende agrarische bedrijven niet beperkt.

3 Bij een functiewijziging naar burgerwoning als bedoeld in het tweede lid mag een karakteristieke boerderij worden gesplitst, indien geen afbreuk wordt gedaan aan het oorspronkelijke karakter van de bebouwing.

4 Artikel 15 is van overeenkomstige toepassing.

5 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen over de aard en omvang van de in het eerste en tweede lid genoemde toegelaten niet-agrarische functies.

Artikel 17a Agrarisch aanverwante bedrijven

1 In afwijking van artikel 5a en artikel 5c kan een bestemmingsplan de uitbreiding van een reeds fysiek bestaand agrarisch aanverwant bedrijf mogelijk maken in het landelijk gebied, mits:
   a. de noodzaak tot uitbreiding gemotiveerd is aangetoond, en;
   b. permanente buitenopslag wordt verboden.

2 In afwijking van artikel 5a en artikel 5c kan een bestemmingsplan een nieuw bouwperceel voor de verplaatsing van een reeds fysiek bestaand agrarisch aanverwant bedrijf mogelijk maken in het landelijk gebied mits:
   a. de noodzaak tot verplaatsing gemotiveerd is aangetoond;

b. er geen reëel alternatief beschikbaar is op een bedrijventerrein in de regio;
c. er geen geschikte vrijkomende agrarische bouwpercelen beschikbaar zijn, en;
d. buitenopslag buiten het bouwvlak wordt verboden.

3 Een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste en tweede lid voorziet in een bouwperceel van maximaal 2 hectare.

4 Op een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste en het tweede lid is artikel 15 van toepassing.

Artikel 18 Recreatiewoningen

1 Een bestemmingsplan voorziet niet in de mogelijkheid van permanente bewoning van recreatiewoningen en stacaravans.

2 Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op een bestaand bedrijfsmatig geëxploiteerd complex van recreatiewoningen stelt regels ter waarborging van een bedrijfsmatige exploitatie van het complex.

3 Een bestemmingsplan dat –na toepassing van artikel 5a of artikel 5c– de oprichting van een nieuw complex van recreatiewoningen mogelijk maakt, stelt regels ter waarborging van een bedrijfsmatige exploitatie van het complex en het voorkomen van permanente bewoning van de recreatiewoningen.

4 Bestemmingsplannen, waarin bestaande recreatieparken, liggend in of tegen beschermde natuurgebieden, met een zomer- en winterregeling, moeten deze regeling respecteren en handhaven teneinde de natuur in het winterseizoen de mogelijkheid te geven te herstellen.

5 Artikel 15 is van overeenkomstige toepassing.

Hoofdstuk 5 De groene ruimte

Titel 1 Natuurnetwerk Nederland

Artikel 19 Natuurnetwerk Nederland en natuurverbindingen

1 Voor de gronden aangeduid op kaart 4 en op de digitale verbeelding ervan, als Natuurnetwerk Nederland en als natuurverbinding , geldt dat:
a. dat een bestemmingsplan de gronden als ‘natuur’ bestemt, indien de natuurfunctie reeds is gerealiseerd;
b. een bestemmingsplan een wijzigingsbevoegdheid bevat die bepaalt dat burgemeester en wethouders een bestemming wijzigen in een natuurbestemming vanaf het moment dat:
1° de gronden zijn verworven of ontpacht ten behoeve van het realiseren van de natuurfunctie;
2° een overeenkomst voor functieverandering door middel van particulier natuurbeheer is gesloten; of
3° gedeputeerde staten besluiten dat zij provinciale staten zullen verzoeken om het besluit tot het verzoek tot onteigening aan de Kroon, als bedoeld in artikel 78 van de Onteigeningswet, te nemen en dat ter voorbereiding van dit besluit van provinciale staten, gedeputeerde staten een kopie van hun besluit hiertoe aan burgemeester en wethouders zenden met het verzoek over te gaan tot vaststelling van het wijzigingsplan;
c. een bestemmingsplan geen bestemmingen en regels bevat die omzetting

naar de natuurfunctie onomkeerbaar belemmeren en de wezenlijke kenmerken en waarden van het Natuurnetwerk Nederland en de natuurverbindingen significant aantasten;

d. een bestemmingsplan het bepaalde in artikel 15 in acht neemt.

2 In aanvulling op het eerste lid beschrijft de toelichting van het bestemmingsplan:

a. de wezenlijke kenmerken en waarden van het desbetreffende deel van het natuurnetwerk Nederland of de natuurverbindingen, zoals aangegeven in het Natuurbeheerplan;
b. hoe de wezenlijke kenmerken en waarden worden beschermd en;
c. hoe negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden worden voorkomen.

3 In afwijking van het eerste en tweede lid kan een bestemmingsplan voorzien in:

a. nieuwe activiteiten dan wel wijziging van bestaande activiteiten voor zover:
   1° er sprake is van een groot openbaar belang;
   2° er geen reële andere mogelijkheden zijn en;
   3° de negatieve effecten waar mogelijk worden beperkt en de overblijvende effecten worden gecompenseerd of;
b. een activiteit of een combinatie van activiteiten die mede tot doel heeft de kwaliteit of kwantiteit van het Natuurnetwerk Nederland of de natuurverbindingen per saldo te verbeteren.

4 In aanvulling op het derde lid:

a. voldoet het bestemmingsplan aan de ruimtelijke kwaliteitseisen als bedoeld in artikel en is een bestemmingsplan in overeenstemming met het gestelde in artikel 5a of artikel 5c;
b. onderdeel a, kan het bestemmingsplan hier alleen in voorzien indien in het bestemmingsplan wordt opgenomen:
   1° op welke wijze schade aan het Natuurnetwerk Nederland zoveel mogelijk wordt voorkomen en resterende schade wordt gecompenseerd;
   2° hoe wordt geborgd dat de maatregelen ten behoeve van de compensatie als bedoeld onder het vierde lid, onderdeel b sub 1 daadwerkelijk wordt uitgevoerd.

5 Voor zover het derde lid, onderdeel a, onder 3 van toepassing is, is artikel 25 niet van toepassing.

6 Gedeputeerde staten kunnen, gehoord de desbetreffende commissie van provinciale staten, de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland of de natuurverbindingen wijzigen:

a. ten behoeve van een verbetering van de samenhang of de planologische inpassing van de Ecologische Hoofdstructuur of de Ecologische Verbindingszone;
b. ten behoeve van een kleinschalige ontwikkeling; of
c. ten behoeve van de krachtens het derde lid gestelde regels.

7 Een wijziging als bedoeld in het zesde lid is mogelijk voor zover:

a. de wezenlijke kenmerken en waarden van de Ecologische Hoofdstructuur en de Ecologische Verbindingszone worden behouden, en
b. de oppervlakte van het Natuurnetwerk Nederland ten minste gelijk blijft.

8 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van:

a. de wezenlijke kenmerken en waarden als bedoeld in het tweede lid om deze nader te specificeren of aan te vullen in het belang van de

instandhouding en verdere ontwikkeling van de natuurdoelen van het Natuurnetwerk Nederland en de natuurverbindingen,
b. de wijze waarop compensatie plaatsheeft.

Titel 2 UNESCO-werelderfgoederen van uitzonderlijke universele waarden

Artikel 20 UNESCO-werelderfgoederen van uitzonderlijke universele waarden
Als erfgoed van uitzonderlijke universele waarden wordt aangewezen:
a. Stelling van Amsterdam;
b. Beemster;
c. Nieuwe Hollandse Waterlinie;
De begrenzing van het Unesco-erfgoed van uitzonderlijke universele waarden is aangegeven op kaart 5a.

Artikel 21 Kernkwaliteiten uitzonderlijke Universele Waarden UNESCO-erfgoederen
Voor de gronden gelegen binnen de in artikel 20 genoemde erfgoederen van uitzonderlijke universele waarden dienen in het bestemmingsplan regels te worden opgenomen ten behoeve van het behoud of versterking van de kernkwaliteiten van de erfgoederen van de uitzonderlijke universele waarde, zoals omschreven in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.

Artikel 22 Ontwikkelingen binnen UNESCO-erfgoederen
1 Een bestemmingsplan mag uitsluitend voorzien in nieuwe functies en uitbreiding van de bebouwing van bestaande functies binnen de gebieden als bedoeld in artikel 20 voor zover deze de kernkwaliteiten van de erfgoederen met uitzonderlijke universele waarde behouden of versterken, als bedoeld in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie zoals genoemd in artikel 15 en in bijlage 1 bij deze verordening.
2 In aanvulling op het gestelde in het eerste lid bevat het bestemmingsplan geen bestemmingen en regels die voorzien in:
   a. een grootschalige stads- of dorpsontwikkelingslocatie of glastuinbouwlocatie dan wel een grootschalig bedrijventerrein of infrastructuurproject;
   b. een project dat, of een activiteit die de uitgewerkte Uitzonderlijke Universele waarden van het Unesco-erfgoed van uitzonderlijke universele waarden “De Beemster”, “De Stelling van Amsterdam”, de “Amsterdamse grachtengordel” of de “Nieuwe Hollandse Waterlinie”, aantast of doet verdwijnen.
3 Artikel 5a, artikel 5c en artikel 15 zijn van overeenkomstige toepassing.
4 In afwijking van het tweede lid, onderdeel a, kan een bestemmingsplan hierin wel voorzien indien:
   a. er sprake is van een groot openbaar belang;
   b. er voldoende maatregelen worden getroffen om de nadelige effecten van de ontwikkeling op het behoud of de versterking van de uitgewerkte kernkwaliteiten te mitigeren of te compenseren;
   c. het bestemmingsplan in overeenstemming is met artikel 5a of artikel 5c;
   d. het bestemmingsplan in overeenstemming is met de kwaliteitseisen zoals opgenomen in artikel 15 van deze verordening en;
   e. er geen reële andere mogelijkheden zijn.

5 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van de wijze waarop compensatie als bedoeld in het vierde lid plaatsheeft.

Artikel 23
Vervallen

Titel 3 Bufferzones

Artikel 24 Bufferzones

1. Voor de gebieden die vallen binnen de begrenzing bufferzones op kaart 5b en op de digitale verbeelding ervan, maakt een bestemmingsplan nieuwe bebouwing niet mogelijk voor:
   a. wonen;
   b. detailhandel, bedrijven, dienstverlening en kantoren, anders dan dienstbaar aan dagrecreatie, voor natuurbeheer, waterbeheer, veiligheid, hulpdiensten of voor de levering van gas, water of elektriciteit;
   c. complexen van recreatiewoningen;
   d. grootschalige hotels;
   e. bezoekersintensieve overdekte dagrecreatie, en;
   f. bezoekersintensieve openlucht dagrecreatie.
2 In de gebieden als bedoeld in het eerste lid maakt een bestemmingsplan de bedrijfsmatige opslag van volumineuze goederen in de openlucht anders dan ten behoeve van agrarische bedrijvigheid op een oppervlakte van meer dan 500 m2 en anders dan die opslag die op het tijdstip van inwerkingtreding van deze verordening bij een geldend bestemmingsplan is toegelaten, niet mogelijk.
3 In afwijking van het eerste lid is nieuwe bebouwing voor een restaurant, café, kleinschalig hotel, kampeerbedrijf of zorgboerderij wel toegestaan.
4 Onverminderd het bepaalde in het eerste lid wordt in het bestemmingsplan en de toelichting daarop aangegeven op welke wijze:
   a. de open en groene ruimte wordt beschermd;
   b. de ruimtelijke kwaliteit wordt beschermd;
   c. de dagrecreatieve functie wordt versterkt, en;
   d. rekening wordt gehouden met de specifieke kernkwaliteiten van de verschillende voormalige Nationale Landschappen;

   waarbij de ontwikkelingen zijn afgestemd op het aangrenzend stedelijk gebied en de ruimtelijke kwaliteitseisen zoals bedoeld in artikel 15 in acht zijn genomen.
5 In afwijking van het eerste tot en met het vierde lid kan een bestemmingsplan voorzien in:
   a. woningbouw die tot stand komt door toepassing van de Ruimte voor Ruimte- regeling als bedoeld in artikel 16;
   b. nieuwe bebouwing die gekoppeld is aan een substantiële verbetering van in de betreffende bufferzone aanwezige kwaliteiten van natuur, water of landschap of de recreatieve mogelijkheden (rood voor groen), voor zover in een provinciale of intergemeentelijke structuurvisie aanwijzingen zijn gegeven voor de locaties;
   c. bezoekersintensieve overdekte dagrecreatie en voor bezoekersintensieve openlucht dagrecreatie voor zover in een provinciale of intergemeentelijke structuurvisie aanwijzingen zijn gegeven voor de locaties;

d. een niet-agrarische nevenactiviteit ter ondersteuning van de bedrijfsvoering van een bedrijf voor grondgebonden landbouw, tuinbouw of veeteelt, of;
e. woningbouw overeenkomstig de afspraken tussen Rijk en provincie met betrekking tot de “pilot Waterland”.

6 In afwijking van het eerste en tweede lid kan een bestemmingsplan wel in de in die leden genoemde ontwikkelingen voorzien, indien:
a. er sprake is van een groot openbaar belang;
b. er geen reële andere mogelijkheden zijn en;
c. de negatieve effecten zoveel mogelijk worden beperkt en de overblijvende effecten worden gecompenseerd.

7 Artikel 15 is van overeenkomstige toepassing op het vijfde en zesde lid.

8 Voor initiatieven die gelegen zijn in de bufferzone Amstelscheg gelden de karakteristieken en de ontwerpprincipes inzake de samenhang, de ruimtelijke kwaliteit en de identiteit van het landschap, zoals beschreven in het door gedeputeerde staten (nr 2011-66880) vastgestelde rapport ‘Gebiedsperspectief en Beeldkwaliteit Amstelscheg’.

9 Ten aanzien van het zesde lid, onderdeel c, worden maatregelen ter vergroting van de ruimtelijke kwaliteit of ter versterking van de dagrecreatieve functie getroffen.

10 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van de wijze waarop compensatie plaatsheeft, teneinde te garanderen dat de ruimtelijke kwaliteit toeneemt en de dagrecreatieve waarde wordt versterkt.

Titel 4 Weidevogelleefgebieden

Artikel 25 Weidevogelleefgebieden

1. Weidevogelleefgebieden zijn gebieden zoals op kaart 4 en op de digitale verbeelding zijn aangegeven.
2. Voor zover een bestemmingsplan betrekking heeft op een weidevogelleefgebied, voorziet dit plan niet in:
   a. nieuwe bebouwing ten behoeve van bestaande functies;
   b. nieuwe functies;
   c. nieuwe wegen, spoorwegen, fietspaden of voetpaden;
   d. aanleg van bossen of boomgaarden;
   e. werken die realisatie van nieuwe peilverlagingen mogelijk maken;
3. In afwijking van het tweede lid kan een bestemmingsplan wel voorzien in de in dat lid omschreven mogelijkheden indien:
   a. de ecologische waarde van het weidevogelleefgebied ten minste in stand blijft, en;
   b. voldaan wordt aan de ruimtelijke kwaliteitseis als bedoeld in artikel 15, eerste lid onder c.
4. In aanvulling op het derde lid wordt bij het toestaan van nieuwe functies de situering van onbenutte bestaande bebouwingsmogelijkheden gewijzigd, indien dit leidt tot een verbetering van de waarde en kwaliteit van het weidevogelleefgebied en het gebruik ten behoeve van de nieuwe functies hierdoor niet onevenredig wordt beperkt.
5. In afwijking van het tweede lid kan een bestemmingsplan tevens voorzien in de in dat lid omschreven mogelijkheden indien:
   a. sprake is van toepassing van artikel 16, of
   b. sprake is van een groot openbaar belang, er geen reële andere mogelijkheden zijn en de negatieve effecten zoveel mogelijk worden beperkt en de overblijvende effecten worden gecompenseerd.

6. Een bestemmingsplan als bedoeld in het derde of vijfde lid kan hier alleen in voorzien indien:
   a. in de toelichting op het bestemmingsplan wordt onderbouwd dat voldaan wordt aan de in deze leden genoemde voorwaarden, en;
   b. de uitvoering en instandhouding van benodigde maatregelen bij de vaststelling van het bestemmingsplan is geborgd.
7. In een bestemmingsplan als bedoeld in het tweede lid wordt de aanleg van hoog opgaande beplantingen of laanbeplanting afhankelijk gesteld van een omgevingsvergunning, als bedoeld in artikel 3.3. sub a. van de Wet ruimtelijke ordening.
8. Gedeputeerde staten kunnen, gehoord de desbetreffende commissie van provinciale staten, de begrenzing van een weidevogelleefgebied wijzigen:
   a. indien het betrokken gebied blijvend geen ecologische waarde heeft als weidevogelleefgebied;
   b. ten behoeve van de krachtens het vijfde lid mogelijk gemaakte ontwikkelingen.
9. Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van:
   a. de wijze waarop compensatie plaatsheeft, als bedoeld in het vijfde lid onderdeel b;
   b. de wijze waarop wordt voldaan aan de onderbouwing en borging als bedoeld in het zesde lid.

Titel 5 Landbouw

Artikel 26 Agrarische bedrijven in landelijk gebied

1 Voor een bestemmingsplan dat betrekking heeft op landelijk gebied, geldt het volgende:
   a. agrarische bebouwing wordt geconcentreerd binnen het bouwperceel;
   b. in afwijking van onderdeel a geldt dat buiten het bouwperceel gaas- en boogkassen kunnen worden toegestaan mits deze na het groeiseizoen worden verwijderd;
   c. ten behoeve van een volwaardig agrarisch bedrijf is maximaal één agrarische bedrijfswoning toegestaan. Het bestemmingsplan kan met een omgevingsvergunning, als bedoeld in artikel 3.6 van de wet, één extra bedrijfswoning mogelijk maken mits dit noodzakelijk is voor het toezicht op de bedrijfsvoering en de betreffende gronden niet zijn gelegen in een glastuinbouwconcentratiegebied of een tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan;
   d. een agrarisch bouwperceel heeft een omvang van maximaal 2 hectare;
   e. in afwijking van onderdeel e kan een agrarisch bouwperceel een omvang van meer dan 2 hectare hebben, mits de uitbreiding noodzakelijk is voor het primaire productieproces en de uitbreiding geen afbreuk doet aan de landschappelijke waarden van de betreffende omgeving;
   f. in de huisvesting van tijdelijke werknemers kan worden voorzien, indien:
      1° de huisvestingsvoorziening wordt gesitueerd binnen het agrarisch bouwperceel;
      2° de huisvesting plaatsvindt ten behoeve van de agrarische bedrijfsvoering, en;
      3° het een ondergeschikte functie ten opzichte van een volwaardig agrarisch bedrijf betreft.

2 Artikel 15 is van toepassing op een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste lid met dien verstande dat voor “een nieuwe stedelijke ontwikkeling”

wordt gelezen: “agrarische bebouwing of agrarische bouwpercelen als bedoeld in artikel 26”.

3 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van de motivering dat voldaan wordt aan de vereisten als bedoeld in het eerste lid, onderdelen a,d,f en g.

4 Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op veenpolderlandschappen bevat geen regels die voorzien in het scheuren van grasland.

Artikel 26a Intensieve veehouderijen

1 Een bestemmingsplan bevat geen bestemmingen of regels die voorzien in:
   a. nieuwvestiging van intensieve veehouderijen, al dan niet als neventak;
   b. de herontwikkeling van een bestaand agrarisch bedrijf naar, al dan niet als neventak, intensieve veehouderij.

2 Verplaatsing van op 30 november 2011 bestaande intensieve veehouderijen in Noord-Holland wordt niet beschouwd als nieuwvestiging als bedoeld in het eerste lid onder a.

3 Verplaatsing van een bestaande intensieve veehouderij in Noord-Holland, als bedoeld in het tweede lid, is alleen toegestaan naar een gebied voor grootschalige landbouw.

4 Voor zover een bestemmingsplan bestemmingen of regels bevat voor bestaande intensieve veehouderijen, al dan niet als neventak, geldt dat bij uitbreiding ten hoogste één bouwlaag gebruikt mag worden voor het houden van dieren.

Artikel 26b Bollenteelt

1 Een bestemmingsplan bevat uitsluitend bestemmingen of regels die voorzien in het mogelijk maken van grondbewerkingen als bezanden, omzetten en opspuiten ten behoeve van permanente bollenteelt, indien de betrokken gronden zijn gelegen in bollenconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en op de digitale verbeelding ervan.

2 Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op bollenconcentratiegebied maakt de vestiging van een nieuw bollenteeltbedrijf voor permanente bollenteelt of de uitbreiding van een bestaand bollenteeltbedrijf in dit gebied niet onmogelijk.

3 Gedeputeerde staten kunnen, gehoord de desbetreffende commissie van provinciale staten, de begrenzing van bollenconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de verbeelding ervan, wijzigen.

Artikel 26c Glastuinbouw

1 Nieuwvestiging of verplaatsing van glastuinbouwbedrijven is alleen mogelijk in glastuinbouwconcentratiegebied of tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan.

2 Uitbreiding van bestaande glastuinbouwbedrijven waardoor de totale omvang van het agrarisch bouwperceel meer dan 2 ha gaat bedragen is alleen mogelijk in glastuinbouwconcentratiegebied of tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan.

3 In afwijking van artikel 5c, kan een bestemmingsplan dat betrekking heeft op een glastuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en op de digitale verbeelding ervan, bestemmingen of regels bevatten voor bedrijven met kassen gericht op zaadveredeling, plantenveredeling, scholing en onderzoek.

4 In afwijking van artikel 5c, kan een bestemmingsplan dat betrekking heeft op een glastuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en op de digitale verbeelding ervan, bestemmingen of regels bevatten die activiteiten mogelijk maken die niet zijn gelieerd aan glastuinbouw mits deze activiteiten aantoonbaar bijdragen aan de verduurzaming van de aanwezige glastuinbouwbedrijven.

5 In afwijking van artikel 26, eerste lid, onder e, geldt geen maximale omvang voor een agrarisch bouwperceel van een glastuinbouwbedrijf in een glastuinbouwconcentratiegebied of tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de digitale verbeelding ervan.

6 Indien sprake is van verplaatsing van een glastuinbouwbedrijf naar het glastuinbouwconcentratiegebied, dient zeker te worden gesteld dat dit bedrijf op de bestaande locatie wordt wegbestemd en beëindigd .

7 Gedeputeerde staten kunnen, gehoord de desbetreffende commissie van provinciale staten, de begrenzing van het glastuinbouwconcentratiegebied en tuinbouwconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de verbeelding ervan, wijzigen.

Artikel 26d Zaadveredelingsbedrijven

1 Een bestemmingsplan bevat uitsluitend bestemmingen of regels die voorzien in nieuwe zaadveredelingsbedrijven in , zoals aangeduid op kaart 7 en op de digitale verbeelding ervan.

2 Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op zaadveredelingsconcentratiegebied maakt de vestiging van een nieuw zaadveredelingsbedrijf in dit gebied niet onmogelijk.

3 Een bestemmingsplan voorziet alleen in de uitbreiding van de op kaart 7 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven bestaande zaadveredelingsbedrijven.

4 In afwijking van artikel 26, eerste lid, onder e, geldt voor een agrarisch bouwperceel van een zaadveredelingsbedrijf geen maximale omvang.

5 Gedeputeerde staten kunnen, gehoord de desbetreffende commissie van provinciale staten, de begrenzing van zaadveredelingsconcentratiegebied, zoals aangegeven op kaart 7 en de verbeelding ervan, wijzigen.

Artikel 26e Verbrede landbouw op agrarische bouwpercelen

1 Een bestemmingsplan voorziet slechts in de mogelijkheid dat bestaande agrarische gebouwen op het bouwperceel, inclusief de agrarische bedrijfswoning(en) en uitgezonderd kassen, als nevenfunctie worden gebruikt voor kleinschalige vormen van bijzondere huisvesting, werken, recreatie, gebruiksgerichte paardenhouderij, onzelfstandige detailhandel en zorgfuncties indien:

a. deze functie de bedrijfsvoering en de ontwikkelingsmogelijkheden van omringende agrarische bedrijven en de woonfunctie van omringende woningen niet beperkt;
b. buitenopslag in relatie tot niet-agrarisch gebruik niet is toegestaan buiten het bouwvlak;
c. deze functie aantoonbaar geen onevenredige verkeersaantrekkende werking heeft en er sprake is van een acceptabele verkeerssituatie;
d. benodigde parkeerplaatsen op het eigen bouwperceel worden gerealiseerd;
e. in geval van bijzondere huisvesting uitsluitend sprake is van afhankelijke woonruimten of woningen als onderdeel van zorgfuncties;

f. in geval van recreatiefuncties permanente bewoning wordt verboden.

2 Nieuwbouw ten behoeve van de nevenfuncties als bedoeld in het eerste lid is toegestaan binnen het agrarisch bouwperceel, indien de bestaande bebouwing daarvoor ontoereikend of ongeschikt is.

3 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen over de aard en omvang van de in het eerste lid genoemde toegelaten niet-agrarische functies.

Artikel 27 Landbouweffecten

1 Een bestemmingsplan, gelegen in het gebied als bedoeld in artikel 26 eerste lid gaat vergezeld van een landbouw effect rapportage, indien er bij die bestemmingsplannen sprake is van:
   a. een MER-plichtige activiteit als bedoeld in het Besluit MER, of overige ingrepen die een aanzienlijk effect hebben op gronden met een agrarische bestemming en;
   b. een vermindering van het areaal landbouwgrond met minimaal 20 ha.

2 De toelichting van een bestemmingsplan als bedoeld in het eerste lid bevat de resultaten van de landbouw effect rapportage en bevat de motivering hoe rekening is gehouden met deze resultaten in de belangenafweging.

3 De toelichting van een bestemmingsplan gelegen in het landelijk gebied, dat een functiewijziging bevat naar een niet-agrarische functie die leidt tot een vermindering van het areaal landbouwgrond met minder dan 20 ha bevat een motivering hoe rekening is gehouden met de effecten op de agrarische structuur van het betreffende gebied.

3 Het bepaalde in de voorafgaande leden is niet van toepassing op de gronden aangeduid op kaart 4 en op de digitale verbeelding ervan als Natuurnetwerk Nederland of als natuurverbinding.

4 Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van de inhoud van een landbouw-effectrapportage als bedoeld in het eerste lid.

Artikel 28

Vervallen

Hoofdstuk 6 De blauwe ruimte

Artikel 29

Vervallen

Artikel 29a

Vervallen

Artikel 30 Regionale waterkeringen

1 Voor zover een bestemmingsplan mede betrekking heeft op regionale waterkeringen, zoals aangegeven op kaart 8 en de digitale verbeelding ervan, voorziet het bestemmingsplan in bescherming van de waterkerende functie door op deze functie toegesneden bestemmingen en regels en voorziet het bestemmingsplan tevens in een vrijwaringzone aan weerszijden van de waterkeringen opdat reconstructies van de waterkeringen niet onmogelijk worden gemaakt. Deze lokaal benodigde vrijwaringzones worden overgenomen van de hoogheemraadschappen.

2 Afwijken van de vrijwaringzone, als bedoeld in het eerste lid, is mogelijk indien hierover blijkens de toelichting bij het bestemmingsplan

overeenstemming is bereikt tussen betrokken gemeenten, waterbeheerder en provincie.

Artikel 31 Strandzonering

1. Een bestemmingsplan voorziet niet in bestemmingen en regels die nieuwe jaarrond aanwezige gebouwen mogelijk maken in de kustzone zoals aangeduid op kaart 8 en op de digitale verbeelding ervan.
2. Van het bepaalde in het eerste lid zijn uitgezonderd jaarrond strandpaviljoens, jaarrond sportpaviljoens, jaarrond reddingsbrigadegebouwen in de als strandzonering aangeduide gebieden op kaart 8 en op de digitale verbeelding daarvan.

Hoofdstuk 7 Energie

Artikel 32 Windturbines

1. Een bestemmingsplan voorziet niet in bestemmingen en regels die het bouwen of opschalen van een of meer windturbines mogelijk maken.
2. Zolang een bestemmingsplan niet voldoet aan het bepaalde in het eerste lid is het verboden om een of meer windturbines te bouwen of op te schalen tenzij sprake is van:
   a. vervanging van een of meer met vergunning gebouwde windturbines waarbij geen sprake is van verwijdering als bedoeld in het vierde lid, onderdeel a:
      1° buiten het op kaart 9 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven windgebied Wieringermeer;
      2° door eenzelfde aantal of minder windturbines met eenzelfde, vergelijkbare of geringere ashoogte, rotordiameter en verschijningsvorm en;
      3° op gronden waarop op het tijdstip van het van kracht worden van deze bepaling de bouw van een of meer windturbines volgens een bestemmingsplan is toegestaan of;
   b. het bouwen of opschalen van een of meer windturbines:
      1° binnen het op kaart 9 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven windgebied Wieringermeer;
      2° op gronden waarop op het tijdstip van het van kracht worden van deze bepaling de bouw van een of meer windturbines volgens een bestemmingsplan is toegestaan en;
      3° voor zover wordt voldaan aan de voorwaarden als bedoeld in het derde lid, onderdelen a. tot en met f.
3. In afwijking van het eerste lid mag een bestemmingsplan binnen het op kaart 9 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven windgebied Wieringermeer bestemmingen en regels bevatten die het bouwen of opschalen van een of meer windturbines mogelijk maken voor zover in het bestemmingsplan ten minste regels worden opgenomen met de volgende strekking:
   a. de ashoogte van een windturbine bedraagt minimaal 100 en ten hoogste 120 meter;
   b. binnen een lijn of cluster van windturbines anders dan een lijn of cluster als bedoeld in onderdeel d draaien de rotorbladen in eenzelfde richting;
   c. binnen een lijn of cluster van windturbines anders dan een lijn of cluster als bedoeld in onderdeel d hebben windturbines eenzelfde verschijningsvorm;

d. binnen een lijn of cluster die is aangewezen als testlocatie voor prototypewindturbines bedraagt de rotordiameter ten hoogste 175 meter;
e. binnen een lijn of cluster als bedoeld in onderdeel d bedraagt de ashoogte ten hoogste 150 meter en;
f. binnen een lijn of cluster als bedoeld in onderdeel d dan wel binnen een straal van 500 meter van een prototype windturbine als bedoeld in onderdeel d mag een meetmast worden opgericht met een hoogte van ten hoogste 150 meter.

4. Binnen de op kaart 9 en op de digitale verbeelding ervan aangegeven herstructureringsgebieden mag met behulp van een omgevingsvergunning waarbij met toepassing van artikel 2.12, eerste lid, onderdeel a, onder 2° of 3° of tweede lid van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht van een bestemmingsplan of beheersverordening wordt afgeweken het bouwen of opschalen van een of meer windturbines mogelijk worden gemaakt, waarbij:
a. het bouwen of opschalen van één windturbine niet eerder geschiedt dan na verwijdering van ten minste twee andere windturbines op grondgebied van de provincie;
b. de windturbines in een lijnopstelling worden geplaatst van minimaal zes windturbines;
c. de rotorbladen van de windturbines binnen een lijnopstelling dezelfde draairichting hebben;
d. de windturbines binnen een lijnopstelling eenzelfde verschijningsvorm hebben;
e. de ashoogte van de windturbines maximaal 120 meter bedraagt;
f. de rotordiameter voor windturbines met een ashoogte vanaf 80 meter gelijk is aan de ashoogte met een maximale afwijking van tien procent en de rotordiameter voor windturbines met een ashoogte tot 80 meter gelijk is aan de ashoogte met een maximale afwijking van twintig procent, met dien verstande dat voor windturbines met een ashoogte tot 80 meter de afstand tussen het laagste punt van de tip van het rotorblad en maaiveld minimaal 28 meter bedraagt;
g. de windturbines op minimaal 600 meter afstand worden geplaatst van gevoelige bestemmingen en in geval van bijzondere lokale omstandigheden normen als bedoeld in artikel 3.14a, derde lid, van het Activiteitenbesluit milieubeheer worden vastgesteld conform de daarvoor gestelde voorschriften in de Provinciale Milieuverordening Noord-Holland;
h. een windturbine niet is gelegen in een weidevogelleefgebied, het Natuurnetwerk Nederland of een natuurverbinding
i. een windturbine niet is gelegen in een aardkundig monument, een UNESCO-erfgoed van uitzonderlijke universele waarden of een voormalig Nationaal Landschap en;
j. de omgevingsvergunning niet tot gevolg heeft dat in totaal meer dan 685,5 Megawatt windenergie op grondgebied van de provincie ruimtelijk wordt mogelijk gemaakt.

5. Op het bepaalde in het tweede tot en met het vierde lid is artikel 15, eerste tot en met het vierde lid, van overeenkomstige toepassing.

6. In afwijking van het vierde lid, onderdeel a, kunnen te verwijderen windturbines gedurende maximaal vijf jaar gelijktijdig met de nieuwe dan wel opgeschaalde windturbines in werking blijven, indien dat vanwege economische uitvoerbaarheid van de onder het vierde lid, onderdeel b, genoemde lijnopstelling noodzakelijk is en met betrekking tot de te

verwijderen windturbines een intrekkingsbesluit als bedoeld in artikel 2.33 Wet algemene bepalingen omgevingsrecht wordt overgelegd. De periode van vijf jaar wordt gerekend vanaf het moment dat wordt gestart met de bouw dan wel opschaling van de windturbines.

7. Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van het bepaalde in het eerste tot en met het zesde lid.
8. Het bepaalde in het eerste tot en met het zevende lid is niet van toepassing op een bestemmingsplan dat voorziet in het bouwen of opschalen van windturbines indien aangetoond kan worden dat:
   a. voor 11 april 2011 een vergunningsaanvraag voor het bouwen of opschalen van een of meer windturbines of een verzoek tot het wijzigen van een bestemmingsplan of het vaststellen van een inpassingsplan voor het bouwen of opschalen van een of meer windturbines is ingediend bij het bevoegd gezag;
   b. een windturbine niet is gelegen in een weidevogelleefgebied, het Natuurnetwerk Nederland of een natuurverbinding ;
   c. een windturbine niet is gelegen in een aardkundig monument, een UNESCO-erfgoed van uitzonderlijke universele waarden of een voormalig Nationaal Landschap;
   d. de afstand tussen een windturbine en een gevoelige bestemming minimaal vier maal de ashoogte en minimaal 300 meter bedraagt en;
   e. de bepalingen van artikel 15 in acht zijn genomen.

Artikel 32a Opstellingen voor zonne-energie

1 In het landelijk gebied kan de oprichting van een of meer opstellingen voor zonne-energie uitsluitend mogelijk worden gemaakt met behulp van een omgevingsvergunning waarbij met toepassing van artikel 2.12, eerste lid, onderdeel a, onder 2° of 3° van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht van een bestemmingsplan of beheersverordening wordt afgeweken.

2 Het is niet toegestaan om de oprichting van een of meer opstellingen voor zonne-energie als bedoeld in het eerste lid mogelijk te maken in het landelijk gebied op gronden die zijn aangemerkt als:
   a Natuurnetwerk Nederland en natuurverbinding, als bedoeld in artikel 19;
   b erfgoed van uitzonderlijke universele waarden de Stelling van Amsterdam, als bedoeld in artikel 20, aanhef en onder a;
   c bufferzones, als bedoeld in artikel 24, of;
   d weidevogelleefgebieden, als bedoeld in artikel 25.

3 Aan de omgevingsvergunning als bedoeld in het eerste lid worden in ieder geval de volgende voorwaarden verbonden:
   a de omgevingsvergunning geldt voor een bepaalde termijn, die maximaal 25 jaar bedraagt;
   b na het verstrijken van die bepaalde termijn wordt de vóór de verlening van de omgevingsvergunning bestaande toestand hersteld en wordt de opstelling voor zonne-energie verwijderd, en;
   c voor het gestelde onder b wordt financiële zekerheid gesteld.

4 In afwijking van het eerste tot en met derde lid kan een bestemmingsplan voorzien in bestemmingen en regels die het oprichten van een of meer opstellingen voor zonne-energie in het landelijk gebied mogelijk maken op gronden met nutsvoorzieningen, niet zijnde leidingtracés voor gas, water of elektriciteit, of infrastructuur voor weg, spoor, water en vliegverkeer, indien de reeds bestaande functie tevens wordt gehandhaafd.

5 Op het bepaalde in het eerste en het vierde lid is artikel 15 van overeenkomstige toepassing.
6 Gedeputeerde Staten stellen in ieder geval nadere regels over de locatie, omvang en inpassing van een opstelling voor zonne-energie als bedoeld in het eerste lid. Voor het overige kunnen gedeputeerde staten nadere regels stellen.

Artikel 33 Energie en duurzaam bouwen
1 Bestemmingsplannen voor woningbouw, renovatie, (herstructurering) bedrijventerreinen, kantoorlocaties en glastuinbouw dienen te beschrijven op welke wijze invulling wordt gegeven aan energiebesparing en inzet van duurzame energiebesparing en inzet van duurzame energie, waaronder mede wordt verstaan het gebruik van restwarmte, Warmte Koude Opslag en aardwarmte, zonne-energie, biomassa.
2 Een nieuwe stedelijke ontwikkeling dient aan eisen van duurzaam bouwen te voldoen.

Hoofdstuk 8 Hardheidsclausule

Artikel 34 Ontheffing
Gedeputeerde staten kunnen op aanvraag van burgemeester en wethouders een ontheffing als bedoeld in artikel 4.1a van de wet verlenen van artikel 5 tot en met artikel 33 van deze verordening voor zover de verwezenlijking van het gemeentelijk ruimtelijk beleid wegens bijzondere omstandigheden onevenredig wordt belemmerd in verhouding tot de met die regels te dienen provinciale belangen. In voorkomende gevallen worden provinciale staten vooraf geïnformeerd over het voornemen van gedeputeerde staten om ontheffing te verlenen.

Artikel 35 Voorschriften aan ontheffing
Gedeputeerde staten kunnen aan de ontheffing als bedoeld in artikel 34 voorschriften verbinden indien de betrokken provinciale belangen dat met het oog op een goede ruimtelijke ordening noodzakelijk maken.

Artikel 36 Inhoud aanvragen om ontheffing
Een aanvraag om een ontheffing bevat in ieder geval:
a. een beschrijving van de redenen waarom de ontheffing wordt gevraagd;
b. een beschrijving van de mogelijke gevolgen van de ontheffing voor het belang dat beschermd wordt door de bepaling waarvan ontheffing wordt gevraagd;
c. een of meer kaarten op een zodanige schaal of de digitale verbeelding ervan dat een duidelijk beeld wordt verkregen van de plaats waarop de ontheffing betrekking heeft.

Artikel 37 Bij beslissing op aanvraag te betrekken provinciaal beleid
Gedeputeerde staten houden bij de beslissing op de aanvraag om ontheffing ten minste rekening met de geldende Provinciale Structuurvisie, respectievelijk de door gedeputeerde staten vastgestelde uitwerkingen daarvan.

Artikel 38
Vervallen

Artikel 39 Weigering ontheffing
Gedeputeerde staten verlenen geen ontheffing indien door het stellen van beperkingen of voorschriften niet voldoende kan worden tegemoetgekomen aan de belangen die de bepaling waarvan ontheffing is aangevraagd, beoogt te beschermen.

Artikel 40 Intrekken ontheffing
Gedeputeerde staten kunnen - anders dan op aanvraag - een ontheffing geheel of gedeeltelijk intrekken indien:
a. de ontheffing is gebaseerd op onjuiste of onvolledige gegevens;
b. door de aanvrager wordt gehandeld in strijd met of in afwijking van de bij de ontheffing gegeven voorschriften;

Artikel 41 Vervallen ontheffing
Een verleende ontheffing vervalt indien niet binnen twee jaar na het verlenen van de ontheffing een bestemmingsplan is vastgesteld met gebruikmaking van de ontheffing.

Artikel 42 Termijn beslissing op ontheffing
1 Gedeputeerde staten beslissen binnen 12 weken nadat de aanvraag om ontheffing is ontvangen op het verzoek om ontheffing.
2 Indien gedeputeerde staten niet binnen de in het eerste lid genoemde termijn kunnen beslissen, delen zij dit aan de aanvrager van de ontheffing mede onder vermelding van de termijn waarbinnen de beslissing wel tegemoet kan worden gezien.

Hoofdstuk 9 Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 43 Technische correctie van begrenzingen
Gedeputeerde staten zijn bevoegd kennelijke onjuistheden in de begrenzing van gebieden in de bij deze verordening behorende kaarten of op de digitale verbeelding ervan te wijzigen.

Artikel 44 Aanpassing termijn bestemmingsplannen
1 Een bestemmingsplan anders dan een bestemmingsplan als bedoeld in het tweede lid, is uiterlijk tien jaar na het tijdstip van inwerkingtreding van deze verordening, of zoveel eerder als het bestemmingsplan ingevolge artikel 3.1, tweede lid, van de wet is aangepast, in overeenstemming met deze verordening vastgesteld.
2 Gedeputeerde staten nemen geen verzoek tot ontheffing in overweging dat gebaseerd is op een verouderd bestemmingsplan. Indien provinciale belangen beschermd dienen te worden, die niet in het verouderde bestemmingsplan zijn geborgd, neemt de provincie indien nodig de verantwoordelijkheid van gemeenten over door middel van een inpassingsplan.

Artikel 45
Vervallen

Artikel 46 Intrekking
De Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie wordt ingetrokken.

Artikel 46a Overgangsrecht

1 De verordening zoals die gold vóór *(vaststellingsdatum)* blijft van toepassing ten aanzien van een bestemmingsplan, een wijzigingsplan of een uitwerkingsplan waarvan het ontwerp voor dit tijdstip ter inzage is gelegd, met dien verstande dat het besluit omtrent vaststelling binnen 2 jaar na dit tijdstip wordt genomen.

2 De verordening zoals die gold vóór *(vaststellingsdatum)* blijft van toepassing ten aanzien van een omgevingsvergunning zoals bedoeld in artikel 3, waarvan de aanvraag vóór dit tijdstip is ingediend, met dien verstande dat de vergunning binnen 2 jaar na dit tijdstip wordt verleend.

Artikel 47 Inwerkingtreding

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het provinciaal blad waarin het wordt geplaatst.

Artikel 48 Naamgeving PRV

Deze verordening wordt aangehaald als: Provinciale Ruimtelijke Verordening.

Bijlage 1

Hieronder zijn de kernkwaliteiten van de werelderfgoederen opgesomd. De uitwerking van de kernkwaliteiten is opgenomen in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Deze tabel dient in samenhang te worden gelezen met de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.

	kernkwaliteiten
Nieuwe Hollandse Waterlinie	1. Het unieke, in samenhang met het landschap ontworpen negentiende en twintigste-eeuwse hydrologische en militairverdedigingssysteem, bestaande uit:
	- inundatiegebieden;
	- zone met verdedigingswerken als forten, batterijen, lunetten betonnen mitrailleurkazematten en groepsschuilplaatsen in hun samenhang met de omgeving;
	- voormalige schootsvelden (visueel open) en verboden kringen (merendeels onbebouwd gebied) rondom de forten;
	- waterwerken als waterlichamen, sluizen, inlaten, duikers, en dijken functionerend in samenhang met verdedigingswerken en inundatiegebieden;
	- overige elementen als beschutte wegen, (resten van) loopgraven en tankgrachten;
	- de landschappelijke inpassing en camouflage van de voormalige militaire objecten;
	- de historische vestingstructuur van de vestingsteden Muiden, Weesp, Naarden, Nieuwersluis, Gorinchem en Woudrichem;
	2. Grote openheid;
	3. Groen en overwegend rustig karakter.
Werelderfgoed De Beemster	1. Het unieke, samenhangende en goed bewaard gebleven, vroeg zeventiende-eeuwse (landschaps)architectonische geheel van de droogmakerij De Beemster, bestaande uit:
	- het vierkante gridpatroon van wegen en waterlopen en rechthoekige percelen;
	- de ringdijk en ringvaart (continuïteit en eenheid in vormgeving);
	- het centraal gelegen dorp (Middenbeemster) op een assenkruis van

	kernkwaliteiten
	wegen;
	- bebouwing langs de wegen;
	- de relatief hooggelegen wegen met laanbeplanting;
	- de monumentale en typerende (stolp)boerderijen en restanten van buitens;
	- de oude negentiende-eeuwse gemalen en molengangen;
	- de structuur en het karakter van het (beschermde) dorpsgezicht van Middenbeemster;
	2. Grote openheid;
	3. Voor zover het werelderfgoed De Beemster samenvalt met het werelderfgoed De Stelling van Amsterdam, zijn de uitgewerkte universele waarden van het werelderfgoed De Stelling van Amsterdam tevens van toepassing op het werelderfgoed De Beemster.
Werelderfgoed De Stelling van Amsterdam	1. Het unieke, samenhangende en goed bewaard gebleven, laatnegentiende-eeuwse en vroegtwintigste-eeuwse hydrologische en militair-landschappelijke geheel, bestaande uit:
	- een doorgaand stelsel van liniedijken in een grote ring om Amsterdam;
	- sluizen en voor- en achterkanalen;
	- de forten, liggend op regelmatige afstand, voornamelijk langs dijken;
	- inundatiegebieden;
	- voormalige schootsvelden (visueel open) en verboden kringen (merendeels onbebouwd gebied);
	- de landschappelijke inpassing en camouflage van de voormalige militaire objecten;
	2. Relatief grote openheid;
	3. Groene en relatief stille ring rond Amsterdam.

Van: [redacted])
Aan: [redacted]
Cc: [redacted]
Onderwerp: FW: beantwoording ambtelijke consultatie + begrenzing EHS
Datum: woensdag 19 december 2018 13:27:40
Bijlagen: brief gemeenten EHS dec 2017.pdf
Beantwoording opmerkingen ambtelijke consultatie conceptwijziging PRV201....pdf

---

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 20 december 2017 16:20
Aan: [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: beantwoording ambtelijke consultatie + begrenzing EHS

Beste collega's,

In de bijlage ontvangt u, zoals afgesproken, de memorie van antwoord opgesteld naar aanleiding van uw ambtelijke reactie(s) op de conceptwijziging PRV 2018.
Uw reacties zijn tevens aan GS ter kennis gegeven en hebben tot de enkele aanpassingen van het concept geleid. In de memorie vindt u terug welke opmerkingen tot aanpassingen hebben geleid. De memorie van antwoord betreft overigens een ambtelijke reactie op uw opmerkingen. Op 8 januari 2018 worden de stukken die betrekking hebben tot de ontwerpwijziging PRV2018 ter inzage gelegd. U heeft hierna de mogelijkheid om uw zienswijze(n) in te dienen.

Verder graag jullie aandacht voor de wijziging in de begrenzing van de EHS (NNN) in het kader van de natuurbeheerplan 2018 (zie bijgevoegde brief aan de gemeenten). De geactualiseerde PRV met nieuwe NNN-begrenzing is binnenkort te vinden op www.ruimtelijkeplannen.nl en via de viewer op de website: https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Ruimtelijke_inrichting/Structuurvisie_en_PRV .

Tot slot fijne feestdagen en alvast een goed 2018 gewenst

Vriendelijke groeten,

[redacted]

[redacted]
Houtplein 33 2012 DE Haarlem

www.noord-holland.nl
[redacted]

Mocht er wat vragen komen naar aanleiding van dit bericht laat ons dat weten.

Provincie
Noord-Holland

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
[redacted]
BEL/OMB
Telefoonnummer [redacted]

Betreft: Kaartwijziging begrenzing EHS ex artikel 19 zesde lid van de Provinciale Ruimtelijke Verordening in het kader van Natuurbeheerplan 2018

Verzenddatum

Kenmerk
1021826-1021832

Uw kenmerk

Geachte heer/mevrouw,

Graag informeren wij u over het besluit van ons college (d.d. 12 december 2017) om de begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en de ecologische verbindingszones conform de begrenzing NNN in het Natuurbeheerplan 2018 in de Provinciale Ruimtelijke Verordening vast te stellen.

Het Natuurbeheerplan beschrijft waar in Noord-Holland natuur is en kan komen, welk soort natuur en beheer daar gewenst is en voor welke locaties, agrarische collectieven, grondeigenaren en natuurbeherende organisaties subsidie voor natuurbeheer kunnen aanvragen. Het Natuurbeheerplan bevat ook kaarten waarin onder andere de grenzen van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) staan beschreven. Deze grenzen zijn aangepast. Sommige begrenzingen uit het Natuurbeheerplan, waaronder die van de NNN, staan ook in de Provinciale Ruimtelijke Verordening ten behoeve van de planologische bescherming.

In de PRV is nu de gewijzigde begrenzing uit het Natuurbeheerplan 2018 opgenomen. Het gaat hier om een formeel besluit, waarmee reeds vastgestelde kaarten van het Natuurbeheerplan 2018 in de PRV worden verwerkt. In de PRV heet de NNN overigens nu nog Ecologische Hoofdstructuur, net zoals lang het geval was in het Besluit Algemene Regels Ruimtelijke Ordening (Barro) waarin de grondslag van de EHS ligt. Inmiddels is in het Barro de benaming EHS gewijzigd in NNN.
In de eerstvolgende PRV-wijziging (Programma PRV 2018) wordt de benaming gewijzigd.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl

De geactualiseerde PRV met nieuwe NNN-begrenzing is binnenkort te vinden op www.ruimtelijkeplannen.nl en via de viewer op de website: https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Ruimtelijke_inrichting/Structuurvisie_en_PRV

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,
namens dezen

[redacted]

sectormanager [redacted]

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
1	Algemeen	Landbouw Is prv voldoende uitgerust op faciliteren innovatieve agrarische bedrijven, bijvoorbeeld teelt op water/agrarische high tech bedrijven. Voorstel Schagen: in regeling ruimte geven voor innovatie.	Schagen	De PRV richt zich niet op de activiteiten die plaatsvinden op een agrarisch bouwvlak, maar ziet toe op een goede ruimtelijke inpassing van de bedrijven. . In het proces richting Omgevingsvisie en Omgevingsverordening zullen de onderwerpen innovatie en experimenteerruimte een plaats krijgen.
2	Algemeen	in de voorliggende stukken geen wijziging van de Bufferzone m.b.t. de Purmer is voorzien. Indiener wil Purmer binnen de bufferzone	Waterland	Wijziging van de bufferzones maakt geen onderdeel uit van de conceptwijziging. In het kader van de Omgevingsvisie en de verwerking in de Omgevingsverordening zullen (de begrenzingen) de landschappelijke beschermingsregimes tegen het licht worden gehouden.
3	Algemeen	Waarom worden nieuwe begrippen toegevoegd? Dit lijkt ons geen hoogst noodzakelijke aanpassing die niet kan wachten tot de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. Bovendien komen er in de nieuwe standaarden voor de omgevingsplannen hoogst waarschijnlijk ook weer allerlei begripsbepalingen. Waarom dat niet afwachten?	Regio Alkmaar	Er worden begrippen toegevoegd, indien noodzakelijk ten behoeve van wijzigingen in de artikelen. Op het thema landbouw worden er daarnaast enkele aanvullende begrippen toegevoegd.
4	2	Zaadveredelingsbedrijf: In definitie opnemen ook opslag en verhandelen. Verwijderen: gecertificeerd en gecultiveerd (onnodig beperkend). Toevoegen bij zoals: ook bollen. Veredelen mist e.	Schagen	De kwalificatie ‘gecertificeerd’ is gekoppeld aan het veredelingsproces en zal worden gehandhaafd. De kwalificatie ‘gecultiveerd’ is naar aanleiding van uw opmerking verwijderd. De voorbeelden, die een niet-limitatieve opsomming betroffen, zijn verwijderd. Dank voor uw opmerking mbt de spelfout.
5	2	aanpassing begripsbepaling kantoorlocaties. In de huidige begripsbepaling is een terrein van minimaal 1 ha bruto opgenomen. Voorgesteld wordt om dit naar 2.000 m2 BVO aan te passen. Wat bedoelen wij precies met het bruto vloeroppervlak? Betreft dit het totale vloeroppervlak van een gebouw met	SED	Met deze eenheid en de grens van 2000 m2 wordt aangesloten bij afspraken in PLABEKA-verband. Bruto Vloeroppervlak betreft het Oppervlak gemeten op vloerniveau langs de buitenomtrek van de

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		verschillende verdiepingen, waarbij het vloeroppervlak van alle afzonderlijke verdiepingen bij elkaar wordt opgeteld? Betrof voorheen de 1ha ook het BVO? Irt detailhandel spreken wij in de huidige PRV over totaal winkelvloeroppervlak. Hoe verhoudt dit zich tot de term BVO?		opgaande scheidingsconstructies die de desbetreffende ruimte of groep van ruimten omhullen. Dit betreft dus de totale vloeroppervlakte van de verschillende verdiepingen
6	2	Kantoorlocatie: laatste zin loopt niet.	Schagen	Dank voor uw opmerking. Dit is aangepast.
7	2	De voorgestelde wijziging om het begrip kantoorlocaties al te gebruiken als er sprake is van 2000 m2 BV) oppervlakte in plaats van de nu gehanteerde 1 ha gaat te ver. De provincie gaat hiermee wederom in toenemende mate op de stoel van de gemeenten zitten bij het bepalen van de gewenste ontwikkelingen. (artikel 5b Detailhandel).	Koggenland	De provincies Noord-Holland en Flevoland hanteren met de MRA-gemeenten deze norm van 2.000 m2 voor het monitoren van ontwikkelingen op kantorenlocaties. Dit is ook in de markt een gangbare maat; normaliter worden in de vastgoedmarkt kantorenlocaties niet in hectaren uitgedrukt.
8	2	Definitie w: Kantoorlocatie: Het aantal vierkante meters is zeer beperkt. hierdoor ben je al zeer snel een kantorenlocatie. Graag zouden we hier de oorspronkelijke 1 hectare terug zien.	Regio Alkmaar	Zie antwoord bij opmerking 7.
9	2	Definitie g: cultuurhistorische waarden**:** Cultuurhistorische waarden bevat nu ook monumenten. Er is geen definitie gegeven waardoor ook de gemeentelijke monumenten hier nu onder vallen. Graag zouden wij de gemeentelijke monumenten expliciet uit deze definitie willen hebben.	Regio Alkmaar	De overige regels in de PRV zien niet toe op gemeentelijke monumenten, waardoor er geen reden is deze definitie aan te passen.
10	2	Het is wat ons betreft de vraag of in een provinciale verordening een onderverdeling gemaakt moet worden in drie soorten bedrijfstypen. Dat de provincie vragen krijgt over het hobbymatig houden van paarden wil nog niet zeggen dat hier een provinciaal belang mee gemoeid is. Zeker wanneer verwezen wordt naar een VNG brochure hebben gemeenten al voldoende houvast om paardenhouderijen op een juiste wijze te bestemmen.	Haarlemmermeer	Wij hebben definities met betrekking tot paardenhouderijen opgenomen in het concept gezien de ruimtelijke consequenties die voortvloeien uit de verschillende bedrijfstypen. Er is een drietal definities met betrekking tot paardenhouderij toegevoegd aan de PRV. Een productiegerichte paardenhouderij is een agrarisch bedrijf en heeft op ruimtelijk vlak dezelfde mogelijkheden. De gebruiksgerichte paardenhouderij is toegestaan op voormalige

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
				agrarische bouwpercelen en wordt gezien als 'verbrede landbouw'. Een manege is primair gericht op lesgeven en heeft een verkeersaantrekkende werking, die ruimtelijk gezien niet zonder meer wenselijk is in landelijk gebied. Het bedrijfstype manege wordt daarom niet gezien als agrarisch bedrijf of verbrede landbouw en is niet toegestaan op voormalige agrarische bouwpercelen. Deze definities komen overeen met definities die zijn gehanteerd in de Handreiking 'De paardenhouderij in het omgevingsrecht' van de VNG en de Sectorraad Paarden.
11	2	Definitie d: agrarisch bedrijf**:** Bij een agrarisch bedrijf mag je geen plantenveredeling meer doen. Op welke bestemming dient een veredelaar te zitten? En kunnen deze nog in het buitengebied gerealiseerd worden? In deze definitie graag aansluiten op de ketenintegratie zoals we die steeds vaker tegenkomen. Dus ook benoemen dat bewerken, verwerken en/of bewaren van gewassen en/of dieren tot de mogelijkheid hoort.	Regio Alkmaar	De door de regio genoemde ketenintegratie wordt door de PRV niet uitgesloten. De in de opmerking genoemde activiteiten zoals het bewerken, verwerken en bewaren is onderdeel van het primaire productieproces.
12	2	Definitie p: gebruiksgerichte paardenhouderij: Is dit hobbymatig of bedrijfsmatig? Waarom wordt het onderscheid gemaakt tussen productiegerichte paardenhouderij? Is dit onderscheid ruimtelijk relevant? De meeste bestemmingsplannen kennen al begrippen inzake paardenhouderij. Waarom dan toevoegen aan de PRV?	Regio Alkmaar	Zie antwoord bij opmerking 10.
13	2	Definitie q: Glastuinbouwbedrijf: Plantaardige producten in plaats van 'bloemen groente en fruit'. Welk gewas kan door deze wijziging eerst niet geteeld worden	Regio Alkmaar	Door de wijziging van de terminologie kunnen nu ook kruiden en bollen worden geproduceerd. De wet bepaalt of het telen van wiet mogelijk wordt

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		wat nu wel kan? Hierdoor kan je nu bomen telen en eventueel wiet als dat binnenkort legaal wordt. Vraag: is dit wenselijk?		gemaakt.
14	2	Definitie jj: Plantenveredeling: Waarom is er een onderscheid gemaakt tussen plantenveredeling en zaadveredeling?	Regio Alkmaar	Het onderscheid tussen planten- en zaadveredeling is opgelost door het verwijderen van de definitie van plantenveredeling.
15	2	1. Zaadveredelingsbedrijf: toevoegen “bollen” 2. Zaadveredelingsbedrijf: verwijderen gecultiveerd en gecertificeerd BP Harenkarspel heeft goede definitie zaadverdelingsbedrijf	Schagen	Zie antwoord bij opmerking 4.
16	2	2 x recreatiewoning	Schagen	Deze definitie staat er inderdaad twee keer in. Bedankt voor de opmerking
17	2	Gebruiksgerichte paardenhouderij: Het onderscheid met maneges is niet scherp afgebakend. Gaat dat alleen om lesgeven of is dit ook ruimtelijk anders? En hoe zit het met paardenpensions? Hoe wil men omgaan met allerlei bijkomende voorzieningen die hierbij horen (mest- en voeropslag, rijbakken, …)	Velsen	Zie antwoord bij opmerking 10. Paardenpensions vallen onder de definitie van gebruiksgerichte paardenhouderij. Bijkomende voorzieningen moeten op het bouwperceel een plek krijgen.
18	2	Het onderscheid tussen paardenhouderij en manege vinden wij niet duidelijk genoeg. In beide gevallen lijkt ons sprake van gebruik door de ruiter.	Waterland	Zie antwoord bij opmerking 10.
19	2	Kas: als de kas van binnenuit is afgeschermd dmv bv zwart doek/plastic: is het dan nog steeds een kas?	Texel	Ja.
20	2	wordt onder bestemmingsplan ook een wijzigingsplan of uitwerkingsplan verstaan?	Texel	Ja, zie artikel 3 lid 1 onder a
21	3	**lid 1 onder d:** *een omgevingsvergunning waarbij met toepassing van artikel 2.12, eerste lid, onderdeel a, onder 2°, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht juncto artikel 4 van bijlage II bij het Besluit omgevingsrecht, of artikel 2.12, eerste lid, onderdeel a, onder 3°, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht van het bestemmingsplan of de*	Regio Alkmaar	Dit artikel wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt.

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		beheersverordening wordt afgeweken. Dit onderdeel is niet gewijzigd, maar graag de 'kruimel' uit deze bepaling halen: Bor bijlage II artikel 4.		
22	5 c	**Kleinschalige ontwikkeling*** zijn onderdelen die niet ladderplichtig zijn. * Definitie volgens PRV: kleinschalige ontwikkeling: nieuwe bebouwing voor stedelijke functies die gelet op de kleinschaligheid en beperkte ruimtelijke gevolgen niet(!) wordt aangemerkt als een stedelijke ontwikkeling als bedoeld in artikel 1.1.1, eerste lid onder i, van het Besluit ruimtelijke ordening. * Definitie Bro: (nieuwe) stedelijke ontwikkeling: ruimtelijke ontwikkeling van een bedrijventerrein of zeehaventerrein, of van kantoren, detailhandel, woningbouwlocaties of andere stedelijke voorzieningen; **Buiten bestaand stedelijk gebied**** is er alleen mogelijk binnen een bestaand bouwblok. dus een klein stukje 'tuin' uitbreiden op agrarische gronden is niet mogelijk omdat dit geen BSG is. ** Definitie volgens PRV: bestaand stedelijk gebied: gebied als bedoeld in artikel 1.1.1 eerste lid onder h, van het Besluit ruimtelijke ordening; ** Definitie volgens Bro: bestaand stedelijk gebied: bestaand stedenbouwkundig samenstel van bebouwing ten behoeve van wonen, dienstverlening, bedrijvigheid, detailhandel of horeca, alsmede de daarbij behorende openbare of sociaal culturele voorzieningen, stedelijk groen en infrastructuur; **Stedelijke functie*** moet dus op het perceel zitten met een bouwblok. *** Definitie volgens PRV: stedelijke functies: functies die verband houden met wonen, bedrijven, voorzieningen, stedelijk water en stedelijk groen;	Regio Alkmaar	Dit artikel wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt.
23	5d	Onder b) eigenlijk staat het hier onjuist, omdat de Greenport niet	Amstelveen/	Dit artikellid wijzigt niet in de conceptwijziging die ter

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		over nieuwe bebouwing en functies gaat, maar over de vraag of transformatie van een betreffende locatie van glastuinbouw past binnen de visie.	Aalsmeer	consultatie voorligt.
24	5d	onder a: tekst loopt niet. (hoe moet je het lezen).	Schagen	In de ontwerptekst is het artikel niet veranderd. In het definitieve besluit zal overwogen worden de opsomming door middel van subs weer te geven.
25	5 e	Artikel 5e gaat er van uit dat binnen de 20 Ke-contour nieuwe woningen uitsluitend mogelijk zijn binnen het bestaand stedelijk gebied. Dit artikel is niet meer in lijn met het onlangs vastgestelde LIB. Wij verzoeken niet alleen de toelichting, maar ook de juridisch bindende regels aan te passen. Duidelijk moet zijn dat Hoofddorp Zuidrand een uitzondering is en dat in dit gebied ook nieuwe woningen mogen komen ook al is er nog geen sprake van bestaand stedelijk gebied.	Haarlemmermeer	Artikel 5e zal worden aangepast naar aanleiding van het onlangs vastgestelde LIB
26	5e	Sub 2a) wij missen een afwijkingsmogelijkheid voor het geval een locatie juridisch gezien niet als BSG kan worden aangemerkt, maar waarvan wij het gezamenlijk er over eens zijn dat het toch een inbreidingslocatie is waarvoor woningbouw gewenst is. Op grond van het LIB bestaat de mogelijkheid om in zo'n geval een vvgb aan te vragen, maar de ontwikkeling stuit dan toch op deze PRV. De PRV gaat vóór op een vvgb, zeker nu in de toelichting op het LIB door de minister wordt aangegeven dat de provincies strenger mogen zijn. In Aalsmeer hebben we heel wat locaties waarvan het maar de vraag is of deze als BSG kunnen worden aangemerkt, vanwege de onderliggende agrarische of glastuinbouwbestemming. En voor een aantal van deze locaties heeft de provincie ook al gezegd met woningbouwontwikkelingen in te kunnen stemmen. Niet onbelangrijk: ook in het kader van de opgave van Greenport is het van belang dat transformaties van verouderd glas doorgang kan vinden en in de mRA actieagenda is opgenomen dat we	Amstelveen/ Aalsmeer	Artikel 5e zal worden aangepast naar aanleiding van het onlangs vastgestelde LIB

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		gezamenlijk belemmeringen in wet- en regelgeing zullen proberen te ebslechten. Laat dat dan ook van toepassing zijn op onnodige rigide regelgeving in de PRV.		
27	5e	Sub 2b) hij stond er natuurlijk al in, maar toch: wat is hiervan de ratio?	Amstelveen/ Aalsmeer	Artikel 5e zal worden aangepast naar aanleiding van het onlangs vastgestelde LIB
28	(Verhouding tussen) 5a, 5c en 15	Het blijft ons verwonderen dat het ingevolge 5c niet mogelijk is om enkele woningen toe te voegen in het landelijk gebied in reeds bestaande bebouwing (dus niet op onbebouwde grond), terwijl het op basis van artikel 5a wel mogelijk is een groter programma toe te voegen op dezelfde kavel omdat dit dan een stedelijke ontwikkeling is. De verhouding met artikel 15 is in dit licht ook niet duidelijk, er staan in de LLC ook richtlijnen die zien op niet-stedelijke ontwikkelingen, zoals enkele woningen, herstel van legakkers, openhouden van engen, enz. Wij verzoeken daarom om een mogelijkheid te creëren dat woningen in bestaande gebouwen worden gemaakt. Dit wordt dan ook via de LLC geborgd qua ruimtelijke inpassing.	Gooi en Vechtstreek	Deze artikelen wijzigen niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt.
29	8	Rapport ‘actualisatie intentieprogramma aardkundige waarden’ in dit rapport staan de aardkundig waardevolle gebieden opgesomd. Er is geen beschrijving c.q. verdere uitwerking van Bijlage 1. Het 'aardkundig waardevol fenomeen' is te algemeen omschreven. Het aardkundig monument is wel duidelijk. Het betreft dus meer de overige 'aardkundig waardevolle gebieden', waar meer uitleg/toelichting op z'n plaats is en die staat dus niet in het rapport waarnaar wordt verwezen. wat is per gebied in de bijlage nog wel toegestaan en wat niet? is dit beleidsstuk na 13/14 jaar nog steeds actueel? En actualisatie zou op zijn plaats zijn.is het sowieso handig om specifiek naar andere wetgeving/regelgeving/beleid te verwijzen	Texel	Het beleid met betrekking tot aardkundig waardevolle gebieden wordt herzien in het kader van de Omgevingsvisie, waarna verwerking in de omgevingsverordening volgt. De voorliggende wijziging betreft een verwijzing naar de Provinciale Milieuverordening.

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		vanuit de PRV? Dit is in de vorige actualisering van de PRV er ook uiteindelijk uitgehaald.		
30	8a	T.a.v. het nieuwe artikel 8a merken wij op dat lid 2 begripsbepalingen betreffen. Voorstel is de inhoud van lid 2 te verplaatsen naar artikel 2. De begrippen vitale functies, kwetsbare functies vinden wij onvoldoende duidelijk. Zonder de Handreiking waarover in de toelichting op de conceptwijziging wordt geschreven kan het nieuwe artikel niet worden begrepen. De tabel 1.4 in de handreiking lijkt ons goed om te zetten naar het begrip vitale en kwetsbare functies met een niet-limitatieve opsomming in artikel 2 PRV	Waterland	Lid 2 zal worden verplaatst naar de begripsbepalingen in artikel 2. Verduidelijking van het begrip vitale of kwetsbare functies zal plaatsvinden in de toelichting op het artikel, waarin voorbeelden zullen worden gegeven.
31	8a	Lid 1 : Graag vitale of kwetsbare functies nader definiëren. Lid 2: In artikel 8a worden vitale en kwetsbare functies geïntroduceerd, die verder in lid 2 worden uitgewerkt. Die uitwerking is bij alle artikelen naar de begripsbepalingen geschoven, waar die toelichting ook hoort. Dan blijven de leden 1 en 3 over.	Regio Alkmaar	Zie antwoord bij nr 30
32	8a	In het aanpassen van/ integreren van artikel 8a en artikel 29 (waterrobuustheid) zie ik een goede beweging in de geest van de Omgevingswet: regelen op provinciaal niveau wat moet en lokale afwegingsruimte laten bij gemeenten.	Zaanstad	Bedankt voor de opmerking
33	15	2 a en b cumulatief?	Schagen	Ja. Dit zal worden aangepast in de tekst van het artikel
34	15	Wordt Aanpassing Leidraad Landschap & Cultuurhistorie ook ambtelijk voorbereid?	Waterland	Gemeenten zijn de afgelopen jaren intensief betrokken bij het opstellen van de nieuwe Leidraad, door middel van een uitgebreid participatieproces.
35	15	De tekst is van artikel 15 niet heel helder. Wat verwacht de provincie nu precies van de gemeenten in hun bestemmingsplannen. Het is redelijk onpeilbaar.	Velsen	In de toelichting op dit artikel zal duidelijk worden beschreven waar de ambities en ontwikkelprincipes zoals genoemd in het artikel te vinden zijn in de

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
				Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Het artikel zal in combinatie met de toelichting en de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie meer duidelijkheid verschaffen over wat er van gemeenten wordt verwacht. Daarnaast is de het artikel door het werken met subs duidelijker gemaakt.
36	15	is er een ander rechtsgevolg beoogd met artikel 15? Eerder stond 'voldoet aan de uitgangspunten' in lid 2. Nu staat 'dat voldaan is' in lid 3. De oude formulering was duidelijker. Dat e.e.a. in de toelichting moet staan, spreekt voor zich. Verder staan in de LLC ook zaken die niet zien op stedelijke ontwikkelingen of infrastructuur, zoals in 15, lid 1 staat. Voorbeeld: de engen in het Gooi. Niet dat we hier bebouwing willen hebben overigens, maar dit geldt mogelijk voor andere delen in de provincie ook.	Gooi en Vechtstreek	Er is geen ander rechtsgevolg beoogd. Doel van de nieuwe Leidraad en de aanpassing van het artikel is meer duidelijkheid bieden over wat er wordt beoogd. Met de formuleringen 'Rekening houden met' (lid 2 onder a) ´betrekken bij´ (lid 2 onder b) wordt aangesloten bij de 'typen doorwerking van instructieregels' in de Omgevingswet. Daarbij stuurt 'rekening houden met' als instructieregel inhoudelijk de belangenafweging: als de gemeente daar goede redenen voor heeft, is afwijken (mits gemotiveerd) toegestaan. Er is i.c. niet gekozen voor harde dwingende doorwerking ('in acht nemen', waarbij gemeenten zich aan de achterliggende norm moeten houden). In de toelichting op artikel 15 zal eea worden verduidelijkt. In de ontwerpwijziging die door GS is vastgesteld is besloten de Leidraad van toepassing te verklaren op 'nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied'.
37	15	Infrastructurele ontwikkelingen: graag toelichting wat hieronder wordt verstaan. Ook riolering, trafostations, weg, fietspaden, wandelpaden etc?	Texel	Zie antwoord opmerking 36

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
38	15	1. Lid 2 is nu scherper geformuleerd: “een BP kan alleen voorzien….” terwijl in de huidige versie “een BP voldoet aan de uitgangspunten”. 2. ARO: wat gaat nu wel/niet naar de ARO 3. Wat zijn infrastructurele ontwikkelingen (lid), ook ondergrondse.	Schagen	1. Zie antwoord opmerking 36 2. Plannen met grote impact en plannen waarin wordt afgeweken van de op het plan betrekking hebbende ontwikkelprincipes kúnnen door GS aan de ARO worden voorgelegd. 3. Zie antwoord opmerking 36
39	15	Artikel 15 blijft eigenlijk wat het was. Alles hang af van hoe de nieuwe Leidraad er uit komt te zien. Het is in elk geval geen deregulering / vereenvoudiging in aanloop naar de Omgevingswet. Lid 1: De inhoud van deze Leidraad is nog niet afgerond. Enkele onderdelen worden binnenkort aangevuld. Het geheel moet vervolgens bestuurlijk worden vastgesteld. Wanneer wordt dit bestuurlijk vastgesteld? Lid 2 onder 5: De nummering van dit lid is niet helemaal juist, er wordt van a, b, naar 3, 4, 5 gegaan. Dit graag aanpassen. Wanneer worden nadere regels gesteld?	Regio Alkmaar	Bestuurlijke vaststelling conceptleidraad is voorzien op 19 december 2017 in het college van GS. Na bespreking in de PS-commissie volgt definitieve vaststelling door GS naar verwachting in februari. De nummering zal worden aangepast.
40	6	De bepaling over de ARO is een verbetering. Het is onhandig dat een verplichting bestond om de ARO te consulteren, terwijl gemeenten geen zaken bij de ARO kunnen agenderen.	Gooi en Vechtstreek	Bedankt voor de opmerking.
41	15a	In de concept wijziging PRV 2018 is v.w.b. windturbines nu een apart artikel 15a opgenomen. Recent hoorde ik in het kader van een regionaal overleg (ik geloof: op 7 november in Zaanstad), dat de provincie haar beleid op dat punt heeft versoepeld en dat windturbines op bedrijventerreinen mogelijk zijn/worden. Is dat correct en wil je ons daar - eventueel tijdens het AO op 29 november - inhoudelijk nader over informeren. In Purmerend is wellicht interesse op het bedrijventerrein Baanstee.	Purmerend	De artikelleden onder het nieuwe artikel 15a wijzigen inhoudelijk niet.
42	17	Wat ons opvalt in de toelichting en de regels (17 lid 2 sub b) is dat	Heemskerk	De omzetting van een bedrijfswoning naar een

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		omzettingen van agrarische bedrijfswoningen naar burgerwoningen in een tuinbouwconcentratiegebied niet zijn toegestaan. In 2015 heeft de gemeenteraad van Heemskerk juist een wijzigingsbevoegdheid opgenomen in het plan om de omzetting van bedrijfswoningen in dit gebied gemakkelijker kunnen worden omgezet naar burgerwoonhuizen. Dit ook gelet op het feit dat de bestaande tuinbouwbedrijven zich met name richten op schaalvergroting en er tientallen bedrijfswoningen niet als zodanig in gebruik zijn maar als burgerwoning, met name door oud-tuinders die hun gronden hebben verkocht, maar de woning hebben gehouden..		burgerwoning kan de ruimtelijke mogelijkheden tot schaalvergroting en concentratie in glastuinbouwconcentratiegebied en tuinbouwconcentratiegebied in de weg zitten. De fysieke aanwezigheid van burgerwoningen zit een uitbreiding van bijvoorbeeld kassencomplex, aansluitend aan bestaande bouw, in de weg. Bedrijfswoningen zijn minder belemmerend voor schaalvergroting en concentratie. Een bedrijfswoning is niet meer 'nodig' als het bedrijf stopt. Dan is de kans groter dat de bedrijfswoning vrij komt als het bedrijf (of het perceel) wordt verkocht. Als de bedrijfswoning wordt omgezet naar burgerwoning, is het zeker dat de woning niet meer vrij zal komen en daar zal blijven staan.
43	17	Sub 2a: ratio van dit lid? Mag er dan geen sloop/nieuwbouw plaatsvinden?	Amstelveen/ Aalsmeer	Dit artikellid wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt.
44	17	Sub 2b: waarom deze rigide regeling. In beginsel verschillen we echt niet van mening, maar laat er een mogelijkheid zijn om maatwerk te leveren.	Amstelveen/ Aalsmeer	Zie antwoord opmerking 42
45	17	Sub 2c: dit is overbodig: er is geen verschil tussen een bedrijfswoning en een burgerwoning als het gaat om het beperken van de bedrijfsvoering en ontwikkelingsmogelijkheden van ANDERE agrarische bedrijven.	Amstelveen/ Aalsmeer	Zie antwoord opmerking 42
46	17	Voorstel aanpassing artikel 17 lid 1 onder c: '*buitenopslag buiten het bouwvlak niet is toegestaan met uitzondering van tijdelijke opslag van groenafval van agrarisch aanverwante bedrijven'.*	Medemblik	Artikel 17 gaat niet over agrarisch aanverwante bedrijven
47	17	Art. 17 Lid 2 onder b: Dit betekent dat je als agrariër niet meer mag stoppen en wijzigen naar wonen. Dit heeft voor de sommige	Regio Alkmaar	Zie antwoord opmerking 42

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		gemeenten binnen Regio Regio Alkmaar consequenties zoals bijvoorbeeld voor Heerhugowaard: Een voormalige bedrijfswoning mag niet worden omgezet naar een burgerwoning als deze is gelegen in een glastuinbouwconcentratiegebied. Ik snap daarbij de gedachtegang dat een woning belemmerend kan zijn voor de uitvoering van de bedrijven, maar dit is wel als zodanig recentelijk opgenomen in het bestemmingsplan Buitengebied van Heerhugowaard. Nieuwe (bedrijfs-)woningen nee, maar bestaande (bedrijfs-)woningen, daar is al omheen gepland, dus die aanvullende beperking voor Glastuinbouwconcentratiegebied is niet nodig.		
48	17	**Lid 2 onder b en c:** Een burgerwoning (of noem het wellicht een plattelandswoning in een glastuinbouwconcentratiegebied) is net zo belemmerend als een bedrijfswoning voor de omliggende bedrijven, alleen ten opzichte van het voormalige eigen bedrijf is er een andere situatie. Daarmee vraagt lid 2, c dan ook om de toevoeging dat het moet gaan om 'extra' beperking en niet de beperking die dit als zodanig al met zich meebrengt. Lid 2b heeft dan geen toegevoegde waarde meer en zou kunnen vervallen. Nu wordt het accent gelegd op de bescherming van de bedrijven, maar ook de woning verdiend bescherming. Uit de jurisprudentie over de plattelandswoning is naar voren gekomen dat een wijziging niet mogelijk is als er geen aanvaardbaar woon-en leefklimaat kan worden gewaarborgd voor de nieuwe plattelands (of burger)woning. Wellicht is dat nog een toevoeging op het artikel.	Regio Alkmaar	Zie antwoord opmerking 42
49	17	Lid 2 onder c: De bedrijfswoning is ook al een gevoelige functie ten opzichte van andere bedrijven. Daarbij kan het zijn dat je dus in de huidige situatie de ontwikkelingsmogelijkheden van de	Regio Alkmaar	Zie antwoord opmerking 42

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		omringende agrarische bedrijven beperkt omdat je een bedrijfswoning bent. In de 'nieuwe' planologische situatie beperk je deze wederom op dezelfde manier, maar dan is deze situatie opeens strijdig. Graag deze bepaling niet opnemen. Of opnemen dat de omliggende bedrijven niet verder worden beperkt in de huidige bedrijfsvoering.		
50	17	Lid 3: In lid 3 is de splitsing van een karakteristieke boerderij geregeld. Ik snap waarom we karakteristieke (stolp)boerderijen willen behouden en dat dat mogelijk is via splitsing. Bij een verkleuring van agrarisch naar wonen (die ook mogelijk lijkt zonder volledige bedrijfsbeëindiging artikel 17, 2, jo 17, 1 a) veranderen ook de mogelijkheden voor vergunningvrij bijbouwen. Bij een agrarisch bedrijf is namelijk de woning een bijbehorend bouwwerk, omdat deze niet noodzakelijk is voor de realisatie van de bestemming. Bij een woonbestemming is het hoofdgebouw vanzelfsprekend de woning en daardoor kunnen er veel meer vergunningvrij bijbouwsels ontstaan. Dat kan worden opgelost door niet een functiewijziging naar sec wonen (geel) mogelijk te maken, maar enkel de aanduiding plattelandswoning via een wijziging mogelijk te maken. Want wat vergunningvrij is, valt niet onder artikel 15 PRV.	Regio Alkmaar	Dit artikellid wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt.
51	17	**Art. 17 lid 2b:** Artikel staat er nu erg rigide in. In beginsel willen we ook geen burgerwoningen in het glastuinbouwconcentratiegebied, maar soms zijn er van die situaties (bijvoorbeeld aan de randen) waar dat wel mogelijk moet zijn. We vragen wel of er niet een mogelijkheid in kan staan voor maatwerk.	Uithoorn	Zie antwoord opmerking 42
52	17a	1b: permanente buitenopslag verboden op bouwperceel? Ons inziens erg beperkend.	Schagen	Eens, dit artikellid zal worden gewijzigd in: Buitenopslag buiten het bouwvlak wordt verboden
53	17a	Lid 2: is ‘reeds fysiek bestaand’ niet te beperkend?	Texel	Dit artikellid wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt.

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
54	17a	**Lid 2 onder d:** Dit betekent dat balen of mestzakken niet tijdelijk buiten het bouwvlak mogen komen te liggen. Graag zien wij het woord permanent terug komen	Regio Alkmaar	Wij beogen te regelen dat er in verband met ruimtelijke kwaliteit geen opslag buiten het bouwvlak wordt toegestaan. Daarnaast is tijdelijke opslag moeilijk te definiëren.
55	18	We hebben het in ons mondeling overleg naar aanleiding hiervan even gehad over de Nota van Toelichting op het LIB en de Nota van Antwoord en geconcludeerd dat de provincie het Rijk niet volgt in diens opvatting dat de regels van het LIB ook van toepassing zijn op recreatiewoningen.	Amstelveen/ Aalsmeer	Dit artikel wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt.
56	19	In artikel 19 wordt de EHS in NNN aangepast. We willen weer aandacht vragen voor het aspect recreatie-bufferzones-NNN gebied en waar dat botst. Wij lopen hier tegenaan bij oa het recreatiegebied Spaarnwoude, waar het primaat bij recreatie zou moeten liggen.	Velsen	In het kader van het project 'NNN/recreatieschappen in balans' zal begin juni 2018 aan GS de uitwerking van de Wezenlijke Kenmerken en Waarden van de NNN-gebieden worden aangeboden. Dit in combinatie met een wijziging van artikel 19 PRV. Met dit project wil de provincie meer duidelijkheid verschaffen met betrekking tot de ontwikkelingsmogelijkheden in de recreatieschappen/NNN-gebieden.
57	19	In artikel 19 worden uitgebreide regels gegeven over Natuurnetwerk Nederland. Daarbij komt een aantal belangen niet uit de verf. In ons geval loopt het recreatieschap daar heel erg tegenaan. De provincie heeft destijds een groot aantal gebieden aangewezen als EHS. Dat is nogal met ruime hand gedaan. Dat betekent dat gebieden die voor aanwijzing als EHS al een niet natuur functie hadden, wel als natuur zijn aangewezen. Recreatieve functies hebben daardoor geen ontwikkelmogelijkheden meer. Ook op terreinen waar geen natuurwaarden aanwezig zijn. In ons geval betreft dat bijvoorbeeld de wielerbaan en het clubhuis in het Westhoffbos. Waar de wielerbaan ligt zijn geen natuurwaarden en waar wel natuurwaarden zijn, wordt aansluitend mede door de provincie	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Zie antwoord opmerking 56

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		(in de Houtrakpolder) gewerkt aan brakke natuurontwikkeling. De gemeenten en de recreatieschappen wachten al ongeveer een jaar op actie van de provincie om te zorgen dat enerzijds echte natuurwaarden de bescherming krijgen die nodig is, maar deze bescherming zich niet uitstrekt over gebieden die al voor de EHS aanwijzing andere functies hadden. De ontwikkeling van een aantal recreatieve functies ondervindt hiervan een blokkade, die al te lang duurt. Vanuit de gemeente wordt er sterk op aangedrongen dat de provinciale verordening hiervoor een evenwichtiger regeling geeft. De huidige regeling is veel te restrictief en niet voldoende zorgvuldig afgewogen.		
58	19	Kaart: problematiek met ecologische verbindingszones die dwars over percelen en objecten heenlopen	Amstelveen/ Aalsmeer	In het kader van de Omgevingsvisie en de verwerking in de Omgevingsverordening zullen (de begrenzingen van) de landschappelijke beschermingsregimes (NNN/verbindingszones) tegen het licht worden gehouden. Een actualisatie van de bijbehorende kaarten hoort hier ook bij.
59	22	Even verder artikel 22 lid 2 sub b wordt toch de Amsterdamse grachtengordel genoemd, terwijl die eruit zou worden gehaald.	Velsen	Bedankt voor de opmerking. Deze fout zal worden hersteld.
60	22	**Lid 2 onder b:** De Amsterdamse grachtengordel staat hier nog in terwijl hij bij artikel 20 is vervallen. Graag hier niet opnemen.	Regio Alkmaar	Zie antwoord opmerking 60
61	25	8 a/b of?	Schagen	Zie antwoord opmerking 64
62	25	Begrenzing kaart bij 25: Wij stellen dan ook voor om: - de nieuwe tekst van de PRV gelijk te houden aan het voorstel en	Diemen	De voorgestelde aanpassing van de tekst, waarmee de begrenzing op de kaart wordt aangescherpt is niet mogelijk, gezien de samenhang die er moet zijn

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		de verbeelding aan te passen zodat niet alleen de huidige bebouwing, maar het gehele erf (met in ons geval een woonbestemming) uit het weidevogelleefgebied te halen, of - de tekst zo aan te passen dat duidelijk is dat het bij de bebouwing behorende erf vrijgesteld is van de genoemde zeer beperkende regeling.		tussen de tekst en de kaart. Zie ook het antwoord op opmerking 87
63	25	1. Er is nu een nieuw gebied aangewezen waar Schagen een onherroepelijk BP heeft voor de ontwikkeling van het Boskerpark (is al in ontwikkeling). 2. Als PRV bestaande rechten respecteert, dan dat graag vermelden in de PRV of toelichting. En men denkt dat een BP na een jaar moet worden aangepast. 3. Wat is nu het verschil tussen weidevogelleefgebieden en kerngebieden, en NBP en PRV. 4. Hoe gaat het nu verder met het Kwaliteitsbeeld NH 2050? Wat voor status heeft het? In de presentatie van de PARK zitten wel wat voorstellen die schuren / niet kloppen / niet wenselijk zijn.	NHN	1. Het Boskerpark is uit de begrenzing gehaald. 2. In de toelichting op artikel 1 wordt duidelijk beschreven dat de PRV bestaande functies en bebouwing respecteert. 3. Tijdens het regio-overleg op 21 november is hierop een uitgebreide toelichting gegeven. 4. Het advies van de PARK is gepresenteerd aan GS en PS. Het betreft een bouwsteen voor Omgevingsvisie.
64	25	Deze regeling wordt veel strenger dan nu. Graag toelichten wat hier de geachte achter is. Dat geeft voor Texel extra beperkingen (Texel gaat 'op slot') omdat we grotendeels zijn aangewezen als weidevogelleefgebied. De regeling moet echt anders. Recreatief medegebruik – fiets en wandelpaden – wel toestaan. Uitbreiding agrarische bouwvlakken en verblijfsrecreatieve uitbreiding conform bestemmingsplan toestaan	Texel	Op basis van (onder meer) deze opmerking is besloten artikel 25 niet aan te passen en de oude tekst te handhaven. De verduidelijking van het artikel is geschreven vanuit ecologisch perspectief, dat wil zeggen gericht op de voor ecologie belangrijke weidevogelkerngebieden. Nu de beslissing over de weidevogelleefgebieden die geen kerngebied meer zijn later in het kader van de Omgevingsvisie zal worden genomen, heeft de verduidelijking van het artikel ook betrekking op deze gebieden. Door de verduidelijking worden de regels op enkele

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
				punten ook aangescherpt, ook voor de ecologisch gezien niet relevante gebieden. De eventuele verduidelijking van het weidevogelregime zal worden meegenomen in het proces van de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. Tot die tijd wordt het bestaande artikel 25 gehandhaafd.
65	25	Lid 2a: dit betekent voor Texel dat bestaande bouwrechten in het BP niet meer kunnen worden benut. Agrariërs worden beperkt omdat de meeste agrarische bouwvlakken ook in het weidevogelleefgebied liggen.25% uitbreiding van recreatieterreinen is bij wijziging mogelijk in het BP. Dat zou nu niet meer kunnen. De afwijking in punt 3a is lastig aan te tonen. De oude formulering terugbrengen of uitzonderen van de mogelijkheden in het BP.	Texel	Zie antwoord opmerking 64
66	25	Lid 2b: wat wordt hiermee bedoeld? Nieuwe bouwblokken? Omzetting van bestemmingen zoals Vab regeling? De ruimte voor ruimte regeling is wel uitgezonderd. Planet Texel uitvoeren wordt hiermee een probleem. (vb zilte landbouw)	Texel	Zie antwoord opmerking 64
67	25	Lid 2c: ook uitbreiding van wegen ivm verkeersveiligheid en normen? Dat moet toch mogelijk zijn?	Texel	Zie antwoord opmerking 64
68	25	Lid 2^{e}: is dit met het HHNK afgestemd door de provincie?	Texel	Zie antwoord opmerking 64
69	25	Lid 3a: hoe moet dat aangetoond worden? Graag toelichting.		Zie antwoord opmerking 64
70	25	Lid 3b: in de nieuwe versie is er geen 15.1.c	Texel	Zie antwoord opmerking 64
71	25	Lid 4: graag uitleg. Gaan we bestaande rechten afnemen? Wie draait dan op voor planschade?	Texel	Zie antwoord opmerking 64
72	25	Lid 7: ook de groene voet op bijvoorbeeld bestaande agrarische bouwvlakken. Vanuit het BKP BP bestemmingsplan Buitengebied is het vaak een wenselijke ontwikkeling om een agrarisch bouwblok in te pakken met een groen bomensingel.Ook de 7	Texel	Zie antwoord opmerking 64

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		meter brede afschermende boomsingel om verblijfsrecreatieve terreinen willen we niet met omgevingsvergunning mogelijk maken. Deze is verplicht en moet dus bij recht mogelijk zijn.		
73	25	Sub 2 a en b: is dit in combinatie met de onderzoeksplicht van lid 3 niet te strikt geformuleerd?	Amstelveen/ Aalsmeer	Zie antwoord opmerking 64
74	25	Sub 3) in het algemeen: bij ons komt wel de vraag op wat die ecologische waarde dan precies inhoudt?	Amstelveen/ Aalsmeer	Zie antwoord opmerking 64
75	25	Sub3b: de verwijzing klopt niet; er bestaat geen artikel 15 lid 1 sub c.	Amstelveen/ Aalsmeer	Zie antwoord opmerking 64
76	25	Lid 2**:** Artikel 25 voorziet in een andere regeling voor de weidevogelleefgebieden. Nu lijkt er te staan dat in artikel 2 alle nieuwe bebouwing niet mogelijk is, ik ga er vanuit dat hiermee een uitbreiding van bestaande bebouwingsmogelijkheden wordt bedoeld.	Regio Alkmaar	Zie antwoord opmerking 64
77	25	Lid 2 onder a: Weidevogelleefgebied is behoorlijk streng geworden, geen nieuwe bebouwing ten behoeve van bestaande functies of nieuwe functies. Hierbij staat niet beschreven dat de huidige bebouwingsmogelijkheden wel benut mogen worden. Graag zouden wij onderdeel a verwijderd zien.	Regio Alkmaar	Zie antwoord opmerking 64
78	25	Lid 3 en onder a: Er kan nooit een nieuwe ontwikkeling mogelijk gemaakt worden waarbij de ecologische waarden 'gelijk' blijven, er zal altijd een verandering plaatsvinden. Hoe worden deze waarden gemeten? Graag zien we een verwijzing hoe deze waarden gemeten worden.	Regio Alkmaar	Zie antwoord opmerking 64
79	25	Lid 3 onder b: Bovenstaand artikel bestaat niet in de gehele PRV	Regio Alkmaar	Zie antwoord opmerking 64
80	25	Lid 6: Is dit publiekrecht of privaatrecht? Door middel van welk instrumentarium dienen wij dit te borgen? Graag zien wij deze passage verwijderd.	Regio Alkmaar	Zie antwoord opmerking 64
81	25	Lid 7: Wat is de definitie van hoog opgaande beplanting? Het meeste agrarische gebied heeft de aanduiding	Regio Alkmaar	Zie antwoord opmerking 64

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		weidevogelleefgebied. Door deze bepaling zouden boeren die mais zaaien of andere 'hoog opgaande' beplanting zaaien hier een aanlegvergunning voor nodig hebben. Graag zouden wij deze passage verwijderd zien, of een aanpassing zien dat landbouwgewassen, maar ook tuinen en erven hier niet onder vallen.		
82	25	Wij verzoeken dan ook om de uit uitgevoerde onderzoeken voortvloeiende consequenties met betrekking tot de gebieden die niet meer voor de aanduiding weidevogelleefgebieden in aanmerking komen, in deze wijziging van de PRV te verwerken. Dit is tot op heden niet consequent doorgevoerd. Zoals aangegeven in het begin is dit ook niet conform de eerder door de provincie gedane toezeggingen hieromtrent. Verder verzoeken wij met betrekking tot de locatie Middelie de status te heroverwegen.	Edam Volendam	Zie de toelichting op de conceptwijziging en ontwerpwijziging waarin uitgebreid wordt ingegaan op het proces mbt de weidevogelleefgebieden niet zijnde weidevogelkerngebied
83	25 (kaart)	1500 toevoegen, Lijkt bij plan Boskerpark. Kan niet de bedoeling zijn. Deel wordt gebruikt voor ontwikkeling recreatiepark.	Schagen	Zie antwoord opmerking 63.
84	25	Niet schrappen niet relevante weidevogelgebieden. Lijkt ons oneigenlijk gebruik als de aanduiding wordt gehandhaafd voor andere doeleinden. Voorstel: gebiedsaanduiding weghalen.	Schagen	Zie antwoord opmerking 82
85	25	Kaart is niet duidelijk (niet gedetailleerd genoeg)	Waterland	Er is een nieuwe kaart
86	25	Wij vinden het opmerkelijk dat op de vervallen weidevogelleefgebieden toch het weidevogelregime (art. 25 conceptwijziging PRV) van toepassing blijft. Dit lijkt ons juridisch niet juist en dus niet houdbaar. Bij uitvoering van dit artikel worden de bestemmingsplannen van gemeenten en de PRV (risico op onverbindendheid) kwetsbaar in beroep bij de Raad van State. Wij stellen dan ook voor de vervallen weidevogelleefgebieden te verwijderen uit de bijbehorende kaart.	Waterland	Zie antwoord opmerking 82
87	25	Voorstel is om een bepaling aan dit artikel toe te voegen: vanuit	Medemblik	Het voorstel om in alle gevallen een 100 meter vrije

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		het midden van een weg geldt aan weerszijden een 100 meter vrije zone, waarop de aanduiding “weidevogelgebied’ niet van toepassing is. Dit voorkomt dat deze regelgeving niet de verbouw of elk initiatief in de dorpslinten frustreert. Een zone van 100 meter sluit aan bij de diepte van de agrarische bouwvlakken aan het lint. Voordeel is dat de kaart niet behoeft te worden aangepast. Met deze aanvulling wordt ons inziens recht gedaan aan de situatie in de praktijk en wordt onnodige administratieve belasting tussen provincie en gemeente voorkomen.		zone te hanteren aan weerszijden van wegen in weidevogelleefgebied, dus ook buiten de dorpslinten is vanuit ecologisch perspectief te verstrekkend. Aan uw oproep om tav dit onderwerp onnodige administratieve belasting tussen provincie en gemeente te voorkomen willen wij vervolg geven. Mogelijk kan dit door correcties van de begrenzingen van kaart 4 mee te nemen in de volgende PRV-wijziging in het kader van het project ‘NNN/recreatieschappen in balans’ (zie opmerking 56). Wellicht zijn er ook andere oplossingen denkbaar, waarover wij graag ambtelijk met u in gesprek gaan.
88	26	In artikel 26 lid 1 onder f wordt onder 2 de huisvestingsmogelijkheden beperkt tot ten behoeve van de agrarische bedrijfsvoering. Voorstel: Deze voorwaarde schrappen. Te beperkend.	Schagen	Dit artikel wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt.
89	26	De PRV beperkt innovatieve high-tech bedrijven, die veel ruimte nodig hebben (meer dan 2 ha). Denk bij aan teelt op water. Ook tweede bedrijfswoning nodig voor toezicht op high-tech bedrijven. Goede bedrijven moeten kunnen groeien. Lid 1 sub f is te beperkend voor de huisvesting van seizoensarbeiders. Voorstel: Deze voorwaarde schrappen. Het nieuwe VAB-beleid van Schagen geeft meer mogelijkheden, losgekoppeld van de agrarische functie. VAB ook inzetten voor andere doeleinden	Schagen	In het nieuwe lid 1 onder e staat opgenomen: in afwijking van onderdeel d kan een agrarisch bouwperceel in een gebied voor grootschalige landbouw een omvang van meer dan 2 hectare hebben, mits wordt gemotiveerd dat de uitbreiding noodzakelijk is voor het primaire productieproces en de uitbreiding geen afbreuk doet aan de landschappelijke waarden van de betreffende omgeving. Lid 1 onder f wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt. Zie ook opmerking 1

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
90	26d	lid 1. Zaadveredelingsconcentratiegebied geschrapt? Klopt dan niet meer.	Schagen	Bedankt voor de opmerking. Deze fout zal worden hersteld.
91	26	Foutje in lid 1e: verwijzing naar lid 1e Check ook verwijzingen in lid 3	Texel	Bedankt voor de opmerking. Deze fout zal worden hersteld.
92	26	sub 1c: waarom zou een 2e bedrijfswoning niet in een glastuinbouwconcentratiegebied of tuinbouwconcentratiegebied mogen. Als wij aanvragen krijgen is het eerder hier dan elders. Wij hebben in Aalsmeer een concreet verzoek hiervoor van een serieuze tuinder.	Amstelveen/ Aalsmeer	Een tweede bedrijfswoning kan ruimtelijk belemmerend zijn voor schaalvergroting en concentratie in het glastuinbouwconcentratiegebied. Daarnaast is een tweede bedrijfswoning niet noodzakelijk voor de agrarische bedrijfsvoering in glastuinbouw Zie ook antwoord opmerking 42
93	26	Sub 1f: hoe verhoudt dit artikel zich tot het LIB en 5e?	Amstelveen/ Aalsmeer	Dit artikellid wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt. Artikel 5e zal worden aangepast naar aanleiding van het onlangs vastgestelde LIB.
94	26b	Waarom ligt het bollenconcentratiegebied wel elders boven bebouwd gebied.	Schagen	Actualisatie van de begrenzingen ten behoeve van dit soort gevallen zal volgen in het kader van Omgevingsverordening.
95	26b	Schrappen bollenconcentratiegebied ’t Zand Noord. Jullie gearceerde deel is te groot, het rood gearceerde deel aan de oostkant van de Koning Willem 2-weg kan er vanaf. Nieuw kaart wordt naar PNH gestuurd.		Bedankt voor de opmerking. De begrenzing zal worden aangepast op de kaarten.
96	26c	Verder willen wij graag ter verduidelijking een onderscheid in de regels die gelden voor glastuinbouwconcentratiegebieden en tuinbouwconcentratiegebieden. Het is niet altijd duidelijk wanneer welke regels wel of niet van toepassing zijn op ons Tuinbouwconcentratiegebied.	Heemskerk	In de ontwerpwijziging is opgenomen dat – in tegenstelling tot glastuinbouwconcentratiegebied - nieuwvestiging niet is toegestaan in tuinbouwconcentratiegebied. Voor het overige blijkt uit het artikel wanneer een lid van toepassing is op beide, of één van beide gebieden.
97	26c	Artikel 26c, er staat nog steeds in dit artikel dat glastuinbouwbedrijven indien ze groeien boven de 2ha maar moeten verplaatsen naar clustergebieden voor glastuinbouw. Dit	SED	In het ontwerpbesluit dat is vastgesteld door GS is een uitzonderingsbepaling opgenomen in artikel 26c, waardoor meer maatwerk mogelijk wordt gemaakt.

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		is lang niet altijd haalbaar, we zouden hier graag een toevoeging in gemaakt zien voor maatwerk indien dit aan de orde is. Niet elk bedrijf is in staat te verplaatsen naar een dergelijk gebied, de provincie zet hiermee voor deze bedrijven het gebied op slot.		
98	26c	Lid 2 Hierin zien we graag aanvullend opgenomen dat: uitbreiding van een bestaand glastuinbouwbedrijf ook mogelijk is op de huidige locatie indien nut en noodzaak voldoende is aangetoond en verplaatsing géén reële oplossing is. Dit punt wordt ook onder uw aandacht gebracht door de regiocoördinator Ruimtelijke Ontwikkeling West-Friesland in het kader van een concrete aanvraag van Mol Freesia, Overspoor 80, Nibbixwoud. Voor een verdere toelichting wordt kortheidshalve hier naar verwezen.	Medemblik	Zie antwoord opmerking 97
99	26c	Sub 3: dit is een aanzienlijke inperking tov van de eerdere formulering. Wij zijn het daarmee niet eens en dit levert spanning op met onze onherroepelijke bestemmingsplannen.	Amstelveen/ Aalsmeer	In de nieuwe tekst wordt verduidelijkt wat er wordt verstaan onder bedrijven die gelieerd zijn aan glastuinbouw. Bestaande rechten in onherroepelijke bestemmingsplan worden gerespecteerd (artikel 1 PRV).
100	26c	Sub 3: Uit de toelichting blijkt dat artikel 26c is verduidelijkt daar waar het gaat om bedrijvigheid gelieerd aan de glastuinbouw. Het moet gaan om kassen gericht op zaadveredeling, plantenveredeling, scholing en onderzoek. Naar onze mening zijn er ten aanzien van glastuinbouwgelieerde bedrijvigheid in het verleden al afspraken gemaakt en hebben wij deze verwerkt in bestemmingsplannen. Vraag is waarom deze niet terugkomen in de opsomming in artikel 26 c sub 3.	Haarlemmermeer	Dit artikellid is aangepast naar aanleiding van regionale afspraken, zoals opgenomen in de ruimtelijke visie Greenport Aalsmeer.
101	26c	Sub 6: dit is, ook in het kader van de greenportopgave een onwenselijke wijziging. Wegbestemmen kan alleen als er ook een nieuwe functie is. Op deze manier maakt de PRV de gewenste verplaatsing van bedrijven procedureel afhankelijk van andere,	Amstelveen/ Aalsmeer	Het is voor de provincie van belang dat na verplaatsing naar glastuinbouwconcentratiegebied de bestemming glastuinbouw wordt beëindigd. Het wegbestemmen moet zeker worden gesteld. Het

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		onzekere juridische procedures.		daadwerkelijk bestemmen van een nieuwe functie kan later plaatsvinden.
102	26c	In artikel 26c sub 6 wordt gesteld dat indien sprake is van verplaatsing van een glastuinbouwbedrijf naar het glastuinbouwconcentratiegebied, zeker gesteld dient te worden dat dit bedrijf op de bestaande locatie wordt wegbestemd en beëindigd. Wij begrijpen de gedachtegang maar wijzen er tegelijkertijd op dat bedrijven zonder dat de gemeente daarvan op de hoogte is, kunnen verhuizen naar gronden waar een bestemming glastuinbouw op rust en tegelijkertijd het vrijkomende perceel verkopen aan een nieuw glastuinbouwbedrijf. Pas als een eigenaar het initiatief neemt voor functiewijziging van het vrijkomende perceel kan de gemeente de bestemming wijzigen.	Regio Alkmaar	Dank voor uw opmerking. Wij begrijpen dat dit soort gevallen zich kunnen voordoen. Het is niet mogelijk hier via regels in de PRV iets aan te doen.
103	26c	1. Er moet ruimte zijn voor bedrijven om groter dan 2 ha te groeien, ook buiten glastuinbouwconcentratiegebied 2. Het moet wel mogelijk zijn om een bedrijfswoning om te zetten naar burgerwoning. Als dit voldoet aan de voorwaarden uit een bestemmingsplan, is het ook in lijn met de PRV. Suggestie Den Helder: gebruik hiervoor de term plattelandswoning 3. Opsomming in lid 1 sub e niet limitatief 4. Wat is in lid 1 sub e “bijzondere huisvesting”	Schagen	1. zie antwoord opmerking 98; 2. zie antwoord opmerking 47 3 en 4. Dit artikellid wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt
104	26 e	Lid 1 Onzelfstandige detailhandel: wat is dat? Graag toelichten of in de begrippen opnemen.	Texel	Dit artikellid wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt
105	26e	Lid 1 Zorgfuncties: proeverij agrarische producten, bezoekboerderij, kinderopvang, extensief recreatief medegebruik, onderzoek en ontwikkeling, educatie: dus…..toevoegen ‘naar aard en invloed op de omgeving gelijk te stellen nevenfuncties’?	Texel	Dit artikellid wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt
106	27	Waarom wordt de noodzaak voor een landbouweffectrapportage	Schagen	De grens is verlaagd omdat gebleken dat veel

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		teruggebracht naar 20 ha. Geeft veel meer rompslomp. Is de uitkomst niet altijd negatief? Moet er dan elders iets bijkomen? Wat betekent aandacht besteden aan: wat heeft dat voor zin? De constatering dat de oppervlakte vermindert is voldoende? Voorstel Schagen aanpassen naar 50 ha.		functiewijzigingen een kleinere omvang hebben dan de 100 ha die voorheen als grens werd gehanteerd. Functiewijzigingen onder de 100 ha kunnen een grote impact hebben op de agrarische structuur. Er is gekozen voor een grens van 20 ha, omdat er vanaf deze omvang veranderingen op kunnen treden in de agrarische structuur en meerdere agrarische bedrijven betrokken kunnen zijn. Er hoeft niet elders iets bij te komen. Met dit artikel beogen wij dat de landbouwbelangen evenredig worden meegewogen. Zie verder de toelichting op het artikel in het ontwerpbesluit.
107	27	Op basis van de voorgestelde wijziging van artikel 27 is een landbouweffectrapportage verplicht indien een bestemmingsplan een vermindering van landbouwgrond teweeg brengt van geen 100 maar 20 hectare. De toelichting geeft een onderbouwing voor het verlagen van de grens: omdat het belang van het behoud van de landbouw momenteel niet voldoende is geborgd in de PRV. De grens voor een LER was gesteld bij 100 ha maar veel functiewijzigingen zijn van kleinere omvang, daarom is de grens verlaagd zodat de landbouw eerder als gelijkwaardig belang wordt meegenomen bij nieuwe ontwikkelingen. Dat als nieuwe grens 20 ha gesteld is wordt onderbouwd door het idee dat het dan om de belangen van meerdere agrarische bedrijven kan gaan en er veranderingen kunnen optreden in de infrastructuur. In gebieden die betrekking hebben op de ecologische hoofdstructuur is een LER niet nodig omdat de afweging tussen	Haarlemmermeer	Zie antwoord opmerking 106. Een LER kan bestaan uit een nulmeting van de situatie (zoals plangebied, gebiedstypering, aantal en type bedrijven, grondgebruik, verkavelingssituatie), een weergave van de directe effecten van de planwijziging (zoals gevolgen voor het aantal bedrijven en omvang van het landbouwareaal, werkgelegenheid, economische gevolgen, milieugevolgen) en indirecte effecten (zoals gevolgen voor de overblijvende bedrijven als het gaat om economische situatie, omvang areaal, logistiek, ontwikkelperspectief, effecten op milieu en natuur).

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		landbouw en natuur al heeft plaatsgevonden. Naar onze mening heeft voor alle keuzes die zijn gemaakt in de Provinciale Structuurvisie een belangenafweging plaatsgevonden en is de Structuurvisie uiteindelijk op een democratische wijze tot stand gekomen. Ook de gemeente heeft bij het opstellen van de gemeentelijke Structuurvisie belangen tegen elkaar afgewogen, daarbij betrokken de uitkomsten van een MER en LER. Vraag is dan of een LER opgesteld zou moeten worden bij iedere afname van landbouwgrondgrond groter dan 20 hectare, of dat een LER op zijn plaats is bij een afname van landbouwgrond die niet voorzien was in een provinciale of gemeentelijke Structuurvisie. Wat ons betreft dat laatste. Tot slot wordt in de toelichting naar onze mening onvoldoende onderbouwd wat een LER moet inhouden. De effecten van de voorgestane ontwikkeling voor de landbouw inzake de agrarische structuur moeten aangegeven worden, maar om welke effecten het daarbij gaat is voor ons niet helder. Ruimte voor lokaal maatwerk is goed, maar inzicht in effecten die de provincie van belang vindt zou hier nog gegeven kunnen worden.		
108	27	Het is aanvaardbaar dat de grens van 100 ha wordt teruggebracht naar 20 ha voor LER. Het is niet aanvaardbaar dat ook bij kleinere ontwikkelingen wordt verlangd dat de effecten op de agrarische structuur moeten worden onderzocht. Een verplichting van opname van het effect in de plantoelichting betekent impliciet toch een onderzoek. Voor dergelijke kleinere ontwikkelingen is dit niet te rechtvaardigen. Het betekent een onnodige verzwaring van de onderzoekslasten voor initiatiefnemers. Staat haaks op het terugdringen van regelkosten voor de burgers en bedrijfsleven.	Koggenland	Ook niet-agrarische ontwikkelingen kleiner dan 20 ha in een gebied (bijvoorbeeld kleinschalige woningbouw of omzetten van landbouwgrond naar zonneakkers) kunnen effect hebben op de agrarische structuur. Daarom wordt gevraagd de effecten voor op de agrarische structuur in het gebied mee te wegen.
109	27	Niet duidelijk is wat wordt bedoeld met: een overige ingreep die een aanzienlijk effect heeft op gronden met een agrarische	Waterland	Zie de toelichting op artikel 27 in het ontwerpbesluit PRV dat op 8 januari 2018 ter inzage gaat voor een

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		functie: Ontbreken van begrippen: overige ingreep, aanzienlijk effect.		nadere onderbouwing van de LER en de functiewijzigingen naar niet-agrarische functie.
110	27	Wij vragen ons wat het effect is van deze regel in de praktijk. Gezien de redactie zal e.e.a. namelijk niet kunnen leiden naar een “weigering”, omdat er in de PRV namelijk geen verbod is op een vermindering van het areaal. Mocht deze regel in wezen een ‘loze regel’ zijn, dan lijkt ons dat onnodig belastend voor initiatiefnemers en bestuursorganen.	Waterland	Zie antwoord opmerking 106
111	27	Zijn er nadere regels door GS gesteld t.a.v. de inhoud van een LER?	Waterland	Nee. Zie antwoord opmerking 107 en de toelichting op artikel 27 in het ontwerpbesluit PRV dat op 8 januari 2018 ter inzage gaat voor een beschrijving van de onderdelen waaruit een LER kan bestaan.
112	27	De grens voor een LER is teruggebracht van 100ha naar 20ha. Dit betekend in theorie een verzwaring in de onderbouwingen van plannen. Onze vraag is dn ook waar een LER aan moet voldoen volgens de Provincie. Zijn hier richtlijnen voor. Ook onder de 20ha moet aandacht worden besteed aan de effecten op de landbouw. Hoer ziet een dergelijke paragraaf eruit en wat moet er minimaal in worden opgenomen. Vanuit de gemeente zien we anders een levendige discussie ontstaan met de provincie als hierover geen duidelijke afspraken worden gemaakt	SED	Zie antwoord opmerkingen 106 en 107
	27	**Art. 27 lid 3:** Dan moet je bij elke functiewijziging een rapport maken ongeacht de oppervlakte? Gaat wel heel erg ver. Je moet toch ook al voldoen aan het vereiste van een goede ruimtelijke ordening, de ladder en artikel 15? Lid 3 is dubbel genoemd	Regio Alkmaar	Zie antwoord opmerking 108
113	27	1. Het is een te grote stap terug van 100 naar 20 ha. Neem de helft. Geef een onderbouwing wat er mis gaat boven 20 ha. Het lijkt nu willekeurig	Schagen	Zie antwoord opmerkingen 106 en 107

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		2. En wat moet je doen als inderdaad blijkt dat het een negatieve invloed heeft op de agrarische structuur? Moeten we dan gaan compenseren? 3. Aandacht aan besteden is te vaag		
114	29a	In de nieuwe PRV 2018 wordt artikel 29a geschrapt. Dit artikel maakt expliciet kenbaar dat een bestemmingsplan kan voorzien in nieuwe bebouwing en functies lang het IJsselmeer, Markermeer, Gooimeer en Eemmeer. In de toelichting staat dat in de huidige PRV artikel 8a en artikel 29 bepalen dat plannen rekening moeten houden met risico's van overstromingen en peilfluctuaties en maatregelen moeten noemen om deze risico's te beperken. Beide artikelen worden daarom geintegreerd. In de huidige PRV is artikel 29 echter al vervallen. Waarschijnlijk wordt in de toelichting artikel 29a bedoeld en dat artikel 29a met artikel 8a geintegreerd is. Artikel 8a kun je zo lezen dat buitendijkse nieuwbouw alleen mogelijk is ten behoeve van vitale of kwetsbare functies. Andere nieuwbouw, zoals bijvoorbeeld het strandpaviljoen bij Medemblik, is dan niet mogelijk. Dat betekent voor de gemeenten langs genoemde meren een aanzienlijke beperking van de mogelijkheden tot buitendijks bouwen. De verwezenlijking van het gemeentelijk beleid wordt daarmee onevenredig belemmerd in verhouding tot de met die regels te dienen provinciale belagen (want die gaan alleen over de bescherming van de vitale en kwetsbare infrastructuur). Wij gaan er vanuit dat de integratie van de artikelen niet met zich meebrengt dat nieuwbouw alleen beperkt is tot vitale of kwetsbare functies. Het lijkt ons zinvol om dit in de toelichting expliciet tot uitdrukking te brengen.	Medemblik	Uw aanname klopt. De integratie van de artikelen brengt niet met zich meedat nieuwbouw alleen beperkt is tot vitale of kwetsbare functies. In de toelichting wordt een en ander verhelderd.

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
115	32/32 a	In het kader van windturbines en opstellingen van zonne-energie wordt het UNESCO erfgoed genoemd als locatie waar dit niet mogelijk is: “een windturbine niet is gelegen in een UNESCO erfgoed van uitzonderlijke universele waarde …” Maar wat als men direct aangrenzend een windturbine wil plaatsen? Is er ook sprake van een soort ‘invloedsgebied’ waar men buiten moet blijven?	Velsen	Dit artikel wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt..
116	34	*Gedeputeerde staten kunnen op aanvraag van burgemeester en wethouders een ontheffing als bedoeld in artikel 4.1a van de wet verlenen van artikel 5 tot en met artikel 33 van deze verordening voor zover de verwezenlijking van het gemeentelijk ruimtelijk beleid wegens bijzondere omstandigheden onevenredig wordt belemmerd in verhouding tot de met die regels te dienen provinciale belangen. In voorkomende gevallen worden provinciale staten vooraf geïnformeerd over het voornemen van gedeputeerde staten om ontheffing te verlenen:* Langs provinciale staten is een zware procedure voor een hardheidsclausule. Graag zien wij dit aangepast.	Regio Alkmaar	Dit artikel wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt.
117	44	Sub 2: wat is hier nu de ratio van? Het gaat er toch om dat een ontwikkeling past in provinciaal beleid?	Amstelveen/ Aalsmeer	Dit artikel wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt..
118	Bijlage 1	Van de stelling van Amsterdam zijn nu kernwaarden omschreven, wat een verbetering is, maar het kan nog scherper. Waar liggen de schootsvelden precies? Is er exact kaartmateriaal?	Velsen	Er is geen exact kaartmateriaal van de schootsvelden. Via de historische viewer kan inzicht worden verkregen over de schootscirkels. Schootscirkels liggen in principe in een kring van 1.000 m rond de forten.
119	Bijlage 1	1. Wanneer wordt de Leidraad vastgesteld? 2. Is er nog inspraak mogelijk	Schagen	Zie antwoord opmerkingen 34 en 39
120	Bijlage 1	Aanhef: LC&C: deze is nog niet vastgesteld. Wanneer is dat voorzien?	Texel	Zie antwoord opmerking 119

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		Verder toevoegen: en afhankelijk van wet- en regelgeving en beleid?		
121	Bijlage 1	In het kader van het nominatiedossier voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn in onze regio enkele zaken aangepast (zoals het opnemen van schootsvelden van Naarden). Met oog op de nominatie, is het niet verstandig om deze begrenzing over te nemen. Verder zijn er enkele gebieden die nu nog onder de PRV vallen, die klaarblijkelijk buiten de UNESCO zone komen (zoals de kern Kortenhoef).	Gooi en Vechtstreek	Wij houden op dit moment nog de grens aan zoals ook is opgenomen in het Barro. Zodra besloten is over de aanwijzing van de NHW als Werelderfgoed, zal de definitieve grens worden opgenomen.
122	Kaart	Jammer dat het begrip 'bestaand stedelijk gebied' niet met kaartmateriaal wordt ondersteund.	Velsen	Dit onderwerp wijzigt niet in de conceptwijziging die ter consultatie voorligt..
123	Kaart 4	Weidevogelkerngebieden: De ontvangen kaart met de wijzigingen in de weidevogelkerngebieden is van onvoldoende kwaliteit om te kunnen beoordelen. We ontvangen graag een kaart van betere kwaliteit.	Regio Alkmaar	Betere kaart is verstuurd
124	Kaart 7	N.a.v. GS bevoegd te maken om de begrenzing van bollen- en zaadveredelingsconcentratiegebieden te wijzigen, brengen wij zaadveredelingsbedrijf Bakker Seed, gevestigd aan de Purmerenderweg 36 te Zuidoostbeemster, onder de aandacht. Mogelijk dat het bedrijf op kaart 7 'Landbouwclusters' als zaadveredelingsbedrijf opgenomen zou kunnen worden.	Purmerend/ Beemster	Deze casus is uitgebreid besproken met de brancheverenigingen. Dit betreft een vermeerderingsbedrijf en geen veredelingsbedrijf
125	Kaart 7	Kaart 7 met landbouwclusters wordt vooralsnog niet gewijzigd. Het op deze kaart aangegeven glastuinbouwconcentratiegebied is naar onze mening te grof weergegeven. Deze valt over gebieden heen die in de huidige situatie geen onderdeel uitmaken van het glastuinbouwgebied.	Haarlemmermeer	De begrenzing is conform de visie Greenport Aalsmeer.
126	Algemeen	Wat zijn de belangrijkste de wijzigingen Welke aanleidingen en doelstellingen liggen daar aan ten grondslag	Schagen	Betreft een wijzigingsronde met kleine technische aanpassingen die het opstellen van de Omgevingsvisie niet belemmeren. Beleidswijzigingen

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		Op welke wijze veranderd de toepassing van de PRV binnen die thema's Wat is het beoogde toekomstbeeld voor de regio? Wat wordt van de gemeente(n) verwacht aan (extra/minder) informatie Op welke wijze veranderd de werking en het proces ten opzichte van gemeente(n) Welke ontwikkelruimte ontstaat er en hoe wordt verwacht dat dit bijdraagt aan verschillende ontwikkelingen en ontwikkelvormen? Uitgaande van een meer op gebiedsgerichte ontwikkeling waarin verschillende partijen en belangen aanwezig zijn ben ik vooral benieuwd naar de rol van de provincie daarin en op welke wijze de PRV die op de voor ons relevante thema's mogelijk maakt.		en nieuwe werkwijzen volgen in het kader van de Omgevingsvisie/Omgevingsverordening.
127	Algem een	Ik heb naar aanleiding van deze PRV (en het proces) vooral wensen richting het opstellen van de omgevingsvisie- en verordening. Wat mij opvalt in de PRV als redelijke 'leek' in deze materie dat de insteek vooral nee, tenzij is en bijna nooit ja, mits…. Als voorbeelden noem ik de artikelen ten aanzien van nieuwe landgoederen, windturbines en zonne-energie. ik hoop dat we meer en meer gaan naar een ja, tenzij benadering. In het verlengde daarvan dringt bij mij de vraag op hoe het verbod op windturbines en zonneweiden in de weidevogelgebieden zich verhoudt tot de energieopgave gezien het grote oppervlak in NH dat aangewezen is als leefgebied voor weidevogels. Niet dat ik ervoor pleit om die bescherming op te heffen of drastisch te verminderen ten behoeve van windturbines en zonneweiden, maar hier zie ik wel spanning in opgaven en ambities ontstaan, die hopelijk een antwoord/ richting krijgen in de omgevingsvisie	Zaanstad	Bedankt voor uw opmerking, die zal worden betrokken in het proces tot het opstellen van de Omgevingsvisie en –verordening.

Nr	Artikel	Kern reactie	Indiener	Antwoord
		PROVI.		
128		De wijziging van de Provinciaal Ruimtelijke Verordening zou zich beperken tot de hoogst noodzakelijke aanpassingen die niet kunnen wachten tot de Omgevingsvisie. Je kunt je afvragen of dat hier het geval is. In de PRV wordt het nu zo geregeld dat GS snel de grenzen van weidevogelleefgebieden, bollenconcentratiegebieden, etc. aan kunnen passen. Daar ligt een directe koppeling met de bestemmingsplannen. Helaas zijn onze bestemmingsplanprocedures minder snel. Bovendien: waarom dubbel regelen? Ten eerste past het niet in de Omgevingswetgedachte om zaken op twee plekken te regelen. Ten tweede: waarom zou dat met gebiedsaanduidingen moeten? Wellicht is het een idee om in toekomstige bestemmingsplannen/omgevingsplannen een dynamische verwijzing op te nemen naar de PRV. Vergelijkbaar met de regeling voor parkeren, die nu in veel bestemmingsplannen wordt opgenomen. Bijkomend voordeel is dat ervaring leert dat mensen beroep indienen op de gebiedsaanduidingen in het bestemmingsplan, terwijl dit voortvloeit uit hogere regelgeving en dus kansloos is.	Regio Alkmaar	Gedeputeerde Staten hebben op 18 april 2017 besloten dat voorliggende wijzigingen vooruitlopend op de Omgevingsvisie worden doorgevoerd. Over de suggestie met betrekking tot doorwerking van de kaarten is een aanvullende vraag naar Regio Alkmaar verstuurd.
129		URANSO: het dringende verzoek om in het kader van deze wijziging van de PRV ook de uitvoeringsregel regionale afspraken te heroverwegen, in elk geval voor zover het overige stedelijke voorzieningen betreft, en bij die heroverweging ook de overgangsbepaling te betrekken.	Amstelveen/ Aalsmeer	De uitvoeringsregeling wordt niet heroverwogen in het kader van de ze PRV-wijziging.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Aan de colleges van burgemeester en wethouders
van de Noord-Hollandse gemeenten.

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
[redacted]
BEL/NRL

Doorkiesnummer [redacted]

Betreft: ontwerp-Natuurbeheerplan 2016

Verzenddatum
26 JAN. 2015

Kenmerk
515612/525798

Uw kenmerk

Geacht college,

Hierbij doen wij u het ontwerp-Natuurbeheerplan 2016 toekomen met het verzoek deze documenten van 26 januari 2015 tot en met 8 maart 2015 ter inzage te leggen op uw gemeentehuis. Op 20 januari jl. hebben Gedeputeerde Staten van Noord-Holland dit plan vastgesteld ten behoeve van de terinzagelegging. Het betreft de 'opvolger' van het Natuurbeheerplan 2015 dat Gedeputeerde Staten op 7 oktober 2014 hebben vastgesteld. Voor partijen die nu subsidie ontvangen voor natuurbeheer, particulier natuurbeheer of agrarisch natuurbeheer, of dit in de toekomst wensen, is het Natuurbeheerplan van belang.

Inhoud Natuurbeheerplan

In het Natuurbeheerplan staat waar welk soort natuur, agrarische natuur of landschap aanwezig is of ontwikkeld kan worden. Het Natuurbeheerplan bevat de begrenzing van Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen Ecologische Hoofdstructuur) en de natuurverbindingen. Beheerders van begrensde terreinen kunnen via het Stelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) bij de provincie subsidie aanvragen. Partijen die gebruik maken van de subsidieregeling zijn onder andere Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland, Natuurmonumenten, Goois Natuurreservaat, particulieren met natuurgrond en agrarische ondernemers die aan agrarisch natuurbeheer doen. Voor deze partijen is het belangrijk kennis te nemen van dit Natuurbeheerplan. Overige partijen zoals gemeenten, recreatieschappen, waterwinbedrijven en waterschappen kunnen geen gebruik maken van SNL. De financiering van het natuur- en landschapsbeheer dat zij uitvoeren is op een andere manier geregeld.

Ter inzage legging en zienswijze indienen

Het ontwerp-Natuurbeheerplan 2016 is digitaal te raadplegen via de provinciale website: http://www.noord-

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
Haarlem [2012 DE]
www.noord-holland.nl

holland.nl/web/Themas/Groen/Subsidies/Natuurbeheerplan-en-SNL.htm. Op de website is tevens een kaartviewer beschikbaar om de exacte begrenzingen te bekijken. Daarnaast ligt het ontwerp-Natuurbeheerplan 2016 ter inzage op alle gemeentehuizen van Noord-Holland en op het kantoor van de provincie Noord-Holland te Haarlem. Wanneer u inzage in het ontwerp-Natuurbeheerplan wenst op het kantoor van de provincie, verzoeken wij u telefonisch een afspraak te maken met de heer [redacted] tel. [redacted]

Van 26 januari 2015 tot en met 8 maart 2015 kan een ieder die een wijziging in het ontwerp-Natuurbeheerplan wenst, een zienswijze indienen bij Gedeputeerde Staten. Om de beoordeling van uw zienswijze te vereenvoudigen, verzoeken wij u deze te voorzien van duidelijk kaartmateriaal. Uw zienswijze kunt u sturen aan Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, ter attentie van de heer [redacted] Postbus 3007, 2001 DA Haarlem of naar ontwerpnbp2016@noord-holland.nl onder vermelding van 'Zienswijze ontwerp-Natuurbeheerplan 2016'. Gedeputeerde Staten betrekken de zienswijzen bij hun besluitvorming over de vaststelling van de hiervoor genoemde stukken, die is voorzien in het voorjaar van 2015. Ontvangen zienswijzen worden door Gedeputeerde Staten van een reactie voorzien in een Nota van beantwoording. Daarna wordt het plan ter vaststelling aan Provinciale Staten van Noord-Holland voorgelegd.

Indien u nog vragen heeft over deze brief, kunt u contact opnemen met de heer [redacted]. Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en danken u voor uw medewerking.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,
namens dezen,

Sectormanager Natuur, Recreatie en Landschap
[redacted]

Deze brief is digitaal vastgesteld en daarom niet ondertekend.

1 bijlage:
- Ontwerp-Natuurbeheerplan 2016 inclusief kaartmateriaal